

שבוע פרשת בחוקותי

(10 – 16 May 15)

כ"א – כ"ז אייר תשנ"ה

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים”

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתיים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

וְאַהֲבַת אֶת יְיָ אֱלֹהֶיךָ, בְּכָל לִבְּךָ וּבְכָל נַפְשְׁךָ וּבְכָל מְאֹדְךָ. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוה היום, על לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָנֶיךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ, וְהָיוּ לְטֹמֶפֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. וְהָיָה אִם שָׁמַעַתְּ שִׁמְעוּ אֶל מְצוֹתַי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוֶּה אִתְּכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֶת יְיָ אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, בְּכָל לִבְבְּכֶם וּבְכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻצְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה וּמִלְקָשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דָגְנְךָ וְתִירְשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשִׂדְךָ לְבִהְמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָה וְשִׂבַּעְתָּ. הִשְׁמְרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם, וּסְרַתֶּם וְעַבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְחָרָה אַף יְיָ בָּכֶם וְעָצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מָטָר וְהָאֲדָמָה לֹא תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֶבְדַּתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטּוֹבָה אֲשֶׁר יְיָ נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתֶּם אֶת דְּבַר יְיָ אֱלֹהֵיכֶם עַל לִבְבְּכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם, וְקִשְׁרַתֶּם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵיכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶפֶת בֵּין עֵינֵיכֶם. וּלְמַדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹר וָדֹר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וּכְתַבְתָּם עַל מְזוֹזוֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר נִשְׁבַּע יְיָ לְאַבְרָהָם לֵאמֹר, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

וַיֹּאמֶר יְיָ אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. דַּבֵּר אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ אֲלֵהֶם וַעֲשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל פְּנֵיהֶם בְּגִדֵיהֶם לְדֹרֵתָם, וְנָתַנּוּ עַל צִיצִית הַפֶּנֶף, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית, וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מְצוֹת יְיָ, וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא תִתּוּ אַחֲרֵי לִבְבְּכֶם וְאַחֲרֵי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זֵנִים אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֶת כָּל מְצוֹתַי, וְהִייתֶם קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם, מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהָיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵן.

נכון לומר קודם התפילה:

הַרְיָנִי מִקֶּבֶל עַל מְצוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְךָ כְּמוֹךְ מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החודש.

יְהִי רָצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְאַלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁבְנָה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרַתְךָ. אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי בְּחַמְלָה. רַבָּה אֲמוּנָתְךָ.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ עַל דְּבַר תּוֹרָה:

וְהִעֲרַב נָא יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרַתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָ אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ, וְצִאֲצֵאֵי כָל־עַמְּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְרֵי תוֹרַתְךָ לְשִׁמְיָהּ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הַמְלַמֵּד תּוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בְּנוּ מִכָּל הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ, נוֹתֵן הַתּוֹרָה:

וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל־מֹשֶׁה לֵאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו לֵאמֹר כֹּה תִּבְרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:

יִבְרַכְךָ יְהוָה וְיִשְׁמְרְךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַנֶּךָ: יִשְׂאֵל יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וְיִשֶּׁם לְךָ שָׁלוֹם:

וְשָׁמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (אישר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלייד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתַי וְצִוָּנוּ עַל מְצוֹת תְּפִלִּין:

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, יְיָ אֶחָד:

בָּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבהן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראש־יתבות "לה") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו וינחם בחדרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו יתפזר ל"חדר ובית של צדקה".

קיד.

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בָּצַאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעֹז: ב הִיִּתָּה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמְּשֻׁלוֹתָיו:
ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הַיַּרְדֵּן יִסֹּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים רָקְדוּ כְּאִילִים וְגִבְעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ה מִה־לֶּךְ
הַיָּם כִּי תָנוּס הַיַּרְדֵּן תִּפְסַב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאִילִים וְגִבְעוֹת כְּבְנֵי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֳלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוּר אֲנִים־מִיָּם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מִיָּם:

קמו.

תפילה על אריכות הגלות שיעשה למען שמו שלא יתחלל:

א לֹא לָנוּ | יְהוָה לֹא־לָנוּ כִּי־לִשְׁמֹךְ תָּנוּ כְּבוֹד עַל־חֲסִדֶּךָ עַל־אַמְתֶּךָ: ב לָמָּה יֹאמְרוּ הַגּוֹיִם
אִי־הָיָה אֱלֹהֵיהֶם: ג וְאֵלֵהֵינוּ בְּשָׁמַיִם כָּל אֲשֶׁר־חָפֵץ עָשָׂה: ד עֲצִיבֵיהֶם כֶּסֶף וְזָהָב מַעֲשֵׂה
יְדֵי אָדָם: ה פָּה־לָהֶם וְלֹא יִדְבְּרוּ עֵינֵיָם לָהֶם וְלֹא יֵרְאוּ: ו אֲזִנִּים לָהֶם וְלֹא יִשְׁמְעוּ אָף לָהֶם
וְלֹא יִרְחוּן: ז יָדֵיהֶם | וְלֹא יַמְיִשּׁוּן רַגְלֵיהֶם וְלֹא יִהְלְכוּ לֹא־יִחַגּוּ בְּגִרוֹנָם: ח כְּמוֹתָם יִהְיוּ
עֹשִׂיהֶם כָּל אֲשֶׁר־בָּטַח בָּהֶם: ט יִשְׂרָאֵל בָּטַח בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: י בֵּית אֶהֱרֹן בָּטַחוּ
בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יא יֵרְאִי יְהוָה בָּטַחוּ בַּיהוָה עֶזְרָם וּמִגֹּנָם הוּא: יב יְהוָה זָכְרָנוּ יִבְרָךְ
יִבְרָךְ אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִבְרָךְ אֶת־בֵּית אֶהֱרֹן: יג יִבְרָךְ יֵרְאִי יְהוָה חֲקֻמָּתַיִם עַם־הַגִּדִּלִּים: יד יִסַּף
יְהוָה עֲלֵיכֶם עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שָׁמַיִם וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם
שָׁמַיִם לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לְבְנֵי־אָדָם: יז לֹא הַמָּתִים יִחְלְלוּ־יָהּ וְלֹא כָל־יַרְדֵּי דוּמָה:
יח וְאֶנְחֵנוּ | נִבְרָךְ יְהוָה מִעַתָּה וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ט אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבם ממוצש"ק, במ"ש שלפלא בעיניהם שאין להם שם הנהלה.

ופלא בעיני על הפליאה, כי הנהלה תוכנה כשמה, שמנהלת את המוסד ובטוב.

ואף שמוכן שבעיניי טוב וקדושה, תמיד יש מקום להוסיף, ובמילא מחויבים להוסיף, וביחוד שהרי קשור עם הקב"ה שהוא אין סוף ובלי גבול האמיתי, ומ"ע מן התורה לדבקה בו, להדבק בדרכיו, אבל כיון שהולכים מחיל אל חיל בהתפתחות המוסד, וכנראה במוחש (להשוות המוסד - לפני שנה ושנתיים), הרי זו היא הנהלה. וכנ"ל תקותי שלא יסתפקו בההישגים דעד עתה, אלא שיוסיפו כהנה וכהנה, ובפרט שנמצאים בשעת הכושר להגדיל ולהרחיב תומ"צ בכלל ובמוסד כהאמור ביחוד, וד"ל.

ויהי רצון שיבשרו טוב בקרוב ממש, ומתאים למה שנדבר עם הווי"ח אי"א נוי"נ רב פעלים ובעל מרץ בעל מדות מו"ח... וע"ד ההכרח דהנהגה דופרצת ימה וקדמה וצפונה ונגבה ועד לנחלה בלי מצרים.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש ולבשו"ט בכל האמור.

מפתח כללי

א) סדר הנחת תפילין	ב.	יט) עין יעקב מסכת יומא	קפט
ב) מזמורי תהלים קיד, קטו	ג.	כ) מסכת כתובות עם ביאורים	
ג) מאמר ד"ה בעשרה מאמרות שבת פרשת בהר-		מדף צז עד דף קג	קצ
בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ח	ה.		
ד) שיחת שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים			
החודש סיון, ה'תשכ"ח	יח.		
ה) לקוטי שיחות – פרשת בחוקותי			
(בלה"ק) כרך ז	לא.		
ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח			
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל	לו.		
ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת בחוקותי	לט.		
ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת בחוקותי	מ.		
ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת בחוקותי	עה.		
י) שיעורים בספר התניא (מוגה)			
לשבוע פרשת בחוקותי	עו.		
יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת בחוקותי	פט.		
יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם	צא.		
שיעורי רמב"ם			
יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת בחוקותי	צד.		
יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת בחוקותי	קלו.		
טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת בחוקותי	קמו.		
טז) מסכת סוטה עם ביאורים			
מדף לו עד דף מב	קנב.		
יז) נביאים וכתובים			
ישעיה פרק ו, משלי פרק יא	קפ.		
יח) משניות – מסכת אהלות			
ביאור קהתי	קפב.		
לד) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' בחוקותי	רלט.		
לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי	רלח.		
לב) חומש לקריאה בציבור לשבת פ' בחוקותי	רלא.		
לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רל.		
כח) ספר המאמרים תש"י			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכח.		
כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכט.		
ל) אגרות קודש			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכט.		
לד) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' בחוקותי	רלט.		
לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי	רלח.		
לב) חומש לקריאה בציבור לשבת פ' בחוקותי	רלא.		
לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רל.		
כח) ספר המאמרים תש"י			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכח.		
כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכט.		
ל) אגרות קודש			
אדמו"ר מוהרי"צ	רכט.		
לד) סדר מצות הדלקת נרות לעש"ק פ' בחוקותי	רלט.		
לג) לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי	רלח.		
לב) חומש לקריאה בציבור לשבת פ' בחוקותי	רלא.		
לא) ביאורים לפרקי אבות פרק ה	רל.		

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 על-פי הידוע בדברי חכמינו ז"ל ובתורת החסידות שהתהוות
2 הבריאה כולה היא על-ידי התורה, כמאמר⁵ הוהר אסתכל
3 באורייתא וברא עלמא, הקדוש-ברוך-הוא הסתכל, כביכול, בתורה
4 וברא עולם (כמשל הבונה בית על-פי 'תכנית' כתובה), ושהו התוכן הפנימי
5 בכך שנברא העולם בעשרה
6 מאמרות, כי הבריאה היא על-פי
7 התורה, ועשרה המאמרות הם כנגד
8 עשרת הדברות שבתורה,
9 כדרשת חכמינו ז"ל⁶ בוהר
10 על הפסוק⁷ האמור בתורה
11 בקרבנות הנשיאים לחנוכת המשכן
12 עשרה עשרה הפך בשקל
13 הקדש שכפל הלשון "עשרה עשרה"
14 רומז לכך שהעולם נברא בעשרה
15 מאמרות שהם כנגד עשרת הדברות.
16 ויהי התורה היא כלשון הכתוב
17 'תורת חסד'⁸. ואיך יתכן
18 שאסתכל הקדוש-ברוך-הוא בעת
19 בריאת העולם באורייתא, בתורה
20 שהיא 'תורת חסד', וברא
21 עלמא על-פי התורה בעשרה
22 מאמרות כדי להפריע מן
23 הרשעים, היפך החסד?
24 וביותר יוקשה הסדר בדברי
25 המשנה (פידוע⁹ שגם סדר
26 בתורה - הוא תורה ויש לו
27 משמעות וצריך ללמוד מכך הוראה),
28 שהטעם על הבריאה בעשרה
29 מאמרות להפריע מן הרשעים
30 קודם בדברי המשנה להטעם
31 דליתן שכר טוב לצדיקים,
32 שמזה משמע, שלהפריע מן
33 הרשעים הוא עיקר הסיבה
34 לבריאת העולם בעשרה
35 מאמרות וכיוון שזו עיקר הסיבה,
36 לכן דבר זה של העונש לרשעים נזכר
37 במשנה כטעם ראשון לבריאת העולם
38 בעשרה מאמרות. וצריך להבין
39 טעם הדבר.
40 (ב) ויוכן בהקדם באור הענין דכמאמר אחד יכול להפראות
41 על-פי משמעותו הפנימית, שאין הכוונה וזהו רק דבר שהיה יכול
- להיות ולא היה בפועל, כי למעשה העולם נברא בעשרה מאמרות
אלא שענין זה של בריאת העולם במאמר אחד בלבד ישנו בבריאה
גם בפועל¹⁰ ואין זה סותר לכך שלמעשה העולם נברא בעשרה מאמרות,
כפי שממשיך ומבאר. הינו, שישנה מציאות הבריאה כפי
שנבראת במאמר אחד, ושהו
המאמר ד'בראשית', כמאמר
רבותינו ז"ל¹¹ לגבי מנין עשרת
המאמרות, שאמנם בסיפור הבריאה
בתורה נמנו רק תשע פעמים בהם
מפורש שהיה מאמר של הקדוש-ברוך-
הוא (כמו "ויאמר אלקים יהי אור"
וכד') אבל 'בראשית'¹² נמי כן גם
מאמר הוא (כפירוש רבי עובדיה
מברטנורא על המשנה: "תשעה ויאמר,
ובראשית נמי מאמר הוא, דכתיב בדבר
ה' שמים נעשו"), ושהוא מאמר
כללי שכולל כל המאמרות
הפרטיים שבהם נבראו כל
הנבראים (כמו "ויאמר אלקים
תדשא הארץ" וכד'), וכמרומו
בהמשך המאמר ד'בראשית',
בראשית ברא אלקים את
השמים ואת הארץ¹², והדבר
רומז לכך שהביטוי 'בראשית' מתייחס
לכללות הבריאה, כמובן מכך ששעל
זה על המילים "את השמים ואת
הארץ", הכתובות בהמשך ל"בראשית"
דרשו חכמינו ז"ל¹³ את
השמים - לרבות צבאיהם,
ואת הארץ - לרבות צבאיה,
שכן היה יכול להיות כתוב "בראשית
ברא אלקים השמים והארץ" ויתור
המילים "את" בא ללמד שיחד עם
השמים נבראו צבא השמים, ויחד עם
הארץ נבראו צבא הארץ) ומזה מובן
שכל פרטי הנבראים כלולים
במאמר הכללי ד'בראשית'
גו' ונמצא שלמעשה העולם נברא גם
במאמר אחד, המאמר של "בראשית"

(5) זח"ב קסא, סע"א ואילך. (6) זח"ג יא, ב ואילך. (7) נשא ז, פו. (8) משלי לא, כו. יל"ש תהלים קיח, א (רמז תתעה). וראה אוה"ת במדבר (שבועות) ע' קעו. קפט ואילך. ובכ"מ. (9) ראה פסחים ו, ב. וראה לקו"ש חכ"ד ע' 629. וש"נ. (10) ראה לקו"ת פרשתנו (בהר) מא, ד. ד"ה דבר גו' כי תבואו במאמרי אדה"ז תקס"ב (ח"א ע' קפה. ח"ב ע' תלב). סה"מ תרנ"ט ע' קמג ואילך. תש"ד ע' 67 ואילך. ובכ"מ. (11) ראש השנה לב, א. מגילה כא, ב. (12) בראשית א, א. (13) פירוש"י בראשית

בעשרה מאמרות נברא העולם כו'

ז

ביאור בדרך אפשר

1 וּמִזֶּה לִפִּי הַבִּיאור הָאִמּוֹר בַּהֲבֵדֵל בֵּין כָּל וּפְרֵט מוֹכֵן גַּם בַּעֲנִינֵינוּ בְּנוֹגֵעַ
2 לְבְרִיאָה כִּפִּי שֶׁנִּבְרָא בְּמֵאֲמָר אֶחָד שְׂכּוּלָל כָּל הַמֵּאֲמָרוֹת,
3 שֶׁהִיא הַבְּרִיאָה שֶׁבְּכַחֲנִית כָּלֵל, בְּרִיאַת הָעֵינִי הַיְקִירִי וְהַכִּלִּי שֶׁל
4 הָעוֹלָם שֶׁנִּיכָר וְנִרְגָּשׁ בְּנִבְרָאִים הָעִיקָר וְהָעֶצֶם וְנִרְאִית וְנִיכָרָת בָּהֶם
5 בְּגִלּוֹי הַמַּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁלָּהֶם, הֵינּוּ,
6 הָאֱלֻקוֹת שֶׁבָּהֶם, שְׁנִיכָר
7 וְנִרְגָּשׁ בָּהֶם בְּנִבְרָאִים הַפְּרִטִים
8 עֲצָמָם אֱלֻקוֹת בְּגִילּוֹי. וְזֶהוּ
9 הַטַּעַם הַפְּנִימִי לִכְךָ שֶׁהַבְּרִיאָה
10 שֶׁבְּכַחֲנִית 'כָּלֵל' אֵינָנָה הַכִּלֵּל
11 בְּלִבָּד אֲלָא הַכִּלֵּל כִּפִּי שֶׁהוּא כּוֹלֵל אֶת
12 הַפְּרִטִים, כַּאֲמֹר לַעֲיִל שֶׁהַבְּרִיאָה שֶׁל
13 הָעוֹלָם בְּתוֹר כָּלֵל (בְּמֵאֲמָר הָרֵאשׁוֹן,
14 "בְּרֵאשִׁית") הִיא בְּאוֹפֶן דְּ-אֶת
15 הַשָּׁמַיִם - לְרִבּוֹת צְבָאֵיהֶם,
16 וְאֶת הָאָרֶץ - לְרִבּוֹת צְבָאֵיהָ,
17 הֵינּוּ, שְׂכָל פְּרִטֵי הַנִּבְרָאִים
18 (צְבָא הַשָּׁמַיִם וְצְבָא הָאָרֶץ)
19 כְּלוּלִים בַּשָּׁמַיִם וּבָאָרֶץ,
20 הַעֲנִינִים הַכִּלִּיִּים וְהַעֲקִירִים
21 שֶׁבְּבְרִיאָה, וּבְטָלִים וּטְפָלִים
22 אֲלֵיהֶם, כְּמִרְמֹז בְּתִיכַת 'אֶת'
23 (אֶת הַשָּׁמַיִם וְאֶת הָאָרֶץ),
24 וְהַבִּטּוּי 'אֶת' מִלְּמַד שֶׁהַדָּבָר טָפֵל
25 וּבִטֵּל לְדָבָר אַחֵר, לַעֲיָקָר כְּדִרְשַׁת
26 חֲכָמֵינוּ ז"ל¹⁶ (לְגַבִּי דִין שׁוֹר
27 הַנִּסְקֵל אֲשׁוּר בְּאִכְלָה וּבַהֲנָה כְּתוּב
28 "וְלֹא יֵאָכֵל אֶת בְּשׂוֹר" וְאִמּוֹר חֲכָמִים
29 שֶׁגַּם עוֹרֵר אֲשׁוּר בַּהֲנָה כִּי דוֹרֵשִׁים)
30 'אֶת' הַטְּפָל.
31 וְהַעֲנִין בְּזֶה, שֶׁכָּלֵל הַשָּׁמַיִם
32 וְהָאָרֶץ הַמִּצִּיאֹת הַכִּלִּית שֶׁלָּהֶם
33 (לִפְנֵי הִירִידָה לַפְּרִטִים), הֵם בְּאוֹפֶן
34 שְׁנִיכָר בָּהֶם אֱלֻקוֹת בְּגִילּוֹי,
35 שֶׁהֵרִי בַּשָּׁמַיִם כְּתִיב¹⁷ כִּי
36 אֲרָאָה שְׁמִיךְ גו', נִאֲמָר בְּתַהֲלִים
37 "כִּי אֲרָאָה שְׁמִיךְ מַעֲשֵׂה אֲצַבְעוֹתַיךָ
38 אֲשֶׁר כּוֹנֵנָת", הֵינּוּ שֶׁכַּאֲשֶׁר מְבִטִים עַל
39 הַשָּׁמַיִם רֹאִים שֶׁהֵם מַעֲשֵׂה יְדֵי שֶׁל
40 הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא, וְאֵם כֵּן הָאֱלֻקוֹת
41 נִרְאִית וְנִיכָרָת בָּהֶם בְּגִלּוֹי וּבְכַתִּיב¹⁸
42 בַּפְּסוּק נֹסֵף הַמְדַבֵּר עַל כֵּךְ שֶׁהַשָּׁמַיִם

1 הַמֵּאֲמָר דְּבְרֵאשִׁית' שְׂכּוּלָל כָּל פְּרִטֵי הַמֵּאֲמָרוֹת יחד,
2 וְאַחֲרֵיכֵן נַעֲשׂוּ כָל הַנִּבְרָאִים בְּכַחֲנִית הַתְּחִלָּה פְּרִטִים,
3 עַל-יְדֵי פְּרִטֵי הַמֵּאֲמָרוֹת¹⁴ תִּשַׁע הַמֵּאֲמָרוֹת הַפְּרִטִים, וְכִפִּי שִׁיתְבָּאָר
4 לַהֲלֵן.
5 וְלִהְבִּין הַחִילּוּק הַהֲבֵדֵל שֶׁבֵּין
6 הַבְּרִיאָה כִּפִּי שֶׁהִיא בְּכַחֲנִית
7 כָּלֵל (כִּפִּי שֶׁנִּבְרָאָה בְּמֵאֲמָר אֶחָד
8 שֶׁל 'בְּרֵאשִׁית') לְהַבְּרִיאָה כִּפִּי
9 שֶׁבָּאָה בְּהַתְּחִלָּה פְּרִטִים
10 (בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת שׁוּנִים), יֵשׁ
11 לְהַקְדִּים בְּאוֹר הַחִילּוּק הַהֲבֵדֵל
12 (הַכִּלִּי) שֶׁבֵּין כָּלֵל וּפְרִט.
13 דִּהְנֶה, כָּלֵל וּפְרִט שִׂיכִים זֶה
14 לָזֶה, וְכָל אֶחָד מֵהֶם מוֹרָה גַּם
15 עַל זֻלָּתוֹ הַכִּלֵּל קִשּׁוֹר בַּפְּרִטִים
16 וּמִלְּמַד עֲלֵיהֶם וְהַפְּרִטִים קִשּׁוֹרִים בְּכָלֵל
17 וּמִלְּמַדִּים עֲלָיו. הֵינּוּ, שֶׁהַכָּלֵל
18 מוֹרָה שְׁנִמְצָאִים בּוֹ פְּרִטִים,
19 עֲצָם מִצִּיאֹתוֹ שֶׁל הַכִּלֵּל הִיא הֹכַחָה
20 לְמִצִּיאֹתָם שֶׁל הַפְּרִטִים שֶׁהֵרִי הוּא
21 הַכָּלֵל שֶׁל הַפְּרִטִים הָאֵלֶּה
22 וְכוֹלֵל אֶת הַפְּרִטִים בְּתוֹכּוֹ. וְהַפְּרִטִים
23 עֲצָמָם, בַּעֲצָם מִצִּיאֹתָם מוֹרִים
24 שֶׁשִּׁשְׁנוּ 'כָּלֵל' שְׂכּוּלָל יחד,
25 וְהֵם אֵינָם אֲלָא פְּרִטִים וְחִלּוּקִים
26 דְּ'כָלֵל' זֶה. וְכִיוּן שֶׁהַכִּלֵּל וְהַפְּרִט
27 קִשּׁוֹרִים, זֶה בִּזְוָה בְּקִשּׁוֹר הַדּוּק כֵּל כֵּךְ,
28 בְּאוֹפֶן כּוֹחַ שֶׁהַכִּלֵּל מוֹרָה וּמִלְּמַד עַל
29 הַפְּרִטִים וְהַפְּרִטִים הֵם בַּעֲצָם בִּטּוּי שֶׁל
30 הַכִּלֵּל, מִהוּ אִם כֵּן הַהֲבֵדֵל בֵּין הַכִּלֵּל
31 וְהַפְּרִטִים אֲלָא¹⁵ הַהֲבֵדֵל הוּא,
32 שֶׁבְּ'כָלֵל' נִיכָר כָּלֵל הַתּוֹכֵן
33 הַכִּלִּי שֶׁל הָעֵנִין, שֶׁהוּא הָעִיקָר
34 וְהָעֶצֶם הַמַּהוּת הַפְּנִימִית שֶׁל
35 הַדָּבָר, מִה־שְׁאִין-כֵּן בְּ'פְּרִט'
36 רֹאִים רַק אֶת הַפְּרִט עֲצָמוֹ, אֲבָל לֹא
37 נִיכָר עִיקָר וְהָעֶצֶם הַדָּבָר (וְעַד
38 שֶׁשִּׁשְׁנוּ מַבְטֵעַ עַל הַפְּרִטִים בְּלִבָּד
39 לְהַבְּחִין מִהוּ הָעִיקָר וּמִהוּ
40 הַטְּפָל), כִּינֵן שֶׁנִּרְגָּשׁ רַק פְּרִט
41 זֶה בְּלִבָּד וְאֵילוֹ עֲצָם וּמַהוּת הָעֵנִין
42 לֹא נִיכָר.

שם, יד. 14) בכל זה ראה ד"ה וידבר אלקים גו' דיום ב' דחג השבועות שנה זו (סה"מ תשכ"ח ע' רטז ואילך תו"מ סה"מ
סיון ע' שכו ואילך). 15) ראה ד"ה וידבר גו' ושבתה תרע"ג (סה"מ תער"ב-תרע"ו ע' רנ ואילך). 16) עירובין ד, ב. פסחים
כב, ב. 17) תהלים ח, ד. 18) ישעי' מ, כו.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 נבראו על-ידי הקדוש-ברוך-הוא **שְׁאוֹ מְרוֹם עֵינֵיכֶם וְרָאוּ גו'** מי ברא
2 אלה המוציא במספר צבאם לכולם בשם יקרא, וגם בפסוק זה מפורש שכאשר
3 מביטים בשמים רואים מי ברא אותם, וְכִידוּעַ¹⁹ על-פי המדרש **שְׁשָׁמִים**
4 **הֵם מְלִשׁוֹן שְׁמָמָה, שְׁמִטִּילִים אֵימָה וּפְחַד וּמִבְּיָאִים לְיָדִי**
5 **קִבְּלַת עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְפִי**
6 **שְׁנִיכָר בְּהֶם אֱלֻקֹּת בְּגִילוּי.** 1 **עֵינֵיכֶם וְרָאוּ גו', וְכִידוּעַ¹⁹ שְׁשָׁמִים הֵם מְלִשׁוֹן**
7 **וְגַם בְּנוֹגַע לְאָרֶץ, אָמְרוּ** 2 **שְׁמָמָה, שְׁמִטִּילִים אֵימָה וּמִבְּיָאִים לְיָדִי קִבְּלַת**
8 **רְבוּתֵינוּ ו'ל²⁰ לָמָּה נִקְרָא** 3 **עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם, לְפִי שְׁנִיכָר בְּהֶם אֱלֻקֹּת**
9 **שָׁמָּה אָרֶץ, עַל שֵׁם שְׂרָצְתָּה** 4 **בְּגִילוּי. וְגַם בְּנוֹגַע לְאָרֶץ, אָמְרוּ רְבוּתֵינוּ ו'ל²⁰**
10 **לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָה הָרִי שָׁגַם לִגְבִי** 5 **לָמָּה נִקְרָא שְׁמָמָה אָרֶץ, עַל שֵׁם שְׂרָצְתָּה לַעֲשׂוֹת**
11 **הָאָרֶץ מְצִינוּ שִׁנְכַּרְתָּ בָּהּ הַשִּׁיכּוֹת שֶׁלָּה** 6 **רָצוֹן קוֹנָה. וְעַל זֶה נֶאֱמַר אֵת**
12 **לְאֻלּוֹקוֹת. וְעַל זֶה נֶאֱמַר אֵת** 7 **הַשָּׁמַיִם - לְרִבּוֹת צְבָאֵיהֶם,**
13 **וְאֵת הָאָרֶץ - לְרִבּוֹת צְבָאֵיהָ,** 8 **פְּרִטִי הַנִּבְרָאִים נִמְצָאִים בְּבַחֲיִנַת 'כָּלִל', בְּמֵאֲמָר**
14 **שְׁכָאֲשֹׁר פְּרִטִי הַנִּבְרָאִים** 9 **אָחָד, הָרִי הֵם כְּלוּלִים וּבְטִלִים וּטְפִלִים לְשָׁמַיִם**
15 **נִמְצָאִים וְכָלוּלִים בְּבַחֲיִנַת** 10 **'וְאָרֶץ, שְׁנִיכָר בְּהֶם אֱלֻקֹּת בְּגִילוּי. וְהֵינּוּ, שָׁגַם**
16 **פְּרִטִי הַנִּבְרָאִים דְּצָבָא הַשָּׁמַיִם, שְׁמֵשׁ יֵרֶחַ** 11 **וְכֹזְכֵבִים, מְטִילִים אֵימָה וּמִבְּיָאִים לְיָדִי קִבְּלַת**
12 **עוֹל מַלְכוּת שָׁמַיִם. וְגַם פְּרִטִי הַנִּבְרָאִים דְּצָבָא** 13 **הָאָרֶץ, דּוּמָם צוּמָח חַי וּמְדַבֵּר, הֵם בְּמַעֲמַד**
14 **וּמַצְבַּ שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָם.** 15
16 **וְעַל-פִּי קִבְּלָה וְחִסְדִּידוֹת, הִנֵּה ה' מֵאֲמָר אָחָד'**
17 **ד'בְּרָאשִׁית' הוּא בְּחִינַת הַחֲכָמָה²¹,**
18 **כְּדֹאֵיתָא ב'תְּרַגּוֹם יְרוּשָׁלַּיִם', בְּרָאשִׁית -**
19 **בְּחֻכְמָתָא²². וְיֵשׁ לּוֹמֵר, שְׁנִיכָרָא רֵאשִׁית מְלִשׁוֹן**
20 **רֵאשׁ, כְּמוֹ הָרֵאשׁ שְׁכּוּלָל הַחִיּוֹת דְּכָל הַגּוֹף.**
21 **וְעוֹד פִּירוּשׁ בְּזֶה, שְׁה' מֵאֲמָר אָחָד ד'בְּרָאשִׁית'**
22 **הוּא בְּחִינַת הַרְצוֹן (פְּתָר) שְׁלִמְעֵלָה מִהַחֲכָמָה,**
23 **כְּדֹאֵיתָא ב'תְּרַגּוֹם יוֹנָתָן', בְּרָאשִׁית - מִן אֲוֵלָא**
24 **(פִּירוּשׁ, בְּתַחֲלִילָה²³). וְהֵינּוּ, תַּחֲלַת הַמַּחֲשָׁבָה**
25 **(מַחֲשָׁבָה הַקְדוּמָה) שֶׁהִיא הַמְקוֹר לְבַחֲיִנַת**
26 **הַחֲכָמָה. וְכָאֲשֹׁר הַבְּרִיאָה הִיא בְּבַחֲינָה זוֹ, לֹא**
27 **מִיִּבְעֵי בְּבַחֲיִנַת הַפְּתָר שְׁלִמְעֵלָה מִהַשְׁתַּלְשְׁלוֹת,**
28 **אֲלָא גַם בְּבַחֲיִנַת הַחֲכָמָה שֶׁהִיא רֵאשִׁית הַגִּילּוּי,**
29 **הָרִי הִיא בְּהַתְּפַלְלוֹת וּבְתַכְלִית הַבִּיטוּל בְּמִקְוָהָ.**
30 **לַעֲשׂוֹת רָצוֹן קוֹנָם כְּמוֹ הָאָרֶץ**
31 **עַצְמָה, וְכִן כָּל הַבְּרִיאָה כּוּלָּה, לֹא רַק הַכְּלִלִים אֲלָא גַם הַפְּרִטִים, מְגִלִים**
32 **אֻלּוֹקוֹת.**
33 **וְעַל-פִּי קִבְּלָה וְחִסְדִּידוֹת, הִנֵּה ה' מֵאֲמָר אָחָד ד'בְּרָאשִׁית'**
34
35
36
37
38
39
40
41
42
43

(19) ראה מתנות כהונה לבראשית רבה פ"ד, ז. (20) ב"ר פ"ה, ח. (21) ראה גם לקו"ת במדבר יב, סע"ד ואילך. (22) כ"ה בכ"מ בדא"ח. ובתרגום שם: בחוכמא. (23) פירוש יונתן.

ביאור בדרך אפשר

44 **בְּרִיאָה כְּפִי שְׁהִיא מִצַּד בְּחִינַת הַיְכֹלֶת**²⁵ כמבואר בחסידות,
 45 ביחס שבין הקדוש-ברוך-הוא לעולמות יש דרגות שונות, מלמעלה למטה, יש
 46 דרגות עליונות בהן כל העולמות והנבראים לא תופסים מקום כלל, יש דרגות
 47 נמוכות של אור אלוקי שמתלבש בתוך העולמות והנבראים ויש דרגות שבהן
 48 אין מציאות של עולמות ונבראים
 49 מוגדרים אבל העולמות והנבראים
 50 קיימים ותופסים מקום במובן זה שיש
 51 יכולת ואפשרות לברוא אותם. **וְהִינֵנו,**
 52 מדובר בכזו דרגה ובחינה באלוקות
 53 **שְׁאֵף שְׁשִׁנָּה כְּכֹר הִירִידָה**
 54 **לְבְּחִינַת הָרָצוֹן** שלמעלה
 55 מהחכמה, וגם למטה מזה ירידה אל
 56 בחינות **חֲכָמָה-בִּינָה-דַּעַת**
 57 **וּמִדּוֹת,** שהם התוכן העיקרי של
 58 הספירות מוחין (מקביל לענין השכל
 59 בנפש האדם) ומידות (מקביל לענין
 60 הרגש בנפש האדם) **וְעַד** לירידה
 61 למטה יותר, **לְלִבּוֹשׁ הַמַּחְשָׁבָה**
 62 שהוא אמצעי וכלי ביטוי של המוחין
 63 והמידות (ונחשב לבוש חיצוני ביחס
 64 לכוחות הפנימיים), **מְכַלֵּי-מְקוֹם**
 65 **בְּנוֹגַע לְהַשְׁפָּעָה אֶל הַזּוּלָת -**
 66 **הָרִי זֶה עֲדִין בְּבִחִינַת**
 67 **הַיְכֹלֶת,** שְׂבִיכָלְתוֹ לְהַשְׁפִּיעַ
 68 **וּבִיכָלְתוֹ שְׁלֹא לְהַשְׁפִּיעַ כו'**⁴
 69 ועדיין אין השפעה שהיא מציאות
 70 מוגדרת בפני עצמה (דבר שיכול להיות
 71 רק לאחר ירידת ההשפעה בלבושי
 72 הדיבור והמעשה, אבל לא כפי
 73 שהדברים הם למעלה מזה – ברצון,
 74 במוחין ומידות או אפילו בלבוש
 75 המחשבה), וכפי שממשיך ומבאר
 76 בפרטיות יותר.
 77 **וְיִוָּבֵן בְּהִקְדָּם הַחִילּוּק הַהִבְדֵּל**
 78 **שֶׁבִּין יְכוּלֵת וּמַחְשָׁבָה לְמַעְלָה**
 79 **בְּאֻלּוּקוֹת - לַיְכֹלֶת וּמַחְשָׁבָה**
 80 **לְמַטָּה בָּאֵדָם. דְּהֵנָּה²⁶ מְבַחֶשֶׁת**
 81 **הַיְכֹלֶת וּמַחְשָׁבָה שֶׁבָּאֵדָם לְמַטָּה, לֹא יִתְהַוֶּה פְּלוֹם** ולאדם
 82 אין יכולת ליצור ולברוא משהו בכוח המחשבה. **שְׂאֵפִילוֹ כְּשִׁיחָשׁוּב**
 83 **הָאָדָם כָּל הַיּוֹם לֹא יִתְהַוֶּה פְּלוֹם** כתוצאה מהחשבות של האדם,
 84 **כִּי-אֵם עַל-יְדֵי מַעֲשֵׂה דְּוָקָא** יכול האדם ליצור ולעשות משהו, או
 85 **עַל-כֵּל-פָּנִים** לפחות **דְּבוּר,** כאשר במצבים מסוימים דיבורו של האדם
 86 מביא תוצאות מעשיות **כְּמוֹ** שמובן מלשון הכתוב **בְּדִבְרֵי מֶלֶךְ**

1 **וּבְחִתְלִית הַבֵּיטוּל בְּמִקּוּרָה** (כמו אש קטנה שכאשר היא מתקרבת
 2 לאש גדולה היא מאבדת את מציאותה כדבר בפני עצמו, ונכללת באש
 3 הגדולה). **וְהִינֵנו,** שבמצב הזה, כפי שהבריאה היא ב'בראשית' בבחינת
 4 חכמה, פירושו של דבר הוא, **שְׂכָל הַנְּבִרָאִים הֵם כְּמוֹ שְׁהֵם מִצַּד**
 5 **בְּחִינַת הַחֲכָמָה, שְׁעִנְיָה הוּא**
 6 **שְׁהוּא לְבָדוֹ וְאֵין זוּלָתוֹ'**
 7 בספירת החכמה העליונה ביטול כל
 8 העולמות והנבראים לאלוקות נראה
 9 וניכר בגלוי, ומורגש כיצד אין שום
 10 מציאות חוץ מהקדוש-ברוך-הוא
 11 בעצמו **(כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב רַבְּנוּ הַזֵּקֵן בַּתְּנַיָּא²⁴ בְּהִגָּהָ, שְׁמַעְתִּי**
 12 **בַּתְּנַיָּא²⁴ בְּהִגָּהָ, שְׁמַעְתִּי**
 13 **מִמּוֹרֵי הַמִּגְדֵּי מִמַּעוֹרִישׁ עַל-יְדֵי**
 14 **הַשְּׁלֹם, פִּירוּשׁ וְטַעַם לְמָה**
 15 **שֶׁכָּתוּב בְּעֵץ חַיִּים' מַכְתִּבִּי**
 16 **הָאֲרִיז"ל שְׂאוֹר אֵין-סוֹף בְּרוּךְ-**
 17 **הוּא אֵינוֹ מְתִיחַד אֵין אַחֲדוּתוֹ**
 18 **נִיכַר בְּגִלּוֹי אֶפִּילוֹ בְּעוֹלָם**
 19 **הָאֲצִילוֹת** שהוא עולם שכולו
 20 אלוקות ואין בו נבראים שהם בבחינת
 21 'ישות' ומציאות בפני עצמה **אֵלָּא**
 22 **עַל-יְדֵי הַתְּלַבְּשׁוֹתוֹ שֶׁל הָאוֹר**
 23 **הָאֵין-סוֹף תְּחִלָּה בְּסִפִּירַת**
 24 **חֲכָמָה, וְהִנֵּנו מְשׁוּם שְׂאֵין-**
 25 **סוֹף בְּרוּךְ-הוּא, הוּא אֶחָד**
 26 **הָאֶמֶת** האחד שמציאותו היא
 27 מציאות אמיתית, לא כמו הנבראים
 28 שבאמת אינם מציאות עצמאית,
 29 **שְׁהוּא לְבָדוֹ הוּא וְאֵין זוּלָתוֹ,**
 30 וחזן ממנו אין שום מציאות אמיתית
 31 בדרגה זו וזו היא **מִדְּרַגַּת**
 32 **הַחֲכָמָה), אַז אַחוּץ דָּעַם**
 33 **אוֹיְבַעֲרִשְׁטֵן - אִיזו גְּאָרְנִיט**
 34 **פֶּאָרָאן** שמלבד הקדוש-ברוך-הוא,
 35 שום דבר לא קיים.
 36 **ג) וּבְאוֹר הָעֲנִין דְּבִמְאָמֵר**
 37 **אֶחָד יְכוּל לְהִבְרָאוֹת,** המשמעות
 38 הפנימית של לשון המשנה "במאמר אחד היה יכול להבראות", כלומר הטעם
 39 הפנימי לכך שעל הבריאה כפי שהיא בהתכללות וביטול למקורה, כפי שהיא
 40 מצד המאמר הראשון והאחד ("בראשית") נאמר שהעולם היה יכול להיברא
 41 בצורה כזו הוא **שְׁהִבְרִיאָה בְּמַאֲמֵר אֶחָד,** העולם כפי שהוא מצד
 42 מקורו **בְּחִינַת הַחֲכָמָה** או למעלה מזה **בְּחִינַת הָרָצוֹן** העליון, עניין
 43 הכתר, **וּמַחְשָׁבָה הַקְּדוּמָה, הִיא בְּאוֹפֵן דִּיכּוֹל לְהִבְרָאוֹת,**

(24 פל"ה (מר, סע"ב ואילך). (25 ראה ד"ה וידבר גו' ושבתה תרע"ג שם. (26 ראה ד"ה כי תבואו תרכ"ז ותרמ"א פרק ד.
 (27 ע"פ קהלת ח, ד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 שְׁלוֹטוֹן²⁷, שֶׁפָּאָשׁר הַמֶּלֶךְ מְצוּה לְעַבְדּוֹ שִׁיעֲשׂוּ הַדָּבָר, הָרִי
 2 הֵם עוֹשִׂים. וְהֵינּוּ, שְׁעַל-פִּי דְבוּרוֹ שֶׁל הָאָדָם, יָכוֹל
 3 לְהַתְּהוּת וּלְהַתְּחַדֵּשׁ אֵיזָה דָּבָר מְעַשֵּׂי וּמִצִּיאוֹת, אָכֵל לֹא עַל-יְדֵי
 4 מְחֻשְׁבָּתוֹ וּכְאִמּוֹר שֶׁגַם אִם הָאָדָם יִחְשׁוֹב כָּל הַיּוֹם, הָרִי לֹא מַעֲשֶׂה אוֹ
 5 לַפְחוֹת דִּיבוֹר לֹא יִהְיֶה לִכְךָ שׁוֹם
 6 תּוֹצֵאוֹת. מַה-שְּׂאִין בֶּן בְּנוֹגֵעַ
 7 לְמַחֲשָׁבָה לְמַעֲלָה בַּלּוּקוֹת,
 8 הִנֵּה עַל זֶה נֶאֱמַר²⁸ בְּנִבְּאוֹת
 9 יִשְׁעִיהוּ כִּי לֹא מִחֻשְׁבוֹתִי
 10 מִחֻשְׁבוֹתֵיכֶם, אֵינָה דוֹמָה
 11 הַמַּחֲשָׁבָה הַאֲלוּקִית הָעֲלִינָה
 12 לְמַחֲשַׁבְתּוֹ שֶׁל הָאָדָם שֶׁפָּאָשׁר
 13 עָלָה בְּמַחֲשַׁבְתּוֹ יִתְבָּרַךְ שֶׁתִּהְיֶה מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם,
 14 שֶׁתִּהְיֶה מִצִּיאוֹת הָעוֹלָם,
 15 נִבְּרָא הָעוֹלָם²⁹ בְּפוּעַל. אָמֵן,
 16 בְּרִיאָה זֹאת הִיא בְּמִדְרַגַּת
 17 הַמַּחֲשָׁבָה וְהִיכּוֹלֶת בְּלִבּוֹ וְיֵשׁ
 18 הַבְּרָל בִּינָה לְבִין בְּרִיאָה עַל יְדֵי
 19 הַדִּיבוֹר, כְּפִי שֶׁמְשִׁיחַ וּמַבְאֵר.
 20 וְהֵעֵנִן בְּזֶה³⁰, דִּהְיֶה הַחִילּוֹק
 21 הַהִבְדָּל (בְּמַהוּת וּפְנִימִיּוֹת הַדְּבָרִים)
 22 שֶׁבִּין מַחֲשָׁבָה לְדְבוּר כְּפִי שֶׁהֵם
 23 בָּאִדָם לְמַטָּה הוּא, שֶׁהַדְּבוּר
 24 הִיּוֹצֵא מִן הָאָדָם נַעֲשֶׂה נִפְרָד
 25 מִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת מִן הָאָדָם, מַה-
 26 שְּׂאִין בֶּן הַמַּחֲשָׁבָה שֶׁהִיא
 27 מְאוּחָדֶת עִמּוֹ וְאֵינָה מִצִּיאוֹת
 28 נִפְרֶדֶת מֵהָאָדָם עִצְמוֹ. וְדוּגְמָתוֹ
 29 בְּנִמְשָׁל, לְמַעֲלָה בַּלּוּקוֹת בְּחִילּוֹק
 30 בַּהֲבָדָל שֶׁבִּין הַתְּהוּתוֹת שֶׁל
 31 עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 32 עַל-יְדֵי הַדְּבוּר הָעֲלִיוֹן,
 33 לְהַתְּהוּתוֹת שֶׁל עוֹלָמוֹת וּנְבִרָאִים
 34 מִהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא
 35 מִחֻשְׁבָּה הָעֲלִינָה, שְׁעַל-יְדֵי
 36 הַדְּבוּר - מִתְּהוּת נִבְרָאִים
 37 שֶׁהֵם בְּבַחֲנִית יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד
 38 בְּפִנִי עִצְמוֹ וְלֹא נִרְאָה וְנִיכָר בָּהֶם הַכּוֹחַ הָאֲלוּקִי הַמְּהוּוֹה אוֹתָם, וְעַל-יְדֵי
 39 הַמַּחֲשָׁבָה - מִתְּהוּת נִבְרָאִים שֶׁהֵם בְּטָלִים בְּמִקְוָם וְגַם לֵאחֹר
 40 שֶׁנִּתְּהוּ הֵם קְשׁוּרִים בְּמִקְוָם הָאֲלוּקִי הַמְּהוּוֹה אוֹתָם וְאֵינֶם מִצִּיאוֹת וְיִישׁוּת'
 41 בְּפִנִי עִצְמָה.
- וְהוּא כָּלִלוֹת הַחִילּוֹק הַהִבְדָּל הַכְּלָלִי שֶׁבִּין עֲלָמִין סְתִימִין דְּלֹא
 אֲתַגְלִין עוֹלָמוֹת 'סְתוּמִים', נִעְלָמִים, שֶׁלֹּא הַתְּגִלּוֹת כְּמִצִּיאוֹת בְּפִנִי עִצְמָה
 (שֶׁנִּתְּהוּ מִבְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, שֶׁהִיא עִצְמָה מֵאוּחָדָת עִם מִקְוָה
 וּבְטָלָה אֵלָיו, וְעַד לְהַתְּהוּת מִבְּחִינַת הַחֻכְמָה וְהַפְתָּר, הַנִּעְלָמִים
 יוֹתֵר מִבְּחִינַת הַמַּחֲשָׁבָה, וְהַבְּטוּל
 וְהַתְּחַדּוֹת שֶׁלֵּהֶם עִם מִקְוָם הִיא
 בְּאוֹפֵן יוֹתֵר עִמּוֹק וְיוֹתֵר נִעְלָה
 שְׁמִשְׁמֵם מִהַחֲכָמָה וְהַכְּתָר, נִתְּהוּ
 עוֹלָמוֹת הָאֵין-סוֹף שְׁלִמְעָלָה
 (מְאֻצִּילוֹת) וְהֵם הָעוֹלָמוֹת הַנִּקְרָאִים
 "עֲלָמָא דַּתְכַּסְיָא", לְעֲלָמִין
 דְּאֲתַגְלִין עוֹלָמוֹת הַגְּלוּיִים שֶׁנִּרְאִים
 כְּמִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת מֵאוּחָדָת (שֶׁנִּתְּהוּ
 מִבְּחִינַת הַדְּבוּר)³¹, שֶׁהֵם
 בְּדוּגְמַת יָם שֶׁהַבְּרָאִים שָׁבוּ
 מִכּוֹסִים בְּמִי הַיָּם וְאֵינֶם נִרְאִים, וְהַקְשֵׁר
 שֶׁלֵּהֶם עִם מִקְוָה חִיּוֹתָם הוּא חֻזַּק וְבוֹרוֹ
 וְהוּא מִשָּׁל לְעֲלָמָא דַּתְכַּסְיָא
 וְיִבְשָׁה שֶׁהַבְּרָאִים שָׁבָה נִרְאִים
 וְגְלוּיִים לְעִין, וְהַקְשֵׁר שֶׁלֵּהֶם עִם מִקְוָה
 חִיּוֹתָם לֹא נִרְאָה (כְּמִבְּאֵר
 בְּאֵרוֹכָה בְּדְרוּשִׁים מֵאִמְרֵי
 חֲסִידוֹת הַמְּבַאֲרִים הָעֵנִין
 דְּקָרִיעַת יָם-סוֹף³² שֶׁאֵז הַיָּם
 הַפֶּךְ לְיִבְשָׁה, וְהַעֲנִינִים הַנִּעְלָמִים
 שֶׁבֶּדֶךְ כָּלִל הֵם בְּאֲתַכְסִיָּא וְבַהֲעֵלֶם
 בְּאוֹ לִידֵי בִּיטוּ בְּאֲתַגְלִיָּא וּבְגִלּוֹ),
 שֶׁהַבְּרָאִים דְּעֲלָמָא דַּתְכַּסְיָא
 הַנִּבְרָאִים שֶׁהַקְשֵׁר וְהַשִּׁיכוֹת שֶׁלֵּהֶם עִם
 הַמִּקְוָה הָאֲלוּקִי הַמְּהוּוֹה אוֹתָם הוּא
 בְּרוּר וְנִיכָר, וְהֵם עוֹלָמוֹת שֶׁבֶּדֶךְ כָּלִל
 נִעְלָמִים וּמִכּוֹסִים וְאֵינֶם נִרְאִים
 כְּמִצִּיאוֹת בְּפִנִי עִצְמָה הֵם בְּדוּגְמַת
 דָּגִים שְׂבִיבִים, שֶׁשְּׁפּוֹרִשִׁים מִן
 הַיָּם מִיָּד מִתִּים³³, כִּיּוֹן
 שְׂמִרְגִּישִׁים שִׁחִיתָם הִיא מִי
 הַיָּם וְאֵם מִנְתִּיקִים אוֹתָם מִמִּקְוָה
 הַחֲיִים שֶׁלֵּהֶם אוֹתוֹ הֵם מִרְגִּישִׁים וְאֵלָיו הֵם קְשׁוּרִים בְּגִלּוֹ, אֵינֶם יְכוּלִים לְחִיּוֹת.
 וְהַבְּרָאִים דְּעֲלָמָא דַּתְכַּסְיָא הָעוֹלָמוֹת הַגְּלוּיִים הַנִּרְאִים כְּמִצִּיאוֹת
 בְּפִנִי עִצְמָה הֵם בְּדוּגְמַת הַבְּרָאִים שְׂבִיבִישָׁה, שֶׁהֵם נִפְרָדִים
 מִהַיִּבְשָׁה וְהַקְשֵׁר שֶׁלֵּהֶם לְמִקְוָה חִיּוֹתָם לֹא נִרְאָה וְנִיכָר בָּהֶם.

(28) ישע'י נה, ח. (29) ראה לקו"ת אחרי כו, סע"ב. (30) ראה ד"ה כי תבואו תרכ"ז ותרמ"א שם. סה"מ תרנ"ב ע' מח ואילך.
 תרנ"ט ע' קמה ואילך. תש"ד ס"ע 70 ואילך. (31) ראה תניא שעיהו"א פ"א (פח, ב). תו"א יתרו סט, ד. עא, א. לקו"ת
 בלק סז, ג ואילך. ובכ"מ. (32) ראה תו"א בשלח סד, ב. לקו"ת צו יד, ב ואילך. שער האמונה לאדמו"ר האמצעי פנ"ג
 ואילך. המשך חג הפסח תשכ"ז (תורת מנחם - התוועדויות חמ"ט ע' 300 ואילך). (33) עבודה זרה ג, ב.

ביאור בדרך אפשר

1 וְזֶהוּ גַם הַחִילּוּק שֶׁבֵּין הַבְּרִיאָה בְּמֵאֵמֶר אֶחָד הַמֵּאֵמֶר שֶׁ
2 'בְּרֵאשִׁית', הָעוֹלָם כִּפִּי שְׁהוּא בְּכָלֹת לְהַבְרִיאָה בְּעֶשְׂרֵה מֵאֵמֶרֹת
3 שֶׁל 'וַיֵּאמֶר', הָעוֹלָם כִּפִּי שִׁירָד וְנַחֲלָק לְפִרְטִים, שִׁישׁ כְּמָה שֶׁלִּבִּים (דְּרֻגוֹת)
4 בְּבִרְיָאָה שֶׁתְּחִלָּה יִשְׁנֶה הַבְּרִיאָה בְּמֵאֵמֶר אֶחָד, הֵינּוּ כִּפִּי
5 שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא עֲדִיין בְּכַחֲנִית
6 הַמִּחְשָׁבָה וְהִיכּוֹלֶת לְבִרּוֹא
7 עוֹלָמוֹת, שֶׁבְּרִיאָה זֹו הִיא
8 בְּאוֹפֶן שֶׁכָּל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים
9 בְּמִקְוָם וְאֶפֶס-עַל-פִּי שֶׁנִּבְרָאוּ, אִינֵם
10 מְצִיאוֹת נִפְרֶדֶת מִהֶמְקוֹר הָאֱלֹקִי
11 הַמַּהוּוֹה אוֹתָם, שֶׁזֶּהוּ הַבְּרִיאָה
12 שֶׁבְּכַחֲנִית 'כָּלִל', שֶׁנִּיכָר בָּהֶם
13 הָעֵיקָר וְהָעֶצֶם וְהַפְּנִימִיּוֹת,
14 הַמַּהוּוֹת הָאֱמִיתִית וְהַפְּנִימִית שֶׁלֹּהֶם
15 שֶׁמְצִיאוֹתָם הִיא אֱלֻקוֹת נִיכֹרֶת
16 וְנִרְגַּשְׁתָּ בָּהֶם בְּגִלּוֹי (בְּדוּגְמַת הַבְּרֹאִים
17 שֶׁל 'עֲלָמָא דַּאֲתַכְסִּיא'). וְלֹא-חֲרִי-זֶה
18 יִשְׁנֶה הַבְּרִיאָה בְּעֶשְׂרֵה
19 מֵאֵמֶרֹת פִּרְטִים, שֶׁנִּפְרָטוּ
20 מִבְּחִינַת הַמִּחְשָׁבָה (מֵאֵמֶר
21 אֶחָד) שֶׁבָּהֶם הַבְּרִיאָה הִיא בְּכַחֲנִית
22 כָּלִל אֶחָד כָּלִי לְבַחֲנִית הַדְּבּוּר,
23 וְעַל-יְדֵי-זֶה נִעֲשִׂית בְּבִרְיָאָה
24 הַהִתְחַלְקוֹת לְפִרְטִים שֶׁבָּהֶם
25 לֹא נִיכָר (עַם הָעֵרֶט זִיד נִיט
26 אֵן לֹא נִיכָר וְלֹא נִרְגַּשְׁתָּ) הָעֵיקָר
27 וְהָעֶצֶם וְהַפְּנִימִיּוֹת
28 שֶׁמְצִיאוֹתָם הִיא אֱלֻקוֹת,
29 שֶׁזֶּהוּ עֲנִין הָעוֹלָם וְהַסֵּתֶר
30 הַבְּרֹא מִהַנִּבְרָא, וְהַסֵּתֶר הוּא
31 עַד כִּדִּי כִּךְ שֶׁהַנִּבְרָאִים יִהְיוּ
32 מְרִגִּישִׁים אֶת עֶצְמָם
33 לְמְצִיאוֹת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד
34 מִהַבְּרֹא הַמַּהוּוֹה אוֹתָם (בְּדוּגְמַת
35 הַנִּבְרָאִים שֶׁבְּעֲלָמָא דַּאֲתַכְסִּיא).
36 וְזֶהוּ שֶׁאֲמָרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל³⁴
37 שֶׁכָּל תּוֹלְדוֹת הַשָּׁמַיִם וְהָאָרֶץ
38 נִבְרָאוּ כִּבְר בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אִלָּא
39 שֶׁבְּתַחֲלִילָה הָיוּ בְּהַעֲלָם, וְאַחֲרֵי-כֵן
40 הוֹפִיעַ וְהַתְּגַלָּה כָּל אֶחָד וְאֶחָד
41 בְּזִמְנֹו (כָּל אֶחָד וְאֶחָד נִקְבַּע
42 בְּעוֹלָם בְּיוֹם שֶׁנִּגְזַר עָלָיו).
43 הֵינּוּ, שֶׁהַבְּרִיאָה בְּיוֹם
44 הָרֵאשׁוֹן (בְּמֵאֵמֶר אֶחָד

ביאור בדרך אפשר

45 דְּ'בְּרֵאשִׁית' שֶׁכּוֹלֵל אֶת כָּל הַמֵּאֵמֶרֹת (כַּמְבוּאֵר לְעִיל בְּאֵרִיכּוֹת)
46 הִיא בְּאוֹפֶן שֶׁהַנִּבְרָאִים הֵם עֲדִין בְּהַעֲלָם, בְּכַחֲנִית
47 הַמִּחְשָׁבָה, בְּכִיטוּל בְּמִקְוָם, וְעֲדִין לֹא 'הוֹפִיעַ' מְצִיאוֹת נִפְרֶדֶת,
48 וְכִךְ לֹא-חֲרִי-זֶה, בְּמִשְׁשׁ שִׁשְׁתִּי יָמִי בְּרֵאשִׁית, הִיָּה הַדְּבּוּר
49 דְּעֶשְׂרֵה מֵאֵמֶרֹת שֶׁעַל-יְדֵי-
50 זֶה כְּתוּבָה מִהִדְּבּוּר שְׁהוּא עֲצֻמו
51 דְּבַר נִבְדָּל וְנִפְרָד (בִּיחֹס לְמַחֲשָׁבָה
52 שְׁהִיא דְּבַר מֵאוֹחֵד עִם הַחוּשָׁב) בְּאוֹ
53 מִהַעֲלָם אֶל הַגִּילּוֹי, לְהִיּוֹת
54 יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד.
55 (ד) וְעַל-פִּי-זֶה יֵשׁ לְבָאֵר
56 הַטַּעַם שֶׁלֹּא הִיָּה מִסְפִּיק
57 שֶׁתְּהִיָּה בְּרִיאַת הָעוֹלָם
58 בְּמֵאֵמֶר אֶחָד, אֱלָא הוֹצֵרָכָה
59 לְהִיּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם גַּם
60 בְּעֶשְׂרֵה מֵאֵמֶרֹת, וְכִפִּי שֶׁנִּשְׁאָלָה
61 הַשְּׂאָלָה בְּתַחֲלִיל הַמֵּאֵמֶר, אִם הָעוֹלָם
62 הִיָּה יָכוֹל לְהִיבָרָא בְּמֵאֵמֶר אֶחָד מִדּוּעַ
63 בִּאֲמַת נִבְרָא בְּעֶשְׂרֵה מֵאֵמֶרֹת, וְהָיָה לֹא
64 מִסְתַּבֵּר שֶׁהַדְּבַר נִעֲשֶׂה כִּדִּי לְהַגְדִּיל אֶת
65 עוֹנֵשׁ הַרְשָׁעִים (כַּמְבוּאֵר לְעִיל), אִלָּא
66 שֶׁעֲנִין הַבְּרִיאָה בְּעֶשְׂרֵה מֵאֵמֶרֹת נּוֹגַע
67 לְכָל עֲנִין הַבְּרִיאָה, כִּי אִילוֹ הִיָּתָה
68 הַבְּרִיאָה בְּמֵאֵמֶר אֶחָד בְּלִבְדָּה,
69 הָיָה כָּל הַנִּבְרָאִים בְּטָלִים
70 בְּתַכְלִית אֶל הֶמְקוֹר הָאֱלֹקִי הַמַּהוּוֹה
71 אוֹתָם, וְלֹא הִיָּה מְקוֹם לְעֲנִין
72 הַבְּחִירָה הַחוּפְשִׁית שֶׁל הָאָדָם בֵּין
73 טוֹב לְרַע, שֶׁכֵּךְ וְעוֹנֵשׁ כּו', וְאִם
74 לֹא הִיָּתָה בְּחִירָה, מִמִּילָא אֵין מְקוֹם
75 לְשִׁכָּר עַל בְּחִירָה בְּטוֹב וְעוֹנֵשׁ עַל
76 בְּחִירָה בְּרַע, כִּי אִם הַכּוֹל בְּטַל
77 לְאִלּוּקוֹת וִישׁ גִּילּוֹי אֱלֻקוֹת בְּעוֹלָם,
78 בּוֹדָאִי שֶׁהָאָדָם יִתְבַּר בְּטוֹב וְלֹא יִכּוֹלָה
79 לְהִיּוֹת מְצִיאוֹת אַחֶרֶת, וְכִךְ עַל-יְדֵי-
80 זֶה שֶׁהַבְּרִיאָה הִיא בְּעֶשְׂרֵה
81 מֵאֵמֶרֹת פִּרְטִים מְחוֹלְקִים וּבְאוֹפֶן
82 שֶׁהַכּוֹחַ הָאֱלֹקִי הַמַּהוּוֹה הוּא בְּהַעֲלָם
83 וְהַסֵּתֶר, נִעֲשֶׂה הָעוֹלָם מְצִיאוֹת
84 יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד, עַד שֶׁיֵּשׁ בּוֹ
85 אִפְשָׁרוּת לְבַחֲרוֹ בְּטוֹב אוֹ
86 לְהִיפֹךְ כּו' וִישׁ אִפְשָׁרוּת לְבַחֲרוֹ
87 חוּפְשִׁית, וּמִמִּילָא לְשִׁכָּר וְעוֹנֵשׁ.
88 וְאֶף שֶׁגַּם לְמַעְלָה, בְּמִלְאָכִים

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עֲלִיּוֹנִים, שלגביהם אין העולם מסתיר אלא הם נמצאים בעולמות שבהם
 2 יש גילוי אלוהות מצינו עֲנֵן שֶׁל בְּחִירָה וְעוֹנֶשׁ³⁵, כְּמוֹ
 3 שֶׁכְּתוּב³⁶ בְּמִלְאָכֵיו יֵשִׁים תְּהִלָּה, אפילו במלאכים אין האור
 4 האלוהי מאיר בשלימות, וּכְמֶאֱמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל³⁷ בגמרא שבעקבות
 5 מעשה מסוים אֶפְקוּהוּ הוציאוהו
 6 לְמִשְׁטָרוֹן המלאך וּמַחֲיוּהוּ
 7 שִׁיתִּין פּוֹלְסִין דְּנוּרָא, והיכו
 8 אותו שישים מכות של אש, ואם כן גם
 9 מלאכים נענשים על מעשה לא רצוי,
 10 אף שלגביהם אין העולם והסתר על
 11 אלוהות כמו על בני אדם, מְפַל-
 12 מְקוֹם אֵין זֶה אֶלָּא בְּדִקּוֹת
 13 דְּדִקּוֹת כּו', ענין הבחירה והשכר
 14 והעונש אצל מלאכים הוא בענינים
 15 'דיקים' בלבד אֲבָל עֵיקַר וְאֻמִּיתוּת
 16 עֲנֵן הַבְּחִירָה, שְׂכָר וְעוֹנֶשׁ,
 17 בצורה הפשוטה של הדברים, שֶׁיֵּךְ
 18 רק בְּנִבְרָאִים דְּלִמְטָה, פְּעוּלָם
 19 שְׂנִבְרָא פְּעֻשָׁה מְאֻמְרוֹת
 20 דְּוָקָא באופן שהוא האלוהי נעלם
 21 ונסתר בו, כמבואר לעיל, ולכן לא
 22 נברא העולם 'במאמר אחד'.
 23 וְזֶהוּ פְּעֻשָׁה מְאֻמְרוֹת נִבְרָא
 24 הָעוֹלָם כּו' כְּדִי לְהַפְרֵעַ מִן
 25 הָרָשָׁעִים כּו' וְלִיתֵן שְׂכָר טוֹב
 26 לְצַדִּיקִים כּו', הִנֵּנוּ, שְׂבִירִיאת
 27 הָעוֹלָם פְּעֻשָׁה מְאֻמְרוֹת
 28 מחולקים שיצרו עולמות ונבראים
 29 נפרדים (ולא בְּמֶאֱמַר אֶחָד
 30 שיוצר עולם בטל למקור האלוהי
 31 המהווה) הִיא כְּדִי שְׂיֻכַּל
 32 לְהִיּוֹת עֲנֵן הַבְּחִירָה החופשית
 33 של האדם בין טוב לרע, שֶׁיֵּךְ אִז
 34 שֶׁיֵּךְ כָּלִלוֹת הָעֲנֵן דְּשְׂכָר
 35 וְעוֹנֶשׁ (לְהַפְרֵעַ כּו' על בחירה
 36 ברע וְלִיתֵן שְׂכָר טוֹב כּו' על
 37 בחירה בטוב)³⁸, וְכֵן לְ שֶׁיֵּךְ
 38 עַל-יְדֵי הַבְּרִיאָה פְּעֻשָׁה
 39 מְאֻמְרוֹת, נַעֲשֶׂה הָעוֹלָם
 40 מְצִיאוֹת יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד, עַד
 41 שִׁישׁ בּוֹ אֶפְשָׁרוּת לְבַחֵר
 42 בְּטוֹב אוֹ לְהִיפֵךְ חֵסֶד וְשִׁלּוּם,
- כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב³⁹ בְּתוֹרָה עַל עֲנֵן הַבְּחִירָה רָאָה נִתְּתִי לְפָנֶיךָ אֶת
 הַחַיִּים וְאֶת הַטּוֹב וְאֶת הַמָּוֶת וְאֶת הָרָע, והבחירה בטוב היא לא
 דבר פשוט ומובן מאליו וְיֵשׁ צוּרָה בְּצִיּוּרֵי מִיּוּחַד וְנִתְּנָה כַּח'
 וּבְחִירָתָ בְּחַיִּים⁴⁰, וְעַד שִׁישׁ צוּרָה פְּעֻשָׁה שֶׁל בְּקָשָׁה
 וְתַחֲנוּגִים מהקדוש-ברוך-הוא אל
 האדם, כביכול, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב
 בְּפָרָשַׁת הַשְּׁבוּעַ⁴¹ אִם
 בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ, ואמרו חכמינו ז"ל
 אֵין 'אִם' אֶלָּא לְשׁוֹן
 תַּחֲנוּגִים⁴², שֶׁהַקֶּבֶ"ה מְתַחַנֵּן
 לְפָנֶי בְּנֵי יִשְׂרָאֵל שִׁישְׁמְרוּ אֶת
 הַתּוֹרָה⁴³. וכל זה הוא רק לאחר
 הבריאה בעשרה מאמרות, כמבואר
 לעיל, מִה-שְׁאִין-כֵּן מִצַּד
 הַבְּרִיאָה בְּמֶאֱמַר אֶחָד, שֶׁכָּל
 הַנִּבְרָאִים כָּלִילִים וּבְטָלִים
 בְּמִקּוֹרָם, לֹא הִיָּה מְקוֹם
 לְעֲנֵן הַבְּחִירָה, שְׂכָר וְעוֹנֶשׁ
 כִּי כֹאשֶׁר הָעוֹלָם בְּטַל לְאֻלּוּקוֹת וְאִינוּ
 נִרְאֶה כְּמִצִּיאוֹת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה, הַבְּחִירָה
 בְּטוֹב הִיא דָּבָר מִבּוֹנֵן מֵאִלּוּי וְלֹא יִתְּכֵן
 אַחֲרָת, וְאִם אֵין בְּחִירָה חוֹפְשִׁית, אֵין
 מְקוֹם לְשַׁכַּר וְעוֹנֶשׁ.
 וּמִקְדִּים בדברי המשנה 'לְהַפְרֵעַ'
 כּו' לְפָנֶי 'לִיתֵן שְׂכָר' כּו',
 וטעם הדבר הוא לא משום שהעונש
 הוא מטרת הבריאה, שהרי אדרבה, כפי
 שזכר בתחילת המאמר, טבע הטוב
 להיטיב, והקדוש-ברוך-הוא הוא עצם
 הטוב, אלא הטעם לכך שתחילה
 אומרת המשנה שהבריאה בעשרה
 מאמרות היא "להיפּרע מן הרשעים"
 ורק אחר כך נאמר שהדבר הוא (גם)
 "ליתן שכר טוב לצדיקים" הוא כִּי
 'ליתן שְׂכָר' כּו', שֶׁיֵּךְ גַּם
 בְּבִרְיָאָה בְּמֶאֱמַר אֶחָד, כִּי עֲנִין
 השכר על מעשי הצדיקים יש לו מקום
 גם אם אין בחירה חופשית (כפי
 שיחבאר להלן) וְעֵיקַר הָעֲנֵן
 שְׂנִתְחַדֵּשׁ עַל-יְדֵי הַבְּרִיאָה
 פְּעֻשָׁה מְאֻמְרוֹת, הַבְּרִיאָה
 באופן שהמקור המהווה הוא בהעלם

(35) ראה גם לקו"ת בהר מג, ד. מאמרי אדה"ז הנחות הר"פ ע' קפו. ביאורה"ז להצ"ח"א ע' שצז. סידור (עם דא"ח) עג,
 ד. סה"מ תרצ"ז ע' 234. (36) איוב ד, יט. (37) חגיגה טו, א. (38) ראה רמב"ם הל' תשובה פ"ה ה"ד. (39) נצבים ל, טו.
 (40) שם, יט. (41) בחוקותי כו, ג. (42) עבודה זרה ה, סע"א. (43) פירש"י שם. וראה "היום יום" כד אייר.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

43 דְּכִסּוּפָא⁴⁶, לחם בושא, היינו נתינה ללא כל עבודה מצד האדם המקבל
 44 שְׁאִין זֶה אֲמִיתָת עֲנִין הַשָּׂכָר, שְׁאִינוּ אֵלָא כְּשָׂבָא עַל-יְדֵי
 45 עֲבוּדָה שֶׁל מִקְבֵּל הַשָּׂכָר דְּוָקָא ולאחר שהוא באמת ראוי לו. וְכִינִן
 46 שְׁהַקְבָּ"ה הוּא עֲצָם הַטוֹב כו', וְרִצּוֹנוֹ הוּא שְׁעֲנִין הַשָּׂכָר
 47 יְהִיָּה לֹא בְּאוֹפֵן שֶׁל מִתְנָה
 48 הַנִּתְּנָה לְאָדָם מִבְּלִי עֲבוּדָה וְיִגִיעָה
 49 מִצִּדּוֹ, אֵלָא עַל-יְדֵי עֲבוּדָה שֶׁל
 50 הָאָדָם דְּוָקָא, שֶׁאֵז הַשָּׂכָר גְּדוּל
 51 וְחֻשׁוֹב יוֹתֵר וְאִינוּ גּוֹרֵם לְמִקְבֵּל תַּחֲוָשָׁה
 52 שֶׁל בּוֹשָׁה, לְכֵן בְּרָא אֶת הָעוֹלָם
 53 בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת דְּוָקָא,
 54 לְהִיּוֹת כְּדִי שֶׁהָעוֹלָם יִהְיֶה יֵשׁ
 55 וְדָבָר נִפְרָד (מִצִּדּוֹ הָעוֹלָם
 56 וְהַסֵּתֵר הַבּוֹרָא מִהֵנִבְרָא, וְכֵן
 57 הַפּוֹעֵל הָאֱלֹקִי נִעֲלָם וְנִסְתָּר
 58 מִהַנִּפְעָל הַתּוֹצֵאָה שֶׁל הַפּוֹעֵל,
 59 הַנִּבְרָא), וְכֵרָא גַם יֵצֶר-הָרַע,
 60 שֶׁבָּא לְהֶאֱדָם מִיַּד בְּצִאתוֹ
 61 לְאוֹרֵי הָעוֹלָם, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב⁴⁷
 62 לִפְתַּח חֲטָאת רּוּבִין, וְאֶקְדָּמִי
 63 טַעֲנִיתִיָּה כו'⁴⁸, כִּיּוֹן שֶׁהִיצֵר הָרַע
 64 בָּא לְאָדָם מִיַּד עִם לִידָתוֹ, וְאִילוּ הִיצֵר
 65 הַטוֹב בָּא רַק בְּמַלְאוֹת לוֹ י"ג שָׁנִים,
 66 הִיצֵר הָרַע טוֹעֵן אֶת טַעֲנוֹתָיו קוֹדֵם
 67 וְלִזֶּה צְרִיכָה לְהִיּוֹת עֲבוּדָת
 68 הָאָדָם בְּאוֹפֵן שֶׁל יִגִיעָה
 69 גְּדוּלָּה (וְלִכֵּן הַבּוֹחֵר בְּטוֹב וְעוֹשֶׂה
 70 אֶת רִצּוֹן ה' רָאוי לְקַבֵּל לֹא רַק שָׂכָר
 71 סָתֵם אֲלֵא שָׂכָר "טוֹב" וְגִדּוּל בְּמִיּוּתָהּ).
 72 וְלֹא עוֹד אֵלָא שְׁנוּסָף עַל
 73 יִגִיעַת הָאָדָם מִצִּדּוֹ עֲצוּם, צְרִיף
 74 לְהִיּוֹת גַּם הַקְבָּ"ה עוֹזְרוֹ
 75 (וּבְלֹא-הֶכִי, וְלֹלִי זֹאת, לֵאלֹא
 76 עוֹרֵת הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא אֵינוּ יָכוֹל
 77 לוֹ אֵין לְאָדָם אֶת הַכּוֹחַ לְהַתְּגַבֵּר עַל
 78 הִיצֵר הָרַע)⁴⁹, וְאֵז בְּעוֹלָם שֶׁנִּבְרָא
 79 בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת וְהַעֲבוּדָה בּוֹ כְּרוּכָה
 80 בַּעֲבוּדָה וְיִגִיעָה גְּדוּלָּה אֶפְשָׁר לִיתֵּן
 81 שָׂכָר טוֹב לְצַדִּיקִים, דְּכִינִן
 82 שְׁעַל-יְדֵי עֲבוּדָתָם בְּטָלוּ
 83 וּפְרָצוּ (זִי הָאָבִן וְהַסֵּתֵרִים
 84 דְּוִרְכָּנֵגְעָרָאכֵן הֵם חֲדָרֵי וְשִׁכְרוֹ אֶת) כָּל הַהַעֲלָמוֹת וְהַסֵּתֵרִים

1 והסתר, שְׁזוּהִי הָאֶפְשָׁרוּת לְבַחֲרָה בְּהִיפָךְ הַטוֹב, דְּבַר שֶׁכְּמוֹכֵן
 2 יִתְכַּן רַק אִם אֵין אֱלֹקוֹת בְּגִלּוֹי, הָרִי זֶה שֶׁיֵּף לְעֲנִין ד'לְהַפְרַע מִן
 3 הַרְשָׁעִים דְּוָקָא וְזוֹהוּ תוֹכֵן דְּבִרֵי הַמִּשְׁנָה עַל-פִּי חֲסִידוֹת, שֶׁהָעוֹלָם נִבְרָא
 4 בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת, עִם הָעוֹלָם וְהַסֵּתֵר עַל הָאֱלֹקוֹת, כְּדִי שֶׁתִּהְיֶה בַּחֲרִירָה חוֹפְשִׁית
 5 וּמִמִּילָא יִהְיֶה אֶפְשָׁר לְהַעֲנִישׁ עַל
 6 בַּחֲרִירָה בְּהִיפָךְ הַטוֹב.
 7 וְאַחֲרֵכָּךְ מוֹסִיף וְלִיתֵּן שָׂכָר
 8 טוֹב לְצַדִּיקִים, הֵינּוּ, שְׁמַצַּד
 9 עֲנִין הַבַּחֲרִירָה שְׁנַעֲשָׂה עַל-יְדֵי
 10 הַבַּרְיָאָה בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת,
 11 לֹא זֶה בְּלִבָּד שְׁנַתְּחַדֵּשׁ הָעֲנִין ד'לְהַפְרַע כו', אֲלֵא גַם נִיתָּסָף
 12 ד'לְהַפְרַע כו', כְּמִבְּאוּר לַעֲלִיל,
 13 אֲלֵא גַם נִיתָּסָף בְּעֲנִין
 14 הַשָּׂכָר, לִיתֵּן שָׂכָר טוֹב
 15 לְצַדִּיקִים, שָׂכָר טוֹב דְּוָקָא
 16 כְּמוֹכֵן מִדִּיק לְשׁוֹן הַמִּשְׁנָה שֶׁכָּר
 17 "טוֹב", וְלֹא רַק שָׂכָר סָתֵם, כְּפִי
 18 שֶׁמִּמְשִׁיךְ וּמִבְּאוּר. וְהָעֲנִין בְּזֶה,
 19 שְׁמַצַּד עֲנִין הַשָּׂכָר
 20 כְּשֶׁלְעַצְמוֹ, שָׂכָר סָתֵם, לֹא
 21 הָיָה צוּרָף שֶׁתִּהְיֶה אֶפְשָׁרוּת
 22 לְבַחֲרִירָה בְּעֲנִין בְּלִתִּי רְצוֹי
 23 כו', שֶׁהוּא רַק כְּתוּצָאָה מִהָעוֹלָם
 24 וְהַסֵּתֵר עַל הַמְּקוֹר הָאֱלֹקִי הַמְּהוּוֹת אֶת
 25 הַבַּרְיָאָה, וְעַד שְׁאֲמָרוֹ חֲכָמִינוּ
 26 ז"ל⁴⁴ שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים מִתְּחַרְט
 27 עֲלֵיהֶם הַקְבָּ"ה שְׁבָרָאָם כו'.
 28 יֵצֶר-הָרַע דְּכָתִיב⁴⁵ וְאֶשֶׁר
 29 הִרְעוּתִי, הַקְדוּשָׁה-בְּרוּךְ-הוּא אוֹמֵר
 30 עַל עֲצָמוֹ שֶׁעָשָׂה דְּבַר בְּלִתִּי רְצוֹי,
 31 כִּיכּוֹל, וּבְמִילָא הִתְּהַבֵּר הַבַּרְיָאָה
 32 יָכוֹלָה לְהִיּוֹת בְּמֵאֲמָרָה אֶחָד כִּי
 33 גַם אִם הַצַּדִּיקִים הֵיוּ עוֹבְדִים אֶת ה'
 34 לֵאלֹא כָּל צוּרֵךְ לְהַתְּגַבֵּר עַל הַהַעֲלָם
 35 וְהַסֵּתֵר וּבְעוֹלָם שֶׁיֵּשׁ בּוֹ גִּילּוֹי
 36 אֱלֹקוֹת, עֲדִיין הֵיחָ מְגִיעַ לָהֶם שָׂכָר עַל
 37 כֵּךְ. אֲלֵא שֶׁבִּכֵּל זֹאת הַמִּשְׁנָה
 38 מִמְּשִׁיכָה וְאוֹמֵרֵת שֶׁגַם הַשָּׂכָר לְצַדִּיקִים
 39 הוּא חֵלֶק מִהַסִּיכָה לְבִרְיָאָת הָעוֹלָמוֹת
 40 בַּעֲשָׂרָה מֵאֲמָרוֹת, כִּיּוֹן שֶׁאֵם לֹא
 41 הִתְּהַבֵּר אֶפְשָׁרוּת לְעֲנִין
 42 הַבַּחֲרִירָה, אֲזִי הָיָה עֲנִין הַשָּׂכָר בְּאוֹפֵן שֶׁל נְהֻמָּה

(44 ירושלמי תענית פ"ג סוף ה"ד. נתבאר בלקו"ש חכ"ד ע' 168 ואילך. (45) מיכה ד, ו. (46) ראה ירושלמי ערלה פ"א ה"ג.

לקו"ת צו ז, ריש ע"ד. (47) בראשית ד, ז. (48) זהר ר"פ וישב (קעט, א"ב). (49) סוכה נב, ב.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 כו', אָזי מגיע להם תכלית השֹׁכֵר (שָׂבָא עַל-יְדֵי עֲבוּדָה
2 ויגיעה דְּוָקָא), השֹׁכֵר הנעלה ביותר שֹׁכֵר טוֹב.
3 (ה) אָמְנָם עַל-פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאָר לַעֲלִיל שֶׁבִשְׂבִּיל עֲנִין הַבְּחִירָה
4 החופשית בין טוב לרע כו', הוֹצֵרָהּ לְהִיּוֹת הַבְּרִיאָה בַּעֲשָׂרָה
5 מְאֻמְרוֹת דְּוָקָא, בריאה שבה
6 האור האלוקי הוא בעולם והסתר, 1
7 צִרְיָה לְהִבִּין לְאִידָךְ גִּיסָא, לצד
8 השני, אם עיקר ותכלית הבריאה היא
9 כפי שנבאר בסופו של דבר, בעשרה
10 מאמרות, לְמָה בכלל הוֹצֵרָהּ 4
11 לְהִיּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן 5
12 שֶׁתְּחִלָּה תִּהְיֶה הַבְּרִיאָה 6
13 בְּמֵאָמֵר אֶחָד, בְּבַחֲיִנַת 7
14 הַמְחֻשְׁבָּה, וְאַחֲרֵי-כֵן הַבְּרִיאָה 8
15 בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת כְּפִי 9
16 שֶׁנִּפְרְטוּ מִבְּחִינַת הַמְחֻשְׁבָּה 10
17 (כמבואר לעיל), וְלֹא בְּאוֹפֶן 11
18 שֶׁמִּלְכַּתְחִילָה תִּהְיֶה בְּרִיאַת 12
19 הָעוֹלָם בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, 13
20 דְּמִי מַעֲבָב בִּידוֹ⁵⁰ וְהִרֵּי הַקְדוּשָׁה-
21 בִּירְדָּה יִכּוֹל לַעֲשׂוֹת כֻּלָּם שִׁירָצָה
22 ואף אחד לא יכול למנוע ממנו?
23 וְיִוָּבֵן בְּהִקְדָּם מַה שֶׁנִּתְבָּאָר 14
24 בַּתְּחִלָּת פְּרִשְׁתָּה הַשְּׂבוּעָה⁵¹ פְּרִשְׁתָּה
25 בַּהֲרֵי כִּי תִבְאֹו אֶל הָאָרֶץ גו', 15
26 כאשר בני ישראל יכנסו לארץ ישראל
27 וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ שְׁבַת לַה', יֵשׁ
28 לְחֵשֶׁבֶת אֶת הָאָרֶץ בִּמְשָׁךְ שָׁנָה אַחַת, 16
29 שְׁנַת הַשְּׂמִיטָה, וְהַכְּתוּב מְמַשִּׁיךְ וְאוֹמֵר
30 שֶׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע שְׂדֶךְ וְגו', 17
31 דְּמִשְׁמַעוֹת הַכְּתוּב שְׂאוֹמֵר
32 "ושבתה הארץ" לפני "שש שנים
33 תזרע" היא שְׂמִידָה כִּי תִבְאֹו אֶל
34 הָאָרֶץ, תִּשְׁבּוֹת הָאָרֶץ, עוֹד
35 קוֹדֵם לִפְנֵי שִׁיתְחִילוֹ הַשֵּׁשׁ
36 שָׁנִים שֶׁל זְרִיעָה. וְכֵאֵמֶת אֵינוֹ
37 בֶּן-אָם כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
38 בְּהַמְשָׁךְ הַכְּתוּב, שֶׁשׁ שָׁנִים
39 תִּזְרַע גו' וּבִשְׁנָה הַשְּׂבִיעִית
40 שְׁבַת שְׂבוֹתוֹן⁵² כלומר, האמת היא
41 ששנת השמיטה באה לאחר שש שנים
42 של עבודה בארץ, ואם-כן למה הכתוב
- מקדים ואומר "כי תבואו... ושבתה" לפני "שש שנים תזרע"?
אף הענין הוא⁵³, שְׂבִידִי שֶׁהַעֲבוּדָה דְּשֵׁשׁ שָׁנִים תִּזְרַע גו'
תִּהְיֶה כְּדִבְעֵי לְמַהוּי, כפי שצריך וראוי להיות, צִרְיָה לְהִיּוֹת
תְּחִלָּה קודם לכן הַהֲנָחָה וְהַהֲפָרָה שֶׁהַתְּכִלִּית הָעֵיקָר
וְהַפְּנִימִיּוֹת דְּה'שֵׁשׁ שָׁנִים
הוא להיות וְשִׁבְתָּה הָאָרֶץ
שְׁבַת לַהּ, כלומר, אף שבפועל
שנת השמיטה באה אחרי שש שנות
עבודה, ההכרח בכך שהיא התכלית של
כל ששת השנים צריכה להיות
מלכתחילה לפני שש השנים וְזוֹהִי
ההכרח הוֹו ה'נְתִינָת פְּתִי
שֶׁהַעֲבוּדָה דְּה'שֵׁשׁ שָׁנִים
תִּהְיֶה כְּדִבְעֵי, כפי שראוי וצריך,
הֵינּוּ, בְּהֵתָאֵם לְתְּכִלִּית הָעֵיקָר
וְהַפְּנִימִיּוֹת דְּשְׁבַת לַהּ (כך)
שגם במהלך שש השנים שבהם
עוסקים בעבודת האדמה, חדורים
בהכרח שהעיקר היא הקדושה, "שבת
לה".
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה יֵשׁ לֹאֵמַר בְּנוֹגֵעַ
לְהַקְדִּמַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם
בְּמֵאָמֵר אֶחָד לִפְנֵי שֶׁנִּבְרָא
בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, שיש בה עניין
וחשיבות אף שלאחר מכן העולם נברא
בעשרה מאמרות כי רק כך יכולה
להיות בחירה חופשית, כמבואר לעיל,
דָּעַם הֵיּוֹת שֶׁעֲנִין הַבְּחִירָה
אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם
שֶׁנִּבְרָא בְּמֵאָמֵר אֶחָד, עולם כזה
שְׂכָל הַנִּבְרָאִים שבו הם
בְּתְּכִלִּית הַבִּיטוּל לֵאלֻלוֹת, וְכִדִּי
שִׁיְהִיו יֵשׁ וְדָבָר נִפְרָד (שָׂאָז)
דְּוָקָא שִׁיְדָּ עֲנִין הַבְּחִירָה,
בְּהִכְרַח לְהִיּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם
שָׁנִים תִּהְיֶה כְּדִבְעֵי, הֵינּוּ, בְּהֵתָאֵם לְתְּכִלִּית הָעֵיקָר וְהַפְּנִימִיּוֹת דְּשְׁבַת לַהּ.
וְעַל-דִּרְךָ-זֶה יֵשׁ לֹאֵמַר בְּנוֹגֵעַ לְהַקְדִּמַת בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּמֵאָמֵר אֶחָד לִפְנֵי
שֶׁנִּבְרָא בַּעֲשָׂרָה מְאֻמְרוֹת, דָּעַם הֵיּוֹת שֶׁעֲנִין הַבְּחִירָה אֵינוֹ יִכּוֹל לְהִיּוֹת בְּעוֹלָם
שֶׁנִּבְרָא בְּמֵאָמֵר אֶחָד, שְׂכָל הַנִּבְרָאִים הם בְּתְּכִלִּית הַבִּיטוּל, וְכִדִּי שִׁיְהִיו יֵשׁ
וְדָבָר נִפְרָד (שָׂאָז) דְּוָקָא שִׁיְדָּ עֲנִין הַבְּחִירָה, בְּהִכְרַח לְהִיּוֹת בְּרִיאַת הָעוֹלָם

(50) ע"ד לשון חז"ל בבא בתרא טז, א. מנחות כט, ב. (51) בהר כה, ב ואילך. (52) ראה לקו"ת ריש פרשתנו (בהר) לט, סע"ג. רד"ה כי תבואו תרכ"ז ותרכ"א. רד"ה וידבר גו' ושבתה תרע"ג שם. ובכ"מ. (53) ראה לקו"ת שם מ, ד. סד"ה וידבר גו' ושבתה תרע"ג שם. ועוד.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

מצד שני התחלת הבריאה צריכה להיות במאמר אחד כדי שבסופו של דבר
 יהיה אפשר להחזיר בתוך ההעלם וההסתר את הביטול לאלוקות וזו נתינת
 כוח להתגבר על המניעות והעיוכים ולעמוד בניסיונות.
 (ו) והנה גם לאחר ה'נתינת כח' שיוכל להיות ענין
 הביטול בעולם שנברא
 בעשרה מאמרות על-ידי
 הקדמת בריאת העולם
 במאמר אחד, הנה פעולת
 הביטול בעולם שנברא
 בעשרה מאמרות, לבררו
 להפריד את הטוב שבו מתוך הרע
 ולהעלותו לקדושה ולזככו לעין
 אותו כו', נעשית על-ידי
 התורה, שזהו שעשית
 הדברות הם כנגד עשרה
 מאמרות (פנ"ל סעיף א),
 הינו, שפדי לברר ולזכך את
 העולם שנברא בעשרה
 מאמרות ונעשה יש ודבר
 נפרד, לפעול בו הביטול
 לאלקות, ובריתו ב'מאמר אחד'
 אכן תשיג את מטרתה, צריכה
 להיות העבודה דקיום
 התורה-ומצות, עשית
 הדברות שבתורה, שהם
 כללות התורה-ומצות⁵⁴
 כמבואר בכמה מקומות כיצד כל פרטי
 עניני התורה והמצוות כלולים בעשרת
 הדברות הכלליות. וזהו גם כללות
 הענין דמתן-תורה, שתוכנו
 ירדת התורה לעולם שהפונה בזה
 המטרה של מתן-תורה היא לפעול
 בירור וזיכוף העולם, שלכן
 נתנה התורה למטה בעולם הזה
 דוקא, במעמד ומצב
 ש"למצרים ירדתם כו' יצא-
 הרע יש ביניכם" כו'⁵⁵,
 (וכספוד הגמרא: "בשעה שעלה משה
 למרום, אמרו מלאכי השרת לפני

1 בעשרה מאמרות דוקא, מכל-מקום מצד שני הרי הפונה
 2 והתכלית דבריאת העולם כפי שנברא בפועל וכפי שהוא כעת שהוא
 3 יש ודבר נפרד, היא לפעול בו ענין הביטול, וכדי לפעול
 4 ענין הביטול בעולם שהוא יש ודבר נפרד, שזהו שינוי בעצם
 5 מהותו וביטול כל גרי המציאות שלו
 6 יש צורך בהקדמת ענין
 7 הביטול בעולם על-ידי
 8 בריאתו במאמר אחד, בריאה
 9 באופן כזה שכל הנבראים הם
 10 בתכלית הביטול, שזהו
 11 ה'נתינת כח' לפעול בעולם
 12 ענין הביטול גם לאחר
 13 שנעשה יש ודבר נפרד²⁶,
 14 שעל-ידי-זה בכוחו של הביטול גם
 15 לאחר שנברא כדבר נפרד יוכל
 16 לעבוד עבודתו בעולם,
 17 להתגבר על ההעלמות
 18 וההסתרים, לעמוד בניסיונות
 19 וכו' ולעבוד את ה' למרות כל
 20 המניעות וכל הניסיונות. והינו,
 21 שפעולת הבריאה במאמר
 22 אחד, כפי שהיא בבחינת
 23 'כלל' שבו ניכר בגילוי
 24 העיקר והעצם כו' (פנ"ל
 25 סעיף ג) היא פעולה גדולה ורב-
 26 השפעה עד כדי כך שגם בפרטים
 27 (שמצד-עצמם לא ניכר בהם
 28 העיקר והעצם כו' ואדרבה,
 29 הפרטים המחולקים הם הסיבה והגורם
 30 לבריאת עולם של מציאות בפני-
 31 עצמה) יהיה ניכר שהעיקר
 32 והעצם והמהות האמיתית והפנימית
 33 של הנבראים עצמם הוא האלקות,
 34 על-דרך ובדוגמת הקדמת
 35 ההנחה וההפירה דשבת להוי'
 36 לפני תחילת שש השנים שפועלת
 37 גם ב'שש שנים' שבהם כן
 38 עוסקים בעניני חולין, שהיה ניכר
 39 בהם התכלית והעיקר דשבת
 40 להוי' ונמצא ששני הדברים נחוצים,
 41 מצד אחד הבריאה צריכה להיות
 42 בעשרה מאמרות דוקא שאם לא כן
 43 לא תהיה בחירה ולא שכל ועונש, אבל

31 דמתן-תורה, שהפונה בזה היא לפעול בירור וזיכוף העולם, שלכן נתנה

32 התורה למטה דוקא, במעמד ומצב ש"למצרים ירדתם כו' יצא-הרע יש

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 הקדוש ברוך הוא: ריבונו של עולם, מה לילוד אשה בינינו? אמר להן: לקבל
2 תורה בא. אמרו לפניו: חמורה גנוזה שגנוזה לך תשע מאות ושבעים וארבעה
3 דורות קודם שנברא העולם אתה מבקש ליתנה לבשר ודם, מה אנש כי תזכרנו
4 ובן אדם כי תפקדנו ה' אדונינו מה אדיר שמך בכל הארץ אשר תנה הודך על
5 השמים? אמר לו הקדוש-ברוך-הוא
6 למשה: החזיר להן תשובה... אמר
7 לפניו: ריבונו של עולם, תורה שאתה
8 נתת לי מה כתיב בה, אנכי ה' אלוהיך
9 אשר הוצאתיך מארץ מצרים. אמר
10 להן: למצרים ירדתם לפרעה
11 השתעבדתם תורה למה תהא לכם?...
12 מיד הודו לו (הקדוש-ברוך-הוא)...
13 כְּדִי לַפְעוּל בִּירוֹר וְזִיכּוֹן
14 הַמָּטָה.
15 וְעִנִּין זֶה של זיכרון וביורר העולם
16 הזה הגשמי הַתְּחִיל כְּבֹר בְּהִכְנָה
17 לַמִּתְּנָה-תּוֹרָה עַל-יְדֵי גְלוּת
18 מִצְרַיִם⁵⁶, שְׁזָהוּ עֲנִין כּוֹר
19 הַבְּרָזֶל⁵⁷ שְׁזָהוּ אֶת יִשְׂרָאֵל
20 לְהִיּוֹת נִפְרָד הָרַע מִן הַטּוֹב
21 כּוֹר, בדוגמת פעולת הצורך המוכך
22 את הכסף ומבדר ממנו את הפסולת
23 ואת הסיגים על-ידי האש שְׁעַל-יְדֵי-
24 זֶה כתוצאה מהזיכרון של בני ישראל
25 נִדְרָכָה גַם גְּשָׁמִיּוֹת הָעוֹלָם
26 וְחִמְיּוֹתוֹ, וְלֹא-חֲרִי הַקְדָּמַת
27 הַזִּכּוֹן עַל-יְדֵי גְלוּת מִצְרַיִם,
28 הִיָּה יָכוֹל לְהִיּוֹת הָעֲנִין
29 דְּמִתְּנָה-תּוֹרָה, שְׁעַל-יְדֵי קִיּוֹם
30 הַתּוֹרָה-וּמִצְוֹת יְהִיָּה אֲמִתִּית
31 וּשְׁלָמוֹת בִּירוֹר וְזִכּוֹן הָעוֹלָם,
32 וְקִיּוֹם הָעוֹלָם בְּאוֹפֶן דָּאָרְץ
33 יִרְאָה וְשִׁקְטָה⁵⁸, כמאמר חכמינו
34 ז"ל שהפסוק מדבר על מתן-תורה
35 ומשמעותו בַּתְּחִלָּה יִרְאָה קודם
36 מתן-תורה העולם היה ירא וחרד לגבי
37 עצם קיומו וּלְבִסּוֹף שִׁקְטָה,
38 ולאחר מתן-תורה הארץ נשקטה
39 ונרגעה וכבר אינה חרושת שלא תוסיף
40 להתקיים כיוון שֶׁהַתְּנָה הַקִּבְ"ה
41 עִם מַעֲשֵׂה בְּרֵאשִׁית, אִם
42 יִשְׂרָאֵל מְקַבְּלִין הַתּוֹרָה אִתָּם
- מִתְקַיֵּינ כּוֹר⁵⁹, אבל ללא התורה והמצוות אין לעולם קיום וְכִמּוֹ
שְׁכָתוֹב בְּפָרֶשֶׁת הַשְּׁבוּעָה⁴¹ אִם בְּחֻקֵּי תִלְכוּ, וְדָרְשׁוּ
חֻקֵּימִינוּ ז"ל⁶⁰ חֻקִּים שְׁכָתוֹב חֻקֵּימִינוּ וְקִבְעֵתִי אֶת הַשְּׁמַיִם
וְהָאָרֶץ, שְׁנֹא-מֵר⁶¹ אִם לֹא בְּרִיתִי יוֹמָם וְלַיְלָה, חֻקֹּת שְׁמַיִם
וְאָרֶץ לֹא שְׁמַתִּי הִרִי שְׁכָל קִיּוֹם
הָעוֹלָם תְּלוּי בַּתּוֹרָה, ובנוגע לעניינינו,
הַתּוֹרָה הִיא הַפּוֹעֵלֶת לַמַּעֲשֵׂה אֵת
הַבִּיטוּל וְהַזִּיכּוֹן שֶׁל הָעוֹלָם, בכוח
הַבְּרִיאָה בִּמְאֹמֶר אֶחָד.
וְשָׁפֵן תִּהְיֶה לָנוּ בְּנוֹגֵעַ
לַמַּעֲשֵׂינֵנוּ וְעַבְדוּתֵנוּ בְּהִכְנָה
לְזִמְן מִתֵּן תּוֹרָתֵנוּ בְּשָׁנָה זוֹ,
וּכְנוֹסֶס הַבְּרָכָה⁶² שֶׁל רַבּוֹתֵינוּ
נִשְׂאִינוּ לַחֵג הַשְּׁבוּעוֹת ל"קִבְּלַת
הַתּוֹרָה בְּשִׁמְחָה וּבִפְנִימִיּוּת",
בְּשִׁמְחָה דִּיקָא, דווקא מתוך
שִׁמְחָה שְׁשִׁמְחָה פּוֹרְצַת גְּדֵר⁶³,
לשִׁמְחָה יֵשׁ כּוֹחַ מִיּוֹחַד לְבַטֵּל גְּדֵרִים
וְהַגְּבּוּלֹת לְבַטֵּל וּלְפָרוֹץ כָּל
הַגְּדֵרִים, הַהֲעֲלָמוֹת
וְהַהֲסָתָרִים שְׁנַעֲשׂוּ מִצַּד
בְּרִיאַת הָעוֹלָם בְּעֶשְׂרֵה
מֵאֲמָרוֹת, הַחֵל מִפְּרִיצַת גְּדֵר
דִּנְפֶּשׁ הַשְּׁכָלִית, שהיא מעין
'ממוצע' בין הנפש האלוהית והנפש
הבהמית, וְכָל-שָׁפֵן פְּרִיצַת גְּדֵר
דִּנְפֶּשׁ הַבְּהִמִּית שִׁישׁ בַּה מִדִּית
וְתַכּוּנוֹת הִיפֶךְ וְנִגַּד הַקְדוּשָׁה, וְאֵת
הַגְּדֵרִים הִלְלוּ בּוֹדָאֵי יֵשׁ לְפָרוֹץ,
לְכַרְרֵם וּלְזַכְכֵּם עַל-יְדֵי
הִיגִיעָה שֶׁל כּוֹחוֹת הַנֶּפֶשׁ בְּלִימּוּד
הַתּוֹרָה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב בְּחֻקֵּי
תִלְכוּ, שְׁתִּהְיוּ עֲמָלִים
בַּתּוֹרָה⁶⁴, וְהַעֲסֹק בַּתּוֹרָה יִהְיֶה
מִתּוֹךְ שִׁמְחָה וּמִתּוֹךְ יִגִּיעָה וּבְאֹפֶן
שֶׁהַתּוֹרָה חוֹדְרַת בְּפִנְיָמִיּוֹתוֹ
שֶׁל הַיְּהוּדִי הַלּוֹמֵד תּוֹרָה, קִבְּלַת
הַתּוֹרָה (בְּשִׁמְחָה ו) בְּפִנְיָמִיּוֹת,
וְעַד שְׁנַעֲשֵׂה מְצִיאוֹת אֶחָת
עִם הַתּוֹרָה (מְוֹעֲרֵט אֵיין
זֶאךְ מִיֵּט תּוֹרָה נַעֲשִׂים דְּבַר אֶחָד
עִם הַתּוֹרָה), שְׁזָהוּ עֲנִין

(55) שבת פח, ב ואילך. (56) ראה תו"א יתרו עד, סע"א ואילך. (57) ואתחנן ד, כ. (58) תהלים עו, ט. (59) שבת פח, א.
(60) ויק"ר פל"ה, ד. (61) ירמי' לג, כה. (62) לשון ברכת רבותינו נשיאנו בקשר לחג השבועות - נתבאר בלקו"ש ח"ד ע'
1307. ח"ח ע' 272. ח"ג ע' 158. ועוד. (63) נתבאר בסה"מ תרנ"ז ע' רכג ואילך. (64) תו"כ ופירש"י עה"פ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 ד'בְּחֻקֹּתַי, מְלִשׁוֹן חֻקִּיקָה⁶⁵, בשונה מכתיבה שבה אותיות הכתב
2 הן דבר נפרד מהדבר שעליו הן
3 כתובות, אותיות החקיקה (באבן וכד')
4 הן חלק בלתי נפרד מהדבר בו הן
5 חקוקות, וכך לימוד התורה צריך להיות
6 באופן כזה שהאדם יהפוך למציאות
7 אחת עם התורה שהוא לומד וְעַל-
1 יְדִי-זֶה זֻכִּים לְכָל הַפְּרָכּוֹת הָאֲמֹרוֹת בְּפִרְשָׁה, בהמשך ל"אם
2 בחוקותי תלכו" וְנִתְּתִי גְשָׁמִיכֶם
3 בַּעֲתָם וְגו'⁶⁶, וְעַד לְסִיּוֹם
4 וְחוֹתְמָם - וְאוֹלֶף אֶתְכֶם
5 קוֹמְמִיּוֹת⁶⁷, בקומה גבוהה וזקופה
6 בְּבִיאַת מְשִׁיחַ צִדְקָנוּ בְּקֶרֶב
7 מְמֹשׁ.

(65 ראה לקו"ת ריש פרשתנו (בחוקותי) מה, א. 66) פרשתנו כו, ד. 67) שם, יג.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שבת קודש עמוד א

- 1 עמם. הגמרא מקבלת את הטענה ומשיבה: הָיָי נָמִי - אכן, יש לה
2 מוזנות גם כשהיא בבית אביה, אלא שנוטלת מוזנות בניכוי מה
3 שנתמעטה ברכת הבית ביציאתה ממנו.
4 מימרא נוספת של רב הונא השייכת לענין זה: אֲמַר רַב הוֹנָא, לְשׁוֹן
5 חֻקִּים בְּרָכָה, לְשׁוֹן חֻקִּים עוֹשֶׁר, לְשׁוֹן חֻקִּים מְרַפָּא - מלשונם
6 של חכמים יש ללמוד ברכה, עושר ורפואה. מפרטת הגמרא: לשון
7 חכמים יש ללמוד ממנה בְּרָכָה, הָא דְאֶמְרֵן - היא מה שאמרנו
8 לעיל שכפי שיעור יושבי הבית תתרבה הברכה.
9 לשון חכמים יש ללמוד ממנה עוֹשֶׁר, דְּתַנֵּן בַּמִּשְׁנָה (ב"ב פד:) 'הַמּוֹכֵר
10 פִּירוֹת לְחֵבֶירוֹ, וּפְסַק לוֹ אֶת מַחֲזִירָם לְפִי שַׁעַר יְדוּעַ, מִשְׁךְ הַקּוֹנֶה אֶת
11 הפירות וְלֹא מִדֶּה, קִנְיָה. וְאִם מִדֶּה אֶת הפירות וְלֹא מִשְׁךְ אוֹתָם, לֹא
12 קִנְיָה. וְאִם הָיָה הַלּוֹקֵחַ פֶּקֶחַ וְאִינוֹ רּוֹצֵה שֶׁהַמּוֹכֵר יַחְזוֹר בוֹ, אֵךְ אֵין
13 לוֹ פְּנָאֵי לַמְשׁוֹךְ אֶת כָּל הפירות, שׁוֹכֵר אֶת מְקוֹמוֹ שֶׁל הַכֹּלִי שְׂבו
14 נִמְצָאִים הפירות, וְנַעֲשֶׂה מְקוֹם זֶה כַּחֲצֵרוֹ וְקוֹנֶה לוֹ, וּבִכֵּן לֹא יוֹכֵל
15 הַמּוֹכֵר לַחְזוֹר בוֹ מִן הַמֶּכֶר, הֲרִי לַמְדֵּנוּ מִדְּבָרֵי חֻקִּים כִּי־צִדַּק יַצְלִיחַ
16 בַּמַּסְחָרוֹ וְיִתְעַשֵּׂר.
17 מְרַפָּא - לשון חכמים יש ללמוד ממנה רפואה, דְּתַנֵּן בַּמִּשְׁנָה (פסחים
18 טז:) לֹא יִלְעוּם אָדָם חֲטִיין, וְיִנִּיחַ עַל גְּפִי מִכְתּוֹ בְּפִסְתָּה, מִסְּפִי
19 שְׁמִחְמִיצוֹת עַל יְדֵי הָרוֹק שֶׁבִּפּוֹ. וְלַמְדִּים מִזֶּה שְׂחִיטִים לַעֲסוֹת
20 מוֹעִילוֹת לַרְפּוּאָה עַל גְּבִי מַכְתּוֹ.
- 21 * * *
- 22 הגמרא מביאה ברייתא בענין חיוב היורשים בכבוד אלמנת
23 אביהם: תַּנּוּ רַבֵּנּוּ, בְּשַׁעַת פְּטִירְתָּהּ שֶׁל רַבִּי אֲמַר, לִכְנִי אֲנִי צָרוּךְ,
24 נִכְנְסוּ בְּנֵי אֲצִיל, אֲמַר לָהֶם, הִתְּהַרּוּ בְּכַבּוֹד אֲמִכֶּם, נָרָה דְּלוֹק
25 בְּמִקְוָמוֹ עַל יַד הַשּׁוֹלְחָן, כְּמוֹ שְׂחִיָּה בַּחַיִּי, שׁוֹלְחָן יְהִי עֲרוּךְ בְּמִקְוָמוֹ,
26 מִטָּה תִּהְיֶה מוֹצֵעַת בְּמִקְוָמָה. יוֹסֵף חֲפָנִי - מִן הָעֵיר חִיפָה וְשִׁמְעוֹן
27 אֶפְרָתִי - מֵהָעִיר אֶפְרַת הֵם שְׁמִשׁוֹנֵי בְּחַיִּי וְהֵם יִשְׁמְשׁוּנִי בְּמִוִּתִּי.
- 28 * * *
- 29 הגמרא דנה בציווי של רבי: הִתְּהַרּוּ בְּכַבּוֹד אֲמִכֶּם. מכך שהוצרך
30 רבי להזהירם על כבוד אמם, משמע שלולי ציווי היו פטורים.
31 מקשה הגמרא: דְּאִוִּיִּיתָא הִיא - הלא מחזיבים הם בכבוד האם מן
32 התורה, דְּכִתִּיב (שמות כ יב) 'בְּכַד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ, מִתַּרְצַת
33 הגמרא: אִשֶּׁת אָב הוּאִי - האשה שעליה ציוה אותם רבי לא היתה
34 אמם כי אם אשת אביהם. מקשה הגמרא: אִשֶּׁת אָב נָמִי דְּאִוִּיִּיתָא
35 הִיא - הרי גם החיוב לכבד את אשת האב הוא מן התורה, דְּתַנִּינָא
- 36 בְּרִייתָא עַל דְּבָרֵי הַכְּתוּב (שם) 'בְּכַד אֶת אֲבִיךָ וְאֶת אִמְךָ' ודרשו
37 חכמים, 'אֶת אֲבִיךָ' זו אִשֶּׁת אֲבִיךָ, שֶׁכֵּן כָּלל הוּא שְׂכַל מְקוֹם
38 שִׁכְתָּהּ הַתּוֹרָה 'אֶת', כּוֹוֹנָה לְרִבּוּת, 'וְאֶת אִמְךָ' זו בְּעַל אִמְךָ - וּמִן
39 הַמִּלָּה 'אֶת' הַסְמוּכָה ל'אִמְךָ' אֵינוֹ לַמְדִּים לְרִבּוּת בְּעַל אִמְךָ, וְי"ו
40 יִתִּירָה - וּמִן הָאוֹת וִי"ו הַמַּיּוֹתֶרֶת שֶׁל 'וְאֶת אִמְךָ', לְרִבּוּת אֶת אִמְךָ
41 הַגָּדוֹל - לַמְדִּים אֵינוֹ לְרִבּוּת חֵיבוֹב כְּבוֹד לַגְּבִי הָאֵל הַגָּדוֹל. מִתַּרְצַת
42 הַגְּמָרָא: הֵנִי מִלֵּי מַחֲזִיבִים - מִה שֶׁחִיבִים בְּכַבּוֹד אֶשֶׁת הָאָב זֶה רַק
43 כִּשְׁהָאָב חֵי, אֲכָל לְאַחֵר מִיָּתֶה שֶׁל הָאָב, לֹא חִיבִים בְּכַבּוֹדָהּ.
44 עוֹד צִוָּה רַבִּי אֶת בְּנָיָהּ, נָרָה דְּלוֹק בְּמִקְוָמוֹ, שׁוֹלְחָן יְהִי עֲרוּךְ
45 בְּמִקְוָמוֹ, מִטָּה תִּהְיֶה מוֹצֵעַת בְּמִקְוָמָה. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מֵאִי מְעַמָּא
46 - מדוע רבי ציוה על דברים אלו. משיבה הגמרא: כָּל בִּי שְׁמִי -
47 בְּכָל עֶרֶב שֶׁבֶת הוּא אֶתִּי לְבִיתָהּ - הִיא רַבִּי בֵּא אֶל בֵּיתוֹ (אֲחֵר
48 פְּטִירָתוֹ), הֵהוּא בִּי שְׁמִי - באותו ערב שבת אֶתִּי שֶׁבְּכָתָה קָא
49 קָרִיָּה אֲבָבָא - באה שכנה וקראה בפתח הבית, אֲמַרָה אֶמְתִּיה -
50 אמרה לה השפחה המשמשת בבית רבי, שְׁתִּיקוּ דְּרַבִּי יִתִּיב -
51 שתקי, שכן רבי יושב בביתו. בִּין דְּשָׁמַע שׁוֹב - כִּיּוֹן
52 שָׁמַע רַבִּי שֶׁכֵּבֶר נֹדַע לְרַבִּים דְּבַר בִּיאָתוֹ לְבִיתוֹ עֶרֶב שֶׁבֶת, פִּסַּק
53 מַלְבּוּא, בְּכַדִּי שְׁלֹא לְהוֹצִיא לְעוֹ עַל צִדִּיקִים הָרַשְׁוֹנִים - שֶׁלֹּא
54 יֵאמְרוּ עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא הִיוּ צִדִּיקִים שֶׁהִרִי לֹא נִיתַנָּה לָהֶם רְשׁוֹת לְבֹא
55 לְבֵיתָם כְּמוֹ לְרַבִּי.
56 עוֹד צִוָּה רַבִּי לְבָנָיָהּ: יוֹסֵף חֲפָנִי שְׁמִעוֹן אֶפְרָתִי הֵם שְׁמִשׁוֹנֵי בְּחַיִּי וְהֵם
57 יִשְׁמְשׁוּנִי בְּמִוִּתִּי. מְבֹאֵרֶת הַגְּמָרָא: כְּבוֹד מִיָּנָה - הִיוּ סִבּוּרִים
58 מִתְּחִילָה, כְּתִידִין עֲלֵמָא הוּא דְּקָאָמֶר - שְׂכוּנוֹת רַבִּי הִיא שֶׁשִּׁמְשׁוּ
59 אֵלוֹ שֶׁשִּׁמְשׁוּהוּ בַּחַיִּי הֵם יִתְעַסְקוּ בְּקִבּוּרָתוֹ. בִּין דְּתָוִי דְּקָדִים
60 עֲרִיסָהּ - לְעִרְסָהּ - כִּיּוֹן שְׂרָאוֹ שֶׁקְדָּמָה קְבוּרָתוֹ שֶׁל שִׁמְשׁוֹ
61 לְקִבּוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי, אֲמַר, שְׁמַע מִיָּנָה לְהִהוּא עֲלֵמָא הוּא דְּקָאָמֶר -
62 מוֹכֵחַ מִכָּאֵן שְׂכוּנוֹת רַבִּי הִיתָה שִׁישְׁמִשׁוּהוּ בְּעוֹלָם הָבָא, וְהִיא
63 דְּקָאָמֶר הָיָי - וְטַעַם הַדְּבַר שֶׁהִיא רַבִּי נִצְרָךְ לְהוֹדִיעַ שֶׁשִּׁמְשׁוֹ יָמוּתוֹ
64 וְשִׁישְׁמִשׁוּהוּ אַחֵר מוֹתוֹ, דְּלֹא לִימְרוּ מִלֵּלָתָא הוּאִי לְהוֹ - כְּדִי שֶׁלֹּא
65 יֵאמְרוּ הַבְּרִיּוֹת שֶׁמַּחֲמַת דְּבַר עֲבִירָה שֶׁהִיא בָּהֶם לֹא זָכוּ לְהִתְעַסֵּק
66 בְּקִבּוּרָתוֹ שֶׁל רַבִּי, וְעַד הָאֵדִנָּא נָמִי וְכוּתוֹ דְּרַבִּי הוּא דְּאֶהְיָא לְהוֹ -
67 וְמֵה שֶׁלֹּא מוֹתוֹ בְּשָׁנוֹת חַיָּיו שֶׁל רַבִּי הוּא מִשּׁוֹם שֶׁהִגָּה זְכוּתוֹ
68 עֲלֵיהֶם.
69 הַגְּמָרָא מְבִיאָה אֶת הַהִמְשָׁךְ שֶׁל הַבְּרִייתָא: אֲמַר לָהֵן רַבִּי, לְחֻבְמִי
70 יִשְׂרָאֵל אֲנִי צָרוּךְ. נִכְנְסוּ אֲצִיל חֻבְמִי יִשְׂרָאֵל, אֲמַר לָהֵן, אֵל תִּסְפְּדוּנִי
71 בְּעִירֹת - בשעה שתישאו את מיטתי ממקומה בצפורי אל מקום
72 קְבוּרָתִי בְּבֵית שַׁעֲרִים, אֵל תִּסְפְּדוּנִי בְּעִירֹת קִטְנוֹת, אֵלֹא רַק
73 בְּעִרִּים הַגְּדוֹלוֹת,

בס"ד. שיחת שבת פרשת בהר-בחוקותי, מברכים החודש סיון, ה'תשכ"ח.

בלתי מוגה

- 1 א. פרשת בחוקותי קוראין לעולם קודם חג השבועות.¹
- 2 ואף-על-פי שגם פרשת במדבר קוראין לעולם קודם חג השבועות (ולפעמים קוראין גם פרשת נשא
- 3 קודם חג השבועות) - הרי הטעם על זה (כמובא בראשונים וגאונים²) הוא רק כדי להפסיק בין הענינים
- 4 הבלתי-רצויים (בגלוי) שבפרשת בחוקותי ובין מתן-תורה, כך שהפרשה שצריכה להיות לפני חג
- 5 השבועות היא בעצם פרשת בחוקותי, ורק כדי להפסיק מענין התוכחה - קוראין גם פרשת במדבר
- 6 (ולפעמים גם פרשת נשא).
- 7 וצריך להבין: מהו הענין שפרשת בחוקותי קודמת לחג השבועות, שענינו הוא (כפי שאומרים בנוסח
- 8 התפילה) "זמן מתן תורתנו".
- 9 ב. ובהקדמה - שכיון שפרשת בחוקותי היא הסיום של כל ספר ויקרא, הרי היא קשורה עם כללות
- 10 ספר ויקרא, כמו כל "סיום" שקשור עם כללות כל הענין מתחילתו, כפי שרואים במוחש שבסיומו של
- 11 כל ענין נזכרים וחיים עוד פעם ("מ'לעבט איבער") את כל פרטי הענין מתחילתו, ועל-אחת-כמה-וכמה
- 12 שכן הוא בסיום הקשור עם תורה, "גמרה של תורה".³
- 13 וכיון שענינו של ספר ויקרא הוא ענין הקרבנות, כמו שכתב הרמב"ן⁴ שנקרא "ספר הקרבנות", נמצא,
- 14 שקריאת פרשת בחוקותי - סיומו של ספר ויקרא, ספר הקרבנות - קודם זמן מתן-תורה, מורה שענין
- 15 הקרבנות הוא הכנה והקדמה למתן-תורה.
- 16 ולכאורה אינו מובן: הרי הסדר בפועל היה באופן הפוך, שתחילה ניתנה התורה, ורק לאחר-יזה היה
- 17 הציווי על עשיית המשכן, כך שעבודת הקרבנות - במשכן, וכן ב"מקדש דאיקרי משכן"⁵ - באה לאחרי
- 18 מתן-תורה.
- 19 [ולהעיר, שאף-על-פי שענין הקרבנות היה גם לפני המקדש ומשכן, הרי עיקר ענין הקרבנות התחיל
- 20 במשכן דוקא. וכמו בתורה, שעיקר ענין הקרבנות הוא בספר ויקרא, אף שגם בספר שמות ובספר בראשית
- 21 מצינו ענין הקרבנות. וטעם הדבר - לפי שענין הקרבן הוא מלשון קירוב⁶, שפועל קירוב ועליה כו', ועד
- 22 ש"רזא דקורבנא עולה עד רזא דאין-סוף"⁷, ועל-ידי-זה נעשה "ריח ניחוח"⁸, "נחת רוח לפני שאמרתי
- 23 ונעשה רצוני"⁹, שהוא ענין ההמשכה מלמעלה למטה¹⁰, ולכן הרי זה שייך לענין ד"ושכנתי בתוכם"¹¹
- 24 שנפעל על-ידי המשכן, לאחרי מתן-תורה דוקא.
- 25 ומצד זה שענין הקרבנות בא לאחרי מתן-תורה, מצינו בקרבנות כמה וכמה דקדוקים בהוספה לגבי
- 26 שאר עניני תורה ומצוות, וכמו ענין המחשבה וכוונה בנוגע לזמן ומקום כו', כדברי המשנה¹² "לשם
- 27 ששה דברים הזבח נזבח". ואף שגם בשאר המצוות צריך להיות ענין הכוונה, הרי בשאר המצוות אין
- 28 הכוונה שייכת לגוף המעשה, ורק בקרבנות הרי זה שייך למעשה גופא].
- 29 וכן הוא הסדר בתורה - שבספר בראשית מדובר אודות הענינים שהם הכנה לגלות מצרים, ובספר
- 30 שמות מדובר אודות גלות מצרים ("כור הברזל"¹³) ויציאת מצרים ומתן-תורה, ורק לאחרי ספר שמות

פ"ה.

- (7) ראה זהר ח"ב רלט, א. ח"ג כו, ב.
- (8) ויקרא שם. ועוד.
- (9) תו"כ ופירש"י עה"פ.
- (10) ראה לקו"ת פינחס עו, א. ובכ"מ.
- (11) תרומה כה, ח.
- (12) זבחים מו, ב. וש"נ.

(1) ראה מגילה לא, ב.

- (2) ראה תוס' מגילה שם. סי' ר' עמרם גאון סוף סדר פורים.
- הובאו בהגהות מיימוניות לרמב"ם הל' תפלה פ"ג ה"ב.
- (3) לשון הטור ורמ"א או"ח סתרס"ט. ובכ"מ.
- (4) בפתיחתו לספר ויקרא.
- (5) עירובין ב, א. וש"נ.
- (6) ראה זח"ג ה, רע"א. ספר הבהיר סמ"ו (קט). בחיי ויקרא
- א, ט (בסופו). של"ה מס' תענית (ריא, ב). פע"ח שער התפלה

1 שבו מדובר אודות מתן-תורה (לאחרי ההכנה שעל-ידי גלות ויציאת מצרים) - אזי באים לספר ויקרא
2 שהוא ענין הקרבנות.

3 ועל-פי-זה צריך להבין, מהו הענין שקוראין פרשת בחוקותי - סיום ספר הקרבנות - קודם חג
4 השבועות, שמזה מוכח, שאי-אפשר לבוא למתן-תורה אלא לאחר הקדמת ענין הקרבנות?

5 ג. ויובן בהקדים שאלה נוספת בנוגע לענין הקרבנות - שענינם בזמן הזה הוא ענין התפילה, כמאמר
6 רבותינו ז"ל¹⁴ "תפילות במקום קרבנות תקנום", שגם בזה מצינו לכאורה ענינים הפכיים:

7 מחד גיסא - אומרים בכל יום ש"תלמוד תורה כנגד כולם"¹⁵, כולל גם תפילה, שהרי לפני-זה נזכר
8 הענין דגמילות חסדים, "ועיון תפלה, היינו בכלל גמילות חסדים, דכתיב¹⁶ גומל נפשו איש חסד"¹⁷,
9 והיינו לפי שעל-ידי התפילה נמשכים כל ההשפעות לו ולבני ביתו כו', ואף-על-פי-כן תלמוד תורה
10 למעלה גם מתפילה.

11 ולאידך גיסא - מצינו ש"רבי יוחנן אמר, ולואי שיתפלל אדם כל היום כולו"¹⁸ [ואף שאין זה בלשון
12 חיוב, הרי זה דבר טוב שמתברך בו, באמרו הלואי כו'], אף-על-פי שאם יתפלל כל היום כולו, לא יהיה
13 לו פנאי ללימוד התורה, ומזה מובן שמעלת התפילה גדולה יותר ממעלת התורה.

14 וכן מוכח מדברי הגמרא "אבא בנימין אומר.. על תפילתי שתהא לפני מיטתי" (שלא לעשות מלאכה
15 ושלא לעסוק בתורה כשעמדתי ממיטתי עד שאקרא קריאת-שמע ואתפלל)¹⁹, ו"מבית הכנסת (תפילה)
16 לבית המדרש" (תורה)²⁰, וכן הוא בברכות השחר, שברכת התורה באה לאחר ה"יהי רצון" שהוא ענין
17 התפילה. והיינו, שענין התפילה צריך להיות לפני ענין התורה, והרי ענין הקדימה בקדושה הוא לא רק
18 בזמן, אלא גם במעלה וחשיבות.

19 אך הפירוש והפשרה בסתירה זו - ש"זמן תפילה לחוד, וזמן תורה לחוד"²¹, היינו, שישנה המעלה
20 של כל אחד מהם, ולכן בשעה שעוסק בתורה, צריך להיות מונח בזה בכל פנימיותו, מתוך הרגש שתורה
21 הוא ענין היותר נעלה, ובשעה שעוסק בתפילה צריך להיות מונח בזה בכל פנימיותו, מתוך הרגש
22 שהתפילה הוא ענין היותר נעלה.

23 ומובן בפשטות, שהענין ד"זמן תפילה לחוד, וזמן תורה לחוד" אינו רק בנוגע לזמני השנה, שיש
24 זמנים שבהם התפילה עיקר, כמו בחודש אלול, ראש-השנה וכו', ויש זמנים שבהם תורה עיקר, כמו
25 בחודש סיון, "ירחא תליתאי", שאז העיקר הוא "אוריין תליתאי"²², אלא גם בכל יום ויום צריך להיות
26 ב' הענינים דתורה ותפילה באופן שבכל אחד מהם נרגשת מעלתו המיוחדת.

27 ד. אמנם, אף שיש מעלה בתפילה גם לגבי תורה, הרי העילוי שבענין התפילה גופא מתגלה על-ידי
28 התורה דוקא, שהרי התורה מבארת את מעלת התפילה. ולכן הסדר בפועל הוא - שתחילה היה הענין
29 דמתן-תורה, ולאחרי-זה ענין הקרבנות (תפילה).

30 אבל אף-על-פי-כן, סדר העבודה הוא באופן שתחילה בא ענין התפילה ואחר-כך ענין התורה, כיון
31 שהתפילה פועלת שלימוד התורה שלאחרי-זה יהיה באופן נעלה יותר²³.

32 ובהתאם לסדר העבודה שתפילה קודמת לתורה, קוראין גם פרשת בחוקותי - סיום ספר הקרבנות -
33 לפני מתן-תורה, ורק כאשר מסיימים ענין הקרבנות, אזי יכולים לבוא לקבלת התורה, שתהיה - כלשון
34 המסור ומקובל מכ"ק מו"ח אדמו"ר - בשמחה ובפנימיות.

* * *

13) לשון הכתוב - ואתחנן ד, כ. וראה תו"א יתרו עד, סע"א
ואילך. ובכ"מ.
14) ברכות כו, א"ב.
15) פאה פ"א מ"א.
16) משלי יא, יז.
17) פירש"י שבת קכז, ריש ע"ב.
18) ברכות כא, א.
19) שם ה, ב (ובפירש"י).
20) שם בסופה.
21) שבת יו"ד, א.
22) שם פח, א.
23) ראה לקו"ת ברכה צו, ב.

1 ה. מהאמור לעיל אודות הקדמת סיום ספר ויקרא למתן-תורה, צריכה להיות גם הוראה בפועל, ולא
2 רק בנוגע לזמן שלפני חג השבועות, אלא גם בנוגע לכל יום ויום (כמו כל עניני התורה, שיש בהם
3 הוראה לא רק בנוגע לזמנים מיוחדים, אלא בנוגע לכל יום ויום).

4 והענין בזה:

5 ענין התפילה שכנגד קרבנות תקנום - הרי זה בעיקר כנגד קרבן התמיד¹⁴. ואף-על-פי שבשבת ו'יום
6 טוב' וראש-חודש ישנו גם קרבן מוסף (וכנגדה - תפילת מוסף), הרי הלשון "מוסף" גופא מורה שזוהי
7 רק הוספה, ואילו עיקר הקרבנות הוא קרבן התמיד.

8 ובכן: ענינו של קרבן התמיד - שישנו בתמידות, פעמיים בכל יום, בבוקר ובערב, ולא עוד אלא
9 שפועל על כל רגע ורגע במשך היום, כמובן מזה שתמיד של שחר מכפר על עבירות הלילה, ותמיד של
10 בין הערביים מכפר על עבירות היום²⁴.

11 ועוד זאת, שקרבן התמיד הוא קרבן עולה - עיקר הקרבנות, שלכן הרי זה הקרבן הראשון שנזכר
12 בספר ויקרא - שנקרב כולו לה', "כליל תקטר"²⁵, והיינו, שיהודי לוקח ממנו - שהיה יכול לקנות בו
13 חיי נפשו (כמו שכתב רבינו הזקן בתניא²⁶) - וקונה כבש, ומביאו לקרבן על גבי המזבח באופן שכולו
14 לה', כך שהוא בעצמו אינו מקבל מאומה, לא הבשר ולא העור, והיינו, שאין זה כמו הקרבנות שיש
15 בהם חלק למזבח וחלק לבעלים (ועד שיש קרבן שכולו לבעלים, ואף-על-פי-כן נקרא בשם קרבן), וגם
16 לא כמו קרבן חטאת ואשם כו', שכיון שבאים לכפרה, הרי יש לו תועלת מזה; אלא באופן שכולו לה'.
17 וקרבן זה הוא התחלת היום, ורק לאחר-יזה היו יכולים להקריב שאר הקרבנות, כולל גם קרבן שלמים
18 שבו יש חלק גם לבעלים.

19 ו. וענינו בעבודה:

20 התחלת היום צריכה להיות בענין התפילה שהיא כנגד קרבן התמיד, שהוא קרבן עולה שכולו לה',
21 היינו, שצריך להיות במעמד ומצב שאינו מציאות לעצמו כלל, ולא באופן שאומר להקב"ה 'גמול לי
22 ואגמול לך', שהקב"ה יעשה לו טובה והוא יחזיר טובה להקב"ה, אלא יסוד התפילה הוא באופן שעובד
23 עבודתו שלא על-מנת לקבל פרס, כיון שמתבטל מציאותו לגמרי; ורק לאחר-יזה יכול לחשוב גם על
24 עצמו.

25 וזהו שהתחלת התפילה היא בסידור שבחו של מקום²⁷ - כולו לה', ורק לאחר-יזה באה בקשת צרכיו.
26 כלומר: אף שעיקר התפילה היא בקשת צרכיו, וכמו שכתב הרמב"ם²⁸ שה'מצות-עשה' של תפילה מן
27 התורה היא "שיהא אדם.. שואל צרכיו שהוא צריך להם כו'" - הרי זה רק לאחר-י ש"מגיד שבחו של
28 הקב"ה"²⁸.

29 ובסידור שבחו של מקום גופא - אין זה כמו בברכת המזון שמשבחים את הקב"ה על היותו "זן
30 ומפרנס לכל", שזהו שבח על ענין שיש לו הנאה ממנו, אלא "אלקי אברהם אלקי יצחק ואלקי יעקב
31 וכו'", ואחר-כך אומר "אתה חונן לאדם דעת", ובמילא יבין וידע מה לבקש מהקב"ה.

32 ולפני-יזה ישנו גם הענין דקריאת-שמע, שבו אומר "ואהבת את ה' אלקיך בכל לבבך ובכל נפשך ובכל
33 מאדך"²⁹, ודרשו רבותינו ז"ל³⁰ "בכל ממונך", כך שההתחלה היא באופן שמוסר ונותן את עצמו לגמרי
34 ("עַר גִּיט זִין אֵינְגאַנְצֶן אַוועק") מכל וכל - שזהו הענין של קרבן עולה שכולו לה'; ורק לאחר-יזה ישנו
35 הענין דבקשת צרכיו.

(28) ה' תפלה פ"א ה"ב.

(29) ואתחנן ו, ה.

(30) ברכות רפ"ט. ספרי ופירש"י עה"פ.

(24) במדב"ר פכ"א, כא. ועוד.

(25) צו ו, טו.

(26) פל"ז (מח, סע"ב).

(27) ברכות לב, סע"א. וש"נ.

1 וכאשר התחלת היום היא בענין התפילה באופן של קרבן עולה, שמתבטל ממציאותו - הרי זה פועל
2 גם על לימוד התורה שלאחרי-זה, שלא יהיה על-מנת לקבל פרס, אלא שלא על-מנת לקבל פרס, היינו,
3 שלימודו אינו בגלל העריבות ("געשמאק") שיש לו בזה, או בגלל שמבין בשכלו כו', אלא הלימוד הוא
4 בתכלית הביטול.

5 ז. וענין זה מרומז בספר ויקרא - שמתחיל בקרבן עולה, ומסיים בפרשת בחוקותי:
6 ידוע פירוש רבינו הזקן³¹ ש"בחוקותי" הוא מלשון חקיקה (לא כמו כתיבה בדיו על הקלף, שהאותיות
7 הן דבר נוסף על הקלף, אלא כמו חקיקה, שהאותיות הן מציאות אחת עם האבן שבה נחקקו), והיינו,
8 שהתורה נחקקת בו ומתאחדת עמו, עד שנעשה מציאות אחת עם התורה.

9 ומתאים גם עם פירוש רש"י על הפסוק³² "בחוקותי תלכו", "שתהיו עמלים בתורה", והיינו, שלומד
10 תורה לא רק בהיותו במנוחת הנפש ומנוחת הגוף, אלא גם בהיותו עייף ויגע, ועסוק בענינים אחרים,
11 וגם הלימוד עצמו הוא באופן של "עמל", שמשקיע בזה את כל כחותיו, ועד שיכולים לקרוא זאת בשם
12 "עמל" - כי דוקא על-ידי העמל בתורה, נעשית התורה בבחינת חקיקה, כפי שרואים במוחש, שכאשר
13 לימוד הענין בא בקלות, ללא יגיעה, הנה גם כאשר מבין את הענין, אינו נחקק אצלו, ורק כאשר מתייגע
14 בהענין אליבא דנפשיה, הרי זה נחקק במוחו ומתאחד עמו³³.

15 אמנם, בתחילת העבודה אי-אפשר לדרוש מיהודי שלימוד התורה שלו יהיה באופן של חקיקה, כיון
16 שעדיין אינו אווז בכך; ולכן, הענין ד"בחוקותי" הוא רק בסיום ספר ויקרא, ואילו התחלת ספר ויקרא
17 היא בקרבן עולה, שהוא ענין ביטול מציאותו להתמסר לגמרי להקב"ה (אף שאינו אווז בכך), ואז, כאשר
18 מסיים את ספר ויקרא, אזי מגיע לענין החקיקה - שאינו מציאות נפרדת מהתורה, אלא מציאותו היא
19 מציאות התורה.

20 ואז, הנה כשם שהתורה היא 'בעל הבית' על העולם, נעשה גם הוא 'בעל הבית' על חלקו בעולם.
21 ומהגאולה הפרטית באים לגאולה הכללית על-ידי משיח צדקנו, יבוא ויגאלנו בקרוב ממש.

* * *

22 ח. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל בעשרה מאמרות נברא העולם.

* * *

23 ט. בנוגע לפירוש רש"י בפרשת השבוע - נתעכב על הפסוק³⁴ "וזכרתי את בריתי יעקוב וגו'",

24 - פסוק שהוא כלל בנוגע לכל הזמנים במשך הגלות, ויש בו גם ענין פרטי בנוגע לגאולה -

25 שיש בו פירוש על-פי פשט, רמז דרוש וסוד, והרי כל אחד מישראל חייב ללמוד כל ד' חלקי התורה
26 - פרד"ס, כפי שפוסק רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה³⁵, ש"כל נפש צריכה לתיקונה לעסוק בפרד"ס
27 כפי מה שהיא יכולה להשיג ולידע, וכל מי שיכול להשיג ולידע הרבה, ונתעצל ולא השיג וידע אלא
28 מעט, צריך לבא בגלגול עד שישגי וידע כל מה שאפשר לנשמתו להשיג מידיעת התורה, הן בפשטי
29 ההלכות הן ברמזים ודרשות וסודות כו'"; אבל לכל-לראש צריך להיות הלימוד בדרך הפשט, שזהו ענינו
30 של פירוש רש"י שהוא מפרש פשוטם של כתובים.

31 ואף שישנם עוד מפרשים שמבארים פשטות הכתובים - הרי ידוע גודל החביבות של פירוש רש"י
32 בדברי רבותינו נשיאנו עד לכ"ק מו"ח אדמו"ר³⁶, וכפי שמצינו גם בהלכה בנוגע להעברת הסדרה שנים

(34) פרשתנו (בחוקותי) כו, מב.

(35) פ"א ה"ד.

(36) ראה - לדוגמא - סה"ש תרצ"ו ע' 137. תרצ"ז ע' 197 (נעתק ב"היום יום" כט שבט).

(31) לקו"ת ריש פרשתנו (בחוקותי).

(32) ריש פרשתנו (בחוקותי).

(33) ראה גם שיחת ש"פ בחוקותי תשכ"ב בתחלתה (תורת מנחם - התועודיות חל"ג ע' 423 ואילך). וש"נ.

- 1 מקרא ואחד תרגום (לפי ש"התרגום מפרש כמה דברים שאין להבין מתוך המקרא) - שבזה נכלל גם
2 פירוש רש"י³⁷, כיון שענינו לפרש פשוטם של כתובים.
- 3 רש"י מפרש אמנם גם את דברי הגמרא, וישנם גם פסקי-דינים ושאלות-ותשובות של רש"י, ועד שגם
4 בפירושו על התורה יש "יינה של תורה"³⁸ - אבל לכל-לראש, ענינו של פירוש רש"י על התורה הוא
5 פשטות הכתובים, כדברי רש"י עצמו³⁹ "אני לא באתי אלא לפשוטו כו'", ורק לאחר-יזה באים גם ליינה
6 של תורה, בדרך הדרוש הרמז והסוד. וכפי שרואים גם בפועל, שלכל-לראש לומדים עם "בן חמש
7 למקרא" חומש עם פירוש רש"י, ורק אחר-כך לומדים עמו פרק תניא, מאמר חסידות וכו'.
- 8 ומפרש רש"י בפסוק "וזכרתי את בריתי יעקוב": "בחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא, ואלהיו חסר
9 בחמשה מקומות, יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו".
- 10 [ולהעיר, שאין זה כמו "מלא" ("יתיר") ו"חסר" שמצינו בכל התורה - כי השם "יעקב" נכתב תמיד
11 ללא וא"ו (כי "יעקב" הוא מלשון "עקב", שאין בו וא"ו), והשם "אליהו" נכתב תמיד בוא"ו, ורק בחמשה
12 מקומות - הרי זה באופן שונה].
- 13 וצריך להבין:
- 14 (א) כדי לבאר ש"יעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון כו'" - די בכך שפעם אחת נכתב מלא ואלהיו
15 חסר, ולמאי נפקא-מינה שכן הוא "בחמשה מקומות"?
- 16 [יש מפרשים⁴⁰, שזהו "כאילו נשבע בחמשה חומשי תורה, כמו שנכתב ישראל ה' פעמים בפסוק
17 אחד⁴¹, כנגד חמשה חומשי תורה", כמובא בפירוש רש"י שם. ויש להוסיף בזה, שיעקב קשור עם ענין
18 התורה, כמו שכתוב⁴² "ויקם עדות ביעקב ותורה שם בישראל".
- 19 אבל באמת, הנה פירוש רש"י הנ"ל אינו מהווה סיוע, אלא אדרבה: אם כוונת רש"י היא שענין זה
20 נכתב בחמשה מקומות "כמנין חמשה חומשי תורה" - היה רש"י צריך לפרש זאת כאן, ולא לסמוך על
21 פירושו לאחר-יזה (בפרשת בהעלותך), שאז יתפוס ה'בן חמש למקרא' שכן צריך לפרש גם לפני-זה,
22 כמדובר כמה פעמים (ומובן בפשטות) בנוגע לדרכו של רש"י.
- 23 ובכל אופן, מפירוש רש"י בפרשת בהעלותך, למדים ב' ענינים: (א) שיש צורך בביאור והסבר על
24 כפל ענין חמשה פעמים, (ב) שבנידון-דידן, אי-אפשר לפרש כבפרשת בהעלותך שהחמשה פעמים הם
25 כנגד חמשה חומשי תורה, דאם-כן, היה רש"י צריך לפרש זאת בפרשתנו].
- 26 (ב) ה"קלאץ-קושיא": מהי השייכות של ענין הגאולה לאליהו, שלכן "יעקב נטל אות משמו של אליהו
27 ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו"; ענין הגאולה תלוי בהקב"ה ובבני ישראל: בכני ישראל - ש"ירצו את
28 עוונם" (כמו שכתוב בפסוק שלפני-זה⁴³), ובהקב"ה - ש"לא מאסתים ולא געלתים גו"⁴⁴, ואם-כן מהי
29 התועלת בנטילת אות משמו של אליהו בתור ערבון שיבוא ויבשר גאולת בני ישראל - וכי בידו תלוי
30 הדבר? ...!
- 31 גם צריך להבין:
- 32 מדוע מעתיק רש"י גם את התיבות "וזכרתי את בריתי" - בה בשעה שמפרש רק את תיבת "יעקוב"?
33 ומזה באים לשאלה נוספת: לכאורה היה רש"י צריך להקדים פירושו בדיבור-המתחיל וזכרתי את
34 בריתי יעקוב - השני, שבו מפרש כללות הפסוק - "למה נימנו אחורנית וכו'", ואחר-כך לפרש הדיוק
35 ד"יעקוב" מלא?

41) בהעלותך ח, יט.

42) תהלים עח, ה.

43) שם, מא.

44) שם, מד.

37) ראה שו"ע אדה"ז או"ח סרפ"ה ס"ב. וש"נ.

38) סה"ש תרצ"ז (ו"היום יום) שם.

39) בראשית ג, ח. ועוד.

40) רא"ם ושפ"ח.

י. הביאור בפירוש רש"י דיבור-המתחיל וזכרתי את בריתי יעקב - השני: "למה נימנו אחרנית⁴⁵, כלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך. ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו. ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו שהוא כדאי" ("עמו" דייקא, ולא כב'תורת כהנים' "כדאי לכל אחד ואחד שיתלה לעולם בגינו") - שכיון שיעקב הוא הקטן בערך שאר האבות (ולא כמשמעות ה'תורת כהנים' שזכות יעקב גדולה יותר), שאצלו לא היה ענין מסירות-נפש בפועל כמו אצל אברהם ויצחק, לכן יש צורך לצרף את זכותם של אברהם ויצחק, אבל דוקא "עמו" (יחד עם יעקב)⁴⁶, כדי שגם זכותם של אברהם ויצחק תעמוד אך ורק לבני ישראל (ולא לבני ישמעאל ועשו שיצאו מהם⁴⁷) - הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק לב, עמוד 168 ואילך⁴⁸.

יא. ויש להוסיף ולבאר בפנימיות הענינים - הטעם שלא מתחילים מיד עם זכותו של אברהם - דלכאורה אינו מובן:

בשלמא בנוגע למשה - כיון שאינו רוצה ללמד קטגוריא חס-ושלום על בני ישראל, לכן מתחיל "כדאי הוא יעקב" (ורק "אם אינו כדאי, הרי יצחק עמו. ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו, שהוא כדאי"); אבל בנוגע להקב"ה - כיון ש"כלפי שמיא גליא" שבשביל ענין הגאולה יש צורך גם בזכותו של אברהם, היה הקב"ה צריך לומר "וזכרתי את בריתי אברהם" ("שהוא כדאי")?

והביאור בזה:

ענין הגאולה יהיה אמנם עבור כל בני ישראל, "אין נקי"⁴⁹, וכפי שכ"ק מו"ח אדמו"ר האריך בזה כמה פעמים⁵⁰, אבל מובן שיהיו בזה חילוקי דרגות, ובלשון הכתוב⁵¹: "הנני מביא אותם גו' במ עור ופסח גו'", ובוודאי יהיה גם מי שהוא "תמים" ברמ"ח אבריו ושס"ה גידיו.

ובנוגע לענינו:

אלו שנמצאים במעמד ומצב של שלימות ברמ"ח אברים ושס"ה גידים, והיה אצלם גם ענין מסירות-נפש - מספיקה להם זכותו של יעקב (או שאינם זקוקים אפילו לזכותו של יעקב), ואינם זקוקים לצירוף זכות ה'מסירות נפש' של יצחק ואברהם.

ויש כאלו שאמנם היה אצלם ענין של מסירות-נפש, אבל רק בגלל שציוו ודחפו אותם ("מ'האָט זיי געשטופט")... כ"ק מו"ח אדמו"ר היה צריך להורות להם בפירוש שימסרו נפשם... כך שב'דקות דדקות' הרי זה כמו ה'מסירות נפש' של יצחק, שהיתה מצד הציווי⁵² - כפי שאמר לו אברהם בשם הקב"ה "אלקים יראה לו השה (ואם אין שם שה) לעולה בני"⁵³, ולא כאברהם שעשה זאת מדעתו⁵⁴; ולכן זקוקים הם עדיין לזכות ה'מסירות נפש' של אברהם.

ואלו שלא היה אצלם ענין מסירות-נפש כלל - הרי הם זקוקים לצירוף זכות ה'מסירות נפש' של יצחק ואברהם.

ולכן לא נאמר מיד "וזכרתי את בריתי אברהם" - כיון שיש כאלו שאינם זקוקים לכך, אלא די להם בזכותו של יעקב.

(49) לשון הכתוב - מלכים-א טו, כב.

(50) ראה גם תורת מנחם - התוועדויות חנ"ב ע' 249. וש"נ.

(51) ירמ' לא, ז.

(52) נוסף לכך שלא הי' הראשון שמסר נפשו, אלא ראה ולמד זאת מאביו אברהם, משא"כ אברהם, שלא הי' לו ממי ללמוד ענין המס"נ (ואדרבה: אצל אביו ראה להיפך).

(53) וירא כב, ח (ובפירש"י).

(54) אף שהי' יכול להתנהג כדעת הפוסקים שבן נח אינו מחוייב במס"נ (ראה אנציק' תלמודית ערך בן נח (כרך ג ס"ע שנ ואילך). וש"נ).

(45) להעיר ממ"ש ה'מגלה עמוקות' (ר"פ אחרי יח, א) שכ"ד פעמים נזכר בתורה אבות העולם כסדרן, וכ"ד פעמים למפרע (אחרנית).

(46) וענינו בעבודה - שלא מספיק ענין המס"נ (ענינם של אברהם ויצחק) כשלעצמו, אלא המס"נ צריכה לחדור את כל מציאות האדם, עד למחשבה דיבור ומעשה, שזהו ענינו (עבודתו) של יעקב.

(47) ועד שאברהם ביקש "לו ישמעאל יחי' לפניך" (לך לך יז, יח), ויצחק נענה לבקשת עשו "הברכה אחת היא לך אבי ברכני גם אני אבי" (תולדות כז, לח).

(48) וראה שם הערה 2.

1 יב. וממשיך רש"י בדיבור-המתחיל הנ"ל: "ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק נראה
2 לְפָנַי צבור ומונח על המזבח".

3 וצריך להבין:

4 (א) מהי שייכותה של בבא זו ("למה לא נאמרה זכירה ביצחק כו'") לבבא שלפניה ("למה נימנו
5 אחורנית כו'"), שלכן באה באותו דיבור-המתחיל, ובתוספת וא"ו המחבר: "ולמה לא נאמרה כו' -
6 דלכאורה הרי זה ענין בפני-עצמו, ורש"י היה צריך לפרשו בדיבור-המתחיל בפני-עצמו (כמו "בחמשה
7 מקומות כו'") ו"למה נימנו אחורנית כו'", שפירשם רש"י בדיבור-המתחיל בפני-עצמו)?

8 (ב) מה שכתב רש"י "אפרו של יצחק נראה לְפָנַי צבור ומונח על המזבח" - כוונתו בפשטות לפירושו
9 בפרשת וירא, על הפסוק⁵⁵ "בהר ה' יראה": "אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה", ואם-כן צריך להבין
10 טעם השינוי בפירושו בפרשתנו: (א) שאינו מזכיר ענין הכפרה, (ב) ומוסיף "מונח על המזבח" - שהרי
11 לשון רש"י הוא בדיוק, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר משנה הלשון ממה שכתב במקום אחר, שזהו בוודאי
12 בדיוק.

13 (ג) ה"קלאץ-קושיא" - כמדובר כמה פעמים, שבכל ענין ישנה "קלאץ-קושיא" שדווקא עליה לא
14 מתעכבים - ששואל ה'בן חמש למקרא':

15 איך אפשר לומר ש"לא נאמרה זכירה ביצחק" - בה בשעה שאומרים בתפלת ראש-השנה "ועקידת
16 יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור"?!

17 ואפילו אם נאמר שכשעומדים קרוב לחג השבועות לא זוכר ה'בן חמש' מתפילת ראש-השנה - הרי הוא
18 זוכר מה שאמר בתפילת שחרית דערב-שבת הזה (בסיום "תחנון" שאומרים בכל יום): "ברוגז עקידה
19 תזכור"!

20 ואפילו אם לא רוצים לערב תפילה בתורה, כיון ש"זמן תפילה לחוד, וזמן תורה לחוד"²¹ - מצינו
21 זכירה ביצחק גם בתורה, ובפירוש רש"י - שמפרש על הפסוק "זכור לאברהם ליצחק ולישראל גו'"
22 (בפרשת כי-תשא⁵⁶): "אם לשרפה הם, זכור לאברהם שמסר עצמו להשרף עליך באור כשדים. אם
23 להריגה, זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה. אם לגלות, זכור ליעקב שגלה לחרן וכו'".

24 ולהעיר: לכאורה לא היה רש"י מוכרח לפרש בפרשת כי-תשא "זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה",
25 כיון שתיבת "זכור" נאמרה רק בסמיכות לתיבת "לאברהם" - "זכור לאברהם". וכמו בפרשתנו, שכיון
26 שתיבת "וזכרתי" נאמרה בסמיכות לתיבת "ליעקב", הנה אף שלאחר-זה נאמר "ואף את בריתי יצחק",
27 מפרש רש"י שתיבת "וזכרתי" לא קאי על יצחק - "לא נאמרה זכירה ביצחק". ואף-על-פי-כן מפרש
28 רש"י בפרשת כי-תשא שתיבת "זכור" קאי גם על "ליצחק" שבהמשך הכתוב, ומוסיף לבאר שמדובר
29 אודות זכירת העקידה - "זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה". ולכאורה הרי זה בסתירה למה שכתב רש"י
30 בפרשתנו ש"לא נאמרה זכירה ביצחק"?!

31 וכל ענינים אלו מוכרחים להיות מובנים על-פי דרך הפשט, ולאחר-זה יכולים למצוא גם ה"יינה של
32 תורה", וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

33 יג. בכללות ענין הזכירה - יש דבר והיפוכו:

34 מחד גיסא - שייך ענין הזכירה דוקא בדבר שאינו במציאות עתה. כי ענין שישנו במציאות עתה, אין
35 צורך לזכרו.

36 וכמו בנידון-דידן, "וזכרתי את בריתי יעקב וגו'" - שהצורך בזה הוא רק כאשר בני ישראל אינם

במעמד ומצב הראוי, אבל בהיותם במעמד ומצב הראוי, אין צורך בהזכרת זכות אבות, כי כאשר יהודי
 נותן צדקה, אין צורך שהקב"ה יזכור את צדקתו של אברהם אבינו, כיון שרואה לפניו "אֵל לְעֶבְדִּיקָעֶר
 אברהם"!!! וכן כאשר יהודי עוסק בתפילה, ש"במקום קרבנות תקנום"¹⁴, הרי הוא בעצמו "אֵל
 לְעֶבְדִּיקָעֶר יצחק", וכאשר עוסק בתורה, הרי הוא "אֵל לְעֶבְדִּיקָעֶר יעקב", כך שאין צורך בענין הזכירה;
 ורק כאשר אברהם יצחק ויעקב הם אצלו בהעלם, אזי יש צורך בענין הזכירה.

ויש להביא סימוכין לזה - מלשון הגמרא בכמה מקומות⁵⁷ "אף-על-פי שאין ראייה לדבר, זכר לדבר":
 ובהקדים - שב"ראייה" גופא יש חילוקי דרגות: יש "ראייה" שאי-אפשר להפריך אותה, וכמו 'גזירה-שוה',
 שגם אם יש כמה וכמה קושיות, נשאת ה'גזירה-שוה' בתקפה; ויש "ראייה" שאינה חזקה כל-כך, ויש
 מקום לשקלא-וטריא ופירכא כו'. ועל זה אמרו ש"אף-על-פי שאין ראייה לדבר" כלל - אפילו לא ראייה
 שאינה חזקה כל-כך - מכל-מקום יש "זכר לדבר". ומזה מוכח, שענין של זכרון ("זכר") שייך רק כאשר
 עצם הענין אינו במציאות.

ולאידך גיסא - יש מעלה בענין הזכרון, שמזה גופא שזוכר הענין, מוכח, שאין זה דבר זר אצלו,
 אלא ענין שנוגע בנפש, כפי שרואים במוחש, שכאשר ישנו ענין שנוגע בנפש, אזי לא שוכחים אודותיו,
 והיינו, שענין הזכרון מגיע ("דערלאנגט") בעומק הנפש.

וכמובן גם ממאמר רבותינו ז"ל⁵⁸ "כל השוכח דבר אחד ממשנתו, מעלה עליו הכתוב כאילו מתחייב
 בנפשו", היינו, שאין זה חסרון של הידור מצוה בלבד, אלא זהו ענין שנוגע לעצם מציאותו - ענין
 החיים.

ולהעיר ממה שכתב רבינו הזקן בהלכות תלמוד תורה⁵⁹ - בהמשך לזה ש"נכון הדבר על דרך הקבלה
 לקבוע.. שעה קטנה.. בכל יום ללמוד פעם אחת כסדר כל התלמוד בבלי וירושלמי וכו'.. לגמור כל
 התורה שבעל-פה כולה פעם אחת בחייו" - ש"אף שישכח הכל, הרי לעתיד-לבוא יזכירוהו כל לימודו
 ששכח מחמת אנסו.. וגם עתה הנה זאת השכחה היא העולה למעלה עד כסא הכבוד ועד בכלל, אך לא
 למעלה מהכסא, כמו שכתוב⁶⁰ כי אין שכחה לפני כסא כבודך וכו'", ומזה מובן גודל מעלת הזכרון -
 שנמשך מבחינה שלמעלה מסדר השתלשלות, שהרי "כסא הכבוד" הוא התחלת עולם הבריאה⁶¹, וענין
 הזכרון מגיע למעלה מזה.

יד. ענין זה קשור גם עם העובדה שלקראת יום השבת-קודש הזה הזמינו את אלו שלמדו בעבר
 ב'תומכי תמימים', כדי להעלות "זכרונות" מזמן היותם ב'תומכי תמימים'⁶²:

מצד מעמדם ומצבם כפי שהוא מתחת לכסא הכבוד - חושבים הם שעכשיו הרי הם כבר מחוץ
 ל'תומכי תמימים'; אבל כפי שהם למעלה מכסא הכבוד - אזי הענינים הם כפי שהיו בעבר, ובאופן שלא
 שייך שכחה.

אמנם, בעוונותינו הרבים, הנה כמעט כל אלו שבאים ונמצאים כאן תמיד, ללא הזמנות מיוחדות,
 נמצאים במעמד ומצב שצריך להזכיר להם אודות הזמן שהיו בין ד' כתלי הישיבה...

והמדובר הוא הן אודות אלו שנעשו בעלי-עסק, והן אודות אלו שהם יושבי-אוהל - שהרי אין זה
 המעמד ומצב כמו ב'תומכי תמימים'...

ומובן, שאין זה ענין צדדי, שהרי זה נוגע לכללות מציאותו בתור "תמים" (שלם), כי כאשר מונח
 במקצת בעניני העסק, אזי אינו "תמים", אלא רק למחצה כו'.

(61) ראה תורת מנחם - התוועדיות חכ"ז ס"ע 57 ואילך.

וש"נ.

(62) ראה גם תורת מנחם - התוועדיות ח"כ ע' 46. וש"נ.

(57) ברכות ב, ב. ועוד.

(58) אבות פ"ג מ"ח.

(59) פ"ב ה"י.

(60) ברכות לב, ב. ועוד.

- 1 ולכן יש צורך להזכיר להם⁶³ ענין זה, ולומר להם ש"קדושה לא זזה ממקומה"⁶⁴.
- 2 והרי "בשופטני לא עסקינן"⁶⁵; מדובר אודות אלו שיודעים שיש אצלם "נפש השנית בישראל" ש"היא
- 3 חלק אלקה ממש"⁶⁶, אלא שהחילוק הוא - שיש מי שמדגיש שזהו "בישראל", וזהו "חלק אלקה כו",
- 4 ויש מי שמדגיש שזוהי "נפש השנית", היינו, שבאה לאחר נפש הבהמית ש"אקדמיה טעניא"⁶⁷, ולכן
- 5 - טוען הוא - צריך לחשוב תחילה אודות נפש הבהמית, ולגמול חסד עמה... ומוסיף להביא "ראיה"
- 6 מדברי רבינו הזקן בתניא⁶⁸, שרק אצל הלל הזקן מצינו⁶⁹ ש"כשהיה הולך לאכול, היה אומר שהוא הולך
- 7 לגמול חסד עם העלובה ועניה הוא גופו כו", אבל אי-אפשר לדרוש זאת מאלו שאצלם "נפש החיונית..
- 8 היא היא האדם עצמו".
- 9 ובכל אופן, צריכים לידע שזהו רק למטה מכסא הכבוד, שבדרגא זו שייך שישכח שלמד פעם ב'תומכי
- 10 תמימים', ולכן צריך להיות ענין הזכירה - "וזכרתי את בריתי גו".
- 11 טו. ועתה נבוא לביאור הפסוק "וזכרתי את בריתי יעקוב":
- 12 המשך הביאור - דלכאורה מהו הצורך שהקב"ה יזכור את הברית ("וזכרתי את בריתי וגו'"), הרי כבר
- 13 נאמר⁴³ "ואז ירצו את עוונם", ואם-כן צריכה לבוא הגאולה בדרך ממילא? אך הענין, שכיון שהכפרה
- 14 נפעלה מלמעלה על-ידי היסורים (כפירוש רש"י: "יכפרו על עוונותיהם ביסוריהם")⁷⁰, ללא שינוי מעמד
- 15 ומצב בני ישראל על-ידי התשובה, אין זה מספיק בשביל לזכות לגאולה⁷¹. ולכן אומר הקב"ה "וזכרתי
- 16 את בריתי גו", ובגלל ה'זכריות' עם האבות, גואל הקב"ה את הבנים, מבלי הבט על מעמדם
- 17 ומצבם - נכלל בשיחה שהוגהה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפסה⁷² ב'לקוטי שיחות' חלק כז, עמוד
- 18 209 ואילך⁷³.
- 19 טז. אך עדיין נשאלת השאלה:
- 20 הן אמת שכאשר יהיה הענין ד"וזכרתי את בריתי גו", אזי תבוא הגאולה; אבל מי יזכיר זאת
- 21 להקב"ה?!
- 22 וכפי שיודע ה'בן חמש למקרא', שכדי לפעול ענין הזכרון למעלה, יש צורך בהתעוררות מלמטה,
- 23 וכמו ביציאת מצרים: "ויאנחו בני ישראל גו' ויזעקו ותעל שועתם אל האלקים גו' וישמע אלקים גו'
- 24 ויזכור אלקים את בריתו גו"⁷⁴. ואילו כאן - לא רואה ה'בן חמש למקרא' בכתוב ענין של זעקה ושועה,
- 25 ואפילו לא אנחה (כידוע הפתגם⁷⁵ שגם אנחה - "א קרעכץ" - הוא ענין של תשובה), ואם-כן כיצד יהיה
- 26 הענין ד"וזכרתי את בריתי גו"?!
- 27 ועל זה מפרש רש"י - לאחר ששמעתי גם התיבות "וזכרתי את בריתי" (לא רק תיבת "יעקוב"), כיון
- 28 שכוונתו לבאר כיצד יהיה כללות הענין ד"וזכרתי את בריתי" - שענין זה יהיה על-ידי-זה ש"יעקב נטל
- 29 אות משמו של אליהו (כמרומו בכך ש"יעקוב" נכתב מלא, ואליהו חסר) ערבון שיבוא ויבשר גאולת
- 30 בניו":

מדת הדין מסכימה לכך...

(71) אמנם יסורים ממרקים (יומא פו, א. תניא אגה"ת פ"א), ואין מזכירין לו דבר וחצי דבר כו' (שם רפ"ב), אבל אין זה מספיק להעמיד את בני" במעמד ומצב חדש לגמרי. ובמילא - טוענת מדת הדין - "השופט כל הארץ לא יעשה משפט" (בתמי'); כיצד יכולים להעמיד את בני" במעמד ומצב חדש, להביאם "אל ארץ טובה ורחבה", בה בשעה שלא נשתנו כלל?!

(72) בשילוב שיחת ש"פ ויק"פ תשל"ה.

(73) וראה הערה 12 שם. וראה גם לקו"ש חל"ב ע' 171 (משיחה זו).

(74) שמות ב, כג-כד.

(75) ראה אג"ק אדמו"ר מהוריי"צ ח"ג ס"ע תקנא (נעתק ב'היום יום' ג תמוז).

(63) גם לאלו שישנים עתה... וגם אם אלו שמעירים אותם משנתם עושים זאת "שלא לשמה" - בגלל שמקנאים בהם והיו רוצים לישון כמותם... אם באופן דיושב בטל כישן דמי (ראה שו"ע אדה"ז או"ח סו"ס תקפג. וש"נ), או שינה כפשוטה, ללא כ"ף הדמיון.

(64) ראה ע"ח ש"ד פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. תניא אגה"ק ביאור לסו"ד (קמז, א).

(65) ראה ב"ק פה, א. ב"מ מ, א. ב"ב ז, א. ועוד.

(66) תניא רפ"ב.

(67) זח"א קעט, א"ב.

(68) פכ"ט.

(69) ויק"ר פרשתנו (בהר) פל"ד, ג.

(70) וכבר הי' ענין זה די והותר, כפי שראינו בדורנו זה, וגם

ה'בן חמש למקרא' למד כבר אודות ענין הערבות - כפי שאמר יהודה ליעקב בנוגע לבנימין: "אנכי אערבנו, מידי תבקשנו גו"⁷⁶, ולכן השתדל ביותר עבורו כו', וכפי שאמר ליוסף: "כי עבדך ערב את הנער גו"⁷⁷, וזוהי הסיבה ש"אני נכנס לתגר יותר משאר אחי, הם כולם מבחוץ, ואני נתקשרתי בקשר חזק כו"⁷⁸, שלכן עומדים שאר האחים מן הצד, ויראים לדבר אל יוסף, ורק יהודה ניגש אל יוסף - בפלטריין של מלך - ומדבר אליו קשות⁷⁹ ("חוצפה'דיק"), שזהו מצד ענין הערבות, שאז נוגע לו הענין בעצם!

וזוהו גם מה שיעקב נטל אות משמו של אליהו בתור ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו - שעשאהו ערב לענין גאולתם של ישראל, שיהיה הדבר נוגע לו! וכיון שכן, ישתדל לבוא ולבשר גאולת בני ישראל - שאמנם אינה תלויה בו, אלא בכך שהקב"ה יזכור את בריתו, אבל מצד הערבות של אליהו, יהיה הדבר נוגע לו, ולכן יעשה כל התלוי בו להזכיר ולפעול אצל הקב"ה הענין ד'וזכרתי את בריתי גו'".

אליהו יודע שלבסוף יבוא ויבשר גאולת בני ישראל, כיון שזוהי שליחותו כו', אבל ביכלתו לעשות חשבון: למה לו למהר לעשות זאת בזריזות?! - מוטב שימתין עוד יום ועוד יום, ובינתיים תומשך עבודתם של בני ישראל באתכפא ואתהפכא כו', כידוע⁸⁰ גודל ה'נחת רוח' לפניו יתברך כד אתכפא סטרא-אחרא כו', שעל-ידי-זה "אסתלק⁸¹ יקרא דקודשא-בריך-הוא בכולהו עלמין!"

וכידוע מאמר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁸² בביאור דברי 'בעל ההגדה' 'ברוך המקום.. שהקב"ה חישב את הקץ כו' - שצריך ליתן שבח מיוחד להקב"ה על ש"חישב את הקץ", כיון שהיה יכול לעשות חשבון שלא כדאי להוציא את בני ישראל מהגלות חסו-שלום, מצד גודל ה'נחת רוח' שבעבודת בני ישראל בקיום התורה ומצוות בזמן הגלות, תוך כדי התגברות על כל ההעלמות וההסתרים ועמידה בנסיונות כו'.

ואם-כן, יכול גם אליהו לעשות חשבון זה, ולא להזדרז למלא שליחותו לבשר על הגאולה. וכיון שיעקב יודע שישנו קסלקא-דעתא כזה, לכן נטל אות משמו של אליהו בתור ערבון שיבוא ויבשר גאולת בניו - שאז ישתדל אליהו לבוא ולבשר על הגאולה, כפי שיהודה השתדל עבור בנימין מצד ענין הערבות. יז. וענין זה מתבטא בכך שיעקב נטל אות משמו של אליהו ערבון - שהרי "בחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות":

עצם העובדה שמצינו שיעקוב נכתב מלא, ואליהו נכתב חסר, אינה מוכיחה שיש שייכות בין יעקב לאליהו, שהרי מצינו כמה וכמה שמות שנכתבו מלא או חסר, וכמו עפרון שנכתב גם חסר, ואף-על-פי-כן לא יעלה על הדעת לומר שיעקב שנכתב מלא, קשור עם עפרון שנכתב חסר;

ההוכחה שיש שייכות בין יעקב לאליהו היא - שמספר המקומות שנכתב יעקב מלא, שוה למספר המקומות שבהם נכתב אליהו חסר: "בחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא, ואליהו חסר בחמשה מקומות". כלומר, ההדגשה כאן אינה על מספר חמשה דוקא, אלא על שוויון מספר המקומות שנכתב יעקב מלא ואליהו חסר, שבזה מודגשת השייכות שביניהם (ובאותה מידה היתה השייכות ביניהם אילו מספר המקומות היה ארבעה או ששה).

והסיבה לכך שמספר המקומות שבהם נכתב יעקב מלא, שוה למספר המקומות שבהם נכתב אליהו חסר - כיון שיעקב נטל אות משמו של אליהו, ולכן נכתב חסר:

ה'בן חמש למקרא' למד כבר בפירוש רש"י⁸³ בנוגע לעפרון: "חסר וי", לפי שאמר הרבה, ואפילו מעט לא עשה", שאמר "ארבע מאות שקל כסף ביני ובינך מה היא"⁸⁴, ובפועל נטל ממנו "ארבע מאות

(81) ראה זח"ב קכח, ב.

(82) סה"מ תרצ"א (תש"ח) ע' רנט (ע' 151). וש"נ.

(83) חיי שרה כג, טז.

(84) שם, טו.

(76) מקץ מג, ט.

(77) ויגש מר, לב.

(78) פירש"י עה"פ.

(79) פירש"י שם, יח.

(80) ראה תניא פכ"ז.

1 שקל כסף עובר לסוחר⁸⁵, "שקלים גדולים כו"⁸³. והיינו, שבגלל שלא עמד בדיבורו, נעשה במעמד
2 ומצב של "חסר".

3 וזהו גם מה שפעל יעקב בנוגע לאליהו על-ידי נטילת אות משמו בתור ערבון - שכל זמן שאליהו
4 אינו עומד בדיבורו לקיים שליחתו לבשר על הגאולה, הרי הוא במעמד ומצב של חסר!
5 וכיון שכן, בוודאי משתדל אליהו לבוא ולבשר גאולת בני ישראל, כשם שיהודה השתדל להוציא את
6 בנימין ממצרים, ו"כימי צאתך מארץ מצרים אראנו נפלאות"⁸⁶, בביאת משיח צדקנו, בקרוב ממש.

* * *

7 יח. המדובר לעיל בפירוש הפסוק "וזכרתי את בריתי יעקב וגו'", קשור גם עם משנה בפרקי אבות
8 שלומדים ביום השבת-קודש הזה (כנהוג בשנים האחרונות לבאר בהתוועדות גם משנה בפרקי אבות):
9 במשנה נימנו ד' ענינים שבגללם באה הגלות - "גלות בא לעולם על עבודה-זרה ועל גילוי-ערויות
10 ועל שפיכות-דמים ועל שמיטת הארץ"⁸⁷.

11 וכיון שהפסוק מונה ד' ענינים שבגללם תבוא הגאולה - "וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק
12 ואף את בריתי אברהם אזכור והארץ אזכור"³⁴ - הרי מובן, שד' ענינים אלו הם כנגד ד' ענינים הנ"ל
13 (על-דרך האמור לעיל (סעיף יז) שכיון ש"בחמשה מקומות נכתב (יעקוב) מלא, ואליהו חסר בחמשה
14 מקומות", על כן צריך לומר, שיש קשר ושייכות ביניהם).

15 וכפי שמבאר ה'מגלה עמוקות'⁸⁸: "וזכרתי את בריתי אברהם - לתקן עבודה-זרה [שהרי אברהם שבר
16 את הפסילים של תרח, ובגלל זה השליכוהו לכבשן האש⁸⁹, וענינו היה לפרסם בעולם הענין דה' אחד,
17 כמו שכתוב⁹⁰ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם"]", ואף את בריתי יצחק - לתקן שפיכות-דמים [דכיון ש"יצא
18 ממנו עשו"⁹¹, עליו נאמר⁹² "ועל חרבך תחיה", הרי יש לו שייכות לשפיכות-דמים, אלא שאצלו היה
19 ענין זה בקדושה, ואילו אצל עשו נמשך ענין זה בקליפה], ועל עון גילוי-ערויות - זוכר אני זכות יעקב
20 [שהיתה "מיטתו שלימה"⁹¹, שזהו היפך הענין דגילוי-ערויות].. והארץ אזכור - זה שמיטת הארץ".

21 [ולהעיר מהמבואר ב'מגלה עמוקות' בפרשת לך-לך⁹³: "דור אנוש פגמו בעבודה-זרה, וכנגד זה בא
22 אברהם ותיקן עבודה-זרה.. דור המבול פגמו בעריות, כנגד זה בא יצחק שהוא ראש לנימולין ותיקן ברית
23 [ולהעיר גם מהמבואר בנוגע לטעמי-המצוות, שמילה מחלישה את התאווה כו'⁹⁴, והיינו, שענין זה יהיה
24 רק בשביל קיום רצון העליון, ובמילא הרי זה נעשה באופן של היתר בלבד, ולא מצד התאווה, שאז יכול
25 לבוא הענין דגילוי-ערויות].. ועקב תיקן דור הפלגה.. כל הנפש שבא לבית יעקב היה שבעים⁹⁵.. וחלק
26 הקב"ה שבעים שרים כנגד שבעים נפש של יעקב, ועל זה נאמר⁹⁶.. בהנחל עליון גוים.. בהפרידו בני
27 אדם, בשעת דור הפלגה, אז יצב גבולות עמים למספר בני ישראל, שהם שבעים נפש".

28 ועל-פי-זה היה אפשר לפרש בדברי המשנה "גלות בא לעולם על עבודה-זרה ועל גילוי-ערויות ועל
29 שפיכות-דמים", שהתיקון דגילוי-ערויות הוא על-ידי יצחק, והתיקון דשפיכות-דמים הוא על-ידי יעקב,
30 שיצאו ממנו שבעים נפש, שזהו ענין ישוב העולם - שאז יהיה סדר ג' הענינים שנימנו במשנה בהתאם
31 לסדר האבות].

32 ועל-דרך-זה מצינו בנוסח התפילה בפסיקא "ואנחנו לא נדע", שיש בזה שינויים בין נוסח ספרד

(91) ויק"ר פל"ו, ה.

(92) תולדות כו, מ.

(93) בסוף הפרשה (יז, א ואילך).

(94) ראה מו"נ ח"ג פל"ה ופמ"ט.

(95) ויגש מו, כז.

(96) האזינו לב, ח.

(85) שם, טז.

(86) מיכה ז, טו.

(87) פ"ה מ"ט.

(88) פרשתנו עה"פ (מט, ד).

(89) ראה ב"ר פל"ח, יג.

(90) וירא כא, לג ובפירש"י.

1 ואשכנז, סידור האריז"ל וכו', ורבינו הזקן בחר בנוסח שהובא במשנת חסידים⁹⁷: "ברוגז רחם תזכור,
2 ברוגז עקדה תזכור, ברוגז תמימות תזכור, ברוגז אהבה תזכור", ומבאר, ש"רחם" כנגד אברהם, "עקדה"
3 - יצחק, "תמימות" - יעקב, ו"אהבה" - דוד.
4 ונמצא, שגם ד' הענינים שנימנו כאן, הם כנגד ד' הענינים שבפסוק "וזכרתי את בריתי גו'" - ג'
5 האבות, וכן "והארץ אזכור" - כנגד דוד⁹⁸.

* * *

6 יט. בנוגע לענין הזכרון - הנה גם כאשר הדבר ישנו במציאות, ועד שנמצא עמו בחדר אחד, הרי
7 מובן, שבשעה שמביט לכיוון אחר ואינו חושב אודותיו, אינו זוכרו.
8 וכפי שידוע ה'בן חמש למקרא' מעצמו, בהיותו ב"חדר" ומראים לו מה שלומדים, ומבטיחים לו
9 מתנות כו' - שכאשר נמשך אחר המשחק ("פארשפילט זיך") ואינו מתרכז, לא יזכור את הלימוד, אף
10 שישנו במציאות (ולכן דורשים ממנו, שלמרות שהוא רעב ועייף או רוצה לשחק, צריך להתייגע בלימוד
11 התורה).
12 ועל-דרך המבואר בחסידות⁹⁹ בפירוש הכתוב¹⁰⁰ "כי פנו אלי עורף ולא פנים", שאף ש"פנו אלי",
13 הרי זה רק על-ידי ה"עורף", ולא על-ידי ה"פנים", והרי זה כמשל שני בני אדם שעומדים בסמיכות זה
14 לזה, ועד שאין הפסק ביניהם, אבל אחד מפנה ראשו לימין, והשני מפנה ראשו לשמאל, כך שלא זו
15 בלבד שאינם עומדים פנים מול פנים, אלא אדרבה - עורף מול עורף, שזה מורה על גודל הריחוק והעדר
16 השייכות ביניהם.

17 כ. וכן הוא בנוגע ל"אפרו של יצחק":

18 גם כאשר "אפרו של יצחק" ישנו במציאות, הרי אם לא פונים ("עס פעלט דער קער") להביט עליו
19 - אם למעלה, ובמילא גם למטה, או שבגלל המצב למטה, נעשה כן גם למעלה - אזי אינו נראה, ויש
20 צורך בזכרון.
21 וזהו הטעם שאומרים בראש-השנה "ועקידת יצחק לזרעו היום ברחמים תזכור" (ולא מסתפקים בכך
22 שישנו "אפרו של יצחק") - כי כאשר צריכים עדיין לפעול כפרת העוונות של כל השנה (שהסיבה לכך
23 היא בגלל שפונים ולא מביטים על "אפרו של יצחק"), אזי יש צורך בענין הזכרון.
24 ועל-דרך-זה באמירת "ואנחנו לא נדע מה נעשה" - כיון שמדובר אודות מעמד ומצב שבני ישראל
25 לא חושבים על העקידה כו', אזי יש צורך בענין הזכרון: "ברוגז עקדה תזכור".
26 ועל-דרך-זה בפירוש רש"י בפרשת כי-תשא, "זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה" - כיון שמדובר
27 שם אודות חטא העגל, שהיו אלו שפנו מהענין דעקידת יצחק, שהוא ענין ה'מסירות נפש' להקב"ה,
28 ועשו ההיפך, אזי מובן שצריך לבקש "זכור ליצחק שפשט צוארו לעקידה".
29 מה-שאינ-כן בפרשתנו - כיון שמדובר אודות בני ישראל כפי שהם במעמד ומצב ש"ירצו את עוונם",
30 ומחזירים את פניהם להקב"ה, ויש בידם זכותו של יעקב כפי ש"יצחק עמו" ו"אברהם עמו" - אזי אין
31 צורך בענין של זכירה, כיון ש"אפרו של יצחק נראה לְפָנַי כו'".
32 וזהו המשך הדברים בפירוש רש"י, שלאחרי שמבאר "למה נימנו אחרנית, כלומר כדאי הוא יעקב
33 הקטן לכך.. יצחק עמו.. אברהם עמו", ממשיך: "ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק, אלא אפרו של יצחק
34 נראה לְפָנַי כו'" - דכיון שבני ישראל נמצאים במעמד ומצב שיש להם זכותו של יעקב, ויצחק ואברהם
35 עמו, לכן אין צורך בזכירה בנוגע ליצחק, כיון שאפרו נראה לְפָנַי.

99 ראה לקו"ת אחרי כו, ד. ובכ"מ.
100 ירמ' ב, כו.

97 מס' שארית האצילות פי"ד מ"ב.
98 ראה גם אג"ק ח"ב ע' רלט. ח"ט ע' טז ואילך.

- 1 כא. ועוד יש לומר בביאור החילוק בין פרשתנו ש"לא נאמרה זכירה ביצחק", לשאר המקומות שבהם
- 2 מצינו שנאמרה זכירה ביצחק - שהחילוק הוא בין ענין ה"עקידה" לענין ה"אפר":
- 3 עקדת יצחק - כפשוטה - קשירתו על המזבח, היתה רק בשעת מעשה. ואילו לאחר זמן, כשנעשה
- 4 "אפר", אין כבר ענין העקידה, ששייך להעבר (שהרי עכשיו יצחק אינו קשור על המזבח); מה-שאין-כן
- 5 האפר - נשאר בקיומו גם לאחר-יזה (כל זמן שלא יתפזר ברוח, כבנידון-דידן, שנשאר "צבור ומונח על
- 6 המזבח").
- 7 ולכן: בנוגע ל"עקידת יצחק" - כיון שאינה קיימת עכשיו (שהרי יצחק אינו קשור על המזבח עכשיו),
- 8 יש צורך בענין של זכירה ("עקידת יצחק.. לזרעו תזכור", "ברוגו עקדה תזכור"); אבל בנוגע ל"אפרו
- 9 של יצחק" - אין צורך בענין של זכירה, כיון ש"נראה לְפָנַי צבור ומונח על המזבח".
- 10 כב. ועל-פי-זה יש לבאר גם השינויים בפירוש רש"י בפרשתנו לגבי פירושו בפרשת וירא:
- 11 (א) בפרשתנו לא מזכיר רש"י "עומד לכפרה" (כמו בפרשת וירא) - כי לאחר ש"ירצו את עוונם",
- 12 "יכפרו על עוונם ביסוריהם", שוב אין צורך בענין של כפרה.
- 13 (ב) בפרשתנו מוסיף רש"י "ומונח על המזבח" (שלא כתב בפרשת וירא) - כי בפרשת וירא מוכן הדבר
- 14 מעצמו, שהרי מדובר אודות "הר ה'" ("המקום.. להשרות בו שכינתו ולהקריב.. קרבנות")⁵⁵: "בהר ה'
- 15 יראה אפרו של יצחק צבור כו'".
- 16 כג. המשך הביאור בנוגע לפירוש רש"י בפרשת וירא¹⁰¹, "כאילו בני שחוט.. דמו זרוק.. מופשט..
- 17 נקטר ונעשה דשן", ולא נזכר אודות (תרומת ו)הוצאת הדשן¹⁰² - כי טעם הוצאת הדשן הוא כדי שיהיה
- 18 מקום למערכה שלאחרי-זה, וטעם זה אינו שייך במזבח שבנה אברהם לעקידת יצחק, ולכן נשאר האפר
- 19 מונח¹⁰³ על המזבח¹⁰⁴. וההוראה בעבודה, שכל ה"היתר" לצאת לאחר התפילה (שהיא כמו קרבן עולה)
- 20 "אל מחוץ למחנה אל מקום טהור"¹⁰⁵ כדי לעסוק בענינים גשמיים "לשם שמים" (עבודה פחותה), אינו
- 21 אלא בשביל המערכה שלאחרי-זה, שתפילתו מחר¹⁰⁶ תהיה באופן נעלה יותר¹⁰⁷, ואז גם בעת עבודתו
- 22 "מחוץ למחנה", הנה בפנימיותו הוא במעמד ש"אפרו צבור על גבי המזבח" -
- 23 הוגה על-ידי כ"ק אדמו"ר שליט"א, ונדפס ב'לקוטי שיחות' חלק כה, עמוד 131 ואילך.
- 24 בסיום ההתוועדות הזכיר כ"ק אדמו"ר שליט"א אודות קבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

המזבח), משא"כ לאחר שירד מן המזבח, "לא נהנין ולא מועלין" (רמב"ם הל' מעילה פ"ב הט"ו).

(105) צו שם.

(106) לאחר ההפסק דלימוד התורה - כל דיני התפילה שבשור"ע, וכל מאמרי החסידות שעוסקים בענין התפילה; ולאחרי ההפסק דעסק המסחר, שעיי' ירויה סכומים עצומים - כדי להוסיף בצדקה, שמסייעת לתפילה, כמ"ש "אני בצדק אחזה פניך" (תהלים יז, טו. וראה ב"ב יו"ד, א. תניא אגה"ק ס"ח. ובכ"מ).

(107) ועד להעילוי ד"יתפלל אדם כל היום כולו" (ראה לעיל ס"ג).

(101) שם, יג.

(102) דלכאורה, כיון שקיים אברהם אבינו את כל התורה כולה עד שלא ניתנה, הי' צריך להזכיר גם העבודה דהוצאת הדשן.

(103) ועפ"ז יש להוסיף בביאור הטעם שרק בפרשתנו מוסיף רש"י ש"אפרו של יצחק.. מונח על המזבח" - דכיון שה'בן חמש למקרא' למד ב'פ' צו (ו, ג-ד) ע"ד הוצאת דשן המזבח, צריך להבהיר לו שכאן לא היתה הוצאת הדשן, אלא נשאר "מונח על המזבח" (ראה גם לקו"ש שבפנים הערה 12); משא"כ ב'פ' וירא, שעדיין לא למד ע"ד הוצאת הדשן, אין צורך להבהיר זאת.

(104) ונפק"מ בהלכה - שכאשר האפר מונח ע"ג המזבח, יש בו דין מעילה (וכפי שכבר למד ה'בן חמש למקרא' ש"כל הנוגע במזבח יקדש" (תצוה כט, לז), ועאכו"כ בנוגע לאפר שנשאר ע"ג

לקוטי שיחות פרשת בחוקותי* כרך ז

מתורגם ללשון הקודש

א.

"והשבתי" - שני פירושים

1 על הפסוק "והשבתי חיה רעה מן הארץ"¹, מובאת
2 ב"תורת כהנים" מחלוקת בין רבי יהודה לבין רבי
3 שמעון: "רבי יהודה אומר מעבירים מן העולם. רבי
4 שמעון אומר משביתן שלא יזוקו".

5 בהמשך, מובאת ב'תורת כהנים' הוכחה לדעתו של
6 רבי שמעון: "וכן הוא אומר² מזמור שיר ליום השבת
7 — למשבית מזיקין מן העולם, משביתן שלא יזיקו. וכן
8 הוא אומר³ וגר זאב עם כבש... ונער קטן נוהג במ...
9 ושעשע יונק על חור פתן... מלמד שתינוק מישראל
10 עתיד להושיט את ידו לתוך גלגל עינו של צפעוני...".

11 וצריך להבין בזה:

12 (א) מהי ההוכחה מן הפסוק "מזמור שיר ליום
13 השבת", לכך שהמשמעות של "משבית מזיקין"
14 (שתהיה לעתיד) היא "שלא יזיקו"? והרי המילה
15 "השבתי" היא מלשון "שביתה" בדיוק כמו המילה
16 "והשבתי". ומדוע המילים "ליום השבת" מהוות
17 הוכחה לפירוש "שלא יזיקו" יותר מאשר "והשבתי"
18 חיה רעה": כשם שעל "והשבתי" מבאר רבי יהודה
19 שהכוונה היא ש"מעבירים מן העולם", כך הוא יכול
20 לבאר גם על הפסוק "ליום השבת"?

21 (ב) מצד שני: בפסוק "וגר זאב עם כבש..." נאמר

(*) וסיום מס' תמיד (ס"ה ואילך).

(1) פרשתנו כו, ו.

(2) תהלים צב, א.

(3) ישעי' יא, ו-ח.

(4) שם, ט.

(5) ואין לתרץ (כב'דרך הקודש" לתו"כ כאן) שר"י ס"ל שהכתובים
שבישע' שם נאמרו בדרך משל על אה"ע (כדעת הרמב"ם הל' מלכים
רפ"ב — שהרי הכתוב והשבתי ח' רעה (לדעת ר"י) הוא "ביטול דבר
ממנהגו של עולם" * יותר מ"וגר זאב עם כבש", ולדעת הרמב"ם ס"ל

22 במפורש שגם לעתיד תהיינה כל החיות המזיקות —
23 זאב, דב, אריה ונחש, אלא ש"לא ירעו ולא ישחיתו"⁴.
24 וכיצד יכול רבי יהודה לבאר ש"מעבירים מן
25 העולם"⁵?

ב.

"שביתה" - ביטול המציאות או שינוי הצורה

26 לגבי הסיבה לכך שרבי יהודה מבאר, שהמשמעות
27 של "והשבתי חיה רעה" היא "מעבירים מן העולם",
28 מסביר הגאון הרגוטשובי⁶, שרבי יהודה נוקט בהתאם
29 לשיטתו בדיון ביעור חמץ:
30

31 על אופן ביעור חמץ יש מחלוקת בין רבי יהודה
32 לחכמים⁷: "רבי יהודה אומר אין ביעור חמץ אלא
33 שריפה. וחכמים אומרים אף מפרר וזורר לרוח או
34 מטיל לים".
35

36 מהו היסוד למחלוקתם?

37 כאשר זורקים את החמץ לים, ואף כאשר זורים
38 אותו לרוח, מתבטל רק החיבור בין חלקיקיו השונים,
39 אך עדיין נשארת מציאות החמץ. וכיון שעל חמץ
40 נאמר⁸ "תשביתו שאור מבתיכם", סובר רבי יהודה
41 שעל ידי פיזור החמץ וזרייתו לרוח, או על ידי זריקתו
42 לים, אין מקיימים את המצוה "תשביתו". כי לדעתו,
43 המשמעות של "שביתה" היא ביטול המציאות. לכן
44 סובר רבי יהודה, ש"אין ביעור חמץ אלא שריפה", כי

שכימות המשיח לא יבטל דבר ממנהגו של עולם והכתובים שבישע' שם
— משל הם, הרי גם הכתוב והשבתי ח' רעה עכצ"ל שמשל הוא
(ובמכש"כ מהכתוב וגר זאב עם כבש), וכמ"ש בנו"כ להרמב"ם שם.
וממ"ש בתו"כ כאן (גם לדעת ר"י) ש"והשבתי ח' רעה" היא כפשוטו*,
הרי במכ"ש שס"ל שגם הכתובים שבישע' שם הם כפשוטו.

(6) נעתק ב"צפנת פענח" עה"ת — עה"פ.

(7) פסחים רפ"ב.

(8) כא יב, טו.

(*) ברמב"ן כאן: "שלא יבאו חיות רעות בארצכם, כי בהיות השבע וברבות הסובה ובהיות הערים מלאות אדם לא תבאנה חיות בישוב". ולפ"ז, "והשבתי ח' רעה" אינו ביטול מנהגו של עולם.

וונפ"ז יובן גם מ"ש הרמב"ם שם "זה שנאמר בישע' וגר זאב עם כבש כו" — דלכאורה, למה לא הקשה ממה שנאמר בתורה "והשבתי ח' רעה" — כי פסוק זה, אפשר לפרשו כהרמב"ן, ואין צורך לדחוק שנאמר בדרך משל.

אבל מפשטות לשון התו"כ "מעבירים מן העולם" (וכן בדעת ר"ש "למשבית מזיקין מן העולם") — ובפרט שמשמלה מלת "הארץ" — משמע שהחיות רעות יושבתו מכל העולם, וא"כ ה"ז "ביטול מנהגו של עולם".

(**) וי"ל, שהמקור לדעת הראב"ד שם "והשבתי ח' רעה מן הארץ" הוא כפשוטו [ראה רדב"ז שם: "ואין זו הנגה, כמו ששאר הכתובים משל גם זה משל"], הוא מדרשת התו"כ כאן, וראה לקו"ש חכ"ז ע' 193.

בשבת, הקשור ל"וביום השביעי תשבות"¹⁵, יש
מחלוקת בין רבי יהודה לרבי שמעון, בשני ענינים:
(א) לגבי "מלאכה שאינה צריכה לגופה". כלומר,
כאשר אדם עושה מלאכה בכוונה, אך תכליתו היא
למען דבר אחר. לדוגמא: "המכבה את הנר מפני שהוא
מתיירא מן הנכרים וכו'" או "מפני החולה שיישן",
שהסיבה לכיבוי אינה קשורה לנר עצמו, מפני שזקוקים
לפחם וכדומה, אלא מפני סיבה אחרת¹⁶. בענין זה
סובר רבי יהודה שהוא חייב, ואילו רבי שמעון סובר
שהוא פטור¹⁷.
(ב) לגבי "דבר שאינו מתכוון". כלומר, מלאכה
הנעשית ללא כוונה. למשל, כאשר אדם מוזג מים קרים
לתוך כלי מתכת חם כדי לחמם את המים, הרי הוא
מחזק על-ידי-זה את הכלי, וזהו "גמר מלאכת
הצורפין", אך הוא לא התכוון כלל למלאכה זו. רבי
יהודה סובר שהדבר אסור, ואילו רבי שמעון סובר
שמותיר¹⁸.
ההסבר למחלוקותיהם: בשבת "מלאכת מחשבת
אסרה תורה"¹⁹. כאשר חסרה המחשבה, לא רק ב"דבר
שאינו מתכוון", שאז הוא כלל לא התכוון לבצע
מלאכה זו, אלא אפילו ב"מלאכה שאינה צריכה
לגופה", כיון שהסיבה והמחשבה היא למען דבר אחר,
הרי שלגבי מלאכה זו חסרה המחשבה, ואז מתבטלת
צורת המלאכה.
וכיון שלגבי שבת נאמר "וביום השביעי תשבות",
שחלה חובת שביתה ממלאכה, הרי רבי יהודה, שלדעתו
שביתה היא דוקא כאשר כל המציאות מתבטלת, סובר,
שגם כאשר עשו מלאכה שאינה צריכה לגופה ואפילו
דבר שאינו מתכוון, אין מקיימים את המצוה "תשבות",
כי עצם המלאכה קיימת גם ללא הכוונה. ואילו רבי

רק על ידי שריפת החמץ מתבטלת מציאותו. אמנם,
לאחר השריפה נותר ממנו אפר, אך זוהי מציאות
חדשה⁹, והמציאות הקודמת התבטלה.
לעומת זאת, סוברים חכמים, ובתוכם רבי שמעון,
שגם ביטול הצורה, התכונות והאיכות – במשמעותן
הרחבה, כולל אפשרות של אכילה והנאה, הגדרה של
"יראה לך"¹⁰ וכדומה – נקראת "שביתה", ולכן הם
סוברים, שגם על ידי "מפרר וזורר לרוח או מטיל
לים" מקיימים את מצות "תשביתו"¹¹.
זהו, לדברי הרוגוטשובי, ההסבר למחלוקת שבין
רבי יהודה לרבי שמעון לגבי הפירוש של "והשבתי
חיה רעה מן הארץ": כאשר חיה רעה מפסיקה להזיק,
מתבטלת צורתה ותכונותיה, אך מציאותה עדיין
קיימת,
(אף אם תכונתה של החיה הרעה להזיק טבועה בה
מתחילת הבריאה, גם אז מובן, שביטול תכונה זו
נחשב לביטול הצורה בלבד¹². על-אחת-כמה-וכמה,
כאשר החיות לא הזיקו בששת ימי בראשית, וטבען
להזיק נוסף להן רק לאחר חטא עץ הדעת¹³ – ובודאי
מובן, שתכונה זו היא חיצונית בלבד, ועל ידי ביטולה
אין מתבטלת מציאות החיה).
לכן רבי יהודה, הסובר ש"שביתה" היא ביטול
המציאות, מבאר ש"והשבתי חיה רעה..." פירושו
ש"מעבירים מן העולם". ואילו רבי שמעון, שלדעתו גם
ביטול הצורה נקרא "שביתה", סובר, ש"משביתן שלא
יזיקו", כי גם זה נחשב ל"והשבתי".
ג.
שביתה ממלאכה בשבת - שתי הדעות
המושג "שביתה" נמצא גם בענין השבת – "וביום
השביעי תשבות"¹⁴. ואכן גם לגבי איסור מלאכה

שהטבע מה שהם נגרים (היפך נצבים כחומה) הוא דבר נוסף עליהם –
ובמילא, הפלא שבקיי"ס אינו כהפלא שבהבראה יש מאין. ולהעיר מדר"ה
נתת ליראין תרצ"ג (נדפס בסה"מ תשי"א) פ"ב ואילך.
(13) רמב"ן עה"ת (עה"פ והשבתי חיה רעה גו').
(14) משפטים כג, יב. תשא לד, כא.
(15) רמב"ם ריש הל' שבת. סהמ"צ להרמב"ם מ"ע קנד.
(16) ראה שבת ל, רע"א. לא, ב.
(17) שם עג, ב. וש"נ.
(18) שם מא, ריש ע"ב. וש"נ.
(19) ביצה יג, ב (וש"נ). חגיגה י"ד, ריש ע"ב (לענין מלאכה
שאצל"ג. עיי"ש).

(9) ראה תוד"ה אין (פסחים כט, סע"א). חידושי הרשב"א לקידושין
(נו, ב). ועיין אגה"ק סט"ו.
(10) ראה ירוש' פסחים (פ"ב ה"א בסופה): תשכיתו כו' בל יראה
(אלא ששם הוא אליבא דר"י – השבתת ראי' לגמרי).
(11) וזה גם ביאור פלוגתת ר"י ור"ש בענין חמץ שעבר עליו הפסח
(פסחים כח, סע"א ואילך), כי לאחר ששעבר עליו הפסח נתבטל ממנו
החומר, אבל נשאר עצם החמץ (צפע"נ קונט' השלמה ע' 65).
(12) להעיר משהיה"א רפ"ב: "אף שהטבע זה במים ג"כ נברא
ומחודש יש מאין". שכוונתו (בפשוטו*) ב"הטבע הזה", היא למ"ש לפני"ז
שם "ונגרים במורד כדרכם וטבעם". ועל טבע זה הוא אומר, שהוא
"נברא ומחודש יש מאין" – היינו בריאה נוספת על בריאת המים עצמם
(שכן, מצד עצם מהות המים אינו מושלם שיהיו נצבים כחומה – מכיון

21. ה.
22. המחלוקת לגבי "מזמור שיר ליום השבת"
23. לפי האמור לעיל מובנת ההוכחה שמובאת ב"תורת
24. כהנים" לדעתו של רבי שמעון, מן הפסוק "מזמור שיר
25. ליום השבת":

26. בסוף מסכת תמיד מפרטים את "השיר שהיו הלויים
27. אומרים במקדש" בכל יום מימי השבוע: "ביום
28. הראשון היו אומרים לה' הארץ ומלואה תבל ויושבי
29. בה. בשני היו אומרים גדול ה' ומהולל מאד וכו'...
30. בשבת היו אומרים מזמור שיר ליום השבת". ומפרשים
31. "מזמור שיר לעתיד לבוא, ליום שכולו שבת ומנוחה"²³
32. לחיי העולמים".

33. כך כתוב במשנה. אך בברייתא²⁴ יש מחלוקת בענין
34. זה: "רבי יהודה אומר משום רבי עקיבא... בשביעי היו
35. אומרים מזמור שיר ליום השבת, ליום שכולו שבת.
36. אמר רבי נחמיה מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים
37. הללו" (ומפרש רש"י: "שכל ששת ימים נאמרין
38. הפרקים הללו על שם שעבר, ושל שבת על שם
39. להבא"), ומשום כך מבאר רבי נחמיה "בשביעי על שם
40. ששבת", שגם ביום השבת אמרו על שם העבר, כי

1. שמעון, הסובר שגם ביטול הצורה נקרא שביתה, סובר²⁰,
2. שגם מלאכה שאינה צריכה לגופה, ודבר שאינו מתכוון
3. נכללים ב"תשבות", כי אין מתקיימת בהם הגדרת
4. המלאכה על כל תכונותיה²¹.

5. ד.
6. "וגר זאב עם כבש" - שלב ראשון
7. כיון שלדעת רבי יהודה, המשמעות של "שביתה"
8. היא ביטול עצם המציאות, יוצא, שבפסוק "והשבתי
9. חיה רעה מן הארץ" נאמר במפורש, שלעתיד-לבוא
10. תתבטל המציאות של החיות הרעות. ולכן, אין הוא
11. יכול לבאר זאת באופן ש"משביתן שלא זייקו", למרות
12. שנאמר "וגר זאב עם כבש וכו'", והוא צריך לפרש
13. "מעבירים מן העולם".

14. לפי דעה זו, יש לבאר לגבי הנאמר במפורש בפסוק
15. "וגר זאב עם כבש..." – שתהיינה החיות הרעות לעתיד
16. לבוא, אלא שהן לא תזקנה – ששני פסוקים אלו
17. עוסקים בתקופות שונות: בתחילה יהיה מצב של "וגר
18. זאב עם כבש...", ואחר כך תהיה מעלה גבוהה יותר,
19. שמציאות החיות הרעות תתבטל לחלוטין – "מעבירים
20. מן העולם"²².

בשבת) – הרי מה שדשא"מ מותר בכל התורה הוא לפי דילפינן משבת
(כבהערה שלפנ"ז), וא"כ מוכרח שס"ל שגם ביטול ה"תואר" נק'
"תשבות", ולכן גם משאצל"ג (לענין שבת) פטור.

ומה שלפי מסקנת הש"ס "בדבר שאינו מתכוון סבר לה כר"ש,
במלאכה שאינה צריכה לגופה סבר לה כר"י" – אף שב' הפלוגות דר"י
ור"ש תלויים הם בפ"י "תשבות" – י"ל בב' אופנים: (א) שהפטור
בדשא"מ הוא (לא מטעם "תשבות" כ"א) מקרא אחריתא ככפנ"י שבת
(מב, רע"א). או לפי שאינו שייך חיוב באינו מתכוון וא"ע י"ז לקרא כלל
(ודלא כבהערה הקודמת). (ב) שפ"י "תשבות" אליבא דשמואל הוא ביטול
התואר. אלא שס"ל שבמלאכה שאצל"ג, מכיון שהוא מכוון (אף שכוונתו
היא למלאכה אחרת), יש בה גם צורת מלאכה.

(22) להעיר ממאמרי אדה"ז תקס"ז ע' נו. מאמרי אדהאמ"צ במדבר
ח"א ע' קסד.

(23) אבל להרע"ב, תויו"ט ועוד הגירסא: מנוחה (בלא וא"ו). וראה
להלן שוה"ג הא' להערה 35.

(24) ר"ה לא, א.

(20) ומה שס"ל לר"ש שדבר שאינו מתכוון מותר גם בכל איסורי
התורה, היינו לפי "דשבת בנין אב" לכל התורה" (ריטב"א יומא לד, ב).
ומה ש"בנין אב" זה הוא רק בנוגע לדשא"מ ולא בנוגע למלאכה
שא"צ לגופה (ראה תוס' זכחים (צב, א) ובהערה שלאח"ז) – י"ל: בדבר
שאינו מתכוון כלל, מסתבר שהפטור (שנאמר גבי שבת) הוא (לא רק לפי
שגם כשעושה מלאכה בלא כוונה "שוכנת" הוא, אלא גם) לפי שאינו שייך
חיוב על דבר שאינו מתכוון (אלא שבאם לא היינו מוצאים פטור בדשא"מ
בשום מקום, א"א לחדש סברא זו. אבל לאחר ידיעתינו דפטור בשבת,
מסתבר שכ"ה גם בכל האיסורים). משא"כ מלאכה שאצל"ג, מכיון שהוא
עושה בכוונה ורק שאינה צריכה לגופה, מסתבר שפטור זה נאמר רק
גבי שבת – לפי שנאמר בו "תשבות" – ולא בשאר איסורים.

(21) ע"פ מ"ש בפנים, יש לומר בתירוץ קושיית התוס' (שבת מב, א
ד"ה אפילו. זכחים שם – ד"ה אבל) שהקשו "היכי ס"ד דדבר שאינו
מתכוון שוה לאינה צריכה לגופה, דמה ענין זה לזה" – כי מכיון
שפלוגתא ר"ש ור"י בשני הדינים (משאצל"ג ודשא"מ) הוא מטעם
שחלוקים הם בפירוש "תשבות", הרי ב' דינים אלו שייכים זה לזה**
ואף שדינו דשמואל בזכחים שם הוא בדשא"מ לענין לא תכבה (ולא

(*) בפני יהושע שבת (מב, רע"א) מפרש (לדעת המקשן בשבת שם): "דהא דסבר ר"ש בכל התורה דשא"מ מותר, היינו משום דיליף לה מק"ו משבת דחמירא". ואינו
מובן. דפ"ז הו"ל למילף בק"ו בשבת גם לענין משאצל"ג. ובפרט, שב' הענינים (משאצל"ג ודשא"מ) ליפנין מ"מלאכת מחשבת" (כמו שהאריך בפנ"י שם). ומאי שנא?
ולכן נלפענ"ד, שא"א ללמוד מק"ו משבת – כי שאני שבת, שהגדר דאיסור מלאכה בו היא "תשבות". אלא שמ"מ "שבת בנין אב" (ולא ק"ו) לכל התורה" לענין דשא"מ.
כדלקמן בפנים ההערה.

(**) עד"ז מותר בפנ"י שם. שהשייכות דב' הדינים (משאצל"ג ודשא"מ) הוא לפי שניהם יליפין (לדעת המקשן) מ"מלאכת מחשבת" ומה שס"ל לר"ש שדשא"מ מותר
גם בכל איסורי התורה הוא "משום דיליף לה בק"ו משבת דחמירא". אבל תירוץ אינו מספיק. כי מכיון שהפטור דמשאצל"ג הוא רק בשבת ולא בשאר איסורים,
מוכח לכאור', שהוא דדשא"מ מותר בשאר איסורים הוא (לא לפי שיליף לה משבת, כ"א) מקרא אחריתא. ולא ממלאכת מחשבת. וא"כ איך מקשה (בזכחים שם) אהא
דס"ל לשמואל שדשא"מ מותר ב"לא תכבה" הוא דס"ל שמשאצל"ג פטור בשבת. ועכ"ז ככפנים ההערה. ועצ"צ בכ"ז.

למחלוקת שבין רבי עקיבא לבין רבי נחמיה, אלא
לכאור את שיטותיהם המופיעות בברייתא: שדעתו של
רבי נחמיה, שמפני השאלה "מה ראו חכמים לחלק...",
הוא סובר שב"מזמור שיר ליום השבת" אין הכוונה
ליום שכולו שבת, ודעתו של (רבי יהודה משום) רבי
עקיבא אינה כך – נובעות מכך שרבי עקיבא סובר
ש"חד חרוב", ואילו רבי נחמיה סובר ש"תרי חרוב".
ו.

כל אלף - תקופה אחרת

כדי להבין את הדברים, יש להקדים ולהזכיר את
הידוע²⁶, שכל אלף שנים מ"שית אלפי שנים דהוה
עלמא" מציינות תקופה של הנהגה מסוימת בעולם.
אמנם, בגמרא²⁷ מחלקים את ששת אלפי השנים
לשלוש תקופות – שני אלפים תוהו, שני אלפים תורה,
ושני אלפים ימות המשיח, אך זוהי חלוקה כללית.
ואילו בחלוקה מפורטת יותר, הרי כל אלף שנים (גם)
כל אלף שבתוך תקופת שני אלפים עצמה – תוהו,
תורה וימות המשיח²⁸), שונים מהתקופות האחרות.
מזה מובן גם לגבי "תרי חרוב", לשיטת אביי,
שאמנם, בשני אלפים אלו יהיה "חרוב", אך בכל זאת
האלף השביעי אינו זהה לאלף השמיני.

לפי זה יש לומר, שרבי עקיבא ואביי חולקים זה על
זה בהתאם לשתי השיטות של רבי יהודה ורבי שמעון,
שב"תורת כהנים": לפי שיטת רבי שמעון, שהפירוש
של "והשבתי חיה רעה מן הארץ" הוא "משביתן שלא
יזיקו" – שזוהי השביתה היחידה שתהיה לעתיד-לבוא,
שתמיד²⁹ תישאר המציאות של החיות הרעות, והן לא
תזקנה, סביר לומר שיהיה רק "חד חרוב". ואילו לפי
שיטת רבי יהודה, שתהייה שתי תקופות, כאמור לעיל
– שבתחילה יהיה שלב של "וגר זאב עם כבש",
שתישארנה החיות הרעות אך לא תזקנה, ואחר כך
"מעבירים מן העולם" – סביר לומר³⁰, שיהיה "תרי
חרוב": באלף הראשון יהיה "חרוב" באופן הראשון,
שהחיות הרעות תישארנה אך לא תזקנה, ואילו באלף
השני "מעבירים מן העולם"³¹.

המשמעות של "מזמור שיר ליום השבת" אינה "ליום
שכולו שבת", לעתיד לבוא, אלא על שם ששבת, על
כך שהקדוש-ברוך-הוא שבת ממלאכתו בשבת
בראשית.

לאחר מכן אומרת הגמרא "וקמיפלגי (=וחולקים)
בדרב קטינא, דאמר רב קטינא: שית אלפי שני הוה
עלמא וחד חרוב²⁵... אביי אמר תרי חרוב" (=העולם
מתקיים בששת אלפים שנה, ואחד (=אלף אחד) יהיה
חרב... אביי אומר: שניים (=אלפים) יהיה חרב) –
שמחלוקת זו בין (רבי יהודה משום) רבי עקיבא לבין
רבי נחמיה קשורה למחלוקת בין רב קטינא לבין אביי:
לפי דעתו של רב קטינא, שלעתיד-לבוא יהיה "חד
חרוב", אפשר להסביר, שהמשמעות של "מזמור שיר
ליום השבת" היא "ליום שכולו שבת". ואילו לפי דעתו
של אביי, שיהיה "תרי חרוב", אי אפשר לומר
שב"מזמור שיר ליום השבת" הכוונה היא לעתיד-
לבוא, כי "ליום השבת" הוא בלשון יחיד, ואילו
לעתיד-לבוא יהיה "תרי חרוב". ולפי זה צריך לפרש,
שהמשמעות של "ליום השבת" היא – "על שם
ששבת".

ואינו מובן: הרי רבי נחמיה מציין בעצמו במפורש,
שהוא חולק על (רבי יהודה משום) רבי עקיבא, מפני
הסיבה של "מה ראו חכמים לחלק בין הפרקים הללו".
ומדוע מביאה הגמרא טעם אחר למחלוקת זו?

השאלה אף קשה יותר: מדברי רבי נחמיה "מה ראו
חכמים לחלק" מובן, לכאורה, שאף לפי שיטתו של רב
קטינא, שיהיה "חד חרוב", גם אז יש לבאר "על שם
ששבת". כיצד, אפוא, נאמר בגמרא "וקמיפלגי בדרב
קטינא...", שטעמו של רבי נחמיה הוא, מפני שהוא
סובר כדעת אביי, ושאלו היה סובר כרב קטינא, הוא
היה מסכים לדעת (רבי יהודה משום) רבי עקיבא לגבי
הפירוש של "ליום שכולו שבת"?

לפיכך הכרחי לומר, שבדברי הגמרא "וקמיפלגי
בדרב קטינא..." אין הכוונה לציין סיבה אחרת

(29) ואין לומר שגם ר"ש ס"ל שאח"כ "מעבירים מן העולם", ורק
שסובר שפירוש "והשבתי חיה רעה" הוא "משביתן שלא יזיקו" (ומדבר
בפסוק זה בהזמן שלפני "מעבירים מן העולם") לפי דאזיל לשיטתו בפירוש
"שביתה" (כנ"ל בפנים) – שהרי אדרבה: לדעת ר"ש העלי"ר שבחו של
מקום" הוא "בזמן שיש מזיקין ואין מזיקים" (כמפורש בתו"כ שם).
(30) אבל אינו מוכרח. כי אפשר שב' הענינים יהיו באותו אלף שנה.
וראה הערה הבאה והערה 35; 36.
(31) להעיר מהידוע (ש"ת הרשב"א ח"א סי' ט'). כ"ק ר"פ שמיני.

(25) בענין "חרוב" ופרטיו – ראה תו"ח בראשית בתחלתו. אוה"ת
בראשית (ל, סע"ב). אוה"ת ויקרא (ע' רחץ, קרוב לסופו). רשימות הצ"צ
ע"פ (תהלים צב, א) מזמור שיר ליום השבת (ב"הל אור" וב"הוספה"
לשם (בהוצאת תשד"מ – ע' תרלב. ע' תשכ ואילך)). ד"ה שה"ש
(הראשון) תרכ"ז.

(26) רמב"ן ובחי' עה"ת – בראשית ב, ג. ועוד.

(27) סנה' צז, סע"א.

(28) ראה רמב"ן הנ"ל.

22 (שהשיר של ששת הימים הוא "על שם שעבר", והשיר
23 של שבת הוא "על שם להבא") – כי הענין "משביתן"
24 שלא יזיקו" שיהיה לעתיד, כבר היה גם בעבר, בשבת
25 בראשית³³.

26 ואילו לפי שיטת אב"י, שיהיה "תרי חרוב", יוצא,
27 שהוא סובר כדעת רבי יהודה, ש"מעבירים מן העולם",
28 ולכן מתעוררת השאלה "מה ראו חכמים לחלק"³⁴ –
29 כי הענין של "מעבירים מן העולם" הוא ענין חדש
30 לחלוטין, שקשור רק עם "להבא", ואינו קשור עם ("על
31 שם ש)עבר"³⁵.

ח.

33 ההוכחה מ"מזמור שיר ליום השבת"
34 לפי האמור לעיל מובן מדוע מובאת ב'תורת
35 כהנים' הוכחה מהפסוק "מזמור שיר ליום השבת"
36 לדעתו של רבי שמעון, ש"משביתן שלא יזיקו":

37 כיון שמהפסוק "מזמור שיר ליום השבת" מוכח,
38 לפי הפירוש שמדובר על לעתיד לבוא, כדעת רב
39 קטינא, שיהיה "תרי חרוב" – והמחלוקת בין רב קטינא
40 לאב"י תלויה, כדלעיל, במחלוקת שבין רבי יהודה
41 לרבי שמעון – יוצא, שמהפסוק "מזמור שיר ליום
42 השבת" (שממנו מוכח שה"חרוב" יהיה אלף שנה),
43 מוכח גם ש"משביתן שלא יזיקו"³⁶.

ה' איזה אפשרות נתינת מקום שהחיות יוכלו להזיק – ע"י החטא.
משא"כ לע"ל, כשיצא רוח הטומאה אעביר מן הארץ – יודככו בתכלית
(ראה עד"ז ד"ה ואתם הדבקים שם, לענין מעלת הגופים שיהיו לע"ל על
גופו של אדם"ר גם כמו שה"י קודם החטא).

34 אבל אין להוכיח מזה שר"י משום ר"ע והתנא שבמשנה (סוף
מס' תמיד) ס"ל כר"ש במכילתא – כי י"ל שס"ל כר"י "מעבירים מן
העולם" (וראה בהערה שלאח"ז), אלא שאינו חושש להקשיא "מה ראו
חכמים לחלק" (כבשו"ג הא' להערה הבאה).

35 ע"פ מ"ש בפנים, יתורן מה שהזקק ר"נ להסביר "מה ראו חכמים
לחלק" דלכאורה: למ"ד "תרי חרוב" מוכרח לומר לכאורה ש"ליום השבת"
(ליום – ל' יחיד) לא קאי אלעתיד (וכדאיא בסנה' שם: "תניא כוותי' דרב
קטינא.. ואומר מזמור שיר ליום השבת"). וא"כ, למה הזקק ר"נ לסביר
הנ"ל "מה ראו כו" – כי גם לדעת ר"י שבתו"כ אפשר שב' הענינים ("וגר
זאב גור" ו"מעבירים מן העולם") יהיו באותו אלף שנה. ולפ"ז, אפ"ל גם
לדעת ר"י ש"מזמור שיר ליום השבת" קאי אלע"ל*. ולכן הזקק ר"נ
להסביר "מה ראו כו",

שמכיון שס"ל כר"י "מעבירים מן העולם" – גם אם נאמר שב'
ההנהגות יהיו באותו אלף שנה**, מכיון ש"מעבירים כו" הוא חידוש
שלא ה' בשבת בראשית כפפנים – "מה ראו חכמים לחלק".
36 ואף שגם לדעת ר"י אפשר לומר "חד חרוב" (כבהערה שלפנ"ז),

ז.

1 "משביתן שלא יזיקו" – כבר היה בעבר
2 לפי זה מובן מדוע השאלה "מה ראו חכמים לחלק
3 בין הפרקים הללו" קיימת דוקא לפי השיטה "תרי
4 חרוב":

5 כאמור לעיל, בסעיף ב', החיות לא הזיקו לפני
6 חטא עץ הדעת. מזה מובן, שגם בשבת בראשית,
7 על-אף שהיה זה כבר לאחר החטא, הרי כיון שהחטא
8 עדיין לא השפיע על העולם בפועל, כדברי חז"ל³²
9 "אף-על-פי שנתקללו המאורות בערב שבת, אבל לא
10 לקו עד מוצאי שבת", גם החיות עדיין לא הזיקו אז.

11 מזה יוצא, שהשביתה "שלא יזיקו" לעתיד לבוא,
12 ליום שכולו שבת, אינה דבר חדש, שיתחדש לעתיד
13 לבוא, כי גם בעבר, בשבת בראשית, כבר היה כך,
14 כדלעיל. ואילו השביתה "מעבירים מן העולם" היא דבר
15 חדש לחלוטין, שיתחדש רק לעתיד.

16 לפי זה מובנים דברי הגמרא "וקמיפלגי בדבר
17 קטינא...":

18 לדעת רב קטינא, שיהיה רק "תרי חרוב", יוצא,
19 שהמשמעות של "ליום השבת" היא "משביתן שלא
20 יזיקו", ולכן אין לשאול "מה ראו חכמים לחלק..."

ובארוכה – ד"ה ויהי ביום השמיני תש"ד. ובכ"מ) שמספר "שבעה" הוא
בכלל בחי' ההשתלשלות – שבעת ימי ההיקף, ומספר "שמונה" –
למעלה מהשתלשלות.

ועפ"ז יומתק מה שב' ענינים אלו "משביתן שלא יזיקו" ו"מעבירים
מן העולם" יהיו בשני אלפים שונים – כי "משביתן שלא יזיקו" הוא
בכלל הנהגת העולם (שהרי כן ה' גם בתחלת הבריאה), ולכן, יהי' זה
באלף השביעי – סדר השתלשלות. משא"כ "מעבירים מן העולם", שהוא
למעלה מסדר הנהגת העולם – יהי' באלף השמיני.

32 ב"ר פ"א, ב. פ"ב, ו.
33 אלא שמ"מ יש מעלה ב"משביתן שלא יזיקו" שיהי' "ביום שכולו
שבת" על השביתה שב'שבת בראשית" – לאחר חטא ע"ד [שלכן ס"ל
ל(ר"י משום) ר"ע "ליום שכולו שבת" ולא "על שם ששבת"] – כי
שביתה המזיקין בשבת בראשית היתה רק לפי שעה, משא"כ "והשבתי
חי רעה" דלע"ל הוא – שיתבטל הרע לגמרי ויתהפך לטוב.

ויתרה מזו: "משביתן שלא יזיקו" דלע"ל נעלה יותר גם מכמו שהיו
בתחלת הבריאה קודם החטא. כי [נוסף לזה, שמכיון שלכחצילה לא ה'
בהם אז הטבע שיוזק, הרי אין חילוק בין זאב וכבש: אין בכלל חיות
מזיקות בעולם, משא"כ לע"ל "יש (חיות) מזיקין ואין מזיקים", הנה]
בתחלת הבריאה, מכיון שהי' מציאות הקליפות בעולם, שמצד זה ה' שייך
ענין החטא (ראה ד"ה ואתם הדבקים תרפו (תשי"א) פ"ה) – הרי במילא

(* ונפ"ז מובן בפשטות, שאין טעיה מהא דר"י שבמס' ר"ה לר"י שבתו"כ שם [נוסף, על מה ש"ע, שבמס' ר"ה – ר"י משום דר"ע קאמר לה, ולי' לא ס"ל כן].
[ונפ"ז, הא דר"י משום דר"ע אינו חושש להקשיא "מה ראו חכמים לחלק" הוא גם לפי היסוד (ראה בשו"ג שלאח"ז) של סברת אב"י. [ולהעיר מפרש"י שם ד"ה
וקמיפלגי: ד"ל לית לי' דרב קטינא, ואינו כותב שר"י ור"נ קמיפלגי בדבר קטינא ואב"י].
ולהעיר מב' הגירסאות שבמשנה סוף מס' תמיד: "שבת מנוחה", או "שבת ומנוחה" (בוא"ז): באם נאמר, שהתנא דמתניתין ס"ל כר"ש – בלא וא"ל, ובאם נאמר שס"ל
כר"י – בוא"ל. וק"ל.
(** ומה שאמרו "וקמיפלגי בדבר קטינא כו" – הכוונה הוא ליסוד הסביר דרב קטינא ואב"י. וראה בהערה 31: 36.

ט.

1 כל פרשה קשורה לתקופה בה היא נקראת
2 כבר הוסבר פעמים רבות, שכל פרשה קשורה גם
3 לתקופה שבה היא נקראת³⁷. לפי זה מובן, שהפסוק
4 "והשבתי חיה רעה מן הארץ", המופיע בפרשת
5 בחוקותי, שנקראת תמיד בימי ספירת העומר, סמוך
6 לסיומם – לחג השבועות, קשור לענין של מתן תורה³⁸,
7 כאשר נשלמים ימי הספירה – "תספרו חמשים יום".
8 דבר זה יובן לפי הידוע³⁹, לגבי חמץ (שגם על חמץ
9 נאמר "תשביתו שאור מבתיכם"⁸, בדומה ל"והשבתי חיה
10 רעה מן הארץ", כדלעיל), שבפסח החמץ אסור, ואילו
11 בשבועות – לא זו בלבד שהחמץ מותר, אלא אדרבה,
12 מנחת שתי הלחם שמקריבים בשבועות חייבת להיות
13 דוקא "חמץ תאפינה".
14 ידוע ההסבר לכך, ש"חמץ" רומז להגבהה
15 והתנשאות, שמהן נובע כל הרע. ולכן, בפסח – כאשר
16 נמצאים בשלב של "ציאת מצרים", חייבים "לברוח"
17 מן ה"חמץ", עד אשר "לא יראה"⁴⁰ ו"לא ימצא"⁴¹.
18 ואילו בשבועות, לאחר העבודה של ספירת העומר –
19 כאשר מבררים ומזככים את כל שבע המדות של הנפש
20 הבהמית, הרי אז לא זו בלבד שהחמץ אינו מהווה
21 סתירה לעבודה ה', אלא להיפך: גם הוא הופך למצוה.
22 על דרך: ויגבה לבו בדרכי ה'⁴².
23 וכיון שלאחר ספירת העומר נמצאים במצב שאפשר
24 להפוך את החמץ למצוה, הרי שצריך לעשות זאת. כי
25 התכלית היא "אתהפכא חשוכא לנהורא", להפוך את
26 החושך עצמו לאור. ולכן בשבועות – חובה ש"חמץ
27 תאפינה".
28 זהו הקשר⁴³ בין ימי הספירה לבין "והשבתי חיה

רעה מן הארץ" לפי דעת רבי שמעון, שהלכה כמותו,
כדלהלן בסעיף י, "משביתן שלא יזיקו" – כי בענין
של "משביתן שלא יזיקו" מתבטאת המעלה העצומה
של "אתהפכא חשוכא לנהורא". כנאמר ב'תורת
כהנים' "אמר רבי שמעון, אימתי הוא שבחו של
מקום, בזמן שאין מזיקין, או בזמן שיש מזיקין ואין
מזיקים" – שהמעלה והשבח הגדולים ביותר אינם על
ידי ביטול ה"מזיקים", אלא כאשר המזיקים עצמם
הופכים לטוב.

י.

עיקר העבודה: הפיכת העולם

במחלוקת שבין רב קטינא לאביי (האם יהיה "חד
חרוב" או "תרי חרוב") נאמר בגמרא²³ "תניא כוותיה
דרב קטינא...". מכך מובן⁴⁴ שההלכה היא כרב קטינא,
שיהיה חד חרוב. ומכיון שהמחלוקת שבין רב קטינא
לאביי תלויה במחלוקת שבין רבי יהודה לרבי שמעון
(כדלעיל סעיף ז), יוצא, שההלכה היא כרבי שמעון –
"משביתן שלא יזיקו".
מזה מובן גם לגבי עבודת האדם בימינו – שהרי
כל הגילויים דלעתיד תלויים במעשינו ובעבודתנו
עכשיו⁴⁵, וצריכה להיות אתערותא דלתתא מעין
אתערותא דלעילא – שעיקר ושלמות העבודה אינה
צריכה להיות "בריחה" והיבדלות מהעולם – עולם
מלשון העלם⁴⁶ – אלא, לאחר הכנה – להפוך את
העולם עצמו, המלא קליפות וסטרא-אחרא⁴⁷ – לדירה
לו יתברך⁴⁸.
ועל-ידי-זה זוכים לקיום היעוד "והשבתי חיה רעה
מן הארץ", ל"יום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".
(משיחות י"ט כסלו ו"פ וישב תש"ל)

יקר רוח וגבה נפש בעיני העוה"ב כו'. לקו"ת במדבר (טו, ג). ועוד.

(43) ראה יהל אור להצ"צ עה"פ מזמור שיר ליום השבת.

(44) ראה נו"כ הטור או"ח ר"ס תמ"ב.

(45) תניא רפ"ז.

(46) לקו"ת שלח לו, ד. ד"ה על ג"ד ש"ת בתחלתו. ובכ"מ.

(47) תניא פל"ו. וראה בארוכה לקו"ש [המתורגם] ח"ו ע' 22 ואילך.

ע' 135 הערה 40.

(48) להעיר, מה שפרשת בחוקותי – בה נאמר הכתוב "והשבתי חיה רעה מן הארץ", שמכתוב זה (לדעת ר"ש) באה הוראה זו – קוראין בכוכ"ש שנים (כבשנה זו) בשבוע בה חל ל"ג בעומר "הילולא דרשב"י", שביום זה הוא (גילוי) מ"ת דפנימיות התורה (סד"ה וספרתם תרס"ו). ולהעיר מהמבואר בלקו"ש [המתורגם] ח"ג ע' 46, שייכות הכתוב "עד הגל הזה" לל"ג בעומר, כי ההוראה מכתוב זה היא, שגם עניני העולם ועד להענינים שבבית לבן הארמי, צריך לעשותם כלים לאלקות. וכידוע תורת הבעש"ט עה"פ עוזב תעוזב עמו ("היום יום" ע' כג. ובכ"מ), לא ע"י לשברו כו'. ואמר רשב"י ("זח"ג עא, ב): ביומאי לא יצטרכון בני עלמא להאי א"ר יוסי צדיקיא מגנין על עלמא בחייהון ובמיתתהון יתיר מבחייהון.

מסתבר (להתנא שבתו"כ), שבאם יהיו ב' הנהגות, יהיו בב' אלפים. וע"ד כל השית אלפי שני דהוי עלמא – ואדרבא: השינוים דשית אלפי שני כולם בגדר הנהגת העולם ובכ"ז כו"א ביום (של הקב"ה) בפ"ע, עאכוכ השינוי דמשביתן מן העולם שצ"ל ביום בפ"ע (שהרי זה ש"לא יזיקו" – מנהגו של עולם ה', בשבת בראשית).

(37) ראה ש"ה' חלק תושב"כ ר"פ וישב (נעתק בלקו"ש [המתורגם] ח"ה ע' 131 הערה 1).

(38) דספה"ע – סיבתה התשושה לקבלת התורה (אגדה בר"ן סוף פסחים. הובא לעיל ע' 132 הערה 51).

ונוסף על השייכות שבכל הסדרות שקוראין בימי הספירה למ"ת – שייכות מיוחדת דפ' בחוקותי למ"ת, שהרי "עזרא תיקן להם לישראל שיהו קורין קללות שבתו"כ קודם עצרת" (מגילה לא, ב), ובחוקותי – שם כל הסדרה – פ' תורה (תו"כ – הובא בפרש"י – עה"פ).

(39) ראה בארוכה לקו"ש ח"ה ע' 253 ואילך ובהנסמן שם.

(40) בא יג, ז.

(41) שם יב, יט.

(42) דה"י ב יז, ו. וראה ר"ח ש' הענוה פ"ו (רלג (רלד) רע"א): יהי

ע"י סמיכות⁸ גאולה לתפלה נעשה מיתוק הגבורות שהם ב' פעמים מנצפ"ך⁹ מספר גאול"ה תפל"ה¹⁰, והוא ג"כ מספר ה' פעמים¹¹ הוי' אלקים, שרומז על המתקות הה' גבורות – ה' פעמים אלקים, בהה' חסדים – ה' פעמים הוי'.

לקוטי לוי יצחק, הערות לספר הזהר בראשית עמוד רעז

קע

רמז בתיבת "לשוח בשדה" דיצחק תיקן תפלת מנחה - זמן דינים וגבורה וכו'

יצחק – בחי' גבורה¹², תיקן תפלת המנחה, כדרז"ל¹³, שבזמן המנחה הוא תוקף הדינים כמ"ש באדרא רבא דף¹⁴ קכט ע"ש.

וזהו ויצא יצחק לשוח בשדה, והוא מה שתיקן תפלת המנחה, שהיא בחי' דינים וגבורות.

"לשוח" מלשון שיחה, והלשון ש"י ביחוד הוא שייך ליצחק, ש"יחזק¹⁵ של עבדי בתי אבות שקאי על אליעזר

בראשית כד, סג - ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב וישא עיניו וירא והנה גמלים באים

קסט

טעם דיש סמיכת גאול"ה לתפלה בתפלת שחרית וערבית (כנגד אברהם ויעקב), משא"כ בתפלת מנחה (כנגד

יצחק) - בחי' גבורה

תניא, אברהם תקן תפלת שחרית שנאמר (בראשית יט, כז) וישכם אברהם בבוקר אל המקום אשר עמד שם, ואין עמידה אלא תפלה שנאמר (תהלים קו, ל) ויעמוד פנחס ויפלל, יצחק תקן תפלת מנחה שנאמר ויצא יצחק לשוח בשדה לפנות ערב, ואין שיחה אלא תפלה שנאמר (תהלים קב, א) תפלה לעני כי יעטוף ולפני ה' ישפוך שיחו, יעקב תקן תפלת ערבית שנאמר (בראשית כח, יא) ויפגע במקום וילן שם ואין פגיעה אלא תפלה שנאמר (ירמי' ז, טז) ואתה אל תתפלל בעד העם הזה ואל תשא בעדם רנה ותפלה ואל תפגע בו.

ברכות כו:

סמיכת גאולה לתפלה הוא בתפלת שחרית וערבית, שהתפילות שחרית וערבית, אברהם ויעקב תקנום, שהם חסד¹ ותפארת².

ובתפלת מנחה שיצחק – גבורות – תיקנה, אין גאולה להסמיכה להתפילה דמנחה.

כי⁴ מצד מדת הגבורה לא שייך גאולה, ואדרבה מצדה נמשך חורבן וגלות, כמו שחורבן הבית שהי' בט' באב הי' בזמן המנחה⁵, וכן חטא העגל הי' בזמן מנחה, וכמ"ש אוי נא לנו כי פנה כי ינטו צללי ערב.

וכידוע⁷ שבמנחה הוא זמן הדינים ביותר וכו'. ויש לומר

(1) אברהם בחי' חסד, כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה גם זהר ח"א – בראשית – דף מז, ב. תניא – אגרת הקדש סימן ה. מאמרי אדמו"ר האמצעי קונטרסים עמוד ד. וש"נ.

(2) יעקב בחי' תפארת, ראה זהר חלק א' דף קנז, ב. חלק ב' דף שב, ב. לקוטי תורה פרשת ואתחנן ה, ב ואילך. תורה אור פרשת נח יא, א.

(3) יצחק בחי' גבורה, ראה פרדס שער (כג) הכינויים, פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.

(4) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק עוד טעמים. וע"ש ביאור בנוגע מנחה דשבת.

(5) ראה תענית כט. "ותשיעי סמוך לחשכה הציתו בו את האור והי' דולק והולך כל היום כולו שנאמר (ירמי' ו, ד) אוי לנו כי פנה היום כי ינטו צללי ערב.

(6) ירמי' ו, ד.

(7) ראה זהר ח"א דף רכט ע"ב (מובא לקמן סימן קע). אדרא רבא דף קכט, א. (מובא לקמן סימן קע, הערה 3)

(8) עיין בפנים בלקוטי לוי יצחק, בנוגע תפלת מוסף. (9) דאיות מנצפ"ך כידוע הם מורים על גבורות (ראה לעיל סימן א הערה 2), וענין סמיכות גאולה ותפלה שהוא בגי' ב' פעמים מנצפ"ך מורה על מיתוק הגבורות.

(10) מנצפ"ך (בגי' 280) $2 \times 560 = 1120$, וכן גאולה (45), + תפל"ה (515) = 560.

(11) הוי' (26), + אלקי"ם (86) $5 \times 112 = 560$. (12) ראה פרדס שער (כג) הכינויים פרק ד. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן במראי מקומות שם.

תורת חיים בראשית עמוד קמז, ג. ד. (13) ברכות כו. (מובא לעיל סימן קסט).

(14) (ושאל רבי שמעון) אימתי אתגליא (מתי הזמן שמתגלה הרצון), שתיק רבי שמעון (שתיק רבי שמעון, כדי שיענה אחד מהחברים, ואחר שלא ענוהו), שאל תניינות, אימתי (שאל פעם שנית, מתי, וגם בפעם שנית לא ענוהו מחמת אימת רבם, אז) אמר רבי שמעון לרבי אלעזר בריה, אימתי אתגליא (אמור אתה מתי מתגלה המצח הרצון), אמר ליה (רבי אלעזר לרבי שמעון אביו) בשעתא דצלותא דמנחה דשבתא (בשעת תפלת המנחה של שבת), אמר ליה (רבי שמעון) מאי טעמא (מהו הטעם שאז מתגלה הרצון), אמר ליה (רבי אלעזר) משום דההיא שעתא ביומי דחול תליא דינא לתתא בזעיר אנפין (לפי שבשעה הזאת בימות החול תלוי הדין למטה בז"א), ובשבתא אתגליא מצחא דאתקרי רצון (ובשבת מתגלה המצח הנקרא רצון, לכן) בההיא שעתא אשתכח רוגזא (בשעה ההיא נשקט הרוגז והדין), ואשתכח רעוא (ונמצא התעוררות הרצון), ומתקבלא צלותא (והתפלה מתקבלת), הדא הוא דכתיב (זהו שכתוב תהלים סט, יד) ואני תפילי לך יהוה עת רצון, ע"ש.

ראה ביאור החילוק בין מצחא דז"א ומצחא דעתיק לעיל סימן מט הערה 2.

(15) בראשית רבה פרשה ס, ח וז"ל: א"ר אחא יפה שיחתן של עבדי אבות מתורתן של בנים, פרשתו של אליעזר שנים וג' דפים הוא אומרה ושונה, ושרץ מגופי תורה ואין דמו מטמא כבשרו אלא מריבוי

ילקוט לוי יצחק על התורה

גימטריא שי"ח.

"יצחק לשוח" הוא מספר שבריי"ם (שלנגד¹⁹ יצחק).

שהוא אלקים במילוי יודין²⁰, וברבוע, ונ"ב אותיות במילוי דמלוי, שכ"ז הוא בחי' דינים.

מתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד ד. אגרות קודש עמוד שלד

"שי"ח"פ¹⁶, הוא מספר שם אלקים במילוי יודין¹⁷, י"ח-ה' אותיות דאלקים פשוט, וי"ג דמילוי.

"לשוח" הוא מספר ד' פעמים¹⁸ אלקים, שהוא בחי'

דינין.

(19) זהר – רעיא מהימנא – פרשת פנחס דף רלב, א. ראה פרי עץ חיים שער השופר פרק ד'. קהלת יעקב אות ש' שברים.

(20) פירוש: אלקים במילוי יודין בגי' 300, אות ש" כנ"ל בהערה 6. אלקים בריבוע, הוא: א' (1), + א"ל (31), + אל"ה (36), + אלק"י (46), + אלקי"ם (86) = 200, אותיות ר.

נשאר אותיות "ב י ם" בגי' נ"ב, ויש ה' (5) אותיות אלקי"ם עצמו, י"ג (13) אותיות דמילוי (אל"ף, למ"ד, ה"י, יו"ד מ"ם), ו"לד" (34) אותיות מילוי דמילוי, והוא (אל"ף, למ"ד, פ"ה, למ"ד, מ"ם, דל"ת, ה"י, יו"ד, יו"ד, דל"ת, מ"ם, מ"ם) סך הכל 52 אותיות, בגי' נב. וזהו "שברים", אות ש' (אלקים במילוי יודין), אות ר' (אלקים באחוריים), אותיות "בים" (בגי' נ"ב הוא, אלקים בפשוט, ואותיות המילוי, ומילוי דמילוי), ראה פרי עץ חיים שער השופר פ"ג.

המקרא. רשב"י אומר (ויקרא יא, כט) טמא הטמא, ר"א בן יוסי אומר (שם) זה וזה (שם). [ראה לעיל סימן קס].

(16) מבאר, דבתיבת "לשוח" מלשון "שיח" מרומז בהם בגי' לדינים וגבורות.

(17) פירוש: שי"ח בגי' 318.

וכן "אלקים" במילוי יודין, הוא: אל"ף (111), + למ"ד (74), + ה"י (15), + יו"ד (20), + מ"ם (80) = 300, וזהו האות ש".

+ 5 אותיות של תיבת "אלקים" עצמו – פשוט, 13 + אותיות ה"מילוי" (אל"ף, למ"ד, ה"י, יו"ד, מ"ם) – ביחד 18, זהו אותיות "יח", וצירוף האותיות הוא אותיות "שיח", סך הכל 318.

(18) לשוח בגי' 344, וכן ד' פעמים אלקי"ם (4 × 86) = 344.

אגרות קודש

ב"ה, כ"א אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מיום הרביעי עם המצורף אליו, בו כותב ע"ד מנהגו הטוב זה משך ל"ז שנה, להפריש מעשר לצדקה, ואשר כיון שבעתיד תתצמצם הכנסה שלו, ואי אפשר יהי' לו להפריש המעשר לצדקה שואל עצה איך להתנהג ובאם צריך התרה או לא וכו'.

ולפלא גדול למה לו להכנס בכל הפלפולא, בה בשעה שהמוצא הכי טוב והעצה היעוצה להמשיך במנהגו הטוב, ולתבוע מבורא עולם ומנהיגו שיתן לו היכולת לעשות האמור מתוך הרחבת הדעת בבריאות הנכונה ובשמחה ובטוב לבב. וע"ד הפסק דין בהקו דסור מרע, דאמרו רז"ל, כיון שיצאו רוב שנותיו של אדם ולא חטא שוב אינו חוטא עד"ז הוא גם בהנוגע לועשה טוב, דאזלין בתר רובא מן התורה, וכדמוכח מסיום הכתוב שם וסיום הסוגיא שם (יומא סוף פרק ג').

בברכה לבשו"ט בכל האמור ובסגנון כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נב"מ זי"ע, צו א געזונטען זומער.

בגוף ההלכה - במש"כ שאין רצונו בהיתר-נדר כיון שאין רוצה ח"ו בחרטה על הנהגתו בעבר - לא הבנתי, שהרי אין החרטה על המעשה עצמה, כ"א על ענין הנדר שבזה. ולהעיר ג"כ מנוסח התרת נדרים שקבע אדה"ז בסידורו. ומשם מובן ג"כ שבלי היתר א"א, דפשיטא דלא גרע ממנהג טוב ג"פ.

במש"כ האם מפרישין מעשר במכירת בית וכיו"ב - לא ביאר שאלתו והספק, כי באם קנו הבית ממעות מעושרים - מובן שאין מחויב להפריש אלא מהריוח ולא מכל הסכום שיקבל.

מצב העולם, "ארורה האדמה בעבורך בעצבון תאכלנה גו' בזעת אפך תאכל לחם גו'", אלא לפי שעניני גשמיים העולם אינם "כלים" כביכול להשפעת הקב"ה. והיינו שגם אדם הלומד תורה ומקיים מצוות כדבעי, ונשפע לו כל טוב גם בצרכיו הגשמיים, אין זה בא תיכף ומיד, כי דבריו הגשמיים אינם מיוחדים עם שרשם ברוחניות, השפעת ה'. וזהו החידוש שיהי' לעתיד לבוא בימות המשיח, שלא יהי' הפסק בין הפעולה והצמיחה בגשמיים, לפי שלעתיד יהיו הדברים הגשמיים בהתאחדות עם שרשם ומקורם – דבר הוי'.

וחילוק זה בין העבודה באופן של חקיקה והתאחדות בזמן הזה והחידוש שיהי' לעתיד לבוא מובן על פי משל מהחילוק בין חקיקה על גבי האבן וחקיקה שהיא מעבר לעבר. וכמבואר בחילוקם³, דאיותיות החקיקה על דרך משל באבן טוב אף שהאיותיות הם מיני' ובי' דהאבן, מכל מקום, כיון שאיותיות אלו יש להם מקום אחיזה בהאבן יש להם דמיון ושייכות לאיותיות הכתיבה⁴, שגם הן מעלימות קצת, הן משחירות ה"טוהר" של האבן טוב, ואילו איותיות החקיקות מעבר לעבר (כמו האיותיות שבלוחות⁵) אין להם מקום אחיזה ומובדלות לגמרי מאיותיות הכתיבה.

וכן הוא בנמשל⁶: כאשר איזה דבר חקוק בהאדם דוגמת איותיות החקיקה באבן טוב, היינו שחקוק וחודר בתוכו (לא כאיותיות הכתיבה שהן על הקלף) אבל אינו חודר לתוך העצם שלו ממש, הרי כשם שאצל האדם אינו העצם שלו ממש, כן הוא גם בהתוצאה מזה, שאינה באופן שחודר עד לכל דבריו החיצוניים שלו; אבל כאשר התורה ומצוות נחקקים באדם מעבר לעבר, שזהו כל העצם שלו, הרי זה חודר ופועל מעבר לעבר, בכל כוחותיו ועניניו עד בכל הדברים שבועולם, ולכן נראה ונגלה גם בגשמיים העולם שאין הפסק בין פעולת האדם והפירות הצומחים, שההשפעה של הקב"ה נשפעת תיכף ומיד ממש בלי הפסק כלל.

וענין זה יהי' בגילוי לעתיד לבוא שאז תהי' בגלוי החקיקה שבלוחות, כמו שכתוב⁷ "חרות על הלוחות", ואמרו רז"ל⁸ אל תקרי חרות אלא חירות, חירות ממלאך המות כו"⁹, שחירות זו תהי' לעתיד לבוא, בגאולה האמיתית והשלימה על ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

לקוטי שיחות חלק לז פרשת בחוקותי

כו, ג – אם בחוקותי תלכו ואת מצותי תשמרו ועשיתם אתם

א. אם בחוקותי תלכו. כתב הגאון בספר ברכת טוב ז"ל בליקוטיו דף כג וזה לשונו, אם בחוקותי תלכו רצה לומר כשבחוקותי תלכו יהי' הגאולה הנרמז במילת אם, בגאולת מצרים על ידי אהרן משה, דיוונים על ידי אלעזר מתתיהו, דאחשורוש על ידי אסתר מרדכי, דלעתיד לבא על ידי אליהו משיח, וזהו אם הבנים שמחה עכ"ל. גם הרב הקדוש מ"מ בספר סמוכים לעד ז"ל דכתב בכוונת הסמיכות משם הרב מנחה בלולה ז"ל ד'אם' ראשי תיבות אליהו משיח לרמוז למאמר רז"ל בשבת דף קיח אם שמרו ישראל שני שבתות כראוי מיד נגאלים ולזה סמך (כו, ב) שבתותי תשמורו מיד אם בחוקותי תלכו כלומר מיד אליהו משיח מתגלי' עכ"ל.

ברכת טוב

כו, ד – ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ השדה יתן פרי

ב. ונתנה הארץ יבולה. לא כדרך שהיא עושה עכשיו, אלא כדרך שעושה בימי אדם הראשון. ומנין שהארץ עתידה להיות נזרעת ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. וכן הוא אומר (בראשית א, יא) תדשא הארץ דשא עשב מלמד שבו ביום שהי' נזרעת בו ביום עושה פירות.

ועץ השדה יתן פרי. לא כדרך שהיא עושה עכשיו אלא כדרך שעשתה בימי אדם הראשון, ומנין שהעץ עתיד להיות נטוע ועושה פירות בן יומה, תלמוד לומר (תהלים קיא, ד) זכר עשה לנפלאותיו. ואומר (בראשית א, יא) עץ פרי עושה פרי למינו, מלמד שבו ביום שהוא נטוע בו ביום עושה פירות.

תורת כהנים

ג. ונתנה הארץ יבולה. שהארץ תצמיח מית' לעתיד. יבולה כתיב, אם יבולה המת אף על פי כן יחי'. [ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה, וכי היום אין הגשמים יורדים ואין הארץ נותנת יבולה, אלא זה רמז לתחיית המתים שתהי' בעתה, הקב"ה מוריד הנשמה מן השמים, כענין שנאמר (תהלים נ, ד) יקרא אל השמים מעל זו הנשמה, והארץ מצמחת מית' מלמטה, כענין שנאמר (שם) ואל הארץ לדין עמו, וזהו ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה].

רמזי רבינו יואל ז"ל (מבעלי התוס')

זה שבזמן דעתה באים עניני האדם באופן של טירחא ויגיעה, ועובר זמן רב עד שמוציאים פירות, הן בעשבים והן בפירות האילן, אינו רק בסיבת חטא עץ הדעת' שירד

(2) בראשית ג, יז ואילך.

(3) המשך תרס"ו עמוד תפג ואילך. המשך תער"ב חלק א' עמוד תק. ספר המאמרים תש"י עמוד 63. ובכמה מקומות.

(4) ועד שאפשר למלאותן דין, היינו שנותנין מקום לאיותיות הכתיבה המעלימים לגמרי (תרס"ו ותש"י שבהערה הקודמת).

(5) כמור"ל (שבת קד, א) מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין.

(6) ראה לקוטי שיחות חלק ח' עמוד 131 ביאור החילוק בעבודת האדם (לגבי קב"ע).

(7) תשא לב, טז.

(8) אבות פרק ו, ב.

(9) ראה שמות רבה פרק מא, ז. וש"נ.

(1) להעיר מנצח ישראל להמהרה ל"פ". נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ו.

♦ יום ראשון כ"א אייר ♦

(ג) **אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְעִשִּׂיתֶם** ג אם בְּקִנְיִי תִהְיוּ וְזֶה פְקוּדֵי תִטְרוּן וְתַעֲבִדוּן יִתְהוּן:
אתם:

רש"י: **אם-בְּחַקְתִּי תִלְכוּ** • יכול זה קיום המצוות? כשהוא אומר: **"וְאֶת-מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְגו'**", הרי קיום המצוות אמור! הא מה אני מקיים **"אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ"**? שתהיו צמלים בתורה. **וְאֶת-מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ** • הווי צמלים בתורה על-מנת לשמר ולקיים, כמו שְׁנֵאמַר (דברים ה א): **"ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם"**.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחת יום ד' פרשת בחוקותי, י"ז אייר, פסח שני ה'תשד"מ)

"בחוקותי תלכו" מורה על עבודה שהיא באופן של הליכה, "ילכו מחיל אל חיל". הינו, שאינו מסתפק באופן עבודתו בהוה, גם כאשר אין אצלו ענין של חסרון הדורש תיקון, אלא תמיד שואף הוא להתעלות לדרגה געלית יותר.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"מ)

ענין בְּחַקְתִּי תִלְכוּ קאי על בחינת החקיקה שבתורה, והינו קיום המצוות במחשבה (שהיא בבחינת חקיקה), ומה שכתוב וְאֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ קאי על קיום המצוות בדבור, ואחר כך ועשיתם אותם היינו קיום המצוות במעשה, וחשיב כאן את קיום המצוות בכל ג' הלבושים דמחשבה דבור ומעשה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקותי, י"ז אייר, ה'תשד"מ)

אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ גו', דהינו העבודה בג' הלבושים דמחשבה דבור ומעשה, דאף שהם לבושי הנפש, מכל-מקום על-ידם הוא קיום התורה ומצוותיה (כדאיתא פתניא בתחלתו), ועל-דרך-זה קאי כפרוש ה'תורת כהנים' (דתורה בפרושה נתנה) על ענין העמל בתורה, בחינת הניגוע, שזהו בחינת אותיות החקיקה שבנפש, על-יד-זה באים לכל הברכות המנויות בהמשך הפרשה. וכדאיתא בזהר דקודשא-ברייהו הוא אסתכל באורייתא וברא עלמא, בר נש מסתכל בה באורייתא ומקיים עלמא. ועד שבאים לכל היעודים שלא-תרי-זה, וישבתם לבטח בארצכם, ונתתי שלום בארץ, עד ואולף אתכם קוממיות. ובפרט על-פי הבטחת ודברי כ"ק מורי וחמי אדמו"ר, שאנו עומדים כבר בזמן דעקבתא דעקבתא דמשיחא. ויקיים מייד מה שכתוב והתהלכתי בתוכם והייתי לכם לאלקים, במהרה בימינו ממש, בביאת משיח צדקנו.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

האלו אמר, להודיע לבריות שיהיו צמלים בתורה, שהיא חכמה ומוסר ובינה.

וְאֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ – הווי צמלים בתורה על-מנת לשמור - מצות לא תעשה.

ולקיים - מצות עשה, וכמו שכתוב "ועשיתם אותם". מה שכתב "הווי צמלים בתורה על-מנת לשמור ולקיים", יש לומר שלומד בן מניין החיבור של "וְאֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ", דהינו ש"בְּחַקְתִּי תִלְכוּ" מחובר ל"אֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ", שצריכים להיות צמלים בתורה בשביל ש"אֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ" (דברי דוד).

כמו שְׁנֵאמַר "ולמדתם אתם ושמרתם לעשתם". - דברים ה, א. תורה ד

וכתב ב"תורת מנחם": מה שלא פירש רש"י שהכונה לסתם לימוד תורה, משום שמצוות תלמוד תורה כלולה במה שאמר "וְאֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ", שגם היא חלק מתרי"ג מצוות, לכן בהכרח שהפסוק מלמדנו פרט נוסף שאינו כלול ב"מצוותי תשמרו", והוא תוספת באיכות לימוד התורה, "צמלים בתורה", וזה נרמז ב"תלכו", שמשמעה הוספה. וזה גור אריה כתב ש"תלכו" מורה על העמל וההתעמקות בתורה יותר ויותר, כשם שבהליכה האדם הולך ממקום למקום. וב"דברי דוד" כתב שענין ההליכה עצמו מורה על עמל וניגוע. וראה לשון רש"י לקמן פסוק יד: "להיות צמלים בתורה ולדעת מדרש חכמים". וראה רש"י משלי א, ב: "המשלים

(ג) **אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ – יכול זה קיום המצוות** - שכן היא המשמעות הפשוטה של "בְּחַקְתִּי תִלְכוּ". וראה רש"י דברים כו, טו שאכן מפרשו לענין קיום מצות: "עשינו מה שגזרת עלינו, עשה אתה מה שעליך לעשות, שאמרת אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ .. ונתתי גשמיכם בעתם".

כשהוא אומר: "וְאֶת מִצְוֹתֵי תִשְׁמְרוּ וְגו'", הרי קיום המצוות אמור, הא מה אני מקיים: "אם בְּחַקְתִּי תִלְכוּ"? שתהיו צמלים בתורה - כלומר "בְּחַקְתִּי" פירושו תורה, ומצינו שהתורה נקראת חק (תהלים ג, טו) "מה לך לספר חקר" (מירא דביא), ו"תלכו" פירושו "תהיו צמלים". ומזה שכתב רש"י "שתהיו צמלים" משמע ש"מפרש"אם" מלשון "אשר", אשר בְּחַקְתִּי תִלְכוּ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 12 עמ' 79)

אם בחקוטי תלכו . . ונתתי גשמיכם בעתם (כו, ג)

ידועה השאלה, הרי העקר הוא השכר הרוחני. ויש לבאר, דהנה "בחקוטי" הוא גם מלשון חקיקה. כשם שלא נתן להפריד בין אות החקיקה באופן ובין האופן עצמו, כמו כן התורה צריכה להיות חקוקה בלב, היא צריכה להתמזג עם האדם ולחדר בכל מהותו. ודבר זה בא לידי בטוי בקץ שהשפעתה מקיפה גם את חיי הגשמיים ומביאה לו שכר גשמי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות כרך יז, עמוד 313 – מתוך 'לקראת שבת')

למוד התורה באופן דיגיטה**אם בחקוטי תלכו ואת מצוטי תשמרו**

אם בחקוטי תלכו – יכול זה קיום המצויות, כשהוא אומר ואת מצוטי תשמרו הרי קיום המצויות אמור, הא מה אני מקיים אם בחקוטי תלכו, שתהיו עמלים בתורה (כו, ג. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין (כפי שהקשו במפרשים), מהיכן למד רש"י בפשט הכתוב דקאי על עמל התורה, ולא על למוד התורה בכללות?

ויש לומר הבאור בזה: תלמוד תורה הרי הוא אחד מתרנג"ג המצויות, ולכן אי-אפשר לומר שובחוקותי קאי על למוד התורה כפשוטו, דהרי זה נכלל ב"ואת מצוטי תשמרו", אלא מכרחים לומר דאייירי בהוספה מחדת בלמוד התורה, שאינה כלולה בחיוב של מצויות תלמוד תורה – "עמלים בתורה". כי מצד מצויות תלמוד תורה ("ואת מצוטי תשמרו") אין חיוב להתנגע בתורה. וזוהי ההוספה דבחוקותי תלכו – ללמוד התורה באופן דעמל ויגיעה.

(ד) ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יבולה ועץ

וואתן מטריכון בעדנהון ותתן ארעא
עללתיה ואלן חקלא יתן אבה:

השדה יתן פריו:

רש"י • בעתם • (כ"ב, תענית כב) בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון (בבלי רביעית, רש"י יט) בבלי שבתות. ועץ השדה • (ת"כ) הן אילני סרק, ועתידין לעשות פרות.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שהלימוד הוא מיתור לשון הכתוב "ועץ השדה", שהרי בשאמר "ונתנה הארץ יבולה" זה כולל גם את פירות העצים (וכן הוא לעיל כה, יט), ומזה שהוסף "ועץ השדה", אנו למדים שהכונה לעצי סרק שאינם מוציאים בדרך כלל פירות, שגם הם יתנו פירות. והרא"ם כתב שהלימוד הוא מתיבת "השדה", שהיה לו לכתוב "והעץ יתן פריו" (או "ועץ הארץ"), אלא לומר לך שאפילו העצים שבשדות, שאינם אלא אילני סרק, שנוטעים אותם שם לצל בעלמא, אפילו אלו עתידין לעשות פירות, וכל שכן שאר אילנות העושים פירות. ולקמן פסוק כ בקללות כתוב: "ועץ הארץ לא יתן פריו", לומר לך שאפילו עץ הארץ, שמדרכו לעשות פירות, לא יתן פריו, וכל-שכן עץ השדה. ודיק רש"י לכתוב "ועתידין לעשות פירות", משום שבפועל לא מצינו שאילני סרק יוציאו פירות, ולכן כותב שהדבר יתקיים לעתיד-לבא (נחל יעקב). וזוהי גם פונת הכתוב "יתן" בלשון

פחות ופריע לבני ישראל, וזהו בבלי שבתות (מה-שאין-כן אם ירד בכל לילה), ואלו שם הלשון הוא "ונתתי מטר ארצכם", ההדגשה היא על המטר ביחס לארץ. ומצד זה, הזמן הכי טוב שלא יפריע לעבודת האדמה הוא בבליחות. ועוד שינוי עקרי בין שם לכאן, שם המטר המובטח הוא שכר על קיום מצוות ברמה הבסיסית וההכרחית, ובהתאם לכך באה ברכה טבעית בהתאם לצרכים הטבעיים של האדמה, ועל פי טבע האדמה וקוקה להרבה גשמים, לכן הברכה הניתנת היא גשמים בבליחות השבוע. ואילו כאן השכר הוא על לימוד תורה וקיום מצוות ברמה שמעבר לנדרש ("שתהיו עמלים בתורה וכו'"), ולכן גם הברכה על כך היא מעבר למגבלות הטבע, ובמצב שכזה די בגשמים היוקרתיים אחת לשבוע להצמיח יבול בשפע (הריב).

ועץ השדה – הן אילני סרק, ועתידין לעשות פרות – נראה

(ד) בעתם – בשעה שאין דרך בני אדם לצאת, כגון – מה שכתב "כגון", יש לומר שרומזו ל"בבלי רביעית" המובא בגמרא תענית כג, א שגם אז בני אדם לא נמצאים בדרך, מפני המזיקים המצויים אז, כמבואר בפסחים קיב, א, ורש"י לא הביא כאן מפני שעדיין לא היה ענין המזיקים מצוי, ורמזו ב"כגון", לומר ש"בעתם" זהו מצב שיכול להשתנות, ותלוי בהרגלי היציאה של בני האדם מבייתם. אף "בבלי שבתות" אינם משתנים.

בבלי שבתות – מפני שאסורים בעשיית מלאכה (באר בשדה). וראה גם רש"י דברים יא, יד: "בעתו, בבלי שבתות, שהכל מצויין בבתיהם". אלא ששם הביא זה בפירוש שני, ואלו בפירוש הראשון כתב "בעתו – בבליחות, שלא יטריחו אתכם", וכאן לא הביא כלל פירוש זה. ובטעם הדבר יש לומר: משום שכאן נאמר "ונתתי גשמיכם", ההדגשה היא על "גשמיכם", עבור בני ישראל, שהגשמים ירדו בזמן שהכי

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטי שיחות כרך לו, עמוד 81 – מתוך 'לקראת שבת')

סבת היעודים הגשמיים

וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בַּעֲתֵם וְנָתַתִּי הָאֶרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׂדֶה יִתֵּן פִּרְיוֹ: (כו ד)

והקשה האברבנאל: מדוע השכר על עמל בתורה וקיום המצוות הוא שכר גשמי, והרי עיקר שלמות השכר הוא תועלת וטובה רוחנית שהיא הטובה והתועלת האמיתית?

ויש לומר הבאור בזה: על התורה נאמר "כי הוא חייך וארך ימיו", ופרשו, לא רק שהתורה מביאה חיים לאדם, אלא שהיא היא החיים של כל אחד ואחד מישראל. והינו שבנוגע לאיש ישראל, אין התורה דבר נוסף על מציאותו ופרט מסים בחייו, אלא היא מהותו וחיו ממש. וענין זה שהתורה היא חיינו, מתבטא באשר התורה פועלת ומשפיעה לא רק על עניני נשמתו אלא גם בענינים גופניים וכל עניניו הגשמיים השפיעים אליו.

ולכן: אם השכר על למוד התורה לשמה היה רק שפירכה למעלות רוחניות וענינים געלים, אין כאן בטוי שלם שהתורה היא כל מציאותו, כי השכר הוא כמו תוצאה טבעית מעסק התורה שלו, שלכן הוא שכר רוחני תמורת עבודתו הרוחנית. אבל כאשר נשפעות לו טובות גשמיות בגלל עבודתו הרוחנית בתורה ומצוות, "ונתתי גשמיכם בעתם", אזי נראה ונפר שהתורה והמצוות אינם רק למוד ועשיה נוספים על מציאותו או אפילו פרט במציאותו, אלא התורה היא כל מהותו וחיותו, ולכן העסק בה מביא טובה ותועלת בכל עניניו, גם בענינים גשמיים של העולם הזה.

ה ויערע לכון דישא ית קטפא וקטפא יערע
לאפוקי בר זרעא ותיכלון לחמכון למשבע
ותיתבון לרחצון בארעכון:

(ה) והשיג לכם דיש את-בציר ובציר ישיג את-זרע ואכלתם לחמכם לשבע וישבתם לבטח בארצכם:

ה"ה והשיג לכם דיש את-בציר. שיהא הדיש מרבה ואתם עסוקים בו עד הבציר, ובבציר תעסקו עד שעת הזרע. ואכלתם לחמכם לשבע. (ת"כ) אוכל קמעא, והוא מתברך במעיו.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

ואכלתם לחמכם לשבע – אוכל קמעא והוא מתברך במעיו – שאם לא כן, מה ההידוש שיאכלו לחמם לשבע? אלא ודאי פירושו שיאכלו מעט לחם והוא מתברך במעיו ומשביעו. וראה לשון רש"י לעיל כה, יט על פירות הארץ שכתב רק: "אף בתוך המעים תהא בו ברכה", וכאן הוסיף "אוכל קמעא", משום שכאן מדובר בלחם, שכל ענינו להשביע, וממילא הברכה בו שיאכל מעט וישביעו, ואילו לעיל שם מדובר בפירות בכלל, שאוכלים גם לשם תענוג, וממילא הברכה בהם היא שיתברכו גם במעים, שהפירות יהיו מזינים ומזעילים מאד לאדם האוכלו. וראה לשון רש"י דברים יא, טו: "ואכלת ושבעת.. שתהא ברכה מצויה בפת בתוך המעים". וראה שם בפיאור. תורהו

עד זמן הבציר (באר בשדה). ולהעיר מדיוק לשון רש"י שעל הבציר לא כתב "שעת הבציר", ואילו על הזרע כתב "שעת הזרע" (וכן דיק רש"י לכתוב בעמוס ט, יג), ויש לומר משום שהבציר אין לו זמן קבוע, שלפעמים מקדים ולפעמים מתאחר, כמוכא בנדרים סא, ב: "שאין זמנו קבוע", וברש"י שם: "כגון קציר ובציר דזמנין הוו בחריפי וזמנין הוו באפלי". ואילו הזרע יש לו זמן קבוע, בדלקמן.

וב"בציר" תתעסקו עד שעת ה"זרע" – מתוך שיהיה הבציר מרובה. זמן הזרע הוא מחצי תשרי עד חצי כסלו – ראה רש"י בראשית ח, כב. וראה גם רש"י עמוס ט, יג: "ונגש חורש בקוצר – והשיג דיש את בציר ובציר ישיג את זרע, לא יספיקו לחרוש עד שיבא הקציר, ולא יספיקו לבצור עד שיבא עת הזרע".

עתיד, הינו לעתיד-לבא. ומה שכתוב "פריו", יש לומר שכל עץ סרק יתן פרי בהתאם לסוג העץ שהוא (באר בשדה). וראה גם בסוף כתובות: "עתידין כל אילני סרק שבארץ ישראל שישענו פירות, שנאמר (ויאל ב, כב) "כי עץ נשא פריו, תאנה וגפן נתנו חילם", וברש"י שם: "מדכתוב תאנה וגפן נתנו חילם, הרי עץ פרי אמור, מה תלמוד לומר כי עץ נשא פריו? אף אילני סרק ישאו פריו". תורהו

(ה) והשיג לכם דיש את בציר – שיהא ה"דיש" – של התבואה. מרבה ואתם עסוקים בו עד ה"בציר" – עד זמן הבציר של הענבים. ולא שלא תהיה התבואה מבושלת עד עת הבציר, שזו קללה היא ולא ברכה (נראה). ולמוד בן מלשון הכתוב "והשיג", שאף שזמן הבציר רחוק מזמן הדיש, הדיש ישיג אותו, כי יהיו עסוקים בדיש

♦ יום שני כ"ב אייר ♦

וַיֵּאָמֶן שְׁלֹמֹה בְּאַרְעָא וַתִּשְׁרֹן וְלִית דְּמָנִיד
וְאִבְטָל חִיתָא בִּשְׂמָא מִן אֲרַעָא וּדְקָטְלִין
בְּחִרְבָּא לֹא יַעֲדוֹן בְּאַרְעָכוֹן:

(ו) וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ וּשְׁכֻבָתָם וְאִין מַחֲרִיד
וְהַשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן־הָאָרֶץ וְחִרְב־לֹא־תַעֲבֹר
בְּאַרְצָכֶם:

ה"י וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם • שְׂמָא תִּאמְרוּ: הָרִי מֵאָכֵל וְהָרִי מִשְׁתָּה, אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם! תִּלְמוּד־לוֹמַר אַחֵר כָּל
זֹאת: וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ; מִכָּאן, שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל, וְכֵן הוּא אוֹמֵר "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל".
וְחִרְב־לֹא־תַעֲבֹר בְּאַרְצָכֶם • (ת"כ) אֵין צָרִיף לוֹמַר שְׁלֹא יָבוֹאוּ לְמַלְחָמָה, אֲלֵא אִפְלוּ לַעֲבֹר דְּרָף אֲרַצְכֶם מִמְּדִינָה
לְמְדִינָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 192)

וְהַשְׁבַּתִּי חַיָּה רָעָה מִן הָאָרֶץ (כו, ו) ר"ל אִמְרוּ "מִשְׁבִּיתָן שְׁלֹא יִזְקוּ", וְהִינוּ שֶׁהַמִּזִּיק עֲצָמוֹ הוֹפֵךְ לטוֹב, בְּחִינַת 'אֶתְהַפְּכָא'.
וְכֵן מְצִינוּ בְּחַג הַשְּׁבוּעוֹת, שֶׁשְׁתֵּי הַלֶּחֶם חִיבִים לְהִיּוֹת חִמִּץ, אִף שֶׁבִפְסֹח הַחִמִּץ אֲסוּר. שָׁפָן, מִי שֶׁנִּמְצָא בְּשֵׁלֶב שֶׁל 'יִצְיָאָה
מִצְרַיִם' חִיב לְהַרְחִיק אֶת ה'חִמִּץ', הַגְבָּהָה וְהַתְנַשְּׂאוֹת; אִף לְאַחֵר הַבְּרוּר שֶׁל הַנֶּפֶשׁ הַבְּהִמִית בְּעַת סְפִירַת הָעֶמֶר, הוֹפֵךְ
ה'חִמִּץ' עֲצָמוֹ לְמִצְוָה, בְּבִחִינַת "וַיִּגְבֶּה לְבֹו בְּדַרְכֵי ה'".

(ז) וַיִּרְדְּפוּם אֶת־אֵיבֵיהֶם וַנִּפְּלוּ לַפְּנִיכֶם לְחִרְב־
ה"י וַנִּפְּנוּ לַפְּנִיכֶם לְחִרְב־ • (ת"כ) אִישׁ בְּחִרְב־רָעָהוּ.

(ח) וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּכָה
יִרְדְּפוּ וַנִּפְּלוּ אֵיבֵיהֶם לַפְּנִיכֶם לְחִרְב־

ה"י וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם • (ת"כ) מִן הַחֲלָשִׁים שְׁבָכֶם וְלֹא מִן הַגְּבוּרִים שְׁבָכֶם. חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה רַבְּכָה • (ת"כ)

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אֲלֵא אִפְלוּ לַעֲבֹר דְּרָף אֲרַצְכֶם
מִמְּדִינָה לְמְדִינָה - לְהַלָּחֵם בְּמְדִינָה

אַחֲרַת (רש"י תענית כב, סע"א). תורה ז

(ז) לַפְּנִיכֶם לְחִרְב־ אִישׁ בְּחִרְב־

רָעָהוּ - מוֹכַח כֵּן מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר

"לַפְּנִיכֶם", לוֹמַר שֶׁהֵם יִפְּלוּ "לַפְּנִיכֶם"

אִישׁ בְּחִרְב־רָעָהוּ מִכָּלִי שֶׁתִּגְעוּ בָּהֶם

(רא"ם וג"א). וְ"לְחִרְב־ פִּירוּשׁוֹ "בְּחִרְב־,

שֶׁהַלֵּמָּד לְפַעֲמִים בָּא בְּמִקוֹם בִּי"ת

(רא"ם בראשית לא, כט). אוֹ שֶׁהַלֵּימוּד הוּא

מִזֶּה שֶׁכָּתוּב "לְחִרְב־ וְלֹא "בְּחִרְב־,

שֶׁלֹא מְדוּבָר "בְּחִרְב־ שֶׁל הַרְדּוּפִים,

אֲלֵא "לְחִרְב־ סָתֵם, לְחִרְב־ שֶׁלָּהֶם (נח"י

וּמִשְׁכֵּל לַדָּח). אוֹ שֶׁהַלֵּימוּד מִזֶּה שֶׁלֹא

כָּתוּב: וַנִּפְּלוּ אוֹיְבֵיכֶם בְּחִרְב־ לַפְּנִיכֶם,

אֲלֵא "לַפְּנִיכֶם לְחִרְב־, וּפִירוּשׁוֹ: וַנִּפְּלוּ

אוֹיְבֵיכֶם לַפְּנִיכֶם לְסִבַּת הַחִרְב־

שִׁיחִיָּה אִישׁ בְּחִרְב־ רָעָהוּ (באר

בשדה). תורה ח

(ח) וַיִּרְדְּפוּ מִכֶּם - מִן הַחֲלָשִׁים

אֲלֵא בְּהִכְרַח לוֹמַר שֶׁטַעַם הַדָּבָר הוּא
מִפְּנֵי שֶׁהַשְׁלוֹם אֵינוֹ רַק בְּרָכָה כְּלָלִית
בְּפָנֵי עֲצָמָה, אֲלֵא הוּא הַבְּרָכָה
שֶׁמִּשְׁפִּיעָה עַל כָּל שְׂאֵר הַבְּרָכוֹת
הַפְּרָטִיּוֹת, שֶׁ"אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם"
(הרב).

מִכָּאן שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל -
מִזֶּה שֶׁבְּרַכַּת הַשְׁלוֹם נִכְתְּבָה "לְאַחֵר כָּל
זֹאת" מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְשַׁלֵּם אֶת כָּל שְׂאֵר
הַבְּרָכוֹת, מוֹכֵן שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּל כְּנֶגֶד
הַכֹּל.

וְכֵן הוּא אוֹמֵר - בְּבִרְכַּת "יִצְרָר". וְהוּא
עַל־פִּי יִשְׁעִיָּה מֵה, ז: "עוֹשֶׂה שְׁלוֹם
וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל". הָרִי

"עוֹשֶׂה שְׁלוֹם וּבוֹרֵא אֶת הַכֹּל". הָרִי
שֶׁהַשְׁלוֹם שְׁקוּל כְּנֶגֶד הַכֹּל.

וְחִרְב־ לֹא תַעֲבֹר בְּאַרְצָכֶם - אֵין

צָרִיף לוֹמַר שְׁלֹא יָבוֹאוּ לְמַלְחָמָה -

שֶׁהָרִי כָּבֵד נֶאֱמַר "וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ"

(תענית כב, ב).

(ו) וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם - שְׂמָא תִּאמְרוּ:
הָרִי מֵאָכֵל - וְאִכְלָתֶם לְחִמְכֶם
לְשׁוֹבָעוֹ.

וְהָרִי מִשְׁתָּה - הַפְּנוּגָה לְמִשְׁתָּה הַיּוֹן,
כְּפִי שֶׁמִּפְּוֹרֶשׁ בְּכָתוּב "וּבְצִיר יִשִּׁיג אֶת
יָרֵעַ" (הרב).

אִם אֵין שְׁלוֹם אֵין כְּלוּם, תִּלְמוּד
לוֹמַר אַחֵר כָּל זֹאת: "וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם

בְּאַרְץ" - טַעַם הַדָּבָר שֶׁמִּפְּרֹשׁ רַש"י

שֶׁ"וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ" זוֹ תִּשְׁוֶבָה

לְשִׁאלַת "שְׂמָא תִּאמְרוּ וכו'", וְלֹא

בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצָמָה, מִבּוֹאֵר בִּלְשׁוֹן רַש"י

עֲצָמוֹ: "תִּלְמוּד לוֹמַר אַחֵר כָּל זֹאת",

דִּהְיָנוּ שֶׁלְרַש"י הוֹקְשָׁה מִדּוּעַ נֶאֱמַרְהָ

בְּרַכַּת "וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ" שֶׁהִיא עֲנֵן

כְּלָלִי, רַק כָּאֵן "אַחֵר כָּל זֹאת", וְהָרִי

מִצַּד הַהִיגוֹן, וְכֵן מִצַּד פְּשׁוּטוֹ שֶׁל

מִקְרָא, הִיָּה צָרִיף לְכָתוּב תַּחֲוִילָה

"וַנִּתְּנִי שְׁלוֹם בְּאַרְץ" וְרַק אַחֲרֵיכֶם

בְּרָכוֹת פְּרָטִיּוֹת שֶׁל גְּשָׁמִים וְשׁוֹבָע וכו',

~ נקודות משיחות קודש ~

(ט) וּפָנִיתִי אֵלֵיכֶם וְהִפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהִרְבִּיתִי אֶתְכֶם
וְהִקְיֵמְתִי אֶת־בְּרִיתִי אִתְּכֶם:

אשל אברהם - הרב אלאשויילי

והקימתי את בריתי אתכם —

- "וְהָיָה שֵׁם פֹּעֵל אֶחָד וְעֵשָׂה עֲמוּ
מִלֵּאכָה יָמִים הָרַבָּה, וְכִנְסוּ הַפֹּעֲלִים
לִישׁוּל שְׂכָרָם, וְנִכְנַס אוֹתוֹ הַפֹּעֵל
עִמָּהֶם, אָמַר לוֹ הַמֶּלֶךְ לְאוֹתוֹ הַפֹּעֵל:
בְּנֵי אִפְנֵה לָּךְ, הָרוּבִים [=הַצְעִירִים]

לְמַדְרִינֵי הָעוֹשִׁין אֶת הַתּוֹרָה - וְלָכֵן
חֲמֹשֶׁה זְכוּתָם קִטְנָה יוֹתֵר וְיֻכְּלוּ לְרַדּוֹף
רַק אַחֲרֵי מַאֲה, וְאִילוּ מַאֲה זְכוּתָם
גְּדוּלָּה יוֹתֵר (פִּי חֲמֹשֶׁה) וְלָכֵן יִרְדּוּ
אַחֲרֵי רִבְבָּהּ. וְגַם שְׁלֹא כְּתַב אֵינוֹ דּוּמָה

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטרשיחות כרך יז, עמוד 327 – מתוך 'לקראת שבת')

השכר המיוחד של בני ישראל על עמלם בתורה

ופניתו אליכם והפרייתו אתכם והרבייתו אתכם והקימתו את-בריתי אתכם:

והפרייתו אתכם – בפריה ורביה. והרבייתו אתכם – בקומה זקופה. (כו, ט. ובפירוש רש"י)

וצריך להבין: רש"י הרי כתב בפרשת בראשית: "פרו – אהד מוליד אהד ולא יותר. רבו – שאהד מוליד הרבה", ומדוע שנה כאן בפרוש, ופרש שהפריה והרביה שניהם כלולים במלת "והרבייתו", ואלו "הרבייתו" מדבר על ענין אחר לגמרי? ויש לומר, שמפנין שאין מדבר על שכר מיוחד שמוגיע לישראל על ההוספה בשמירת התורה ומצוות, "שתהיו עמלים בתורה", לכן גם השכר הוא שכר מיוחד לישראל, ולכן אי-אפשר לומר שהפנה היא על שכר של פריה ורביה כפשוטם, שהרי בזה נתברכו גם אמות העולם "פרו ורבו", אלא הפנה היא לסוג ברכה אחרת לגמרי.

פרו: שהפריה עצמה היא באפן של רביה. הינו, שאצל אומות העולם, יש פריה שאהד מוליד אהד, אבל לא מחיב שהנולד יוליד, אלא יכול להיות שהוא יהיה עקר, ויש רביה שאהד מוליד הרבה. אבל בברכת "והפרייתו" אצל בני ישראל הפנה היא, שאפילו כשאהד יוליד אהד, זה יהיה באפן של רביה, הינו שיהיה לזה המשך עד סוף כל הדורות, על-דרך שצאמר באברהם **"וארבה את זרעו ואתן לו את יצחק"** (שנולד לו בן אחד, אף באפן של רבי). ולכן היה מקרה רש"י לפרש את "והרבייתו אתכם" שמדבר ברבוי איכותי ולא רבוי פמזתי – שזה כבר נאמר – ולכן פרש בקומה זקופה, רבוי באיכות.

♦ יום שלישי כ"ג אייר ♦

(י) **וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ:** יותכלון עתיקא דעתיק ועתיק מן קדם חדתא תפנין:

ש"י **וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן** • (ת"ס) הפרות יהיו משתמרים וטובים להתישן, שיהא ישן הנושן של שלש שנים יפה לאכל משל אשתקד. **וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ** • שיהיו הגרנות מלאות חדש והאוצרות מלאות ישן, וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר, לתת החדש לתוכן.

(יא) **וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם:** יא ואתן משכני ביניכון ולא ירחק מימרי יתכון:

ש"י **וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי** • זה בית המקדש. **וְלֹא־תִגְעַל נַפְשִׁי** • אין רוחי קצה בכם. כל אעילה, לשון פליטת

אשל אברהם – הרב אלאשולי

שִׁיחָא "יֶשֶׁן נוֹשֵׁן" שֶׁל שְׁלֹשׁ שָׁנִים – משנה דקדום אשתקד, דהו להו ג' שנים עם שנה שאנו עומדין בה (ע"פ רש"י ב"ב צח, א).

יפה לאכל משל אשתקד – מפסוק זה אנו למדים שני דברים: שהפירות יהיו משתמרים, ושהישן נושן יהיה יפה מן החדש, שאם לא בן למה יניחו את החדש בשביל הישן נושן? (רא"ס).

וַיֵּשֶׁן מִפְּנֵי חֲדָשׁ תּוֹצִיאוּ – שיהיו הגרנות מלאות "חדש" והאוצרות מלאות "ישן", וצריכים אתם לפנות האוצרות למקום אחר לתת החדש לתוכן – וזה מורה על ריבוי

השפע. תורה יא

(יא) **וְנָתַתִּי מִשְׁכְּנִי** – זה בית המקדש – כשאמר מקרא זה כבר הוקם המשכן, ועל איוה משכן היה

כיון שקיומה תהיה על ידי הקדוש-ברוך-הוא, כלשון הפתוב "והקימותי", ומשמעה שלא תהיה עוד גלות (הרבי). **שנאמר** – ירמיה לא, ל-לב.

"וכרתי את בית ישראל ואת בית יהודה ברית חדשה, לא כברית וגו'" – "אשר כרתי את אבותם ביום החזקי בידם להוציאם מארץ מצרים, אשר המה הפרו את בריתי.. כי זאת הברית אשר אכרת את בית ישראל אחרי הימים ההם נאם ה' נתתי את תורתי בקרבם ועל לבם אכתבה, והייתי להם לאלהים, והמה יהיו לי לעם". תורה י

(י) **וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן** – הפרות יהיו משתמרים וטובים להתישן – אפילו אותן פירות שאין דרך לישן יתישנו ויתקינו (רש"י ב"ב צא, ב).

ברית חדשה – כי אם הפנה לברית הישנה שברית עם האבות ועם ישראל, היה צריך לאמרה בתחילת כל הברכות: "והקימותי את בריתי אתכם, ונתתי גשמיכם וגו'", שכל הברכות באות מבח ברית זו. ומזה שכתבו כאן, בהמשך למה שאמר "ופניתו אליכם", ש"אפנה מכל עסקי לשלם שכרכם", מוכן שהברית האמורה כאן היא המשך והוספה לשאר הברכות, ולכן בהכרח שמדובר כאן בברית אחרת חדשה (הרבי).

לא כברית הראשונה שהפרתם אותה – וזהו מה שאומר "אתכם", שכוין שאתם הפרתם אותה, לכן יש צורך בברית חדשה שאני אקים אותה "אתכם" (הרבי).

אלא ברית חדשה שלא תופר –

דָּבָר הַבְּלוּעַ בְּדָבָר, כְּמוֹ (שמואל ב א כא) : "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים", לֹא קָבַל הַמְּשִׁיחָה, שְׁמוֹשָׁחִין מִגֶּן שֶׁל עוֹר בַּחֲלָב מִבָּשָׁל כְּדִי לְהַחֲלִיק מִעָלָיו מַכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית, שֶׁלֹּא יִקָּב הָעוֹר.

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכָכֶם וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי לָעָם:
יב וְאַשְׁרֵי שְׂכִינָתִי בִּינִיכּוֹן וְאַהֲרִי לְכוֹן לְאַלֹּהִים וְאַתֶּן תִּהְיוּ קְדָמִי לָעָם:

כ"ג וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם • אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגֹן-עֶדֶן כְּאַחַד מִכֶּם וְלֹא תִהְיוּ מוֹדְעִים מִמֶּנִּי, יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר: "וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים".

~ נקודות משיחות קודש ~ (שבת פרשת בחוקות, י"ז אייר, ה'תשד"ח)

וְהִתְהַלַּכְתִּי הוּא ב' הַלִּיכוֹת, מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה וּמִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, הֵינּוּ שְׁלֻשְׁתֵּי-דָבָר יִהְיוּ ב' הַמַּעְלֹת, וְכַמְבָּאָר גַּם בְּעֵינֵינוּ וּשְׁמַתִּי כְּדָכַד שְׁמַשְׁתִּיר, כְּדִין וְכִדִּין, דְּלֻעֲתִיד-לְבֹא יִהְיוּ ב' הַמַּעְלֹת דְּעִבּוּדָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה וּמִלְּמַעְלָה לְמַטָּה.

(יג) אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהָיָה לָהֶם עֲבָדִים וְאַשְׁבַּר מַטָּה עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת: פ
יג אֲנִי יְיָ אֱלֹהֵינוּ דִּי אֲפָקִית יִתְכוֹן מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִלְּמַהֲרֵי לְהוֹן עֲבָדִין וְתַבְרִית נִיר עִמָּמִי מִנְּכוֹן וְדַבְרִית יִתְכוֹן לְחִירוֹתָא:

כ"ד אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם • כְּדֹא אֲנִי שֶׁתִּצְמִינֵנוּ בִּי, שְׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים, שֶׁהָרִי הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם וְעַשִּׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים. מַטָּה • כְּמִין יִתֵּד בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעַל הַמַּעְפְּכִים הַמוֹסְרָה שֶׁלֹּא תִצָּא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְיִתִּיר הַקָּשֶׁר, כְּמוֹ (ידימיה כו ב) : "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת", קְבִילִי "א" בְּלַע"ז. קוֹמָמִיּוֹת • כְּקוֹמָה זְקוּפָה.

אשל אברהם - הרב אלעזר

הַמַּעְפְּכִים אֶת הַמוֹסְרָה - רְצוּעָה שֶׁקוֹשְׁרִים בָּהּ הָעוֹל (רש"י יבמות עז, א).
שֶׁלֹּא תִצָּא מֵרֹאשׁ הַשּׁוֹר וְיִתִּיר הַקָּשֶׁר - כְּלומר שֶׁשֹּׁבֵר אֶת מוֹטוֹת עוֹל הַשְּׁעֵבֹד שֶׁל מִצְרַיִם, וּמִמִּילָא הוֹתֵר הַקָּשֶׁר וְנִפְל הָעוֹל, וְיִצְאוּ מִמִּצְרַיִם לְחִירוֹת. וְרָאָה גַּם רִשִׁי תְהִלָּים קִטוּ, טו: "פִּתְחָת לְמוֹסְרֵי - הִתְרַת מַעַל צְנֹאֲרֵי מוֹסְרוֹת וּמוֹטוֹת".

כְּמוֹ "עֲשֵׂה לָךְ מוֹסְרוֹת וּמִטּוֹת" - יִרְמְיָה כו, ב. מוֹסְרוֹת הֵם רְצוּעוֹת הָעוֹל (רש"י שם).

קִיבִיל"א - cheville. יִתֵּד. וְיֵשׁ גּוֹרְסִים: קוֹנוֹנוֹגְלִי"ש conjongles, אָבֵל זָהוּ תַרְגוּם שֶׁל "מוֹסְרוֹת", רָאָה רִשִׁי יִרְמְיָה שֶׁם.

בְּלַעַז. קוֹמָמִיּוֹת - כְּקוֹמָה זְקוּפָה - קוֹמָמִיּוֹת מִלְשׁוֹן "קוֹמָה" (ספר הזכרון). וְכִינּוֹן שְׁאוֹמֵר "קוֹמָמִיּוֹת" (בִּשְׁנֵי מִמִּי"ם). הָרִי זֶה בְּקוֹמָה זְקוּפָה. וְהַכּוֹנֶה כְּשִׁינְצָאוּ מִמִּצְרַיִם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות יד, ט) "וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל יוֹצְאִים בְּיַד רָמָה", וּבְרִשִׁי שֶׁם: "בְּגִבּוֹרָה גְּבוּהָה וּמִפּוֹרְסָמֶת". תורה יד

עוֹר בַּחֲלָב מִבָּשָׁל, כְּדִי לְהַחֲלִיק מִעָלָיו מַכַּת חֵץ אוֹ חֲנִית שֶׁלֹּא יִקָּב הָעוֹר - רָאָה גַּם רִשִׁי שֶׁם: "מִגִּינֵי עוֹר הָיוּ לָהֶם, וּכְשִׁינְצָאִים לְמַלְחָמָה מוֹשָׁחִין אוֹתָן בְּשִׁמּוֹן, כְּדִי שִׁיחָא כְּלִי זֵין הַמַּפְּדָה עָלָיו מִחֲלִיק .. וְכָאֵן כִּי הָיָה מְקוֹנָן הַקִּינָה: שֶׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים, פִּלַּט שׁוּמְנוֹ וְלֹא נִדְבַק בּוֹ, וְנִעֲשֶׂה בְּאֵלוֹ לֹא נִמְשַׁח בְּשִׁמּוֹן". תורה יב

(יב) וְהִתְהַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם - אֲטִיל עִמָּכֶם בְּגֹן-עֶדֶן כְּאַחֵר מִכֶּם, וְלֹא תִהְיוּ מוֹדְעִים מִמֶּנִּי - וְלֹא יִסְתַּתְרוּ מִפְּנֵינוּ (ע"פ תורת כהנים).

יָכוֹל לֹא תִירָאוּ מִמֶּנִּי? תִּלְמוּד לומר: "וְהֵייתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים" - וּמִמִּילָא תִירָאוּ מִמֶּנִּי. תורה יג

(יג) אֲנִי ה' אֱלֹהֵיכֶם - כְּדֹא "אֲנִי" שֶׁתִּצְמִינֵנוּ כִּי שְׁאֲנִי יָכוֹל לַעֲשׂוֹת כָּל אֱלֹהִים - וְזָהוּ "אֱלֹהֵיכֶם", שֶׁיֵּשׁ בִּי כֹחַ וְיִכּוֹלֶת לַעֲשׂוֹת כָּל זֶה.

שֶׁהָרִי "הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם", וְעַשִּׂיתִי לָכֶם נִסִּים גְּדוֹלִים - וְכִמּוֹ שֶׁמִּסְרֵם: "וְאַשְׁבַּר מוֹטוֹת עֲלֵיכֶם וְאוֹלַךְ אֶתְכֶם קוֹמָמִיּוֹת". מַטָּה - כְּמִין יִתֵּד בְּשָׁנִי רֹאשִׁי הָעַל

מִבְטִיחֵנוּ עוֹד, אִם לֹא עַל הַמִּקְדָּשׁ (רש"י עירובין ב, א).

וְלֹא תִנְגַּעַל נַפְשִׁי - אֵין רוּחִי קָצָה בָּכֶם - כְּלומר, שְׁאִינוּ מוֹאֵס בָּכֶם. דְּבָרָה תוֹרָה כְּלִשׁוֹן בְּנֵי אָדָם, שֶׁדָּרָךְ הָאָדָם הָאוֹהֵב אֶת חֲבֵרוֹ לַפְּעִמִּים אַחֲרֵי זְמַן קוֹץ בּוֹ מִפְּנֵי הֶרְגִּילוֹת, כְּדַכְתִּיב (משלי כה, יז) "פֶּן יִשְׁבַּעַךְ וּשְׁנֹאֲךָ", לְכָךְ אָמַר: "וְלֹא תִנְגַּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם" (עמר נקא). וְלִפִּי זֶה מוֹכֵן מַה שֶּׁנֶּקֶט רִשִׁי "אֵין רוּחִי קָצָה בָּכֶם", בְּלִשׁוֹן הוֹנָה, וְלֹא בְּלִשׁוֹן הַבְּטָחָה לְעִתִּיד, כִּי הַכּוֹנֶה שְׁאֵין רוּחוֹ קָצָה מִחֲמַת הֶרְגִּילוֹת. וְרָאָה רִשִׁי לְקַמֵּן פְּסוּק ל: "וְנִגְעַלָה נַפְשִׁי אֶתְכֶם - זֶה סִילּוֹק שְׂכִינָה", וְלִפִּי זֶה יֵשׁ לוֹמַר שֶׁהַכּוֹנֶה ב' וְלֹא תִנְגַּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם", שֶׁלֹּא תִסְתַּלַּק שְׂכִינָה מִכֶּם. וְרָאָה תוֹרַת כְּהִנִּים: "וְלֹא תִנְגַּעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם - מִשְׁאֲנִי גּוֹאֵל אֶתְכֶם שׁוֹב אֵינִי מוֹאֵס בָּכֶם".

כָּל גְּעִילָה לִשׁוֹן פְּלִיטָה דְּבָר הַבְּלוּעַ בְּדָבָר - רָאָה גַּם רִשִׁי אִיּוֹב כא, י. כְּמוֹ "כִּי שָׁם נִגְעַל מִגֶּן גְּבוּרִים" - שְׁמוּאֵל ב א, כא. לֹא קָבַל הַמְּשִׁיחָה, שְׁמוֹשָׁחִין מִגֶּן שֶׁל

וְאֵלֶּךָ אֶתְּכֶם קוֹמְמִיּוֹת (כו, יג)

פרש רש"י: "בְּקוֹמָה זְקוּפָה". וְקָשָׁה, הרי "הַמְהִלָּךְ בְּקוֹמָה זְקוּפָה". כָּאֵלֶּיךָ דוֹחֵק רְגְלֵי שְׂכִינָה". וַיֵּשׁ לִזְמֹר, שֶׁיֵּשׁ 'קוֹמָה זְקוּפָה' שְׂבָאָה מְבֹטֵל מְחֻלָּט: הָאָדָם אֵינוֹ מְצִיאֹתָ לַעֲצֻמוֹ כָּלֵל, כָּל מְצִיאֹתָו הִיא מְצִיאֹתָו שֶׁל אֱלֻקוֹת וְגַם הַגְבָּהָתוֹ הִיא הַגְבָּהַת הָאֱלֻקוֹת. וְעַל־דִּרְךָ "עֶבֶד מֶלֶךְ מֶלֶךְ": מִכֵּינֹן שֶׁכָּל מְצִיאֹתָו הִיא הִיטָו עֶבֶד הַמֶּלֶךְ, נַעֲשֶׂה הוּא מְצִיאֹתָ הַמֶּלֶךְ עֲצֻמוֹ, וְכָל שֶׁיִּגְדֵּל הַמֶּלֶךְ מִתְגַּדֵּל אָף הוּא.

(יד) וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת כָּל־הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה:
 יד וְאִם לֹא תִקְבְּלוּן לְמִימְרֵי וְלֹא תַעֲבִדוּן יֵת כָּל פְּקוּדֵיָא הָאֵלִין:

י"א וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי. לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה וְלִדְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים. יָכוֹל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת? כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'" – הֲרִי קִיּוֹם מִצְוֹת אֲמֹר! הֲאֵל מָה אֲנִי מַקְנִים: "וְאִם־לֹא תִשְׁמְעוּ לִי"? לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה. וְמָה תִלְמִיד לִזְמֹר "לִי"? אֵין "לִי" אֲלֵא זֶה הַמִּכְרִי אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ, וְכֵן בְּנִמְרוֹד (בראשית י ט): "גִּבְרַת צִיד לְפָנַי ה'", שֶׁמִּכְרִיד וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ, וְכֵן בְּאַנְשֵׁי סְדוֹם (בראשית יג יג): "רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד" – מִכְרִים אֶת רְבוּנוֹם וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ. וְלֹא תַעֲשׂוּ • (ת"כ) מִשְׁלָא תִלְמְדוּ, לֹא תַעֲשׂוּ; הֲרִי שְׂתִי עֲבֵרוֹת.

(טו) וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם־אֶת־מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת־כָּל־מִצְוֹתַי לְהַפְרֹכֶם אֶת־בְּרִיתִי:
 טו וְאִם בְּקֻמֵּי תִקְוִצוּן וְאִם יֵת דִּינֵי תִרְחֵק נַפְשְׁכוֹן בְּדִיל וְלֹא לְמַעַבְד יֵת כָּל פְּקוּדֵי לֹא־שְׁנִייתִיכוֹן יֵת קֻמֵּי:

י"ב וְאִם־בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ • מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים. מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם • שׁוֹנֵא הַחֻכְמִים. לְבַלְתִּי

אשל אברהם - הרב אלאשולי

מִכְרִים אֶת רְבוּנוֹם וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ - לְכֹן נִאֲמַר "לֹה". וְרָאָה גַם רִשְׁי שָׁם.

וְלֹא תַעֲשׂוּ - מִשְׁלָא תִלְמְדוּ "לֹא תַעֲשׂוּ" תְּרִי שְׂתִי עֲבֵרוֹת. - רוֹצֶה לִזְמֹר, שְׁאֵין הַפִּירוּשׁ: אִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְאִם לֹא תַעֲשׂוּ, מִשׁוֹם שְׁאֵם לֹא יִלְמְדוּ אִיךָ יַעֲשׂוּ? אֲלֵא כִּךָ פִּירוּשׁוֹ: אִם "לֹא תִשְׁמְעוּ" וּמִמִּילָא "וְלֹא תַעֲשׂוּ" רִאִים וְגו'.

(טו) וְאִם בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ - מוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים - כִּי אִם לֹא כֵן, מָה מוֹסִיף בְּזֶה לְאַחַר שֶׁכָּבַר אָמַר "וְלֹא תַעֲשׂוּ"? וְכִינֵן שְׁאֵין מִיֹּאֵס אֲלֵא בְּדָבָר שֶׁנַּעֲשֶׂה בְּפִנּוּי וְהוּא קִץ בּוֹ, לְכֹן מִפְּרִשׁ שְׁמוֹאֵס בְּאַחֲרִים הַעוֹשִׂים (גו'א)

מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם - שׁוֹנֵא הַחֻכְמִים - כִּי הֵם מוֹרִים מִשְׁפָּטִי הַתּוֹרָה (רִאִים). "תִּגְעַל" הוּא יוֹתֵר מִן הַמֵּאִסָּה, כִּי הוּא מוֹאֵס בָּהֶם עַד שֶׁהוּא נִגְעַל מֵהֶם, וְלָכֵן נִקֵּט לְשׁוֹן שְׁנֵאָה, כִּי הַשְׁנֵאָה הוּא יוֹתֵר מִן הַמֵּאִסָּה, וְרוֹצֶה לִזְמֹר בְּזֶה שֶׁהַשְׁנֵאָה מִן הַחֻכְמִים הִיא

תִּשְׁמְעוּ לִי אֵינוֹ מוֹסֵב עַל "אִם בְּחֻקֹּתַי תִּלְכּוּ", שְׁאֵז הִיָּה צְרִיךְ לִזְמֹר "וְאִם בְּחֻקֹּתַי לֹא תִלְכּוּ", אֲלֵא עַל "וְאִם מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וְעֲשִׂיתֶם אוֹתָם". **כִּשְׁהוּא אוֹמֵר: "וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'",** הֲרִי קִיּוֹם מִצְוֹת אֲמֹר, הֲאֵל מָה אֲנִי מַקְנִים **"וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי"** - לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה. וְמָה תִלְמִיד לִזְמֹר **"לִי"** - שֶׁהִי יָכוֹל הִיָּה לְכַתּוֹב גַּם בְּלִי תִיבַת **"לִי"** ("וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ וְלֹא תַעֲשׂוּ וְגו'").

אֵין "לִי" אֲלֵא זֶה הַמִּכְרִי אֶת רְבוּנוֹ וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ - שְׁזוּהִי הַהֲדָגָשָׁה בְּ"לֹא תִשְׁמְעוּ לִי", שֶׁלֹּא סָתֵם אֵינָם שׁוֹמְעִים, אֲלֵא אֵינָם שׁוֹמְעִים **"לִי"**, שִׁיּוּדַעִים אֶת מִי שֶׁמְצַוָּה עֲלֵיהֶם וּמוֹרְדִים בּוֹ.

וְכֵן בְּנִמְרוֹד גִּבְרַת צִיד לְפָנַי ה' - בְּרִאשִׁית י ט. **שְׁמִכִּירוֹ וּמִתְבָּרֵן לְמַד בּוֹ** - לְכֹן נִאֲמַר **"לְפָנַי ה'."** וְרָאָה גַם רִשְׁי שָׁם. **וְכֵן בְּ"אַנְשֵׁי סְדוֹם רָעִים וְחַטָּאִים לַה' מְאֹד"** - שָׁם יג, יג.

(יד) וְאִם לֹא תִשְׁמְעוּ לִי - לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה - שֶׁלֹּא תִשְׁמְעוּ לְ"בְּחֻקֹּתַי תִּלְכּוּ" הָאֲמֹר לְמַעַלָּה, שֶׁפִּירוּשׁוֹ "שְׁתִּהִיו עֲמִלִים בַּתּוֹרָה" (גו'א). **וְלִדְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים** - ה' גו'ר אֲרִיָּה" כְּתִב שְׁזוּהִי דָבָר נוֹסֵף עַל "עֲמִלִים בַּתּוֹרָה", וְלִזְמֹד כֵּן מָה שֶׁלֹּא כְּתִב "וְאִם בְּחֻקֹּתַי לֹא תִלְכּוּ", אֲלֵא "לֹא תִשְׁמְעוּ לִי", שֶׁלֹּא תִשְׁמְעוּ לִדְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים, כִּינֵן שֶׁהַמִּדְרָשׁ הוּא דָבָר שֶׁנִּלְמַד בְּשִׁמוּעָה שְׁבַע־לְפָה. אִךְ בְּדִפּוּס רִאשׁוֹן הַגִּירָסָא: **"לִדְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים"**, וְלִפִּי זֶה הַפִּירוּשׁ הוּא: **"לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה"** בְּשִׁבִּיל **"לִדְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים"**. וְכֵן מִשְׁמַע גַּם מִלְשׁוֹן רִשְׁי בְּהַמְשָׁךְ שֶׁהוֹכִיר רַק **"לְהִיטֵב עֲמִלִים בַּתּוֹרָה"**. וְהִנֵּחַלַת יַעֲקֹב" וְה' בְּאֵר בְּשִׁדָּה" כְּתִבּוֹ שֶׁגַם לַגִּירָסָא שֶׁבִּפְנִים וְהוּ דָבָר אֶחָד, שֶׁכֵּן לִידְעַת מִדְרָשׁ חֻכְמִים וְלִמְדוּ י"ג מִדּוֹת שֶׁהַתּוֹרָה נִדְרָשֶׁת בָּהֶם, זְקוּקִים לַעֲמֹל בַּתּוֹרָה.

יָכוֹל לְקִיּוֹם הַמִּצְוֹת? - שְׁ"אִם לֹא

עֲשׂוֹת • מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים מַעֲשׂוֹת. אֶת-כָּל-מַצּוֹתֵי • כּוֹפֵר [בַּמַּצּוֹת] שְׁלֹא צוֹיִתִּים, לְכָךְ נֶאֱמַר:
"אֶת-כָּל-מַצּוֹתֵי", וְלֹא נֶאֱמַר: 'אֶת-כָּל-הַמַּצּוֹת'. לְהַפְרִיכָם אֶת-בְּרִיתִי • כּוֹפֵר בְּעֵקֶר; הֲרִי שְׁבַע עֲבֻרוֹת:
הָרֵאשׁוֹנָה גִּזְרֵת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לָמַד, וְלֹא עָשָׂה, מוֹאֵס בְּאַחֲרֵים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא
אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים, כּוֹפֵר בַּמַּצּוֹת, כּוֹפֵר בְּעֵקֶר.

טז אף אֲנִי אֶעֱבֹד דָּא לְכוּן וְאַסְעֵר עֲלִיכוּן
 בְּהִלָּתָא יְת' שְׁחַתְמָא וְיֵת קִדְחָתָא מִחֲשָׁקִין
 עֵינִין וּמִפְחָן נָפֶשׁ וְתִזְרְעוּן לְרִקְנִין וְרִעְבּוֹן
 וְיִיכָלְנָה בְּעָלֵי דְבִיכּוֹן:

(יז) אֶף-אֲנִי אֶעֱשֶׂה-זֹאת לָכֶם וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם
 בְּהִלָּה אֶת-הַשְּׁחַת וְאֶת-הַקִּדְחַת מְכֻלּוֹת עֵינִים
 וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ וְזִרְעָתָם לְרִיק וְרַעְכָם וְאִכְלָהוּ
 אִיבֵיכֶם:

יח"א וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם • וְצוֹיִתִּי עֲלֵיכֶם. שְׁחַתְתָּ • חֲלִי שְׁמִשְׁחָךְ אֶת הַבֶּשֶׂר, אֲנִפּוּלִי"ש בְּלַע"ז, דּוּמָה לְנִפְחָת
 שֶׁהוֹקְלָה נְפִיחָתוֹ וּמְרִאִית פָּנָיו זְעוּפָה. קִדְחַת • חֲלִי שְׁמִקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף וּמִחֲמָמוֹ וּמִבְּעִירוֹ, כְּמוֹ (דְּבָרִים לב כב):
 "כִּי-אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי". מְכֻלּוֹת עֵינִים וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ • הָעֵינַיִם צוּפוֹת וְכֻלּוֹת לְרֵאוֹת שֶׁיִּקַּל וְיִרְפָּא, וְסוֹף
 שְׁלֹא יִרְפָּא, וְיִדָּאבוּ הַנִּפְשׁוֹת שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תֵּאוּהָ שְׂאִינָה בָּאָה וְתוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה, קְרוּיָה 'כְּלִינ' וְרִעְבּוֹן
 עֵינִים. וְזִרְעָתָם לְרִיק • תִּזְרְעוּ וְלֹא תִצְמַח, וְאֵם תִּצְמַח, "וְאִכְלָהוּ אִיבֵיכֶם".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

נִשְׁחָף וְנִפְחָח •
 וּמְרִאִית פָּנָיו - שֶׁל הַבֶּשֶׂר (שפ"ח).
 זְעוּפָה - חֲנוּת (שפ"ח). רָאָה גַם רִשִּׁי
 כְּתוּבוֹת סֵא, ב': "דְּחִוּוֹר אִפִּיה - פָּנָיו
 זְעוּפִים".
 קִדְחַת - חֲלִי שְׁמִקְדִּיחַ אֶת הַגּוֹף
 וּמִחֲמָמוֹ וּמִבְּעִירוֹ - רָאָה גַם רִשִּׁי
 דְּבָרִים שֶׁם.
 כְּמוֹ "כִּי אֵשׁ קִדְחָה בְּאִפִּי" - דְּבָרִים
 לב, כב. קִדְחָה - בָּעָרָה (רש"י שם).
 מְכֻלּוֹת עֵינִים וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ -
 הָעֵינַיִם צוּפוֹת וְכֻלּוֹת לְרֵאוֹת שֶׁיִּקַּל
 וְיִרְפָּא, וְסוֹף שְׁלֹא יִרְפָּא - זְהוּ פִירוּשׁ
 "מְכֻלּוֹת עֵינִים".
 וְיִדָּאבוּ - יִצְטָעְרוּ.
 הַנִּפְשׁוֹת - זְהוּ פִירוּשׁ "וּמְדִיכַת נֶפֶשׁ".
 שֶׁל מִשְׁפַּחְתּוֹ בְּמוֹתוֹ. כָּל תֵּאוּהָ
 שְׂאִינָה בָּאָה וְ"תוֹחֶלֶת מִמֶּשְׁכָּה" -
 מִשְׁלִי יג, יב. מִיִּחַל וּמִצְפָּה (ראח רש"י שם).
 קְרוּיָה "כְּלִינ' עֵינִים" - דְּבָרִים כח,
 סה, וּבְרִשִׁי שֶׁם: "מִצְפָּה לִישׁוּעָה וְלֹא
 תִּבָּא". וְרָאָה גַם רִשִּׁי שֶׁם כח, לב.
 תְּהִלִּים סט, ד. וְכֵן בְּרִשִׁי אִיּוֹב יא, כ:
 "כָּל כְּלִינ' עֵינִים שֶׁבִּלְשׁוֹן קוֹדֶשׁ, זְהוּ
 הַמִּצְפָּה לְרֵאוֹת וְאִינוּ מִשְׁיג". אָבֵל
 רָאָה רִשִּׁי אִיּוֹב לג, כא שֶׁמִּפְרֵשׁ
 "מְכֻלּוֹת עֵינִים" מִלְשׁוֹן מִחֲשִׁיף עֵינִים.
 וּכְמוֹ (איכה ב, יא) "כָּלוּ בְּדִמְעוֹת עֵינֵי". וְכֵן
 תִּרְגָּם אִינוֹקְלוֹס כָּאן.

עָשָׂה, מוֹאֵס בְּאַחֲרֵים הָעוֹשִׂים, שׁוֹנֵא
 אֶת הַחֲכָמִים, מוֹנֵעַ אֶת הָאֲחֵרִים,
 כּוֹפֵר בַּמַּצּוֹת, כּוֹפֵר בְּעֵקֶר. -
 כְּלוּמַר, אִם לֹא תִהְיֶה עֲמִלִּים בְּתוֹרָה,
 יִחַיב מִזֶּה שְׁלֹא תַעֲשֶׂה הַמַּצּוֹת, וְיִחַיב
 מִהֶעֱדֵר עֲשִׂית הַמַּצּוֹת שֶׁתִּמָּאֶסוּ
 הָאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים הַמַּצּוֹת, וְיִחַיב
 מִמֵּיאוֹס הָאֲחֵרִים הָעוֹשִׂים הַמַּצּוֹת
 שֶׁתִּשְׁנָאוּ הַחֲכָמִים, וְיִחַיב מִשְׁנֵאת
 הַחֲכָמִים שֶׁתִּמְנָעוּ הָאֲחֵרִים מִלַּעֲשׂוֹת
 הַמַּצּוֹת, וְיִחַיב מִמְּנִיעַת הָאֲחֵרִים
 מִעֲשִׂית הַמַּצּוֹת שֶׁתִּכְפְּרוּ בַּמַּצּוֹת לֹמַר
 שְׂאִינִין מִן הַשָּׁמַיִם, וְיִחַיב מִכְּפִירַת
 הַמַּצּוֹת שֶׁתִּכְפְּרוּ בְּעֵיקֶר לֹמַר שְׂאִין
 אֵלֹהִים לְעוֹלָם (רא"ס). תוּרָה טז
 (טז) וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם - וְצוֹיִתִּי
 עֲלֵיכֶם - אֲצַוְהָ אֶת הַבְּהֵלָה וְכו'
 שֶׁתְּבוֹאֲנָה עֲלֵיכֶם. וּמִפְרֵשׁ "וְהִפְקַדְתִּי"
 מִלְשׁוֹן צִוּוּי וְלֹא מִלְשׁוֹן פְּקֻדוֹן, כִּי לֹא
 שִׁיךְ פְּקֻדוֹן בְּחֵלָאִים, אֲלֵא הוּא כְּמוֹ
 "וְהוּא פֶקֶד עָלַי לְבָנוֹת בֵּית" (עזרא א, ב),
 שֶׁהוּא לְשׁוֹן צִוּוּי (רא"ס). אֶךְ בְּהִמְשָׁךְ
 מִבִּיא אֶת פִּירוּשׁ ה"תוֹרַת הַבְּהֵלָה"
 שֶׁהוּא מִלְשׁוֹן פְּקֻדוֹן.
 שְׁחַתְתָּ - חֲלִי שְׁמִשְׁחָךְ אֶת הַבֶּשֶׂר -
 וְרָאָה רִשִּׁי סוֹטָה כו, ב: "שֶׁבִּשְׂרוּ נִשְׁחָף
 וְכָלָה וְיָבֵשׁ וְאִין בּוֹ בָּח".
 אֲנִפּוּלִי"ש - anpoles בועות.
 בְּלַעוּ, דּוּמָה לְנִפְחָת שֶׁהוֹקְלָה נְפִיחָתוֹ
 - וּבְרִשִׁי דְּבָרִים כח, כב: "שֶׁבִּשְׂרוּ

יותר גדולה מהמאִיסָה בְּאַחֲרֵים
 הָעוֹשִׂים, וְהַכְּתוּב מִתָּאֵר אֶת סֹדֶר
 הַעֲבִירוֹת מִן הַקָּל אֶל הַכָּבֵד (טרא).
 לְכַלְתִּי עֲשׂוֹת - מוֹנֵעַ אֶת אֲחֵרִים
 מַעֲשׂוֹת - כִּי עַל הַמְּנָעוֹת עֲצָמוֹ
 מִלַּעֲשׂוֹת, כָּבֵד נֶאֱמַר לְעִיל "וְלֹא
 תַעֲשׂוּ" (רא"ס).
 אֶת כָּל מַצּוֹתִי - כּוֹפֵר שְׁלֹא
 צוֹיִתִּים - שְׁאוּמֵר שֶׁהַמַּצּוֹת לֹא מִן
 הַשָּׁמַיִם הֵן (רא"ס).
 לְכָךְ נֶאֱמַר "אֶת כָּל מַצּוֹתִי", וְלֹא
 נֶאֱמַר "אֶת כָּל הַמַּצּוֹת" - כְּמוֹ שֶׁכָּתֹב
 לְעִיל פְּסוּק טו: "אֶת כָּל הַמַּצּוֹת הָאֵלֹהִים"
 (רא"ס).
 לְהַפְרִיכָם אֶת בְּרִיתִי - כּוֹפֵר בְּעֵקֶר
 - שְׂאִין לֹמַר שֶׁהַכּוֹנֵה שְׁכּוֹפְרִים
 בְּבְרִית שֶׁל הַקּוֹדֶשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עִם בְּנֵי
 יִשְׂרָאֵל עַל קִיוֵם הַתּוֹרָה וְהַמַּצּוֹת כְּפִי
 שֶׁמִּשְׁמַע מִלְשׁוֹן הַכְּתוּב, שֶׁהֲרִי כִּינִין
 שְׁכּוֹפְרִים וְאוֹמְרִים שֶׁהַמַּצּוֹת לֹא מִן
 הַשָּׁמַיִם הֵן, בְּוֹדָאִי שֶׁהֵם כּוֹפְרִים
 בְּבְרִיתָם. לָכֵן מִפְּרֵשׁ שֶׁהַפְּרַת הַבְּרִית
 כָּאֵן פִּירוּשָׁה כְּפִירָה בְּאִלְקוֹת עֲצָמָה
 (רא"ס).
 הֲרִי שְׁבַע עֲבֻרוֹת - וּכְמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר
 לְקַמֵּן פְּסוּק יח: "שְׁבַע עַל חַטָּאתֵיכֶם",
 וּבְרִשִׁי שֶׁם: "שְׁבַע פּוֹרְעֻנוּיּוֹת עַל שְׁבַע
 הַעֲבִירוֹת הָאֲמֻרוֹת לְמַעַלָּה".
 הָרֵאשׁוֹנָה גִּזְרֵת הַשְּׁנִיָּה, וְכֵן עַד
 הַשְּׁבִיעִית, וְאֵלּוּ הֵן: לֹא לָמַד, וְלֹא

(יז) וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם וְנִגַּפְתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם
שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתַּם וְאִין־רָדָף אֶתְכֶם:

י"ז וְנָתַתִּי פָנַי • פָּנָאִי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי לְהִרְעָ לָכֶם. וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם • כְּמִשְׁמְעוֹ, יִשְׁלְטוּ בָכֶם.

פירש"י טז-יז אגדת 'תורת כהנים' מפרשה זו: אף-אני אעשה זאת • אני מדבר אלא ב'אף', וכן; "אף אני אלך עמם בקרי". והפקדתי עליכם • שיהיו המכות פקדות אתכם מזו לזו: עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה. בהלה • מכה המבהלת את הבריות, ואיזו? זו מכת מתן [פי' מגפה]. את-השחפת • יש לה אדם שהוא חולה ומטל במטה, אבל בשרו שמויר עליו? ! תלמוד לומר: "שחפת", שהוא נשחף; או עתים שהוא נשחף, אבל נח ואינו מקדיח? תלמוד לומר "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח, וסבור הוא בעצמו שיחיה? תלמוד לומר: "מכלות עינים". או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה, אבל אחרים סבורים שיחיה? תלמוד לומר: "ומדיבת נפש". וזרעתם לריק זרעכם • זרעה ואינה מצמחת, ומעתה מה אויביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם", הא כיצד? זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת ואויבים באים ומוציאים תבואה לימי המצור, ושכפנים מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וזרעתם לריק זרעכם", כנגד הכנים

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הבריות, ואיזו? זו מכת מתן - מחלה שרוב החולים מתים בה, ולפיכך מבהילים את הבריות בתחילת חלים (באר מים חיים).

את השחפת - יש לה אדם שהוא חולה ומטל במטה אבל בשרו שמויר עליו - תלמוד לומר: "שחפת", שהוא נשחף. או עתים שהוא נשחף אבל נח ואינו מקדיח - תלמוד לומר: "ואת הקדחת", מלמד שהוא מקדיח. או עתים שהוא מקדיח אבל סבור הוא בעצמו שיחיה - תלמוד לומר: "מכלות עינים" - שבסופו של דבר ימות ממנה.

או הוא אינו סבור בעצמו שיחיה אבל אחרים סבורים שיחיה - תלמוד לומר: "ומדיבות נפש" - שבסופו של דבר ימות ויזטערו הנפשות עליו.

וזרעתם לריק זרעכם - זרעה ואינה מצמחת. ומעתה, מה אויביכם באים ואוכלים? ומה תלמוד לומר: "ואכלהו אויביכם"? הא כיצד: זרעה שנה ראשונה ואינה מצמחת, שנה שנייה מצמחת, ואויבים באים ומוציאים תבואה לימי המצור - בשיבואו לצור על עירות ישראל.

ושכפנים - בני ישראל הנתונים במצור.

ה'תורת כהנים'.

אף אני אעשה זאת - אני מדבר אלא ב'אף' - בחמה וכעס. כי אם לא כן, מהו "אף אני", שכאלו יש עוד מיוחד נוסף שיעשה זאת (משכיל לדוד). וראה עוד שם שזוהי מדה טובה לישראל על-פי האמור בגמרא (חגיגה י א) על הפסוק (תהלים צה, יא) "אשר נשבעתי באפי" - "באפי נשבעתי, וחזרתי בי". וברש"י חגיגה שם: "מדקאמר באפי, משמע: יכול אני לישראל עליו, לפי שמחמת אפי ולא מדעת מיושבת נשבעתי".

וכן "אף אני אלך עמם בקרי" - לקמן פסוק מא שגם שם פתח ב'אף', ולא צין לפסוק כד שגם שם נזכר "אף", משום ששם לא פתח ב'אף'. אבל ראה רש"י שם שזו מדה טובה לישראל, ונראה ששם אינו מפרש בפירוש המדרש.

והפקדתי עליכם - שיהיו המכות פקדות אתכם - "והפקדתי" מלשון פקדון.

מזו לזו, עד שהראשונה פקודה אצלכם, אביא אחרת ואסמכנה לה - יש לומר: כשם ששבע העברות דלעיל, כל אחת מהן מביאה את השנייה, והשנייה את השלישית וכו', כך העונש עליהם בא בסמיכות זה אחר זה.

בהלה - מכה המבהלת את

וזרעתם לריק - תזרעו ולא תצמח - לומר כן מזה שנאמר "זרעכם", דהינו שהזרע עצמו שזרעתם יהיה לריק (באר בשדה).

ואם תצמח - "ואכלהו אויביכם" - כלומר, "ואכלהו אויביכם", אינה מחוברת ל'וזרעתם לריק', אלא היא קלה בפני עצמה. תורה זו

(יז) וְנָתַתִּי פָנַי • פָּנָאִי שְׁלִי, פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי לְהִרְעָ לָכֶם • פִּירֵשׁ כֵּן רִש"י לְעִיל (י, ב, א), וּמָה שֶׁשָּׁב וּמִפְרָשׁוֹ כָּאן, יֵשׁ לִוְמֹר מִפְּנֵי שִׁבְרָכָה נֶאֱמָר: "וּפְנִיתִי אֶלְיֶכֶם", וּפִירוּשׁוֹ: "אֶפְנֶה מִכָּל עֶסְקִי וְכו'", וּמִפְּנֵי שֶׁכָּאן שִׁנְיָה מִלְשׁוֹן הָאֱמֹר בִּבְרָכָה וְאָמַר "וְנָתַתִּי פָנַי בָּכֶם", הִיָּה נִתֵּן לִוְמֹר שֶׁגַּם הַפִּירוּשׁ מִשְׁתַּנָּה, וּ"פָנִי" הוּא מִלְשׁוֹן פֶּעַס, לָכֵן חֹזֵר וּפִירֵשׁ שֶׁגַּם כָּאן הַכּוֹנֶה כְּמוֹ בִּבְרָכָה, שֶׁ"פּוֹנֶה אֲנִי מִכָּל עֶסְקִי", אֲלֵא שֶׁכָּאן זֶה "לְהִרְעָ לָכֶם".

וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם - כְּמִשְׁמְעוֹ: יִשְׁלְטוּ "בָכֶם" - וְלֹא מִלְשׁוֹן רָדָה וְיִסּוּרִים, כְּמוֹ "לֹא תִרְדֶּה בּוֹ בִּפְרָךְ" דְּלְעִיל כּה, מַג.

אגדת 'תורת כהנים' מפרשה זו - גם עד עתה הביא מ'תורת כהנים', אלא שעד עתה הוסיף גם פירושים משלו לפי משמעות פשוטות הכתובים, ואילו עתה מביא רק את פירוש

והבנות הכותב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלך והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר (איכה ב כב): "אשר טפחתי ורבייתי איבי כלם". ונתתי פני בכם. כמו שנאמר בטובה: "ופניתי אליכם", כך נאמר ברעה: "ונתתי פני", משלו משל למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מפל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה. ונגפתם לפני איביכם. (ת"כ) שיהא המות הורג אתכם מבפנים ובצלי דכביכון מקיפין אתכם מבחוץ. ורדו בכם שנאיכם. (ת"כ) שאני מעמיד שונאים אלא מכם ובכם, שבשעה שאמות העולם עובדי אלילים עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר (שופטים ו ג): "והיה אם-זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם וישחיתו את-יבול הארץ", אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר (מכה ג א): "ואשר אכלו שאר עמי ועורם מעליהם הפשיטו וגו'". ונסתם. מפני אימה. ואין-רדף אתכם. מבלי כח.

(יח) ואם-עד-אלה לא תשמעו לי ויספתי לפרה אתכם שבע על-חטאתיכם:

כ"ג ואם עד-אלה. ואם בעוד אלה לא תשמעו. ויספתי. עוד יסורין אחרים. שבע על-חטאתיכם. (ת"כ) שבע פרעניות על שבע עברות האמורות למעלה.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

"והיה אם זרע ישראל ועלה מדין ועמלק ובני קדם וגו', ויחנו עליהם וישחיתו את יבול הארץ", אבל בשעה שאעמיד עליכם מכם ובכם, הם מחפשים אחר המטמוניות שלכם, וכן הוא אומר - מ"כ ג, ג. "ואשר אכלו שאר עמי - בשר עמי (רש"י שם).

ועורם מעליהם הפשיטו וגו' - ואת עצמותיהם פצחו. והו משל, שגזלים מהם את הכל, אף המטמוניות שלכם. ושם מדבר ב"ראשי יעקב וקציני בית ישראל".

ונסתם - מפני אימה - מאימת השונאים, ולא מהרודפים, שהרי כתוב "ואין רדף" (ג"א). ולפי זה הניסה הנזכרת כאן אינה במרוצה, שהרי אין רדף אותם, אלא בהליכה ממקום למקום מחמת היראה, שגם היא נקראת בריחה (באר בשדה).

ואין רדף אתכם - מבלי כח - שאף שהאויב לא יהיה לו כח לרדוף אחריכם, אתם תנוסו מפניו, וזו קללה גדולה (נחלת יעקב). או יש לומר, שלא יהיו רודפים אתכם, לא מפני שישושו מהפח שלכם, אלא מפני שלא יחשושו מכם, כי לא יהיה לכם כח להלחם

(רא"ם). תורה יח

(יח) ואם עד אלה - "ואם" בעוד אלה - בכמה דפוסים: "בעוד אלה

אונקלוס. כלומר, אויביכם. מקיפין אתכם מבחוץ - כמו שכתב רש"י לעיל שהאויבים יביאו אותם במצור. ומה שלא פירש שהאויבים הם שינגפו בכם, משום שאז היה לו לומר "ונגפתם מאויביכם", שכן "ונגפתם" הוא לשון נפעל (ראה רש"י שמות ג, כב), הנינו שהם יקבלו את פעולת הנגיפה מאחרים, לכן כתב ש"יהא המות הורג אתכם מבפנים", כלומר שיקבלו את פעולת המיתה ממלאך המות. ומה שכתוב "לפני אויביכם", זהו ענין נוסף, שהאויבים יקיפו אתכם מבחוץ וישימו אתכם במצור (ע"פ באר רחובת).

ורדו בכם שנאיכם - שאני מעמיד שונאים אלא מכם - מזה שכתב "בכם שונאיכם" ולא "שונאיכם בכם", משמע שהשונאים הם מתוכם (ג"א). או שלומד בן מזה שאמר "שונאיכם" לאחר שבכר אמר "אויביכם", שמדובר בשונאים שעומדים מתוכם. וזהו "שונאיכם", השונאים שלכם שקמים מתוכם.

ו"בכם" - שהשונאים שיעמדו מתוכם ירדו "בכם", והינו את מה שבתוכם, במטמוניות שלכם, וכמו שמבאר. ולומד בן מזה שאמר "בכם" ולא "אתכם".

שבשעה שאמות העולם עומדים על ישראל, אינם מבקשים אלא מה שבגלוי, שנאמר - שופטים ו, ג-ד.

מתים ברעב, שלא לקטו תבואה אשתקד. דבר אחר: "וירעעתם לריק ורעכם", כנגד הבנים והבנות הכותב מדבר, שאתה עמל בהם ומגדלך, והחטא בא ומכלה אותם, שנאמר - איכה ב, כב. "אשר טפחתי ורבייתי איבי כלם" - הילדים אשר טפחתי וגדלתי אותם, בא האויב וכלה אותם (רש"י שם). ונתתי פני בכם - כמו שנאמר בטובה: "ופניתי אליכם" - לעיל פסוק ט.

כך נאמר ברעה: "ונתתי פני". משלו משל, למלך שאמר לעבדיו: פונה אני מפל עסקי ועוסק אני עמכם לרעה - אף שגם בפשוטו של מקרא פירש בן לעיל, יש לומר שעל-פי "תורת כהנים" הוא באופן חמור יותר, שכן לעיל הלשון הוא "פונה אני מפל עסקי להרע לכם", שמשמעו שהעסוק הוא "להרע לכם", והינו שרק בזמן שמעניש פונה הוא מפל עסקי, אבל כאן כותב "פונה אני מפל עסקי ועוסק עמכם לרעה", והינו שהעסוק הוא "עמכם לרעה", שעוסק בהם תמיד, בשביל להרע להם בכל מצב אפשרי.

ונגפתם - ראה רש"י שמות ג, כב שהוא לשון נפעל. כלומר תהיו נגפים. לפני אויביכם - שיהא המות הורג אתכם מבפנים - ברעב (כדלעיל ברש"י). ובעלי דכביכון" - לשון תרגום

(יט) וּשְׁכַרְתִּי אֶת־גֹּאֲוֹן עֲזֻכְם וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם בְּנַחֲשָׁה:
 יט וְאֶתְּפַר יְתִיָּה וְקִרְיָה תִּקְפֹּכֶן וְאֶתְּנִי יְתִיָּה דִּי עֲלֵיכֶן תִּקְפִּין כְּפִרְזָלָא מְלֹאחָתָא מְטָרָא וְאַרְעָא דְתַחֲתִיכֶן חֲסִינָא כְּנַחֲשָׁא מְלֻמְעָבָד פִּירִין:

כ"ג וּשְׁכַרְתִּי אֶת־גֹּאֲוֹן עֲזֻכְם • זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר (יחזקאל כד כא): "הִנְנִי מַחְלֵל אֶת־מִקְדָּשִׁי גֹאֲוֹן עֲזֻכְם". וְנָתַתִּי אֶת־שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת־אַרְצְכֶם בְּנַחֲשָׁה • זוֹ קֶשֶׁה מְשָׁל מִשָּׁה, שֶׁשֵּׁם הוּא אוֹמֵר (דברים כח כג): "וְהָיָה שְׁמִידָא אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ נַחֲשֵׁת וְגו'", שֶׁהָיָה הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּחֲשֵׁת מְזִיעָה, וְהָאֶרֶץ אֵינָה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְּרֹז מְזִיעָה, וְהָיָה מְשֻׁמֶּת פְּרוּתִיָּה. אָבֵל כָּאן, הַשָּׁמַיִם לֹא יִהְיוּ מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְּרֹז מְזִיעָה, וְהָאֶרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּחֲשֵׁת מְזִיעָה, וְהָיָה מְאֻבָּת פְּרוּתִיָּה.

(כ) וְתֵם לָרִיק בְּחֶכֶם וְלֹא־תִתֵּן אֲרֻכְכֶם אֶת־יְבוּלָהּ וְעֵץ הָאֶרֶץ לֹא יִתֵּן פְּרִיֹו:
 כ וְיִסּוּפוּן לְדִיכְנוּ חִילִיכֶן וְלֹא תִתֵּן אֲרֻכְכֶן יֵת עֲלֵלְתָהּ וְאֵילָן אֲרֻעָא לֹא יִתֵּן אִבָּה:

כ"ד וְתֵם לָרִיק בְּחֶכֶם • הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ, שְׁלֹא זָרַע, שְׁלֹא נָפֵשׁ, שְׁלֹא פֶסַח, שְׁלֹא

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שֶׁהָיָה הַשָּׁמַיִם מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּחֲשֵׁת מְזִיעָה - וְהָאֶרֶץ לֹא יִהְיֶה חָרֵב שֶׁל אֲבִדוֹן בְּעוֹלָם (רש"י שם).

וְהָאֶרֶץ אֵינָה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְּרֹז מְזִיעָה, וְהָיָה מְשֻׁמֶּת פְּרוּתִיָּה - בְּרִש"י שם: "וְאֵין הַפִּירוֹת מְרֻקְבִין". וּמִסִּימָן: "וּמִפְּלִי-מִקּוֹם קִלְלָהּ הִיא, בֵּין שֶׁהָיָה בְּנַחֲשֵׁת בֵּין שֶׁהָיָה בְּכַרְזֹל, לֹא תוֹצִיא פִירוֹת, וְכֵן הַשָּׁמַיִם לֹא יִרְקוּ מְטָר".

אָבֵל כָּאן הַשָּׁמַיִם לֹא יִהְיוּ מְזִיעִין כְּדֶרֶךְ שֶׁאֵין הַכְּרֹז מְזִיעָה, וְהָיָה חָרֵב בְּעוֹלָם, וְהָאֶרֶץ תִּהְיֶה מְזִיעָה כְּדֶרֶךְ שֶׁנַּחֲשֵׁת מְזִיעָה, וְהָיָה מְאֻבָּת - בְּרִש"י שם: "מְרַקְבָת".

פְּרוּתִיָּה - מִשְׁמַע שֶׁהָאֶרֶץ תּוֹצִיא פִירוֹת אֲלָא שֶׁהָיָה תֹאבֵד אוֹתָם, וְלֹא כְּאוֹנֶקְלוֹס. תורה כ

(כ) וְתֵם לָרִיק בְּחֶכֶם - הָרִי אָדָם שְׁלֹא עָמַל, שְׁלֹא חָרַשׁ שְׁלֹא זָרַע שְׁלֹא נָפֵשׁ - מְנַבֵּשׁ - תוֹלֵשׁ עֲשָׂבִים רָעִים מִתּוֹךְ הַטּוֹבִים (רש"י מ"ק ב, ה), וְעוֹקְרִין [עַם הַשּׁוֹרֵשׁ] מִהֶקְרַע (רש"י שם ג, א).

שְׁלֹא כֶפֶס - כְּסוּף - שְׁחוּתָהּ הָרָעִים מִן הַטּוֹבִים, וְאֵינֶנּוּ עוֹקְרִין אֲלָא חוֹתְכִין מְלַמְעָלָה (רש"י שם).

שְׁלֹא עֵדֶר - עֵדוּר - חוֹפֵר תַּחַת הָאֵילָנוֹת לְרֹפֹת הַקֶּרֶקֶר (רש"י שם). וּבִשְׁעַת הַקִּצּוֹר כָּא שְׁדָפוֹן - רוּחַ קָדִים (רש"י כח, כב).

"וְזִרְעֶתֶם לָרִיק", ה) "וְאֶכְלוּהוּ אוֹיְבֵיכֶם", ו) "וְרָדוּ בְכֶם", ז) "וְנִסְתֶּם וְאֵין רֹדֶף". אָף ה'חֻקִּיגִי" מוֹנֶה בְּאוֹפֶן אַחֵר, וְכוּתֵב שֶׁהַשֶּׁבַע מִכּוֹת הֵם כְּנֶגֶד שֶׁבַע בְּרִכּוֹת: א) בְּהִלָּה שֶׁל שְׁחַפֵּת וְקִדְחַת כְּנֶגֶד "וְיִשְׁכַּחְתֶּם וְאֵין מִחֲרִיד", ב) "וּמְדִיבַת נֶפֶשׁ" כְּנֶגֶד "מִהִיּוֹת לָהֶם עֲבָדִים", ג) "וְזִרְעֶתֶם לָרִיק וְזִרְעֶכֶם" כְּנֶגֶד "וְהַשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ", ד) "וְאֶכְלוּהוּ אוֹיְבֵיכֶם" כְּנֶגֶד "וְאֶכְלֵתֶם", ה) "וְנָתַתִּי פִּנִּי בְכֶם" כְּנֶגֶד "וּפְנִיָּתִי אֲלֵיכֶם", ו) "וְנִגְפֶתֶם לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בְכֶם שְׁנְאֵיכֶם" כְּנֶגֶד "וְנִפְּלוּ אוֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם", ז) "וְנִסְתֶּם וְאֵין רֹדֶף אֶתְכֶם" כְּנֶגֶד "וְרָדְפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה".

הָאִמּוֹרוֹת לְמַעְלָה - בְּרִש"י פְּסוּק טו. תורה יט

(יט) וּשְׁכַרְתִּי אֶת גֹּאֲוֹן עֲזֻכְם - זֶה בֵּית הַמִּקְדָּשׁ, וְכֵן הוּא אוֹמֵר: "הִנְנִי מַחְלֵל אֶת מִקְדָּשִׁי גֹאֲוֹן עֲזֻכְם"

- רָאָה גַם רִש"י יְחִזְקֵאל ז, כ. עֲמוּס ו, ח. וְנָתַתִּי אֶת שְׁמִיכֶם בְּכַרְזֹל וְאֶת אֲרֻכְכֶם בְּנַחֲשָׁה - זוֹ קֶשֶׁה מְשָׁל מִשָּׁה - שְׁמִפִּי עֲצָמוֹ אֶמְרֵן, וְהִקְלָלוֹת שֶׁבָּהָר סִינִי [הָאִמּוֹרוֹת כָּאן] מִפִּי הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא אֶמְרֵן (רש"י דברים כח, כג).

שֶׁשֵּׁם הוּא אוֹמֵר - דְּבָרִים כח, כג. "וְהָיָה שְׁמִידָא אֲשֶׁר עַל רֹאשׁוֹ נַחֲשֵׁת וְגו'" - וְרָאָה רִש"י שֶׁשֵּׁם הַקֶּל מִשָּׁה בְּקִלְלוֹתָיו לְאֶמְרֵן בְּלִשׁוֹן יְחִיד.

הַמְּכּוֹת עִמְכֶם. בְּדָפוּס רֹאשׁוֹן: "בְּעוֹד אֲלֶה עֲלֵיכֶם". עַל כָּל פְּנִים, הַמְשַׁמְעוֹת הִיא אַחַת, שֶׁ"עַד אֲלֶה" פִּירוּשׁוֹ בְּעוֹד הַמְּכּוֹת הָאֵלֶּה בָּאִים עֲלֵיכֶם. וּמִכָּאָר ה'גוֹר אֲרִיָּה', מִפְּנֵי שֶׁ"עַד אֲלֶה" מְשַׁמְעוֹ: עַד תַּחֲלִילַת אֲלֶה, וְהָרִי כָּאן לֹא שִׁיף לומר שְׁבִיבָא אֲלֵיהֶם מִכּוֹת נּוֹסְפוֹת לִפְנֵי תַחֲלִילַת הַמְּכּוֹת הִרְאֵשׁוֹנוֹת, לְכֵן מִפְּרֵשׁ "עַד אֲלֶה" מִלִּשׁוֹן "בְּעוֹד אֲלֶה". וְכַתֵּב הָרֹאשׁ "עַד" שֶׁמִּצִּינוּ "עַד" בְּמִשְׁמַעוֹת בְּעוֹד, וְהוּא בְּאִיּוֹב א, יח: "עַד זֶה כֹּא מְדַבֵּר וְזֶה כֹּא", שֶׁפִּירוּשׁוֹ "בְּעוֹד זֶה מְדַבֵּר". וְרָאָה גַם יוֹנָה ד, ב: "עַד הָיִיתִי עַל אֲדָמְתִּי".

לֹא תִשְׁמְעוּ. וְיִסְפְּתִי - עוֹד יִסּוּרִין אַחֲרֵיהֶם - וְלֹא בְּאוֹתָם הַיִּסּוּרִים הַקּוֹדְמִים, שֶׁהָרִי לֹא נָתַן זְמַן לַיִּסּוּרִים אֲלֶה שֶׁיְהִיָּה שִׁיף לומר עֲלֵיהֶם "וְיִסְפְּתִי" (גוֹר). מִפְּרֵשׁ "לִיִּסְרָה" מִלִּשׁוֹן יִסּוּרִים. וְכֵן פִּירֵשׁ רִש"י בְּהוֹשֵׁעַ ז, ב. וְאוֹנֶקְלוֹס תִּרְגֵּם מִלִּשׁוֹן רִדְיָה.

שֶׁבַע עַל חֲטָאֵיכֶם - "שֶׁבַע" פְּרַעֲנוּת - בְּדִלְקָמֶן בְּרִש"י פְּסוּק כ וּבִבְיָאוֹר שֶׁם.

"עַל" שֶׁבַע עֲבֻרוֹת - וְלֹא פִי שֶׁבַע מִהֶחָטָא, שֶׁהָרִי "אֵל אֲמוֹנָה וְאֵין עֲגוֹל" (דברים לב, ד), וְלֹא זְבִיא עֲלֵיהֶם עוֹנֵשׁ יוֹתֵר מִמֶּה שֶׁחֲטָאוּ (רֹאשׁ וְגוֹר). וְזִמְנָה מוֹכֵן שֶׁגַם הַמְּכּוֹת שֶׁנִּזְכְּרוּ לְעִילָהּ הֵם בְּמִסְפַּר שֶׁבַע. וְאָכֵן בְּרִש"י דְּפוּס רוּמִי מוֹנֶה כָּאן שֶׁבַע מְכּוֹת: א) "וְהִפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה", ב) שְׁחַפֵּת, ג) קִדְחַת, ד)

עדר, ובשעת הקציר בא שדפון ומלקה אותו, אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונפש ופסח ועדר, ובא שדפון ומלקה אותו, הרי שניו של זה קהות. ולא תתן ארצכם את יבוליה • (ת"כ) אף מה שאמה מוביל לה בשעת הזרע. ועץ הארץ • (ת"כ) אפילו מן הארץ יהא לקוי, שלא יחניט פרותיו בשעת ההנטה. לא יתן • משמש למעלה ולמטה, אעץ ואפרי. לא יתן פרי • כשהוא מפנה משיר פרותיו, הרי שתי קללות, ויש כאן שבע פרעניות.

(כא) ואם תלכו עמי קרי ולא תאבו לשמע לי
ויספתי עליכם מכה שבע כחטאתיכם:

כ"ג ואם תלכו עמי קרי • רבותינו אמרו: עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, בן תלכו עראי במצות. ומנחם פרש לשון מניעה, וכן (משלי כה יז): "הקר וגלד", וכן (משלי יז כח): "יקר רוח", וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס: לשון קשי, שמקשין לבם למנע מהתקרב אלי. שבע כחטאתיכם • שבע פרעניות אחרות, במספר שבע כחטאתיכם.

(כב) והשלחתי בכם את חית השדה ושבלה אתכם
והכריתיה את בהמתכם והמעיתה אתכם ונשמו
ירכיכם:

כ"ג והשלחתי • לשון גרוי. ושבלה אתכם • אין לי אלא חיה משפלת, שדרכה בכך. בהמה, שאין דרכה

אשל אברהם - הרב אלאשולי

(כא) ואם תלכו עמי קרי - רבותינו אמרו: - 'תורת כהנים'.
עראי, במקרה, שאינו אלא לפרקים, בן תלכו עראי במצות - שתקומו מצות באופן עראי ולא קבוע.
ומנחם פרש - במחברתו, ערך קרי לשון מניעה - ראה גם רש"י תהלים מט, ט.
וכן "הקר וגלד" - משלי כה, יז. מנע מלבא אל בית רעך יום יום (רש"י שם).
וכן "קר רוח" - שם יז, כז. מונע דברים (רש"י שם). וראה גם רש"י שמואל א ג, א: "היה יקר - היה מנוע".
וקרוב לשון זה לתרגומו של אונקלוס - "בקשיו".
לשון קשי, שמקשים לבם להמנע מהתקרב אלי. שבע כחטאתיכם - "שבע" פרעניות אחרות] - בן הגירסא בכמה פתבי"ד ודפוסים ראשונים. ובדפוסים הנפוצים: אחרים. במספר שבע כחטאתיכם - בכמה פתבי"ד ובדפוס רומי ובכ"א: במספר שבע כחטאתיכם. וכן מסתבר יותר. תורה כב
(כב) והשלחתי - לשון גרוי - ולא

משמש גם מהמבואר ברש"י ראש השנה יד, א: "הואיל ויצאו רוב גשמי שנה - שכבר עברו רוב ימות הגשמים שהוא זמן רביעה ועלה השחר באילנות, ונמצאו הפירות חונטין מעתה". אף בפירוש על ה"תורת כהנים" כתב המלבי"ם: "שאפילו בצאתו מן הארץ יהיה לקוי".
לא יתן - משמש למעלה ולמטה, א"עץ" - ועץ הארץ לא יתן, שפירושו שהעץ לא יוציא שום פרי, שלא יחניט פירותיו (רא"ם).
ואפרי. - "לא יתן פרי", ובדלקמן.
לא יתן פרי - כשהוא מפנה משיר פירותיו - שאף עץ שחנט פירותיו, לא יתן פרי, אלא הוא משיר אותם (רא"ם).
הרי שתי קללות. ויש כאן שבע פרעניות - באמור לעיל פסוק יח: "שבע על חטאתיכם". ואלו הן: א) ושבכתי את גאון עזכם, ב) ונתתי את שמיכם כפרזל, ג) ואת ארצכם כנחשה, ד) ותם לריק כחכם, ה) ולא תתן ארצכם את יבוליה, ו) ועץ הארץ לא יתן כלום, ז) לא יתן פרי אלא ישיר פירותיו (רא"ם). תורה כא

ומלקה אותו - אין בכך כלום, אבל אדם שעמל וחרש וזרע ונפש ופסח ועדר, ובא שדפון ומלקה אותו - הרי שניו של זה קהות - כלומר, נשאר בלא כח (כשם שהשינים הקהות אין בכהן ללעוס), לאחר שהוציא כל פוחתיו לריק.
ולא תתן ארצכם את יבולה - אף מה שאמה מוביל לה - מפרש "יבולה" מענן הובלה, ולא מענן תבואה (בכפסוק ד' ונתנה הארץ יבולה). כיון שכבר אמר ונתתי את שמיכם כפרזל ואת ארצכם כנחשה, ומסתמא לא תתן ארצכם את יבולה (רא"ם).
בשעת הזרע - כלומר, אפילו את הזרע שזורע אינו מוציא. וברש"י דברים יא, יז מוסיף: "כענין שנאמר (חגי א, ו) וזרעתם הרבה והבא מעט".
ועץ הארץ - אפילו מן "הארץ" יהא לקוי - לומד בן מיתור תיבת "הארץ", שהיה צריך לומר: והעץ לא יתן פרי (רא"ם).
שלא יחניט פרותיו בשעת ההנטה - שהארץ לא תמשוך הלחות למעלה לחנוט פירותיו (מלבי"ם). ולכאורה בן

בָּכָה, מִנֵּי? תִּלְמֹד לֹמֵר (דברים לב כד): "וְשָׁן-בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח בָּם", הָרִי שְׁתִּים. וּמִנֵּי שְׁתָּהָא מִמִּיתָה בְּנִשְׁכָּתָה? תִּלְמֹד לֹמֵר (שם): "עַם-חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר", מָה אֵלֹו נֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין, אָף אֵלֹו נֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין; כָּכָר הָיוּ שָׁנִים בְּאַרְצֵי-יִשְׂרָאֵל: חֲמֹור נֹשֵׁף וּמִמִּית, עֶרֶוד נֹשֵׁף וּמִמִּית. וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם • אֵלֹו הַקְטָנִים. וְהַכְרִיתָהּ אֶת-בְּהֵמַתְכֶם • מִבְּחוּץ. וְהַמְעִיטָהּ אֶתְכֶם • מִבְּפָנִים. וְנִשְׁמֹו דְרָכֵיכֶם • שְׂבִילִים גְּדוּלִים וְשְׂבִילִים קְטָנִים, הָרִי שָׁבַע פְּרָעָנוֹת: שָׁן בְּהֵמָה, וְשָׁן חִיָּה, חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר, וְשִׁפְלָה, וְהַכְרִיתָהּ, וְהַמְעִיטָהּ, וְנִשְׁמֹו.

(כג) וְאַם-בְּאֵלָה לֹא תֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כג וְאַם בְּאֵלִין לֹא תִתְּרוּן לְמִימָרִי וְתִהְיוּן קְדָמִי בְּקִשְׁיִי: כ"ג לֹא תֹסְרוּ לִי • לְשׁוֹב אֵלַי.

(כד) וְהִלַּכְתִּי אַף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שָׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כד וְאֵתְהָךְ אָף אֲנִי עִמָּכֶם בְּקִשְׁיִי וְאֵלַי יִתְּכוּן אָף אֲנִי שָׁבַע עַל חַטֵּיכֶם:

(כה) וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עֲרֵיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתַּתֶּם בִּיד-אֹיֵב: כה וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֶרֶב נֶקֶמַת נֶקֶם-בְּרִית • וְיֵשׁ נֶקֶם שְׂאִינוּ בְּבְרִית, בְּדֶרֶךְ שְׂאֵר נֶקֶמוֹת, וְזֶהוּ סְמוּי עֵינָיו שֶׁל צִדְקָיָהוּ. דָּבָר אַחֵר:

אשל אברהם - הרב אלאשילי

וְנִשְׁמֹו - מִלְשׁוֹן שְׁמֹמָה (ראה רש"י תהלים לח, א). שְׁאִין עוֹבֵר (רש"י שבת לג, א). דְרָכֵיכֶם - שְׂבִילִים גְּדוּלִים וְשְׂבִילִים קְטָנִים - וְלָכֵן נֶאֱמַר "דְרָכֵיכֶם" לְשׁוֹן רַבִּים (תרי"ב). שְׂהִשְׂבִילִים בֵּין גְּדוּלִים בֵּין קְטָנִים יִהְיוּ שׁוֹמְמִים.

הָרִי שָׁבַע פְּרָעָנוֹת: שָׁן בְּהֵמָה, וְשָׁן חִיָּה, "חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר" "וְשִׁפְלָה", "וְהַכְרִיתָהּ", "וְהַמְעִיטָהּ", "וְנִשְׁמֹו". - לְשׁוֹן הַכְּתוּב דְּבָרִים כב, כד. כְּלֹמֵר, "חֵית הַשְּׂדֶה" הָאֲמֹרָה בְּפִסּוּק בּוֹלָלֶת שְׁלֹשָׁה סוּגִים שֶׁל מִזִּיקִים: שָׁן בְּהֵמָה, שָׁן חֵית, וְזֹחֲלִי עֶפֶר. וְלָכֵן נִחְלָקֶת לְשִׁלֵּשׁ פּוֹרְעָנוּיוֹת. תוֹרָה כג

(כב) לֹא תֹסְרוּ לִי - לְשׁוֹב אֵלַי -

כְּאִילוֹ אָמַר: וְאַם בְּאֵלָה לֹא תִשְׁוֹבוּ אֵלַי. וּפִירוּשׁוֹ: אִם לֹא תִרְצוּ לְשׁוֹב עִם כָּל הַיְסוּרִין הָאֵלֹו (רא"ס). אוּ פִירוּשׁוֹ: וְאַם בְּאֵלָה לֹא תִקְחוּ מוֹסֵר לְשׁוֹב אֵלַי, וּבָנָה מִבְּאֵר מְדוּעָה נֶאֱמַר "תֹּסְרוּ לִי", וְלֹא "תֹּסְרוּ מִפְּנֵי", שְׁאִין בְּנִתְּנוּ רֵק שֶׁלֹא יִקְחוּ מוֹסֵר מִמֶּנּוּ, אֲלֹא שֶׁלֹא יִקְחוּ מוֹסֵר לְשׁוֹב אֵלַי (ע"פ גי'א). תוֹרָה כד

(כה) נֶקֶם בְּרִית - וְיֵשׁ נֶקֶם שְׂאִינוּ בְּבְרִית בְּדֶרֶךְ שְׂאֵר נֶקֶמוֹת - כְּלֹמֵר, "נֶקֶם בְּרִית" פִּירוּשׁוֹ: בְּדֶרֶךְ הַנֶּקֶמוֹת הַנְּדוּגוֹת בְּעוֹלָם, וְזֶהוּ מִה שְׁמוֹסִיף רִשְׁיִי

נֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין, אָף אֵלֹו - בְּהֵמָה. נֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין. כָּכָר הָיוּ שָׁנִים בְּאַרְצֵי יִשְׂרָאֵל - מוֹכִיחַ בָּזָה שְׁאִין זֶה עֵינִי שֶׁלְמַעַלָה מִדֶּרֶךְ הַטֵּבַע (הר"ב). אוּ שְׁמוֹכִיחַ בָּזָה שֶׁהַקְלָלָה אָכֵן הִתְקַיְּמָה. חֲמֹור נֹשֵׁף וּמִמִּית, עֶרֶוד - חֲמֹור הַכָּר (רש"י איוב לט, ד).

נֹשֵׁף וּמִמִּית - וְרָאָה רִשְׁיִי דְבָרִים שֶׁם: "וְשָׁן בְּהֵמָה" - מַעֲשֵׂה הָיָה וְהָיוּ הַרְחִלִים נֹשְׁכִין וּמִמִּיתִין.

וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם - אֵלֹו הַקְטָנִים - מִיתָת יְלָדִים קְטָנִים, שֶׁפֶן הַקּוֹבֵר אֶת בְּנָיו קְרוִי שְׂבּוּל. וְנֶקֶט "הַקְטָנִים", כִּי הַגְּדוּלִים הֵם בְּכָלֵל "וְהַשְׁלַחְתִּי בָכֶם" (באר בשדה).

וְהַכְרִיתָהּ אֶת בְּהֵמַתְכֶם - מִבְּחוּץ - חֵית הַשְּׂדֶה יִכְרִיתוּ אֶת הַבְּהֵמוֹת מִבְּחוּץ, בֵּינָן שֶׁהֵן נִמְצְאוֹת בְּחוּץ בְּשִׂדֶּה, וּמִשּׁוֹם כֶּף גַּם נֶאֱמַר בָּהֶם "וְהַכְרִיתָהּ", כְּלֹמֵר שֶׁיִּכְרִיתוּ אוֹתָם לְגַמְרִי (שפ"ט).

וְהַמְעִיטָהּ אֶתְכֶם - מִבְּפָנִים - חֵית הַשְּׂדֶה יִמִּיתוּ אֶת בְּנֵי הָאָדָם מִבְּפָנִים בְּתוֹף הָעִיר, וּמִשּׁוֹם כֶּף נֶאֱמַר בָּהֶם רֵק "וְהַמְעִיטָהּ" וְלֹא "וְהַכְרִיתָהּ", שֶׁכֵּינִי שְׂבָנִי הָאָדָם נִמְצָאִים בְּתוֹף הָעִיר, הַחֵית לֹא יוֹכִלוּ לְהַכְרִיתָם לְגַמְרִי אֲלֹא רֵק לְהַמְעִיט מִסְפָּרָם (שפ"ט).

לְשׁוֹן שְׁלִיחוֹת, שְׂאֵם כֶּן הָיָה צָרִיף לֹמֵר "וְהַשְׁלַחְתִּי אֲלֵיכֶם", וּכְשֶׁהוּא אוֹמֵר "וְהַשְׁלַחְתִּי בָכֶם", הָרִי מִשְׁמַעוֹ שְׂאֵגְרָה בָכֶם אֶת חֵית הַשְּׂדֶה. וְרָאָה גַּם רִשְׁיִי שְׁמוֹת ח, יז (הר"ב).

וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם - אִין לִי אֵלָא חִיָּה מְשַׁפְּלָת שְׂדֵרְכָה בָּכָה, בְּהֵמָה שְׁאִין דְרָכָה בָּכָה מִנֵּי? תִּלְמֹד לֹמֵר - דְּבָרִים לב, כד.

"וְשָׁן בְּהֵמַת אֲשֶׁלַח בָּם" - רָאָה רִשְׁיִי שְׁמוֹת שֶׁם, שְׁהוּא לְשׁוֹן שְׁסוּי.

הָרִי שְׁתִּים - אִין הַכּוֹנֶה שְׁמוֹנָה כָּאֵן אֶת "שָׁן בְּהֵמָה" הָאֲמֹר בְּסִפֵּר דְּבָרִים, אֲלֹא שֶׁמִּשְׁם מוֹכַח שֶׁ"וְהַשְׁלַחְתִּי בָכֶם" אֶת חֵית הַשְּׂדֶה" הָאֲמֹר כָּאֵן בּוֹלָל גַּם אֶת "שָׁן בְּהֵמָה", וְכַמְבֹאֵר בְּרִשְׁיִי לְעִיל יא, ב שֶׁבְּהֵמָה בְּכָלֵל חִיָּה (ע"פ באר בשדה וְתוֹרַת מִנְחֵם). וְרָאָה גַּם רִשְׁיִי בְּרִאשִׁית ב, ח: "וְכֵן אֲצֵל הַבְּהֵמָה חֹזֵר וְכַתֵּב וַיֵּצֵר ה' אֱלֹהִים מִן הָאָדָמָה כָּל חֵית הַשְּׂדֶה".

וּמִנֵּי שְׁתָּהָא מִמִּיתָה בְּנִשְׁכָּתָה? תִּלְמֹד לֹמֵר - דְּבָרִים שֶׁם.

"עַם חֲמַת זֹחֲלִי עֶפֶר" - וּבְרִשְׁיִי שֶׁם: "אֶרֶס נִחְשִׁים הַמְהַלְכִים עַל גְּחוֹנִים עַל הָעֶפֶר, כְּמִים הַזּוֹחֲלִים עַל הָאָרֶץ". מָה אֵלֹו - זֹחֲלִי עֶפֶר.

"נָקַם בְּרִית" - נקמת בריתי אשר עברתם, כל הַבָּאָת חֶרֶב שֶׁבַמִּקְרָא, היא מלחמת חילות אויבים. וְנִאֲסַפְתֶּם - מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור. וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם - ועל ידי הדבר, ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המַת בירושלים, וכשהם מוציאים את המַת לקברו, נתנים ביד אויב.

(כו) בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטֶּה־לֶּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶּם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶּם בַּמִּשְׁקָל וְאִכְלֵתֶם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: ם

ש"י - מִטֶּה־לֶּחֶם - לשון משען, כמו (ירמיה מח יז): "מִטֶּה־עֹז". בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטֶּה־לֶּחֶם - אֶשְׁבֵּר לָכֶם כָּל מִסְעָד אֶכֶל, והם חצי רעב. וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶּם בְּתַנּוּר אֶחָד - מחסר עצים. וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶּם בַּמִּשְׁקָל - שתהא התבואה נרקבת ונעשית פת נפולה ומשתפרת בתנור, והן יושבות ושוכלות את השברים

אשל אברהם - הרב אלאשולי

גם תהלים קי, ב וברש"י שם.
בְּשִׁבְרֵי לֶכֶם מִטֶּה לֶחֶם - אֶשְׁבֵּר - מפרש "בשברי" - "אשבור", אף שלכאורה פירושו הוא: בעת שברי, מפני שכאן הכונה היא שישובו (רא"ם). ואין זה סותר לפירוש הפשוט של "בשברי", שכן ניתן לפרשו גם במשמעות: "בהיות שאשבור" (אוצרות יס"ט). או באשר אשבור. וכן תרגם אונקלוס.
לָכֶם כָּל מִסְעָד אֶכֶל - מכאן בזה ש"לחם" בולל "כל מיני אוכל". וכמבואר ברש"י לעיל כא, כא: "כל מאכל קרוי לחם". וכן תרגם אונקלוס: "סעד מיכלא". ו"כל מסעד אוכל" פירושו: כל תמיכה וסעד של אוכל.
וְהִם חֲצִי רָעָב - ראה יחזקאל ה, טז: "בשלחי את חצי הרעב.. ושבירתי לכם מטה לחם". וראה רש"י סנהדרין צו, א: "חצי רעב - רעב מעט, שלא יהא שובע בשום מקום". אכל ראה רש"י סוכה כט, א: "חצי רעב משחירין פנים".

וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכֶּם בְּתַנּוּר אֶחָד - מחסר עצים - ולא מחסר לחם, שהרי כבר נאמר "בשברי לכם מטה לחם" (ג"א).

וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכֶּם בַּמִּשְׁקָל - שתהא התבואה נרקבת, ונעשית פת נפולה - נשבר ונפול בשאוזוין אותו (רש"י ב"ק צט, א).

וּמִשְׁתַּפֶּרֶת בְּתַנּוּר, וְהֵן יוֹשְׁבוֹת - צריך עיון מה מסיף בלשון "יושבות".

בְּרִיתִי - ברית התורה, בדכתיב (ירמיה לג, כה): "אם לא בריתי יומם ולילה" (רש"י שבת לג, א).

אֶשֶׁר עָבַרְתֶּם - וכן תרגם אונקלוס.
כָּל הַבָּאָת חֶרֶב שֶׁבַמִּקְרָא, היא מלחמת חילות אויבים. וְנִאֲסַפְתֶּם - מן החוץ אל תוך הערים מפני המצור. - והרי זה מקרא קצר, וכאלו כתוב: והבאתי עליכם אנשי חרב (רא"ם). ועל-פי זה מובן המשך לשון הכתוב "ונאספתם אל עריכם", שזהו מפני המצור של חיל האויב (ג"א). וברש"י שבת לג, א: "החרב, דהינו משלחת גריו מלחמה".

וְשַׁלַּחְתִּי דָבָר בְּתוֹכְכֶם - וְעַל־יְדֵי הַדָּבָר: "ונתתם ביד האויבים הצרים עליכם, לפי שאין מלינים את המַת בירושלים" - שאם מת בה אדם באותו היום קוברים אותו מיד, ומסורת היא בידינו ואין טעם לדבר (רש"י ב"ק פב, א).

וּכְשֶׁהֵם מוֹצִיִּים אֶת מַתֵּיהֶן לַקְּבָר, נָתַנִּים - ראה גם רש"י שמות ג, כב ש"ונתתם" הוא לשון נפעל. כלומר תהיו נתנים.

"בִּיד אוֹיֵב" - שאם לא כן, מה ענין הדבר אצל "ונתתם ביד אויב"?

(רא"ם, תורה כו)

(כו) מִטֶּה לֶחֶם - לשון משען - משען לחם (רש"י יחזקאל ד, טז. ה, טז. יד, ג). מפני שהלחם סועד את הגוף ומחזקו כאדם הנשען על מטהו (ספר חובת).

כְּמוֹ "מִטֶּה עֹז" - ירמיה מח, יז. וראה

"בדרך שאר נקמות", ומזה שאמר הכתוב "חרב נוקמת נקם ברית", אף שהיה לו לומר רק "חרב נוקמת", משמע שכוונתו לומר שזהו בנוסף לנקמה שאינו בברית, שאינו בנוהג שבעולם, שגם כזה ינקום (ספר חובת). אף לפי זה היה לו למנות בשבע הפורעניות לקמן פסוק כו גם נקם שאינו של ברית, אלא צריך לומר שכוונת רש"י שנקם זה אינו בכלל הקללות, אלא היא נקמה יוצאת דופן על מעשה יוצא דופן, ולא הביאו רש"י כאן אלא לפרש מהו "נקם ברית".

וְהֵיוּ סְמוּי עֵינָיו שֶׁל צִדְקָהוּ - שסמא נבוכדנצר את צדקו, כאמור (מ"ב כה, ו) "ואת עיני צדקוהו עור", וסמוי עינים הוא בניגוד למקובל בעולם, שדרך האויבים להרוג, לא לסמא עינים (ספר חובת). אף ה"חזקוני" כתב שכוונת רש"י שיש עוד נקם שאינו כתוב בתורה, שנקרא "ברית", בדכתיב "אלה דברי הברית", וזהו סמוי עינים, וגם זה נעשה בהם. וכדבריו מפורש ברש"י יחזקאל כג, כד: "ושפטוהו במשפטיהם - משפט שלא כתבתי בתורת, והוא ממשפטי נמוסיהם, ואיזה זה? זה סמוי עינים, שגורו את עיני צדקוהו". אף מלשון רש"י בפנים שכתב בפירוש השני "נקמת בריתי", משמע שלפירוש הראשון אינה "בריתי", אלא "ברית" סתם, וכפירוש ספר הזכרון.

דָּבָר אַחֵר: "נָקַם בְּרִית", נקמת

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת בחוקות נה
לחלקם ביניהם. ואכלתם ולא תשבעו. זה מארה בתוך המעים בלחם, הרי שבע פרעניות: חרב, מצור,
דבר, שבר מטה לחם, חסר עצים, פת נפולה, מארה במעים; "ונתתם" אינה מן המנזן, שהיא החרב.

(כו) ואם-בזאת לא תשמעו לי והלכתם עמי בקרי:
(כח) והלכתי עמכם בחמת-קרי ויפרתי אתכם
אף-אני שבע על-חטאתיכם:

(כט) ואכלתם בשר בניכם ובשר בנותיכם תאכלו:
(ל) והשמדתי את-במותיכם והכרתי את-חמניכם
ונתתי את-פגריכם על-פגרי גלוליכם וגעלה נפשי
אתכם:

כ"י - במתיכם • מגדלים ובירניות • חמניכם • מין עבודת אלילים שמעמידין על הגגות, ועל שם שמעמידים
בחמה קרויין 'חמנים'. ונתתי את-פגריכם • תפוחי רעב היו, ומוציאים יראתם מחיקם ומנשקים אותם,
וכרסו נבקעת ונופל עליה. וגעלה נפשי אתכם • (ת"י) זה סלוק שכינה.

(לא) ונתתי את-עריכם חרפה והשמותי את-
מקדשיכם ולא אריח בריח ניחחכם:

כ"י - ונתתי את-עריכם חרפה • יכול מאדם? כשהוא אומר: "והשמתי אני את-הארץ", הרי אדם אומר!
הא מה אני מקים: "חרפה"? מעובר ושבר. והשמותי את-מקדשיכם • יכול מן הקרבנות? כשהוא אומר:
"ולא אריח", הרי קרבנות אמורים! הא מה אני מקים: "והשמותי את-מקדשיכם"? מן הגדודיות, שירות
של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות לבא שם. הרי שבע פרעניות: אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ונועלה נפשי אתכם - זה סלוק
שכינה - וראה רש"י לעיל פסוק
יא. תורה לא
(לא) ונתתי את עריכם חרפה -
יכול מאדם - מתושבי הערים בלבד
(רא"ם).
כשהוא אומר - לקמן פסוק לב.
"והשמתי אני את הארץ", הרי אדם
אומר, הא מה אני מקים "חרפה"?
מעובר ושבר - מבחוץ (רא"ם).
והשמותי את מקדשיכם - יכול מן
הקרבנות? כשהוא אומר: "ולא
אריח", הרי קרבנות אמורים, הא
מה אני מקים: "והשמותי את
מקדשיכם"? מן הגדודיות, שירות
של ישראל שהיו מתקדשות ונועדות
לבא שם. הרי שבע פרעניות:
אכילת בשר בנים ובנות, והשמדת

אכמזנות (הערך).
חמניכם - מין עבודה-זרה
שמעמידין על הגגות. ועל שם
שמעמידין בחמה קרויין חמנים -
ראה גם רש"י יחזקאל ו, ד: "מין תבנית
צלמי עבודה-זרה העשויין על הגגות
לחמור".
ונתתי את פגריכם - תפוחי - כמו
נפוחי (רש"י סנהדרין טג, ב).
רעב היו, ומוציאין יראתם מחיקם
ומנשקים אותם - בלומר, כל כך היו
משוקעים בעבודה-זרה עד שגם
בהיותם נפוחי רעב היו מנשקים אותה
(ספר הזכרון).
וכרסו נבקעת - מהרעב.
ונופל עליה - וזהו "על פגרי
גלוליכם", דהינו עבודה-זרה (רש"י שבת
לג, א).

ידחק לומר שנהו פירוש "והשיבו",
שכן "והשיבו" פירושו מלשון השבה,
שישיבו ויחזירו את הלחם על
המשקל, כיון שהלחם כבר נשקל פעם
אחת בקיותו קמח.
ושוקלות את השברים לחלקם
ביניהם. ואכלתם ולא תשבעו -
זהו מארה בתוך המעים - שאוכל
החרב ואינו שבע (רא"ם).
הרי שבע פרעניות: "חרב", מצור,
"דבר", שבר "מטה לחם", חסר
עצים, פת נפולה, מארה במעים.
"ונתתם" - "ביד אויב" - לעיל פסוק
כח.
אינה מן המנזן, שהיא החרב - וכמו
שפירש רש"י לעיל שם שהיא מלחמת
חילות האויבים. תורה כו
(ל) במתיכם - מגדלים ובירניות -

במות - הרי שמים. כריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא עלי-די השמדת הכריתות, יפלו החמנים שבראשי הגנות ויכרתו. "ונתתי את פגריכם וגו'", הרי שלש, סלוק שכינה ארבע, חרפן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, "ולא ארית" קרפנות, הרי שבע.

(לב) וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ וְשִׁמְמוֹ עָלֶיהָ אֵיבִיכֶם
הִי־שָׁבִים בָּהּ:
לב ואצדי אנה ית ארעא ויצריון עלה בעלי דכביכון דיתבין בה:

י"ז וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ. זו מדה טובה לישראל, שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצם, שתהא שוממה מיושביה.

(לג) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם וְהִרִיקְתִּי אַחֲרֵיכֶם חֶרֶב
וְהִיתָה אֶרְצְכֶם שְׂמָמָה וְעֵרִיכֶם יִהְיוּ חֲרָבָה:
לג ויתכון אבדר ביני עממיא ואגרי בתריכון דקטלין בחרפא ויהי ארעכון צדיא וקריוכון יהיו חרפא:

י"ח וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם. זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה גולים למקום אחד, רואים זה את זה ומתנחמין; וישראל נזרו בכמזרה, כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בתכרתה. והריקתי כששולף החרב, מתרוקן הנדן. ומדרשו: חרב הנשטת אחריכם אינה חוזרת מהר, כאדם שמריק את המים ואין סופן לחזור. והיתה ארצכם שממה. שלא תמהרו לשוב לתוכה, ומתוך כך עריכם יהיו חרבה.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

שום חילוק בין חרב למים ויין ושמן המתורקנים מהכלי, שבכלם מוסב על הדבר הנשלף או הנשפף על שם הרקת הכלי. ולכן נראה שפירוש המדרש מבאר רק מדוע נקט הכותב דוקא "והריקתי" אף שכול היה לומר בלשון אחר, כגון "והרגתי אתכם בחרב" כבשמות כב, כג. גם יש לומר, שפירוש המדרש מבאר מדוע נאמר "והריקתי אחריכם חרב" ולא "והריקתי חרב אחריכם", שההדגשה היא שההרקה תהיה "אחריכם".

ואין סופן לחזור - אף שיש הבדל בין מים לחרב, שהמים אינם חוזרים כלל ואילו החרב חוזרת לנדנה לאחר זמן, בכל זאת יש דמיון ביניהם, שפיון שאינה חוזרת מהר אלא לאחר זמן, נראה הדבר כאילו אינה חוזרת כלל מחמת אריכות הזמן, כמים שאינם חוזרים כלל. וראה רש"י שבדבור הבא.

והיתה ארצכם שממה - **שלא תמהרו לשוב לתוכה** - לכן נאמר בלשון "והיתה ארצכם שממה", שמתאר את מצב השממון של הארץ, שתהיה שוממה זמן רב, אבל על פעולת השממון של הארץ כבר נאמר לעיל פסוק לב. ומתוך כך "עריכם יהיו חרבה"

גולים למקום אחד רואים זה את זה ומתנחמים, וישראל נזרו בכמזרה - נפה שזורה בה שעורים (רש"י ירמיה טו, ז), לנקותם (רש"י ישעיה ל, כד).

כאדם הזורה שעורים בנפה ואין אחת מהן דבוקה בתכרתה - ראה גם ירמיה שם: "ואזרם במזורה". וברש"י שם: "שלא יהיו פולן גולין למקום אחד".

והריקתי - כששולף החרב מתרוקן הנדן - תיק החרב. וראה גם רש"י שמות טו, ט: "על שם שהוא מריק את התער בשליפתו ונשאך ריק, נופל בו לשון הרקה", עין שם שמביא הוכחות לכך מכמה פסוקים. אבל ראה רש"י בראשית יד, יד: "והריקתי אחריכם חרב - אודין בחרבי עליכם".

ומדרשו - תורת כהנים. **"חרב הנשטת אחריכם אינה חוזרת מהר** - לנדנה.

כאדם שמריק את המים - לפי פשוטו נאמר לשון הורקה על החרב על שם הנדן המתרוקן, ואילו לפירוש המדרש נאמר לשון הורקה על החרב עצמו (בלשון השאלה), בדוגמת המים שמריקים מהכלי, שפעולת ההרקה מוסכת על המים, ולא על שם הכלי המתרוקן מהמים. אבל ראה רש"י שמות שם שגם בפשוטו של מקרא אין

במות, הרי שמים. כריתת חמנים אין כאן פרענות, אלא עלי-די השמדת הכריתות יפלו החמנים שבראשי הגנות ויכרתו. "ונתתי את פגריכם וגו'", הרי שלש. סלוק שכינה ארבע. חרפן ערים, שממון מקדש מן הגדודיות, "ולא ארית" קרפנות, הרי שבע. - משמע שמפרש "מקדשיכם" גם על המקדש וגם על שירות ישראל, שלא יהיו שירות ישראל מתקדשות לבא לבית המקדש. ונראה שלומד בן מזה שנאמר "מקדשיכם" לשון רבים. תורה לב

(לב) וְהִשְׁמַתִּי אֶנִּי אֶת־הָאָרֶץ - זו מדה טובה לישראל - מפרש בן משום שנאמר "והשמתי אני את הארץ", אני בעצמי, לומר שיש כאן ענין של טובה, פיון שהקדוש-ברוך הוא "רב חסד", וכמו שכתב רש"י לקמן פסוק מא: "אני בעצמי אביאם, זו מדה טובה לישראל" (נרא). ואין הכונה שאין זו קללה, אלא שבקללה זו יש מדה טובה לישראל.

שלא ימצאו האויבים נחת רוח בארצכם שתהא שוממה מיושביה - וזהו "ושממו עליה אויביכם". תורה לג

(לג) וְאַתֶּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם - זו מדה קשה, שבשעה שבני מדינה

שיעור יומי ליום שלישי כ"ג אייר ושנים מקרא ואחד תרגום - כו - פרשת בחוקות
נז
- נראות לכם חרבות; שבשעה שאדם גולה מביתו ומפרמו ומעירו וסופו לחזור, באלו אין פרמו וביתו
חרבים, כך שנויה ב'תורת כהנים'.

(לד) אז תרצה הארץ את שבתתיה כל ימי השמה
ואתם בארץ איביכם אז תשבת הארץ והרצת
את שבתתיה:
לד בכך תרעי ארעא ית שמטהא כל יומין די
צדיאת ואתון בארע בעלי דבכיכון ככן
תשמט ארעא ותרעי ית שמטאה:

כ"ג - אז תרצה • תפיס את פעם המקום, שבעס על שמטותיה. והרצת • למלך את שבתותיה. (כל ימי
השמה • לשון 'העשות', ומ"ם דגש במקום כפל, 'שממה').

(לה) כל ימי השמה תשבת את אשר לא שבתה
בשבתותיכם בשבתתם עליה:
לה כל יומין די צדיאת תשמט ית די לא
שמטת בשמטיכון בד היתותן יתבין עלה:

כ"ג - את אשר לא שבתה • שבעים שנה של גלות בכל, הן היו כנגד שבעים שנות השמטה ויובל שהיו
בשנים שהכעיסו ישראל בארצם לפני המקום, ארבע מאות ושלשים שנה: שלש מאות ותשעים היו שני
עונם משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת השבטים, ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים שנה משגלו עשרת

אשל אברהם - הרב אלאשילי

ישראל מבניסותם לארץ עד החורבן,
כמפורש ברש"י דברים ד, כה.
**שלוש מאות ותשעים היו שני עונם
משנכנסו לארץ עד שגלו עשרת
השבטים** - אלו השלש מאות ותשעים
שנים שמצאתי בתשובות רבי יוסף ריש
מתיבתא: בימי השופטים, ח' שנים ביד
בושן, י"ח ביד עגלון, כ' ביד סיסרא, ז'
ביד מדין, י"ח ביד בני עמון, מ' ביד
פלשתים, הרי קי"א. מן מיכה עד
שנשבה הארון בימי עלי מ', הרי קנ"א.
חשוב לזכור בן נכט כ"ב, נדב בנו ב',
בעשא כ"ד, אלה בנו ב', עמרי י"ב,
אחאב כ"ב, אחזיהו בנו ב', ויהורם אחיו
י"ב, ויהוא כ"ח, יהואחז י"ו, יהואש בנו
י"ו, וירבעם בנו מ"א, הרי ש"נ שנה,
ומנחם בן גדי י', פקחיהו בנו ב', ופקח בן
רמליהו כ', והושע בן אלה ט' שנים, הרי
שצ"א, ושנה אחרונה להושע אינה מן
המנין, לפי שבשנת ט' להושע נלקדה
שומרון ולא היה חשבון המלכות
להושע אלא ח' שנים, הרי שלש מאות
ותשעים שנים (רש"י יחזקאל ד, ה).
**ובני יהודה הכעיסו לפניו ארבעים
שנה** - כ"ב של מנשה, ושנים דאמון,
וי"א דיהויקים, ודמש שנים ממלכות
צדקיהו (ע"פ רש"י שם פסוק ו). וראה רש"י
לקמן.

כל מלוא השמטות שביטלו שמטותיה.
וראה בפסוק הבא.
"את שבתתיה" - לשון "והרצת" הוא
פועל יוצא לשלישי, והינו שהארץ
תפיס את שבתותיה למלך. ופירושו,
שהשמטות יהיו מרוצות למלך
[לשדוש ברוך הוא] (גרא). ונקט
"למלך" דוקא, כי הקדוש ברוך הוא
מלך הארץ.
כל ימי השמה - לשון העשות -
מבנין נפעל, שהארץ קבלה את פעלת
השמון, ונהיתה שוממה. וראה גם
רש"י לעיל יג, נה, יד, מג.
ומ"ם דגוש במקום כפל, שממה -
בדפוס ראשון נוסף כאן: ואין לומר
"בהשמה" בשני חטפין בראש
תיבה. תורה לה
(לה) **את אשר לא שבתה** - שבעים
שנה של גלות בכל הן היו כנגד
שבעים שנות השמטה ויובל -
שקלקלו ישראל ולא שבתו בהם (רש"י
חבקוק ב, א).
**שהיו בשנים שהכעיסו ישראל
בארצם לפני המקום ארבע מאות
ושלשים [ושש]** - כך הגירסא בכמה
כתבי יד ודפוסים ראשונים. וכן עולה
החשבון לפי דברי רש"י בהמשך.
שנה - מתוך 850 שנה שהיו בארץ

נראות לכם חרבות, שבשעה
שאדם גולה מביתו ומפרמו
ומעירו וסופו לחזור, באלו אין
פרמו וביתו חרבים. כך שנויה
ב'תורת כהנים'. - ולא ש"עריכם
יהיו חרבה" והו דבר נוסף על שממון
הארץ כבפסוק לא, אלא כאן הוא
תוצאה של שממון הארץ. ויש לומר
שלומד בן מיתור תיבת "יהיו", שהיה
לו לומר "ועריכם חרבה", אלא הכונה
ש"יהיו [בעיניכם] חרבה",
ובכפנים. תורה לד
(לד) **אז תרצה** - תפיס - "תרצה"
מלשון פיוס (גרא).
**את פעם המקום שבעס על
שמטותיה** - אף ש"תרצה" הוא מבנין
קל שברך כלל הוא פועל עומד, כאן
בהכרח הוא פועל יוצא, ופירושו:
תרצה, שכן נאמר בהמשך "את
שבתותיה", הנו שמטותיה, וכיון שלא
שיף לומר שהיא תפיס את שמטותיה,
לכן פירש שהיא תפיס את פעם
הקדוש ברוך הוא שבעס על השמטות
(ראה גרא). ומפרש "את שבתותיה", על
שמטותיה.
והרצת - למלך - בדפוס ראשון
ושני: למלאות. ולפי גירסא זו, הכונה
שהריצו יהיה כשהארץ תשובות את

השִׁבְטִים עַד חֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַיִם, הוּא שְׁנֵאֲמַר בִּיחְזָקָאֵל (ד' ד'): "וְאַתָּה שָׁכַב עַל-צִדְךָ הַשְּׁמָאֲלִי וְגו', וְכָלִיתָ אֶת-אֱלֹהִי, וְשָׁכַבְתָּ עַל-צִדְךָ הִימָנִי שְׁנִית וְנִשְׁאַתָּ אֶת-עֹן בֵּית-יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם", וְנִבְּוָה זֶה נִאֲמָרָה לִיחְזָקָאֵל בַּשָּׁנָה הַחֲמִשִּׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין; וְעוֹד עָשׂוּ שֵׁשׁ שָׁנִים עַד גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ, הָרִי אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ, וְאִם תֹּאמַר: שָׁנוֹת מְנִשָּׁה חֲמִשִּׁים וְחֲמֵשׁ הָיוּ - מְנִשָּׁה עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, וְכָל שָׁנוֹת רִשְׁעוֹ עָשָׂרִים וּשְׁתֵּים, כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּאַגְדַּת 'חֲלָק', וְשָׁל אָמוֹן שְׁתֵּים, וְאַחַת עֶשְׂרֵה לִיהוֹיָקִים וְכַנְגָדָן לְצִדְקִיָּהוּ, צֵא וְחֹשֶׁב לְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, שְׁמִטִּין וְיִוְבְּלוֹת שְׁבַהֲן, וְהֵם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה לְמֵאָה: אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שְׁמִטִּין וּשְׁנֵים יִוְבְּלוֹת. הָרִי לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה, שְׁשִׁים וְאַרְבַּע. לְשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה, חֲמֵשׁ שְׁמִטוֹת. הָרִי שְׁבַעִים חֹסֶר אַחַת, וְעוֹד שָׁנָה יִתְּרָה שְׁנִכְנֶסָה בְּשִׁמְטָה, הַמְשַׁלֶּמֶת לְשְׁבַעִים, (נ"א: וְאוֹתוֹ יוֹבֵל שָׁנָה, שְׁלֹא נִגְמַר בַּעֲוֹנִים נִחָשֵׁב לָהֶם); וְעַלֵּיהֶם נִגְזַר שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים (ד"ה"ב לו' א'): "עַד-רָצָתָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתוֹתֶיהָ וְגו' לְמֵלֹאֹת שְׁבַעִים שָׁנָה".

(לו) וְהִנֵּשְׂאָרִים בְּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָתָא
אִיבֵיהֶם וְרִדְף אֹתָם קוֹל עֲלֵה נִדְף וְנָסוּ מִנִּסְתָּ-חֶרֶב
וְנִפְּלוּ וְאִין רִדְף:

כ"ג - וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ • פַּחַד וְרָף לִבְךָ. 'מ"ם' שֶׁל "מִרְדָּךְ", יִסוֹד נוֹפֵל הוּא, כְּמוֹ 'מ"ם' שֶׁל 'מוֹעֵד' וְשֶׁל 'מוֹקֵשׁ'.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

צֵא וְחֹשֶׁב לְאַרְבַּע מֵאוֹת וּשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה שְׁמִטִּין וְיִוְבְּלוֹת שְׁבַהֲן, וְהֵם שֵׁשׁ עֶשְׂרֵה לְמֵאָה, אַרְבַּע עֶשְׂרֵה שְׁמִטִּין וּשְׁנֵי יִוְבְּלוֹת - כָּל יוֹבֵל שְׁבַע

שְׁמִיטוֹת (רש"י חֲבֻקוֹק ב, א).

הָרִי לְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה - שְׁשִׁים וְאַרְבַּע - נ"ו שְׁמִיטוֹת, וְשִׁמְטָה שְׁנִים הַמּוֹקֶדֶת שׁוֹת לְיוֹבֵל (רש"י חֲבֻקוֹק שם).

לְשְׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ שָׁנָה חֲמֵשׁ שְׁמִטוֹת - בְּשְׁלֹשִׁים וְחֲמֵשׁ שָׁנִים.

הָרִי שְׁבַעִים חֹסֶר אַחַת, וְעוֹד שָׁנָה יִתְּרָה - שְׁנַת הַשְּׁלֹשִׁים וְשֵׁשׁ.

שְׁנִכְנֶסָה בְּשִׁמְטָה הַמְשַׁלֶּמֶת לְשְׁבַעִים - שְׁנִיחָשְׁבָה לָהֶם לְעוֹן [כִּבְּלוֹ לֹא שָׁמְרוּ אֶת הַשְּׁמִיטָה שֶׁהִיָּתָה צְרִיכָה לְבֹא לְאַחֲרֵי שֵׁשׁ שָׁנִים, אִף שֶׁלְמַעֲשֵׂה לֹא הָיָה זֶה בְּאַשְׁמַתָּם, שֶׁהָרִי גָלוּ מִהָאָרֶץ בְּסוֹף שָׁנָה רִאשׁוֹנָה], וְנִחָשְׁבָתָה אִף הִיא בְּמִנְיַן הַשְּׁבַעִים, כִּיּוֹן שְׁבַעֲוָנִים לֹא נִגְמַר, וְגָלוּ מִהָאָרֶץ (ע"פ רש"י יחזקאל שם וְחֲבֻקוֹק שם).

וְעַלֵּיהֶם נִגְזַר שְׁבַעִים שָׁנָה שְׁלָמִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר בְּדִבְרֵי הַיָּמִים "עַד רָצָתָה הָאָרֶץ אֶת שְׁבַתוֹתֶיהָ וְגו' לְמֵלֹאֹת שְׁבַעִים שָׁנָה". - ב' לו',

כא. תורה לו

(לו) וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ - פַּחַד וְרָף לִבְךָ. 'מ"ם' שֶׁל "מִרְדָּךְ" יִסוֹד נוֹפֵל הוּא - פִּירוּשׁ, הַמ"ם הִיא יִסוֹד בְּתִיבָה אֱלֵא

הַשָּׁנִים (סֵפֶר הַחֻזְרוֹן). וְעוֹד עָשׂוּ שֵׁשׁ שָׁנִים עַד גָּלוּת צִדְקִיָּהוּ, הָרִי אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ - וּבִסְטָר - הַכֹּל 436.

וְאִם תֹּאמַר: שָׁנוֹת מְנִשָּׁה חֲמִשִּׁים וְחֲמֵשׁ הָיוּ - בְּכַתוּב בְּמִלְכִים ב' כא, א. וּמִדּוּעַ מוֹנִים מִמִּלְכוּת שָׁנוֹת מְנִשָּׁה רַק כ"ב שָׁנָה.

מְנִשָּׁה עָשָׂה תְּשׁוּבָה שְׁלֹשִׁים וְשָׁלֹשׁ שָׁנָה, וְכָל שָׁנוֹת רִשְׁעוֹ עָשָׂרִים וּשְׁתֵּים, דְּבַתִּיב - מִלְכִים ב' כא, ג.

"וְעָשָׂה אִשְׁרָה בְּאִשְׁרָה עָשָׂה אַחֲאָב" - דְּמִשְׁמַע, כְּשִׁיעוֹר הַשָּׁנִים שֶׁחֻטָּא אַחֲאָב בְּמִלְכוֹ, חֻטָּא מְנִשָּׁה (רש"י סְנִיחָרִין קג, א).

וְאַחֲאָב מִלְדָּה עָשָׂרִים וּשְׁתֵּים שָׁנָה - בְּכַתוּב בְּמִלְכִים א טז, כט.

כְּמוֹ שֶׁאָמְרוּ בְּאַגְדַּת "חֲלָק" - סְנִיחָרִין קג, א.

וְשָׁל אָמוֹן שְׁתֵּים - רָאָה מִלְכִים ב' כא, יט.

וְאַחַת עֶשְׂרֵה לִיהוֹיָקִים - רָאָה מִלְכִים ב' כג, לו'.

וְכַנְגָדָן - וְכְמוֹ כן.

לְצִדְקִיָּהוּ - שְׁמִלְךָ אַחַת עֶשְׂרֵה שָׁנִים, רָאָה מִלְכִים ב' כד, יח. וּבִסְטָר-הַכֹּל אַרְבָּעִים וְשֵׁשׁ שָׁנִים שְׁמִלְכִי וְהוּדָה הַכַּעֲסִי לְפָנֶי הַמֶּקוֹם לְאַחֵר גָּלוּת עֶשְׂרֵת הַשְּׁבַטִים.

מְשַׁנְּגוֹ עֶשְׂרֵת הַשְּׁבַטִים עַד חֲרֻבוֹת יְרוּשָׁלַיִם. הוּא שְׁנֵאֲמַר בִּיחְזָקָאֵל - ד', ד"ו.

"וְאַתָּה שָׁכַב עַל צִדְךָ הַשְּׁמָאֲלִי - לְשׁוּמְרוֹן, שֶׁהִיא בְּשִׁמְאֵל (בְּצִפּוֹן) אָרֶץ יִשְׂרָאֵל (ע"פ רש"י שם). לְסָבוֹל צַעַר וְיִסּוּרִין מִנֵּין יָמִים כְּמִנְיַן שָׁנִים אֲשֶׁר הִצִּיקְתָּנִי רוּחִי בְּכִיבוֹל עַל שֶׁהִכְעִיסוּ לְפָנַי, וְתִכְפַּר עַל עוֹנֵם (רש"י שם).

וְגו' - "וְשִׁמְטָה אֶת עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל עָלָיו מִסֵּפֶר הַיָּמִים אֲשֶׁר תִּשְׁכַּב עָלָיו תִּשָּׂא אֶת עוֹנֵם, וְאֲנִי נִתְּתִי לָךְ אֶת שְׁנֵי עוֹנֵם לְמִסְפַּר יָמִים שְׁלֹשׁ מֵאוֹת וְתִשְׁעִים יוֹם וְנִשְׁאַתָּ עוֹן בֵּית יִשְׂרָאֵל".

וְכָלִיתָ אֶת אֱלֹהִי וְשָׁכַבְתָּ עַל צִדְךָ הִימָנִי - לִיהוּדָה, לְפִי שִׁיְהוּדָה בְּדִרוּמָה שֶׁל אָרֶץ יִשְׂרָאֵל (רש"י שם).

שְׁנִית, וְנִשְׁאַתָּ אֶת עוֹן בֵּית יְהוּדָה אַרְבָּעִים יוֹם" - "יוֹם לְשָׁנָה יוֹם לְשָׁנָה נִתְּתִיו לָךְ".

וְנִבְּוָה זֶה נִאֲמָרָה לִיחְזָקָאֵל ב"שָׁנָה הַחֲמִשִּׁית לְגָלוּת הַמֶּלֶךְ יְהוֹיָכִין" - יִחְזָקָאֵל א, ב. שֶׁהוּא חֲמֵשׁ שָׁנִים לְמִלְכוּת צִדְקִיָּהוּ. וּבִיחּוֹד עִם עָשָׂרִים וּשְׁתֵּים שָׁנָה שֶׁל מְנִשָּׁה וּשְׁתֵּים שֶׁל אָמוֹן וְאַחַת עֶשְׂרֵה שֶׁל יְהוֹיָקִים, הָרִי אַרְבָּעִים, וְכִדְלָעִיל. וְיְהוֹיָכִין מִלְדָּה רַק שְׁלֹשָׁה חֲדָשִׁים, וְהֵם לֹא נִחָשְׁבִים בְּמִנְיַן

עֲלֶה נְדָף • שְׁהִירוֹת דּוּחְפוֹ וּמִכָּהוּ עַל עֲלֶה אַחֵר וּמִקְשָׁקֶשׁ וּמוֹצִיא קוֹל, וְכֵן תִּרְגְּמוּ: "קַל טְרָפָא דְשִׁקְיָה" – לְשׁוֹן חֲבֻטָּה; "שְׁדוּפַת קָדִים" – "שִׁקִּיפֹן קָדוּם" לְשׁוֹן מִשְׁקוֹף, מְקוֹם חֲבֻטַּת הַדֹּלֶת, וְכֵן תִּרְגְּמוּ שֶׁל "חֲבוּרָה" – "מִשְׁקוּפִי". וְנִסּוּ מְנַסֵּת-חֶרֶב • כָּאֱלוֹ רוֹדְפִים וְהוֹרְגִים אוֹתָם.

(לז) וְכִשְׁלוֹ אִישׁ-בְּאֲחִיו בְּמַפְנֵי-חֶרֶב וְרִדְף אֵין וְלֹא-תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לִפְנֵי אוֹיְבֵיכֶם:
לִזְוִיתְקִלּוֹן גְּבַר בְּאַחִיוִי כְּמִקְדָּם דְּקִטְלִין
בְּחֶרֶבָא וְרִדִּיף לִית וְלֹא תְּהִי לְכוֹן תְּקוּמָה
קָדָם בְּעָלִי דְּבִיכוֹן:

כ"ג • וְכִשְׁלוֹ אִישׁ-בְּאֲחִיו • כְּשִׁירָצוֹ לְנוֹס, יִכְשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִכְהֲלוּ לְרוֹץ. בְּמַפְנֵי-חֶרֶב • כָּאֱלוֹ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים שִׁיָּהָא בְּלִבְכֶּם פֶּחַד, וְכָל שְׂעָה סְבוּרִים שְׁאָדָם וְרוֹדְפָם. וּמִדְרָשׁוֹ (ת"ז): "וְכִשְׁלוֹ אִישׁ-בְּאֲחִיו", זֶה נִכְשֵׁל בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש ב עמ' שמו)

זֶה נִכְשֵׁל בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה, שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה (רש"י כו, לז) אֵיתָא ב'לְקוּטֵי תוֹרָה' שֶׁדַּבְּרִי הַתּוֹכָחָה, לְפִי הָאֻמָּת, אֵינָם אֱלָא בְּרָכוֹת. וְאַף כָּאֵן: הַבְּרָכָה הִיא, שְׁאֵחָד יָכוֹל לַעֲזוֹר וְלִהְיוֹת לַחֲבֵרוֹ, מִכֵּיּוֹן שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה, הֵינִי שֶׁהֵם מְעֲרִבִים זֶה בְּזֶה וְעֲרִבִים וְעִמִּים זֶה לָזֶה, שֶׁלֹּכֶן עוֹזְרִים וּמוֹעִילִים אֶחָד לַשֵּׁנִי בְּחֶפֶץ לֵב וּבִשְׂמֻחָה.

(לח) וְאַבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם וְאַכְלָה אֶתְכֶם אֶרֶץ אוֹיְבֵיכֶם:
לח וְתַבְדִּין בִּינִי עִמָּמָא וְתַגְמַר יִתְכוֹן אֶרֶע
בְּעָלִי דְּבִיכוֹן:

כ"ג • וְאַבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם • כְּשֶׁתִּהְיוּ פְּזוּרִים, תִּהְיוּ אֲבוּדִים זֶה מִזֶּה. וְאַכְלָה אֶתְכֶם • אֱלֹו הַמֵּתִים בְּגוֹלָה.

אשל אברהם - הרב אלאטויל

שִׁיָּהָא בְּלִבְכֶּם פֶּחַד, וְכָל שְׂעָה סְבוּרִים שְׁאָדָם וְרוֹדְפָם - ובאמת "וְרוֹדֵף אֵין".

וּמִדְרָשׁוֹ: - סְנִהֲדִין כו, ב. שְׁבוּעוֹת לט, א. שְׁאֵם כְּפִשׁוּטוֹ מִדֶּה עֲנִין הַמִּיּוּחָד שֶׁל "וְכִשְׁלוֹ אִישׁ בְּאֲחִיו", דְּרִי בִן דְּרֵף הַנָּסִים שֶׁנִּכְשְׁלִים אִישׁ בְּחִבְרִיו (גרא), וּבִפְרָט שֶׁכָּבֵר נֶאֱמַר בְּפִסּוֹק שֶׁלִּפְנֵיו "וְנִפְלוּ".

"וְכִשְׁלוֹ אִישׁ בְּאֲחִיו" - אִישׁ בְּשִׁבִּיל אֲחִיו (רש"י סנהדרין כו, סע"ב).

זֶה נִכְשֵׁל בְּעוֹנוֹ שֶׁל זֶה - ו' כְּמַפְנֵי חֶרֶב" פִּירוּשׁוֹ: כְּמוֹ שֶׁנִּכְשֵׁל אִישׁ מִפְּנֵי חֶרֶב הַרוֹדֵף אֶחָד, בִּן יִכְשֵׁל מִפְּנֵי עוֹן חֲבֵרוֹ (רא"ם).

שֶׁכָּל יִשְׂרָאֵל עֲרִבִין זֶה לָזֶה - וְרָאָה רִש"י דְּבָרִים כט, כח שֶׁרַק מִשְׁקַבְלֵו עֲלֵיהֶם אֶת הַשְּׁבוּעָה בְּהָר עֵיבָל וּבְהָר גְּרִיזִים נִעֲשֶׂה עֲרִבִים זֶה לָזֶה. תוֹרָה לֵח

(לח) וְאַבְדֶּתֶם בְּגוֹיִם - כְּשֶׁתִּהְיוּ פְּזוּרִים - "בְּגוֹיִם". כְּאִמּוֹר לַעֲלִיל פִּסּוֹק לֵג "וְאַתְכֶּם אֲגִדָּה בְּגוֹיִם".

תִּהְיוּ אֲבוּדִים זֶה מִזֶּה - לֹא אֲבוּדִים מִמֶּשׁ, שְׁאֵם בִּן אֶיךָ תִּתְקַנֵּם הַבְּחֻטָּה יִתְבָּרַךְ (פסוק מד): "וְאַף גַּם זֹאת בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם לֹא מֵאֲסִתִּים וְלֹא

שִׁמְקִשְׁקוּשׁוֹ יֵצֵא קוֹל, וְאֵין הָעֲלָה נִדְחָף מִעֲצָמוֹ אֱלָא עַל-יְדֵי דּוּחָהּ, וְהוּא הַרוֹחַ (רא"ם). וְהַקִּדִּים לְפָרֶשׁ תַּחֲלִילָה "וְנִסּוּ מְנוּסַת חֶרֶב" וְרַק אַחֲרָיָהּ "עֲלֶה נְדָף", מִפְּנֵי שֶׁלְּאַחַר שִׁפְיָרֶשׁ שֶׁ"מְנוּסַת חֶרֶב" פִּירוּשׁוֹ שֶׁרַק "כָּאֵילוֹ רוֹדְפִים אוֹתָם", וּבִאֲמַת "אֵין רוֹדֵף", מִתְעוֹרֶרֶת שְׁאֵלָה: אֵם בִּן מִדֶּה פִּירוּשׁ "וְרוֹדֵף אוֹתָם קוֹל עֲלֶה נְדָף"? וְעַל זֶה מִפְּרָשׁ שֶׁזֶהוּ קוֹל הָעוֹלָה מִקְשָׁקֶשׁ הָעֲלִים בְּלִבָּהּ, וְלֹא שֶׁקוֹל הַחֵיל הוּא כְּקוֹל עֲלֶה נְדָף (לבוש).

וְכֵן תִּרְגְּמוּ: "קַל טְרָפָא דְשִׁקְיָה", לְשׁוֹן חֲבֻטָּה - נִחְבֹּט (רש"י ע"ז כח, ב).

"שְׁדוּפַת קָדִים" - בְּרָאשִׁית מא, ו. רָאָה רִש"י שֶׁם.

"שִׁקִּיפֹן קָדוּם", לְשׁוֹן מִשְׁקוֹף, מְקוֹם חֲבֻטַּת הַדֹּלֶת - רָאָה גַּם רִש"י שְׁמוֹת יב, ז.

וְכֵן תִּרְגְּמוּ שֶׁל "חֲבוּרָה" - שְׁמוֹת כא, כה.

"מִשְׁקוּפִי" - לְשׁוֹן חֲבֻטָּה רִש"י שם. תוֹרָה לז

(לז) וְכִשְׁלוֹ אִישׁ בְּאֲחִיו - כְּשִׁירָצוֹ לְנוֹס, יִכְשְׁלוּ זֶה בְּזֶה, כִּי יִכְהֲלוּ לְרוֹץ "בְּמַפְנֵי חֶרֶב", כָּאֱלוֹ בּוֹרְחִים מִלִּפְנֵי הוֹרְגִים - זֶהוּ פִּירוּשׁ "בְּמַפְנֵי חֶרֶב".

שֶׁלִּפְעָמִים הִיא נִחְסֶרֶת מִמֶּנָּה, כְּמוֹ (דברים ב, א) "אֵל יִרְף לְבַבְכֶּם", וְזֶה נִקְרָא יִסּוּד נּוֹפֵל (מִירָא דְכִיא).

כְּמוֹ מ"ם שֶׁל "מוֹעַר" - שֶׁלִּפְעָמִים הֵמ"ם נִחְסֶרֶת, כְּמוֹ (שְׁמוֹת כה, כב) "וְנִגְעַדְתִּי לָךְ שֶׁם" (מִירָא דְכִיא).

וְשֶׁל "מוֹעַר" - שֶׁלִּפְעָמִים הֵמ"ם נִחְסֶרֶת, כְּמוֹ (דוֹשֵׁט ט, ח) "פַּח יְקוֹשׁ" (מִירָא דְכִיא). וְרָאָה רִש"י דְּבָרִים יב, ל.

וְנִסּוּ מְנוּסַת חֶרֶב - כָּאֱלוֹ רוֹדְפִים הוֹרְגִים אוֹתָם - וְכָאֵילוֹ אֲמַר: וְנִסּוּ כְּמִנּוּסַת חֶרֶב, וְלֹא "מְנוּסַת חֶרֶב" מִמֶּשׁ, כִּי אַחֲרָיו נֶאֱמַר "וְאֵין רוֹדֵף" (רא"ם). וְגַם כִּי אִזּוֹ לֹא הִיָּה לוֹ לומר "מְנוּסַת חֶרֶב", אֱלָא "וְנִסּוּ מִפְּנֵי חֶרֶב" (לבוש). וּפִירֶשׁ "חֶרֶב" - "הוֹרְגִים" בְּחֶרֶב. וְכֵן תִּרְגְּם אוֹנְקִלוֹס.

עֲלֶה נְדָף - רָאָה רִש"י תְּהִלִּים לח, ג שֶׁהִנּוּ בּוֹ יִסּוּד נּוֹפֵל, וְהִדְגֵּשׁ שֶׁבְּדִלְתָּ הוּא בְּמִקּוֹם נו"ן נּוֹסֶפֶת, וְכָאֵילוֹ נֶאֱמַר: נִגְדָף.

שְׁהִירוֹת דּוּחְפוֹ וּמִכָּהוּ עַל עֲלֶה אַחֵר וּמִקְשָׁקֶשׁ וּמוֹצִיא קוֹל - הוֹצִיף לְאֶרִיכוֹת זו, מִפְּנֵי שִׁפְיָרֶשׁ "נְדָף" - נִדְחָף, וְאֵין הָעֲלָה הַנִּדְחָף מוֹצִיא קוֹל אֱלָא כְּשִׁנְדָּחָף אֶצֶל עֲלֶה אַחֵר,

(לט) וְהַנְשָׂאִים בָּכֶם יִמְקֹוּ בַעֲוֹנָם בְּאַרְצָת אֲבִיכֶם
וְאִם בַּעֲוֹנַת אֲבֹתָם אַתֶּם יִמְקֹוּ:

כ"ד - בַּעֲוֹנַת אֲבֹתָם אַתֶּם • (ת"כ) כְּשֶׁעֲוֹנוֹת אֲבֹתָם אַתֶּם - כְּשֶׁאֲנִי חַיִּים מֵעֲשֵׂה אֲבֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם. יִמְקֹוּ •
לְשׁוֹן הַמִּסָּה, כְּמוֹ "מִסָּה", וְכִמְּוָהוּ (זכריה י"ב): "תִּמְקְנָה בְּחִירֵיהֶן", (תהלים לח) "נִמְקֹוּ חֲבוּרֵתִי".

(מ) וְהִתְוֹדוּ אֶת-עֲוֹנָם וְאֶת-עֵוֹן אֲבֹתָם בְּמַעַלְם אֲשֶׁר
מַעַלּוּ-בִי וְאִם אֲשֶׁר-הִלְכּוּ עִמִּי בְּקָרִי:

(מא) אִם-אֲנִי אֶלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם בְּאֶרֶץ
אֲבִייהֶם אוֹ-אֲזִי יִכְנַע לְבָבָם הָעָרֶל וְאִזּוּ יִרְצוּ
אֶת-עֲוֹנָם:

כ"ה - וְהִבֵּאתִי אֹתָם • (ת"כ) אֲנִי בַּעֲצָמִי אֲבִיאָם! זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל, שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: 'הוֹאִיל וְגָלִינוּ
בֵּין הָאֲמֹת עֹבְדֵי אֱלִילִים, נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם! אֲנִי אֵינִי מִנִּיחָם, אֲלֹא מֵעַמִּיד אֲנִי אֶת נִבְיָאִי וּמַחְזִירָן לְתַחַת
כְּנָפִי, שֶׁנֶּאֱמַר (יחזקאל כ' ל"ג): "וְהִעֲלֵה עַל-רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה וְגו' חִי-אֲנִי וְגו' אִם-לֹא בִיד תִּזְקֶה וְגו'".
אוֹ-אֲזִי יִכְנַע • כְּמוֹ (שמות כג): "אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח הוּא", אִם אֲזִי יִכְנַע. לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי, שָׁמָּה, אֲזִי יִכְנַע
לְבָבָם וְגו'. וְאִזּוּ יִרְצוּ אֶת-עֲוֹנָם • יִכְפְּרוּ עַל עֲוֹנָם בִּיסוּרֵיהֶם.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

וְגו' - "אֲשֶׁר אַתֶּם אוֹמְרִים נִהְיָה כְּגוֹיִם
בְּמִשְׁפָּחוֹת הָאֲרָצוֹת לְשִׁירָת עֵץ וְאֶבֶן".
וּבְרִשִׁי שָׁם: "נִפְרוֹק עֲלוּ מֵעַל צִוְּאֵרְנוּ,
מֵאֲחֹר שֶׁשָׁלַח מַעֲלִי".

חִי אֲנִי נָאִם ה' אֱלֹהִים אִם לֹא בִיד
תִּזְקֶה וְגו' - "וּבִירוֹעַ נְטוּיָה וּבְחִמָּה
שְׁפוּכָה אֲמַלּוֹךְ עֲלֵיכֶם".

אוֹ אֲזִי יִכְנַע - כְּמוֹ "אוֹ נֹדַע כִּי שׁוֹר
נִגַּח הוּא" - שְׁמוֹת כֹּא, לוֹ. שֶׁפִּירוּשׁוֹ
"אִם נֹדַע". וְרָאָה גַם רִשִׁי לְעִיל ד', כִּג:
"הִרְבָּה אוֹ" שֶׁשֶׁמֶשֶׁמֶשִׁין בִּלְשׁוֹן אִם".
בְּמִדְבָּר ה', ל'. יִשְׁעִיהָ כו, מה: "אוֹ לְשׁוֹן
אִם". וְרָאָה רִשִׁי שְׁמוֹת שָׁם שֶׁמֶפְרָשׁוֹ:
"אוֹ לֹא הָיָה תָם, אֲלֹא נֹדַע כִּי שׁוֹר נִגַּח
הוּא". וְרָאָה שָׁם בְּבִיאוֹר.

אִם "אוֹ יִכְנַע" - בֵּינוֹן שְׁמֵלֶת "אוֹ"
עֲקָרָה לְשִׁמְשׁ עַל הַדְּבָר הַשִּׁיף בּוֹ
בְּרִירָה, כְּדֹאֲמֵרֵי אֵינְשֵׁי: אוֹ זֶה אוֹ זֶה,
וְכֵן לֹא שִׁיף בְּרִירָה, לְכֵן פִּירֵשׁ שֶׁהוּא
כְּמוֹ "אִם" (באר רחובות). וְלִפְרִיֹשׁ זֶה הוּא
מוֹסָב לְעֵנִין שֶׁלֹּא חֲרִיו, שָׁאִם יִכְנַע
לְבָבָם, אֲזִי יִרְצוּ אֶת עֲוֹנָם.

לְשׁוֹן אַחֵר: אוֹלִי - בֵּינוֹן שְׁתִּיבַת "אִם"
מִתְפַּרֶשֶׁת גַּם בְּמִשְׁמָעוֹת 'אוֹלִי' (באר
רחובות).

שָׁמָּה "אוֹ יִכְנַע לְבָבָם וְגו'" -

כִּף אוֹמֵר: "וְהִבֵּאתִי", מִשְׁמַע שֶׁ"אֲנִי"
הָאֲמֹר לְמַעַלָּה מוֹסָב עַל "וְהִבֵּאתִי",
וְכֵאֵילוֹ נֶאֱמַר "וְהִבֵּאתִי אֲנִי", אֲנִי
בַּעֲצָמִי, וְעַל-דֶּרֶךְ הָאֲמֹר לְעִיל בְּפִסּוֹק
לכ.

זֶה מִדָּה טוֹבָה לְיִשְׂרָאֵל - כִּי בְּכָל מְקוֹם
שֶׁאוֹמֵר "אֲנִי בַּעֲצָמִי", הָרִי זֶה מִדָּה
טוֹבָה, שֶׁכֵּן הִקְדוּשׁ בְּרוּךְ-הוּא הוּא רַב
חֶסֶד (גו').

שֶׁלֹּא יִהְיוּ אוֹמְרִים: הוֹאִיל וְגָלִינוּ בֵּין
הָאֲמֹת נַעֲשֶׂה כְּמַעֲשֵׂיהֶם - אֲנִי אֵינִי
מִנִּיחָם, אֲלֹא מֵעַמִּיד אֲנִי אֶת נִבְיָאִי
וּמַחְזִירָן לְתַחַת כְּנָפִי - מִפְּרֵשׁ הַפִּסּוֹק:
"וְהִבֵּאתִי אוֹתָם" תַּחַת כְּנָפִי בְּהִיוֹתָם
בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם. וּמִפְּרֵשׁ כֵּן, מִשׁוּם
שֶׁאֲמַר: "וְהִבֵּאתִי אוֹתָם בְּאֶרֶץ
אוֹיְבֵיהֶם", וְלֹא אֲמַר: "וְהוֹלַכְתִּי אוֹתָם
בְּאֶרֶץ אוֹיְבֵיהֶם", לְכֵן דִּרְשׁ שֶׁיִּבְיֵאֵם
תַּחַת כְּנָפָיו (רא"ם), אוֹ מִשׁוּם שֶׁהָיָה לוֹ
לִזְמַר: "וְהִבֵּאתִי אוֹתָם אֶל אֶרֶץ
אוֹיְבֵיהֶם", וּמִזֶּה שֶׁאֲמַר "בְּאֶרֶץ
אוֹיְבֵיהֶם", מִשְׁמַע שֶׁגַם בְּהִיוֹתָם בְּאֶרֶץ
אוֹיְבֵיהֶם, יִבְיֵאֵם אֵלָיו תַּחַת כְּנָפָיו
(לבוש).

שֶׁנֶּאֱמַר - יִחְזָקָא ל, ל"ג.
"וְהִעֲלֵה עַל רוּחְכֶם הָיוּ לֹא תִהְיֶה"

גַּעֲלִיתִים לְכָלֹתָם" (רא"ם). וְרָאָה גַם רִשִׁי
לְעִיל פִּסּוֹק ל, וְרָאָה רִשִׁי קִהְלָת ג, ו:
"וְעַתָּה לְאֶבֶד" - "עַתָּה שֶׁאֲבָדָם בְּגוֹלָה,
שֶׁנֶּאֱמַר וְאֲבָדְתֶּם בְּגוֹיִם".

וְאֶבְדָּה אֶתְכֶם - אֵלּוּ - כְּלוֹמֵר רַק
חֶלֶק מִכֶּם, וְזֶהוּ פִירוּשׁ "אֶתְכֶם", וְלֹא
אֶת כּוֹלְכֶם, שֶׁהָרִי הִבְטִיחַ שֶׁלֹּא יִכְלֶה
אוֹתָם, וְכְמוֹ שֶׁאוֹמֵר מִיד "וְהַנְשָׂאִים
בָּכֶם".

הַמִּתִּים בְּגוֹלָה - כְּאֲמֹר "אֶרֶץ
אוֹיְבִיכֶם". תוֹרָה לט

(לט) בַּעֲוֹנַת אֲבֹתָם אַתֶּם -
(כְּשֶׁעֲוֹנַת אֲבֹתָם אַתֶּם) - בְּהִרְבָּה
בְּתִבְיָיִד וּדְפוּסִים רִאשׁוֹנִים לֹא גוֹרְסִים
קִטְעָה.

כְּשֶׁאֲנִי חַיִּים מֵעֲשֵׂה אֲבֹתֵיהֶם בִּידֵיהֶם
- רָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת כ, ה, ל, ז.

יִמְקֹוּ - לְשׁוֹן הַמִּסָּה, כְּמוֹ יִמְסֹו,
וְכְמוֹ "תִּמְקְנָה בְּחִירֵיהֶן" - זְכַרְיָה יד,

יב.
"נִמְקֹוּ חֲבוּרֵתִי" - תְּהִלִּים לח, ו. תוֹרָה מ
(מא) וְהִבֵּאתִי אֹתָם - אֲנִי בַּעֲצָמִי
אֲבִיאָם - נִרְאָה שֶׁאֵינוֹ לֹמֵד כֵּן רַק מִזֶּה
שֶׁאֲמַר "וְהִבֵּאתִי", שֶׁרַק בְּכָל הַקְּלָלוֹת
נֶאֱמַר בִּלְשׁוֹן זֶה, אֲלֹא מִזֶּה שֶׁאֲמַר
לְעִיל: "אִם אֲנִי אֶלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי", וְאַחֲרֵי-

מב ודכירנא ית קמי דעם יעקב ואף ית
קמי דעם יצחק ואף ית קמי דעם אברהם
אנא דכיר וארעא אנא דכיר:

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב ואף את בריתי יצחק
ואף את בריתי אברהם אפר והארץ אפר:

רש"י וזכרתי את בריתי יעקב • בחמשה מקומות נכתב מלא; ואליהו חסר בחמשה מקומות: יעקב נטל
אות משמו של אליהו ערבון, שיבא ויבשר גאלת בניו. וזכרתי את בריתי יעקב • למה נמנו אחרנית?
פלומר, כדאי הוא יעקב הקטן לכך; ואם אינו כדאי, הרי יצחק עמו. ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו,
שהוא כדאי. ולמה לא נאמרה 'זכירה' ביצחק? אלא אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כה עמ' 133)

אפרו של יצחק נראה לפני צבור ומנח על המזבח (רש"י כו, מב) יש לשאל, הרי אפר הקרנות אינו נשאר על המזבח,
אלא יש לקים בו מצות תרומת והוצאת הדשן. ויש לומר, שהעקדה היא בגדר פעולה מתחדשת, כאלו יצחק נשרף על

אשל אברהם - הרב אלעזר

עם יעקב, אינו כדי להרבות זכויות,
שכן זכותו של יצחק מספקת לכך, אלא
משום שלא יעקב עלולה זכותו של
יצחק לעמוד גם לפני עשו, ולכן יש
הכרח לצרף אליו את זכותו של יעקב
כדי להבטיח שהזכות תעמוד לפני
ישראל בלבד (הרב).

ואם אינו כדאי, הרי אברהם עמו -
עם יעקב בלבד (ללא יצחק), משום
שסיבת הצירוף אינה כדי להרבות
זכויות, אלא כדי שהזכות תעמוד לפני
ישראל בלבד, ולשם כך מספיק הצירוף
של אברהם עם יעקב (הרב).

שהוא כדאי - שהכיר את בוראו
בכחות עצמו, אף שגדל בין עובדי
אלילים, ואף מטר נפשו לשריפה על
קידוש השם (הרב).

ולמה לא נאמרה זכירה ביצחק?
אלא אפרו של יצחק נראה לפני
צבור ומנח על המזבח - ראה גם
רש"י בראשית כב, יד, ולכן לא נאמרה
זכירה ביצחק, כי האפר תמיד מונח
ונראה, ואין צורך בזכירה על דבר
הנראה. ובעומק יותר יש לומר,
שהביטוי "אפרו של יצחק" צבור ומנח
על המזבח, אינו האפר שנשאר
לאחרי העקדה (שאז הוא מציאות
אחרת), אלא זה האפר שנוצר על-ידי
שריפתו של יצחק בבניכול ברגע זה,
דהינו שעקידת יצחק היא בגדר פעולה
מתחדשת, כאילו יצחק נשרף על
המזבח פקרבן בכל רגע מחדש, ולכן
לא נאמרה בו זכירה, שכן אין צורך
לזכור מאורע המתרחש ברגע זה עצמו
(הרב). תורה מג

יעקב נטל אות משמו של אליהו -
ונטל אות וא"ו דוקא, משום שבכך
נעשה יעקב מלא ואליהו חסר, שאין
שמו שלם. וה"באר בשדה" כתב, כיון
שהפקידה תהיה באלף הששי, כמובא
בזהר חלק א קט, א. ונטל מחמשה
מקומות כנגד חמשה חומשי תורה,
והרי זה כאילו נשבע בהם (רא"ש). או
משום שהפקידה תהיה על-ידי התורה,
כאמור (מלאכי ג, כב) "וכרו תורת משה
עבדי וגו'", ובקמץ שוף לזה נאמר "הנה
אנכי שולח לכם את אליהו הנביא וגו'"
(באר בשדה).

ערבון, שיבא ויבשר גאלת בניו -
אף שהגאולה אינה תלויה ברצונו של
אליהו אלא ברצונו של הקדוש-ברוך-
הוא, הרי מצינו בסיפור יציאת מצרים
שיש צורך בפעולה מיוחדת כדי
לעורר בבניכול את זכרונם של הקדוש-
ברוך-הוא, כמו שצאמר "וישמע
אלקים את נאקתם, ויזכר אלקים את
בריתו וגו'", אף כאן יעקב לקח ערבון
מאליהו במטרה שאליהו יזכיר
בבניכול להקדוש-ברוך-הוא את בריתו
עם האבות, ובכך יביא את הגאולה,
וזהו טעם הדבר שרש"י מעתיק
מהכתוב גם את התיבות "וזכרתי את
בריתי" (הרב).

וזכרתי את בריתי יעקב - למה נמנו
אחרנית - יעקב, יצחק, אברהם.
לומר - כן הגירסא בדפוס ראשון.
ובדפוסים הרגילים: כלומר.

כדאי הוא יעקב הקטן לכך, ואם
אינו כדאי, הרי יצחק עמו - עם
יעקב. בטעם הצורך לצרף את יצחק

ולפירוש זה הוא מוסב לענין שלפניו:
"והבאתי אותם אל ארץ אויביהם",
שמא "אז יבנע לבכם". ואף שבכך כתב
רש"י לעיל שהקדוש-ברוך-הוא לא
יניחם להיות בכל הגוים, אמר כאן
"שמא יבנע", כיון שכאן הפונה
שלכם יבנע מעצמם, ולא על-ידי
הקדוש-ברוך-הוא, אלא שאם לא יבנע
לבכם מעצמם, אזי הקדוש-ברוך-הוא
יחזירם בעל-כרחם תחת כנפיו (ע"פ גר"א).
או יש לומר, שבהקדוש-ברוך-הוא
מביאם תחת כנפיו בעל-כרחם, וזהו רק
מצדו, אף אין זה אומר שלכם הערל
נכנע מצדם, ולכן מוסיף כאן: "או אז
יבנע", דהינו אם ואולי גם לבכם נכנע
(ע"פ לבוש).

ואז ירצו את עונם - יכפרו - זהו
פירוש "ירצו", מלשון רציו, ומוסב על
העם.

על - זהו פירוש "את".

"עונם" בפיוריהם - הם היסורים
שהקדוש-ברוך-הוא מביא עליהם כדי
שיבנע לבם (ע"פ תורת מנחם). תורה מב

(מב) וזכרתי את בריתי יעקב -
בחמשה מקומות נכתב מלא - כאן.
ירמיה ל, יח: "הנני שב שבות אדלי
יעקב". שם לג, כו: "גם זרע יעקב".
שם מו, כו: "ושב יעקב". שם נא, יט:
"חלק יעקב".

ואליהו חסר בחמשה מקומות -
מלכים ב, א, ג: "אליהו התשבי". שם א,
ד: "וילך אליהו". שם א, ח: "אליהו
התשבי". שם א, י: "ויען אליהו". מלאכי
ג, כג: "הנה אנכי שולח לכם את אליהו
הנביא".

המזבח פקדון בכל רגע מחדש; בכל רגע "צבור ומנח על המזבח" האפר שנוצר על ידי שרפתו, כביכול, ברגע זה. ולכן לא נאמרה בו זכייה, שכן אין צורך לזכר מארע המתרחש ברגע זה עצמו.

(מג) והארץ תעזוב מהם ותרחץ את שבתותיה
בהשמה מהם והם ירצו את עונם יעזובו
במשפטי מאסו ואת חקתי געלה נפשם:
כ"ג יעזובו ויבצעו. גמול ובגמול אשר במשפטי מאסו.

(מד) ואף גם זאת בהיותם בארץ איביהם לא
מאסתי ולא געלתים לכלתם להפרי בריתי אתם
כי אני יהוה אלהיהם:

כ"ג יעזובו ויבצעו. ואף אפילו אני עושה עמכם זאת הפרענות אשר אמרתי, בהיותם בארץ איביהם, לא מאסתי לכלותם ולהפרי בריתי אשר אתם.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כו עמ' 292)

לא מאסתי ולא געלתים לכלתם (כו, מד)

בזהר מבאר שבג' ישראל נמצאים בגלות, הנמשל לשוק של בורסקי, אבל הקב"ה אינו מואס בהם, ואדרבה, בעיני ה' הוא פשוק של בשמים: לא מאסתי מצד לכלתם - לשון פלה (וכמו אדם שפלתו דרה בשוק של בורסקי, שבעיניו הוא פשוק של בשמים). הוי אומר: יהודי אינו 'אוכל' מהגלות, ואין זה אלא שריח רע מקיף אותו מבחוץ; וריח זה עצמו הופך ל'ריח ניחוח', בבחינת יתרון האור מן החשך!

(מה) וזכרתי להם ברית ראשנים אשר הוצאתי אתם
מארץ מצרים לעיני הגוים להיות להם לאלהים
אני יהוה:

כ"ג ברית ראשנים. של שבטים.

(מו) אלה החקים והמשפטים והתורות אשר נתן
יהוה בינו ובין בני ישראל בהר סיני ביד משה:

כ"ג והתורות. אחת בכתב ואחת בעל-פה, מגיד, שכלם נתנו למשה בסיני.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

אויביהם. תורה מה
(מה) ברית ראשנים - של שבטים -
שניצאו ממצרים, שהרי אומר: "אשר
הוצאתי אותם מארץ מצרים" (ספר
הדברים). תורה מה
(מו) והתורות - אחת בכתב ואחת
בעל-פה. מגיד שכלם נתנו למשה
מסיני - שהרי מסיים הכתוב: "אשר
נתן ה' .. בהר סיני ביד
משה". תורה א

כן אומר "אשר במשפטי מאסו", שהם
נאמרו על "במשפטי מאסו", וממילא
קאי גם על "ואת חקותי וגו'" (דברי
הדברים). תורה מה
(מד) ואף גם זאת - "ואף" אפילו -
זהו פירוש: ואף גם.
אני עושה עמכם "ואת" הפרענות
אשר אמרתי: "בהיותם בארץ
אויביהם" "לא מאסתי .. לכלתם",
ו"להפרי בריתי" אשר "אתם". -
שהארץ תעזוב מהם, והם יהיו בארץ

(מג) יעזובו ויבצעו - גמול - בן פירוש
"יעזוב" ככל מקום (רא"ס).
ובגמול - וכפל הלשון לחזק הענין (דברי
הדברים).
אשר "במשפטי מאסו". - הוסיף
"אשר" הוסיף בכתוב, כי ללא זה אין
קשר בין "יעזובו ויבצעו" לבין "במשפטי
מאסו", (גרא). או בדי שלא נאמר
ש"יעזבו" הראשון מוסב על "במשפטי
מאסו" והשני על "ואת חקותי געלה
נפשם", ואם כן אין כאן שום חזיון, ועל

♦ יום רביעי כ"ד אייר ♦

א ומליל יי עם משה למימר:

כז (א) וידבר יהוה אל־משה לאמר:

ב מלל עם בני ישראל ותימר להון גבר ארי
יפרש נדר בפרסן נפשטא קדם יי:

(ב) דבר אל־בני ישראל ואמרת אל־הם איש כי

יפלא נדר בערפך נפשת ליהוה:

הש"י כי יפלא • יפריש בפיו. בערפך נפשת • לתן ערך נפשו, לומר: 'ערך דבר שנפשו תלויה בו - עלי'.

ג ויהי פרסנה דכורא מבר עסרין שנין ועד
בר שתין שנין ויהי פרסנה חמשין סלעין
דקספ בסלעי קודשא:

(ג) והיה ערפך הזכר מבן עשרים שנה ועד

בן־ששים שנה והיה ערפך חמשים שקל בספ

בשקל הקדש:

הש"י והיה ערפך וגו' • אין ערך זה לשון דמים, אלא בין שהוא יקר בין שהוא זול - כפי שניו, הוא
הערך הקצוב עליו בפרשה זו. ערפך • כמו 'ערך'; וכפל הכפ"ן, לא ידעתי מאיזה לשון הוא.ד ואם נקובה הוא ויהי פרסנה תלתין
סלעין:

(ד) ואם־נקבה הוא והיה ערפך שלשים שקל:

ה ואם מבר חמש שנין ועד בר עסרין שנין
ויהי פרסנה דכורא עסרין סלעין ולנקובה
עסר סלעין:

(ה) ואם מבן־חמש שנים ועד בן־עשרים שנה והיה

ערפך הזכר עשרים שקלים ולנקבה עשרת

שקלים:

הש"י ואם מבן־חמש שנים • לא שיהא הנודר קטן, שאין בדבריו קטן כלום, אלא גדול שאמר: 'ערך קטן
הזה, שהוא בן חמש שנים, עלי'.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

א לא האומר ערכי עלי, אפילו היה
הנערך שוה בשוק אלף דינרי זהב, אינו
חייב לשלם אלא כפי ערך שניו הכתוב
בפרשה.ערפך - כמו ערך - וכאילו כתוב:
והיה ערך הזכר.וכפל הכפ"ן לא ידעתי מאיזה לשון
הוא - כי בודאי יש איזה לשון
שמדברים בכפל הכפ"ן (באר רחובות).ומה שלא פירש בן בפסוק הקודם, יש
לומר משום ששם היה אפשר לפרש"בערפך", לפי ערך שלף (של הנערך),
אבל כאן אי אפשר לפרש בן, מפנישבאן מדבר על המעריה, והרי אין
הערך תלוי במעריה, אלא בערךהנערך כפי שמפרט הכתוב, ומאחר
שלמדנו שהכ"ף היתרה היא כ"ףנוספת ולא כ"ף הכינוי, הרי שגם
בפסוק ב אינה כף הכינוי אלא כ"ף

יתרה. תורה ד

(ה) ואם מבן חמש שנים - לא

מכלום (רא"ס). תורה ג

(ג) והיה ערפך וגו' - אין ערך זה
לשון דמים - כלומר, מה שהוסיףהכתוב "והיה ערפך" אף שגבר אמר
"בערפך נפשות", וזה מפני שבא לומרבזה שאין הערך המדובר כאן ערך
דמים שמשפנה מאדם לאדם, אלא"והיה ערפך הזכר וגו'", הערך הוא
קבוע לפי שנים (באר בשדה).א לא בין שהוא יקר בין שהוא זול -
כפי שניו הוא הערך הקצוב עליובפרשה זו - כלומר, אין לקבוע הערך
לפי דמי הנערך ושניו בשוק, אלא הואערך קבוע לפי שנים (ספר חזקוני), אף
שלפעמים הערך הקבוע הוא פחותמדמי הנערך, וזהו "שהוא יקר",
ולפעמים הערך הקצוב הוא יותר מדמיהנערך, וזהו "שהוא זול". והרא"ם כתב
שכונת רש"י לומר שאין ההקדש הזההקדש דמים, כמו האומר דמי עלי,
שחייב לשלם כפי שניו הנערך בשוק,(ב) כי יפלא - יפרש בפיו - לשון
פירוש, בתרגומו "ארי יפרש" רש"י חגיגהי א, וראה גם רש"י סנהדרין כה, א
ד"כ יפליא, יפרש משמע". וראה גם

רש"י במדבר ו, ב: "יפליא - יפרש".

בערפך נפשת - לתן ערך נפשו -
הוסיף מלת "ליתן" קודם מלת"בערפך", כי לולא מלת ליתן הנוספת
לא יובן ממנו כלום, ומפני שעם תוספתל"ליתן" לא מתאים שמוש ב"ית",
השמיטה, ואמר: "ליתן ערך", ובאמרו"ערך" ביאר שהכ"ף של "בערפך" אינה
כ"ף הנוכח אלא כ"ף התוספת (וראה

רש"י לקמן פסוק ג) [רא"ס].

לומר: ערך דבר שנפשו תלויה בו
עלי - בגון שאמר: ערך ראשי עלי,נותן ערך שלם, דכתיב "בערפך
נפשות", דבתר נפש אזלינן רש"י ערכי יתא. אבל אם אמר ערך ידי או רגלי עלי,
שהם אברים שאין הנפש תלויה בהם,
הרי הוא כאילו לא אמר כלום ופסטר

(א) וְאִם מִבֶּן־חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן־חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה עִרְכָּךָ הַזֶּכֶר חֲמִשָּׁה שָׁקָלִים בָּסֶף וְלִנְקָבָה עִרְכָּךָ שְׁלֹשֶׁת שָׁקָלִים בָּסֶף:

וְאִם מִבֶּן יָרֵחַ וְעַד בֶּן חֲמִשָּׁה שָׁנִים וְהָיָה פֶּרֶסָנָה דְּכוּרָא חֲמִשָּׁה סָלְעִין דְּכֶסֶף וְלִנְקוּבְתָא פֶּרֶסָנָה תַּלְת סָלְעִין דְּכֶסֶף:

(א) וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וְמַעְלָה אִם־זָכָר וְהָיָה עִרְכָּךָ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שָׁקָל וְלִנְקָבָה עֶשְׂרֵי שָׁקָלִים:

וְאִם מִבֶּן שְׁתַּיִן שָׁנִים וְלַעֲלָא אִם דְּכוּרָא וְהָיָה פֶּרֶסָנָה חֲמִשָּׁה עָסְרִי סָלְעִין וְלִנְקוּבְתָא עָסְרִי סָלְעִין:

רש"י: וְאִם מִבֶּן־שְׁשִׁים שָׁנָה וגו'. בְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ בְּעֶרְכּוֹ, וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֶתֶת אֲלָא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ, (ערכין יט) דְּאָמְרִי אֲנִשִּׁי: סָבָא בְּבִיתָא – פָּחָא בְּבִיתָא, סָבָא בְּבִיתָא – סִימָא בְּבִיתָא, וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא.

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות מוצאי ש"פ בחוקותי תשל"ח)

סָבָא בְּבִיתָא, פָּחָא בְּבִיתָא (רש"י כז, ז) יֵשׁ לְשָׂאֵל, אִם כֵּן רָאוּי שְׂלָא יְהִיָּה לְזָקֵן עֶרְךָ כָּלָל, וּמִדּוּעַ יֵשׁ לוֹ עֶרְךָ, וְאִךְ יוֹתֵר מִזְקָנָה. וְיֵשׁ לוֹמַר, שְׁרִישׁ מִיּוֹשֵׁב זֹאת בְּדִיוֹק לְשׁוֹנוֹ: הַכֶּנֶּה רַק בִּיחָס לְנִהוּל הַבֵּית וּכְדוּמָה, אֲבָל בְּדַבְרִים שֶׁמַּחוּץ לַבֵּית, כַּגֹּן רִבְנוּת וְהִנְהֻגַת הַצְבּוּר, יֵשׁ מַעְלָה בְּכָךְ שֶׁרֵב וּמִנְהִיג צְבּוּר הוּא זָקֵן וְעַל נִסְיוֹן.

(ח) וְאִם־מֶלֶךְ הוּא מִעֲרָכְךָ וְהֶעֱמִידוֹ לְפָנֵי הַכֹּהֵן וְהֶעֱרִיף אֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹף יָד הַנִּזְרָר יַעֲרִיכֵנוּ הַכֹּהֵן: ׀

ח וְאִם מֶסֶכֶן הוּא מִפֶּרֶסָנָה וּיְקִימָנָה קֶדֶם כְּהֵנָא וּיְפָרוֹס לְתַת כְּהֵנָא עַל מִימַר דִּי תַדְבֵּק יְדָא דְנִזְדָּא יְפָרֶסָנָה כְּהֵנָא:

רש"י: וְאִם מֶלֶךְ הוּא • שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לִתֵּן הָעֶרֶךְ הַזֶּה. וְהֶעֱמִידוֹ • לְנַעֲרֹךְ לְפָנֵי הַכֹּהֵן, וְיַעֲרִיכֵנוּ לְפִי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף. עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג • לְפִי מַה שְׁיִישׁ לוֹ, יִסְדְּרֵנוּ וְיִשְׁאִיר לוֹ כְּדִי חֲזִירוֹ: מִשָּׁה, כֹּר, כָּסֶת וְכָלִי אֲמֻנוֹת; אִם הָיָה חֲמוֹר, מִשְׁאִיר לוֹ חֲמוּרוֹ.

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שִׁיחָא חֲנוּדָר קָמֵן, שְׂאִין דְּבִרְבִּי קָמֵן כְּלוּם, אֲלָא גְדוּל שְׂאִמְרִי: עֶרְךָ קָמֵן הָיָה, שְׁהוּא "כֵּן חֲמִשָּׁה שָׁנִים", עָלִי. - מִפְּנֵי שְׂאִין בּוֹ דַּעַת (מִשְׁנָה עֲרִכִין ב.א.) תוֹרָה וְ (א) וְאִם מִבֶּן שְׁשִׁים שָׁנָה וְגו' - בְּשִׁמְגִיעַ לִימֵי הַזְקָנָה הָאִשָּׁה קְרוּבָה לְהַחֲשֹׁב כְּאִישׁ, לְפִיכָךְ הָאִישׁ פּוֹחֵת בְּהַזְדַּקְנוֹ יוֹתֵר מִשְׁלִישׁ עֶרְכּוֹ - שֶׁכֵּן מִבֶּן עֶשְׂרִים עַד שְׁשִׁים עֶרְכּוֹ חֲמִשִּׁים שָׁקָלִים, וּמִבֶּן שְׁשִׁים וּמַעְלָה עֶרְכּוֹ חֲמִשָּׁה עֶשְׂרֵי שָׁקָלִים, הָרִי שְׁהוּא שְׁוֹה פָחוֹת מִשְׁלִישׁ מִעֲרָכּוֹ הַקּוֹדֵם. וְהָאִשָּׁה אֵינָה פּוֹחֶתֶת אֲלָא שְׁלִישׁ בְּעֶרְכָּהּ - שֶׁכֵּן הַנְּקָבָה מִבֶּת עֶשְׂרִים וְעַד שְׁשִׁים עֶרְכָּהּ שְׁלֹשִׁים שָׁקָלִים, וּמִבֶּת שְׁשִׁים וּמַעְלָה עֶרְכָּהּ עֶשְׂרֵה שָׁקָלִים, הָרִי שְׁהוּא שְׁוֹה הַקּוֹדֵם. דְּאָמְרִי אֲנִשִּׁי - הוּבָא בְּעֶרְכִּין יט, א. אֲלָא שְׁבִגְרִיסָא שְׁלִפְנִינֵי הַסּוּיִם "וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא" אֵינּוּ, וּכְנִרָאָה

כֵּן הוּא גִירְסַת רִשׁ"י בְּגִמְרָא שֶׁ. וְלִהְיֶיר שְׁבוּהָר חֲדָשׁ בְּרִאשִׁית לָהּ, א מוּבָא: תִּנְיָא סָבָא בְּבִיתָא וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא. וּבְאִצְרֵי הַמְדֻרָשִׁים אֵינִיזְשִׁטָאט (אלפא ביתא דבן סירא) מְבִיא כֵּן בְּשֵׁם כֵּן סִירָא. סָבָא בְּבִיתָא - פָּחָא - שְׁכָר, שְׂאִינוֹ אֲלָא לְמִשָּׂא (רש"י שם). בְּבִיתָא, כְּכֵתָא בְּבִיתָא - סִימָא - מִטְמוֹן, שְׁיִכּוּלָה לְטָרוּחַ וְלַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּזַקְנוּתָהּ (רש"י שם). בְּבִיתָא וְסִימָא טָבָא בְּבִיתָא - סִימָן טוֹב בְּבִית, כְּלוּמַר מְבִיאָה בְּרָכָה בְּבִית. וּבְכָל זֹאת יֵשׁ לְזָקֵן עֶרְךָ גְדוּל יוֹתֵר מִהַזְקָנָה, מִשּׁוּם שֶׁרַק בִּיחָס לְנִיהוּל עֲנִינֵי הַבֵּית הָעֶרְךָ שֶׁל הַזָּקֵן יוֹדֵר וְשֶׁל הַזְקָנָה עוֹלָה, אֲבָל בִּיחָס לְנִיהוּל עֲנִינֵי הַצְבּוּר (שְׁוֹהוּ תַּפְקִידָם שֶׁל אֲנָשִׁים). יֵשׁ מַעְלָה בְּאֲנָשִׁים וְקָנִים בֵּין שְׁנֵים מְנֻסִים יוֹתֵר, לְכֵן עֲדִין הָעֶרֶךְ שְׁלֵהֶם גְּבוּהָ בִּיחָס לְזָקָנָה (חריב). תוֹרָה ח

(ח) וְאִם מֶלֶךְ הוּא - שְׂאִין יָדוֹ מִשְׁגָּת לִתֵּן הָעֶרֶךְ הַזֶּה - כְּאִילוֹ אָמַר: וְאִם מֶלֶךְ הוּא מִלְּתַת הָעֶרֶךְ הַזֶּה. וְהוּא "מֶלֶךְ" מִעֲרָכְךָ, מֶלֶךְ יוֹתֵר מִשִּׁיעוּר הָעֶרֶךְ הַזֶּה (רא"ם). וּמְדוּבָר כָּאֵן בְּעֵנֵי שְׁהֶעֱרִיף אֶת עֲצָמוֹ אוֹ אֶת אַחֵר (רש"י ערכין ד.א). וְהֶעֱמִידוֹ - לְנַעֲרֹךְ - וְלֹא אֶת הַמַּעֲרִיף אִם הָעֶרֶךְ אַחֵר. "לְפָנֵי הַכֹּהֵן", וְיַעֲרִיכֵנוּ לְפִי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף - כְּתָב מַעֲרִיף וְלֹא נַעֲרָךְ, מִפְּנֵי שְׁמִדוּבָר כָּאֵן הֵן בְּמַעֲרִיף שְׁהֶעֱרִיף עֲצָמוֹ, וְהֵן בְּמַעֲרִיף שְׁהֶעֱרִיף אַחֵר, שְׂאִמְרִי "עֶרְךָ פְּלוּנִי עָלַי", שְׁבִשְׁנֵי הַמְקָרִים הוֹלְכִים לְפִי הַשְּׁגָת יָד שֶׁל הַמַּעֲרִיף. וּבְכָל מְקָרָה צָרִיךְ לְהַעֲמִיד אֶת הַנַּעֲרָךְ לְפָנֵי הַכֹּהֵן כְּדִי לְהַעֲרִיכוֹ, אֲלָא שְׁהוּא נַעֲרָךְ לְפִי הַשְּׁגָת יָדוֹ שֶׁל מַעֲרִיף. עַל־פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֹג - לְפִי מַה שְׁיִישׁ לוֹ יִסְדְּרֵנוּ - שְׁמִין לְהִנָּחֵל לוֹ צָרְכֵי חֲזִירוֹ, לְשׁוֹן "וְהֶעֱרִיף אוֹתוֹ" (רש"י ב"מ קיג,

(ט) וְאִם־בְּהֶמָה אֲשֶׁר יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה קֶרֶן לַיהוָה כֹּל⁹
ט ואם בעירא די יקרבין מנה קרבנא קדם יי
כל די יתן מנה קדם יי יהי קודשא :

אֲשֶׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ לַיהוָה יִהְיֶה־קֹדֶשׁ:
כ"י כל אשר יתן ממנו אשר יגלה של זו עולה, דבריו קמין ותמכר לצרכי עולה ודמיה חלין, חוץ
מדמי אותו האבר.

(י) לֹא יִחְלִיפֻנוּ וְלֹא־יִמִּיר אֹתוֹ טוֹב בָּרַע אֹזֶרַע
בטוב ואם־המר ימיר בהמה בבהמה והיה־הוא
ותמורתו יהיה־קֹדֶשׁ:

כ"י טוב ברע. תם בבעל מום. או־רע בטוב. (ת"כ, תמורה ט) וכל־שפן טוב בטוב ורע ברע.

(יא) וְאִם כָּל־בְּהֶמָה טְמֵאָה אֲשֶׁר לֹא־יִקְרִיבוּ מִמֶּנָּה
קֶרֶן לַיהוָה וְהַעֲמִיד אֶת־הַבְּהֶמָה לִפְנֵי הַכֹּהֵן:

כ"י ואם כל־בהמה טמאה. (ת"כ, תמורה לב) בבעלת מום - הפתוב מדבר, שהיא טמאה להקרב; ולמדך
הפתוב, שאין קדשים תמימים יוצאין לחלין בפדיון אלא־אם־בן הוממו.

אשל אברהם - הרב אלאשוייל

מ"רע בטוב", הוא כדי להשיענו שאף
אם המיר טוב ברע חלה קדושה על
הרע של חולין (ע"פ דברי דוד). תורה יא
(יא) וְאִם כָּל בְּהֶמָה טְמֵאָה -
בבעלת מום הפתוב מדבר - ולא
בטמאה ממש (כמו סוס וגמל), שזה
פתוב להלן פסוק בו: "ואם בבהמה
הטמאה ופדה בערפק", בפפרש שם
ברש"י.

שהיא "טמאה" להקרב - מבאר
בזה שזהו מה שמוסיף הפתוב "אשר
לא יקריבו ממנה", שהיא טמאה
להקרב בלבד, אבל לבעלים מותרת

(נחלת יעקב ע"פ תוס' תמורה לג, א).

ולמדך הפתוב שאין קדשים תמימים
יוצאין לחלין בפדיון - כמו שזכר
באן: "והעריף הכהן וגו'", "ואם גאל
יגאלנה וגו'".

אלא־אם־בן הוממו - נעשו בעלי
מומין. והלימוד הוא מזה שהתורה
פתבה דין פדיון בבהמה בעלת מום
ולא בבהמה תמימה (ספר חובתן). תורה יב

לצרכי עולה, ודמיה חלין - שהרי
לא הקדיש את גופה (רש"י ערכין ה, רע"א).
חוץ מדמי אותו האבר - שממנו לא
יטול הדמים שהרי הקדישו ואינו שלו
(רש"י חולין סט, ב), וגם אינו יכול למכרו,
כיון שהאבר קדוש קדושת הגוף ואינו
יוצא לחולין (ע"פ רש"י תמורה ה, א). תורה י
(י) טוב ברע - תם בבעל מום - תם
של קדש לא ימיר בבעל מום של
חולין (ע"פ רש"י בכורות יד, ב. תוס' תמורה ט, א. וכן
משמעות רש"י ברבור הבא). אבל ברש"י
תמורה שם: "תמים של חולין לא
יתפס ברע של קדש".

או רע בטוב - בעל מום של קדש
בתם של חולין (ע"פ רש"י שם בכורות. תוס'
תמורה שם). אבל ברש"י תמורה שם:
"בעל מום של חולין בתם של הקדש".
וכל־שפן טוב בטוב ורע ברע - אם
רע של קדש לא ימיר בטוב של חולין,
כל־שפן שלא יחליף טוב של קדש
בטוב של חולין, וכן רע של קדש ברע
של חולין. טעם הדבר שפתבה תורה
"טוב ברע", ולא למדה קל־וחומר

ג. ומלשון רש"י בפנים נראה שמפרש
בן את תיבת "יעריכו", מה־שאינן
"והעריף אותו" מדובר על הנערך, כמו
שכתב בדבור הקודם.

ושאיר לו כדי חייו, מזה בר וכתב
וכלי אפנות, אם היה חמר משאיר
לו חמורו. - שמלאכתו להביא
משאות בחמורו. תורה ט

(ט) כל אשר יתן ממנו - מה שכתב
"ממנו" בלשון וְכָר אֶף שְׁמִדוּבָר
בבהמה, נראה שהפונה ל"כל אשר
יתן", דהינו כל דבר אשר ראוי להקרב
על המזבח.

אמר: רגלה של זו עולה - דבריו
קמין - מזה שכתוב "ממנו .. קדש"
משמע שאדם יכול להקדיש מקצת
הבהמה, אפילו אבר שאין הנשמה
תלויה בו, כמו רגל הבהמה (ראה חולין סט,

ג. או מזה שכתוב "כל אשר יתן"
משמע אפילו רגלה של בהמה (נראה).
ותמכר - כיון שאותו אבר הוי קדוש,
תו לא מצי למשחט ההיא בהמה לשם
חולין אלא תמכר (רש"י תמורה יא, רע"ב).

(יב) וְהֶעֱרִיד הַכֹּהֵן אֹתָהּ בֵּין טוֹב וּבֵין רָע בְּעֶרְכָּךְ יב וְיִפְרוֹס כֹּהֵנָּה יְתֵה בֵּין טוֹב וּבֵין בִּישׁ כִּפְרֹסָנָה דְּכֹהֵנָּה כֵּן יִהְיֶה: הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה:

רש"י: בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה • לְשָׁאֵר כָּל אָדָם הָבָא לְקִנּוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ.

(יג) וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹלָנָה וְיוֹסֵף חֲמִישָׁתוֹ עַל-עֶרְכָּךְ: יג וְאִם מִפְּרֹק יִפְרָקָנָה וְיוֹסֵף חֲמִישָׁה עַל פְּרֹסָנָה:

רש"י: וְאִם-גָּאֵל יִגְאֹלָנָה • בְּבָעָלִים הַחֲמִיר הַכְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִשׁ (ח"ס). וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ בֵּית, וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה, וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי - הַבָּעָלִים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְלֹא שָׁאֵר כָּל אָדָם.

(יד) וְאִישׁ כִּי-יִקְדֹּשׁ אֶת-בֵּיתוֹ לְדֹשׁ לַיהוָה וְהֶעֱרִיכוּ הַכֹּהֵן בֵּין טוֹב וּבֵין רָע כַּאֲשֶׁר יַעֲרִיד אֹתוֹ הַכֹּהֵן בֵּן יָקוֹם: יד וְגִבּוֹר אֲרִי יִקְדֹּשׁ יֵת בֵּיתָהּ קוֹדֶשׁא קָדָם יי וְיִפְרֹסָנָה כֹּהֵנָּה בֵּין טוֹב וּבֵין בִּישׁ כִּמָּא דִּי יִפְרוֹס יְתֵה כֹּהֵנָּה כֵּן יָקוֹם:

(טו) וְאִם-הַמִּקְדִּישׁ יִגְאֹל אֶת-בֵּיתוֹ וְיוֹסֵף חֲמִישִׁית בְּסֶף-עֶרְכָּךְ עָלָיו וְהָיָה לוֹ: טו וְאִם דְּאִקְדֹּשׁ וּפְרוֹק יֵת בֵּיתָהּ וְיוֹסֵף חֲמִישׁ כְּסֶף פְּרֹסָנָה עָלֵיהּ וְיִהְיֶה לָּהּ:

♦ יום חמישי כ"ה אייר ♦

(יז) וְאִם • מִשְׁדֶּה אֲחֻזָּתוֹ יִקְדֹּשׁ אִישׁ לַיהוָה וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זֶרַע זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשִׁים שֶׁקֶל בְּסֶף: יז וְאִם מִחֻקֵּל אֲחֻסְתָּהּ יִקְדֹּשׁ גִּבּוֹר קָדָם יי וְיִהְיֶה פְרֹסָנָה לְפִי זֶרַע זֶרַע בֹּר זֶרַע כּוֹר שְׁעוּרִין בְּחֻמְשִׁין סִלְעִין דְּכֶסֶף:

רש"י: וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זֶרַע • וְלֹא כְּפִי שְׁוֹנָה, אֲחַת שָׂדֶה טוֹבָה וְאֲחַת שָׂדֶה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁוֹה בֵּית כּוֹר שְׁעוּרִים בְּחֻמְשִׁים שְׁקָלִים, כֶּף גִּזְרֵת הַכְּתוּב, וְהוּא שְׁבָא לְגֹאֲלָהּ בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם כָּא לְגֹאֲלָהּ בְּאֲמָצְעוֹ,

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

שְׂגֻלָּהּ שֶׁל זו בְּגֻלָּהּ שֶׁל זו, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ שְׁוֹה הוּא (רא"ם).
אֲחַת שָׂדֶה טוֹבָה וְאֲחַת שָׂדֶה רָעָה, פְּדִיּוֹן הַקֹּדֶשׁ [שְׁוֹה], - כֵּן הַגִּיטָא בְּדָפּוּס רֵאשׁוֹן. וּבְדָפּוּסִים הַרְגִּילִים: שְׁוֹים.
בֵּית כּוֹר שְׁעוּרִים - זֶהוּ "זֶרַע חֹמֶר שְׁעוּרִים". וְהוּא מְקוֹם הָרָאוּי לְזֶרַע שְׁלֹשִׁים סָאִין שְׁעוּרִים. וְשִׁיעוּרוֹ: 274 אַמּוֹת עַל 274 אַמּוֹת לְעֶרְךָ (רֹאה רִשִּׁי קִדּוּשִׁין ס. ב).
בְּחֻמְשִׁים שְׁקָלִים, כֶּף גִּזְרֵת הַכְּתוּב - וְאִפְּלוּ הָיָא שְׁוֹה אֶלְף זֶהוּ (רִשִּׁי עֲרִכּוֹן ה. א).
וְהוּא שְׁבָא לְגֹאֲלָהּ בְּתַחֲלַת הַיּוֹבֵל. וְאִם כָּא לְגֹאֲלָהּ בְּאֲמָצְעוֹ, נֹתֵן לְפִי הַחֲשָׁבוֹן, סִלְעִי וּפְנִדְיוֹן לְשָׁנָה לְפִי

וְכֵן בְּפִדְיוֹן מַעֲשֵׂר שְׁנִי - בְּדִלְקֻמֶּנּוּ פְּסוּק לֹא.
הַבָּעָלִים מוֹסִיפִין חֲמִשׁ וְלֹא שָׁאֵר כָּל אָדָם. - בְּבֵית וְשָׂדֶה וּמַעֲשֵׂר שְׁנִי, מִפְּרֹשׁ בְּכַתוּב שֶׁהַבָּעָלִים הֵם שְׁמוֹסִיפִים חֹמֶשׁ, וְטָרַח רִשִּׁי לְכַתְּבָם כָּאֵן, לְהוֹכִיחַ מִהֵם שֶׁגַּם כָּאֵן הַבָּעָלִים הֵם שְׁמוֹסִיפִים חֹמֶשׁ, אֵף שֶׁלֹּא מִפְּרֹשׁ בְּכַתוּב (נַחֲלַת יַעֲקֹב). תוֹרָה יד
(טז) וְהָיָה עֶרְכָּךְ לְפִי זֶרַע - וְלֹא כְּפִי שְׁוֹנָה - פִּירוּשׁ: לְפִי כְּמוֹת הַזֶּרַע שֶׁיּוֹכֵל לְזָרֹעַ בָּהּ, דִּהְיִנוּ לְפִי גֻלָּהּ, לֹא לְפִי שְׁוֹנָה. שֶׁאִם הָיְתָה גֻלָּהּ כְּדִי שִׁיּוּכֵל לְזָרֹעַ בָּהּ חֹמֶר שְׁעוּרִים, אֵף-עַל-פִּי שֶׁהָיָה קֶרֶקַע וְבוֹרִית, נִדְּוָה כְּמוֹ עִידִית. שֶׁאֵף-עַל-פִּי שֶׁשְׁוֹנָה שֶׁל זו יוֹתֵר מִשְׁוֹנָה שֶׁל זו, מִכָּל-מְקוֹם בֵּינָן

(יב) בְּעֶרְכָּךְ הַכֹּהֵן בֵּן יִהְיֶה - לְשָׁאֵר כָּל אָדָם הָבָא לְקִנּוּתָהּ מִיַּד הַקֹּדֶשׁ - אֲבָל הַבָּעָלִים מוֹסִיפִים חֹמֶשׁ, בְּדִלְקֻמֶּנּוּ פְּסוּק יג. תוֹרָה יג
(יג) וְאִם גָּאֵל יִגְאֹלָנָה - בְּבָעָלִים הַחֲמִיר הַכְּתוּב לְהוֹסִיף חֲמִשׁ - עַל אֲרַבְּעָה רִבְעִים מוֹסִיף חֲמִישִׁית מִן הַחוּץ, שֶׁהוּא רִבְעֵי הַקֶּרֶן, כְּגוֹן אִם הָיְתָה שְׁוֹה עֲשָׂרִים הַבָּעָלִים מִשְׁלָמִים עֲשָׂרִים וְחֻמְשָׁה (כ"מ נד, א ורש"י שם). וְהִטְעַם שֶׁהַבָּעָלִים מוֹסִיפִים חֹמֶשׁ, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְחַרֵּט אָדָם עַל הַקֹּדֶשׁ לְחֹזֵר לְפָדוּתָהּ מִיַּד, לְכֵן הַחֲמִיר עָלָיו הַכְּתוּב לְהוֹסִיף חֹמֶשׁ בְּפִדְיוֹנוֹ (לבוש).
וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ בֵּית - בְּדִלְקֻמֶּנּוּ פְּסוּק טו.
וְכֵן בְּמִקְדִּישׁ אֶת הַשָּׂדֶה - בְּדִלְקֻמֶּנּוּ פְּסוּק טז.

נותן לפי החשבון: סלע ופונדיון לשנה; לפי שאינה הקדש אלא למגן שני היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו, הגזבר מוכרה בדם הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל, כשאר כל השדות המכורות. וכשהיא יוצאה מידו, חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם, והו המשפט האמור במקדיש שדה, ועכשו אפרשנו על סדר המקראות.

(י) **אם משנת היובל יקדיש שדהו בערפך יקום:** יז אם משתא דיובלא יקדש חקלה כפרסנה יקום:

כ"ז אם משנת היובל יקדיש וגו'. אם משעברה שנת היובל, מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד. בערפך יקום. פערך הזה האמור, יהיה, חמשים כסף יתן.

(יח) **ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשבילו הפהן אתה הפסך על פי השנים הנותרת עד שנת היובל ונגרע מערפך:** יח ואם בטר יובלא יקדש חקלה ויחשב לה פהנא ית כספא על מימר שניא דישתארן עד שתא דיובלא ויתמנע מפרסנה:

כ"ח ואם אחר היובל יקדיש. וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתתה ביד גזבר, ובא זה לגאלה אחר היובל. וחשבילו הפהן אתה הפסך על פי השנים הנותרת. כפי חשבון, כיצד? הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר על כלן; והשקל ארבעים ושמונה פונדיון - הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פונדיון אחד לכלן, ואמרו רבותינו שאותו פונדיון - קלבון לפרוטרוט. והבא לגאל, יתן סלע ופונדיון לכל שנה לשנים הנותרות עד שנת היובל. ונגרע מערפך. מגן השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון.

אשל אברהם - הרב אלאשולי

כלומר, שהיו צריכים להפחית פנדיון אחד לכל הארבעים ותשע שנים, ולחשב לכל שנה לפי סלע ופונדיון פחות אחד חלקי ארבעים ותשע. ואמרו רבותינו - בכורות נ, א. שאותו פנדיון קלבון לפרוטרוט - אותו פנדיון כשחלקים אותו לארבעים ותשעה שנה ארבעים ותשע מעות קטנות של קלבון, והוא תוספת הכרע, שמוסיפים לכל שנה קלבון אחד כדי להכריע המשקל (ע"פ בכורות ג, א ורשי שם).

והבא לגאל יתן סלע ופונדיון לכל שנה ל"שנים הנותרות עד שנת היובל". ונגרע מערפך - מגן השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון - שהם יהיו נגרעים מערך חמשים שקל כסף, ולא מגן השנים שמשנת הפדיון עד שנת היובל כפי שלכאורה משמע מהכתוב, שהרי הגואל צריך לתת רק כפי מגן השנים שמשנת הפדיון עד שנת היובל שהוא אוכל את פירותיו, ולא כפי מגן השנים שמשנת היובל עד שנת הפדיון שאינו אוכל את פירותיו. ושיעור

בקימו או שיהיה השעור שיתן (רא"ם). תורה יח (יח) ואם אחר היובל יקדיש - וכן אם הקדישה משנת היובל ונשתתה ביד גזבר, ובא זה לגאלה אחר היובל - פירוש: מה שאמר הכתוב "ואם אחר היובל יקדיש שדהו וחשבילו הפהן אתה הפסך על פי השנים הנותרות וגו'", לאו דוקא כשהיה הקדש מאוחר משנת היובל, אלא גם אם היה הקדש משעברה שנת היובל מיד, אלא שהגואל בא לגאלה אחר כמה שנים משהקדישה, אינו נותן כל החמשים שקל, אלא מחשב לו את הפסך על פי השנים הנותרות עד שנת היובל. והכתוב כתב באופן אחד, והוא הדין גם באופן זה (רא"ם).

וחשב לו הפהן את הפסך על פי השנים הנותרת - כפי חשבון. כיצד? הרי קצב דמיה של ארבעים ותשע שנים חמשים שקל, הרי שקל לכל שנה, ושקל יתר על כלן, והשקל ארבעים ושמונה פנדיון, הרי סלע ופונדיון לשנה, אלא שחסר פנדיון אחד לכלן -

שאינה הקדש אלא למגן שנות היובל, שאם נגאלה הרי טוב, ואם לאו הגזבר מוכרה בדם הללו לאחר, ועומדת ביד הלוקח עד היובל כשאר כל השדות המכורות, וכשהיא יוצאה מידו חוזרת לכהנים של אותו משמר שהיובל פוגע בו, ומתחלקת ביניהם. והו המשפט האמור במקדיש שדה. ועכשו אפרשנו על סדר המקראות.

- כפי שיבאר לקמן פסוק יח. תורה יז (יז) **אם משנת היובל יקדיש וגו' - "אם משעברה שנת היובל"** - שכתוב "משנת היובל", ולא שנת יובל בכלל, אלמא בשנה שלאחר היובל קאי קרא (רשי ערכן כה, א). מיד הקדישה, ובא זה לגאלה מיד - באותה שנה (משכיל לדח).

בערפך יקום - פערך הזה האמור - "בערפך" פירוש: פערך, וכיון שלא פירש הכתוב כמו אינה ערך, מוכן שהפונה לערך שאמור כבר בפירוש. יהיה חמשים כסף יתן. - פירש מלת "יקום" - "יהיה", לא שיקום ויעמוד ביד מי שהוא עומד, אלא שיהיה

(יט) וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ וְיִסְרֹף חֲמִשִּׁית בְּסֶף-עֶרְבָךָ עָלָיו וְקָם לוֹ:
 כ"י וְאִם-גָּאֹל יִגְאֹל הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ, יוֹסִיף חֲמִשׁ עַל הַקֶּצֶבֶה הַזֹּאת.

(כ) וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה וְאִם-מִכָּר אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגְאֹל עוֹד:
 כ"י וְאִם-לֹא יִגְאֹל אֶת-הַשָּׂדֶה • הַמִּקְדִּישׁ • וְאִם-מִכָּר • הַגִּזְבֵּר • אֶת-הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר לֹא-יִגְאֹל עוֹד • לְשׁוֹב בֵּיד הַמִּקְדִּישׁ.

(כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בִּיבֹל קֹדֶשׁ לַיהוָה בְּשָׂדֶה הַחֹרֶם לִכְהֵן תַּהֲיֶה אַחֲזָתוֹ:
 כ"י וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בִּיבֹל • מִיד הַלֹּקָחוֹ מִן הַגִּזְבֵּר, בְּדֶרֶךְ שְׂאֵר שְׂדוֹת הַיּוֹצְאִים מִיד לֹקְחֵיהֶם בִּיבֹל. קֹדֶשׁ לַה' • לֹא שִׁשׁוּב לְהַקְדִּישׁ בְּדֶק הַבֵּית, לִיד הַגִּזְבֵּר, אֲלֹא בְשָׂדֶה הַחֹרֶם הַנִּתּוֹן לִכְהֵנִים, שְׁנֵאמַר (במדבר יח יד): "כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה", אַף זֶה תִּתְחַלֵּק לִכְהֵנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֶר, שְׁשִׁים הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹנֵעַ בּוֹ.

♦ יום שישי כ"ו אייר ♦

(כב) וְאִם אֶת-שָׂדֶה מִקְנָתוֹ אֲשֶׁר לֹא מִשָּׂדֶה אַחֲזָתוֹ יִקְדִּישׁ לַיהוָה:
 כב וְאִם יֵשׁ בֵּין שָׂדֶה מִקְנָה לְשָׂדֶה אַחֲזָה, שֶׁשָּׂדֶה מִקְנָה לֹא תִתְחַלֵּק לִכְהֵנִים

אשל אברהם – הרב אלאשולי

בְּדֶרֶךְ שְׂאֵר שְׂדוֹת הַיּוֹצְאוֹת מִיד לֹקְחֵיהֶם בִּיבֹל. קֹדֶשׁ לַה' – לֹא שִׁשׁוּב לְהַקְדִּישׁ בְּדֶק הַבֵּית לִיד הַגִּזְבֵּר, אֲלֹא "בְּשָׂדֶה הַחֹרֶם" הַנִּתּוֹן לִכְהֵנִים – פִּירוּשׁ: מִפְּנֵי שֶׁ"קֹדֶשׁ לַה'" נֶאֱמַר הֵן עַל הַהַקְדֵּשׁ שֶׁל בְּדֶק הַבֵּית וְהֵן לִכְהֵנִים, חֹנֶה הַכְּתוּב וּפִירוּשׁ: "בְּשָׂדֶה הַחֹרֶם לִכְהֵן תַּהֲיֶה אַחֲזָתוֹ", שֶׁכֵּמוֹ שֶׁשָּׂדֶה הַחֹרֶם נִיתְּנָה לִכְהֵנִים, כִּךְ זֶה מִתְחַלֵּק לִכְהֵנִים (רא"ם).

שְׁנֵאמַר – בַּמִּדְבָּר יח, יד. וְרָאָה רַשִּׁי לְקַמֵּן פְּסוּק כח.

"כָּל חֵרֶם בְּיִשְׂרָאֵל לָךְ יִהְיֶה", אַף זֶה תִּתְחַלֵּק לִכְהֵנִים שֶׁל אוֹתוֹ מִשְׁמֶר שְׁשִׁים הַכַּפּוּרִים שֶׁל יוֹבֵל פּוֹנֵעַ בּוֹ – כְּלוּמַר, לְמִשְׁמֶר הַכְּהֵנִים הַעוֹבְדִים בְּבֵית הַמִּקְדָּשׁ בְּאוֹתוֹ יוֹם הַכַּפּוּרִים. תוֹרָה כב

(כב) וְאִם אֶת שָׂדֶה מִקְנָתוֹ וְגו' – חֲלוּק יֵשׁ בֵּין שָׂדֶה מִקְנָה לְשָׂדֶה

(כ) וְאִם לֹא יִגְאֹל אֶת הַשָּׂדֶה – "הַמִּקְדִּישׁ" – הָאֱמֹר לְמַעֲלָה בְּפִסּוּק יט (רא"ם).

וְאִם מִכָּר – הַגִּזְבֵּר "אֶת הַשָּׂדֶה לְאִישׁ אַחֵר". לֹא יִגְאֹל עוֹד – לְשׁוֹב בֵּיד הַמִּקְדִּישׁ – אֲבָל אֵין פִּירוּשׁוֹ שֶׁלֹא יִגְאֹל כָּלֹל אַף לֹא עַל-יְדֵי הַגִּזְבֵּר, כִּי מִזֶּה שֶׁאֱמַר הַכְּתוּב "לֹא יִגְאֹל עוֹד", מִשְׁמַע שֶׁמִּדּוּבָר בְּמִי שֶׁהָיָה יָכוֹל לְגָאוֹל תְּחִלָּה וְלֹא גָאֹל עַד שֶׁמִּכָּר הַגִּזְבֵּר, שֶׁלֹּכֵן לֹא יָכוֹל לְגָאוֹל עוֹד, וְזֶה הַמִּקְדִּישׁ (גרא). וְהִרָא"ם כְּתִב שֶׁמִּלְשׁוֹן "לְשׁוֹב בֵּיד הַמִּקְדִּישׁ" מִשְׁמַע שֶׁהַכְּהֵנָה בִּיבֹל, שֶׁאֵזְרָה הַשְּׂדוֹת חוּזְרוֹת לְבַעֲלֵיהֶם, וְכֵאֵן לֹא יָכוֹל לְשׁוֹב בִּיבֹל, וְכֵמוֹ שֶׁמִּפְּרָט שֶׁלֹא-חֲרִיו. תוֹרָה כא

(כא) וְהָיָה הַשָּׂדֶה בְּצִאתוֹ בִּיבֹל – מִיד הַלֹּקָחוֹ מִן הַגִּזְבֵּר – רָאָה גַם רַשִּׁי גִּישְׁתִּין מִח, א.

הַכְּתוּב כִּךְ הוּא: "וְחָשַׁב לוֹ הַכְּהֵן אֶת הַכֶּסֶף עַל-פִּי הַשָּׂנִים הַנּוֹתְרוֹת עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל", שְׁאֵת זֶה צָרִיךְ הַגּוֹאֹל לְתַת, וּמִמִּילָא מוֹכֵן שֶׁהַשָּׂנִים שֶׁמִּשְׁנַת הַיּוֹבֵל עַד שְׁנַת הַפְּדִיּוֹן יִהְיֶה נִגְרַע מִעֶרֶךְ הַחֲמִישִׁים שֶׁקָּלִים (רא"ם). תוֹרָה יט
 (יט) וְאִם גָּאֹל יִגְאֹל – "הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ" יוֹסִיף חֲמִשׁ – מִבְּאֵר בְּזֶה שֶׁהָיָה שֶׁל "וְיִסְרֹף" וְיִי' וְתִרְהָ הָיָה, וְכֵאֵילוֹ כְּתוּב: הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ יוֹסִיף חֲמִישִׁית (רא"ם וגרא). כְּלוּמַר, "הַתִּיבּוֹת הַמִּקְדִּישׁ אֹתוֹ" מוֹסְבוֹת הֵן עַל "גָּאֹל יִגְאֹל" וְהֵן עַל "וְיִסְרֹף".

עַל הַקֶּצֶבֶה הַזֹּאת – מִפְּרָשׁ מֵלֵת "עֶרְבָךָ" הַכְּתוּבָה פֶּה שֶׁהִיא מוֹרָה "עַל הַקֶּצֶבֶה הַזֹּאת", שֶׁהִיא קֶצֶבֶת מִנֵּן הַשָּׂנִים הַנּוֹתְרוֹת, וְלֹא קֶצֶבֶת כָּל הָאֲרָבָעִים וְחֲשֵׁע שָׁנִים, כְּפִירוּשׁ מֵלֵת "עֶרְבָךָ" הָאֱמֹרָה לְמַעֲלָה

(רא"ם). תוֹרָה כ

בְּיֹבֵל, לְפִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁה אֲלָא עַד הַיּוֹבֵל, שְׁהָרִי בְּיֹבֵל הֵיטָה עֲתִידָה לְצֹאת מִיָּדוֹ וּלְשׁוּב לְבָעָלִים, לְפִיכָף אִם בָּא לְגֻאֲלָהּ, יִגָּאֵל בְּדָמִים הִלְלוּ הַקְּצוּבִים לְשָׂדֶה אַחֲזָה. וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְיִמְכְּרָנָה גִּזְבָּר לְאַחַר, אוֹ אִם לֹא יִגָּאֵל הוּא בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל "יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ" – אוֹתוֹ שֶׁהַקְּדִישָׁה, וְכֵן תֹּאמַר: "לְאִשֶּׁר קָנָהּ", הַלּוֹקֵחַ הֵנָּה הָאֲחֵרוֹן, מֵאִתּוֹ, וְזֶהוּ הַגִּזְבָּר? לִכְךָ הֲצִרְךָ לֹמַר: "לְאִשֶּׁר-לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ", מִירֶשֶׁת אֲבוֹת, וְזֶהוּ בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְכָרוּהָ לְמַקְדִּישׁ.

כג ויחשב לה כהנא ית מנן פרסנה עד שמתא
דיובלא ויתן ית פרסנה בימא ההוא
קודשא קדם יי:

כד בשמא דיובלא יתוב חקלא לדבנה מנה
לדדילה אחסנת ארעא:

כה וכל פרסנה יהי בסלעי קודשא עסרין
מעין יהי סלעא:

(כג) וַחֲשַׁב-לוֹ הַכֹּהֵן אֶת מַכְסַּת הָעֶרְפָּךָ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל וַתֵּן אֶת-הָעֶרְפָּךָ בַּיּוֹם הַהוּא קֹדֶשׁ לַיהוָה:

(כד) בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ לְאִשֶּׁר-לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ:

(כה) וְכָל-עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ עֶשְׂרִים גֶּרָה יִהְיֶה הַשֶּׁקֶל:

ה"א וְכָל-עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. כָּל עֶרְפָּךָ שֶׁכָּתוּב בּוֹ 'שֶׁקָּלִים', יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ. עֶשְׂרִים גֶּרָה. עֶשְׂרִים מְעוֹת, כֹּף הָיָה מִתְחַלָּה וּלְאַחַר מִכָּאן הוֹסִיפוּ שְׁתוֹת, וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ: שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף דִּינָר, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת לְסֻלַּע.

כו ברם בוקרא די יתפכר קדם יי בבכירא לא
יקדש גבר יתה אם תור אם אמר דיני הוא:

(כו) אֲדָבָכֹךָ אִשֶּׁר יִבְכֹּר לַיהוָה בְּבַהֲמָה לֹא-יִקְדָּישׁ אִישׁ אֹתוֹ אִם-שׂוֹר אִם-שֵׂה לַיהוָה הוּא:

ה"ב לֹא-יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ. לְשֵׁם קָרְבָּן אַחֵר לְפִי שְׂאִינוּ שָׁלוֹ.

אשל אברהם – הרב אלאשולי

"וַהֲעִירָה אוֹתוֹ הַכֹּהֵן עַל-פִּי אֲשֶׁר תִּשְׁיֵג יָד הַגִּזְבָּר יַעֲרִיכְנוּ הַכֹּהֵן" (פסוק ח), פִּירוּשׁוֹ שֶׁיִּסְדְּרְנוּ לְפִי מִדָּה שֶׁיֵּשׁ לוֹ וְיִשְׁאִיר לוֹ כְּדֵי חֵיוֹ, כְּדִלְעִיל, וְלֹא יִפּוֹל עָלָיו לֹמַר שֶׁיִּהְיֶה "בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" (רא"ם).

עֶשְׂרִים גֶּרָה – עֶשְׂרִים מְעוֹת. כֹּף הָיָה מִתְחַלָּה, וּלְאַחַר מִכָּאן הוֹסִיפוּ שְׁתוֹת. וְאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ – בְּכוֹרוֹת ג, א.

שֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף דִּינָר, עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת לְסֻלַּע – כְּלוֹמַר, בְּתַחֲלִילָה כֶּסֶף דִּינָר שׁוֹה חֲמֵשׁ מְעוֹת, וּמִמִּילָא הִסְלַע הָיָה שׁוֹה עֶשְׂרִים מְעוֹת, אֲבָל אַחֲרֵיכָף הוֹסִיפוּ שְׁשִׁית (בְּדִינָר וּבִסְלַע), וְהַדִּינָר נִהְיָה שׁוֹה שֵׁשׁ מְעוֹת וְהִסְלַע עֶשְׂרִים וְאַרְבַּע מְעוֹת. וְרָאָה גַם רִשִׁי שְׁמוֹת ל, יג: "שֶׁהִשְׁקָל אֶרְבָּעָה זָוִיִּם, וְהַזָּוִי מִתְחַלָּתוֹ חֲמֵשׁ מְעוֹת, אֲלָא בָּאוּ וְהוֹסִיפוּ עָלָיו שְׁתוֹת וְהִעֲלִיחוּ לְשֵׁשׁ מְעָה כֶּסֶף". תוֹרָה כז

(כו) לֹא יִקְדִּישׁ אִישׁ אֹתוֹ – לְשֵׁם

אֲלָא עַל הַקָּטָע הַבָּא אַחֲרָיו: "וְאִם לֹא יִגָּאֵל וכו'".

וְאִם לֹא יִגָּאֵל וְיִמְכְּרָנָה – הַגִּזְבָּר. לְאַחַר, אוֹ אִם יִגָּאֵל הוּא – הַמַּקְדִּישׁ. "בְּשֵׁנַת הַיּוֹבֵל יָשׁוּב הַשָּׂדֶה לְאִשֶּׁר קָנָהּ מֵאִתּוֹ", אוֹתוֹ שֶׁהַקְּדִישָׁה – כְּלוֹמַר, יָשׁוּב לְמוֹכֵר שְׂאוֹתוֹ הַמַּקְדִּישׁ קָנָה מִמֶּנּוּ, וְהֵינּוּ בְּעָלִים רִאשׁוֹנִים. וְרָאָה גַם רִשִׁי גִיטִין מוֹח, א: "חֻזְרֹת לְבָעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְכָרוּהוּ לְמַקְדִּישׁ".

וְכֵן תֹּאמַר: "לְאִשֶּׁר קָנָהּ" הַלּוֹקֵחַ הֵנָּה הָאֲחֵרוֹן "מֵאִתּוֹ", וְזֶהוּ הַגִּזְבָּר – שֶׁהוּא מְכַר לְאוֹתוֹ לּוֹקֵחַ. לִכְךָ הֲצִרְךָ לֹמַר "לְאִשֶּׁר לוֹ אַחֲזַת הָאָרֶץ", מִירֶשֶׁת אֲבוֹת, וְזֶהוּ בְּעָלִים הָרִאשׁוֹנִים שֶׁמְכָרוּהָ לְמַקְדִּישׁ. –

לְקַמֵּן פֶּסוּק כד. תוֹרָה כג

(כה) וְכָל עֶרְפָּךָ יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ – "כָּל עֶרְפָּךָ" שֶׁכָּתוּב בּוֹ שֶׁקָּלִים, "יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ" – וְלֹא שֶׁכָּל עֶרְפָּךָ שְׂאֵתָה מִעֲרִיף יִהְיֶה בְּשֶׁקֶל הַקֹּדֶשׁ, כִּי

אַחֲזָה, שֶׁשָּׂדֶה מִקָּנָה לֹא תִתְחַלֵּק לְכַהֲנִים בְּיֹבֵל, לְפִי שְׂאִינוּ יָכוֹל לְהַקְדִּישָׁה אֲלָא עַד הַיּוֹבֵל, שְׁהָרִי בְּיֹבֵל הֵיטָה עֲתִידָה לְצֹאת מִיָּדוֹ וּלְשׁוּב לְבָעָלִים, לְפִיכָף, אִם בָּא לְגֻאֲלָהּ – יִגָּאֵל בְּדָמִים הִלְלוּ הַקְּצוּבִים לְשָׂדֶה אַחֲזָה – בְּדַעַת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בְּמִשְׁנָה עֶרְכִין יד, א. וּמִבּוֹאֵר שֵׁם (ע"א) בְּכִרְיִיתָא שְׁלוּמִד בֶּן מְגִיזָרָה שָׁוָה שֶׁל "וַחֲשַׁב" הָאֲמוּר בְּשָׂדֶה מִקָּנָה וּבְשָׂדֶה אַחֲזָה, מִדָּה בְּשָׂדֶה אַחֲזָה דָּמִים קְצוּבִים, אִף בְּשָׂדֶה מִקָּנָה דָּמִים קְצוּבִים. וְהַמִּלְכִּי"ם כְּתִב, שְׁמָה שֶׁכָּתִב "אִם בָּא לְגֻאֲלָהּ" הַכֹּהֵן לְבָעָלִים הָרִאשׁוֹנִים, שֶׁלֹּקֵחַ דֵּינוּ כְּדִין שָׂדֶה אַחֲזָה, מִדֵּ-שְׂאִי"ן כֵּן אִם הַמַּקְדִּישׁ בָּא לְגֻאֲלוֹ גּוֹאֲלוֹ לְפִי שְׁוִיו וְלֹא לְפִי דָּמִים קְצוּבִים. וְעַל-פִּי זֶה מוֹכֵן מִדָּה שֶׁכָּתִב "לְפִיכָף", שֶׁכֵּיוֹן שֶׁעֲתִידָה לְחֻזּוֹר בְּיֹבֵל לְבָעָלִים, לִכֵּן לָהֶם דֵּינוּ כְּדִין גְּאוּלַּת שָׂדֶה אַחֲזָה. וְהַנִּחַלֵּת יַעֲקֹב" – כְּתִב "שֶׁלְפִיכָף" אֵינוּ מוֹסֵב עַל קָטָע זֶה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (ע"פ לקוטרשיחות כרך יז, עמוד 333 – מתוך 'לקראת שבת')

בכור ומעשר בעבודת האדם

אף-בכור אשר-יזכר ליהוה בבהמה . . ליהוה הוא: . . וכל-מעשר בקר וצאן . . העשילי יהיה-קדש (כז, כו – לב). בסוף הפרשה מצינו שתי מצוות בנוגע לקרבנות: בכור ומעשר. הבכור נוהג גם בזמן הגלות, ואלו המעשר בפעל איננו נוהג בזמן הגלות, כי חקמים גזרו שלא למנות את הבהמות. ויש לבאר הטעם על כך בפנימיות הענינים:

בכור – קדושתו מלמעלה, ואיננו תלוי במעשה האדם, וזה מורה על המשכת הקדושה מלמעלה, ללא קשר למעשה התחתונים. ואלו מעשר קדושתו תלויה בספירת האדם, וזה מורה על עבודת האדם מלמטה למעלה, ולכן כותבת התורה הבכור לפני המעשר, להורות לנו שקודם נתנים הפחות מלמעלה, ורק לאחר-זה ובכחם מגיעה ובאה עבודת האדם מלמטה למעלה.

שני ענינים אלו קיימים גם באדם עצמו:

בכור – מורה על הבחינה העליונה שבנפש – חכמה שבנפש, ולכן הוא קדוש מעצמו, כי ענין המסירות-נפש הבאה מהחכמה שבנפש, אינה באה על-ידי עבודה אלא היא ירושה לנו מאבותינו, וקדושה זאת נמצאת בתמידיות גם בזמן הגלות, כי בחינת החכמה שבנפש היא בשלמות תמיד.

מעשר – בנפש יש עשר כחות, וחובת כל אחד ואחד שלל-הפחות הפח העשירי שבנפש יהיה קדש, הינו הפח האחרון שבנפש השיר למחשבה דבור ומעשה. ומכיון שענין זה תלוי בעבודת האדם, לכן יש חלוקים בזה בין זמן הבית (שהאלוקות האירה בגלוי), לזמן הגלות (דמפני חטאינו גלינו כו').

(כו) ואם בבהמה הטמאה ופדה בערפך ויסף חמשתו עליו ואם-לא יגאל ונמכר בערפך:
כז ואם בבכורא מסאבא ויפרק בפרסגה ויוסף חמשה עלוהי ואם לא תפרק ויזדבן בפרסגה:

ט"ו ואם בבהמה הטמאה וגו'. אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה "ופדה בערפך". וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה, והוא מתנה לכהן ואינו להקדש. אלא הכתוב מוסב על ההקדש, שהכתוב שלמעלה דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה, וכאן דבר במקדיש בהמה טמאה לבדק הבית. ופדה בערפך. כפי מה שיעריכנה הכהן. ואם-לא יגאל. על-ידי בעלים (ת"כ). ונמכר בערפך. לאחרים.

אשל אברהם – הרב אלאשילי

הפסוק בלשון זכר, כי הפנה על מין הבהמה הטמאה, שהרי פסוק זה "ואם בבהמה הטמאה" בא בהמשך לפסוק הקודם שכתוב בו "בבהמה .. אם שור אם שה", שהם ממין הבהמה הטהורה, ובפסוק זה אומר: "ואם בבהמה הטמאה", כלומר ואם הם ממין הבהמה הטמאה, דהינו סוס גמל או חמור, שהקדיש אחד מהם ורוצה לפדותו (ע"פ ביאורי אונקלוס).

לבדק הבית. ופדה בערפך – כפי מה שיעריכנה הכהן – ולא שיעריך הוא עצמו, כי סתם ערך האמור בפרשה מדבר בערך הכהן (רא"ם ויר"א).

ואם לא יגאל – על-ידי בעלים – מפני שלמעלה ממנו כתוב: "ופדה בערפך ויוסף חמשתו עליו", שזה מורה על הבעלים, מוכן שגם "ואם לא

שכאן מדובר בפטר חמור (רא"ם). וטעם זה הוא גם לדעת רבי שמעון שניתן לפדות בממון.

מתנה לכהן ואינו להקדש – וכאן מדובר בהקדש (רא"ם).

אלא הכתוב מוסב על ההקדש – האמור לעיל פסוק ט: "ואם בהמה .. כל אשר יתן ממנו לה' יהיה קדש".

שהכתוב שלמעלה – פסוק יא (האמור בהמשך לפסוק ט): "ואם כל בהמה טמאה וגו'".

דבר בפדיון בהמה טהורה שהוממה – שנהיתה בעלת מום, במפורש שם ברש"י. וכבר נתבאר לעיל שם שההוכחה ששם מדובר בבעלת מום, הוא מיתור הלשון "אשר לא יקריבו ממנה קרבן".

וכאן דבר במקדיש טמאה – בגון סוס גמל וחמור. ולכן מדבר

קרבן אחר – ראה גם רש"י דברים טו, יט.

לפי שאינו שלו – אלא "לה' הוא". תורה כז

(כו) ואם בבהמה הטמאה וגו' – אין המקרא הזה מוסב על הבכור, שאין לומר בבכור בהמה טמאה: "ופדה בערפך" – שהרי אין הבכורה נוהגת בבהמה טמאה אלא בפטר חמור לבד (רא"ם).

וחמור אין זה, שהרי אין פדיון פטר חמור אלא טלה – שצאמר (שמות יג, יג) "וכל פטר חמור תפדה בשוה". ואין נופל לומר בו ערך אלא איזה טלה שיהיה (רא"ם). והוא פדעת רבי יהודה בבכורות יא, א שאין לו פדיון אלא בשוה. אבל לדעת רבי שמעון שם, אם אין לו שוה פודה בשויו.

והוא – זהו טעם נוסף שאין לומר

(כח) אַךְ פֿל־חֶרֶם אֲשֶׁר יִחְרַם אִישׁ לַיהוָה מִכָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ מֵאֲדָם וּבְהֵמָה וּמִשְׁדֵּה אֲחֻזָּתוֹ לֹא יִמְכֹּר
וְלֹא יִגָּאֵל פֿל־חֶרֶם קֹדֶשׁ־קֳדָשִׁים הוּא לַיהוָה:

ש"י אף פל-חרם וגו' • (תורת כהנים): נחלקו רבותינו בדבר, יש אומרים: 'סתם חרמים להקדש', ומה אני מקיים (במדבר יח יד): 'כל חרם בישראל לך יהיה'? בחרמי כהנים, שפרש ואמר: 'חרי זה חרם לכהן!' ויש שאמרו: 'סתם חרמים לכהנים'. לא ימכר ולא יגאל • אלא ינתן לכהן. לדברי האומר: 'סתם חרמים לכהנים', מפרש מקרא זה בסתם חרמים; והאומר: 'סתם חרמים לבדק הבית', מפרש מקרא זה בחרמי כהנים (ערכין כח), שחכל מודים שחרמי כהנים אין להם פדיון, עד שיבאו ליד כהן, וחרמי גבה נפדים. פל-חרם קדש-קדשים הוא לה' • האומר: 'סתם חרמים לבדק הבית', מביא ראיה מכאן; והאומר: 'סתם חרמים לכהנים', מפרש "כל חרם קדש-קדשים הוא לה'", ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים ונותן לכהן, כמו ששינונו במסכת ערכין: 'אם נדר, נותן דמיהם, ואם נדבה, נותן את טובתה'. מאדם • (ערכין כח) כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הנכנענים.

אשל אברהם - הרב אלאשילי

הבהמה יקריב לנדרו, דהא ודאי אית ליה פדיון, דלא גופה איחרם דלא דידיה הוא (רשי ערכין שם).
ואם נדבה - נותן את מוֹבְתָהּ - שאינו חייב באחריותה אם הייתה מתה, הא ודאי לא חייב חרם, דלא דידיה, אלא בכדי טובת הנאה שיש לו בה יתן לכהן. כיצד שור זה עולה, והחרימו, אומדין כמה אדם רוצה ליתן בשור זה להקריבו עולה שאינו חייב, כלומר אדם שאינו חייב עולה, אם ימצא בזול נוטלו להקריב דורון לקונו, וכאותן דמים יתן זה, שזו היא טובת הנאה שיש לו בה, שהרי אם מתה או נגנבה אינו חייב באחריותה, ומשהפרישה יצא ידי חובתו, ומעתה אם תאבד אינו מפסיד, אלא שלא הקריב דורון לקונו, הרי שהפסיד העלאת עולה שאינו חייב (רשי שם).

מאדם - כגון שהחרים עבדיו ושפחותיו הנכנענים - שגופם קנוי לו, ויכול להחרימם. אבל לא העבדים, שאין אדם מחרים דבר שאינו שלו (ראה משנה ערכין כח, א, וזהו "מאדם", ולא כל אדם (ערכין שם). תורה כט

אין להם פדיון - כל זמן שהן בבית בעלים (בכורות לב, סע"א).
עד שיבואו ליד כהן - שאז הרי הן בחולין לכל דבריהם (בכורות שם), ויכול למכרן כהן לכל מי שירצה (רשי שם).
וחרמי גבוה - חרמים הניתנים לבדק הבית.
נפדים - שהרי על דעת כן החרים [כדי לפדותם במעות], דהא אין ראוי לבדק הבית אלא מעות (רשי ערכין שם).
כל חרם קדש קדשים הוא - האומר: סתם חרמים לבדק הבית, מביא ראיה מכאן. והאומר: סתם חרמים לכהנים, מפרש "כל חרם קדש קדשים הוא לה'", ללמד שחרמי כהנים חלים על קדשי קדשים ועל קדשים קלים, ונותן לכהן, כמו ששינונו במסכת ערכין - כח, ב.

"אם נדר - נותן דמיהן - כלומר, איך מוחרמים, והלא אינו שלז אלא אם נדר הן, דאמר: הרי עלי עולה, והפריש בהמה לנדרו, ואחר-כך החרימה, הואיל והוא חייב באחריותה אם מתה או נגנבה, נמצאת שלו היא, והוא נותן כל דמיה לכהן, ואת

יגאל" הסמוך לו נאמר על הבעלים (רא"ם).
ונמכר בערבך - לאחרים - מפני ש"ואם לא יגאל" מורה על הבעלים, מוכר ש"ונמכר" הא אחריו, מורה על האחרים (רא"ם). תורה כח
(כח) **אך כל חרם וגו' - נחלקו רבותינו בדבר** - ערכין כח, ב.
יש אומרים - רבי יהודה בן בתירא.
סתם חרמים - שלא פירש למי הוא מחרים.

להקדש - לבדק הבית.
ומה אני מקום: "כל חרם בישראל לך יהיה" - במדבר יח, יד.
בחרמי כהנים, שפרש ואמר: חרי זה חרם לכהן, ויש שאמרו - חכמים.
סתם חרמים [לכהנים] - בן הגירסא בדפוס ראשון. וכן הוא לשון רש"י לקמן. אבל בדפוסים הרגילים: לכהן.
לא ימכר ולא יגאל - אלא ינתן לכהן. לדברי האומר: סתם חרמים לכהנים, מפרש מקרא זה בסתם חרמים. והאומר: סתם חרמים לבדק הבית, מפרש מקרא זה בחרמי כהנים, שחכל מודים שחרמי כהנים

♦ שבת קודש כ"ז אייר ♦

(כט) **כָּל־חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם מִן־הָאָדָם לֹא יִפְדֶּה מוֹת** כט כל חרמא די תחרם מן אנשא לא תפדק אתקטלא יתקטל: **יומת:**

רש"י: **כל-חרם אשר יחרם וגו'.** (ת"כ) היוצא להרג, ואמר אחד: 'ערכו עלי'! לא אמר כלום. **מוֹת יומת.** הרי הולך למות, לפיכך לא יפדה, אין לו לא דמים ולא ערך.

(ל) **וְכָל־מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ מִזֶּרַע הָאָרֶץ מִפְּרִי הָעֵץ** ל וכל מעשרא דארעא מזרעא דארעא מפריי אילנא דיני הוא קודשא קדש יי: **ליהוה הוא קדש ליהוה:**

רש"י: **וְכָל־מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ.** במעשר שני - הכתוב מדבר. **מִזֶּרַע הָאָרֶץ.** דגן. **מִפְּרִי הָעֵץ.** תירוש ויצהר. **לֵה' הוּא.** קנאו השם, ומשלחנו צוה לך לעלות ולאכל בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כג): "וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ מַעֲשֵׂה דִגְנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְגו'".

(לא) **וְאִם־נָאֵל יִנְאֵל אִישׁ מִמַּעֲשָׂיו חֲמִשִּׁיתוֹ יוֹסֵף** לא ואם מפדק יפרוק גבר ממעשרה חמשה יוסף עלוהי: **עליו:**

רש"י: **מִמַּעֲשָׂיו.** ולא ממעשר חברו: הפודה מעשר של חברו, אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו? יפדנו, כדי להתירו באכילה בכל מקום, והמעות יעלה ויאכל בירושלים, כמו שנאמר (דברים יד כה): "וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְגו'".

אשל אברהם - הרב אלאשוילי

משלחן גבוה. וראה גם רש"י קידושין כד, א: "מעשר קמון גבוה הוא, ואכילתו משלחן גבוה הוא".
כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר - דברים יד, כג.
"וְאָכַלְתָּ לִפְנֵי ה' אֱלֹהֶיךָ .. מַעֲשֵׂה דִגְנְךָ תִּירוֹשְׁךָ וְגו'" - "ויצחקך".
ובמעשר שני אמור, כמבואר ברש"י שם. תורה לא

(לא) **מִמַּעֲשָׂיו** - ולא ממעשר חברו - שאין מוסיף חומש אלא בעלים דכתיב ממעשרו (רש"י קידושין סט, ב).
הַפּוֹדֶה מַעֲשֵׂה שֶׁל חֶבְרוֹ - אין מוסיף חמש. ומה היא גאלתו - כלומר, במה מתבטאת גאולתו, שהרי גם לפני כן הותר לו לאכול המעשר.

כְּדִי לְהַתִּירוֹ בְּאֲכִילָה בְּכָל מְקוֹם, וְהַמְעוֹת יַעֲלֶה וְיֹאכַל בִּירוּשָׁלַיִם,

כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר - דברים יד, כה.

"וְנָתַתָּה בַּכֶּסֶף וְגו'" - וצרת הכסף בידך, והלכת אל המקום אשר יבחר ה'

אלקינו בו". תורה לב

לוי, כמבואר ברש"י במדבר כח, ל' (רא"ס). וראה גם רש"י לעיל יט, כד.
מִזֶּרַע הָאָרֶץ - דגן - חמשת מיני דגן. כמפורש בכתוב (דברים יד, כג) "מעשר דגנך" (רא"ס). אבל שאר מינים שאינם דגן (כמו ירקות וקטניות), אין חיוב מעשר בהם מן התורה אלא מדרבנן, שלא חיבה תורה אלא דגן (ראה רש"י ברכות לו, א. בבכורות נד, א. נדה ג, א).

מִפְּרִי הָעֵץ - תירוש ויצהר - יין ושמן וזית. כמפורש בכתוב (במדבר שם): "תִּירוֹשְׁךָ וְיִצְהָרְךָ" (רא"ס). אבל שאר פירות האילן הן מדרבנן, שלא חיבה תורה אלא תירוש ויצהר (ראה רש"י שם ושם).

לֵה' הוּא - קנאו השם - שאין לפרש כמשמעו שהוא קדש לה' ואסור להנות ממנו, דהא מעשר שני נאכל בירושלים, אם כן לאדם הוא, לכן פירש "קנאו ה' וכו'" (רא"ס וגו').

וּמַשְׁלַחְנוּ צוּה לך לעלות ולאכל בירושלים - כלומר, גם בשעת אכילתו בירושלים הרי הוא אוכל

(כט) **כָּל חֵרֶם אֲשֶׁר יִחְרֹם וְגו' -** היוצא להרג - "כל חרם" משמע לשון חיבי מיתות, כמו (שמות כב, יט) "זוֹבַח לְאֱלֹהִים יִחְרֹם" (רש"י כתובות לו, ב).
וְאָמַר אֶחָד: עֲרַכּוּ עָלַי - לא אמר כלום - וזהו "כל חרם .. לא יפדה", מי שהוא ראוי להחרם וליהרג אינו בכלל פדיון (רש"י ערכין ו, ב).

מוֹת יומת - הרי הולך למות, לפיכך "לא יפדה" - כלומר, "מוֹת יומת" אינו שיומת, שזה פשוט הוא ואין צריך להשמיענו, אלא הוא טעם ל"לא יפדה".

אֵין לוֹ דָּמִים - כפי שויו וכו', כדיון מי שאמר: דמי פלוני עלי.

וְלֹא עָרַךְ - כפי הקצוב בתורה לפי שנות האדם, כדיון מי שאמר: ערך פלוני עלי. תורה ל

(ל) **וְכָל מַעֲשֵׂה הָאָרֶץ -** במעשר שני הכתוב מדבר - שכתוב בו "קדש לה'", וכל מקום שנאמר במעשרות "קדש", אינו אלא מעשר שני, ואילו מעשר ראשון חולין גמור הוא [כיד

(לב) וְכָל־מַעֲשֵׂךְ בָּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט הָעֹשִׂי יִהְיֶה־קָדֵשׁ לַיהוָה:

לב וְכָל מַעֲשֵׂר תוֹרִין וְצֹן כָּל דִּמְעָבָר תַּחַת חֲטָרָא עֲשִׂירָאָה יְהִי קָדִישׁ קָדָם יי:

רש"י: תחת השֹׁבֵט • כִּשְׁבָא לַעֲשֹׂן, מוֹצִיאָן בַּפֶּתַח זֶה אַחֵר זֶה, וְהַעֲשִׂירִי מִכָּה בְּשֹׁבֵט צְבוּעָה בְּסִיקְרָא לְהִיּוֹת נֶכֶד שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר, בֵּין עוֹשֶׂה לְטָלָאִים וְעִגְלִים שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה. יְהִי־קָדֵשׁ • לְקָרֵב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאַמּוּרִיו, וְהַבֶּשֶׂר נֹאכֵל לְבַעֲלִים, שֶׁהָרִי לֹא נִמְנָה עִם שְׂאֵר מִתְּנוּת כְּהֻנָּה, וְלֹא מְצִינוּ שֶׁיְהִי בִשְׂרֹו נִיתָן לַכֹּהֲנִים.

~ נקודות משיחות קודש ~

מוֹצִיאָן בַּפֶּתַח (רש"י כז, לב) אין הפִּנְיָה שְׁמוֹצִיאָם בִּידֵים, אֶלָּא גּוֹרֵם לָהֶם שִׁצְאוֹ. שֶׁכֵּן אָמְרוּ בַּגְמָרָא "יַעֲבֹר כְּתִיב, וְלֹא שִׁיעֲבִירוּהוּ". וְרִש"י לֹא בָּא לְפָרֵשׁ מֵלֵת "יַעֲבֹר" וְלָכֵן לֹא הִעֲתִיקָה בְּדַבּוּר הַמִּתְחִיל.

(לג) לֹא יִבְקֹר בֵּין־טוֹב לָרַע וְלֹא יִמְרֹנוּ וְאִם־הָמָר יִמְרֹנוּ וְיִהְיֶה־הוּא וְתִמּוּרָתוֹ יְהִי־קָדֵשׁ לֹא יִגָּאֵל:

לג לֹא יִבְקֹר בֵּין טֹב לְכִישׁ וְלֹא יַחֲלֻפְנָה וְאִם חֲלָפָא יַחֲלֻפְנָה וְיִהִי הוּא וְחִלּוּפָה יְהִי קוֹדֵשׁ לֹא יִתְפָּרֵק:

רש"י: לֹא יִבְקֹר וְגו' • לִפִּי שְׁנָאָמֵר (שם יב): "וְכָל מִבְּחָר נִדְרִיכָם", יָכוֹל יְהִי בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה? תִּלְמוּד לומר: "לֹא יִבְקֹר". "בֵּין־טוֹב לָרַע": בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוֹם, חָלָה עָלָיו קִדְשָׁה; וְלֹא שִׁינְקָרִיב בַּעַל מוֹם, אֶלָּא יֹאכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר וְאִסּוּר לִגְזוֹ וְלַעֲבֹד.

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת שבת פרשת בחוקות, תשכ"ה)

ידוע בַּעֲנִין "סוּר מֵרַע" ו"עֲשֵׂה טוֹב" שֶׁעִיקַר הַמְּשַׁכֵּת קְדוּשַׁת אֱלֻקוֹת הוּא עַל־יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב" - מְצוֹת־עֲשֵׂה דוֹקָא, אֶלָּא שֶׁבִּכְדֵי לְהַמְשִׁיךְ אֱלֻקוֹת עַל־יְדֵי מְצוֹת־עֲשֵׂה, צָרִיךְ לְהִיּוֹת תַּחֲלָה "סוּר מֵרַע", ו"כְּמִשַּׁל הַמֶּלֶךְ בְּשִׁרְיָדָם שְׂרוּצִים לַעֲשׂוֹת לוֹ דִּירָה נָאָה, שֶׁצָּרִיכִין לִפְנוֹת הַיִּכָּל מִכָּל לְכַלּוֹף וְכו' וְאַחֲרֵיכֶן לִסְדֹּר שֵׁם פְּלִים נְאִים כו".

אשל אברהם - הרב אלאשולי

הוא שֶׁבַעֲלִי מוֹמִין אֵין קָרִבִּים עַל הַמִּזְבֵּחַ, אֵף כָּאֵן בֵּין שְׁכֻתוֹב "יְהִי קָדֵשׁ", שֶׁעֲנִינּוּ "לִיקָרֵב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאַמּוּרִיו", כַּמְפֹּרֶשׁ בְּדִבְרֵי רִש"י לְעִיל, הִיָּה נִיתָן לוֹמַר שֶׁגַם בַּעֲלִי מוֹמִים יִקָּרְבוּ עַל הַמִּזְבֵּחַ, לָכֵן מִשְׁמִיעֵנוּ שֶׁ"יְהִי קָדֵשׁ" הָאִמּוּר אֲצֵל בַּעֲלִי מוֹמִין מִתְּבַשָּׂא בְּאוֹפֵן אַחֵר, כְּפִי שְׁכֻתָּב מִיד בְּהַמְשָׁךְ (הר"ב).

אֶלָּא יֹאכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֵׂר - כְּלוֹמַר, שֶׁיֵּשׁ לֹאכְלוֹ בְּקְדוּשַׁת מַעֲשֵׂר, שֶׁלֹּא יִשְׁחַט בְּאִיטְלִיו וְלֹא יִשְׁקַל בְּלִיטְרָא (רש"י תמורה יג, ב), שֶׁלֹּא יִנְהַג בּוֹ מִנְהַג חוּלִין לְמַכְרוֹ בְּאִיטְלִיו, אֶלָּא בְּבִיתוֹ, וְאֵין נִשְׁקָלִין בְּלִיטְרָא בְּדֶרֶךְ שֶׁהַקָּצִיבִים מוֹכְרִים בִּשְׂר חוּלִין, אֶלָּא בְּאוֹמֵד, וְאִם יִפְסִיד לִית לָן בְּהָ (רש"י בבביות לא, א).

וְאִסּוּר לִגְזוֹ וְלַעֲבֹד - לַעֲשׂוֹת בּוֹ עֲבוּדָה. וְאֵין לוֹ פְּדִיוֹן, שְׁנָאָמֵר "לֹא יִגָּאֵל" (רש"י יומא נא, א). תורה לד

שְׂאֵר מִתְּנוּת כְּהֻנָּה - הַנִּזְכָּרִים בַּכַּמְדָּבָר יח, ח וְאֵילָף. וְלֹא מְצִינוּ שֶׁיְהִי בִשְׂרֹו נִתָּן לַכֹּהֲנִים - כְּלוֹמַר, לֹא זֶה בְּלִבְדֵּי שֶׁאִינוּ נִמְנָה עִם כ"ד מִתְּנוּת כְּהוֹנָה, גַּם לֹא מִצְּאֵנוּ שֶׁיִּתְּנוּ אוֹתוֹ לַכֹּהֲנִים אֵף שֶׁלֹּא מִדִּין מִתְּנוּת כְּהוֹנָה. תורה לג

(לג) לֹא יִבְקֹר וְגו' - לִפִּי שְׁנָאָמֵר - דְּבָרִים יב, יא.

"וְכָל מִבְּחָר נִדְרִיכָם" - וּבְרִש"י שֵׁם: "מִלְּמֹד שֶׁיִּבְיֵאוּ מִן הַמּוֹבָחָר".

יָכוֹל יְהִי בּוֹרֵר וּמוֹצִיא אֶת הַיָּפֶה? תִּלְמוּד לומר: "לֹא יִבְקֹר" - לֹא יִבְרֹר.

בֵּין טוֹב לָרַע - תִּיבּוֹת אֵלּוּ הִעֲתִיקוֹן רִש"י בְּדַבּוּר בַּפְּנֵי עֲצָמוֹ, וְלֹא כְּהַמְשָׁךְ לְתִיבּוֹת "לֹא יִבְקֹר", כְּפִי שְׁמוֹפִיעַ בְּדִפּוּסִים (הר"ב).

- **בֵּין תָּם בֵּין בַּעַל מוֹם חָלָה עָלָיו קִדְשָׁה** - כְּלוֹמַר, אִיזֵה שֶׁיְהִיָּה עֲשִׂירִי יְהִי קָדֹשׁ (רש"י בבביות יד, ב).

וְלֹא שִׁינְקָרִיב בַּעַל מוֹם - אֵף שֶׁשְּׂשׁוּט

(לב) תחת השֹׁבֵט - כִּשְׁבָא לַעֲשֹׂן, מוֹצִיאָן אֵין הַפְּנִיָּה שְׁמוֹצִיאָן בִּידֵים, שֶׁהָרִי "יַעֲבֹר" כְּתִיב, וְלֹא שִׁיעֲבִירוּהוּ בִּידֵים, כַּמְבּוֹאֵר בַּכְּבוּרוֹת נח, ב, אֶלָּא גּוֹרֵם לָהֶם לְצִאָתָה, שֶׁמַּעֲמִיד אִמּוּתִיהֶן בַּחוּץ וְהֵם מִכַּפְּנִים, וְגוֹעוֹת וְיוֹצְאוֹת לְקִרְאָתָא אִמֵּן (גמרא שם).

בַּפֶּתַח זֶה אַחֵר זֶה - רָאָה גַם רִש"י שְׁמוֹת ל, יג: "דֶּרֶךְ הַמּוֹנִין מַעֲבִירִין אֶת הַנִּמְנִין זֶה אַחֵר זֶה, וְכֵן כָּל אֲשֶׁר יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט".

וְהַעֲשִׂירִי מִכָּה בְּשֹׁבֵט צְבוּעַ בְּסִיקְרָא - צְבָע אָדוּם (רש"י חגיגה ח, א).

לְהִיּוֹת נֶכֶד שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר. בֵּין עוֹשֶׂה לְטָלָאִים וְעִגְלִים - שֶׁאֵין הַמַּעֲנָה נוֹהֶגֶת אֶלָּא בְּבָקָר וְצֹאן בְּלִבְדֵּי, כַּמְפֹּרֶשׁ בְּכֻתּוֹב (רא"ם). בְּדִפּוּס רִאשׁוֹן הַגִּירָסָא: "לְעִגְלִים וְטָלָאִים" (בַּסֶּדֶר הָאִמּוּר בַּכְּתוּב: "בָּקָר וְצֹאן").

שֶׁל כָּל שָׁנָה וְשָׁנָה. יְהִיָּה קָדֵשׁ - לְקָרֵב לְמִזְבֵּחַ דָּמוֹ וְאַמּוּרִיו. וְהַבֶּשֶׂר נֹאכֵל לְבַעֲלִים, שֶׁהָרִי לֹא נִמְנָה עִם

וזהו שְׁמֵרְמוּ רַשִׁי בְּסֶדֶר הָעֲנִיִּים:

"שִׂיאָכֶל בְּתוֹרַת מַעֲשֶׂה (ואַחֲרֵיכֶם) אֲסוּר לִיגְזֹז וְלִיעֲבֹד". מִתְחִילָה מְבָאָר עֵיקַר הַמְּכָן שֶׁבַעבֹדָה - "יֵאָכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֶׂה", הוּא עֲנִין חַיִּיבִי - "עֲשֵׂה טוֹב", שֶׁבָּזָה מִתְבַּטָּאת בְּחִינַת הַקְדוּשָׁה בְּגִלּוּי כָּזָל: וְאַחֲרֵיכֶם מְדַבֵּר אוֹדוֹת "סוּר מֶרַע", שֶׁהוּא הַקְדָּמָה וְטֶפֶל לְהַמְשִׁכַת אֱלֻקוֹת - "אֲסוּר לִיגְזֹז וְלִיעֲבֹד".

וְהֵינּוּ, אֵף שֶׁבְּסֶדֶר הַדְּבָרִים בְּפוֹעֵל, הָרִי תַחֲלָה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַזְהִירוֹת בְּ"סוּר מֶרַע" שֶׁלֹּא יִהְיוּ דְּבָרִים בְּלִתֵּי רְצוֹנִים, וְאַחֲרֵיכֶם הַעֲבֹדָה בְּ"עֲשֵׂה טוֹב", אָבֵל בְּפִירוּשׁ רַשִׁי "יִינָה שֶׁל תוֹרָה", מְדַגֵּשׁ הָעֵיקָר וְהַמְּכָן שֶׁבַעבֹדָה - לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים עַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב", וְאַחֲרֵיכֶם מְבָאָר אֲשֶׁר קוֹדֵם לָזֶה צְרִיכָה לִהְיוֹת הַעֲבֹדָה דְּ"סוּר מֶרַע".

עוֹד יֵשׁ לוֹמֵר (עַל-פִּי פֶשֶׁט שֶׁבְּרַמְזוֹ זַה): מְקַדִּים הַנִּדְאִי - יֵאָכֵל, וְאַחֲרֵיכֶם הַסֶּפֶק - שָׂאֵם יִהְיֶה צְמֹר הָרָאוּי לְהַגְזֹז וְעֲבֹדָה הָרָאוּי לְהִיעֲשׂוֹת עַל-יְדֵי בְהֻמָּה זוֹ - אֲסוּר לִיגְזֹז וְלִיעֲבֹד.

וְהֵנָּה אֵף שֶׁ"סוּר מֶרַע" - "אֲסוּר גִּיזָה וְכוּ", הוּא רַק הַקְדָּמָה וְהַכְנָה לְהַמְשִׁכַת הַקְדוּשָׁה בְּגִילּוּי עַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב" - "יֵאָכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֶׂה", מְקַל-מְקוֹם צְרִיכָה לִהְיוֹת הַזְהִירוֹת דְּ"סוּר מֶרַע", דּוֹקָא בְּכָל הַפְּרָטִים. וּמְבָאָר רַשִׁי שֶׁזֶּה בְּב' הָעֲנִיִּים: אֲסוּר גִּיזָה וְאֲסוּר עֲבֹדָה, הַזְהִירוֹת צְרִיכָה לִהְיוֹת הֵן בְּ"עֲבֹדָה" הַנַּעֲשִׂית בְּגוֹף הַבְּהֻמָּה - דִּהְיִנוּ בְּעֲנִיִּים עֵיקָרִים: וְהֵן בְּ"גִיזָה" שֶׁהִיא בְּשִׁעֲרוֹת, הֵן "אֵת בְּשָׂרוֹ, הַטֶּפֶל לְבָשָׂרוֹ" - דִּהְיִנוּ הַזְהִירוֹת גַּם בְּעֲנִיִּים (שֶׁנֶּרְאִים לְכַאוֹרָה כַּטְּפִלִּים. וְעַל-יְדֵי עֲבֹדָה בְּסֶדֶר זֶה, תִּהְיֶה אַחֲרֵיכֶם כְּדָבְעִי הַהִמְשָׁכָה שֶׁעַל-יְדֵי "עֲשֵׂה טוֹב", לַעֲשׂוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחֲתוֹנִים.

~ נְקוּדוֹת מְשִׁיחוֹת קוֹדֶשׁ ~ (לְקוּטֵי שִׁיחוֹת כֹּרֶךְ יב עמ' 135)

אֵלֹא יֵאָכֵל בְּתוֹרַת מַעֲשֶׂה (רש"י כז, לג) יֵשׁ לְשַׁאֵל, מַה עֲנִינָה שֶׁל אֲכִילָה זוֹ, וְהָרִי הַדִּין שֶׁל נֶאֱכָל לְשִׁנֵּי יָמִים וְלִילָה אֶחָד, וְכֵן הַדִּין שֶׁנֶּאֱכָל בְּכָל הָעִיר - אֵינָם אֵלֹא בְּתֵם וְלֹא בְּבַעַל מוֹם. וְעַל כִּרְחָף, שֶׁהַכְנָה הִיא כַּפְּשׁוּטוֹ: הָאוֹכֵל צָרִיךְ לִכְוֹן בְּעֵת הָאֲכִילָה שֶׁהוּא אוֹכֵל מַעֲשֶׂה (וְזֶהוּ מְדֻאֲרֵייתָא). וְלְכַאוֹרָה חֲדוּשׁ גָּדוֹל הוּא, וְלֹא אֲשַׁתְּמִיט בְּמִקּוֹם אֶחָד.

(לד) **אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת-מֹשֶׁה אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהַר סִינַי:**
לד אֵלֶּיךָ פְּקוּדֵי דֵי פְּקִיד יְיָ יֵת מֹשֶׁה לְנֹת
בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּטוֹרָא דְּסִינַי: חֲזַק

ע"ח פסוקים, עז"א סימן. חסלת פרשת בחוקותי

חֲזַק חֲזַק וְנִתְחַזַּק

הַפְּטֵרָה לְפָרֶשֶׁת בַּחֲקוּתֵי נִרְפָּסָה בַּעַמ' רַלָּה

אגרות קודש

ב"ה, אסרו חה"ש, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על הודעתו מקביעות זמן חתונתו ליום ג', כ"ד סיון הבע"ל.

הנני בזה להביע ברכתי ברכת מזל טוב מזל טוב ושתהי' בשעה טובה ומוצלחת ויבנו בית בישראל בנין עדי עד על יסודי התורה והמצוה כפי שהם מוארים במאור שבתורה זוהי תורת החסידות.

בברכת מזל טוב מזל טוב.

במענה לשאלתו - ילמוד (באופן לגמרים לפני החתונה) הפרקים טז-יז דשער הקדושה בס' ראשית חכמה. ומאמר לכה דודי בקונטרס דרושי חתונה (לכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע).

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - כ"א אייר מפרק קד עד סוף פרק קה	יום רביעי - כ"ד אייר מפרק קיג עד סוף פרק קיח
יום שני - כ"ב אייר מפרק קו עד סוף פרק קז	יום חמישי - כ"ה אייר פרק קיט מתחילת הפרק עד סוף פסוק צו
יום שלישי - כ"ג אייר מפרק קח עד סוף פרק קיב	יום שישי - כ"ו אייר פרק קיט מפסוק צז עד סוף הפרק
שבת קודש - כ"ז אייר פרק כ מפרק קכ עד סוף פרק קלד	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון כ"א אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' ע, פרק נ והנה כל... עד עמ' 140, ח"ו.

- 1 **פֶּרֶק נ.** כדי להקל על הבנת פרק נ, אותו אנו עומדים ללמוד, נדרשת
2 הקדמה קצרה לפחות¹: עד כאן למדנו על בחינות ואופנים שונים באהבת
3 ה', שכל אחד מהם, מביא את האדם ללמוד תורה ולקיים מצוות; אהבות
4 אלו נותנות חיות בלימוד התורה ובקיום המצוות.
- 5 ברם, קיים צד שווה בכל
6 בחינות ואופני האהבה
7 האמורים, והוא שהאהבה, 1
8 בכל האמור, מבוססת על 2
9 תשוקה ורצון להיות דבוק 3
10 בהקב"ה, או שאלקות תהיה 4
11 בהתגלות בנפשו. לפיכך, 5
12 מחייבת אהבה זו, באופן ישיר, 6
13 את ענין לימוד התורה וקיום
14 המצוות, כי עלידידיה מתדבק יהודי בהקב"ה, ואלקות מתגלית בנפשו.
15 בפרק נ' ידובר אודות סוג של אהבה, המתבטא, לא בכוסף ותשוקה
16 להיות דבוק באלקות, אלא בצמאון ובתשוקה לאלקות עד כלות הנפש,
17 שנפשו כלה לאלקות; כלומר: ה"יעד" של אהבה זו, הוא: שהנפש תתנתק
18 מהגוף ומכל הענינים הקושרים אותה לגוף, ולהיכלות בכלות הנפש.
19 אהבה מסוג כזה, אינה יכולה לעורר באופן ישיר, לקיום התורה
20 והמצוות, כי לימוד תורה וקיום מצוות אפשריים רק כאשר הנשמה
21 לבושה בגוף. ולא כאשר המבוקש של אהבה זו הוא להיפך מהאמור –
22 להיכלות ולהינתק מהגוף. ברם, תכליתה של כל אהבה, היא הרי
23 העבודה בתורה ומצוות הבאה מהאהבה זו – ואופן העבודה בתורה
24 ומצוות שמתוך אהבה זו של כלות הנפש, בא על ידי תנועה הפכית
25 בנפש: בשעה שנפשו נמצאת בבלהה של אהבה, בתנועה של "רצוא",
26 בתנועה של "ריצה" וכליון – חש הוא, עם זאת, שלא זו היא הכוונה
27 העליונה, אלא, הכוונה העליונה היא להיפך, שהנשמה תתלבש בגוף
28 ותמשיך אלקות למטה. מפאת הרגשה זו בא האדם לידי התבטלות
29 ונוצרת בו תנועה של "שוב", שבמקום להיות בתנועה של "רצוא" וכלות
30 הנפש, הוא נמצא בתנועה הפכית, תנועה של "שוב", של חזרה, להיות
31 לבוש בגוף, ולקיים תורה ומצוות – ובכך לבצע את הכוונה העליונה.
32 האופנים ודרגת האהבה, אודותם למדנו עד עתה, מתוארים כבחינה של
33 "כסף", מלשון "כוסף", ו"כסף" הוא בחינת חסד, שהיא צד הימין – חסד
34 דרועא ימינא². ובהתאם לכלל בתורת הקבלה, שעשר הספירות
35 מחולקות בשלושה קווים: קו הימין – קו החסד, קו השמאל – קו הגבורה,
36 וקו האמצעי. וקו הימין מורכב מחכמה, חסד ונצח, ממילא יוצא שחסד
37 היא ענף של "חכמה", שבה מתחיל קו הימין; מאידך, קו השמאל מורכב
38 מבינה, גבורה ודוד, כך שגבורה היא ענף של "בינה", שבה מתחיל קו
39 השמאל. לפי זה יוצא, שכל דרגות האהבה אודותן למדנו, הן בחינת
- 40 "חסד" ו"כסף" והן "ענף" החכמה, ואילו אהבת כלות הנפש, אודותה
41 נלמד בפרק זה, היא בחינת "גבורה", שהיא בחינת "זהב" ו"ענף" לספירת
42 ה"בינה". וְהֵנָּה, כָּל בְּחִינֹת וּמְדִינֹת אֲהָבָה הַנּוֹכְרוֹת לְעֵיל
43 - הֵן מִסְטֵרָא דִּימִינָא, - מצד ימין, וּבְחִינַת "בְּהֵן" - הנקרא,
44 אִישׁ חֶסֶד³, - שעבודתו –
45 עבודת הכהן – היא באופן
46 ובבחינת חסד, וְנִקְרְאוֹת –
47 מדריגות האהבה
48 האמורות, נקראות "כֶּסֶף
49 חֶקְרָשִׁים"², מִלְשֹׁן
50 "נֶכֶסֶף נֶכְסֶפֶת לְבֵית
51 אֲבִיךָ"³. - כר, שכל
52 בחינות ואופני האהבה,
53 הם ענין של כוסף ותשוקה, מה שיהודי רוצה להיות דבוק
54 באלקות; וב"לביית אביך" מתכוונים גם לבחינת חכמה, "קדש"
55 (קדשים), שנקראת גם "אבא". שכן, כאמור, האהבות הן
56 "ענפים" מ"חכמה", ומביאות באופן ישיר לקיומן של תורה
57 ומצוות האבות מ"חכמה". אֲךֵּי יֵשׁ עוֹד בְּחִינַת אֲהָבָה, הַעוֹלָה
58 עַל פְּלִנָּה, - על כל בחינות האהבה האמורות, כְּמַעֲלַת הַזֹּהֵב
59 עַל הַכֶּסֶף, - מעלתה וחשיבותה של אהבה זו, אינה מתבטאת
60 בכמות, בחזק, אלא באיכות. עליונותה של אהבה זו, מתוארת
61 במעלת ה"זהב" לגבי ה"כסף": כמו שחשיבות הזהב לגבי כסף
62 אינה בכמות בלבד, שזהב שוה יותר מכסף – שהרי, כמות גדולה
63 יותר של כסף שוה כמו כמות קטנה של זהב – אלא, חשיבותו
64 ומעלתו של זהב לגבי כסף מתבטאת בכך שזהב ישנו סוג
65 מסוים המנציץ בניצוץ השובה את הנפש (בלשון הקודש זה
66 נקרא "לוחשות", כמו "גחלים לוחשות", והרבי שליט"א מציין
67 את ה"זוהר" בו נאמר "נזהיר ונציץ לעיינין" – מאיר ומנציץ
68 לעינים), וכל סוגי הזהב, יש להם שייכות לאותו סוג של זהב
69 (כפי שמוכר בזוהר שם); ואילו ב"כסף" לא קיימת מעלה זו⁴.
70 כך גם ביחס לאהבה זו, שהיא כוללת בתוכה צמאון וכלות
71 הנפש, שאינם קיימים בשאר האהבות. וְהִיא אֲהָבָה בְּיִשְׁפִי
72 אִשׁ⁵, - אהבה בוערת – שלא כמו האהבות האמורות, שהן
73 בעיקר אהבה כמים, שאהבת הנפש להקב"ה היא "נמשכת",
74 דומה למים הנמשכים: "זכור אב נמשך אחרין כמים" – אלא,
75 היא אהבה כרשפי אש⁶, מְבַחֲנִית גְּבוּרֹת עֲלִיּוֹנוֹת דְּבִינָה
76 עֲלֵאָה. - שורש אהבה זו הוא בחינת גבורה של ספירת ה"בינה"
77 העליונה, דְּהִינּוּ, - כיצד נוצרת אהבה זו? - שְׁעָלִידי
78 הַתְּבוֹנִנוֹת כְּנִדְלֵת אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא, דְּכָלָא קָמִיהּ כְּלָא

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "עייג"כ פלח הרימון וירא (119, טור ב'), ביאור תניא קופיר דרש"ג בסופו". 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "אולי (מבאר ע"פ) וכוונתו להכתוב (מ"ב יב, ה) דשם מבואר דבני" מביאים זה לבית ה', ושייך – לכהנים. ועיין תו"א ס"פ תשא בפ' שקל הקודש". 3. בראשית לא, ל. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מה מכריחו להכנס לשלילת הכמות (בפירוש התניא) וכן בהמצאות? וצ"ע הכן הוא. בתו"א (לה, א.) שהזהב... לוחשות אבל אין מוכרח שם שבוה מעלתו על הכסף (שאינו מוזכר שם כלל), ובבבמד"ר (פ"ב, ד): כסף שהוא כו' זהב כו' יש בו מינין הרבה וגוונין הרבה, וכ"ז מתאים לזכ"ב (קמח, א): דזהב כו' וכסף כו' זהב סליק תייר (כנ"ל מעלת הזהב על הכסף) כו' דנהיר ונציץ לעיינין (כבתו"א) כו' ומתמן נפקי ואתמשכן כל מיני זהב (כבבמד"ר)". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולכאורה קשה ממש"כ ספ"ט דמאהבה זו דכרשפי אש כו' וגם כלתה נפשי כו' יעלה כו' למדרי"

28 "שוב" - כפי שיוסבר להלן - היתה הנפש בלה, כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב¹⁰:
29 "גַם בְּלָתָה נַפְשִׁי". וְהִנֵּה, מִכָּאן - מבחינת הגבורות העליונות
30 של "בינה עילאה", יצא שְׂרֵשׁ הַלְוִיִּים לְמִטָּה - אופן עבודת
31 הלוים בא מבחינת זו. [ולעיתיד שֶׁהָעוֹלָם יתְעַלֶּה - יהיו הם -
32 הלוים, הַכֹּהֲנִים¹¹, - שלא
33 כפי שהמצב הוא כעת,
34 שהכהנים הם העיקר, והלוים טפלים בלבד
35 לכהנים, בכתוב: "וילוו
36 עליך וישרתוך"¹², שהלוים
37 טפלים לכהנים, וְכֵמוֹ
38 שֶׁכָּתַב הָאֱרִ"י ז"ל עַל
39 פְּסוּק: "וְהַכֹּהֲנִים
40 הָלְוִיִּם"¹³ - שֶׁהָלְוִיִּם שָׁל
41 עֲבָדָיו יִהְיוּ כֹהֲנִים
42 לְעֵתִיד¹⁴], וְעֲבֹדָת
43 הָלְוִיִּם הִיְתָה לְהָרִים קוֹל
44 רָגָה וְתוֹדָה, בְּשִׁירָה -
45 בפה, וְזִמְרָה, - בכלי שיר,
46 בְּגִיטָה וְנֶעֱמָה, - שכפי
47 הרגיל, ישנן בניגון שתי תנועות הפכיות: תנועות של מרידות
48 וגבורה ותנועות של שמחה וחסד, בְּכַחֲנִית "רְצוּא וְשׁוּב", -
49 שבכך מתבטאת עבודתם, שהיתה בצורה של "רצוא ושוב" -
50 רצוא וכלות הנפש, ושוב - נסיגה והשבה, שְׁהִיא בְּחִינַת אֲהָבָה
51 עֲזָה זו - כפי שלמדנו, שאהבה זו היא בבחינת רצוא ושוב,
52 בְּשִׁלְהֶבֶת הַיּוֹצֵא מִן הַקֶּזֶק, - כלי שבו צורפים זהב, בו להבת
53 האש פורצת בחוזק, ושבבה מיד - "רצוא ושוב", בְּרִאיוֹתָ - כמו

1 מִמֶּשׁ חָשִׁיב - שהכל לגבי נחשב לכלום, תִּתְלַחַם וְתִתְלַחֵב
2 הַנֶּפֶשׁ לִיקָר תַּפְאֶרֶת גְּדֻלָּתוֹ, וְלֹאסְתַּכְלָא בִּיקְרָא דְּמִלְכָּא,
3 - ולהסתכל ביקר המלך - ואליו יעמוד באהבה בְּרִשְׁפִּי אֵשׁ
4 שֶׁלֶהֶבֶת עֲזָה הָעוֹלָה לְמַעַלָּה, - לא אהבה הנמשכת למשהו,
5 אלא אהבה העולה מתוך
6 אש שלהבת של כלות
7 הנפש, וְלִפְרָד מִהַפְתִּילָה
8 וְהַעֲצִים שֶׁנֶּאֱחָזוּ בָהֶן, -
9 משמעות הדבר ביחס
10 לנשמה, היא: להינתק
11 מהגוף שהוא כפתילה
12 (כנ"ל פרק ל"ה) ועצים
13 (כנ"ל פרק כ"ט) לגבי אור
14 ואש הנשמה⁶. וְהִינוּ, עַל-
15 יְדֵי תַּגְבֵּרַת יִסּוּד הָאֵשׁ
16 אֱלֹהֵי שֶׁנֶּפֶשׁ הָאֱלֹהִית,
17 - שלא כמו בשאר
18 האהבות הבאות מיסוד
19 המים שבנפש האלקית,
20 וְיִמְזָה בָּאָה - הנפש, לִידֵי
21 צְמָאוֹן, - כמו שהדבר בגשמיות, שעל ידי התגברות יסוד האש
22 נעשה אדם צמא, כך גם ברוחניות - שעל ידי התגברות יסוד
23 האש של הנפש האלקית - נוצר צמאון בנשמה, וְכֵמוֹ
24 שֶׁכָּתוּב: "צְמָאָה לֶךְ נַפְשִׁי"⁸, וְאַחֲרֵיכֶן - מגיעה הנפש,
25 לְבְּחִינַת "חולת אֲהָבָה"⁹, - שהנפש חולה מאהבה - כמו
26 שצמאון בלתי רוי - מביא למצב של חולי, וְאַחֲרֵיכֶן בָּאָה -
27 הנשמה, לִידֵי בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, - שולוא התנועה של

ליקוטי אמרים

בגדולת א"ס ב"ה דכולא קמיה כלא ממש חשיב
תתלהט ותתלהב הנפש ליקר תפאר' גדולתו ולאסתכל'
ביקרא דמלכא כרשפי אש שלהבת עזה העולה למעל'
וליפרד מהפתילה והעצים שנאחזות בהן והיינו על ידי
תגבורת יסוד האש אלהי שבנפש האלהית ומוזה באה
לידי צמאון וכמ"ש צמאה לך נפשי ואח"כ לבחי' חולת
אהבה ואח"כ באה לידי כלות הנפש ממש כמ"ש גם
כלתה נפשי והנה מכאן יצא שורש הלוים למטה
[ולעיתיד שהעולם יתעלה יהיו הם הכהנים וכמ"ש
האר"י ז"ל ע"פ והכהנים הלוים שהלוים של עכשיו יהיו
כהנים לעתיד] ועבודת הלוים היתה להרים קול רינה
ותודה בשירה וזמרה בניגון ונעימה בבחי' רצוא ושוב
שהיא בחי' אהבה עזה זו כשלהבת היוצא מן הבזק

שעל ידי התגברות יסוד האש
גם ברוחניות - שעל ידי התגברות יסוד
הנפש האלקית - נוצר צמאון בנשמה, וְכֵמוֹ
שֶׁכָּתוּב: "צְמָאָה לֶךְ נַפְשִׁי"⁸, וְאַחֲרֵיכֶן - מגיעה הנפש,
לְבְּחִינַת "חולת אֲהָבָה"⁹, - שהנפש חולה מאהבה - כמו
שצמאון בלתי רוי - מביא למצב של חולי, וְאַחֲרֵיכֶן בָּאָה -
הנשמה, לִידֵי בְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, - שולוא התנועה של

אה"ר בחי' המים כו', ומתורץ ע"פ מש"כ באוה"ת להצ"צ פ' אחרי (צה-צו) ומה שאמרו כו' דוקא לגבי כו'".⁶ "היינו בגוף עצמו
חילוק דהמעשה ודיבור או דמחשבה (עיי' לקוטי תורה ריש פ' אחרי) - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 7. תהלים סג, ב. 8. הערת כ"ק
אדמו"ר שליט"א: "אאפ"ל דהראי' סתם שיש צמאון בנפש: (1) דמאי קמ"ל? (2) א"כ הול"ל על חולת אה' דסמך ל' "כמ"ש כי חולת
אהבה אני", (3) הול"ל ראי' בכ"מ לפני זה בתניא שמדבר שם ע"ד צמאון הנפש. וי"ל דהוצרך כאן דוקא לראי' כיון שהמדובר בנה"א
(ולא בכללות האדם או נה"ב) שגם בהיותה למטה היא חלק אלק' ממעל ממש, וגם לא הייתה בארץ צי' (ככפ"ז) בע"ת, כ"א הוא
בדרגא שמתבונן כו' שלמע' מדרגת נכסוף נכספתי גו'. ומביא ראי': וכמ"ש צמאה לך נפשי (דדוד - נה"א שאין לו יצה"ר) [והתירוץ
בסיום הכתוב - בארץ צי', שאינו בירושלים כ"א במדבר (אף שזהו מדבר יהודא), וכדלעיל שמתבונן דכולא קמ' כלא ממש]. ועוד יש
להוסיף - שהראי' היא גם שהתבוננות בגדולת כו' מביאה לצמאון: וכמ"ש צמאה גו', (דרישי: אלק' אלי אתה אשחרך). ועד"ז לקמן
הראי': וכמ"ש וגם (כנראה כך צ"ל, כלי' הכתוב) כלתה נפשי (דיש כליון הנפש בנפח"א דצדיק). וגם בזה יש להוסיף דהראי' גם ע"ז
שהיא העולה על אהבה דנכסוף כו': וכמ"ש גם (הוספה ועלי' על העבודה שמזכיר קודם לזה: נכספה) - ועפ"ז מובן מה שמביא גם
התיבה "וגם", דלכאורה הול"ל: "וכמ"ש כלתה נפשי". 9. שיר השירים ב, ה. 10. תהלים פד, ג. 11. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א:
"בזה מתורץ הסתירה - דלעיל אמר שהיא העולה על אהבה דכהן, והרי לויים טפלים לכהן. ומתורץ דכן הוא כדלעיל, אלא שהעולם
צריך להתעלות כו'". 12. במדבר יח, ב. 13. יחזקאל מד, טו. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "מדריק ומוסיף בזה שהלויים של
עכשיו יהיו כהנים דלעתיד - וי"ל דבזה מיישב הקושיא שהרי התורה אמרה לנו ולבנינו עד עולם שמזה ידעינן שלא יהי' בה שינוי
(רמב"ם ה' יסוה"ת רפ"ט). ומבאר שאלה שעכשיו (ולא בזמן ההוא) הם לויים - יהיו (כי יולדו) כהנים לעתיד. וא"כ (דלעת"ל
יולדו הלוים לאב כהן) מהו החידוש? וההסברה פשוטה - הלוים (בעניני תומ"צ - היינו אופן עבודתם בביהמ"ק ועד"ז בתפלה וכו')
היינו מפני שנשמתם בחי' לוי (גבורה וכו'), ועד"ז הכהנים - מפני שנשמתם בחי' כהן איש חסד (כדלעיל בפרקין). ולעתיד לבא
הנשמה שבבחי' לוי תהי' למעלה מהנשמה שבבחי' כהן. ולכן יולדו בדוקא לאב כהן וכו'". על הערתו זו של כ"ק אדמו"ר שליט"א,
נשאלו, על ידי מחבר הספר, שאלות שונות, והרבי שליט"א ענה עליהן בין מלות השאלות. אנו מביאים להלן את השאלות (באות
רגילה) ותשובות הרבי שליט"א (באות מודגשת): בענין הקושיא ד"לנו ולבנינו", הלא שייך להקשות זה גם על שלעתיד תהי' ההלכה

- 1 שאנו מוצאים, בַּמָּקָרָא [פֶּרֶק כ' דְּחִיגָה¹⁵]. - שהכוונה במה
2 שכתוב לגבי חיות הקודש "והחיות רצוא ושוב כמראה הבזק",
3 היא כמו האש האמורה, שהנה היא פורצת בחוזק ומיד שבה
4 ונעלמת; כך גם באהבה זו, שבתחילה היא בתנועה של "רצוא",
5 בריצה ובכלות הנפש, אך
6 מיד לאחר מכן בא ה"שוב"
7 - כפי שכתוב ב"ספר
8 יצירה" "אם רץ לבך שוב
9 לאחד" שהכוונה היא:
10 כשלבך "רץ" בכלות הנפש
11 - שוב וחזור ל"אחד",
12 הימנע מכן ושוב למצבך,
13 כדי להמשיך התגלות
14 אחדות ה' בעולם; כלומר:
15 הוא חש ומרגיש שהכוונה
16 העליונה איננה בענין של כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף
17 ותקיים תורה ומצוות, שעל-ידיה ממשכים אלקות באופן
18 שתהיה ההתגלות של "אחד", אחדות ה', בעולם. וְאִי אֶפְשָׁר
19 לְבָאָר עֲנִין זֶה הֵיטֵב בְּמִכְתָּב, רַק כָּל אִישׁ נִלְכָּב - שיש בו
- בשלימות ענין של "לב", וְנִכְוֶן, - ומשתמש בכוח הבינה,
הַמְשָׁכִיל עַל דְּבָר - משתמש בכוח החכמה, וּמַעְמִיק לְקֶשֶׁר
דַּעְתּוֹ וְתַבּוּנָתוֹ בְּה' - ומשתמש בכוח הדעת, יִמְצָא טוֹב וְאוֹר
הַגִּנוּז בְּנַפְשׁוֹ הַמְשַׁכֵּלֶת, כָּל חַד לְפִנּוּם שִׁיעוּרָא דִּילִיָּה - כל אחד
לפי השיעור שלו, וְיֵשׁ
מִתְפַּעֵל כּו' וְיֵשׁ מִתְפַּעֵל
כו'), - יש מי שמתפעל
מהתבוננות זו, ויש מי
שמתפעל מהתבוננות
אחרת, ואינה דומה
התפעלות האחד
להתפעלות השני, אַחֲרֵי
קְדִימַת יְרֵאת חֲטָא, -
בתחילה ישנה יראת חטא,
הפחד להיכשל בחטא,
לְהוֹיֹת סוּר מֵרַע בְּתַכְלִית שְׁלֵא לְהוֹיֹת "עוֹנְתִיכֶם מִבְּדִילִים"
כו' חֲסִידֵי שְׁלֹמֹה. - כלומר: בכל צורה של התפעלות האהבה, מן
ההכרח שתהיה תחילה הקדמה של יראת חטא, כדי שיהיה "סור
מרע" בתכלית; אחרת - אין באפשרותו להגיע לאהבה.

ליקוטי אמרים

יום שני כ"ב אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 140, והנה סדר העבודה... עד עמ' עא, החיים ב"ה.

- 39 להלן מסביר רבנו הזקן, שמכיוון שזוהי אהבה של כלות הנפש -
40 אין בכוחה לחייב את ענין עבודת ה' בתורה ומצוות - כי, דבר זה
41 שייך רק כשהנשמה נמצאת בתוך הגוף, ואילו כאן מדובר
42 שנשמתו נמצאת, עקב אהבה זו, בתנועה של יציאה מן הגוף; הרי
43 סדר העבודה בלימוד
44 התורה וקיום המצוות
45 מאהבה זו (שהרי תכליתה
46 של כל עבודה היא הרי לא
47 האהבה עצמה, אלא
48 שהיא תביא ותוסיף חיות
49 בלימוד התורה ובקיום
50 המצוות) הוא באופן של
51 "שוב" בלבד - הימנעות
52 מכלות הנפש, כי הוא חש
53 ומרגיש שהכוונה העליונה
54 איננה בענין כלות הנפש, אלא שהנשמה תהיה בגוף ותקיים תורה
55 ומצוות. ובלשון ה"תניא":
56 וְהֵנָּה, סֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה וְהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת
- מִבְּחִינַת אֲהָבָה עֲזָה זֶה, הִיא בְּבִחִינַת "שׁוּב" לְבָר, -
הימנעות מכלות הנפש, כדי לבצע את הכוונה העליונה, שהיא
דוקא בהימצאות הנשמה בגוף. כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּ"סֵפֶר יִצְחָק":
"וְאִם רָץ לְבָבְךָ שׁוּב לְאֶחָד", פֶּרוּשׁ "וְאִם רָץ לְבָבְךָ" - הִיא
תְּשׁוּבָת הַנֶּפֶשׁ הַנִּפְשָׁה שֶׁכָּלָב
בְּחֵלֶל הַיָּמִי, - מקומה
של הנפש האלקית,
בְּשִׁמְתִּנְפָּרָת - התשוקה,
וּמִתְלַהֲבָת וּמִתְלַהֲטָת
בְּמֵאֵד מֵאֵד עַד כְּלוֹת
הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ, לְהִשְׁתַּפֵּךְ
אֶל חֵיק אֲבִיהָ חַי
הַחַיִּים בְּרוּךְ-הוּא,
וְלִצְאָת מִמָּאסָרָהּ בְּגוֹף
הַגּוֹפָנִי וְנִשְׁמִי לְדַבָּקָה בּו'
- וְהֵנָּה סֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּעֶסֶק הַתּוֹרָה
וּהַמִּצְוֹת הַנִּמְשָׁכֶת מִבְּחִי אֲהָבָה עֲזָה זֶה הִיא בְּבִחִי שׁוּב
לְבָד כְּמוֹ שֶׁבְּ"סֵפֶר יִצְחָק" וְאִם רָץ לְבָבְךָ שׁוּב לְאֶחָד פִּי
וְאִם רָץ לְבָבְךָ הִיא תְּשׁוּבָת הַנֶּפֶשׁ שֶׁכָּלָב בְּחֵלֶל הַיָּמִי
כְּשִׁמְתִּנְגֵּרֶת וּמִתְלַהֲבָת וּמִתְלַהֲטָת בְּמֵאֵד מֵאֵד עַד
כְּלוֹת הַנֶּפֶשׁ מִמֶּשׁ לְהִשְׁתַּפֵּךְ אֶל חֵיק אֲבִיהָ חַי הַחַיִּים
בְּ"ה וְלִצְאָת מִמָּאסָרָהּ בְּגוֹף הַגּוֹפָנִי וְנִשְׁמִי לְדַבָּקָה בּו' ית'
אִזִּי זֹאת יֵשִׁיב אֶל לְבוֹ מֵאֲדוֹ"ל כִּי עַ"כ אֵתָּה חַי בְּגוֹף
יְתִבְרָךְ - זהו פירוש "ואם רץ לבך", לְבוֹ נִמְצָא בְּתוֹנֵעָה שֶׁל
"רִיצָה", בִּאֲהָבָה בְּלִתי מוֹגְבֵּלֶת, עַד לִידֵי כְלוֹת הַנֶּפֶשׁ - לְהִתְאַחֵד
עִם הַקֶּבֶד - אִזִּי - אִזִּי צִרִיךְ לְהוֹיֹת "שׁוּב לְאֶחָד", לְשׁוּב לְ"אֶחָד",

כבית שמאי (זהו קושיא על היסוד דהתורה לא תשתנה - ולא על הביאור הנ"ל), שהכוונה בזה הוא שהפסק למעשה יהי' כבית שמאי, ולכן אומרים שמחלוקת ב"ש וב"ה סופה להתקיים בפסק בפועל. על פי דין - ב"ד הגדול מב"ד הקודם יכול לפסוק אחרת. ומוכן שזהו ג"כ בנוגע למחלוקת ב"ש וב"ה - הלכה כמי. משא"כ בנוגע ללויים וכהנים - אין בזה שייכות כלל לב"ד ולמחלוקת וכו'. וכן בענין הבעל חי שעתידי לטהר שייך להקשות זה. החתם סופר (בס' תורת משה לשמיני) מתרין שאז ישנה סימנו ויעלה גרה. וכן במה שהקב"ה יתיר השחיטה שלויתן שוחט לשור הבר בסנפיריו שנאמר על זה (ויקרא רבה יג, ג) "תורה חרשה מאתי תצא - חידוש תורה". קושיא מעיקרא ליכא - כי כאן המדובר על דבר פעם אחת. והוראת שעה - הרי דין התורה שאפילו נביא מורה, וכש"כ הקב"ה מקור הנבואה. וזהו הדיקו "חידוש תורה" - ולא נאמר "שינוי" - חידוש (הוראה), אבל אין בזה שינוי. 15. יג, ב.

לו רצון ותשוקה להיפך מהחיים, לכלות הנפש, והחיים בגוף
צריכים להיות בו בעל כרחו, כנגד רצונו: מאידך גיסא,
מהמאמר השני ("על כרחך אתה מת") יוצא, שהרצון והתשוקה
צריכים להיות – להיות בחיים. ואילו ההיפך מהחיים, כלות
הנפש – צריך להיות אצלו
כנגד רצונו, בעל כרחו.
ואם כך – הרי שקיימת
סתירה בין מאמר אחד
לשני, ואלא איך יהיה
רצונו – כיצד בכל זאת
יהיה רצונו? אך כפי
שכבר למדנו, יובנו
הדברים: בתחילה על
האדם להשתדל להגיע
לאהבה גדולה כזו

להקב"ה, עד לידי כלות הנפש, ושהחיים יהיו אצלו "בעל
כרחו", רק כדי לבצע את הרצון העליון, להמשיך אלקות
ואחדות ה' בעולם. וזהו "על כרחך אתה חי". ואילו, לאחר מכן,
כשהוא כבר נמצא בתנועה של "שוב", עליו שוב ליצור בקרבו
את התנועה של "רצוא" ושל אהבה של כלות הנפש. שכן, על
ידי כך הוא ממשיך ב"שוב", מדריגה עליונה יותר, וכן גם מפני
שבהיותו במצב של "שוב", הוא עלול להיות נמשך לענינים
הנחותים שבעולם – ולכן עליו לעורר בקרבו שוב את התנועה
של "רצוא" – "בעל כרחך אתה מת": לעורר בקרבו אהבה עד
לידי כלות הנפש, כנגד רצונו הנוכחי, שהוא בתנועה של "שוב",
להיפך מכלות הנפש. וכמו שנתפאר פנקס אחר פאריכות
על משנה זו: "על כרחך אתה חי", בעזרת חיי החיים
ברוך-הוא: כלומר: בשעה שהוא עומד בתנועה של "רצוא"
ואהבה של כלות הנפש, הוא מעורר בתוכו, כנגד רצונו, שידיה
חיי, לחיות בתוך הגוף, כדי להמשיך את החיים של חיי החיים
למטה¹⁷.

זאת ישיב אל לבו – והיינו שעליו להתבונן במאמר רבותינו
זכרונם לברכה¹⁶, כי "על כרחך אתה חי" – על אף שרצונך
ותשוקתך הם למה שהוא היפך החיים – כלות הנפש, אבל
בניגוד לרצונך, עליך להיות, פגוף תהא להחיותו, כדי
להמשיך חיים עליונים
מחיי החיים ברוך-הוא
למטה, עלידי תורת
חיים, – שעל ידי תורה
ממשיכים את החיים
העליונים למטה, להיות
דינה פתחונם
לאחיותו יתברך
בבחינת גלוי, – כמו
שבדינה מתגלה האדם
בכל מהותו כמו שהוא,

כך גם למטה, בנבראים התחתונים, תהיה התגלות אמיתית ענין
אחדות ה', כמו שנתפאר לעיל, – שזוהי תכלית הכוונה של
עבודת האדם, לעשות את העולם לדירה לו יתברך. – זהו "שוב
לאחד": שוב מאהבתך ומכלות נפשך, בשביל ה"אחד", כדי
לגלות אחדות ה' בעולם. וכמו שכתוב בזהר הקדוש:
"למהו אחד באחד", – שיהיה אחד באחד, פרוש שתיחוד
הנעלם יהיה בבחינת "עלמא דאתגליא". – עולם מגולה.
כלומר: שתיחוד שהוא "נעלם", יהיה בבחינת "עלמא
דאתגליא", שיתגלה למטה. "אחד באחד" היינו: שה"אחד" של
עולם ומדריגה עליונה יותר, יתגלה ב"אחדות" של העולם
והמדריגה התחתונים יותר. וזה שאומרים: "לכה דודי וכו'".
– לקראת כלה, שלקראת "כלה" – כלות הנפש שבאהבה זו,
יהיה "לכה דודי" – הליכה והמשכה מ"דודי" – להמשיך אלקות
למטה. וכן יובן מאמר רבותינו זכרונם לברכה: "על
כרחך אתה חי, ועל כרחך וכו'", – אתה מת" – ההוראה
בעבודת ה' ממאמר על כרחך "אתה חי", היא: אדם צריך שידיה

יום שלישי כ"ג אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עא, פרק נא והנה לתוספת... עד עמ' 142, וחיות הללו.

יהודי. ורבנו הזקן מסביר, מדוע צריכים להודק למעשים טובים בתור
"שמן" לאור השכינה, ולא מספיקה לכך הנשמה עצמה, הנפש האלקית
שהיא חלק אלקה ממעל – כי, הנשמה, אפילו של צדיק גמור, היא
"מצויא" איזו שהיא, ואיננה בטלה במציאות לאור ה', שתהיה דבר
אחד עם אור ה'. ולכן, אין היא יכולה לשמש כ"שמן" לאור השכינה,
היות והשמן נהפך לגמרי לאור; ואילו, מצוות מעשיות דוקא, שהן רצונו
של הקב"ה, ורצונו וחכמותו הם הרי דבר אחד אתו – לכן דוקא מצוות
ומעשים טובים יכולים לשמש כ"שמן" לאור השכינה ה"שורה" על
ראשו. לאחר מכן, הסביר רבנו הזקן, שעל ידי תורה נמשך האור על
הנשמה ועל שני לבושה, מוחשבה ודיבור, הנכללים באור ה' ומתאחדים
אתו ביחוד גמור. אך, כדי להמשיך את האור והשראת השכינה גם על

פרק נא. להסברת המלה "לעשותו" בפסוק "כי קרוב אליך הדבר מאד
בפיך ובלבבך לעשותו", שמכיוון שהפסוק מסתיים ב"לעשותו" – משמע,
שתכלית הכל, היא – "לעשותו", לקיים מצוות מעשיות – החל רבנו הזקן
להסביר בפרק ל"ה, שתכלית כל סדר ההשתלשלות ותכלית עבודתו של
יהודי – היא: להמשיך אלקות בעולם, לעשות את העולם לדירה לו
יתברך;
ועל כך הביא רבנו הזקן את דברי ה"ינוקא" ב"זהר" (פרשת בלק), שאסור
ליהודי ללכת ארבע אמות בגילוי ראשו, מפני שאור השכינה שורה על
ראשו, ושעל יהודי לדעת שאור השכינה השורה על ראשו, זקוק ל"שמן"
ול"פתילה", שהאור יאחז בהם, והסביר, שגופו של יהודי הוא ה"פתילה"
לאור השכינה, וה"שמן" לאור, הוא "עובדאן טבין" – מעשיו הטובים של

16. אבות ד, כד. 17. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ביאור קצת בכ"ז וטעם: תו"ח וישלח ד"ה ויקח פ"ד מיוסד על תו"א שם (כה, ב). וראה ד"ה אחרי מות תרמ"ט ע' 25 ואילך".

מקום השכינה היא בהתגלות. אך הענין, בְּרִבְתִּיב: - כמו
שכתוב: "וּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹהִים", - ממה שאדם רואה בנפשו
ובגופו, הוא יכול להבין איך הדברים הם באלקות ובעולם -
שָׁכְמוֹ שְׁנֵשְׁמַת הָאָדָם¹ הֵיא מְמַלָּא כָּל רִמ"ח - 248, אַבְרִי
הַגּוֹף מְרֹאשׁוֹ - החלק
העליון ביותר בגופו, וְעַד
רָגְלוֹ, - האברים
התחתונים ביותר בגופו -
את כל האברים הללו
ממלאה הנשמה, כלומר:
הנשמה נמצאת בכל
האברים האלה, ולא קיים
אף אבר אחד או חלק
מהגוף, שהנשמה לא
תמלא אותו, וְאַף-עַל-פִּי²
בְּן עֶקֶר מִשְׁכָּנָה -
בפנימיותו, וְהִשְׁרָאָתָה -
באופן מקיף, הֵיא בְּמֹחַ³,
וּמִהֲמֹחַ מִתְּפַשְׁטָה לְכָל⁴

ליקוטי אמרים

פרק נא והנה לתוספת ביאור לשון הינוקא
דלעיל צריך לבאר תחלה להבין
קצת ענין השראת השכינה שהיתה שורה בבית
ק"ק וכן כל מקום השראת השכינה מה עניינו הלא
מלא כל הארץ כבודו ולית אתר פנוי מיניה. אך הענין
כדכתיב ומבשרי אחזה אלוה שכמו שנשמת האדם
היא ממלאה כל רמ"ח אברי הגוף מראשו ועד רגלו
ואעפ"כ עיקר משכנה והשראתה היא במוחו ומהמוח
מתפשטת לכל האברים וכל אבר מקבל ממנה חיות
וכח הראוי לו לפי מזגו ותכונתו העין לראות והאוזן
לשמע והפה לדבר והרגלים להלך כנראה בחוש
שבמוח מרגיש כל הנפעל ברמ"ח אברים וכל הקורות

הַאֲבָרִים, - באופן שווה; שכן, לפי דעת כ"ק אדמו"ר שליט"א⁵,
הכוונה בהתפשטות הנשמה, היא ענין החיות שהאברים חיים
ממנה; ובענין של "חיים", הרי כל האברים שווים. זהו ענין אחד
הנמשך ומתפשט מהנשמה שבמוח לאברים, והוא ענין של אור.
דבר נוסף "לוקחים" האברים מהנשמה שבמוח: וְכָל אֶבֶר
מִקְבֵּל מִמֶּנָּה - מהנשמה, סוגים שונים של חיות וְכֹחַ הָרְאוּי
לוֹ לְפִי מִזְגוֹ וְתִכּוּנָתוֹ, - של האבר, ולא⁶ שהשינויים (שהכוח
באבר אחד שונה מהכוח שבאבר שני) נוצרים על ידי האבר
עצמו, כמו הגון הנראה במים כשהם נמצאים בכלי של זכוכית
צבועה - אלא, מלכתחילה מושך האבר לעצמו את הכוח מן
הנפש, לראות, או לשמוע וכו'. ובלשון ה"תניא": הָעֵין - מקבלת
מן הנשמה חיות וכוח, לְרֹאאוֹת, - כוח הראיה הוא בהתאם
למזגו ותכונתו של חומר העין, שהוא כדבר מלוטש, המסוגל
לראיה, וְהָאָזֶן - מקבלת חיות וכוח לְשִׁמְעָה, וְהַפֶּה לְדַבֵּר,
וְהָרְגָלִים לְהֵלֵךְ, - כל אחד מהאברים מקבל לפי מזגו ותכונתו,
את החיות והכוח מן הנשמה ה"שורה" ומתגלה בתחילה במוח.
כְּנִרְאָה בְּחוֹשׁ שְׁכֻמָּה מְרִגִּישׁ כָּל הַנִּפְעָל בְּרִמ"ח אֲבָרִים וְכָל
הַקּוֹרוֹת אוֹתָם. - כל אשר קורה באברים - מרגיש האדם
במוחו, וכל כך למה? - מפני שבמוח נמצא עיקר מקומה ומקורה
של החיות (ומשם מתפשטת החיות לכל האברים), ובמקור
מורגש כל הנעשה בחיות המתפשטת ממנו. וְהַעֲרַת כ"ק אדמו"ר
שליט"א: "ובאם לא היו הכחות מחולקים מצ"ע (כ"א רק מצד
האברים - כדוגמת מים ואור הנראים ע"י זכוכית צבועה) אזי
כשהמוח מרגיש בעצמו את הנפעל באברים לא הי' שינוי

1 הנפש החיונית ועל הגוף - נזקקים למצוות מעשיות דוקא, שאדם יכול
2 לקיימן רק באמצעות גופו ונפשו החיונית. לאחר מכן, מסביר רבנו הזקן,
3 שהמצוות המעשיות הן הן תכלית כל סדר ההשתלשלות - כדי להמשיך
4 אלקות בעולם. ובהמשך לכך, הוא מסביר ענין כוונת המצוות, שכדי
5 שהמצוות המעשיות תיעשה
6 כדבעי, בחיות ובנשמה, זה בא
7 על ידי ה"כוונה", על ידי יראת
8 ה' ואהבת ה', בציני האופנים
9 השונים ביראת ואהבת ה' /
10 בהם יכול יהודי לקיים מצוות.
11 בפרק נ"א, אותו אנו עומדים
12 ללמוד, מסביר רבנו הזקן
13 ובתוספת ביאור, את לשון
14 ה"ינוקא" שהזכרנו לעיל,
15 ש"ההוא נהורא איצטרך
16 למשחא" - שאור השכינה
17 זקוק לשמן - בציניו שבכל
18 מקום מרמז "שמן" ל"חכמה",
19 ואילו כאן אומר ה"ינוקא",
20 ש"שמן" - "אינון עובדאן טבין", מעשים טובים, כלומר, מצוות מעשיות.
21 איזו שייכות יש בין מצוות מעשיות לבין "שמן" המרמז לבחינת חכמה?
22 כדי להסביר זאת, יפרש רבנו הזקן ענין השראת השכינה, ויסיים,
23 שמצוות מעשיות באות מ"חכמה", ושלכן מובן מדוע מצוות מעשיות הן
24 ה"שמן" שאור השכינה זקוק לו, כדי להיאחז ב"פתילה", הוא גופו של
25 האדם.
26 וְהֵנָּה, לְתוֹסֶפֶת בְּאוֹר לְשׁוֹן הַיְּנוּקָא דְלַעִיל, - בפרק ל"ה -
27 שאור השכינה השורה על יהודי, זקוק ל"שמן" והוא "עובדאן
28 טבין", מעשים טובים - ולכאורה לא מובן, איזו שייכות יש
29 למעשים טובים - לשמן שהוא חכמה? - צָרִיךְ לְבָאֵר תַּחֲלָה
30 לְהַבִּין קֶצֶת עֲנִין הַשְּׁרָאָת הַשְּׁכִינָה שְׁהִיָּתָה שׁוֹרָה בְּבֵית
31 קְדִישִׁי־קְדוֹשִׁים, - ב"קדשי קדשים" היתה הרי, "השראת
32 השכינה", שלכן היו קיימות הלכות מיוחדות שהיו קשורות
33 בקדשי קדשים, מפני ששם היתה השראת השכינה, וְכֵן כָּל
34 מְקוֹם - שאומרים שיש בו הַשְּׁרָאָת הַשְּׁכִינָה - מָה עֲנִינִי? -
35 מזה הענין שמצינינים באופן מיוחד מקום מסוים ואומרים שעליו
36 במיוחד ישנה השראת השכינה? הֲלֹא "מְלֹא כָּל הָאָרֶץ
37 כְּבוֹדוֹ", וְ"לִית אֶתֶר פָּנוּי מִנִּיה"!? - אין מקום שפנוי ממנו
38 יתברך. כיצד, איפוא, אומרים, שדוקא באותו מקום מסוים -
39 ישנה השראת השכינה, הרי הקב"ה נמצא בכל מקום? יסביר
40 רבנו הזקן להלן, שענינה של השראת השכינה הוא ההתגלות
41 של מדרגת האלקות הנקראת "שכינה"; שכן, למרות שהקב"ה
42 נמצא בכל מקום, בכל זאת הימצאותו היא באופן של העלם,
43 ולא של התגלות; ואילו, השראת השכינה, משמעה: שבאותו

1. איוב יט, כו. 2. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "להבא לקמן - להעיר מזח"ג רנו, ב". 3. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ומהמוח מתפשטת לכל האברים" - מה שהיא בשוה בכל האברים, מה שהם חיים. אור. ועוד ענין - 'וכל אבר מקבל ממנה...'". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ולא שהשינוי נעשה ע"י האבר כגון, הנראה במים הנמצאים בכלי זכוכית צבוע". 5. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "י"ל שפרט ד' אלו - שמהם מסתעפים הג' דפיך לבבך לעשותו, מחדו"מ; ראי' ושמיעה (מעוררים המח' - חו"ב כמו שבאים בהתחלקות האברים), פה לדבר, רגלים להלך (תכלית העשי' והירידה (ולכן לא נקט ידיים))."

נפרדים מצד עצמם כי אם מצד האברים, וכגון מים או אור
הנראים דרך זכוכית צבועה, הרי המים או האור אין להם צבע
כלל, הם מקבלים את הצבע מגוון הצבע של הזכוכית, ואם
נאמר כך גם ביחס לכוחות הנמשכים באברים, הרי כשהמוח

מרגיש בנעשה באברים,
לא היה שינוי בהרגשתו

ממה שנעשה בעין למה
שנעשה באוזן, או בשאר
האברים, מכיוון שאותן
רגשות כבר יצאו מהעין
או מהאוזן (וכמו במים
כשמוציאים אותם מהכלי
הצבוע, הרי שאין הבדל

בין המים שהיו קודם בכלי לבן או בכלי אדום, המים חוזרים
לגונם העצמי והטבעי. כך גם ברגשות הבאים מהנעשה בעין
או באוזן שאין הבדל ושינוי בהם, מכיוון שהם כבר יצאו
מהאברים). ואם נאמר שהשינוי שהאבר פועל בכוח הנמשך בו
– נקנה באותו כוח ונשאר בו תמיד (כמו למשל בחתיכת כסף
שעשו ממנו כלי, הרי הכלי נשאר לתמיד. וכך נרצה לומר גם
ביחס לענינו: שהשינוי (שכל אבר פועל בחיות השייכת לו)
נשאר כבר גם ברגש שאותו אבר מעורר במוח – למרות שהוא
כבר יצא מהאבר) ואשר לכן שונה הרגש הבא מהעין לרגש
הבא מהאוזן – אבל, הרי אם נאמר שהנשמה שבמוח איננה
בגדר של התחלקות כלל (גם לא באופן שכוחות כלולים בה), –
לא היו בנשמה שבמוח שום התחלקות ושינוי בין הרגשת
הנעשה בעין לבין הרגשת הנעשה באוזן או בשאר האברים,
מכיוון שהיא הרי פשוטה בתכלית – וגם אם מבחינת הרגשות
הבאים מהאברים, כן היה הבדל, הרי לא היה שינוי זה נקלט
בנשמה כמו שהיא במוח, אם נאמר שהיא פשוטה בתכלית. כל
האמור, מכריח לומר, שעוד לפני שהחיות נמשכת מן הנשמה
בפועל ממש לאברים – קיים בה כבר הבדל בין כוח לכוח. להלן,
יסביר רבנו הזקן, באיזה "מקום" ומדריגה בנשמה, מתחיל
השינוי וההתחלקות בין הכוחות השונים. וְהֵנָּה, אֵין שִׁינוי
קִבְּלַת הַכּוּחוֹת וְהַחַיּוֹת שֶׁבְּאַבְרֵי הַגּוּף – מה שכל אבר מקבל
מהנשמה כוח וחיות בצורה שונה אינו נובע מן הנשמה מצד
עצמה ומהותה, – שנאמר, שִׁיְהִיָּה מְהוּתָהּ וְעֲצָמוּתָהּ – של
הנשמה, מִתְחַלֵּק לְרַמ"ח – 248, חֲלָקִים שׁוֹנִים – וכך הם
מִתְחַלְּשִׁים בְּרַמ"ח – 248 מְקוֹמוֹת, כְּפִי צִיּוּר חֲלָקֵי מְקוֹמוֹת
אַבְרֵי הַגּוּף, – כלומר: שנאמר שבנשמה עצמה ישנם כבר בגלוי
כוחות שונים ומובדלים אחד מן השני – כוח לראות, כוח לשמוע,
וכן הלאה, ושכאלו 248 הכוחות שבנשמה – מתלבשים ב־248
אברי הגוף, כל כוח במקום ובאבר השייך לו, כך אי אפשר לומר,
שכן, שְׁלֹפִי זֶה, נִמְצָא עֲצָמוּתָהּ וְהוּתָהּ – של הנשמה, מְצִיר
בְּצִיּוּר נִשְׁמִי – ויש לה ודמות ותבנית פְּתִיבֵי הַגּוּף חֵם
וְשֹׁלוֹם, – ואשר כשם שבגוף ישנם אברים שונים בעלי צורות
שונות, כך נאמר גם כן שהכוחות שבנשמה הם שונים גם בדמותם
ובצירורם – אי אפשר לומר כך – אֵלֶּא – הנשמה בְּלֹא – היא (1)
עֵצָם אֶחָד, (2) רוֹחֵנִי – ויתירה מזו, האחדות שבה, היא באופן

1 בהרגשות הבאות מן העין או מהאוזן, כיון שעלו כבר מדון
2 להמוח (וכמו המים כשנלקחים מן הזכוכית הצבועה – אין שינוי
3 בין הנלקחים מכלי לבן או מאדום כו') ואת"ל שהשינוי בהאבר
4 בהבחן שנמשך בו נקנה בהבחן (וכמו חתיכת כסף שעשויה כלי)
5 הרגשתו כשעולה להמוח,
6 באם הנשמה שבמוח אינה

7 בגדר התחלקות כלל (גם)
8 לא באופן שכולה בה),
9 הרי לא תהי' בה
10 התחלקות ושינוי בין
11 הרגשת הקורה ונפעל
12 בעין או באוזן וכו' – כיון
13 שהיא פשוטה בתכלית.

14 ובהנ"ל מכריח לומר שעוד קודם שנמשך מהנשמה בפר"מ
15 באברים – הכחות משונים זמ"ו. ועתה מפרש באיזה "מקום"
16 דהנשמה מתחיל השינוי והתחלקות. כדי להקל על הבנת
17 הדברים שלמדנו, ובמיוחד להבין את ביאורי הרבי שליט"א –
18 נדרשת הקדמה קצרה: שני ענינים באור חיות הנפש שבגוף: (א)
19 ענין החיות – חיים – שהגוף כולו חי מהנשמה. ומבחינה זו – אין
20 הבדל בין אבר אחד למשנהו. הראש אינו יותר מאשר חי,
21 והרגל אינה פחות מאשר חי. כל הגוף, על כל אבריו חיים באופן
22 שווה. חיות זו מתוארת בתואר "אור". (ב) החיות והכוח, שכל
23 אבר "לוקח" מהנשמה, המותאמים במיוחד לאותו אבר, ולמשל
24 – העין מקבלת מהנשמה חיות וכוח לראות, האוזן – חיות וכוח
25 לשמוע, הפה – חיות וכוח לדבר, הרגלים – חיות וכוח ללכת,
26 וכך הלאה. כלומר: החיות הכללית, מה שכל אבר "חי" – ובכך
27 כל האברים שווים. החיות והכוח הפרטיים שכל אבר מקבל כדי
28 שיוכל למלא את תפקידו המוגדר – ובכך הם משתנים בכל אבר
29 בנפרד. – החיות של הנפש היא פשוטה, כלומר: אין בה שום
30 התפצלות של כוחות שונים, וכיצד נוצרת ההשתנות בכוחות? –
31 הדבר בא כתוצאה מהתלבשות החיות באברים, שמהחיות
32 המתלבשת בעין – נוצר כוח הראיה, ומהחיות המתלבשת באוזן
33 – נוצר כוח השמיעה, וכך הלאה, וכמו למשל מים הנמצאים
34 בכלי של זכוכית צבועה, הרי למרות שהמים פשוטים ובעלי גוון
35 אחיד, בכל זאת, כשהם נמצאים בכלי אדום – נראים המים
36 אדומים, בכלי ירוק – נראים המים ירוקים. כך אפשר לומר גם
37 ביחס לכוחות הנפש – האבר ממשיך מהנפש חיות פשוטה, אלא
38 שהאבר הופך את החיות לכוח פרטי, העין הופכת את החיות
39 לכוח של ראייה, וכך בשאר האברים. האופן השני – הנפש
40 כלולה מכוחות שונים הנמשכים באברי הגוף. כלומר: העין
41 מושכת אליה לכתחילה מן הנפש, כוח של ראייה, שהיה כלול
42 בנפש, האוזן מושכת מהנפש כוח של שמיעה, ולא שהשינוי בין
43 כוח לכוח נוצר רק אחרי שחיות הנפש מתלבשת באבר המיוחד.
44 רבנו הזקן יסביר להלן, שהאמת היא כפי האופן השני, שבנשמה
45 עצמה ישנם כבר כוחות שונים והם נמשכים לכל אבר בהתאם
46 לתפקידו. לפי ביאורו של הרבי שליט"א, הראיה לכך, שמן
47 ההכרח לומר שעוד לפני שהם מתלבשים באברים, קיימים כבר
48 הכוחות הנפרדים בנשמה, היא: שכן, אם הכוחות לא היו

- 1 פשוט – ולא "מורכב" מחלקים שונים, ועצמותה הרוחנית היא
2 ומפשט מכל ציור גשמי ומבחינת וגדר מקום ומדה וגבול
3 גשמי – מכל האמור
4 הנשמה מופשטת מצד
5 מהותה ועצמותה – היא 1
6 כל כך מופשטת מכל אלה, 2
7 עד שגם כשהיא נמצאת 3
8 בתוך האברים – אין כוח 4
9 באברים ליצור בה שינוי 5
10 בכך, ולכן ממשיך רבנו 6
11 הזקן ואומר: ולא שיהי 7
12 במהותה ועצמותה 8
13 לומר שהיא – הנשמה
14 נמצאת במחין שבראש יותר מברגלים, מאחר שמהותה
15 ועצמותה אינה בגדר ובחינת מקום וגבול גשמי, – הרי שאין
- מקום לשייך לה את ההגבלות, שכאילו היא נמצאת בראש יותר
מאשר ברגלים, רק שתרי"ג – 613, מיני כחות וחיות כלולים
בה במהותה ועצמותה, לצאת אל הפעל והגלוי
מהעלם, – בשעה שהם
בנשמה, הם רק ענין של
"כוח" הכלולים בה
בהעלם – כלומר: בהעלם
בנשמה, 613 כוחות כדי
שיבאו "אל הפועל
והגלוי", להחיות רמ"ח –
248, אברין ושם"ח – 365
גידין שפגוף עלידי
התלבשותם בנפש תחינית, שיש לה – לנפש התחינית, גם כן
רמ"ח ושם"ח כחות וחיות הללו.

יום רביעי כ"ד אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 142, והנה על המשכת... עד עמ' 142, כנ"ל.

- 31 להלן יוסבר, שכוחות אלה, בשעה שהם נמשכים מן הנשמה
32 ומתגלים בגוף – אז אומרים, שעיקר מקום ההמשכה וההתגלות
33 הוא במוח שבראש, ומהמוח זה מתפשט לכל אברי הגוף. ואילו,
34 עצמות ומהות הנשמה נמצאת בכל מקום בשווה, ברגל כמו
35 בראש. בתחילה דובר רק
36 על רמ"ח אברי הגוף
37 ורמ"ח כוחות הנשמה 9
38 המלווים בהם, אך 10
39 לאחר מכן מדובר כבר 11
40 יותר בפרטיות, שישנם 12
41 תרי"ג: רמ"ח אברים 13
42 ושם"ח גידים, ולכל אחד 14
43 מהם יש ענין מיוחד של 15
44 חיות הנפש, ולכן מבאן 16
45 ואילך כבר מדובר על 17
46 תרי"ג. והנה, על 18
47 המשכת כל התרי"ג – 19
48 613, מיני כחות וחיות –
49 הנמשכים מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו, עליה – על
50 המשכה זו, אמר, – חכמינו ז"ל, שעקר משכנה והשראתה
51 של המשכה זו וגלוי זה הוא פלו במחין שבראש, ולכן הם
52 – המוחין מקבלים תחלה תבנית והחיות הראוי להם לפי
- מזגם ותכונתם, שהן – השכל המתחלק לשלשה כוחות:
הכמה-בינה-דעת ובה המפשטה וכל השייך למחין. – שכל
מה ששייך למוחין, ויש להם המזג והתכונה של המוח – מקבלים
מהנפש לפני שאר האברים, ולא זו בלבד, – שהמוחין מקבלים
את החיות שלהם לפני
שאר האברים, אלא גם
כללות כל המשכות
תחיות לשאר האברים,
גם כן – לפני שהן
נמשכות בשאר האברים,
הן כלולה ומלפשת
במחין שבראש, ושם –
במוחין שבראש, הוא
עקרה ושרשה של
המשכה זו, בבחינת
גלוי האור ותחיות של
כל הנשמה כלה, –
כשהמשכה היא במוח
שבראש – מתחילים האור והחיות להיות באופן של התגלות,
ומשם – מהמוחין, מתפשטת הארה לשאר כל האברים,
ומקבל כל אחד בה וחיות הראוי לו כפי מזגו ותכונתו:
בה הראיה מתגלה בעין, ובה השמיעה באוזן וכו'. – שכן,

ליקוטי אמרים

והנה על המשכת כל התרי"ג מיני כחות וחיות מהעלם
הנשמה אל הגוף להחיותו עליה אמרו שעיקר משכנה
והשראתה של המשכה זו וגלוי זה הוא כולו במוחין
שבראש ולכן הם מקבלים תחלה הכח והחיות הראוי
להם לפי מזגם ותכונתם שהן חב"ד וכח המחשבה וכל
השייך למוחין ולא זו בלבד אלא גם כללות כל המשכות
החיות לשאר האברים ג"כ כלולה ומלוושת במוחין
שבראש ושם הוא עיקרה ושרשה של המשכה זו בבחי'
גילוי האור והחיות של כל הנשמה כולה ומשם מתפשטת
הארה לשאר כל האברים ומקבל כל א' כח וחיות הראוי
לו כפי מזגו ותכונתו כח הראיה מתגלה בעין וכח

ליקוטי אמרים

הנמשכים מהעלם הנשמה אל הגוף להחיותו, עליה – על
המשכה זו, אמר, – חכמינו ז"ל, שעקר משכנה והשראתה
של המשכה זו וגלוי זה הוא פלו במחין שבראש, ולכן הם
– המוחין מקבלים תחלה תבנית והחיות הראוי להם לפי

6. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כ"כ עצומה פשוט, עד שאפילו מצד זה שנמצאת באברים אין האברים פועלים בה שינוי בזה שלכן: ולא שייך במהותה ועצמותה...". 7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "שתיבת מין שוללת ממש – זהו באדיש, בלה"ק (מין) היינו שכולל כמה פרטים, ולשולל ממש) צ"ל "כמין" (צריך במס' סוכה וכו"ב). ואולי הדיוק "מין" כאן – כי מין כח הראי' (וכיו"ב) נכללים בו מצ"ע (ולא רק מצד הכלי שלו – העין) כמה כחות ראי', וכמו ראייתו של צדיק וראייתו של רשע (עין טובה ועה"ר, נתן עיניו בו ונעשה כו' ועוד) – וכיון שעבודת האדם משנה אותו מרשע לצדיק אבל אין היא משנה את חומר העין ולא מחליפה נשמתו בנשמה אחרת עכ"ל שגם בהיותו רשע וכח הראי' שלו שבעין היתה רק רע, הרי ה' גם אז בהעלם אצלו (במקור כח הראי' שבעין – היינו, בנשמתו) כח ראי' דצדיק, כח ראי' דנתן עיניו בו כו' – היינו מין (שכולל כמה פרטי) כח הראי'. ועצ"ע".

- 1 מתי קיים "כוח הראיה" המוכן להתגלות בעין, ו"כוח השמיעה"
2 המוכן להתגלות באוזן? – הרי זה, לאחר שזהו נמשכה קודם
3 באופן כללי במוחין, ומשם נמשכת הארה לכל אבר, והארה זו
4 כבר מוגדרת לפי מזגו ותכונתו של האבר. וְכָל הַכּחוֹת
5 מִתְפַּשְׁטִים מִהֶמְחָה
6 כְּנוֹדָעָה, בִּי שֵׁם – במוחין,
7 הוא עֵקֶר מִשְׁכַּן הַנְּשָׁמָה 1
8 פְּלֶה בְּחִינַת גָּלוּי, 2 –
9 עצם הימצאות הנשמה 3
10 בגוף, הוא באופן 4
11 שהנשמה נמצאת בכל 5
12 חלקי הגוף בשווה, בלי 6
13 הבדל בין אבר אחד 7
14 למשנהו; אך, המקום
15 העיקרי שבו הנשמה היא בהתגלות – הרי זה במוחין, שְׁנִגְלִית
- שֵׁם – במוחין, כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת הַמִּתְפַּשְׁטִים מִמֶּנָּה. – מהנשמה.
16
17 רק כחותיה של כְּלָלוֹת הַחַיּוֹת מֵאִירִים וּמִתְפַּשְׁטִים מִשֵּׁם
18 – מהמוחין לְכָל אֲבָרֵי הַגּוּף, כְּדִמְיוֹן הָאוֹר הַמִּתְפַּשְׁטִים וּמֵאִיר
19 מִהַשְׁמֵשׁ לְחֲדָרֵי חֲדָרִים. [וְאֵפֶלּוּ הַלֵּב – שהוא אבר כללי,
20 שממנו נמשך לשאר
21 האברים, "לבא פליג לכל
22 שיפין", בכל זאת, גם הלב
23 מְקַבֵּל מִהֶמְחָה, וְלִבָּן
24 הֶמְחָה שְׁלִיטָה עָלָיו – על
25 הלב, בְּתוֹלְדָתוֹ, בְּנוֹכַר
26 לְעֵיל – בפרק י"ב, שכך
27 נברא האדם בטבע,
28 שהמוח יהיה שליט על
29 הלב; וזאת – מפני שגם
30 הלב מקבל מן המוח, שמשום כך המוח "שליט על הלב"].

ליקוטי אמרים

יום חמישי כ"ה אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עב, וככה ממש עד"מ... עד עמ' 144, א"ס ב"ה.

- 31 וְכֵכָה מִשֵּׁשׁ, עַל דֶּרֶךְ מִשְׁלַל, אֵינֶם-סוֹף כְּרוֹךְ-הוּא מְמַלֵּא כָּל
32 עֲלָמִין – כל העולמות, לְהַחְיֵתָם, – כמו שלמדנו במשל הנפש,
33 שהנפש נמצאת וממלאה את כל הגוף, כך אור איך-סוף ברוך
34 הוא "ממלא כל עלמין", ממלא ונמצא בכל העולמות, וְכָבֵל
35 עוֹלָם יֵשׁ בְּרוּאִים לְאִין
36 קֵץ וְתַכְלִית, רְבּוֹא
37 רְבִיבוֹת מִיְּנֵי מִדְּרָגוֹת 8
38 מְלָאכִים וְנִשְׁמוֹת כו', 9 –
39 מספר נבראים בלי גבול 10
40 בכל עולם, וְכֵן רְבּוֹי 11
41 הַעוֹלָמוֹת אֵין לוֹ קֵץ 12
42 וְגִבּוֹל, גִּבּוֹהַּ עַל גִּבּוֹהַּ 13
43 כו'. – ישנם עולמות בלי 14
44 מספר, וכל עולם הוא 15
45 למעלה מהעולם השני – 16
46 שכן, ההתחלקות בדברים 17
47 ברוחניות, היא רק באשר 18
48 לדרגה, וכשואמרים
49 "הרבה עולמות", הכוונה היא, שכל אחד מהם הוא במדרגה
50 אחרת, עולם אחד למעלה מהשני; ובכך מתבטאת ההתחלקות
51 הגדולה בעולמות ונבראים, שהמשל על כך הוא ההתחלקות
52 באברים, בין אבר אחד לשני. וכשם שביחס לנשמה, אי אפשר
53 לומר שמדות ועצמות הנשמה נמצאת במוח שבראש יותר
54 מאשר ברגלים – כך גם בנמשל, שמבחינת 'מדות ועצמות אין
55 סוף' אין הבדל בין עולם לעולם, אלא – ה"אין סוף" נמצא בכל
56 העולמות בשווה, והוא בהעלם בכל העולמות בשווה. וְהִנֵּה,
- מְהוּתוֹ וְעִצְמוֹתָיו שֶׁל אֵין-סוֹף כְּרוֹךְ-הוּא שׁוֹהַ בְּעֲלִיּוֹנִים
57 וְתַחְתּוֹנִים, בְּמִשְׁלַל הַנְּשָׁמָה הַנוֹכַר לְעֵיל, – שמדות ועצמות
58 הנשמה היא למעלה מהתחלקות, ואי אפשר לומר שהיא
59 נמצאת במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים. וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב
60 בְּתַקְוִיָּה: "דְּאִיהוּ –
61 הַקֶּבֶד, סְתִימוֹ דְּכָל
62 סְתִימִין", – הוא נעלם
63 מכל הנעלמים, פְּרוּשׁ –
64 לא שהוא נעלם יותר
65 מאשר כל הנעלמים, אלא
66 שהוא נעלם גם מכל
67 הנעלמים: דְּאֵפִילוּ
68 בְּעֲלָמִין סְתִימִין דְּלֵעִילָא
69 הוּא סְתִים וְנִעְלָם
70 בְּתוֹכָם, – שאפילו
71 בעולמות הנעלמים
72 שלמעלה, הוא מוסתר
73 בתוכם איננו מתגלה, כְּמוֹ
74 שְׁהוּא סְתִים וְנִעְלָם בְּתַחְתּוֹנִים, – כמו שהוא בהעלם
75 בעולמות התחתונים, בִּי לִית מְחֻשְׁבָּה תְּפִיסָא בִּיהַ כָּלָל, – אין
76 מחשבה ש"תתפוס" בו כלל, אֵפֶלּוּ בְּעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים, – הרי
77 שלא שייך להבדיל ולומר שבעולמות התחתונים, 'מדות ועצמות
78 איך-סוף ברוך-הוא' לא מתגלה אלא הוא בהעלם בתוכם,
79 ואילו בעולמות העליונים הוא מתגלה – כי גם בעולמות
80 העליונים הוא בהעלם בדיוק כמו בעולמות התחתונים. וְנִמְצָא,
81 כְּמוֹ שֶׁמֻּצָּא שֵׁם – בעולמות העליונים, כִּךְ נִמְצָא בְּתַחְתּוֹנִים

8. מה שלהלן נזכרות לשונות הנראים לכאורה ככפולים וכחזרה על אותו ענין – מציין הרבי שליט"א, שמדובר כאן אודות דרגות שונות הנמצאות או כלולות במוח, כפי המבואר במאמרים: אז ישיר, עת"ר. ובחודש השביעי, תרס"ג. ובהמשך ר"ה תש"ח אות ד'.

בהתגלות ממש – אלא קצת יותר מאשר בעולמות התחתונים.
 וְכָל הַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם – בעולמות העליונים, מְקַבְּלִים – חיות
 גלויה זו, כָּל אֶחָד כָּפִי כָּחוּ וְתִכּוֹנְתוֹי, – כמו שלמדנו במשל,
 שכל אבר מקבל חיות מהמוח "כפי מזגו ותכונתו", כך גם בנמשל,

מקבל כל נברא את חיותו,
 "כפי מזגו ותכונתו",

כלומר: עד כמה שיש
 בכוחו לקבל, ובאיזה אופן
 ותכונה תתגלה בו החיות –
 אם באופן של מוחין ושכל,
 או באופן של מדות ו"אבל
 לא שז"תכונה" מסתירה
 הגילוי כ"א" ממשך ומאיר
 לו" – הערת כ"ק אדמו"ר
 שליט"א, שְׂחִיָּא תִּכּוֹנֶת
 וּבְחִיָּת הַמִּשְׁכָּה
 הַפְּרִטִית אֲשֶׁר אֵין־סוֹף
 בְּרוּךְ־הוּא מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר
 לוֹ; – לאותו נברא פרטי,
 וְהַתְּחַתּוֹנִים, אֶפְלוֹ
 הָרוּחָנִים, אֵינֶם מְקַבְּלִים
 – את החיות האלקית,
 בְּבְחִיָּת גִּלּוֹי בְּלִיָּדָה, –
 כמו העולמות העליונים,
 רַק בְּלְבוּשִׁים רַבִּים אֲשֶׁר

אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ בָּהֶם – באותם לבושים, הַחַיּוֹת
 וְהָאוֹר אֲשֶׁר מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לָהֶם לְהַחַיּוֹתָם. – שהחיות
 האלקית הנמשכת להחיות את העולמות התחתונים, לבושה
 בהרבה לבושים המסתירים, שהחיות לא תהיה בהתגלות;
 הסתרה גדולה זו שהלבושים מסתירים, איננה רק בכמות, במספר
 הלבושים המסתירים על החיות, אלא גם באיכות: מדובר בסוג
 לבוש שונה, המסתיר בצורה כזו, שנברא ממנו עולם גשמי. שכן,
 גם במספר רב של לבושים בלבד, היו מתהווים מהחיות נבראים
 רוחניים; כדי שיווצרו נבראים כמו שבעולם הגשמי – נדרש סוג
 לבוש אחר לגמרי – ובלשון ה"תניא": וְכָל־כֵּךְ עֲצָמוּ וְנִבְרְוּ
 הַלְּבוּשִׁים אֲשֶׁר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ הוּא מְלַבֵּשׁ וּמְסַתֵּיר בָּהֶם
 הָאוֹר וְהַחַיּוֹת, – לא רק שהלבושים הם גדולים ורבים במספר,
 אלא הם מסוג כזה שההסתרה עצמה שהם מסתירים, היא גדולה
 וחזקה יותר, עַד אֲשֶׁר בָּרָא בּוֹ – באור וחיות אלה, עוֹלָם הָזֶה
 הַחֲמִירִי וְהַגִּשְׁמִי מְמַשֵּׁךְ, – "כי ישנו עולם העשי" רוחני"¹⁰ – הערת
 כ"ק אדמו"ר שליט"א, וּמִהִנְהוּ וּמִחַיָּהוּ בְּחַיּוֹת וְאוֹר אֲשֶׁר
 מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר לוֹ, אוֹר הַמְּלָכִשׁ וּמִכֶּסֶף וּמִסֶּתֶר בְּתוֹךְ
 הַלְּבוּשִׁים הָרַבִּים וְהַעֲצוּמִים הַמְּעֲלִימִים וּמְסַתֵּירִים הָאוֹר
 וְהַחַיּוֹת, עַד שֶׁאֵין נִרְאָה וְנִגְלָה שׁוֹם אוֹר וְחַיּוֹת רַק דְּבָרִים

1 מְמַשֵּׁךְ. – הרי שגם בהימצאותו אין הבדל בין העולמות העליונים
 2 לבין העולמות התחתונים, כי כשם שהוא נמצא בעולמות
 3 העליונים, באותה מדה הוא נמצא גם בעולמות התחתונים.
 4 וְהַבְּדֵל שֶׁבֵּין עוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים וְתַחַתּוֹנִים, הוּא מִצַּד
 5 הַמִּשְׁכַּת הַחַיּוֹת אֲשֶׁר
 6 אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא
 7 מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר בְּבְחִיָּת
 8 גִּלּוֹי מִתְּהַעֲלֵם – כפי
 9 שיסביר להלן, שההתגלות
 10 היא כדי להחיות העולמות
 11 והנבראים שבתוכם, כי
 12 חיותם, היא ההתגלות
 13 האלקית שבהם – ובכך
 14 מתבטא ההבדל שבין
 15 העולמות העליונים
 16 לעולמות התחתונים –
 17 באיזו מדה ההתגלות:
 18 בעולמות העליונים
 19 ההארה מהחיות האלקית
 20 היא יותר בהתגלות מאשר
 21 בעולמות התחתונים.
 22 בדברו כאן, בענין הגילוי
 23 וההעלם, מסביר רבנו
 24 הזקן, במאמר המוסגר,
 25 שזוהי אחד הטעמים מדוע

26 קוראים לחיות האלקית שבעולמות, בשם "אור" [שְׂחִיָּא אֶחָד
 27 מִתְּמַעֲמִים שֶׁהַשְּׁפָעָה וְהַמִּשְׁכַּת הַחַיּוֹת מְכַנָּה בִּשְׁם "אוֹר"
 28 עַל דֶּרֶךְ מִשְׁל – במקום "שפע" שקוראים החוקרים להשפעת
 29 החיות האלקית – זה נקרא ב"קבלה" בשם "אור". אחד הטעמים
 30 לכך הוא: שכן, המושג אור, מבטא את ההתגלות מההעלם –
 31 בתחילה היה האור מוסתר ונעלם במאור, ולאחר מכן הוא נמשך
 32 ממקורו, שהוא ה"מאור", ומתגלה בתור "אור", כלומר: גילוי
 33 מההעלם באופן שהארה בלבד מההעלם באה בגילוי – שלא כמו
 34 ב"שפע", שעצם הדבר כמו שהוא – יכול להיות נשפע, כמו
 35 למשל, "שפעת מים", שהמים עצמם שהיו בתחילה במקום אחד,
 36 יימשכו במקום אחר. ואילו, "אור" ענינו גילוי מן ההעלם, שהארה
 37 בלבד מההעלם באה בהתגלות. זהו טעמו של דבר, מדוע החיות
 38 האלקית הנמשכת בעולמות – נקראת בשם "אור", מפני שהיא
 39 גילוי מן ההעלם]. המשכת החיות, שאֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְמַשֵּׁךְ
 40 ומגלה, היא – לְהַחַיּוֹת הָעוֹלָמוֹת וְהַבְּרוּאִים שֶׁבָּהֶם, – שבכך,
 41 קיים כבר הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות
 42 התחתונים, שֶׁהָעוֹלָמוֹת הָעֲלִיּוֹנִים מְקַבְּלִים – המשכה וחיות זו,
 43 בְּבְחִיָּת גִּלּוֹי קָצֵת יוֹתֵר מִתְּחַתּוֹנִים, – מאשר העולמות
 44 התחתונים. כלומר: גם בעולמות העליונים אין האור והחיות

9. "כפי כחו ותכונתו" – הנמשל על הנאמר במשל: 'מזגו ותכונתו' – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "נראה כוונתו ודיוקו כאן החומרי והגשמי ממש – לענין ההתהוות מאין ליש ממש, היינו כדור הארץ החומרי, היינו רק חלק הדומם, [וענין הצמיחה, חיות ומדבר – בא מאור וחיות אחר ונגלה יותר מהנ"ל אף שגם הוא ממל' דמל' דעשי' [לקמן קלב, ע"ב בתחלתו], ובוז מובן כמה דיוקים בל': מאין ליש [דלכאורה הרי כבר אמר שמדובר בעוה"ז כו'] הנראה לעיני בשר ועוד. משא"כ עולם העשי"

הבריאה" וכו', עד שכתוב בלן – בספירות של כל העולמות – כולל גם "עולם העשיה", ישנן עשר ספירות דאצילות¹² – "עולם האצילות" הוא העולם העליון ביותר, והספירות של "עולם האצילות" – המיוחדות – הספירות של "עולם האצילות" מאחדות במאצילן איך סוף ברוך הוא: – הרי, שגם בכדור הארץ החומרי ישנם אור וחיות של איך סוף ברוך הוא, הבאים על-ידי הספירות של העולמות (שהן – ה"ספירות" – האלקות של העולמות), והם נמשכים דרך לבושים המכסים ומסתירים על החיות, שלא תיראה. זהו ההסבר על ההבדל שבין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, הנובע מהאור והחיות הנמשכים מאור איך סוף ברוך הוא, להוות ולהחיות את העולמות: בעולמות העליונים החיות היא יותר בהתגלות, ובעולמות התחתונים היא פחות בהתגלות, עד שבעולם הזה הגשמי – החיות מכוסה לגמרי ואינה נראית כלל, ברם, מבחינת 'מהות ועצמות איך סוף ברוך הוא' – אין כל הבדל בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים, כי אור איך סוף, מוסתר גם בתחתונים וגם בעליונים, והוא נמצא גם בעליונים וגם בתחתונים.

המריים ונשמיים, ונראים מתים, – נדמה שאלה הם דברים מתים, שאין בהם חיות רוחנית, וכפי שהדבר בכדור הארץ החומרי, כדלהלן. אך בתוכם יש אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד, שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיו, – לפני שנבראו. שכן, לא די במה שהם נבראו פעם אחת בששת ימי בראשית, אלא, תמיד, בכל עת ובכל רגע, על האור והחיות האלקי לחדש ולהוות מחדש מאין ליש – הרי, שתמיד ישנם בהם האור והחיות האלקי המהווה אותם, למרות שאין הם נראים, ואור זה הוא מאין סוף ברוך הוא, רק שנתלבש בלבושים רבים, וקמו שכתוב ב'עין חיים', שאור וחיות בדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר, הוא ממלכות דמלכות דעשיה, – מלכות דעשיה" היא הספירה התחתונה ביותר ב"עולם העשיה", וב"מלכות" עצמה, ישנה הרי התכללות מכל עשר הספירות, שהתחתונה שבהן היא "מלכות", וזהו "מלכות דמלכות דעשיה" – בחינת "מלכות" שבספירת "מלכות" של העולם התחתון ביותר – עולם הזה, ובתוכה – ישנה, מלכות דיצירה וכו', – וכך הלאה, שבתוך מלכות ד"יצירה" ישנה התכללות של "עולם

ליקוטי אמרים

אור וחיות המהוה אותם מאין ליש תמיד שלא יחזרו להיות אין ואפס כשהיו ואור זה הוא מא"ס ב"ה רק שנתלבש בלבושים רבים וכמ"ש בע"ח שאור וחיות כדור הארץ החומרי הנראה לעיני בשר הוא ממלכות דמלכות דעשיה ובתוכה מלכות דיצירה* וכו' עד שבתוך כולן י"ס דאצילות המיוחדות במאצילן א"ס ב"ה:

(*) [ברפוסים הקודמים ה' כתוב "מלכות דמלכות דעשיה" וג"ל דצ"ל "מלכות דיצירה" וכ"ה באנה"ק סי' כ"ה המתחיל להבין אמרי בינה כו'. אשר נמצא לפנינו גוף כתי"ק].

יום שישי כ"ו אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 144, פרק נב. וכמו שבנשמת... עד עמ' עג, מהשמש.

מבחינת 'עצמות ומהות איך סוף ברוך הוא', אין מקום לחלק בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים – כי גם הימצאותו של אור איך סוף בעולמות העליונים – הוא בהעלם, עד כדי כך, ששום מחשבה, גם של הנבראים שבעולמות העליונים, אין באפשרותה "לתפוס" ולהשיג אותו, ובאשר לעצם הימצאותו של אור איך סוף – הרי הוא נמצא באופן שווה בעולמות התחתונים ובעולמות העליונים. ההתחלקות בין העולמות העליונים לבין העולמות התחתונים (כמו שהדבר במשל של ההתחלקות באברים) היא מצד המשכת וגילוי החיות מאין סוף ברוך הוא, להתהוות העולמות והנבראים ולהחיותם: החיות בעולמות העליונים היא בהתגלות יותר מאשר בעולמות התחתונים. בפרק הבא, אותו אנו מתחילים ללמוד, ממשיך רבנו הזקן להסביר בנמשל (של אלקות ועולם) מה שנאמר במשל, שהגילוי של החיות הכללית, הוא במוחין שבראש.

פרק נב. בפרק הקודם, החל רבנו הזקן להסביר, ענין השראת השכינה שהיתה בקדשי קדשים ובמקומות מסוימים נוספים, כאשר יש להבין לכאורה: מה משמעות "השראת השכינה" – במקום זה או אחר, והרי "מלא כל הארץ כבודו"? ורבנו הזקן הסביר ש"מבשרי אחזה" – מגופו ונפשו יודע האדם, שנשמתו נמצאת בכל גופו ובכל אבריו – ובכל זאת, עיקר מקום הנשמה, הוא במוחין שבראש. והרי, כלפי עצם הנשמה, אי אפשר לומר כך, שכן עצם הנשמה נמצא בכל האברים באופן שווה, הוא לא נמצא במוחין שבראש יותר מאשר ברגלים; אלא, הכוונה להמשכה הכללית והגלויה של החיות, הנמשכת מהנשמה להחיות את הגוף, לפני שהיא מתפשטת בגוף לפי מוּגו ותכונתו של כל אבר – על המשכה כללית וגלויה זו שמן הנשמה, אומרים שיעקר מקומה, הוא במוחין שבראש, ומשם נמשכת ומתפשטת הארה בלבד אל כל שאר אברי הגוף. כך – הסביר רבנו הזקן – גם בנמשל של אלקות ועולם.

סתם (שכולל גם העשי' הרוחני) – כותב לקמן (ספנ"ב ופנ"ג) מל' דעשי' (ולא מל' דמל'). 11. "ש"נ פ"א – בשער מ"ג פ"א גירסות שונות. ולהעיר ממשנת חסידים מס' עשי' גופנית פ"א משנה ב" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 12. "ראה לקמן קמ, א: "הארה שבאצ"י בוקעת כו' ובעוה"ז החומרי" – הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

40 מההמשכה הכללית שבמוחין, הוא הנקרא – בתורת הקבלה,
41 "עלמא דאתגליא", – עולם של התגלות, כי כאן מתחילה
42 ההתגלות של אלקות בעולמות, וכן הוא נקרא ו"מטרוניתא",
43 – מלכה, המקבלת מהקב"ה – המלך של המלכה, ו"אמא
44 תתאה", – המדריגה
45 התחתונה יותר של
46 "אימא", כי גם "בינה"
47 נקראת "אימא" (בכתובי:
48 "אם (אם) לבינה תקרא"),
49 אלא – בינה היא "אימא
50 עילאה", המדריגה
51 העליונה שב"אימא",
52 ומלכות נקראת "אימא
53 תתאה", ו"שכינה" –
54 מלשון "ושכנתי
55 בתוכם"², – שכינה
56 והתגלות³. להלן יסביר
57 רבנו הזקן – כפי שהרבי
58 שליט"א מפרש זאת⁴
59 משמעותם של כל
60 התוארים האמורים,
61 המתארים את תכונות
62 ופעולות של מקור החיות:

63 מקור החיות נקרא "עלמא דאתגליא" – על שם שמקור זה
64 הוא ראשית התגלות אור איין-סוף, – ומכיוון שהמקור עצמו
65 הוא ענין של התגלות, לכן הוא עצמו (מצד תכונות העצמית)
66 נקרא בשם "עלמא דאתגליא" (עולם של התגלות), ולא משום
67 שהוא מחיה עלמא דאתגליא; מקור החיות נקרא גם
68 "מטרוניתא" (מלכה), מפני שהוא אשר ממשך ומאיר
69 לעולמות בכחינת גלוי, – ולכן, זה בדוגמת "מטרוניתא"
70 (מלכה) שעלידה נמשכים ומתגלים עניניו של מלך. הרי,
71 שמקור החיות, הוא התחלת ההתגלות של אור איין-סוף,
72 המתגלה מאור איין-סוף ב"מטרוניתא" (מלכה). ומקור זה
73 נמשך לכל אחד – מהעולמות והנבראים, האור וחיית פרי
74 הראוי לו, – שלכן, נקרא מקור החיות גם בשם "אימא תתאה",
75 מפני שהוא ה"אם", מקור החיות הפרטית של כל נברא, וישוין
76 ומתלבש בתוכם – בעולמות ובנבראים, להחיותם. – שלכן,
77 נקרא מקור החיות גם בשם "שכינה", על שם ששוכנת
78 ומתלבשת בעולמות ובנבראים, להחיותם. עד כאן למדנו, איך

1 וכמו שנשגמת האדם עקר גלוי כללות החיות הוא במוחין,
2 וכל האברים מקבלים אור וכח לבד, המאיר להם ממקור
3 גלוי החיות שבמוחין – ככה ממש, על דרך משל, עקר גלוי
4 כללות המשכת החיות, להחיות העולמות והנבראים
5 שבהם – הוא מלש
6 ונכלל ברצונו והקמתו
7 ובינתו ודעתו ותפירה, –
8 של הקב"ה, הנקראים
9 בשם "מוחין", – ספירות
10 כתר (רצון), חכמה, בינה
11 ודעת – נקראות "מוחין"
12 למעלה, ובהן מלושכת
13 ונכללת ההמשכה
14 הכללית של החיות, והיא
15 ההתגלות הראשונה של
16 איין-סוף בדרך-האור
17 בעולמות, וכן הן –
18 הרצון, החכמה, הבינה
19 והדעת שלמעלה,
20 המלששים בתורה
21 ומצותיה. – שכן, ההלכה
22 עצמה או המצוה עצמה,
23 – זהו רצונו של הקב"ה,

24 שרוצה שההלכה תהיה כך וכך, או שהמצוה תהיה באופן כזה;
25 והשכל וההבנה של ההלכות וטעמי המצוות – הם ה"חכמה"
26 בינה-דעת שלמעלה – הרי, בתורה ובמצוות מלושכים המוחין
27 שלמעלה, שבהם ישנה ההמשכה הכללית של החיות האלקית
28 לעולמות. וגלוי כללות המשכה זו – כשההמשכה הכללית
29 שבמוחין – באה לידי התגלות, שכיפ שרבנו הזקן מסביר להלן,
30 הרי כשההמשכה מהמוחין באה בספירת המלכות, הוא מקור
31 החיות, אשר העולמות מקבלים כל אחד בפרימות. רק
32 הארה מתפשטת ומאירה ממקור זה, – לא מדובר כאן על
33 ההמשכה הכללית שבמוחין, אלא – על התגלות – של
34 המשכה זו. התגלות זו – היא מקור החיות שמקבלים כל
35 העולמות והנבראים, כל אחד מהם – הארה הפרטית השייכת
36 אליו. הארה והתפשטות זו, היא: פרימון אור המתפשט
37 מהשמש על-דרך-משל, – כמשל האור שהוא הארה בלבד
38 מהשמש, וכמשל וכחות אברי הגוף – המתפשטים, מהמח
39 הנקב ל"על". – בפרק נ"א. ומקור זה – שהוא כבר התגלות

1. ראה משלי ב, ג; ברכות נו, א (וחדושי אגדות מהרש"א, שם). 2. שמות כה, ח. 3. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בכל זה אין מזכיר שהוא מלכות דאצילות ודבר הוי' רק אח"כ כהקדמה להענין דק"ק ותורה איך הם משתלשלים מעולם לעולם, אז אומר שהיא מלכות דאצי' וכו' דבריאה וכו' וכיון שמסתייע בזה מע"ח מביא ל' הע"ח "מלכות" (ולא שכינה וכו') – משא"כ בלי התניא מצ"ע – שאינו בלי ס' הקבלה". 4. בלשון כ"ק אדמו"ר שליט"א: "התיבות "על שם שמקור זה הוא ראשית התגלות אור"ס" הם ביאור על מה שאמר שמקור זה עצמו נקרא דאתגליא (ולא מפני שמח' עלדא"ג) "אשר ממשיך ומאיר לעולמות בבחי' גלוי" (בדוגמת מטרוניתא שע"י נמשכים ומתגלים עניני המלך); והתיבות "וממקור זה נמשך לכל אחד האור וחיית פרי הראוי לו", הוא ביאור על "אימא תתאה"; והתיבות "ושוכן ומתלבש בתוכם להחיותם", הם ביאור על מה שאמר שנקרא שכינה מלשון ושכנתי בתוכם ומוסיף אח"כ עוד ענין בנוגע לנשמות (כהקדמה ל"הנגלות לנו ולבנינו כו'") "ולכן נקרא אם הבנים וכנסת ישראל" (בתחלה מדבר בעולמות וברואים בכלל ואין זה הענין דכנס' או הבנים)".

- 1 הוא מקור לעולמות ונבראים בכלל, להלן - נלמד איך הוא
2 מקור לנשמות ישראל:
3 וְלִבָּן - הוא נִקְרָא - גם
4 כן, "אם תִּבְנִים" על-
5 הַדָּבָר מְשָׁל, - "בנים" היינו
6 "נשמות ישראל", ונקרא
7 גם ו"כְּנֶסֶת יִשְׂרָאֵל",
8 שֶׁמֶמְקוֹרָהּ זֶה נִאֲצָלוֹ
9 נְשָׁמוֹת דְּאֲצִילוֹת - שהם
10 אינם נבראים, אלא "נאצלים", וְנִבְרָאוּ נְשָׁמוֹת דְּבְרִיָּהּ וכו'.
- 11 וְכֵן - גם העולמות והנבראים וגם הנשמות, אֵינָן רַק
12 מִהַתְּפַשּׁוּת הַחַיּוֹת
13 וְהָאוֹר - המתפשטים
14 ונמשכים, מִהַמְּקוֹר הַזֶּה
15 הַנִּקְרָא "שְׂכִינָה",
16 מִהַתְּפַשּׁוּת הָאוֹר
17 מִהַשֶּׁמֶשׁ - שהוא הארה
18 בלבד מהשמש - כך גם
19 כל אלה הם הארה בלבד
20 ממקור זה.

ליקוטי אמרים

בתוכם להחיותם ולכן נקרא אם הבנים עד"מ וכנסת
ישראל שממקור זה נאצלו נשמות דאצי' ונבראו
נשמות דבריה וכו' וכולן אינן רק מהתפשטות החיות
והאור מהמקור הזה הנק' שכינה כהתפשטות האור
מהשמש

יום שבת קודש כ"ז אייר

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' עג, אבל השכינה עצמה... עד עמ' עג, מצות התורה.

- 21 אֲבָל הַשְּׂכִינָה עֲצֻמָּה, שֶׁהִיא רִאשִׁית הַגִּלּוּי וְעֵקְרוֹ, מֶה
22 שְׁאִין-סוּף בְּרוּךְ-הוּא מֵאִיר לְעוֹלָמוֹת בְּבָחִינַת גִּלּוּי, וְהִיא
23 - השכינה, מְקוֹר כָּל הַמְּשָׁכוֹת הַחַיּוֹת שֶׁבְּכָל הָעוֹלָמוֹת
24 [שְׂכָל הַחַיּוֹת שֶׁבָּהֶם - שבעולמות, אֵינָן רַק אֹרֶךְ הַמִּתְּפַשֵּׁט
25 מִמֶּנָּה - מהשכינה, כְּאוֹר
26 הַמִּתְּפַשֵּׁט מִהַשֶּׁמֶשׁ] -
27 הרי השכינה עצמה,
28 שהיא מקור כל החיות של
29 העולמות - אִי אֶפְשָׁר
30 לְעוֹלָמוֹת לִסְבֹּל וּלְקַבֵּל
31 אֹרֶךְ שְׂכִינָתָהּ, שֶׁתִּשְׁכֹּן
32 וְתִתְּלַבֵּשׁ בְּתוֹכָם מִמֶּשׁ,
33 בְּלֹא לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים
34 וּמִסְתִּיר אֹרֶחַ מִפָּנֵי, -
35 אֵין הֵם יְכוּלִים לִקְבֹּל אֵת
36 אֹרֶךְ הַשְּׂכִינָה, אִם הוּא
37 יִתְגַּלֵּה אֵלֵיהֶם שְׁלֹא עַל
38 יְדֵי לְבוֹשׁ הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר
39 אֵת הָאוֹר, שֶׁלֹּא יִתְבַּטֵּל
40 בְּמִצִּיאוֹת לְגִמְרֵי
41 בְּמִקְוֶרֶם, בְּבִטּוֹל אֹרֶךְ
42 הַשֶּׁמֶשׁ בְּמִקְוֶרֶוֹ בְּגוֹף

ליקוטי אמרים

אבל השכינה עצמה שהיא ראשית הגילוי
ועיקרו מה שא"ס ב"ה מאיר לעולמות בבחי' גילוי והיא
מקור כל המשכות החיות שבכל העולמות [שכל החיו'
שבהם אינו רק אור המתפשט ממנה כאור המתפשט
מהשמש] א"א לעולמות לסבול ולקבל אור שכינתה
שתשכון ותתלבש בתוכם ממש בלא לבוש המעלים
ומסתיר אורה מהם שלא יתבטלו במציאות לגמרי
במקורם כביטול אור השמש במקורו בגוף השמש
שאין נראה שם אור זה רק עצם גוף השמש בלבד.
ומהו הלבוש שיוכל להסתירה ולהלבישה ולא יתבטל
במציאות באורה הוא רצונו ית' וחכמתו וכו' המלוכשים
בתורה ומצותיה הנגלית לנו ולבנינו דאורייתא מחכמה
נפקת היא חכמה עילאה דלעילא לעילא מעלמא
דאתגליא דאיהו חכים ולא בחכמה ידיעה וכו' וכמש"ל

- 43 הַשֶּׁמֶשׁ, - שאז, כשאור השמש נמצא במקורו, בשמש עצמה -
44 הרי הוא באופן - שְׁאִין נִרְאֶה שָׁם אֹרֶךְ זֶה, רַק עֵצֶם גּוֹף
45 הַשֶּׁמֶשׁ בְּלִבָּד. - כך גם, מכיוון שהשכינה היא מקור החיות של
46 כל העולמות והנבראים, שחיותם היא הארה בלבד מהשכינה
47 (כמו אור השמש שהוא הארה מהשמש), הרי, אם השכינה
48 (המקור עצמו) היתה מאירה בהם, היו הם נמצאים אז במקורם,
49 והיו בטלים במציאות, כמו שאור השמש בטל במציאות בהיותו
50 במקור שלו. וכדי שהשכינה תתלבש בעולמות ונבראים, מן
51 ההכרח שהיא תתלבש בלבוש המעלים ומסתיר על האור שלה,
52 שדוקא אז - בכוח העולמות והנבראים "לקלוט" ולקבל את
53 האור ולא להתבטל במציאות. אך, נשאלת השאלה: באיזה
54 לבוש מדובר, שיש ביכולתו להעלים ולהסתיר על אור השכינה,
55 ושהוא עצמו לא יתבטל במציאות? מכיוון שהשכינה היא הרי
- 56 מקור כל הנבראים, הרי היא מקור גם ללבוש זה, ובשעה
57 שהשכינה מאירה באותו לבוש, והוא נמצא במקורו - הרי על
58 הלבוש להתבטל במציאות? אלא - מסביר רבנו הזקן להלן -
59 לבוש זה, הוא רצונו וחכמתו של הקב"ה שבתורה ומצוות, והוא
60 מדריגה עליונה יותר
61 מאשר מקור החיות של
62 העולמות הנקרא
63 "שכינה". לכן - אין לבוש
64 זה מתבטל בפני אור
65 השכינה, בהיותו מדריגה
66 שלמעלה מהאור. "אלא
67 שעפ"ז אדרבה עוד תוגדל
68 הקושיא שאם אור
69 השכינה א"א לסבול כו'
70 עאכ"כ מה שלמע' מזה -
71 ומתרץ: "רק שירדה..." -
72 לשון כ"ק אדמו"ר
73 שליט"א.
74 ובלשון ד"תניא: "ומהו
75 הלבוש שיוכל להסתירה
76 ולהלבישה, - שיהיה
77 בכוחו להסתיר על אור
78 השכינה, ולא יתבטל - הלבוש עצמו, בְּמִצִּיאוֹת בְּאוֹרָה?
79 הוּא רְצוֹנוֹ יִתְבַּרְךָ וְחִכְמָתוֹ וכו' - ובינתו ודעתו, שכאמור הם
80 כולם מהווים ענין המוחין למעלה, הַמְּלַבָּשִׁים בְּתוֹרָה
81 וּמִצְוֹתֶיהָ, הַנִּגְלִית לָנוּ וּלְבָנֵינוּ, - הם יכולים להיות "לבוש"
82 לאור השכינה, ושלבוש זה לא יתבטל באור השכינה - וכל כך
83 למה? דְּאוֹרֵיהֶם מְחַכְמָה נִפְקֵת, - שכן, התורה באה מן
84 ה"חכמה", הִיא חֲכָמָה עֲלִיָּא - חכמה עליונה, ספירת החכמה
85 של "עולם האצילות", דְּלְעִילָא מַעְלָמָא דְּאֵתְגַּלִּיא, -
86 שלמעלה מעלה מהעולם של התגלות. "עלמא דאתגליא" הוא,
87 כאמור, בחינת "שכינה" - "ראשית הגילוי" - ו"חכמה עילאה",
88 שלמעלה מהתגלות בכלל, הרי היא למעלה ולמעלה מ"עלמא
89 דאתגליא", דְּאֵיהּ חֲכִים וְלֹא בְּחִכְמָה יָדִיעָה וכו', - הקב"ה
90 חכם (בבחינת חכמה ד"אצילות") אבל לא ב"חכמה" הידועה,

- 1 וְכִמּוֹ שְׁנֵתִיבָא לְעִיל, שְׁאוּר אֵין־סוֹף בְּרוּךְ־הוּא מְלַבֵּשׁ
 2 וּמֵיחָד בְּחֻכְמָה עֵלְיָה, — בחכמה העליונה, וְהוּא יִתְבָּרַךְ
 3 וְחֻכְמָתוֹ אֶחָד. — הרי שחכמה, וכן גם שאר הבחינות של מוחין
 4 שלמעלה (כמו בינה
 5 ודעת) הם למעלה בהרבה
 6 מאשר מדרגת אור
 7 השכינה, ולכן יכולים הם
 8 להיות לבוש לאור
 9 השכינה ולא להתבטל
 10 במציאות באור זה. ברם,
 11 כיצד יכולים המוחין
 12 שלמעלה לשמש בתור לבוש, וכיצד יכולים הנבראים לקבל
- לבוש זה — בשעה שהוא למעלה גם מאור השכינה? — רק — זהו
 מפני שחכמה עילאה ותורה⁵ שִׁירְדָה בְּסֵתֶר הַמְּדֻרְגּוֹת
 מְדֻרְגָּה — עליונה, לְמִדְרָגָה — תחתונה, בְּהַשְׁתַּלְשֻׁלוֹת
 הָעוֹלָמוֹת, עַד
 שְׁנֵתִיבָשָׁה בְּדִבְרִים
 גְּשָׁמִיִּים, שֶׁהֵן תְּרִי"ג —
 613, מִצּוֹת הַתּוֹרָה. —
 שבהם ירדה ונתלבשה
 התורה, ובירידתה
 במדרגות ובדברים
 הגשמיים התחתונים — יש
 בכוחה להיות לבוש המסתיר על אור השכינה.

ליקוטי אמרים

שאוּר א"ס ב"ה מְלוּבֵשׁ וּמֵיחָד בְּחֻכְמָה עֵלְיָה וְהוּא
 ית' וחכמתו אחד רק שירדה בסתר המדרגות ממדרגת
 למדרגת בהשתלשלות העולמות עד שנתלבשה
 בדברים גשמיים שהן תרי"ג מצות התורה.

5. "ואולי הכוונה רק לתורה ראה פ"ד ל' זה ממש. ועיין רפנ"ג: ח"ע דאצי' שהיא כללות התורה וצ"ע" — הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א.

אגרות קודש

ב"ה, ה' סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו מז"ך אייר, שז"ע נתקבל, ותוכנו:

(א) אם בכלל נדבתם המיוחדת, יש להכניס את מה שנוהגים לנדב בכל שנה למגבית השנתית.

כיון שנדבה זו מיוחדת היא וכנ"ל וכמדובר, מובן שאין לכלול בזה נדבות שהורגלו בהן, וכן פשיטא שעל ידי נדבה המיוחדת לא יגרע להפרשתם לצדקה הרגילות, וק"ל.

(ב) באם יכול לעכב הכספים אצלו, עד הזמן אשר יתחילו בבנין החדש, כיון שלתכלית זו רוצים לנדבם.

יכול למסור הסכום באופן שיגיע באיזה זמן שירצה בישיבת תומכי תמימים במאנטרעאל, אבל בצדקה בכלל אין ענין לעכב הכסף מאיזה סיבה, כי אם אדרבה להוציא הכסף מרשותו בהקדם ובזריזות, ובלשון רבנו הזקן באגה"ק שלו סי' כ"א "מלבד הידוע לכל גודל מעלת הזריזות בכל המצות כו' וזריזותי דאברהם אבינו ע"ה היא העומדת לעד וכו' עשה זאת בזריזות נפלאה להראות שמחתו וחפצו למלאות רצון קונו ולעשות נחת רוח ליוצרו כו' ובפרט מעשה הצדקה וכו'".

(ג) רוצה למסור הכספים על ידי. האם מסכים הנני ע"ז.

מובן שמסכים אני שיהיו בפקדון אצלי עד שיבוא הזמן להכניס הסכום לקופת תומכי תמימים דמאנטרעאל האמורה.

ובהמצאנו בערב חג השבועות זמן מתן תורתנו, יהי רצון בנוסח כ"ק מו"ח אדמו"ר שיקבלו הוא וב"ב שיי את התורה בשמחה ובפנימיות, וימשיכו זה על כל השנה בכל ענייניהם.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

יום ראשון יום רביעי **כא אייר, לו לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, רביעי עם פירש"י.
תהלים: קד"קה.
תניא: כי על . . . "ע" ומאדו כנ"ל.

על כל אחד ואחד לדעת, כי הוא יתברך בהשגחתו הפרטית נותן לכל אדם האפשרות להביא רצון העליון יתברך מן הכח אל הפעל, בקיום המצות ובחזוק היהדות ותורתנו הקדושה בכל עת ובכל מקום שהוא, ואין הדבר תלוי אלא בעבודתו.

יום שני יום חמישי **כב אייר, לז לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, חמישי עם פירש"י.
תהלים: קו"קו.
תניא: פרק ג. והנה . . . "140" ח"ו.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותוכן שיחתם הי': דער רבי – רבנו הזקן – האט אויפגעטאן וואס מען איז ניט עלענט. אמאל, איז דער רבי – דער ר"מ און גאון – געווען עלענט, און די תלמידים זיינען געווען עלענט. דער דרך החסידות וואס דער רבי האט מייסד געווען איז דער גרויסער גטליכער אויפטו, וואס דער רבי איז ניט עלענט און חסידים זיינען ניט עלענט.

פעם אחת התוועדו חסידים הראשונים – בשנת תקמ"ד – ותכן שיחתם הי': הרבי – רבנו הזקן – פעל שאיננו בכדידות. פעם הרבי – ה'ריש מתיבתא' והגאון – הי' בודד [לעצמו], והתלמידים היו בודדים [לעצמם]. דרך החסידות שהרבי יסד הוא החדוש האלקי הגדול, שהרבי אינו בודד וחסידים אינם בודדים.

יום שלישי יום ששי **כג אייר, לח לעומר** ה'תש"ג

שיעורים. חומש: בחוקתי, ששי עם פירש"י.
תהלים: קח"קיב.
תניא: והנה . . . חיי החיים ב"ה.

ראשית הירידה, ר"ל, הוא העדר העבודה בתפלה, עס ווערט אלץ טרוקען און קאלט, די מצות אנשים מלומדה ווערט שוין אויך שווער, מען איילט, מען ווערט אן דעם געשמאק אין תורה, והאזיר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

ראשית הירידה, רחמנא לצלן, הוא העדר העבודה בתפלה, הכל נהיה יבש וקר; גם המצות אנשים מלומדה הופכים כבר לנטל; ממחרים, מאבדים את הטעם בתורה, והאזיר מתגשם, ומובן הדבר שאינו שייך כלל לפעול על הזולת.

יום
רביעי

שבת

כד אייר, לט לעומר

ה'תש"ג

מברכים ראש חדש סיון. אמירת כל התהלים בהשקפה. יום התנועות. לשלישי עולה ה'בעל קורא, ומעצמו. אומרים אב הרחמים.

שיעורים. חומש: בחוקתי, שביעי עם פירש"י.

תהלים: קיג-קיד.

תניא: פרק נא. והנה . . . בתולדתו כנ"ל.

"אם בחקתי תלכו", "אם" זה, הוא לשון תחנונים, כמאמר רז"ל, שפונתו הלואי בחקותי תלכו. וזה שהקדוש-ברוך-הוא כביכול, מתחנן לפנייהם שישמרו את התורה, זה עצמו מסייע ונותן כח לאדם שיעמד בבחינתו הטובה. ועוד זאת אשר בחקותי יאלכך, דנעשית הנשמה מהלך.

בביאת המשיח תתגלה מעלת הפשיטות והתמימות שיש בעבודתם של אנשים פשוטים שמתפללים ואומרים תהלים בתמימות.

יום
חמישי

יום ראשון

כה אייר, מ לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: קיט, אשרי . . . מצותך מאד.

תניא: וככה . . . "עב" בתחתונים ממש.

ממאמרי רבנו הזקן בשנת תקנ"ה בליאזנא: "שכר מצוה מצוה", המצוה בעצם עצמותה היא השכר, והתגלות העצמות תהיה לעתיד, אבל זהו הקרן קיימת של המצוה. אמנם פרוטיה אדם אוכל בעולם הזה, והוא בכל מצוה ומצוה בעניינה, דכאשר צריך לאותו דבר הוא נענה.

יום
שישי

יום שני

כו אייר, מא לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שני עם פירש"י.

תהלים: קיט, מה . . . לא שכחתי.

תניא: וההבדל . . . "עב" להחיותם.

קדם צווי "הוכח תוכיח", כתיב "לא תשנא את אחיך", כי זהו תנאי מקדם להוכחה. ואחרי זה כתיב "ולא תשא עליו חטא", שאם לא פעלה ההוכחה, בודאי אתה האשם, שלא היו דברים היוצאים מן הלב.

שבת
קודש

יום שלישי

כז אייר, מב לעומר

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: במדבר, שלישי עם פירש"י.

תהלים: קכ-קכד.

תניא: וכ"כ עצמו . . . א"ס ב"ה.

אדני אבי מורי ורבי [הרש"ב] ספר ששמע מאביו [=אדמו"ר מהר"ש] בשם ה"צמח צדק" ששמע מרבנו הזקן, שהיה קורא את עצמו בשם בן להרב המגיד, ובשם נכד להבעל-שם-טוב.

העוסק בתורה - ה' מנת חלקו או תומך גורלו יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ה

כתב ה'כסף משנה' (הל' ת"ת שם) שבמקרים מסוימים לומד תורה יכול להתפרנס מן הציבור, וביאר שכוונת הרמב"ם היא רק "שאינן לאדם לפרוק עול מלאכה מעליו כדי להתפרנס מן הבריות כדי ללמוד. אבל שילמוד מלאכה המפרנסת אותו, ואם תספיקו – מוטב, ואם לא תספיקו – יטול הספקתו מהציבור ואין בכך כלום". הרי שיש שתי אפשרויות בדבר: (א) כאשר יכול להתפרנס ממעט מלאכה. (ב) כשאין מלאכתו מספיקה לו.

ובהתאם לכך יש לפרש שאף כאן כוונת הרמב"ם לשתי האפשרויות: (א) ש"יזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו" – כאשר יכול להתפרנס ממלאכתו (וכדברי הרדב"ז); (ב) "כמו שזכה לכהנים" – כאשר אין מלאכתו מספיקה לו וצריך ליטול מן הציבור. ושני האופנים נרמזו בפסוק שהביא הרמב"ם: (א) 'ה' מנת חלקי' – שמתפרנס מן הציבור ("כמו שזכה לכהנים"); (ב) 'אתה תומך גורלי' – שיכול להתפרנס במעט מלאכה, ואזי ה' רק 'תומך'.

(על פי אגרות קודש כב, ענף דלג)

הלכות שמיטה ויובל פרק יג, הלכה יג: **כָּל אִישׁ וְאִישׁ מִכָּל בָּאֵי הָעוֹלָם, אֲשֶׁר נִדְבָה רִחוּוֹ אוֹתוֹ... וּפָרָק מֵעַל צְוֹאוֹ עַל הַחֲשֹׁבוֹנוֹת הָרָבִים אֲשֶׁר פָּקְדוּ בְּנֵי הָאָדָם – הָרִי זֶה נִתְקַדֵּשׁ קֹדֶשׁ קָדָשִׁים... וְיִזְכֶּה לוֹ בְּעוֹלָם הַדָּבָר הַמִּסְפִּיק לוֹ, כְּמוֹ שְׂזָכָה לְכַהֲנִים לְלוּיִם. הָרִי דָּוָד עָלָיו הַשְּׁלֹמֹה אוֹמֵר: יְיָ מָנַת חֲלָקִי וְכוּסִי, אֶתָּה תִּתְּנֵנִי גֹרֵלִי.**

הרדב"ז מדייק מלשון הרמב"ם "יזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו" שהכוונה היא "שהקב"ה יזכה לו להרויח בעולם דבר המספיק לו, ולא שישליך עצמו על הציבור", בהתאם לשיטת הרמב"ם (הל' תלמוד-תורה פ"ג ה"ט"ז) ש"כל המשים אל ליבו שיעסוק בתורה ולא יעשה מלאכה ויתפרנס מן הצדקה הרי זה חילל את השם", אלא "עושה מלאכה בכל יום מעט כדי חייו".

ויש להקשות על-כך: הרמב"ם אומר "ויזכה לו בעולם הזה דבר המספיק לו כמו שזכה לכהנים", והרי הכהנים כן התפרנסו מן הציבור!
ומבאר הרבי:

האם יש מצוה להעלות בקודש? יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ה

על איסור לשנות מקדושה אחת לקדושה אחרת הפחותה מקודמתה, ולכך הדבר נלמד משני פסוקים: אחד כדי ללמד על ההיתר לשנות מקדושה לקדושה, והשני כדי ללמד על האיסור להוריד מקדושה אחת לקדושה נמוכה יותר.

אך יש שהוכיחו מההלכה זו ש'מעלין בקודש' אינו רק היתר לעשות כן אלא יש ענין חיובי להעלות בקודש שהרי נקטו בפעולה מיוחדת והניחו את לחם הפנים על שולחן של שיש קודם הנחתו על שולחן הזהב, כדי להעלות בקודש (ראה שו"ת עטרת משה או"ח א, ס' ז, ג. בית יחזקאל שבת ע' פח).

ולגבי עצם הקושיא שלכאורה 'אין מורידין' הוא כפילות מיותרת, יש מתרצים שהחידוש ב'ואין מורידין' הוא כי גם במקום שאין אפשרות להעלות בקודש, מכל-מקום אין היתר להוריד לקדושה קלה יותר, אלא עדיף לגנוז את החפץ ובלבד שלא להורידו לקדושה נמוכה (מעשי למלך קיג, ב, עיי"ש).

הלכות בית הבחירה פרק ג, הלכה טז: **וְשְׁנֵי שְׁלֶחָנוֹת הָיוּ בְּאוֹלָם... אֶחָד שֶׁל שֵׁשׁ, נִתְּנָיו עָלָיו לֶחֶם הַפָּנִים בְּבִנְיָתוֹ; וְאֶחָד שֶׁל זָהָב, נִתְּנָיו עָלָיו לֶחֶם בִּיצִיאָתוֹ. שְׁמַעְלִין בְּקֹדֶשׁ, וְלֹא מוֹרִידִין.**

לכאורה יש לתמוה: מה פשר הכפילות ב'מעלין בקודש ולא מורידין', והרי אם מעלין בקודש בוודאי שאין להוריד? ועוד קשה: בגמרא (מנחות צט, א) למדו שני דינים אלו משני פסוקים נפרדים, והרי מאחר שלמדנו מפסוק אחד שצריך להעלות, לשם מה צריך פסוק נוסף ללמד שאין להוריד?
ומבאר ה'טורי אבן' (מגילה כה, ב ד"ה אבל):

משמעות הביטוי 'מעלין בקודש' אינה שחייבים להעלות מקדושה לקדושה אלא שמוותר להעלות, והטעם שיש צורך בלימוד על זה הוא כי היה מקום לומר שאין לשנות כלל מקדושה לקדושה, גם לא מקדושה אחת לקדושה נעלית ממנה, ולכך חידשו שהדבר מותר, ואילו 'אין מורידין' מורה

איסור עשיית מנורה בת שבעה קנים יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ה

וכן נפסק ב'שלחן ערוך' (יור"ד סי' קמא ס"ח) שאסור לעשות מנורה "אפילו בלא גביעים וכפתורים ופרחים, ואפילו אינה גבוהה י"ח טפחים", וכביאור הש"ך (שם ס"ק לו) "שכל זה אינו מעכב, דבדיעבד המנורה כשרה בלא גביעים וכפתורים, וכן אם אינה גבוהה י"ח טפחים". והוסיף הגר"ע איגר (יור"ד שם): אמנם, מנורה העשויה משאר המתכות אסורה גם אם היא ללא הגביעים והכפתורים, אבל מנורת זהב שהגביעים והכפתורים הם לעיכובא, יש להתיר אם אין בה גביעים או

הלכות בית הבחירה פרק ז, הלכה י: **וְאִסּוּר לְאָדָם שִׁנְעֵשָׂה בֵּית תְּכֵנִית חִבְלָה... וּמִנּוּחָהּ בְּצוּרָה מְנוּחָה. אֲבָל עוֹשֶׂה הוּא מְנוּחָה שֶׁל חֲמִשָּׁה קָנִים אוֹ שֶׁל שְׁמוֹנֶה קָנִים, אוֹ מְנוּחָה שְׁאִינָה שֶׁל מִתְכָּה.**

מדברי רש"י (עבודה זרה מג, א, ד"ה אבל) מבואר שהאיסור הוא לעשות כתבנית מנורה הכשרה במקדש, ולכן אסור לעשות גם מנורה של מתכת "שאף היא, אף על פי שאינה של זהב כשרה במקדש", ורק "של עץ שרי דאינה כשרה במקדש".

צב הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ

כפתורים.

ובמנורה הדולקת על ידי חשמל, כתב ה'יביע אומר' (ח"א יור"ד סי' יב): שיש להתיר עשיית מנורה בת שבעה קנים, כיון שאין בה נרות (כלי קיבול השמן) הרי זה שינוי הפוסל את המנורה מדאורייתא, והאיסור הוא רק על עשיית מנורה בתבנית הכשרה במקדש. וכעין זה כתב ה'אגרות משה' (יור"ד ח"ג סי' לג) שמותר לעשות מנורה שאין בנרותיה כדי להכיל מידת חצי לוג שמן, הוא השיעור המעכב במקדש, שהרי "צריך שיהיה שמן כשיעור שידליק כל הלילה".

וה'חכם צבי' (סי' ס) התיר לעשות מנורה בת שבעה קנים המכילה שמונה נרות (גביעים לקיבול השמן והפתילה) – "שהרי אינה נראית כלל דוגמת מנורת בית המקדש שהיו לה שבעה נרות... וגם היא פסולה מדאורייתא". וה'שואל ומשיב' (מהדו"ק ח"ג סי' עא) נחלק עליו ואסר עשיית מנורה כזו, כי מנורת המקדש שיש לה שבעה קנים אין מניעה להוסיף בה עוד נר מכיון ש"עיקר הקפידא היא על הקנים, לא על הנרות".

מתי מותר להשחית? יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ה

כגון שריפת בגד כדי לכסות דם באפרו, שמטרת השריפה אינה השחתת הבגד אלא הצורך באפר, ואילו המטרה בשריפת כסותו של השומר היא איבוד הבגד כדי שהשומר לא יישן שוב.

ויש לבאר על פי דיוק לשונו של אדמו"ר הזקן (שם): "כשם שצריך להזהר בגופו שלא לאבדו ולא לקלקלו ולא להזיקו, כן צריך להזהר במאודו", היינו שגדר איבוד והזיק הגוף ואיבוד הממון שווה.

וב'הלכות נזקי גוף ונפש' (ס"ד) כתב אדמו"ר הזקן שמותר להתענות לתשובה כי צער הגוף "טובה היא לו להציל נפשו", וכן "מותר להכות בניו הקטנים... כדי להדריכם... הואיל ומתכוין לטובתם, וטובתם מוטלת עליו שהם ברשותו".

ולכן מותר לאיש הר הבית לשרוף את כסותו של השומר שנרדם (כאשר התבטח במקל לא הועילה), ואין בזה איסור 'בל תשחית' כי טובתו של השומר (שלא יירדם שוב) היא מצד איבוד הכסות, והוא ברשותו של איש הר הבית הממונה על השומרים (רע"ב מדות שם).

(לקוטי שיחות יח עמ' 465)

הלכות בית הבחירה פרק ח, הלכה י: ומצמידין מִמֶּנָּה אֶחָד... וְאִישׁ הָרַחֲמִית הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מְחֻזָּר עַל כָּל מִשְׁמָר וּמִשְׁמָר... וְכָל מִשְׁמָר שְׂאִינֵו עֹמֵד... נִכָּר שְׂחָוָא יֵשֵׁן, חֻבְמָו בְּמִקְלָו, וְרִשְׁוֹת הָיָה לוֹ לְשַׂרְף אֶת כְּסוּתוֹ.

ופירש הרא"ש (מידות פ"א ה"ב): "אין כאן משום בל תשחית משום דהפקר בית-דין היה הפקר". והקשו אחרונים (עזרת כהנים מידות שם. דבר אברהם ח"ב סי'): הרי איסור 'בל תשחית' הוא גם בהפקר (ראה ש"ע אדה"ז הל' שמירת גוף ונפש סי"ד)?

ותירץ ה'עזרת כהנים' על פי דברי הגמרא (שבת קה, ב) שכדי להטיל אימה על אנשי ביתו מותר לשבור כלי, וכך גם איש הר הבית יכול היה לשרוף את כסותו של איש המשמר שנרדם, כדי לזרז את השומרים.

ויש לעיין: הרי לכמה דעות, איסור 'בל תשחית' הוא גם כאשר "כוונתו כדי להראות כעס וחימה להטיל אימה על בני ביתו שאינן נוהגין כשורה" (ש"ע אדה"ז שם)?

ואף שאיסור 'בל תשחית' הוא רק "כשעושה דרך השחתה וקלקול, אבל על-מנת לתקן מותר" ושריפת הכסות על ידי איש הר הבית היא לצורך תיקון (לזרז את השומר) – יש לומר שקלקול לצורך תיקון מותר רק כשאינו דרך השחתה,

מדוע אסור לכהן גדול לצאת מירושלים? יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ה

שנאמר: והיה על מצחו תמיד לרצון להם, ופירש ה'קרבן העדה' (במקור ההלכה בירושלמי יומא פ"א ה"ב) שהתורה חייבה ללבוש את הציץ תמיד כי הריצוי הוא בעודו על מצחו, וחייב ללבוש תמיד שמא יארע ענין של טומאה בעת העבודה (ואפילו בלילה, שהקטרת חלבים ואיברים כל הלילה).

וכיון שאסור לצאת למדינה בבגדי כהונה (יומא סט, א), ולדעת הרמב"ם (פהמ"ש סוכה פ"ג מ"ב) ירושלים היא בכלל מקדש ולא מדינה – הרי החיוב התמידי של הכהן הגדול לשאת את הציץ מונע ממנו את היציאה מירושלים.

ובספר 'גליוני הש"ס' (להגר"י ענגל, ר"ה ה, א) ציין כמקור להלכה זו את דברי המשנה (סנהדרין יח, ב) שכהן גדול שמת, אחד מקרוביו יוצא ללוות את המת "עד פתח שער העיר". ומשמע מכאן שאסור לו לצאת מחוץ לירושלים. והוסיף: "אולי טעם המשנה הוא מפאת ה'מנחת חביתין' שמביא, כתירוצו של תלמיד ה'מנחת חינוך'.

הלכות כלי המקדש פרק ה, הלכה ז: וְיִהְיֶה בֵּיתוֹ בִּירוּשָׁלַיִם וְאִינֹו זֶו מִשָּׁם.

ותמה ה'מנחת חינוך' (מ"ע קלו): מה מקור הלכה זו שאסור לכהן גדול לצאת מירושלים? ותחילה כתב: "נלאו כל חכמי לב למצוא להם פשר" ואחר-כך מביא ביאור שחידש תלמידו:

הכהן הגדול חייב להקריב כל יום קרבן מנחה (יחביתו כהן גדול), "מחצה בבוקר עם תמיד של שחר ומחצה בן הערבים עם תמיד של בין הערבים" (הל' תמידין ומוספין פ"ג הי"ח). וכל המביא קרבן טעון לינה בירושלים בלילה שלאחר הקרבנות ולא היה יוצא מירושלים עד למחרת (ראה תוס' ר"ה ה, א, ד"ה מה, ומקורו מספרי דברים) ולכן הכהן הגדול, שהקריב קרבן מדי יום ביומו, חייב היה ללון בירושלים מבלי לצאת ממנה.

וה'כלי חמדה' (שמות, תצוה ד) ביאר:

שיטת הרמב"ם (הל' ביאת המקדש פ"ד ה"ח) היא שהציץ מרצה על חטא הקרבת קרבן בטומאה "רק בזמן שהוא על מצחו,

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ה

חשיבותו של יום הבאת קרבן

ויש שהוסיפו לבאר: כיון שאת קרבן פסח חובה להביא ביום מסוים, יום הבאתו נחשב כיום מיוחד ונאסר בעשיית מלאכה, אך יחיד המתנדב קרבן אין חובה להביאו ביום מסוים ולכן לא חל על היום איסור עשיית מלאכה מן הדין. ולפי זה יש לבאר ענין נוסף:

מפשטות לשון הרמב"ם כאן משמע שאיסור עשיית מלאכה נהוג רק ביום שמקריבים בו את הקרבן בפועל, ומדוע אם כן איסור עשיית מלאכה בערב פסח נהוג גם בזמן הזה?

אך לפי המבואר מובן טעם החילוק, כי מאחר שאת קרבן פסח חייבים להביא ביום מסוים, ממילא הוא נחשב כיום מיוחד ואסור במלאכה אף אם לא יקריבו בו בפועל, אך בקרבן שאין חיוב להקריבו ביום מסוים איסור עשיית מלאכה אינו אלא מצד ההקדשה בפועל, וכאשר אין מקריבים הרי זה יום רגיל ואינו נאסר במלאכה (מנחת אליהו ב, יג).

הלכות כלי המקדש פרק ו, הלכה ט: ויום שנינו לבינו משפחה זו להביא העצים... היה להם כמו יום טוב, ואסורין בו בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה. ודבר זה מנהג. והקשה ה'משנה למלך':

כאן כותב הרמב"ם שאיסור עשיית מלאכה ביום הקרבת הקרבן אינו מעיקר הדין אלא מנהג בלבד, ולכאורה הדברים סותרים לדבריו בהלכות יום טוב (פ"ח ה"ז) שהעושה מלאכה בערב פסח אחר חצות חייב מלקות או נידוי, ואינו כשאר ערבי ימים טובים שאין בהם איסור מלאכה מן הדין, משום שבערב פסח יש קרבן חגיגה וקרבן פסח, הרי מפורש שבזמן הקרבת קרבן אסור לעשות מלאכה מעיקר הדין ולא משום מנהג!

ותירץ: ערב פסח הוא זמן הקרבת קרבן לכלל ישראל ולכן אסור בעשיית מלאכה מן הדין, אך יחיד או משפחה המביאים קרבן אינם אסורים בעשיית מלאכה אלא משום מנהג.

שבת קודש כ"ז אייר ה'תשע"ה

מתי אין שואלים באורים ותומים?

עבודה:

הרמב"ם כאן כתב שבזמן ה'שאלה' "עומד הכהן ופניו לפני הארון", וכיון שלכהן מותר להיכנס לבית המקדש רק בשעת העבודה (הל' ביאת המקדש פ"ב ה"ב) בהכרח שה'שאלה' היא עבודה וכאמור, 'עבודה' היא רק ביום. ולכאורה יש להקשות:

מצינו בשאול המלך שרצה להלחם בפלשתים, ושאל באורים ותומים "נרדה אחרי פלשתים לילה ונבוזה בהם עד אור הבוקר?" (שמואל א יד, ל"ה), ומשמע שה'שאלה' היתה בלילה?

ויש לבאר:

אמנם השאלה היתה האם לרדוף אחר הפלשתים בלילה, אבל השאלה היתה ביום וכך משמע גם מהנאמר בהמשך הפסוק: "ולא ענהו ביום ההוא". (שאלת שלמה להגרש"א ודסה"ר, ח"ב

ט"ז ד)

הלכות כלי המקדש פרק י, הלכה יא: וביצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני הארון, והשואל מאחוריו. כתב ה'בעל הטורים' (שמות כח, טו) שאין שואלים באורים ותומים אלא ביום, כי בתורה הם נקראים 'חושן משפט' ו"מה משפט ביום, אף שאלת אורים ביום". ובספר 'שאלת שלמה' תמה מה מקור הלכה זו שאין שאלת אורים ותומים בלילה?

ומבאר:

השאלה באורים ותומים צריכה להיות כאשר הכהן הגדול לבוש שמונה בגדים (יזמא ע"א, ב) וכיון שהאבנט (שהוא משמנת הבגדים) יש בו כלאים ואסור לכהן הגדול ללבוש אותו שלא בשעת העבודה (לעיל פ"ח ה"א וכו"מ שם), בהכרח שה'שאלה' נחשבת עבודה. ומאחר שעבודת בית המקדש נעשית רק ביום (ראה הל' מעשה הקרבנות פ"ד ה"א: 'ביום צוותי' - 'ביום ולא בלילה'), לא תיתכן 'שאלה' באורים ותומים בלילה. ויש להוסיף הסבר מדוע 'שאלה' באורים ותומים נחשבת

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שני עמוד ב

6 שהזוילה במחיר, מכרה בטל, ואפילו אם היא אומרת שתשלים
7 את הדינר שהפסידה ליתומים. אבל אם היתה מוכרת קרקע שוה
8 מנה ודינר במנה ודינר, לא היה כל המכר בטל, אלא העודף של
9 הקרקע ששוה דינר היה חוזר ליתומים. ואין לפשוט ממשנתינו את
10 הספק.

1 שְׁמִכְרָה בְּטָל, ומוכח ששליח שמכר יותר ממה שנצטווה, הרי הוא
2 מעביר על דבריו והמכר בטל.
3 הגמרא דוחה את הראיה: אָמַר רַב הוּנָא בְּרִיהּ דְּרַב נָתָן, לֹא מְדוּבָר
4 שֶׁמֶכְרָה אֶת הַקֶּרֶקַע בְּשׁוּוֹיָהּ, אֲלֵא מְדוּבָר בְּפֶאֱוִיָּל – שהזוילה את
5 מחיר הקרקע, והיינו, שמכרה קרקע ששוה מנה ודינר במנה. וכיון

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - כ"א-כ"ז אייר ה'תשע"ה

1

ה. היתה שנה מעברת - אינו נחלט עד סופה; שגאמר: 20
עד מלאת לו שנה תמימה - להביא חדש העבור. 21
ו. מכר שני בתים, אחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש 22
אדר שני: זה שמכר בראש אדר שני - פיון שהגיע אחד 23
באדר של שנה הבאה¹⁹ עלתה לו שנה²⁰; וזה שמכר 24
בחצי אדר ראשון - לא עלתה לו שנה עד חצי אדר של 25
שנה הבאה, מפני שירד הלוקח בחדש העבור²¹. 26
ז. הגיע²² יום שנים עשר חדש ולא נמצא²³ הלוקח 27
לפדות ממנו - הרי זה מניח מעותיו בבית דין ושובר 28
את הדלת ונכנס לביתו²⁴, ואימתי שיבוא הלוקח - 29
יבוא ויטל מעותיו. 30
ח. המקדיש בית עיר חומה, וגאלו אחר מיד ההקדש 31
- פיון שעלתה לו²⁵ שנה משעה שנגאל מיד ההקדש 32
ולא גאלו בעליו, נחלט ביד הגואל²⁶. שאין ההקדש 33
חולט, אלא הלוקח; שגאמר: לקנה אתו לדרתיו. 34
ט. מכר בית עיר חומה והגיע יובל בתוך שנת המכר 35
- אינו חוזר²⁷ ביובל; אלא יהיה ביד הלוקח עד שירצה 36
המוכר לגאל כל שנת המכר, או תמלא שנה ויחלט. 37
י. המוכר בית בבתי חצרים או בעיר שאינה מקפת 38
חומה פראוי²⁸ - הרי זה נגאל בכת יפה²⁹ שבדין השדה 39

יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ה

הלכות שמיטה ויובל

פרק שנים עשר¹

א. המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה² - הרי זה 5
גואלה כל שנים עשר חדש³ מיום שמכר⁴ בכל עת 6
שירצה⁵, ואפלו ביום שמכר. וכשירצה לפדות - נוטן⁶ 7
כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום⁷. 8
ב. ואין הקרובים פודין אותה, אלא המוכר עצמו אם 9
השיגה ידו⁸. ויש לו⁹ למכר מנקסיו ולפדותו; אכל לא 10
ילוה ויגאל, ולא יגאל לחצאי¹⁰. 11
ג. מת הלוקח - יפדה¹¹ מיד בנו¹². וכן אם מת המוכר 12
- יש לבנו לפדותה כל שנים עשר חדש¹³. 13
ד. מכר לראשון, וראשון לשני בתוך השנה¹⁴ - מוזנין¹⁵ 14
לראשון¹⁶. פיון ששלמה שנה ראשונה החלט הבית ביד 15
השני; שהמוכר מכר לשני כל זכות שתבוא לידי¹⁷. 16
הגיע שנים עשר חדש ולא גאלה - הרי זו נחלטת ביד 17
הלוקח. וכן אם נתן הבית מתנה¹⁸ ולא גאלו כל שנים 18
עשר חדש - הרי זה נחלט ביד זה שנתן לו מתנה. 19

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יבאר המוכר בית בתוך עיר המקפת חומה. ואם הקרובין פודין אותה, אם מת הלוקח או המוכר. והמוכר לראשון וראשון לשני בתוך השנה. מכר ב' בתים האחד בחצי אדר ראשון ואחד בראש אדר שני. אם הגיע י"ב חדש ולא נמצא הלוקח. ודין המקדיש בית בעיר חומה. ואם מכר בית בעיר חומה והגיע יובל תוך שנת המכר. המוכר בית בבתי החצרים או בעיר שאינה מוקפת. בית שאין בו ד' אמות על ארבע אמות, ואם הבית נחלט בירושלים. העיר שראויה להקרא עיר חומה. כיון שעלה עזרא בבית שני נתקדשו כל הערים. (2) בשעת כיבוש הארץ. (3) שנאמר "והייתה גאולתו עד תום שנת ממכרו". (4) כלומר, שנים עשר חודש מיום ליום. ואין אומרים: משהגיע תשרי, תיחשב לו כשנה. (5) ואינו מחכה שתי שנים כמו במוכר שדה אחוזה. (6) שם: הרי זה כמין ריבית (שהלוקח מקבל כל כספו, ונמצא שהשתמש בשדה המוכר תמורת החזקת המעות בידו), ואינו ריבית (שאינו ריבית אלא בהלוואה, ולא במכר). (7) ולא כדין שדה אחוזה. (8) שלא הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה לעניין זה. (9) שלא נאמר כאן "ומצא כדי גאולתו" כשם שנאמר בשדה אחוזה. (10) שלעניין זה הוקש בית עיר חומה לשדה אחוזה. (11) המוכר. (12) בגמרא שם: "מהו דתימא לקונה אותו אמר רחמנא, והא (בן הלוקח) לא קנה, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (13) שם: "מהו דתימא ואיש כי ימכר אמר רחמנא, והאי (בן המוכר) לא מכר, קא משמע לן והייתה גאולתו מכל מקום". (14) הראשונה משעת המכר. (15) י"ב חודש. (16) משעת המכר. ושם: "שנאמר: עד מלאת לו שנה (משמע, למי שהייתה אחוזה שלו מונין - רש"י)". (17) ואילו הייתה הקרקע בידו הייתה נחלטת לו, ולכן כשמכרה, נחלטת לקונה אותו לדורותיו, לא יצא ביובל. (18) והלכה זו, היא כחכמים בבכורות נב: הסוברים שמתנה כמכר. (19) שהייתה פשוטה. (20) שהרי זה כאילו ירד בראש אדר של שנה שאינה מעוברת. (21) היינו, באדר ראשון שהוא מעובר, וחל עליו הדין שבשנה מעוברת אין השדה נחלטת עד סופה, היינו, עד אמצע אדר של שנה הבאה. (22) משנה שם: כתקנת הלל. (23) כלומר, שנשטמן באותו יום, כדי שיהיה הבית חלוט לו. (24) שהנתינה בעל כרחו של המקבל היא נתינה טובה, בכל מקום, אלא שהלל נזקק לתקן, שתהא הנתינה טובה אפילו אם היא שלא בפני המקבל כמו כאן. (25) לבית. (26) שם: דאמר קרא "לקונה אותו", ואפילו מיד ההקדש. ולחלטיה הקדש? אמר קרא "לדורותיו", יצא הקדש שאין לו דורות. (27) שנאמר: לא יצא ביובל. (28) היינו, בשעת כיבוש הארץ. ושתוקף החומה לפני שיבנו החצרות בתוכה. (29) היינו, שמייפים את כח המוכר.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"א אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל צה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וְשִׁבְדִּין הַבָּתִּים הַמְּקַפִּין חוֹמָה³⁰. בִּיצַד? אִם רָצָה לְגַאֵל
- 2 מִיָּד³¹ – גּוֹאֵל, כְּדִין הַבָּתִּים³². הִגִּיעַ שָׁנִים עָשָׂר חֹדֶשׁ
- 3 וְלֹא גָאֵל – הָרִי זֶה גּוֹאֵל³³ עַד שְׁנַת הַיּוֹבֵל, כְּדִין
- 4 הַשְּׁדוּת³⁴. וּבַעֲתָ שְׁגוֹאֵל³⁵ – מִחֻשָּׁב עִם הַמוֹכֵר וְגוֹרֵעַ לוֹ
- 5 מֶה שְּׁאֵכֶל³⁶. הִגִּיעַ יוֹבֵל³⁷ וְלֹא גָאֵל – חוֹזֵר הַבֵּית בְּלֹא
- 6 דָּמִים, כְּדִין הַשְּׁדוּת³⁸.
- 7 יֵא. כָּל שֶׁהוּא לִפְנֵים מִן הַחוֹמָה, כְּגוֹן הַגְּנוּת³⁹
- 8 וְהַמְרָחֲצָאוֹת וְהַשּׁוֹכְכוֹת⁴⁰ – הָרִי הוּא כְּבָתִּים⁴¹; שְׁנֵאמַר:
- 9 אֲשֶׁר בְּעִיר. אֲכָל הַשְּׁדוּת⁴² שְׁבִתוֹף הָעִיר – נִגְאָלִין⁴³ כְּדִין
- 10 הַשְּׁדוּת שְׁחוּץ לָעִיר; שְׁנֵאמַר: וְקָם הַבֵּית אֲשֶׁר בְּעִיר –
- 11 בֵּית וְכָל הַדּוֹמָה לְבֵיתוֹ, לֹא הַשְּׁדוּת.
- 12 יֵב. בֵּית שְׂאִין בּוֹ אֲרָבַע אַמּוֹת עַל אֲרָבַע אַמּוֹת – אֵינוֹ
- 13 נִחְלָט⁴⁴ כְּבָתִּי עָרֵי חוֹמָה. וִירוּשָׁלַיִם – אֵין הַבֵּית נִחְלָט
- 14 בָּהּ⁴⁵. וּבֵית הַבְּנוֹי בַּחוֹמָה – אֵינוֹ⁴⁶ כְּבָתִּי עָרֵי חוֹמָה.
- 15 יֵג. עִיר שְׁגוֹתֶיהָ חוֹמָתָהּ⁴⁷ אוֹ שֶׁהִם חוֹמָתָהּ – אֵינָה
- 16 כְּמִקְפַּת חוֹמָה⁴⁸.
- 17 יֵד. אֵין הַמָּקוֹם נִקְרָא עָרֵי חוֹמָה עַד שִׁיְהִיָּה בּוֹ שְׁלֹשׁ
- 18 חֲצוֹת אוֹ יָתֵר, וּבְכָל חֲצֵר מִהֵן שְׁנֵי בָתִּים אוֹ יָתֵר,

- 19 וְיִקְיפוּהָ חוֹמָה תְּחִלָּה וְאַחֵר כָּךְ יִכְנוּ הַחֲצוֹת בְּתוֹכָהּ⁴⁹.
- 20 אֲכָל מָקוֹם שִׁישֵׁב וְאַחֵר כָּךְ הִקָּף, אוֹ שְׁלֹא הָיוּ בּוֹ שְׁלֹשׁ
- 21 חֲצוֹת שֶׁל שְׁנֵי בָתִּים – אֵינוֹ עִיר חוֹמָה, אֲלֹא בָתִּים שְׁבוּ
- 22 כְּבָתִּי הַחֲצֵרִים.
- 23 טו. אֵין סוֹמְכִין⁵⁰ אֲלֹא עַל חוֹמָה הַמְּקַפֶּת בְּשַׁעֲתָ⁵¹
- 24 כְּבוֹשׁ הָאֶרֶץ. בִּיצַד? עִיר שְׁלֹא הָיְתָה מְקַפֶּת חוֹמָה
- 25 בְּשַׁעֲתָ שִׁישֵׁב יְהוֹשֻׁעַ אֶת הָאֶרֶץ, אָף עַל פִּי שְׁמִקְפַּת
- 26 עֲתָה⁵² – הָרִי הִיא כְּבָתִּי הַחֲצֵרִים; וְעִיר שֶׁהָיְתָה מְקַפֶּת
- 27 חוֹמָה בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ, אָף עַל פִּי שְׂאִינָה מְקַפֶּת עֲתָה⁵³ –
- 28 הָרִי הִיא כְּמִקְפַּת⁵⁴. וְכִינּוֹן שְׁגָלוֹ בְּחֻרְבָן רֹאשׁוֹן – כְּטָלָה
- 29 קִדְשַׁת עָרֵי חוֹמָה⁵⁵ שֶׁהָיוּ בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ. כִּינּוֹן שֶׁעָלָה עֲזָרָא
- 30 בְּבִיאָהּ הַשְּׁנִיָּה – נִתְקַדְּשׁוּ כָּל הָעָרִים הַמְּקַפּוֹת חוֹמָה
- 31 בְּאוֹתוֹ הַעֵת⁵⁶. מִפְּנֵי שֶׁבִּיאָתָן בִּימֵי עֲזָרָא, שֶׁהָיָה בִּיאָה
- 32 שְׁנִיָּה – כְּבִיאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ: מֶה בִּיאָתָן בִּימֵי יְהוֹשֻׁעַ –
- 33 מִנּוֹ שְׁמַטִּין וְיּוֹבְלוֹת⁵⁷, וְקִדְּשׁוּ בָתֵּי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ
- 34 בְּמַעֲשֵׂר; אָף בִּיאָתָם בִּימֵי עֲזָרָא – מִנּוֹ שְׁמַטִּין וְיּוֹבְלוֹת⁵⁸,
- 35 וְקִדְּשׁוּ בָתֵּי עָרֵי חוֹמָה, וְנִתְחַיְבוּ בְּמַעֲשֵׂר⁵⁹.
- 36 טז. וְכֵן לְעֵתִיד לְבּוֹא בְּבִיאָה שְׁלִישִׁית, בַּעֲתָ שִׁיפְנוּ סוֹ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(30 כראוי. 31 ביום שמכר. 32) אבל בשדה אחוזה אינו מותר לגאול לפחות משתי שנים. (33) אפילו בשנה השנייה. וטעמו של דבר, משום שבגמרא שם אמרו: "וביובל יצא, למה ל? אמר רב פפא, לא נצרכה אלא למוכר בית בבתי ערי החצרים, ופגע בו יובל בשנה שנייה. למאי מדמית ליה, אי לבתי ערי חומה מדמית ליה, איחלט ליה ללוקח (אחרי שנה), אי לשדה אחוזה מדמית ליה, השלמה בעי (כנ"ל בפרק י"א הלכה י"ב), להכי אצטריך וביובל יצא". ומכיוון שפסוק זה מדבר בשנה שנייה של המכר, אם כן אף הפסוק "גאולה תהיה לו" הסמוך לו, מדבר אף הוא בשנה שנייה, ונמצא שגואל אף בשנה שנייה. (34) אבל בית עיר חומה נחלט ללוקח. (35) אפילו בשנה ראשונה. והרשב"א והרש"ש שם כתבו, שבשנה ראשונה שאינו גואל אלא מטעם בית עיר חומה – אינו גורע לו מה שאכל כדין בית עיר חומה. (36) כדין השדות. אבל בבתיים נותן כל הדמים שלקח, ואינו גורע ללוקח כלום. (37) אפילו בשנה שנייה. (38) שהרי בבתיים אין דין יובל כלל, אלא נחלט ללוקח אחר י"ב חודש. (39) [שבהם אילנות. ודווקא גנות של אילנות שכן דרך ליטע אילנות בחצר, אבל שדות של תבואה, שבהם נחלקו ר' מאיר וחכמים במשנה בערכין שם, אין הלכה כר' מאיר, לפי שאין דרך לזרוע תבואה בחצר. ועיין בעירובין כג: שגם שם חילקו בין זריעה לנטיעה שנטיעות הרי הם כחצר, וזריעות לא]. (40) בברייתא ובסיפרא שם נזכרו גם "בתי בדים". [ורבינו השמיטו לפי שדרכם היה לבנותם בתוך החומה, והרי אפילו בית הבנוי בחומה אינו כבתי ערי חומה]. (41) ונחלטים ללוקח אחר יב חודש, כדין בתי ערי חומה. (42) כר' יהודה במשנה שם, ששדות שבתוך העיר דינן כשדות שמחוץ לעיר. (43) עד היובל. (44) שם: "מאי טעמא, דבית כתיב בהו" (שנאמר: "ובית מושב עיר חומה", ופחות משיעור זה אינו קרוי בית). ומכיוון שאין זה בית, דינו כשדה שאינה ראוייה לזריעה. (45) בבבא קמא שם: דכתיב, וקם הבית אשר לו חומה לצמיתות, לקונה אותו לדורותיו, וקסבר לא נתחלקה ירושלים לשבטים. כלומר, ולכן אין איש יכול להקנותו קרקע שם, ודינו כבתי ערי חצרים. (46) ובגמרא שם: אמר רבי יוחנן, ושניהם מקרא אחד דרשו: "ותורידם בעד החלון, כי ביתה בקיר החומה, ובחומה היא יושבת". ר' שמעון סבר כפשטיה דקרא (שהרי היא כיושבת בעיר החומה), ור' יהודה סבר, בחומה היא יושבת ולא בעיר חומה. (47) שלא הקיפה חומה, אלא הקיפה בבתיים, ותכופות הבתיים זו לזו, כחומה. (48) ובתיה כבתי ערי חצרים. ובברייתא שם: תנו רבנן, חומה, ולא שור איגר (שגגותיה חומתה – רש"י. כלומר, שור היינו חומה כמפורש (בראשית מט, כב) ואיגר הוא כמו איגרא, דהיינו גג. שהיו גגותיה חומתה). סביב, פרט לטבריה שימה חומתה. (49) שנאמר: "ואיש כי ימכור בית מושב עיר חומה" – "שהוקף ולבסוף ישב (היינו, שהבית נבנה ונעשה מושב בעיר שכבר היה לה חומה), ולא איש כי ימכור בית מושב עיר חומה" – "שהוקף ולבסוף ערים כמוקפות חומה. (51) מימות יהושע בן נון. (52) היינו, בזמן בית ראשון. (53) בזמן בית ראשון. אבל לאחר החורבן אין לה דין בית עיר חומה, שהרי קדושה ראשונה לא קדשה לעתיד לבוא. ואף על פי שאמרו שהברייתא הנ"ל של ר' אלעזר בר יוסי סוברת קדושה ראשונה קידשה לעתיד לבוא – בפרט זה אין הלכה כמותו. (54) שנאמר: "אשר לוא חומה (= קרי "לו לא חומה") – אף על פי שאין לו עכשיו והיה לו קודם לכן". (55) כר' אלעזר בן שמעון. שקדושה ראשונה, לפי שהייתה מפני הכיבוש בלבד, קדשה לשעתה ולא קדשה לעתיד לבוא. (56) בקדושה שנייה. (57) לאחר י"ד שנה של כיבוש וחילוק. (58) לקדש שמיטין. (59) והנה, מצד הקדושה היו ראויים להתחייב במעשרות מן התורה, אבל מכיוון שלא באו כולם, אינם מתחייבים אלא

- 1 לארץ נתחילו למנות שמיטין ויובלות, ויקדשו בתי ערי
- 2 חומה, ויתחייב כל מקום שיכבשוהו⁶⁰ במעשרות⁶¹.
- 3 שגאמר: והביאך יי אליהך אל הארץ אשר ירשו אבותיך
- 4 וירשתה - מקיש ירשתך לירשת אבותיך: מה ירשת
- 5 אבותיך - אתה נוהג בה [ה] בחדוש כל הדברים האלו,
- 6 אף ירשתך אתה נוהג בה בחדוש כל הדברים האלו.
- 7 פרק שלשה עשר
- 8 א. שבט לוי, אף על פי שאין להם חלק בארץ², כבר
- 9 נצטוו³ ישראל לתן להם ערים לשבת ומגרשיהם.
- 10 והערים הם שש ערי מקלט⁴, ועליהן שמים וארבעים
- 11 עיר. וכשמוסיפין ערי מקלט אחרות בימי המשיח⁵ -
- 12 הכל ללוים⁶.
- 13 ב. מגרשי הערים⁷ כבר נתפשו בפורח⁸ שהם שלשת
- 14 אלפים אמה⁹ לכל רוח מקיר העיר וחוצה. שגאמר:
- 15 מקיר העיר וחוצה אלף אמה סביב, ולהלן הוא אומר:
- 16 ומדתם מחוץ לעיר את פאת קדמה אלפים באמה
- 17 וגומר; אלף הראשונים - מגרש¹⁰, ואלפים שמודיין
- 18 חוץ למגרש - לשדות וכרמים.
- 19 ג. ונותנין¹¹ לכל עיר בית הקברות חוץ לתחום זה¹²,
- 20 שאין קוברין מתייהם בתחום¹³ עריהם; שגאמר:
- 21 ומגרשיהם¹⁴ יהיו לבקמתם ולרכשם ולכל חיתם -
- 22 לחיים נתנו ולא לקבורה¹⁵.
- 23 ד. אין¹⁶ עושין בערי הלויים¹⁷ עיר מגרש ולא מגרש
- 24 עיר, ולא מגרש שדה ולא שדה מגרש¹⁸. שגאמר: ושדה
- 25 מגרש עריהם לא ימכר.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מדברנן. (60) היינו המקומות שלא החזיקו בהם בימי עזרא. אבל המקומות שהחזיקו בהם בימי עזרא, הרי הם בקדושתם, שקדושה שנייה קדשה לשעתה וקדשה לעתיד לבוא, לפי שקדושת עזרא לא הייתה מצד הכיבוש, אלא מצד החזקה, וחזקה לא בטלה. (61) כשיבואו כולם, יתחייבו בכל אלה מן התורה. (1) יבאר שנצטוו ישראל לתת לשבט לוי ערים לשבת. נותנין לכל עיר בית קברות. ואם עושין עיר מגרש או להיפך. לויים שמכרו שדה אם גואלין כישראל. ישראל שירש את אבי אמו לוי. ששבט לוי מזהירין שלא ינחלו בארץ כנען. שלא יטול הלוי או הכהן חלק בבזיה, ואם נטלו חייבים מלקות. (2) שנאמר (דברים יח, א): "לא יהיה לכהנים הלויים כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל". וכן נאמר שם יד, כט, וביהושע יג, לג. ועיין ברייתא בבבא בתרא קכב. ולהלן בהלכה י. (3) שנאמר (במדבר לה, ב): "צו את בני ישראל ונתנו ללויים מנחלת אחוזתם ערים לשבת, ומגרש לערים סביבותיהם תתנו ללויים". וראה ביהושע בא, ב. (4) במדבר שם, ו. (5) שנאמר (דברים יט, ח-ט): "ואם ירחיב ה' אלי את גבולך וגו', ויספת לך עוד שלש ערים על השלש האלה". ועיין רש"י שם. וראה בפ"ח מהלכות רוצח הלכה ד. (6) במכות יב: "תנו רבנן, ושמתי לך מקום וכו'. ושמתי לך, בחיך. מקום (כלומר, לך מקום – ר"ח), ממקומך (שתהא מחנה לוי קולטת, ואף ערי מקלט יהיו ערי לוי – רש"י). וכשנאמר הקב"ה: ושמתי לך מקום, בוודאי היתה הכוונה אף לשלש הערים שלעתיד לבוא, ועל הכל דרשו: מקום, ממקומך, שערי המקלט שייכות ללויים. וראה באור-שמש. ומכאן שגם לעתיד לבוא לא יהיה ללויים חלק ונחלה. ומה שאמרו בבבא בתרא שם, שעתידיה ארץ ישראל שתתחלק לשלשה עשר שבטים, החלק השלשה עשר לא יהיה לשבט לוי אלא למלך המשיח, כמפורש בסוף הסוגיא שם, וכן פסק רבינו בפ"ד מהלכות מלכים הלכה ח. ולא כדעת הסמ"ג לאוין רעו. (7) אף-על-פי שעיקרו של השם "מגרש" נקבע לאלף אמה שבצד העיר – הוא כולל גם את האלפים האחרות ששמן "שדה". וראה בהלכה הסמוכה. (8) במדבר לה. (9) משנה בסוטה כז: כר' אליעזר בנו של ר' יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, הדורש אלף למגרש ואלפים לתחום שבת. ואף-על-פי שכלל בידנו, שהלכה כרבי עקיבא מחבירו, כאן שדעת רבי עקיבא בנויה על היסוד שתחומין דאורייתא, אין הלכה כרבי עקיבא, כי מבואר בכמה מקומות שתחומין דרבנן, וכן פסק רבינו בפכ"ז מהלכות שבת הלכה א. ופסק רבינו כמשנתנו, ולא כברייתא בעירובין נו: בשם רבי אליעזר בן יוסי הסוברת שלא היו ללויים אלא אלפים אמה סביב הערים (ורש"י מפרש אף את משנתנו כברייתא שם). וראה בתוספתא ערכין סוף פ"ה, ובתוספתא סוטה סוף פ"ה, וצ"ע. (10) רחבה פנויה מזריעה ומביתים ומאילנות, לנוי העיר להיות לה לאויר (רש"י שם). וראה ברש"י שם. (11) מכות יב. בשם רבי אבהו. (12) של שלשת אלפים אמה, וראה להלן. (13) צ"ל: "בתחום" (מעשה רוקח). (14) היינו שלשת אלפים אמה, שגם אלפים אמה של שדות וכרמים נקראו בתורה מגרשים, ונכללו בפסוק הנ"ל של חיתם ניתנו ולא לקבורה, שהרי זו לשון הפסוקים שם: "ערים לשבת ומגרש לערים וגו' ומגרשיהם יהיו לבהמתם ולרכושם ולכל חיתם. ומגרשי הערים אשר נתנו וגו' אלף אמה סביב. ומדותם וגו' את פאת קדמה אלפים באמה וגו' זה יהיה להם מגרשי הערים". (15) פרט לרוצח שמת בעיר מקלטו, שקוברים אותו שם (גמרא שם, ופ"ז מהלכות רוצח הלכות ג, ח). ולמדו זאת (מכות שם) מפסוק מיוחד. (16) משנה בערכין לג: (17) אבל בערי ישראל עושים שדה מגרש, ומגרש שדה (ראה להלן) ומגרש עיר, כרבי אלעזר במשנה שם (רדב"ז), שסתם משנה בבבא בתרא כד: כוותיה, בין ללשון הראשון שם ובין ללשון השני (לפי נוסחת ר"י מיגאש רבו של רבינו, שהובא בשיטה מקובצת שם: "ולהלן לישנא (וכן הוא בערכין שם, לפי מה שהביא בילקוט שמעוני פרשת בהר סימן תרסה) דאמר רבי אלעזר עושים שדה מגרש, אבל לא מגרש שדה. הני מילי זרעים, אבל אילנות עבדינן"). ופסק רבינו כלשון הראשון, שלעולם מותר, והביא המשנה שם בדין מרחיקין את האילנות מן העיר משום נוי העיר, ראה בפ"ז מהלכות שכנים הלכה א. (18) ולא עיר ולא שדה עיר (חינוך מצוה שמב), וכדלהלן: ואין לוקין על לאוין אלו, לפי שאפשר להחזיר הדבר כמו שהיה (מנחת-חינוך מצוה שח). וראה להלן הלכה י.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון כ"א אייר – ספר זרעים – הלכות שמיטה ויובל צו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ה. ומפי¹⁹ השמועה למדו, שזה שגאמר לא ימכר - לא
- 2 ישנה, אלא השדה²⁰ והמגרש והעיר - כל אחד²¹
- 3 משלשתן כמות שהוא לעולם, וכן²² בשאר ערי ישראל.
- 4 ו. לא יסתר²³ אדם את ביתו²⁴ לעשותו גנה ולא יטע²⁵
- 5 חרבתו גנה²⁶, שלא יחריבו²⁷ ארץ ישראל.
- 6 ז. כהנים²⁸ ולוים שמכרו שדה משדה עריהם או בית
- 7 מבתי ערי חומה שלהן - אין גואלין בסדר הזה²⁹. אלא
- 8 מוכרינ³⁰ השדות ואפלו סמוך ליובל³¹, וגואלין מיד³².
- 9 ואם³³ הקדישו שדה - גואלים מיד ההקדש לאחר
- 10 היובל³⁴. וגואלים³⁵ בתי ערי חומה כל זמן שירצו, אפלו
- 11 אחר כמה שנים³⁶. שגאמר: גאלת עולם תהיה ללוים.
- 12 ח. ישראל³⁷ שירש את אבי אמו לוי - הרי זה גואל
- 13 פלוים³⁸ אף על פי שאינו לוי. הואיל והערים או השדות
- 14 של לויים - גואל לעולם. שדין זה תלוי במקומות אלו³⁹
- 15 ולא בפעלים.
- 16 ט. ולוי⁴⁰ שירש את אבי אמו ישראל⁴¹ - גואל בישראל
- 17 ולא פלוים; שלא נאמר 'גאלת עולם תהיה ללוים' אלא
- 18 בפערי הלויים⁴².

- 19 י. כל שבט⁴³ לוי מזהרין שלא ינחלו⁴⁴ בארץ פנעו⁴⁵.
- 20 וכן הן מזהרין שלא יטלו⁴⁶ חלק בבזיה⁴⁷ בשעה
- 21 שכוכשין את הערים. שגאמר: לא יהיה לפהנים הלויים
- 22 כל שבט לוי חלק ונחלה עם ישראל; חלק - בבזיה,
- 23 ונחלה - בארץ. וכן⁴⁸ הוא אומר: בארצם לא תנחל,
- 24 וחלק לא יהיה לך בתוכם - בבזיה⁴⁹. וכן לוי או פהן
- 25 שנטל חלק בבזיה - לוקה⁵⁰. ואם נטל נחלה בארץ -
- 26 מעבירין אותה ממנו⁵¹.
- 27 יא. יראה לי, שאין הדברים אמורים אלא בארץ
- 28 שנקרתה עליה ברית לאברהם ליצחק וליעקב וירשיה
- 29 בניהם ונתחלקה להם; אבל שאר כל הארצות שכוכש
- 30 מלך ממלכי ישראל⁵² - הרי הפהנים והלויים באותן
- 31 הארצות ובבזיהן ככל ישראל⁵³.
- 32 יב. ולמה לא זכה לוי בנחלת ארץ ישראל ובבזיה עם
- 33 אחר? מפני שהבדל לעבד את יי, לשרתו ולהורות
- 34 דרכיו הישרים ומשפטי הצדיקים לרבים; שגאמר: יורו
- 35 משפטי ליעקב ותורתך לישראל. לפיכך הבדלו מדרכי
- 36 העולם: לא עורכין⁵⁴ מלחמה בשאר ישראל⁵⁵, ולא

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(19) בגמרא שם: "אילימא לא ימכר כלל, והא מדכתיב: גאולת עולם תהיה ללוים, מכלל דמזבני. אלא מאי לא ימכר, לא ישנה". (20) כלומר, שאמרה תורה: ושדה, מגרש, עריהם. (21) כנ"ל. (22) נראה שמכאן מתחילה הלכה ו. ולפיזה הכוונה, שבשאר ערי ישראל ישנו רק דין אחד שאין עושין עיר למגרש או לשדה, וזה מה שכתב רבינו בהלכה ו. וגירסת רבינו במשנה היא: "אמר רבי אלעזר וכו'". אבל בערי ישראל עושין שדה מגרש, מגרש שדה (כלשון הראשון בבבא בתרא שם), מגרש עיר, ולא עיר מגרש שלא יחריבו את ערי ישראל. וכן היא הגירסא בתוספתא שם סוף פ"ה. (23) תוספתא שם. (24) שבעיר. (25) שם, כחכמים ולא כרבן שמעון בן גמליאל. (26) אלא יבנה בית חדש. וראה במנחת בכורים שם. (27) זהו מה שאמר רבי אלעזר במשנת ערכין שם: "ולא עיר מגרש, שלא יחריבו את ערי ישראל", כנ"ל. (28) משנה שם. (29) היינו כסדר הנזכר בפ"א לענין שדה אחוזה, ובפ"ב לענין בתי ערי חומה. (30) ברייתא שם. (31) כן מפרש רבינו בפירוש המשנה שם, מה שאמרו במשנה שם: "מוכרין לעולם", שהרי אין לומר, שהמכירה מועילה אפילו ביובל, שאם מכורה כבר - יוצאה, זו שלא נמכרה עדיין - אינו דין שלא תמכר (ראה למעלה בפ"א הלכה יא, ובהערות שם). ועיין ברש"י שם. ורוצה לומר, שאף-על-פי שישאל שמכר בפחות משתי שנים לפני היובל, משלים הלוקח אותו זמן החסר ואוכלה לאחר היובל (שם הלכה יב), ככהנים ולויים אין הדין כן, אלא אף-על-פי שמכר סמוך ליובל, חוזרת היא ביובל ואין צורך להשלים ללוקח כלום. (32) אפילו ביום שמכר, ואינו מחכה שנתיים כבשדה אחוזה. (33) שם. (34) ואין השדה יוצאה לכהנים בשנת היובל, כמו בשאר שדות (פ"ד מהלכות ערכין הלכות יט, כא). (35) שם. (36) ואין הבית נחלט אחר שנים עשר חדש כדן בתי ערי חומה של ישראל (למעלה פ"ב הלכה ד). (37) משנה וברייתא שם, כחכמים ולא כרבי. (38) כמבואר בהלכה הקודמת. (39) שגאמר: כי בתי ערי הלויים היא אחוזתם בתוך בני ישראל, להגיד מה גרם (סיפרא בהר פרק ו הלכה ח). (40) משנה שם לדעת כולם. (41) כלומר, ונמצא שאין הקרקע שבידו מערי הלויים. (42) כנ"ל. (43) תפס רבינו את לשון הכתוב דלהלן. (44) ראה בספר המצוות ל"ת קסט. (45) אבל בשאר ארצות שכבשן מלך ממלכי ישראל, נוחלים וחולקים בכל ישראל (להלן הלכה יב). וראה למעלה הלכה א שגם לעתיד-לבוא לא יהיה להם נחלה. (46) שם ל"ת קע. (47) ספרי לפ' שופטים שם. (48) רבינו הוסיף להביא פסוק זה, מפני שמכח הפסוק הראשון אין למנות את איסור הנחלה ואיסור הביזה כשני לאוין, שהרי לאו שבכללות הוא, ואין למנותו אלא כלאו אחד. וראה בספר המצוות שם. (49) ספרי לפרשת קרח שם. (50) כל זה כשכבר אכל את הביזה. אבל אם עודנה בעין, נוטלין אותה ממנו, כמו בנחלה, ואינו לוקה. ואין זה דומה לגזול ממון חבירו, שאף-על-פי שאכלו אינו לוקה, לפי ששם אם משיב ממון אחר, מקיים הוא מצות "והשיב את הגזילה", אבל כאן אינו מתקן את האיסור אלא אם מחזיר הביזה עצמה. וראה ברדב"ז. אולם צריך עיון, מדוע לא הזכיר רבינו לאו זה בפ"ט מהלכות סנהדרין בכלל כל הלאוין שלוקין עליהם (משנה-למלך). וראה בספר המצוות שם. (51) ואינו לוקה על לאו זה, כנ"ל. (52) ראה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ב. (53) וראה לזה ממה שנטלו הלויים חלק בבית מדין (במדבר לא, ל-מב) שלא נכרת עליה ברית (סוף משנה). (54) בספרי מטות ס' קנז, לפי גירסת הגר"א: להוציא שבטו של לוי (קריית מלך). (55) כלומר, אבל מספקין מים ומזון לאחיהם ומתקנין את הדרכים (פ"ז מהלכות מלכים הלכה ט). [אבל יותר מסתבר שאינם יוצאים כלל (עיין שם הלכה י), וכוונת

פרק ראשון

30

א. מצות עשה לעשות בית לה' מוכן להיות מקריבים בו הקרבנות, וחונגין אליו שלש פעמים בשנה, שנאמר: "ועשו לי מקדש". ויבדוק נפתרש בתורה משכן שעשה משה רבנו, והיה לפי שעה, שנאמר: "כי לא באתם עד עתה וגו'".

ב. כיון שחננו לארץ העמידו המשכן בגלגל ארבע-עשרה שנה שפכו ושהלקו. ומשם באו לשילה, ובנו שם בית של אבנים, ופרשו ורעות המשכן עליו, ולא היתה שם תקרה. ושם"ט שנה עמד משכן שילה, וכשמת עלי חרב. ובאו לנב ובנו שם מקדש, וכשמת שמואל חרב. ובאו לגבעון ובנו שם מקדש, ומגבעון באו לבית העולמים. וימי נב וגבעון שבע וחמשים שנה.

ג. כיון שנבנה המקדש בירושלים נאסרו כל המקומות בלן לבנות בהן בית לה' ולהקריב בהן קרבן. ואין שם בית לדורי הדורות אלא בירושלים בלבד ובהר המוריה שבה נאמר: "ויאמר דוד זה הוא בית ה' האלהים וזה מזבח לעלה לישראל", ואומר: "זאת מנוחתי עדי עד".

ד. בנין שפנה שלמה כבר מפרש במלכים. וכן בנין העתיד להבנות, אף-על-פי שהוא כתוב ביחזקאל, אינו מפרש ומבאר. ואנשי בית שני, כשבנו בימי עזרא, בנוהו כבנין שלמה ומעין דברים המפרשים ביחזקאל. ה. ואלו הן הדברים שהן עקר בבנין הבית: עושין בו קדש, וקדש הקדשים, ויהיה לפני הקדש מקום אחד, והוא הנקרא אולם, וישלשון נקראין היכל. ועושין מחצה אחרת סביב להיכל, וחוץ מהמנו, כעין קלעי החצר שהיו במדבר. וכל המקף במחצה זו, שהוא כעין חצר אהל מועד, הוא הנקרא עזרה. והכל נקרא מקדש. ו. ועושין במקדש בלים: מזבח לעולה ולשאר

1 נחליו, ולא זוכין לעצמן בכת גופן. אלא הם חיל השם⁵⁶, שנאמר: ברוך יי חילו; והוא ברוך הוא זוכה להם, שנאמר: אני חלקך ונחלתך.

2 יג. ולא שכת לוי בלבד, אלא כל איש ואיש מפל באי העולם, אשר נדבה רוחו אותו והבינו מדעו להבדל לעמד לפני יי לשרתו ולעבדו, לדעה את יי, והלך ישר⁵⁷ כמו שעשהו האלהים, ופרק⁵⁸ מעל צנארו על החשבונות הרבים אשר בקשו בני האדם - הרי זה נתקדש קדש קדשים, ויהיה יי חלקו ונחלתו לעולם ולעולמי עולמים, ויזכה ליו⁵⁹ בעולם הזה דבר המספיק לו⁶⁰, כמו שזכה לכהנים ללוים. הרי דוד עליו השלום אומר: יי מנת חלקי וכוסי, אתה תומיד גורלי.

13 ברוך רחמנא דסיעין
14 שאלו שלום ורושלים ישליו אהביך

ספר שמיני והוא ספר

עבודה

17 הלכותיו תשע. וזהו סדורן:
18 א. הלכות בית הבחירה. ב. הלכות כלי המקדש
19 והעובדים בו. ג. הלכות ביאת מקדש. ד. הלכות אסורי
20 מזבח. ה. הלכות מעשה הקרבנות. ו. הלכות תמידין
21 ומוספין. ז. הלכות פסולי המקדשין. ח. הלכות עבודת
22 יום הכפורים. ט. הלכות מעילה.

הלכות בית הבחירה

24 יש בכללן שש מצות. שלש מצות עשה ושלש מצות
25 לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לבנות בית המקדש. (ב)
26 שלא לבנות המזבח גזית. (ג) שלא לעלות עליו
27 במעלות. (ד) ליראה מן המקדש. (ה) לשמרו סביב. (ו)
28 שלא להשבית שמירתו.
29 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

רבינו לומר שכשאר ישראל אינם עורכין מלחמה, אבל עורכין הן מלחמה שלא כשאר ישראל, שכל ישראל יוצאים למלחמת כיבוש ארץ ישראל, ואילו הלויים שאין להם חלק ונחלה בה (שם), אינם יוצאים. אבל למלחמה שיש להם חלק בה, אף הלויים יוצאים. וראה לזה מספרי פ' מטות (לבמדבר לא, ד) "לכל מטות ישראל תשלחו, להביא את שבטו של לוי" (וראה בהגהות הגר"א שם). הרי שבמלחמת מדין שהיה ללוים חלק בבזיה (ראה למעלה הלכה יא), יצאו למלחמה. וזהו מה שאמרו בקידושין כא: "כהן מהו בפת תואר" (וראה במדכ"י גיטין סוף פרק מי שאחזו), וכן מה שאמרו בסוטה מג. "אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט", שכל זה מדובר במלחמה שיש להם חלק בה. (56) במדבר רבה פ"א סימן יב: "שארין שבחו של מלך שימנה לגיונו עם הלגיונות" (קריית מלך). (57) ראה בקהלת ז, כט. (58) ראה בראשית כז, מ. (59) כמו ללויים, כנ"ל. (60) כלומר, יצליחו במעשה ידי, כמו שאמרו (עבודה זרה יט:): העוסק בתורה נכסיו מצליחין. ומלאכתו מתברכת (ברכות לב:). אבל לא שישליך עצמו על הציבור להתפרנס מן הצדקה, ראה בפ"ג מהלכות תלמוד תורה הלכה י, ובפירוש המשנה לאבות פ"ד משנה ה. ועיין רדב"ז כאן. אבל הכסף-משנה בהלכות תלמוד תורה שם נחלק על רבינו, וסברתו היא, שאם לא יתמכו בעוסקי התורה, עתידה תורה חס-ושלום להשתכח מישאל. וכן נפסק ביו"ד סימן רמו. ויגדיל תורה ויאדיר. (1) יבואר בו כי מצות-עשה היא לבנות בית לה' להיות מקריבים בו הקרבנות וכיון שנבנה המקדש בירושלים, נאסרו כל המקומות כולם לבנות בהם בית לה'.

מביאין אכני מזבח? מן בתולת הקרקע. חופרין עד
שמגיעין למקום הנכר שאינו מקום עבודה ובגין,
ומוציאין ממנו האבנים, או מן הים הגדול, ובגין מהן.
וכן אכני ההיכל והעזרות שלמות היו.
טו. אכני היכל ועזרות שנפגמו או שנגממו - פסולין,
ואין להם פדיון, אלא נגזזים. כל אכן שנגע בה הפדול,
אף-על-פי שלא נפגמה, פסולה לבגין המזבח ובגין
הכבש, שנאמר: "כי חרבך הנפת עליה ותחללה".
והבונה אכן שנגע בה ברזל במזבח או בכבש - לוקה,
שנאמר: "לא תבנה אתהן גזית". והבונה אכן פגום,
עובר בעשה.
טז. אכן שנפגמה או שנגע בה ברזל אחר שנבנית
במזבח או בכבש - אותה האכן פסולה, והשאר כשרות.
ומלבגין את המזבח פעמים בשנה: בפסח ובהג.
וכשמלבגין אותן - מלבגין במפה, אבל לא בכפס של
ברזל, שפא יגע באכן ויפסל.
יז. אין עושין מדרגות למזבח, שנאמר: "ולא תעלה
במעלות על מזבחי"; אלא בגין כמו תל בדרומו של
מזבח, מתמצט ויורד מראש המזבח עד הארץ, והוא
הנקרא כבש. והעולה במעלות על המזבח - לוקה. וכן
הנותץ אכן אחת מן המזבח או מכל ההיכל או מבין
האולם ולמזבח דרך השחתה - לוקה, שנאמר:
"ונתצתם את מזבחתם וגו', לא תעשון כן לה'
אלהיכם".
יח. המנורה וכליה, והשלחן וכליו, ומזבח הקטרת וכל
כלי שרת, אין עושין אותן אלא מן המתכת בלבד; ואם
עשאו של עץ או עץ או אכן או של זכוכית -
פסולין.
יט. היו הקהל עניים - עושין אותן אפלו של בדיל,
ואם העשירו - עושין אותן של זהב. אפלו המזוקות
והשפודין והמגרפות של מזבח העולה, והמדות - אם
יש כח בצבור, עושין אותן של זהב. אפלו שערי העזרה
מחפין אותן זהב, אם מצאה ידם.
כ. אין עושין כל הכלים מתחלתן אלא לשם הקדש.
ואם נעשו מתחלתן להדיוט, אין עושין אותן לגבות.
וכלי גבות, עד שלא נשתמש בהם גבות - רשאי
להשתמש בהן הדיוט, ומשנשתמש בהן גבות - אסורין
להדיוט. אבנים וקורות שחצבן מתחלה לבית-ההכנסת,
אין בגין אותן להר הבית.

יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ה

פרק שני

א. המזבח מקומו מבין ב'יתר², ואין משנין אותו

הקרבנות; וכבש שעולים בו למזבח, ומקומו לפני
האולם משוף לדרום; וכיור וכו' לקדש ממנו הפהנים
ידיהם ורגליהם לעבודה, ומקומו בין האולם ולמזבח
משוף לדרום, שהוא שמאל הנכנס למקדש; ומזבח
לקטרת; ומנורה; ושלחן; ושלשלת בתוף הקדש לפני
קדש-הקדשים.
ז. המנורה בדרום משמאל הנכנס, ושלחן מימין שעליו
לחם הפנים. ושניהם בצד קדש-הקדשים מבחוץ,
ומזבח הקטרת משוף מבין שניהם לחוץ. ועושין בתוף
העזרה גבולין: עד כאן לישראל, עד כאן לכהנים.
ובגין בה בתים לשאר צרכי המקדש. כל בית מהם
נקרא "לשכה".
ח. כשבגין ההיכל והעזרה, בגין באבנים גדולות. ואם
לא מצאו אבנים, בגין בלבנים. ואין מפצלין את אכני
הבגין בהר הבית, אלא מפצלין אותן ומסתתין אותן
מבחוץ, ואחר-כך מכניסין אותן לבגין, שנאמר: "אבנים
גדולות אבנים יקרות לנסד הבית, אכני גזית"; ואומר:
"ומקבות והגרון כל כלי ברזל לא נשמע בבית
בהבנתו".
ט. ואין בגין בו עץ בולט כלל, אלא או באבנים או
בלבנים וסיד. ואין עושין אכסדרות של עץ בכל
העזרה, אלא של אבנים או לבנים.
י. ומרצפין את כל העזרה באבנים יקרות. ואם נצקרה
אכן, אף-על-פי שהיא עומדת במקומה, הואיל
ונתקלקלה פסולה, ואסור לכהן העובד לעמד עליה
בשעת העבודה עד שתקבע בארץ.
יא. ומצוה מן המבחר לחזק את הבגין ולהגביהו כפי
כח הצבור, שנאמר: "(ו)לרומם את בית אלהינו".
ומפארין אותו ומיפין כפי כחן. אם יכולין לטות אותו
בזהב ולהגדיל במעשיו - הרי זו מצוה.
יב. אין בגין את המקדש בלילה, שנאמר: "ויביום
הקים את המשכן" - ביום מקימין, לא בלילה. ועוסקין
בבגין מעלות השחר עד צאת הכוכבים. והכל חבין
לבנות ולסעד בצעמן ובממנם, אנשים ונשים, במקדש
המדרב. ואין מבטלין תינוקות של בית רבן לבגין. ואין
בגין בית-המקדש דוחה יום-טוב.
יג. המזבח אין עושין אותו אלא בגין אבנים גזית. וזה
שנאמר בתורה: "מזבח אדמה תעשה לי" - שיהיה
מחבר באדמה, שלא יבנוהו לא על-גבי כפין ולא
על-גבי מחלות. וזה שנאמר "ואם מזבח אבנים" - מפי
השמועה למדו, שאינו רשות אלא חובה.
יד. כל אכן שנפגמה כדי שתתגר בה הצפון, כספין
של שחיטה, הרי זו פסולה לכבש ולמזבח, שנאמר:
"אבנים שלמות תבנה את מזבח ה'". ומהיכן היו

- 1 ממקומו לעולם, שנאמר: "וזה-מזבח לעלה לישראל"³.
 - 2 ובמקדש נעקד יצחק אבינו, שנאמר: "ולך-לך אל ארץ
 - 3 המריה"; ונאמר בדברי-הימים: "ויחל שלמה לבנות
 - 4 את בית ה' בירושלים, בהר המזריה אשר נראה לדוד
 - 5 אביהו, אשר הכין במקום דוד בגרן ארנן היבסי".
 - 6 ב. ומסרת ביד הכל, שהמקום שבנה בו דוד ושלמה⁴
 - 7 המזבח בגרן ארנן, הוא המקום שבנה בו אברהם
 - 8 המזבח⁵ ועקד עליו יצחק. והוא המקום שבנה בו נח
 - 9 כשיצא מן התבה. והוא המזבח שהקריב עליו קין
 - 10 והבל. ובו הקריב אדם הראשון קרבן כשנברא. ומשם
 - 11 נברא. אמרו חכמים: אדם במקום פתחו נברא.
 - 12 ג. מדות המזבח מכונות הרבה, וצורתו ידועה איש
 - 13 מאיש. ומזבח שבנו בני הגולה⁶ כעין מזבח שעמיד
 - 14 להבנות עשוהו, ואין להוסיף על מדתו ולא לגרע
 - 15 ממנה⁷.
 - 16 ד. ושלשה נביאים⁸ עלו עמהם מן הגולה: אחד העיד
 - 17 להן על מקום המזבח, ואחד העיד להן על מדותיו,
 - 18 ואחד העיד להן שמקריבין על המזבח הזה⁹ כל
 - 19 הקרבנות אף-על-פי שאין שם בית.
 - 20 ה. מזבח שעשה משה ושעשה שלמה ושעשו בני
 - 21 הגולה ושעמיד להעשות - כלן עשו אמות גבה כל
 - 22 אחד מהן. וזה הפתוב בפרשה "ושלש אמות קמתו" -
 - 23 מקום המערכה בלבד. ומזבח שעשו בני הגולה וכן
- העמיד להבנות, מדת ארפו ורחבו ל"ב אמות על ל"ב
אמות¹⁰.
- ו. עשו אמות של גבה המזבח, מהן באמה בת חמשה
טפחים¹¹, ומהן באמה בת ששה טפחים¹². ושאר כל
אמות הבנין באמה בת ששה טפחים. וגבה כל
המזבח¹³ נ"ח טפחים¹⁴.
- ז. וכך היתה מדתו וצורתו: עלה חמשה טפחים¹⁵ וכן
חמשה טפחים, זהו יסוד. נמצא רחב שלשים אמה ושני
טפחים על רחב שלשים אמה ושני טפחים¹⁶. עלה
שלשים טפחים וכן חמשה טפחים, זהו סובב¹⁷. [עלה
שמונה-עשר טפחים, זהו מקום המערכה]. נמצא רחבו
שמונה ועשרים אמה וארבעה טפחים על שמונה
ועשרים אמה וארבעה טפחים. [עלה שמונה-עשר
טפחים, וכן לקרן זית של השמונה-עשר בנין חלול
מרבע לכל ארבע קרנות]. ומקום הקרנות אמה מזה
ואמה מזה סביב. וכן מקום רגלי הפתחים אמה סביב.
נמצא מקום המערכה רחבו עשרים וארבע אמות
וארבעה טפחים על עשרים וארבע אמות וארבעה
טפחים¹⁸.
- ח. גבה כל קרן וקרן חמשה טפחים, ורבע כל קרן
אמה על אמה. וארבע הקרנות חלולות היו¹⁹ מתוכן.
וגבה מקום המערכה שמונה-עשר טפחים. נמצא חצי
גבה המזבח כ"ט טפחים מסוף הסובב ולמטה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- (3) כלומר, זה ולא אחר. (4) לא בנו שניהם ביחד, אלא דוד בנה שם במה להקריב בשעתה ושלמה בנה בית עולמים.
- (5) בזבחים סב. אמרו שראו שם את אפרו של יצחק. ומה שאמרו בפרקי דרבי אליעזר "לקח יעקב י"ב אבנים מאבני המזבח שנעקד עליו יצחק אבינו ושם אותם מראשותיו" (ילקוט שמעוני בראשית רמז קיט), "ומה עשה הקדוש-ברוך-הוא, ברגל ימינו הטביע האבן אשר שם יעקב מראשותיו עד עמקי תהום ועשה אותו סניף לארץ וכו' לפיכך נקרא אבן שתייה" (שם רמז קכ), והרי אבן השתייה הייתה במקום הארון, לפני ולפנים, כמפורש במשנה יומא נג: וכן נראה בראש השנה כו. שאמרו על שופר מקרן הפרה שהוא פסול לפי שאין קטיגור נעשה סניגור, כיוון שהשופר בא לזיכרון הרי הוא כעבודת פנים, כלומר, כיוון שהוא לזיכרון העקידה (שם טז). הוא כלפנים, הרי שהעקידה הייתה על אבן השתייה - ברור הדבר כי העקידה הייתה אמנם על המזבח, ולא בפנים, וכמפורש בזבחים שם וכמו שכתב רבינו, וזהו טעמו של רבי יוסי שם שמכשיר קרן הפרה, מפני שהוא עבודת חוץ, אבל הרי לקח יעקב מאבני המקום ושם אותם במקום הארון ונמצא שהאבן שעליה נעקד יצחק היא בפנים, וזהו טעמם של חכמים הפוסלים קרן הפרה]. (6) אותם ששבו מן הגולה ובנו את בית המקדש השני. (7) אף שאינו מעכב - לכתחילה יש קפידא לעשות המזבח כעדות הנביא. (8) והם חגי זכריה ומלאכי.
- (9) בזבחים שם לא, אמרו אלא: "שמקריבין אף על פי שאין בית", ורבינו הוסיף לבאר שדווקא על המזבח מקריבין אבל שלא במקום המזבח אין מקריבין, כמבואר להלן פרק ג מהלכות פסולי המוקדשין הלכה כב. ומה שכתב רבינו "הזה" בא להוציא מזה שהיה בימי שלמה, לפני שנתקדש הבית, שדווקא בימי עזרא מקריבין אף על פי שאין שם בית, מפני שקדושה ראשונה שנתקדשה בימי שלמה קדשה לעתיד לבוא, גם לאחר החורבן. (10) הריבוע התחתון של הבניין היה כן.
- (11) כלומר, אמות של גובה היסוד וכניסתו, כניסת הסובב וגובה הקרנות. (12) שאר אמות המזבח. (13) עם הקרנות.
- (14) שהרי גבהו עשר אמות: שתי אמות של היסוד והקרנות, שהן באמה בת חמישה טפחים, הן עשרה טפחים. ושמונה אמות, שהן באמה בת שישה טפחים, הן ארבעים ושמונה טפחים, בסך הכל חמישים ושמונה. (15) משנה במדות שם "עלה אמה וכןס אמה". ואמה של יסוד הוא של חמישה טפחים. (16) שהרי היסוד לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, ביחד שתי אמות פחות שני טפחים לאורך ולרוחב. (17) נקרא כן מפני שהוא סובב ומקיף את המזבח מארבע רוחותיו, בניגוד ליסוד שלא היה מקיף מארבע רוחות. (18) שהרי הסובב לקח מן המזבח חמישה טפחים מכל צד, היינו שתי אמות פחות שני טפחים לכל צד. (19) זבחים נד: ולמדו זאת ממה שנאמר "ומלאו כמזרק כזויות מזבח" (זכריה ט, טו) הרי

21 וגבה הפכש תשע אמות פחות שתות³⁶ עד כנגד
22 המערכה.
23 יד. ושני פכשים קטנים יוצאים ממנו, שבהם פונים
24 ליסוד³⁷ ולסובב³⁸, ומבדילין מן המזבח כמלא נימא³⁹.
25 וחלון היתה במעברו של פכש⁴⁰ אמה על אמה, ורבוה
26 היתה נקראת⁴¹, שבה נותנין פסולי חטאת העוף⁴² עד
27 שתעבר צורתה⁴³ ותצא לבית השרפה⁴⁴.
28 טו. ושני שלחנות היו במערב הפכש: אחד של שיש,
29 שנותנין עליו את האכרים⁴⁵; ואחד של כסף, שנותנין
30 עליו כלי השרת.
31 טז. כשבונים המזבח, בונים אותו בלו אטום⁴⁶ במין
32 עמוד, ואין עושין בו חלל כלל, אלא מביא אבנים
33 שלמות, גדולות וקטנות, ומביא סיד ונפת וקוניא⁴⁷,
34 וממחה ושופך לתוך מלבן⁴⁸ גדול⁴⁹ כמדתו⁵⁰, ובונה
35 ועולה. ונותן בתוך הבנין גוף של עץ או אבן בקרן
36 דרומית-מזרחית כמדת היסוד. וכן נותן בתוך כל קרן
37 וקרן, עד שישלים הבנין. ויסיר הגופים שבתוך
38 הבנין, כדי שתשאיר קרן דרומית-מזרחית בלא יסוד,
39 וישארו הקרנות חלולין.
40 יז. ארבע קרנות של מזבח ויסודו ורבוועו מעבכין. וכל

1 ט. וחוט של סקרא²⁰ היה חוגר באמצע המזבח [פכש]
2 טפחים מסוף הסובב ולמטה] להבדיל בין דמים
3 העליונים²¹ לדמים התחתונים²². ונמצא גבהו מן הארץ
4 עד מקום המערכה תשע אמות פחות טפח²³.
5 י. יסוד המזבח לא היה מקיף מארבע רוחותיו כמו
6 הסובב, אלא היה היסוד משוף כנגד כל רוח צפון
7 ומערב, ואוכל²⁴ בדרום אמה אחת ובמזרח אמה אחת,
8 וקרן דרומית-מזרחית לא היה לה יסוד²⁵.
9 יא. ובקרן מערבית-דרומית²⁶ היו שני נקבים במין שני
10 חטמין דקין, והן הנקראין שיתין²⁷, שהדמים יורדין
11 בהן ומתעברין באותה הקרן באמה²⁸, ויוצאין לנחל
12 קדרון.
13 יב. ולמטה ברצפה באותו הקרן היה מקום אמה על
14 אמה, וטבלא של שיש וטבעת קבועה בה²⁹, שבו יורדין
15 לשיתין³⁰ ומנקין אותו.
16 יג. וככש³¹ היה בנוי לדרומו של מזבח, ארכו שלשים
17 ושתים אמה³² על רחב שש-עשרה אמה. והיה אוכל
18 בארץ שלשים אמה מצד המזבח, ופזרח ממנו אמה על
19 היסוד ואמה על הסובב. ואויר מעט³³ היה מפסיק בין
20 הפכש למזבח³⁴, כדי לתן האכרים למזבח בזריקה³⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

שבית קיבול יש להן כמזרקות. ורבינו סובר שכל ארבע הקרנות היו חלולות וכדעת רש"י בזבחים שם. (20) צבע אדום. ולמדו כן ממה שנאמר (שמות כז, ה) "והיתה הרשת עד חצי המזבח" - "התורה נתנה מחיצה להבדיל בין דמים התחתונים לבין דמים העליונים" (זבחים נג.). (21) עולת העוף שדמה מתמצה למעלה מן החוט. (22) חטאת העוף שמזים דמה למטה מן החוט. והוא הדין לעולת בהמה, אשם ושלמים. (23) שהרי אמת גבהו של היסוד חמישה טפחים, והסובב שלושים טפחים. הריהן תשע אמות (בנות שישה טפחים כל אחת) פחות טפח. (24) מחזיק, = תופס מקום. (25) זבחים נג: לפי שרצועה זו הייתה בחלקו של יהודה ולא בחלקו של טורף, היינו בנימין שכתוב בו (בראשית מט, כז) "בנימין זאב יטרף" ועליו נתנבא יעקב אבינו ואמר "בבוקר יאכל עד" ותרגם אונקלוס "ובאחסנתה יתבני מקדשא". ורש"י בזבחים שם הביא בשם התרגום: "באחסנתיה תיתבני מדבחא", כלומר: המזבח ייבנה בחלקו. (26) ששיירי הדם יש מהם ששופכים על יסוד מערבי ויש מהם ששופכים על יסוד דרומי, לפיכך נתן שני הנקבים בקרן מערבית דרומית. (27) ונקראו כן מפני שהדמים שותתין לשם, וכן זה של נסכים נקרא כן מהטעם הנ"ל, ששותתין הנסכים לשם. (28) אמת המים שעוברת בעזרה. (29) שעל ידה מגביהים את הטבלא. (30) והוא חלל קטן שתחת היסוד. (31) והוא כמו תל המתמעט ויורד מראש המזבח עד הארץ. (32) למטה בארץ היה כן אבל בשיפועו היה יותר. (33) ומכיוון שצריך זריקה, לא די באוויר כמלוא נימא כדלהלן הלכה יד בשני כבשים קטנים, אלא צריך אוויר יותר. (34) כלומר, בין הכבש למקום המערכה. (35) בזבחים שם למדו כן ממה שנאמר (דברים יב, כז) "ועשית עולותיך הבשר והדם" - מה דם בזריקה (שהרי נאמר בויקרא א, ה "וזרקו את הדם על המזבח") אף בשר בזריקה. (36) היינו, פחות טפח. (37) היינו הכבש שלצד מערב ועל ידו שופכים שיירי דם חטאת בהמה כשגומר מתנותיה. (38) היינו הכבש שלצד מזרח ועל ידו זורקים דם חטאת בהמה על גבי הקרנות. [אבל לצד מערב לא היה בו כבש קטן ליסוד]. (39) זבחים שם. ולמדו כן ממה שנאמר (ויקרא א, ה) "וזרקו את הדם על המזבח סביב" - שיהא היקף למזבח כל שהוא ואם יהיו מחוברים, שוב אין לו היקף, ואפילו בחוט אין אדם יכול לסובבו. ולפיכך די בהפסק כמלוא נימא בלבד, אבל בין הכבש הגדול לבין מקום המערכה היה צריך הפסק יותר. (40) מפשטות הלשון נראה שלא הייתה בגגו של כבש אלא בקיר שלו. (41) רבוהה כמו "נבוהה" מלשון נבוב לוחות והיינו חלון. (42) כשאירע בה פסול בדם או בבעלים שאז הוא צריך עיבור צורה. או שהיה פסולו מספק שאף הוא טעון עיבור צורה. ולמה דווקא פסולי חטאת העוף? - מפני שמעשיה בקרן מערבית דרומית למטה, ומפני שישנן בעזרה הרבה חטאות העוף, של יולדות, חששו שמא תתערב זאת הפסולה עמהן, ולכן קבעו לה מקום מיוחד. (43) ימתינו מלשרפה עד שיעבור מראה הבשר הרטוב על ידי שיליונה לילה אחד, שכיוון שלנה בלילה הרי היא נותר וטעונה שריפה. (44) בתוך העזרה. (45) ולא נתנו על של כסף מפני שהכסף מרתיח ויתחממו האברים ויסריחו, אבל השיש מקררו ומרחיקו מן העיפוש. (46) סתום. (47) ניתוך אבר (=מין מתכת) כמו שעושין לציפוי כלי חרס. (48) דפוס מרובע עשוי מארבעה קרשים. (49) על האבנים ונדבקים יחד. (50) בכל מדה ומדה ששייך לו. היינו ביסוד היה נותן מלבן של ל"ב על ל"ב

- 1 מִזְבֵּחַ שֶׁאֵין לוֹ קָרָן, יְסוֹד וְכֶבֶשׂ וְרִבּוּעַ - הָרִי הוּא פְּסוּל,
- 2 שֶׁאֵרְבַּעַתָּן מֵעַפְכִּין⁵¹. אָבֵל מִדַּת אֶרְפוּ וּמִדַּת רַחְבּוֹ וּמִדַּת
- 3 קוֹמַתוֹ אֵינָן מֵעַפְכִּין, וְהוּא שֶׁלֹּא יִפְחַת מֵאֶמֶה עַל אֶמֶה
- 4 בְּרוּם שֶׁלֹּשׁ אַמּוֹת, כְּשֶׁעוֹר מְקוּם הַמַּעֲרָכָה שֶׁל מִזְבֵּחַ
- 5 מְדָבֵר.
- 6 יח. מִזְבֵּחַ שֶׁנִּפְגַּם מִבְּנִינוֹ: אִם נִפְגַּם מִבְּנִינוֹ⁵² טָפַח -
- 7 פְּסוּל, פְּחוֹת מִטָּפַח - כְּשֶׁר, וְהוּא שֶׁלֹּא יִהְיֶה בְּנִשְׁאָר
- 8 אֶבֶן פְּגוּמָה⁵³.
- 9 פָּרָק שְׁלִישִׁי
- 10 א. הַמְנוּרָה מִפְּרִשְׁת צוֹרֶתָהּ בַּתוֹרָה². וְאֶרְבַּעַה גְּבִיעִים³
- 11 וּשְׁנֵי כִפְתּוּרִים⁴ וּשְׁנֵי פְּרָחִים⁵ הָיוּ בִקְנָה הַמְנוּרָה⁶,
- 12 שְׁנֵאָמַר: "וּבִמְנוּרָה אֶרְבַּעַה גְּבִיעִים מְשֻׁקָּדִים⁷ כִּפְתֻרֶיהָ
- 13 וּפְרָחֶיהָ". וְעוֹד פָּרַח שְׁלִישִׁי הָיָה כְּמוֹד לִירְכָה שֶׁל
- 14 מְנוּרָה, שְׁנֵאָמַר: "עַד יִרְכָּה עַד פְּרָחָה".

- 15 ב. וְשֶׁלֹּשׁ רִגְלִים הָיוּ לָהּ⁸. וְשֶׁלֹּשָׁה כִּפְתּוּרִים⁹ אֲחֵרִים
- 16 הָיוּ בִקְנָה הַמְנוּרָה, שֶׁמֶהֱיוּ יוֹצְאִים שְׁשֶׁת הֶקְנִים: שְׁלֹשָׁה
- 17 מִצַּד זֶה, וְשֶׁלֹּשָׁה מִצַּד זֶה. וּבְכָל קְנָה וְקְנָה מִהֶן שְׁלֹשָׁה
- 18 גְּבִיעִים¹⁰ וְכִפְתּוּר וּפְרָח, וְהַכֹּל מְשֻׁקָּדִים¹¹ כְּמוֹ שֶׁקָּדִים
- 19 בַּעֲשִׂיתָן¹².
- 20 ג. נִמְצְאוּ¹³ כָּל הַגְּבִיעִים שְׁנֵים וָעֶשְׂרִים¹⁴. וְהַפְּרָחִים
- 21 תִּשְׁעֵים¹⁵. וְהַכִּפְתּוּרִים אֶחָד עָשָׂר¹⁶. וְלָזֶן מֵעַפְכִּין זֶה אֶת
- 22 זֶה¹⁷, וְאֶפְלוּ חֹסֶר אֶחָד מִן הַשְּׁנֵים וָאֶרְבַּעִים¹⁸ מֵעַפְכִּין אֶת
- 23 בָּלָן.
- 24 ד. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים¹⁹ כְּשֶׁעֲשֹׂאוֹהָ זֶה²⁰, אָבֵל
- 25 שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוּת²¹ אֵין עוֹשִׂין בָּהּ גְּבִיעִים²², כִּפְתּוּרִים
- 26 וּפְרָחִים. וְכֵן מְנוּרָה הַבָּאָה זֶה, תִּהְיֶה בְּלֶה כְּכֹר עִם
- 27 גְּרוּתֶיהָ²³, וְתִהְיֶה בְּלֶה מְקֻשָּׁה²⁴ מִן הַעֲשֻׁתוֹת²⁵; וְשֶׁל
- 28 שָׁאֵר מִיָּנִי מִתְּכוּת אֵין מְקַפִּידִין עַל מְשֻׁקְלָהּ, וְאִם הִתְּהָ
- 29 חֲלוּלָה²⁶ - כְּשֶׁהָיָה²⁷.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אמה ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של ל' על ל' בגובה ה' אמות, וזהו סובב. ולמעלה ממנו היה נותן מלבן של כ"ח על כ"ח בגובה ג' אמות, ולמעלה ממנו היה נותן בקרנות ארבעה מלבנים. כל מלבן אמה על אמה. (51 שם. סב. שאצל כל אלו כתוב "המזבח"; בקרן נאמר (ויקרא ד, יח) "קרנות המזבח" וביסוד נאמר (שם, לד) "אל יסוד המזבח" ובכבש נאמר (שם ו, ז) "אל פני המזבח" והוא הכבש שהוא פנים של מזבח שעולין לו דרך שם. וברבוע נאמר (שמות כז, א) "רבוע יהיה המזבח". וכל מקום שנאמר "המזבח", הוא לעכב (זבחים שם). "המזבח" משמע: שכשהוא כן הוא נקרא מזבח, ואם לא לא. (52 כלומר, מן הסיד והטיח שעליו. (53 שבאבן פוסלת גם פגימה כל שהיא. (1 תתבאר בו צורת המנורה, גביעיה, כפתוריה ופרחיה. (2 שמות כה, לא-מ. (3 הם דומים לכוסות אלכסנדריא שפיהן רחב ושוליהן קצר (להלן הלכה ט). (4 הם כמין תפוחים כרתיים (שם מקום) שהן ארוכות מעט כביצה ששני ראשיה כדן (להלן שם). (5 "כמו פרחי העמודים (ציורים שמציירין בעמודים), שהן כמין קערה ושפתה כפולה לחוץ (להלן שם). והוא כמו שושן (רבינו בפירוש המשניות למנחות פ"ג משנה ז). (6 מקומם של כל אלה במנורה, ראה להלן הלכה י. (7 "כמו שקדים בעשייתן" (להלן הלכה ב). (8 כן כתב גם בפירוש המשניות שם, וכן הוא ברש"י על התורה (שמות כה, לא) וכן כתבו בעלי-התוספות על התורה שם. אבל בגמרא (מנחות שם) אמרו רק שהיו לה רגלים, אבל לא הזכירו כמה. ובתורת העולה לרמ"א ז"ל (ת"א פט"ו) הביא: "אמרו רבותינו ז"ל שלשה רגלים היה למנורה" (משנת ראשונים). ובגלופת המנורה שבקשת טיטוס ברומא – בסיסה של המנורה מרובע, ללא רגליים (ראה ב"סיני" כרך לו עמוד כ חת, וב"שערים" ג' טבת תש"כ עמוד ג). (9 כן מפורש בתורה (שמות כה, לה). (10 מקרא מפורש הוא (שם שם, לג). (11 ביומא נב. אמרו: חמש מקראות (פסוקים) בתורה אין להן הכרע (לדעת היכן הם נוטים), ואחד מהם "משוקדים", כלומר, הפסוק "ובמנורה ארבעה גביעים משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שם שם, לד), שספק לנו אם צריך לקרוא "ארבעה גביעים משוקדים" (שהמילה משוקדים קשורה עם "ארבעה גביעים"), או "משוקדים כפתוריה ופרחיה" (שהיא קשורה ל"כפתוריה ופרחיה). לפיכך פסק רבינו, שמספק צריכים לעשות כולם משוקדים, גם הגביעים וגם הכפתורים והפרחים. שהרי גם אם אינם צריכים להיות משוקדים אין בכך הפסד, אם יעשו משוקדים. ואילו אם הם צריכים להיות משוקדים ולא נעשין כן, תהיה בזה קפידא (כסף-משנה בשם הר"י קורקוס). (12 בפירוש המשניות (מנחות שם) כתב רבינו: "משוקדים מעשה שקדים, והוא מלאכה ידועה אצל אומני הנחושת שהן מכין בפטיש העשת (=החתיכה) עד שיהיה כולו שקדים שקדים". (13 מנחות כח: כט. כלומר: "נמצאת אומר". (14 שהרי בכל קנה וקנה שלשה גביעים, שהם ביחד שמונה עשר. וארבעה בגוף המנורה, הרי שנים ועשרים בסך-הכל (מנחות שם). (15 כי פרח לכל קנה הרי ששה, ושניים בגוף המנורה כמו שנאמר "ופרחיה" (סתם פרחים הם שנים), הרי שמונה, וממה שנאמר עוד "עד פרחיה" למדו עוד אחד, הרי כאן תשעה (מנחות שם). (16 כפתור לכל קנה הרי ששה, שניים בגוף המנורה שנאמר "כפתוריה" (סתם כפתורים שנים), הרי שמונה, ושלשה במקום יציאת הקנים, הרי ביחד אחד עשר. (17 מנחות שם ותוספתא מנחות פ"ו. (18 הוא הסכום הכולל של הגביעים, הכפתורים והפרחים. (19 שעושים בה גביעים, כפתורים ופרחים. (20 מנחות כח. (21 ראה למעלה פ"א הלכה יח. (22 להלן גבי ככר, כתב רבינו "ושל שאר מיני מתכות, אין מקפידין על משקלה". נראה שבגביעים כפתורים ופרחים, יש הקפדה שלא לעשות בשאר מיני מתכת (משנה-למלך). (23 בשמות כה, לט: "ככר זהב טהור יעשה אותה את כל הכלים האלה". (24 חתיכה אחת. (25 במנחות כח. "מנורה היתה באה מן העשת", פירש רש"י "חתיכה שלימה, ומכה בקורנס עד שיצאו ממנה כל כליה". (26 שאינה מקשה (כסף-משנה). (27 בדיעבד. ולכתחילה צריך לעשותה מקשה, ועיין בהלכה ה.

- 1 ה. ואין עושין²⁸ אותה לעולם²⁹ מן הגרוטאות³⁰, בין
2 שהיתה של זהב בין שהיתה של שער מיני מתכות.
3 ו. המלקחים³¹ והמחתות³² וכלי השמן אינן מפלל
4 הפכר³³, שהרי נאמר במנורה "זהב טהור", וחסור ואמר
5 "ומלקחיה ומחתותיה זהב טהור". ולא נאמר "גרוותיה
6 זהב טהור", מפני שהגרות קבועין במנורה והם מפלל
7 הפכר³⁴.
8 ז. שבעת³⁵ קני המנורה מעפכין זה את זה, ושבעת
9 גרוותיה מעפכין זה את זה, בין שהיתה של זהב בין
10 שהיתה של שער מיני מתכות. וכל הגרות קבועים
11 בקנים³⁶.
12 ח. ששת הגרות הקבועים בששת הקנים היוצאים מן
13 המנורה, פלן פניהם לגר האמצעי שעל קני המנורה³⁷.
14 וזה הגר האמצעי פניו כנגד קדש הקדשים³⁸, והוא
15 הנקרא³⁹ גר מערבי.
16 ט. הגביעים דומין לכוסות אלפסנדריאד⁴⁰, שפיהן רחב
17 ושוליהן קצר. והפפתורים כמין תפוחים כרותיים⁴¹,
18 שהן ארפין מעט, כביצה ששני ראשיה כדיון⁴².
19 והפפתורים כמו פרחי העמודים⁴³, שהן כמין קצרה
20 ושפתה כפולה לחוץ.
- י. גבה המנורה⁴⁴ היה שמונה עשר טפח. הרגלים
והפרח שלשה טפחים. ושני טפחים חלק. וטפח שבו
גביע פפתור ופרח⁴⁵. וטפחים חלק. וטפח פפתור, ושני
קנים יוצאין ממנו, אחד הילף ואחד הילף, ונמשכים
ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח פפתור,
ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד הילף,
ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפח חלק. וטפח
פפתור, ושני קנים יוצאים ממנו, אחד הילף ואחד
הילף, ונמשכין ועולין כנגד גבה המנורה. וטפחים
חלק. נשתירו שלשה טפחים, שבהן שלשה גביעים,
כפפתור ופרח.
יא. ואכן היתה לפני המנורה⁴⁶, ובה שלש מעלות,
שעליה כהן עומד ומטיב את הנרות, ומניח עליה כלי
שמןה ומלקחיה ומחתותיה בשעת הטבה⁴⁷.
יב. השלחן היה ארכו שנים עשר טפח, ורחבו ששה
טפחים⁴⁸. והיה מנח⁴⁹ ארכו לארץ הבית, ורחבו לרחב
הבית. וכן שאר כל הכלים⁵⁰ שבמקדש, ארכן לארכו
של ביתו⁵¹ ורחבן לרחב הבית, חוץ מן הארון⁵², שהיה
ארכו לרחב הבית. וכן גרות המנורה כנגד רחב הבית,
בין הצפון ובין הדרום⁵³.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(28) לכתחילה. שאם נאמר שאפילו בדיעבד אין עושין, קשה, הרי פסול של גרוטאות נלמד מזה שכתוב מקשה, ותניא (מנחות שם) "מקשה זהב, באה זהב, באה מקשה. אינה באה זהב, אינה באה מקשה". א"כ פסול של גרוטאות מנא לן? אלא ודאי זה שאין עושין הוא רק לכתחילה (משנה-למלך). (29) בכסף-משנה חסירה מילה זו. (30) שברים. (31) "הם הצבתים העשויים ליקח בהם הפתילה מתוך השמן, ליישבן ולמשכן בפי הנרות. ועל שם שלוקחים בהם, קרויים מלקחיים" (רש"י בשמות כה, לח.). (32) הם כמין בזיכין (=כפות) קטנים שחותה בהם את האפר שבנר (רש"י שם). (33) מנחות פח: כתנא-קמא ולא כרבי נחמיה בברייתא ראשונה. (34) ברייתא דמלאכת המשכן פ"ט. (35) מנחות כח. (36) בראש כל קנה וקנה, היה נר אחד כעין בוך (=כף) ושם נותנים השמן והפתילות (פירש"י במנחות שם). (37) כלומר, פיות הפתילות שלהם נוטות לנר האמצעי. וכן הוא בברייתא (שם צח): "תניא, אל מול פני המנורה יאירו שבעת הנרות, מלמד שהיו מצדידין פניהם כלפי נר האמצעי". (38) כלומר, פי הפתילה נוטה למערב. כן הוא במגילה בא: "נר מערבי כלפי שכינה". (39) בתלמוד (שבת כב: מגילה שם, ועוד). (40) מנחות כח: (41) שם מקום. והוא במנחות שם. ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "והכפתורים הוא דמות כדור שאינה עגולה מכל וכל, רק שיש בה אורך מעט קרוב לצורת ביצת העוף". (42) עגולים ככד. (43) מנחות שם. ציורין שמציידין בעמודים (רש"י שם). ובפירוש המשנה שם כתב רבינו "פרח צורת שושן". (44) מנחות כח: (45) מנחות שם. ובתוספות שם ד"ה וטפח, נשאר בתימה מה נשתנו שלשה אלו, שלשלתם לא ניתנו אלא טפח. (46) תמיד ל: וספרי בהעלותך סי' ה' "בהעלותך את הנרות, עשה לה מעלות וכו' וכו' מיכן אמרו אבן היתה לפני המנורה ובה שלש מעלות. וכתב הרע"ב (תמיד פ"ג משנה ט) שהן כנגד שלש העלאות שכתובים במנורה: א) בהעלותך את הנרות (במדבר ח, ב). ב) העלה את נרותיה (שם שם, ג). ג) להעלות נר תמיד (שמות כז, כ). (47) להלן בפ"ג מהלכות תמידין ומוספין הלכה יז, כתב רבינו: "וכיצד סדר ההטבה, נכנס וכלי בידו וכוז שמו ושל זהב היה דומה לקיתון גדול. מרשן בו את הפתילות שכבו וכו' ומניח הכוז שם לפני המנורה על מעלה שנייה משלש מעלות שלפניה ויוצא וכו' ונוטל הכוז בידו ומשתחוה ויוצא" (וכן הוא בתמיד שם ובספרי שם). ואולי כוז היה כלי גדול, ובו היו מונחים כל הכלים הקטנים, היינו כל כלי שמנה ומלקחיה ומחתותיה (הר המוריה). (48) כמו שנאמר (שמות כה, כג) "אמתיים ארכו ואמה רחבו". וכרבי מאיר שאמת הכלים בת ששה טפחים (כלים פ"ז משנה י, ומנחות צז.). (49) שם צז. במשנה. (50) היינו יתר השולחנות, ראה להלן פ"ה הלכה יד (רש"י שם). (51) הוא בין המזרח ובין המערב (רש"י שם). (52) שם צח. (53) כרבי אלעזר ב"ר שמעון, ולא כרבי (שם צח:). שהפסוק "יערוך אותו לפני ה'" (ויקרא כד, ג) מסייעו, שהרי הוא שצריך לערוך אותו לפני ה'. כלומר, צריך לצדד את פי הפתילה לעבר מערב, שהוא לפני ה'. ואילו לרבי האומר שמזרח ומערב היו עומדים, הרי היה הראשון לפני ה', ולמה צריך לצדדו לשם (כסף-משנה).

- 1 יג. ארבעה⁵⁴ סניפין⁵⁵ של זהב היו לשלחן, מפצלין⁵⁶
 - 2 בראשיהן⁵⁷, שהיו סומכין בהן שתי המערכות של לחם
 - 3 הפנים: שנים מסדר זה, ושנים מסדר זה⁵⁸. והם
 - 4 הנאמרים בתורה⁵⁹ "וקשותיו"⁶⁰.
 - 5 יד. ושמונה ועשרים קנים⁶¹ של זהב, כל אחד מהן
 - 6 פחצי קנה חלול⁶², היו לו: ארבעה-עשר לסדר זה,
 - 7 וארבעה-עשר לסדר זה. והם הנקראים⁶³ "מנקיותיו"⁶⁴.
 - 8 ושני הדוכין שמניחין בהן הלבונה על השלחן בצד
 - 9 המערכות⁶⁵, הן הנקראין⁶⁶ "כפותיו"⁶⁷. והדפוסין⁶⁸
 - 10 שעושין בהם לחם הפנים, הם הנקראים⁶⁹ "קצרותיו"⁷⁰.
 - 11 טו. אלו⁷¹ הארבעה-עשר קנים: נותן החלה הראשונה
 - 12 על עצמו של שלחן⁷², ונותן בין ראשונה ושניה שלשה
 - 13 קנים⁷³, וכן בין כל חלה וחלה שלשה קנים, ובין
 - 14 ששית וחמישית שני קנים בלבד, לפי שאין על
- הששית אחת⁷⁴. נמצאו ארבעה-עשר בכל מערכה⁷⁵ ומערכה.
- טז. ושני שלחנות היו באולם מבפנים על פתח הבית: אחד של שיש⁷⁵, נותנין עליו לחם הפנים בכניסתו; ואחד של זהב, נותנין עליו לחם ביציאתו. שמעלין בקדש⁷⁶, ולא מורידין⁷⁷.
- יז. מזבח הקטרת⁷⁸ היה מרבע אמה על אמה⁷⁹. והוא נתון⁸⁰ בהיכל מכון בין הצפון לדרום, משוך בין השלחן והמנורה לחוץ. ושלשתן היו מנחין⁸¹ משליש ההיכל ולפנים, כנגד הפרכת המבדיל בין הקדש ובין קדש-הקדשים.
- יח. הכיור⁸² היו לו שנים-עשר דר⁸³, כרי שיהיו כל הפהגים העוסקים⁸⁴ בתמיד⁸⁵ מקדשים⁸⁶ ממנו פאחד. ומוכני עשו לו⁸⁷, שיהיו בה המים תמיד, והיא חל, כרי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(54 שם במשנה. (55 "כמין יתירות זהב עומדים בארץ וגבוהים עד למעלה מן השולחן הרבה, כנגד גובה מערכת הלחם" (רש"י בשמות כה, כט). (56 מנוקבים. (57 כלומר, באותו חלק שבהן שעולה למעלה מן השולחן (תוספות יום-טוב שם פ"א משנה ו). (58 והיו בכל אחד מהם ארבעה עשר פיצולים, כמנין הקנים שהיו מכניסים (רש"י שם). (59 שמות שם. (60 מנחות צז. מימרא של רב קטינא. ונקראו כן על שם שמקשים את הלחם ומחזקים אותו שלא ישבר (רש"י שם). (61 משנה שם צז. (62 כמו חצאי קנים חלולים הנסדקין לארכן (רש"י בשמות שם). (63 שמות שם. (64 שם צז. ונקראים כן על שם שמנקים את הלחם מעיפוש (רש"י שם). (65 והיו מקטירין אותם בשבת לזכרון ללחם, שעל ידה הוא נזכר למעלה כקומץ שהיא אזכרה למנחה (רש"י ויקרא כד, ז). (66 שמות שם. (67 שם צז. (68 "ושלשה דפוסין של זהב היה להם, אחד שנותנים בו החלה והיא בצק, והשני שאופין אותה בו, השלישי שנותנים אותה בו כשרודה אותה מן התנור כדי שלא תתקלקל" (פ"ה מהלכות תמידין ומוספין הלכה ח). (69 שמות שם. (70 שם צז. (71 שם. (72 והיא אינה צריכה קנים חלולים תחתיה שלא תתעפש, כיון שהיא מונחת על גבי השולחן עצמו שהוא קריר (רש"י ושיטה-מקובצת שם). (73 והיו להן שלשה פיצולים בכל סניף וסניף שבהם היו תחובין. ועשו כן "כדי שתהיה הרוח מנשבת בו" (הלכות תמידין ומוספין שם הלכה ב). (74 כלומר, אין עליה משאוי שיכביד על שלמטה הימנה. (75 מנחות צט: במשנה. ובירושלמי שקלים פ"ו הלכה ג "לית כאן של כסף (לא היה של כסף) מפני שהוא מרתוח" (=מחמת הלחם, ויש לחוש שיתעפש). ועיין תמיד לא: (76 לפיכך עשו הראשון של שיש, שממנו מניחו על של זהב. וראה למעלה בדברי הירושלמי. (77 ולפיכך עשו השני של זהב. ולמדו במנחות צט. "שמעלין בקדש", ממה שנאמר (במדבר יז, ג) "את מחתות החטאים האלה בנפשותם ועשו אותם רקועי פחים ציפוי למזבח" – "בתחילה תשמישי מזבח, ועכשיו גופו של מזבח". ו"לא מורידין" נלמד ממה שנאמר (שמות מ, יח) "ויקח משה את המשכן וגו' ויקם את עמודיו", שהוא בעצמו הקימו ולא סייעוהו אחיו הכהנים בהקמת העמודים לפי שאין מורידין. (78 שעליו הקטירו את קטורת הסמים בלבד. ונקרא גם "מזבח הזהב", כי עשוי היה עצי שטים מצופה זהב כולו. וכן נקרא "מזבח הפנימי", לפי שעמד בפנים. (79 שמות ל, ב. (80 יומא לג: (81 תוספתא יומא פרק ב (הוצאת צוק"מ עמוד 185 28) ומנחות צח: (82 יומא לו. במשנה. (83 כמו ברז המריק מים. (84 ששנים עשר כהנים היו מתעסקים בהקברת התמיד (יומא כה: , ופ"ד מהלכות תמידין ומוספין הלכה ו), חוץ מהשוחט שאינו טעון קידוש ידים ורגלים, שהרי השחיטה כשרה גם בור (רש"י שם). (85 בקרבן תמיד ש"מצות-עשה להקריב שני כבשים עולות בכל יום, והם הנקראים תמידין, אחד בבוקר ואחד בין הערבים, שנאמר שנים ליום עולה תמיד" (פ"א שם הלכה א). (86 ידיהם ורגליהם לעבודה. ש"מצות-עשה לקדש כהן העובד, ידיו ורגליו ואח"כ יעבוד" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה א) ו"כיצד מצות קידוש? – מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית, וידו השמאלית על גבי רגלו השמאלית ושוחה ומקדש (שם הלכה טז). (87 כי הכיור מכלל כלי שרת, וכשהיו בו מים נתקדשו ונפסלו בלינה. וזה עשה כלי סביב לכיור והיו בו המים תמיד, והיו שותתין מאותו כלי לכיור כדי הצורך, ראשון ראשון, ואותו הכלי היה נקרא מוכני (רבינו בפירוש המשנה ליומא פ"ג). והראב"ד בהשגותיו כתב: "שהמוכני אינו מקבל מים והוא גלגל שהיו קושרים בו את הכיור בחבל, ומשקעים אותו הוא ומימיו בבור העזרה בערב כדי שיהיו מימיו מחוברים ולא יפסלו בלינה. ומפורש כל זה ביומא ובזבחים". ומה שכתב הראב"ד שזה מפורש בזבחים, הוא בדף כ. שאמרו: "כיוור שלא שקעו מבערב (בבור – רש"י) וכו' ולמחר אינו מקדש". [וכנראה שלדעת רבינו יש כאן שני דברים: א. תקנת המוכני שלא יהיו הרבה מים בכיור אלא מן המוכני ישפכו לתוכו כדי הצורך ולא יותר. ועשו כן כדי שלא יפסלו המים בלינה בתוך הכיור שהוא כלי שרת, וזהו מה שאמרו ביומא לו. במשנה. ב. אם שכחו ונכנסו הרבה מים מן המוכני

41 המעקה סביב, כדי שלא ינוחו עליו העופות, והוא
42 הנקרא "כלה עורב". הרי הכל מאה אמה.

43 ד. מן המערב למזרח מאה אמה. וזהו חשבון: ארבעה
44 כתלים זה לפנים מזה, וביניהן שלשה מקומות פנויים.
45 בין הכתל המערבי ובין הכתל שלפנים ממנו - חמש
46 אמות; ובין כתל שני ושלשי - שש אמות; ובין כתל
47 שלשי ורביעי - שש אמות. ואלו המדות הן של עבי
48 הכתל עם המקום הפנוי שבין שני כתלים. וארץ
49 קדש-הקדשים - עשרים אמה. ובין שתי הפרוכות
50 המבדילות בינו ובין הקדש - אמה. וארץ הקדש -
51 ארבעים אמה. ועבי הכתל המזרחי, שבו השער - שש
52 אמות. והאולם - אחת-עשרה אמה. ועבי כתל האולם
53 - חמש אמות. נמצא הכל מאה אמה.

54 ה. מן הצפון לדרום מאה אמה: עבי כתל האולם -
55 חמש אמות. ומכתל אולם עד כתל הקדש - עשר אמות.
56 וכתלי הקדש ששה כתלים זה לפנים מזה, וביניהן
57 חמשה מקומות פנויים. בין כתל חיצון ובין השני -
58 חמש אמות; ובין שני ושלשי - שלש אמות; וחמש
59 בין שלשי ורביעי; ובין רביעי וחמישי - שש; ובין
60 חמישי וכתל הפנימי - שש. נמצא הכל ארבעים אמה
61 מצד זה וארבעים אמה מצד שפניו. ורחב הבית
62 מבפנים - עשרים. הרי מאה אמה.

63 ו. הפשפש והוא שער הקטן, ושני פשפשים היו להיכל
64 מצדי השער הגדול שבאמצע: אחד בצפון ואחד
65 בדרום. שפניו לא נכנס בו אדם מעולם, ועליו הוא
66 מפרש על-ידי יחזקאל: "השער הזה סגור יהיה, לא
67 יפתח; ושפניו בו נכנסין. ומהלך בין שני הכתלים
68 עד שמגיע למקום פתוח לקדש משמאלו, ונכנס לתוך
69 ההיכל, ומהלך עד שער הגדול ופותחו.

70 ז. השער הגדול היה רחבו עשר אמות וגובהו עשרים
71 אמה. וארבע דלתות היו לו: שתיים בפנים ושתיים
72 בחוץ. החיצונות נפתחות לתוך הפתח לכסות עביו של
73 כתל, והפנימיות נפתחות לתוך הבית לכסות אחורי
74 הדלתות.

75 ח. פתחו של אולם היה גבוה ארבעים אמה ורחב
76 עשרים, ולא היה לו שערים. וחמש מלתרות של מילא
77 היו על-גבי פתחו מלמעלה, התחתונה עודפת על
78 הפתח אמה מזה ואמה מזה, וכל אחת מהמשתן עודפת
79 על שלמטה ממנה אמה מזה ואמה מזה. נמצאת
80 העליונה שלשים אמה. ונדבך של אבנים היה בין כל
81 אחת ואחת.

1 שלא יהיו המים שבה נפסלין בלינה, שהפיר מפלי
2 הקדש ומקדש, וכל דבר שיתקדש בכלי-קדש אם לן -
3 נפסל⁸⁸.

פרק רביעי

4 א. אכן היתה בקדש-הקדשים במערבו, שעליה היה
5 הארון מנח. ולפניו צנצנת המן ומטה אהרן. ובעת
6 שבנה שלמה את הבית, וידע שסופו לחרב, בנה בו
7 מקום לגנו בו הארון למטה במטמוניות עמקות
8 וצלקלות. ויאשיהו המלך צנה וגנוז במקום שבנה
9 שלמה, שנאמר: "ויאמר ללויים המבינים לכל ישראל
10 הקדושים לה: תנו את ארון הקדש בבית אשר בנה
11 שלמה בן דוד מלך ישראל, אין לכם משא בכתף, עתה
12 עבדו את ה' אלהיכם וגו'". וגנו עמו מטה אהרן
13 והצנצנת ושמן המשחה. וכל אלו לא חזרו בבית שני.
14 ואף אורים ותמים שהיו בבית שני לא היו משיבין
15 ברוח-הקדש, ולא היו נשאלין בהן, שנאמר: "עד עמד
16 כהן לאורים ונל[תמים]. ולא היו עושין אותן אלא
17 להשלים שמנה בגדים לכהן גדול, כדי שלא יהא מחסר
18 בגדים.
19

20 ב. בבית ראשון היה כתל מבדיל בין הקדש ובין
21 קדש-הקדשים, עביו אמה. וכיון שבנו הבית שני
22 נסתפק להם אם עבי הכתל היה ממדת הקדש או ממדת
23 קדש-הקדשים, לפיכך עשו קדש-הקדשים עביו עשרים
24 אמה תמימות, ועשו הקדש ארבעים אמה תמימות,
25 והניחו אמה יתרה בין הקדש ובין קדש-הקדשים. ולא
26 בנו כתל בבית שני, אלא עשו שתי פרוכות: אחת מצד
27 קדש-הקדשים, ואחת מצד הקדש, וביניהן אמה, כנגד
28 עבי הכתל שהיה בראשון. אבל במקדש ראשון לא
29 היתה שם אלא פרכת אחת בלבד, שנאמר: "והבדילה
30 הפרכת לכם וגו'".

31 ג. ההיכל שבנו בני-גולה היה מאה אמה על מאה אמה
32 על רום מאה. וכן היתה מדת רומו: בנו גבה שש אמות
33 אטום סתום כמו יסוד לו. ורום כתלי הבית ארבעים
34 אמה. ורום הפיר שבתקרה אמה. ועל גביו גבה שתי
35 אמות פנוי, שיכנס בו הדלף, והוא הנקרא "בית-
36 דלפא". ועבי התקרה שעל-גבי בית-דלפא אמה.
37 ומעזיבה גבה אמה. ועליה בנויה על-גביו, גבה כתליה
38 ארבעים אמה. ובגובה גבה אמה פיר. ואמתיים גבה
39 בית-דלפא. ואמה תקרה. ואמה מעזיבה. וגבה המעקה
40 שלש אמות. וטס של ברזל כמו סיף גבהו אמה, על-גבי

הלך את כל פני המערב עד שהוא מגיע לדרום. הגיע
לדרום, הפך פניו למזרח, והיה מהלך לדרום עד שהוא
מגיע לפתחה של עליה, שפתחה של עליה היה פתוח
לדרום.
יג. ובפתחה של עליה היו שתי פלונסות של ארז,
שבהן עולין לגגה של עליה. וראשי פספסין היו
מבדילין בעליה בין גג הקדש לגג קדש-הקדשים.
ולולין היו פתוחין בעליה לבית קדש-הקדשים, שבהן
משלשלין את האמנין בתבות, כדי שלא יזונו עיניהם
מבית קדש-הקדשים. ופעם אחת בשנה מפסח לפסח
מלבנין את ההיכל.

יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ה

פרק חמישי

א. הר הבית, והוא הר המזריחה², היה חמש-מאות אמה
על חמש-מאות אמה³, והיה מקף חומה. וכפין על-גבי
כפין היו בנויות מתחתיו, מפני אהל הטמאה⁴. וכלו
היה מקרה⁵ סטו לפנים מסטו⁶.
ב. וחמשה שערים היו לו: אחד מן המערב, ואחד מן
המזרח, ואחד מן הצפון, ושנים מן הדרום. רחב כל
שער עשר אמות, וגבהו עשרים. ויש להם דלתות.
ג. לפנים ממנו⁷ סורג⁸ מקף סביב, גבהו עשרה
טפחים⁹. ולפנים מן הסורג החיל¹⁰, [גבהו] עשר
אמות¹¹. ועליו הוא אומר בקינות: "ויאכל חל וחומה"
- זו חומת העזרה.
ד. לפנים מן החיל העזרה¹². וכל העזרה¹³ הייתה ארץ
קפ"ז על רחב קל"ה. ושבעה שערים היו לה: שלשה
מן הצפון הסמוכין למערב. ושלשה מן הדרום סמוכין

ט. ההיכל היה בגינו רחב מלפניו וצר מאחוריו כמו
ארי. ויציעים היו מקיפין לבית כלו מסביב חוץ לכתל
המסבה. ויציע התחתונה חמש. ורחב על גבה שש.
ויציע אמצעית שש. ורחב על גבה שבע. והעליונה
שבע. שנאמר: "היציע התחתונה וגו'". וכן היו השלש
יציעים מקיפים לבית משלשה רוחותיו. וכן סביב
לכתלי האולם מלמטה עד למעלה כך היו: אמה אחת
חלק, ורחב שלש אמות. ואמה חלק, ורחב שלש אמות
עד למעלה. ונמצאו הרבדין מקפין לכתלים. רחב כל
רחב שלש אמות עד למעלה, וכן כל רחב ורחב אמה.
ורחב העליון היה רחבו ארבע אמות.
י. כל אלו המקומות הפנימיים שבין הפתלים הם
הנקראים תאים. נמצאו התאים המקיפין למקדש:
חמשה מן הצפון, וחמשה מן הדרום, ושלשה מן
המערב. ושלש דיוטות היו, דיוטא על-גבי דיוטא.
נמצאו חמשה-עשר תאים בדרום: חמשה על-גבי
חמשה, וחמשה על גביהן. וכן בצפון חמשה-עשר.
ושמונה תאים היו במערב: שלשה על-גבי שלשה,
ושנים על גביהן בדיוטא אחת. הכל ל"ח תאים.
יא. שלשה פתחים היו לכל אחד ואחד מן התאים:
אחד לתא מן הימין, ואחד לתא מן השמאל, ואחד לתא
שעל גביו. ויבקרן מזרחית-צפונית בתא שבדיוטא
האמצעית היו חמשה פתחים: אחד לתא מן הימין, ואחד
לתא שעל גביו, ואחד למסבה, ואחד לתא שיש בו
הפשפש, ואחד להיכל.
יב. ומסבה הייתה עולה מקרן מזרחית-צפונית לקרן
צפונית-מערבית, שבה היו עולין לגגות התאים. היה
עולה במסבה ופניו למערב. הלך את כל פני הצפון עד
שהוא מגיע למערב. הגיע למערב, הפך פניו לדרום.

(1) יבאר בו רבינו צורת בנין הבית, וכמה אורך הבנינים, וכמה לשכות היו. (2) כמפורש בדברי הימים-ב ג, א. (3) מדות פרק ב משנה א. שנאמר (שמות כז, יח) "אורך החצר מאה באמה ורוחב חמישים בחמישים", ומיתור המלה "בחמישים" למדו שצריך לעשות חמישים פעמים מאה על חמישים, שהן מאתיים וחמישים אלף אמה, והיינו חמש מאות על חמש מאות אמה. (4) כלומר, חששו שמא יש קבר מתחתיו ועשו חלל זה בכדי להפסיק שהטומאה לא תעלה למעלה. והנה עצם הדבר שהיה חלול למטה מפורש במשנה (פרה פרק ג משנה ג) "הר הבית והעזרות תחתם חלול מפני קבר התהום". אבל מה שכתב "כיפין על גבי כיפין", אינו מפורש שם. ולמדו רבינו ממה ששינוי (שם משנה ו) גבי כבש שעשו מהר הבית להר המשחה, ששם היו כיפין על גבי כיפין. (5) ומה שכתב שכולו היה מקורה, לא דווקא הוא, שהרי המזבח החיצוני היה גלוי, כמפורש באבות פרק ה משנה ה. (6) פסחים יג: "אצטבא סביב סביב מקפת, ובתוך אותו היקף עוד אחר". (7) מהר הבית. (8) מחיצה עשויה נקבים נקבים כמיטה מסורגת בחבלים. (9) כתב הכסף משנה בשם הרא"ש שהסורג נעשה לטלטל בשבת ולזה היה גבוה עשרה טפחים כדין כל מחיצה, שהיקף הר הבית "הוקף ולבסוף פתח", ואינו מועיל בקרפף שהוא יותר מבית סאתיים (=מאה אמה על חמישים אמה), להתירו בטלטול (עירובין כד). וכאן בחומת הר הבית בנו מתחילה את חומת הר הבית ואחר כך בנו פתחו בפנים, ולכן בנו אחר כך את הסורג. ואף שאין זה אלא מדרבנן, שהרי מן התורה כל מה שהוא מוקף ארבע מחיצות הוא רשות היחיד, ובמקדש לא גזרו על שבות - לא על כל השבותים אמרו כן. (10) "חיל הוא חומה שסובבת כל העזרה מבית לחומת הר הבית". (11) במשנה שם: "החיל עשר אמות" ופירש הרע"ב שם: "מקום פנוי עשר אמות והוא נקרא חיל" ולפי זה לא היה שום גובה. אבל רבינו כתב בפירושו המשנה שחיל הוא חומה ולפי זה יפה היא הנוסחא כאן "גובהו". (12) היא עזרת ישראל. ונדילג על עזרת נשים, שהייתה לפני עזרת ישראל, מפני שחומת עזרת ישראל הייתה מקיפה מסביב, ואילו עזרת נשים לא הייתה אלא במערב. (13) הוא

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ג אייר – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קן

מתוך מהדורת וגשל

- 1 למערב. ואחד במזרח, מכון כנגד בית קדש הקדשים
 - 2 באמצע¹⁴.
 - 3 ה. כל שער מהן היה רחב עשר אמות ונבנה עשרים
 - 4 אמה. והיו לו דלתות מקפות¹⁵ וזה, חוץ משער מזרחי,
 - 5 שהיה מצפה נחשת דומה לזהב¹⁶. ושער זה הוא הנקרא
 - 6 שער העליון¹⁷, והוא שער ניקנור¹⁸.
 - 7 ו. העזרה לא היתה מכוננת באמצע הר הבית, אלא
 - 8 רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות¹⁹, וקרובה
 - 9 למערב יתר מכל הרוחות. ובינה ובין הצפון יתר ממה
 - 10 שבינה ובין המערב, ובינה ובין המזרח יתר ממה
 - 11 שבינה ובין הצפון.
 - 12 ז. ולפני העזרה במזרח היתה עזרת הנשים. והיא היתה
 - 13 ארץ²⁰ מאה אמה ול"ה על רחב²¹ קל"ה. וארבע לשכות
 - 14 היו בארבע מקצועותיה²² של ארבעים אמה²³, ולא היו
 - 15 מקורות²⁴, וכן עתידין להיות²⁵.
 - 16 ח. ומה הם משמשות? דרומית-מזרחית - לשפת
 - 17 הנזירים, ששם מבשלין את שלמיהם ומגלחין את
 - 18 שערם; מזרחית-צפונית - לשפת דיר - העצים, ששם
- 19 כהנים בעלי-מומין²⁶ מתלעים בעצים²⁷, שכל עץ
20 שנמצא בו תולעת פסול²⁸; צפונית-מערבית - לשפת
21 המצרעים²⁹; מערבית-דרומית - בה היו נותנין יין
22 ושמן, והיא היתה נקרא "לשפת בית שמניא"³⁰.
- 23 ט. עזרת-הנשים היתה מקפת גזוזטרא, כדי שיהיו
24 הנשים רואות מלמעלה³¹ והאנשים מלמטה, כדי שלא
25 יהיו מערבבין³². ובית גדול היה בצד העזרה בצפונה
26 מבחוץ, בין העזרה והחיל, והיה בנוי כפה³³ ומקף
27 רכדין³⁴ של אבן, והוא היה נקרא "בית-המוקד"³⁵. ושני
28 פתחים היו לו: אחד פתוח לעזרה, ואחד פתוח לחיל.
29 י. וארבע לשכות היו בו³⁶: שתיים קדש ושתיים חל³⁷.
- 30 וראשי ספסין³⁸ מבידילין בין הקדש והחל. ומה היו
31 משמשות? מערבית-דרומית - לשפת הטלאים³⁹;
32 ודרומית-מזרחית - לשפת עושי לחם הפנים⁴⁰;
33 מזרחית-צפונית - בה גזזו בית חשמוני אבני מזבח
34 ששקצום מלכי יון⁴¹; צפונית-מערבית - בה יורדין
35 לבית הטבילה⁴².
- 36 יא. היורד לבית הטבילה מלשפה זו היה הולך

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מתחילת עזרת ישראל ולמעלה עד עשתי עשרה אמה אחורי ההיכל - ומקום זה הוא שחיביין על זדונו כרת ועל שגגתו חטאת והוא הנקרא מקדש מוחלט¹⁴. ברכות נד. במשנה: "שער המזרח שהוא מכון כנגד בית קדשי הקדשים". (15 מצופות. 16 לפיכך לא הוצרכו לצפותו זהב. 17 סוכה נא: במשנה. "ולמה נקרא שער העליון לפי שהוא למעלה מעזרת נשים". 18 מדות פרק א משנה ד. ונקרא כן על שם איש חסיד שהעמיד הדלתות ושמנו ניקנור, ונעשו לו נסים בדלתותיו כמסופר ביומא לח. ויש שכתבו שנקרא כן על שם גוי ששמנו ניקנור שהיה שר צבא ביוון, ובא להילחם בישראל והרגוהו, וברתו את ראשו וזורעו ותלו אותם על שער משערי בית המקדש. 19 כי כל רוחב העזרה, מצפון לדרום, הוא מאה ושלושים וחמש אמה, נמצא שהנותר מהר הבית משתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושישים וחמש אמה, כי כל הר הבית היה חמש מאות אמה על חמש מאות אמה. נמצא שהנותר מהר הבית בשתי רוחות אלו הוא שלוש מאות ושלוש עשרה אמה, אם כן היא "רחוקה מדרום הר הבית יתר מכל הרוחות", כי המרחק מדרום הר הבית הוא מאתיים וחמישים אמה, וקרובה למערב יתר מכל הרוחות", כי המרחק בינה למערב הוא מאה אמה "ובינה ובין הצפון יתר ממה שבינה ובין המערב" כי בינה לצפון הוא מאה וחמש עשרה אמה "ובינה ובין המזרח יתר ממה שבינה ובין הצפון" כי בינה למזרח הוא מאתיים ושלוש עשרה אמה. 20 ממזרח למערב. 21 מצפון לדרום. וזהו ביחס לעזרת ישראל, שהייתה ארוכה וצרה: ארוכה ממזרח למערב ורחבה מצפון לדרום, אבל עזרת נשים עצמה הייתה מרובעת. 22 בארבע פינותיה מבפנים. 23 כלומר, ארבעים על ארבעים. 24 בתקרה. 25 בבניין השלישי שייבנה במהרה בימינו. 26 שאינם ראויים לעבודה. 27 "מסירים העצים שנמצא בהם תולעת, כמו שאמר (שביעית פרק ב משנה ג), מסקלין על הרמת האבנים שהושלכו בדרך". 28 למערכה "שמצוה להיות כל קרבן תמים ונבחר שנאמר תמימים יהיו לכם" "וכן עצי המערכה לא יהיו אלא נבחרים ולא יהיה בהם תולעת וכל עץ שהתלע כשהוא לח פסול למזבח, התלע יבש גורר את המקום שהתלע". 29 שאחר שטבל בשביעי והעריב שמשו, רשאי הוא להיכנס לעזרת נשים, אבל אסור הוא להיכנס לעזרת ישראל, עד שיביא קרבנותיו ביום שמיני שלו וכשצריך להכניס בהונותיו לעזרת ישראל למתן דם ושמן ביום שמיני, טובל הוא בלשכה זו וממתין שם עד שיכניס בהונותיו. 30 מדות שם. ואף שגם יין היה שם, לא נקראת על שם היין, מפני שהנסכים אינם מעכבים את הזבח, אלא על שם השמן שהוא מעכב את הקרבן. 31 כשישובות על הגזוזטרא. 32 בשעת שמחת בית השואבה שעשו בעזרת נשים בחג הסוכות. 33 גג עגול. 34 איצטבאות. 35 [בפירוש המשנה (שבת סוף פרק א) כתב רבינו כי שם הייתה מדורת אש תמיד לקיום האש שעל המזבח. אבל בפירושו לתלמוד שם חזר בו, ופירש כי שם היו הכהנים מתחממים]. 36 בבית המוקד. 37 שבית-המוקד בנוי מקצתו בתוך העזרה המקודשת ומקצתו בנוי בחול. ונראה שהחלק הצפוני היה חול, והחלק הדרומי, הסמוך לעזרה, היה קודש. 38 חתיכות עצים מבידילין לסימן במקום המפסיק בין קודש לחול, כדי שלא ינהגו בקודש מנהג חול. 39 שהיו טלאים מבוקרים לתמידין "ואין פחותין משה טלאים המבוקרין בלשכת הטלאים שבמקדש". ולשכה זו הייתה בקודש. 40 בלשכה זו היו עושים לחם הפנים וגם לשכה זו הייתה בקודש, שהרי "אפייתם בפנים בעזרה". 41 כשכבשו היוונים את ארץ ישראל בימי אנטיוכוס, הקריבו עליו לעבודה זרה, וכשנצחום החשמונאים גזזו אבני אותו מזבח בלשכה הזאת. ולשכה זו הייתה בחול. 42 כהן שראה

- 1 במסכה⁴³ ההולכת תחת המקדש בלוי, והנרות דולקות
- 2 מפאן ומפאן עד שמגיע לבית הטבילה. ומדורה היתה
- 3 שם⁴⁴, ובית הכסא של כבוד⁴⁵. וזהו כבודו⁴⁶: מצאו
- 4 נעול בידע שיש שם אדם.
- 5 יב. ארץ העזרה מן המזרח למערב מאה ושמונים
- 6 ושבע⁴⁷, וזהו חשבונן: מכתל מערכי של עזרה⁴⁸ עד
- 7 כתל ההיכל - אחת עשרה אמה. וארץ ההיכל בלוי⁴⁹ -
- 8 מאה אמה⁵⁰. בין האולם ולמזבח - שטים ועשרים.
- 9 המזבח - שטים ושלשים. מקום דריסת רגלי הכהנים,
- 10 והוא הנקרא עזרת כהנים - אחת עשרה אמה. מקום
- 11 דריסת רגלי ישראל, והוא הנקרא עזרת ישראל -
- 12 אחת עשרה אמה.
- 13 יג. ורחב העזרה מן הצפון לדרום מאה ושלשים
- 14 וחמש, וזהו חשבונן: מכתל צפוני⁵¹ עד בית המטבחים
- 15 - שמונה אמות. בית המטבחים⁵² - שטים עשרה אמות
- 16 ומחצה, ושם תולין ומפשיטין את הקדשים בצדו⁵³.
- 17 יד. מקום⁵⁴ השלחנות - שמונה אמות, ובו שלחנות של
- 18 שיש⁵⁵, שפניחין עליהן הנתיחים⁵⁶ ומדיחין⁵⁷ את

- 19 הבשר⁵⁸ לבשלוי⁵⁹. ושמונה שלחנות היו. ובצד מקום
- 20 השלחנות מקום הטבעות⁶⁰ - ארבע ועשרים אמה, ושם
- 21 שוחטין את הקדשים⁶¹.
- 22 טו. ובין מקום הטבעות והמזבח - שמונה אמות.
- 23 והמזבח - שטים ושלשים. והקבש - שלשים⁶². ובין
- 24 הקבש ולכתל דרומי - שטים עשרה אמה ומחצה.
- 25 מכתל צפוני של עזרה עד כתל המזבח שהוא רחב -
- 26 ששים ומחצה⁶³. וכנגדו מכתל האולם עד כתל מזרחי
- 27 של עזרה שהוא ארץ - שש ושבעים⁶⁴.
- 28 טז. כל המרבע הזה הוא הנקרא צפון, הוא המקום
- 29 ששוחטין בו קדשי קדשים.
- 30 יז. שמונה⁶⁵ לשכות היו בעזרת ישראל: שלש בצפון,
- 31 ושלש בדרום. שבדרום: לשפת המלח, לשפת הפרנה,
- 32 לשפת המדיחין. לשפת המלח - שש נותנין מלח
- 33 לקרן; לשפת הפרנה⁶⁶ - שש מולחין עורות
- 34 הקדשים⁶⁷, ועל גגה היתה בית טבילה לכהן גדול
- 35 ביום הכפורים; לשפת המדיחין - שש היו מדיחין קרבי
- 36 הקדשים⁶⁸, ומשם מסכה⁶⁹ עולה לגג בית הפרנה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

קרי יורד דרך לשכה זו במחילה (=תעלה שתחת הבית) לבית הטבילה ששם יש מקווה לטבול בו. ואף לשכה זו הייתה בחול. (43) במערה. ומפני שהיה בעל קרי, לא היה מהלך דרך העזרה, אלא "הולך במסיבה שתחת הקרקע, שהמחילות הפתוחות להר הבית לא נתקדשו". (44) בלשכה שהייתה בצפונית מערבית שבה יורדים לבית הטבילה, והיא לשכת בית המוקד הנזכרת בתמיד פרק ג משנה ג. (45) תמיד פרק א משנה א. וכתב הראב"ד בפירושו שם, שהיה צריך לבית הכסא שם כדי שיטיל שם מים לפני הטבילה, כדתנן "בעל קרי שטבל ולא הטיל את המים כשיטיל את המים טמא". (46) שלא נכנס בו אדם מעולם כל זמן שהיה חברו שם. (47) היינו מהתחלת עזרת ישראל במזרח עד סוף אחת עשרה אמה שמאחורי קודש הקדשים במערב. (48) הוא הכותל שמאחורי קודש הקדשים. (49) היינו קודש הקדשים, ההיכל והאולם. (50) עם עובי הכתלים שבאמצע. (51) שם משנה ב: "מן הנסין (הם העמודים הקטנים שבבית המטבחים - שם פרק ג משנה ה) לכותל העזרה (=הצפוני) שמונה אמות". (52) הם הנסין הנ"ל. (53) [ברור שמלה זו שייכת להלכה הבאה: "בצידו מקום השלחנות וכו'"] (54) במשנה שם: מן הטבעות לשולחנות ארבע (=אמות), מן השולחנות לנסין ארבע" ומפרש רבינו: מן הטבעות לחצי השולחנות - ארבע אמות, ומן חצי השלחנות לנסין - ארבע אמות, ואם כן מידת השולחנות שמונה אמות. (55) ולא עשאו של זהב, כדי שלא יחמם הבשר ויתקלקל. (56) של קדשי קדשים הנאכלים לכהנים בעזרה. (57) מקור הדחה זו בחולין קיג. וראה בפרק ו מהלכות מאכלות אסורות הלכה י לעניין בשר חולין, שאינו יוצא מידי דמו אלא בהדחה ומליחה, והוא הדין לבשר קדשים. (58) [במשנה (תמיד פרק ד משנה ב ושקלים פרק ו משנה ב) מפורש שעל השולחנות הללו היו מדיחים את הקרביים, וכן כתב רבינו בפרק ו מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו. ומה שכתב להלן הלכה יז שבלשכת המדיחין היו מדיחין את הקרביים, ומקורו ממדות פרק ה משנה ג - שם המדובר בכרס, שעליו מפורש בתמיד שם ובהלכות מעשה הקרבנות שם שמדיחים אותו בלשכת המדיחין ולא על השולחנות של שיש שבעזרה, לפי שזבולו רב. אבל מה שכתב רבינו כאן "ומדיחים את הבשר" - אין לו מקור במשנה שעשו כן על השולחנות הנ"ל. ונראה שלמד כן רבינו מהדחת קרביים שהיא בעזרה. ועוד, קל וחומר הוא: אם הקרביים שיש בהם זבל - מודחים בעזרה, כל שכן בשר, שאין בו זבל אלא דם, שוודאי מודח בעזרה]. (59) שדווקא לבשלו צריך הוא הדחה, אבל לצלי אינו צריך הדחה. (60) טבעות היו "קבועות בקרקע לאסור בהם רגלי הבהמה בשעת שחיטה". (61) כלומר, קדשי קדשים ששחיתם בצפון, אבל קדשים קלים שחיתם בכל מקום בעזרה. (62) הכבש היה ארכו שלשים ושתיים אמה, אבל לא היה אוכל בעזרה אלא שלשים אמה, לפי שהיה פורח אמה על יסוד ואמה על סובב. (63) שהרי כל הרוחב מאה ושלשים וחמש, צא מהן ששים ושתיים אמה של מזבח וכבש, ושטים עשרה וחצי מה שבין כבש לכותל דרומי, הרי ששים ומחצה. (64) הא כיצד? עשרים ושתיים אמה מה שבין האולם למזבח (למעלה הלכה יב), שלשים ושתיים המזבח, אחת עשרה עזרת כהנים ואחת עשרה עזרת ישראל, הרי שבעים ושש. (65) במדות פרק ה משנה ג נמנו רק שש לשכות, ושם פרק א משנה ד נמנו שתיים נוספות: לשכת פנחס המלביש ולשכת עושי חביתין. (66) "פרוה שם איש אמגושי (מכשף) שחתר בקיר העזרה בלשכה זו כדי לראות העבודה ונהרג, על כן נקראת הלשכה על שמו". (67) בפרק ה' מהלכות איסורי מזבח הלכה יג כתב רבינו ש"בלשכת המלח היו מולחין עורות הקדשים". והנראה שרבינו סובר שהמלח היה מוצנע בלשכת המלח, אבל מליחת העורות הייתה בלשכת הפרוה, והיו נוטלין המלח מלשכת המלח. (68) היינו הכרס. (69) כמין כבש

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ג אייר – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 וְהִשְׁלַשׁ שְׁבָעָפוֹן: לְשִׁכַּת הַגִּזִּית⁷⁰, לְשִׁכַּת הַגֶּלָּה, לְשִׁכַּת
- 2 הָעֵץ. לְשִׁכַּת הַגִּזִּית - שָׁבָה סִנְהֶדְרִי גְדוֹלָה יוֹשֶׁבֶת⁷¹.
- 3 וְחֻצֶּיהָ הָיָה קָדָשׁ, וְחֻצֶּיהָ הָיָה חָלָל. וְלֶהָ שְׁנֵי פִתְחִים:
- 4 אֶחָד לַקֹּדֶשׁ וְאֶחָד לַחָלָל. וּבְחֻצֶּיהָ שָׁל חָלָל הָיוּ הַסִּנְהֶדְרִין
- 5 יוֹשְׁבֵי⁷². לְשִׁכַּת הַגֶּלָּה - שָׁם הָיְתָה בּוֹר שְׁמִמְלָאִין מִמֶּנּוּ
- 6 בְּגִלְגָּל⁷³, וּמִשָּׁם מְסַפְּקִין מַיִם לְכָל הָעֲזָרָה. וְלְשִׁכַּת הָעֵץ⁷⁴
- 7 הָיְתָה אַחֲרֵי שְׁתֵּיהֶן, וְהָיָה הָיְתָה לְשִׁכַּת כֶּהֱן גְדוֹל, וְהָיָה
- 8 הַנִּקְרָאת לְשִׁכַּת פְּרִיָּהֲרִין. וְגַם שְׁלִשְׁתָּן שָׁוָה. וְשְׁתֵּי
- 9 לְשִׁכּוֹת אַחֲרוֹת הָיוּ שָׁם בְּעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל: אַחַת מִימִין
- 10 שְׁעַר מִזְרָחִי, וְהָיָה לְשִׁכַּת פִּינְחָס⁷⁵ הַמִּלְכִּישׁ⁷⁶; וְאַחַת
- 11 מִשְׁמָאלוֹ, וְהָיָה לְשִׁכַּת עוֹשֶׂה חֲבִיתִין⁷⁷.
- 12 פָּרָק שְׁשִׁי
- 13 א. הַמִּקְדָּשׁ כָּלּוֹ לֹא הָיָה בְּמִישׁוֹר, אֲלָא בְּמַעְלָה הָהָר.
- 14 כְּשֶׁאֵדָם נִכְנָס מִשְׁעַר מִזְרָחִי שֶׁל הַר הַבֵּית, מִהַלָּךְ עַד
- 15 סוֹף הַחֵיל בְּשָׁוָה, וְעוֹלָה מִן הַחֵיל לְעֲזָרַת-הַנָּשִׁים
- 16 בְּשְׁתֵּים-עָשָׂרָה מַעְלֹת. וּרֹם² כָּל מַעְלָה חֲצִי אַמָּה,
- 17 וְשְׁלֹחָה³ חֲצִי אַמָּה.
- 18 ב. וּמִהַלָּךְ⁴ כָּל עֲזָרַת-הַנָּשִׁים בְּשָׁוָה, וְעוֹלָה מִמֶּנָּה
- 19 לְעֲזָרַת יִשְׂרָאֵל, שֶׁהָיָה תַּחֲלַת הָעֲזָרָה בְּחִמְש־עָשָׂרָה
- 20 מַעְלֹת. וּרֹם כָּל מַעְלָה חֲצִי אַמָּה, וְשְׁלֹחָה חֲצִי אַמָּה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

בלי מעלות ומפני שהולכת בעיגול נקראת מסיבה. (70) נקראת כן מפני שהייתה עשויה מאבני גזית מרובעות לכבודם של סנהדרין. (71) "ועיקר מעשיהם - שהיו יושבין ודנין את הכהונה ובודקין הכהנים ביוחסין ובמומין". (72) שבחצי של קודש אסור לישב, שאין ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד. (73) ספל כמו "וגולה על ראשה" הנזכר בזכריה. (74) אף ש"אין בונים בו עץ בולט כלל", היינו קבוע בבניין, אבל בלא בניין מותר. וייתכן עוד שלא נקראת של עץ אלא מפני שהניחו בה עצים. (75) לא מפורש במשנה שזו הייתה בימין, אלא למד כן רבינו ממה שנאמר "אחת מימינו ואחת משמאלו, אחת לשכת פינחס המלביש ואחת לשכת עושי חביתין", ומסתבר שהתנא מדבר על ראשון-ראשון ועל אחרון-אחרון. (76) שהיה "הממונה על מעשי בגדי כהונה עוסק בהכנת בגדי כהנים הדיוטים ובגדי כהן גדול ובאריגתן ומתחת ידו נעשה הכל". (77) כהן גדול היה מקריב בכל יום מנחה, מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ומפני שהייתה עשויה במחבת כמו שנאמר "על מחבת בשמן תעשה" קרויה חביתין. (1) יתבאר בו כי המקדש לא היה במישור, וכמה גובה קרקע ההיכל יותר ממקומות אחרים שם. (2) גובה. מדות פ"ב משנה ג. (3) משך רוחב המעלה, דהיינו מקום דריסת הרגל חצי אמה, וארכה בכל רוחב ההר לצפון ולדרום (רש"י יומא טז.), ולשון שלחה כדתינא (בבא קמא ב:) ושלח (את בעירה - שמות כב, ד) זה הרגל, וכן הוא אומר (ישעיה לב, כ) משלחי הרגל (תויו"ט מדות שם). (4) מדות שם משנה ה. (5) שם משנה ו. (6) אצטבא. ועליו היו הלויים עומדים בשעה שאומרים שירה (להלן הלכה ו). (7) מדות פ"ג משנה ו. (8) במשנה שם: "ושלחה אמה", אבל בספרים אחרים כלשון רבינו (עיין שינויי נוסחאות שם. וכן הוא ביומא טז. ועיין כסף-משנה). (9) הא כיצד? עזרת נשים גבוהה מהר הבית בשש אמות (למעלה הלכה א), עזרת ישראל גבוהה מעזרת נשים בשבע אמות וחצי (למעלה הלכה ב), עזרת הכהנים גבוהה מעזרת ישראל בשתי אמות וחצי (למעלה הלכה ג) והאולם גבוה מעזרת הכהנים בשש אמות (למעלה הלכה ד) הרי ביחד עשרים ושתיים אמות. (10) מדות פ"ב משנה ג. (11) שהרצפה שלו גבוהה בשתי אמות יותר. (12) שם משנה ד. (13) הר הזיתים שבמזרח בית-המקדש, ופני הכהן למערב. (14) ממעל לכותל הרהיבית. (15) כמו שכתוב (במדבר יט, ד) והזה אל נכח פני אהל מועד וגו'. (16) פרה אדומה. (17) בפרה פ"ג משנה ט שנינו: "כנגד בית קדשי הקדשים", וגם רבינו כתב כן בפ"ג מהלכות פרה הלכה ב. ובתוספות חדשים בפרה שם כתב ששניהם אמת, וצריך שיראה את קדש-הקדשים מבעד להיכל. (18) שם משנה ו. (19) ערכין יג: והנה, יש מקומות בתלמוד שהדוכן נקרא מקום שהכהנים עומדים לברך את העם (חגיגה טז. ר"ה לא: ועוד), ופעמים שנקרא כן המקום שהלויים עומדים בשיר על הקרבן (יומא כ: ושם נג. וערכין יג: ועוד). והנראה, כי הדוכן הוא איצטבא שעומדים עליה, ועיקרה הונח על מקום שהלויים עומדים עליו בכלי שיר, והושאל גם למקום שהכהנים עומדים עליו לברך את העם. ושוב הושאל שם זה לקרוא לנשיאות כפים בשם דוכן (הר המוריה). (20) "ומתי אומר שירה? על כל עולות הציבור החובה, ועל שלמי עצרת בעת ניסוך היין" (פ"ג מהלכות כלי המקדש הלכה ב).

קי שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי כ"ג אייר – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ז. הלשכות²¹ הבנויות בקדש ופתוחות לחל: אם היו
- 2 גגותיהן שוין עם קרקע העזרה - תוכן חל וגגותיהן
- 3 קדש; ואם אינן שוין - אף גגותיהן חל, שהגגות
- 4 והעליות לא נתקדשו²². לפיכך²³ גגים אלו אין אוכלין
- 5 שם קדשי-קדשים²⁴, ולא שוחטין קדשים קלים²⁵.
- 6 ח. היות²⁶ בנויות לחל ופתוחות לקדש²⁷ - תוכן קדש
- 7 לאכילת קדשי-קדשים²⁸, אבל אין שוחטין שם קדשים
- 8 קלים, והנכנס לשם בטמאה - פטור²⁹. וגגותיהן חל
- 9 לכל דבר³⁰.
- 10 ט. המחלות³¹ הפתוחות לעזרה - קדש³², והפתוחות
- 11 להר הבית - חל³³. החלונות³⁴ ועבי החומה - כלפנים³⁵,
- 12 בין לאכילת קדשי-קדשים בין לטמאה.
- 13 י. בית-דין³⁶ שרצו³⁷ להוסיף על ירושלים או להוסיף
- 14 על העזרה - מוסיפין. ויש להם למשך העזרה עד
- 15 המקום שיצו מהר הבית³⁸, ולמשך חומת ירושלים עד
- 16 מקום שיצו³⁹.
- 17 יא. אין מוסיפין⁴⁰ על העיר⁴¹ או על העזרות אלא
- 18 על-פי המלך, ועל-פי נביא, ובאורים ותמים, ועל-פי

- 19 סנהדרין של שבעים ואחד זקנים. שנאמר: "כל אִשָּׁר
- 20 אֲנִי מֵרָאָה אוֹתָךְ, וְכֵן תַּעֲשׂוּ"⁴² - לדורות. ומשה רבנו
- 21 מלך היה⁴³.
- 22 יב. וכיצד⁴⁴ מוסיפין על העיר⁴⁵? עושין בית-דין שתי
- 23 תורות⁴⁶, ולוקחין לחם חמץ שבהם⁴⁷, והולכים בית-דין
- 24 אחר שתי התורות⁴⁸, ושתי התורות זו אחר זו⁴⁹,
- 25 ועומדין בכנורות ובנבלים ובצלצל⁵⁰ על כל פנה ופנה
- 26 ועל כל אֶבֶן (ואבן)⁵¹ [גדולה] שבירושלים, ואומר:
- 27 "אֲרוֹמְמָךְ ה' כִּי דָלִיתָנִי וגו'"⁵², עד שמיגיעין לסוף
- 28 המקום שמקדשין אותו, ועומדין שם. ואוכלים שם
- 29 לחם תודה אחת משתי התורות, והשניה נשרפת⁵³.
- 30 ועל-פי הנביא שורפין את זו ואוכלין את זו.
- 31 יג. וכן אם הוסיפו על העזרה⁵⁴, מקדשין אותה בשירי
- 32 המנחה. מה ירושלים התודה שנגאכלת בה מקדשתה,
- 33 אף העזרה שירי המנחות שאין נאכלין אלא בה הן
- 34 שמקדשין אותה בהן. ואוכלין אותן בסוף המקום
- 35 שקדשו⁵⁵.
- 36 יד. כל מקום שלא נעשה בכל אלו וכסדר הזה - אין

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(21 פסחים פה: פו. 22 בקדושת העזרה. וראה בהר המוריה. 23 פסחים שם. 24 שנאכל רק בעזרה. 25) כל העולות והחטאות והאשמות ושני כבשי שלמים של עצרת, נקראים "קדשי קדשים". ו"שלמים של יחיד והבכור והמעשר והפסח, נקראים קדשים קלים" (פ"א מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז). 26) זבחים נו. 27) לעזרה. 28) שריבתה התורה חצרות הרבה לאכילת קדשי קדשים, אף-על-פי שאין דינם כעזרה ממש (זבחים שם). 29) אבל אסור (בזבחים שם). 30) שאפילו לכתחילה מותר הטמא להיות שם. 31) המערות – פסחים פו. 32) בקדושת העזרה. 33) אין עליו קדושת עזרה. 34) שם פה: 35) כתב הראב"ד בהשגות: "בששונים לקרקע העזרה, ומשכחת להו בבר שורא". וכן הוא בגמרא פסחים שם. ורבינו השמיט כאן דברים אלו, כנראה, משום שסמך על מה שכתב למעלה הלכה ז בלשכות (כסף-משנה). אולם, הגר"א בביאורו לאו"ח סימן נה ס"ק כו, כתב שרבינו לא גרס כל סוגיא זו בפסחים שם. 36) של שבעים ואחד (להלן הלכה יא). 37) כתבו בתוספות (זבחים לג. ד"ה וליעבד) שאין מוסיפין על העזרות אלא-אם-כן מצאו פסוק שצריכים להוסיף, שהרי נאמר (דברי הימים-א כח, יט): "הכל בכתב מיד ה' עלי השכיל" ומכאן למדו בכמה מקומות בתלמוד (זבחים שם, וסוכה נא:): שאין להוסיף כלום על העזרה. יש להעיר כי רבינו לא הזכיר כלל את האיסור הזה של הוספה על ההיכל והעזרות (יריעות שלמה). 38) כאן הגביל רבינו על עד הר הבית, ורמז לזה ממה שנאמר (בראשית כב, יד): "בהר ה' יראה", שעל ההר אין רשות להוסיף (אור שמח). 39) בלי שום הגבלה. וראה למעלה בהוספה על העזרה. 40) שבעות יד. במשנה. 41) ירושלים. 42) ללמדך שאף לדורות אין להוסיף אלא על-ידי אלו (שם יט: טו.). 43) נוסף לזה שהיה נביא, זבחים קא. 44) שבעות יד. במשנה. 45) ירושלים. 46) במשנה שם. 47) כלומר, מה שאמרנו "שתי תורות", אין הכוונה אלא ללחם החמץ שבהן (שם טו. בגמרא), היינו שני לחמי החמץ המורמים לכהן משתי קרבנות תודה. ראה בפ"ט מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא (תפארת ישראל שם). 48) שם טו: בגמרא בפירוש דברי המשנה. 49) גמרא שם. כלומר, שני כהנים היו נושאים אותן זה אחר זה (ראה רש"י שם). ובמשנה שם לפי הספרים שלפנינו: "וכל ישראל אחריהם", אבל בכמה נוסחאות נשמטו הדברים הנ"ל. 50) כלי שיר. ברייתא שם. 51) בברייתא שם: "כל אבן גדולה". 52) הוא מזמור שיר חנוכת הבית. והנה בברייתא שם אמרו: "ת"ר שיר של תודה בכינורות ובנבלים וכו' אומר ארוממך" וכו', ופירש"י שיר של תודה היו אומרים שם בכינורות, ומהו שיר של תודה מזמור לתודה. ורבינו השמיט מזמור לתודה, מפני שמפרש שמה שאמרנו בסוף "ואומר ארוממך", זהו פירוש למה שאמרנו בתחילה "שיר של תודה" (משנה-למלך). ובברייתא שם אמרו שאומרים גם שיר של פגעים, היינו יושב בסתר עליון וגו', אבל כל זה אינו אלא בבית שני, שהיו מצירים להם בשעת הבנין, וכן הוא בתוספות שם ד"ה עד (משנה-למלך). 53) במשנה שם: הפנימית נאכלת והחיצונה נשרפת", אבל לפי מסקנת הגמרא (שם טו: טז). שאין טעם בדבר אלא על-פי נביא נאכלת ועל-פי נביא נשרפת, פנימית וחיצונה לאו דוקא, אלא כמו שיאמר נביא (כסף-משנה). 54) מימרא של רמי בר חמא שם טו. 55) נראה מדברי רבינו שאין המקום מתקדש אלא על-ידי האכילה. וכן נראה ממה שכתב בהלכה הקודמת "עד שמגיעין לסוף המקום שמקדשין אותו ועומדין שם ואוכלים שם לחם תודה". וכדעת רבו הר"י מיגש (מובאת ברשב"א שם).

28

פרק שביעי

29 א. מצות עשה ליראה מן המקדש, שנאמר: "ומקדשי
30 תיראו". ולא מן המקדש אפה ירא, אלא ממי שצוה על
31 יראתו.
32 ב. ואי זו היא יראתו? לא יפגס אדם להר הבית במקלו
33 או במנעל שברגליו או באפנדיתו או באבק שעל רגליו
34 או במעות הצורנין לו בסדינו. ואין צריך לומר שאסור
35 לרק בכל הר הבית, אלא אם נודמן לו רק - מכליעו
36 בכסותו. ולא יעשה הר הבית דרך שיפגס מפתח זה וינצא
37 מפתח שפגגדה כדי לקצר הדרך, אלא יקיפו מבחוץ.
38 ולא יפגס לו אלא לדבר מצוה.
39 ג. וכל הנכנסין להר הבית - נכנסין דרך זמין, ומקיפין,
40 ויוצאין דרך שומאל; חוץ ממי שארעו דבר, שהוא מקיף
41 על השומאל. לפיכך היו שואלין לו: "מה לך מקיף על
42 השומאל?" "שאני מגלה". "השוכן בבית הזה ינחמד".
43 "שאני מגלה". "השוכן בבית הזה יתן בלבבך ותשמע
44 לדברי חבריך ויקרבוך".
45 ד. כל שהשלים עבודה ונסתלק לו, אינו יוצא ואחוריו
46 להיכל, אלא מהלך אחורנית מעט מעט, ומהלך בנחת
47 על צדו, עד שיצא מן העזרה. וכן אנשי משמר ואנשי
48 מעמד וילדים מדוכנן כף הם יוצאין מן המקדש, כמי
49 שפוסע אחר תפלה לאחוריו. כל זה ליראה מן המקדש.
50 ה. לא יקל אדם את ראשו כנגד שער מזרחי של
51 עזרה, שהוא שער ניקנור, מפני שהוא מכון כנגד בית
52 קדש-הקדשים. וכל הנכנס לעזרה, יהלך בנחת במקום
53 שמתר לו להכנס לשם, ויראה עצמו שהוא עומד לפני
54 ה', כמו שנאמר: "ויהי עיני ולבי שם כל הימים".

1 קדוש גמור⁵⁶. וזה שעשה עזרא⁵⁷ שתי תודות - זכרון
2 הוא שעשה⁵⁸, לא במעשיו נתקדש המקום, שלא היה
3 שם לא מלך ולא אורים ותמים⁵⁹. ובמה נתקדשה?
4 בקדשה ראשונה שקדשה שלמה, שהוא קדש העזרה
5 וירושלים לשעתה, וקדשן לעתיד לבוא⁶⁰.
6 טו. לפיכך⁶¹ מקריבין הקרבנות בלן אף-על-פי שאין
7 שם בית בנוי⁶²; ואוכלין קדש-קדשים בכל העזרה
8 אף-על-פי שהיא חרבה ואינה מקפת במחצה; ואוכלין
9 קדשים קלים ומצוה שני בכל ירושלים אף-על-פי
10 שאין שם חומות; שהקדשה [ה]ראשונה⁶³ קדשה
11 לשעתה וקדשה לעתיד לבוא.
12 טז. ולמה אני אומר במקדש וירושלים קדשה ראשונה
13 קדשה לעתיד לבוא, ובקדשת שאר ארץ-ישראל, לענין
14 שביעית ומעשרות וכיוצא בהן, לא קדשה לעתיד
15 לבוא⁶⁴? לפי שקדשת המקדש וירושלים מפני השכינה,
16 ושכינה אינה בטלה⁶⁵; ויחרי הוא אומר: "והשמותי את
17 מקדשיכם", ואמרו חכמים⁶⁶: אף-על-פי ששוממין⁶⁷,
18 בקדשתן הן עומדים; אבל חייב הארץ בשביעית
19 ובמעשרות אינו אלא מפני שהוא פבוש רבים⁶⁸, ובין
20 שגולקחה הארץ מידיהם בטל הפבוש ונפטרה מן
21 התורה ממצעשורות ומשביעית, שהרי אינה מן ארץ-
22 ישראל⁶⁹. וכיון שעלה עזרא וקדשה, לא קדשה בכבוש,
23 אלא בתזקה שהתזיקו בה⁷⁰, ולפיכך כל מקום שהתזיקו
24 בה עולי בבל ונתקדש בקדשת עזרא השנייה - הוא
25 מקדש היום, ואף-על-פי שגולקחה הארץ מפני⁷¹, וחייב
26 בשביעית ובמעשרות על הדרך שבאנו בהלכות
27 תרומה⁷².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(56) משמע שקצת קדושה יש, ובמהרי"ט (ח"ג סימן לג) כתב שאם נתקדש שלא במלך ואורים ותומים אף-על-פי-כן יש בה קדושה מדרבנן. [וכן נראה מלשון המשנה (שם יד): "וכל שלא נעשית בכל אלו, הנכנס לשם אין חייב עליה" – משמע שחייב אין שם, אבל איסור יש]. (57) נחמיה יב, לא. (58) שם טז. בגמרא לדעת רב הונא. (59) ש"אורים ותומים שהיו בבית שני לא היו משיבין ברוח הקודש" (למעלה פ"ד הלכה א). (60) שם. (61) מגילה י. בברייתא. (62) (אבל מזבח – צריך. ראה למעלה פ"ב הלכה ד, ובפ"ב מהלכות מעשר שני הלכה א). (63) שנתקדשה בימי שלמה. (64) פ"א מהלכות תרומות הלכה ה. (65) וכן מפורש בדברי הימים-ב ז, טז "והקדשתי את הבית הזה וכו' עד עולם". ושם ל, ח "למקדשו אשר הקדיש לעולם" (אור שמח). ובשבעות טז: "מקדש שקדשתו קדושת עולם" (מהר"י קורקוס בשם בעה"ת, ועיין שם בתוספות ד"ה קדושתו). וראה להלן פ"ז הלכה ז. (66) מגילה כח. במשנה. (67) בדפוס רומי: "ששוממין", וכן הוא במשנה שם. (68) (ראה למעלה בפ"א מהלכות תרומות הלכה ה, ובהוספה שם). (69) ש"ארץ ישראל האמורה בכל מקום היא בארצות שכיבשן מלך ישראל או נביא מדעת רוב ישראל, וזהו הנקרא כיבוש רבים" (הלכות תרומות שם הלכה ב). (70) כלומר, צירפו את כל החזקות של כל אחד ואחד לחזקה כללית, עבור כלל ישראל, ובה קדושה. (71) [לפי שאין קנין לגוי בארץ ישראל להפקיע מידי מעשר – פ"א מהלכות תרומות הלכה י. ועיין שם בהלכה ה ובהערה נוספת שם]. (72) (פרק א הלכה כו, שתרומות ומעשרות בזמן הזה אינן אלא מדרבנן, כיון שלא באו כולם לארץ ישראל. ומכיון שלא הוסיף רבינו גם "ובהלכות שמיטה ויובל", נראה שדעתו ששביעית הארץ מן התורה אף בזמן הזה, וכדעת הכסף-משנה בשיטת רבינו בפ"י מהלכות שמיטה הלכה ט. וכן נראה מדבריו בספר המצוות, עשה קלה (ראה "ספר המצוות לעם" שם הערה נוספת תקצו) ובפירוש רבינו לתלמוד מסכת שבת סח. – הוא הקטע "מפירוש קדמון למס' שבת" שבספר "מספרות הגאונים" הוצאת הר"ש אסף ירושלים תרצ"ג עמ' 192, וראה ב"חידושי הרמב"ם לתלמוד" (ההולך ונדפס) עמ' מז הערה 7). (1) יבואר בו כי מצות-עשה לירא מן המקדש, ומה היא היראה הזאת, ושאסור לישיב בו, והחייב לירא ממנו גם לאחריו חורבנו.

קיב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי כ"ג אייר - ספר עבודה - הלכות בית הבחירה

מתוך מהדורת וגשל

נביא או מלך. קבר שהקיפתו העיר, בין מארבע
רוחותיו בין משתי רוחות זו כנגד זו: אם היתה בינו
ובין העיר יתר מחמשים אמה לכאן וחמשים לכאן -
אין מפנין אותו עד שירצו כלן, פחות מכאן - מפנין
אותו.
יד. ירושלים מקדשת משאר העירות המקפות חומה,
שאוכלין קדשים קלים ומעשר שני לפנין מחומתה.
ואלו דברים שנאמרו בירושלים: אין מלינין בה את
המת; ואין מעבירין בתוכה עצמות אדם; ואין משפירין
בתוכה בתים; ואין נותנין בתוכה מקום לגר תושב;
ואין מקנימין בה קברות, חוץ מקברי בית-דוד וקבר
חלדה, שהיו בה מימות נביאים הראשונים; ואין
נוטעים בה גנות ופרדסים; ואינה נזרעת ואינה נחרשת,
שמה תסרח; ואין מקנימין בה אילנות, חוץ מגנת ורדים
שהיתה שם מימות נביאים הראשונים; ואין מקנימין בה
אשפה, מפני השרצים; ואין מוציאין הימנה זיזין
וגזוזטראות לרשות-הרבים, מפני אהל הטמא; ואין
עושין בה כבשונות, מפני העשן; ואין מגדלין בה
תרנגולות, מפני הקדשים; וכן לא יגדלו הפהנים
תרנגולים בכל ארץ-ישראל, מפני הטהרות; ואין הבית
נחלט בה; ואינו מטמא בנגעים; ואינה נעשית עיר
הנדחת; ואינה מביאה עגלה ערופה, לפי שלא נתחלקה
לשבטים.
טו. הר הבית מקדש ממנה, שאין זבין וזבות נדות
ויולדות נכנסין לשם, ומתו להכניס המת עצמו להר
הבית, ואין צריך לומר טמא-מת שהוא נכנס לשם.
טז. החיל מקדש ממנו, שאין עכו"ם וטמא-מת ובוזעל
נדה נכנסים לשם.
יז. עזרת-הנשים מקדשת מן החיל, שאין טבול-יום
נכנס לשם. ואסור זה מדבריהם, אבל מן התורה מתו
לטבול-יום להכנס למחנה לוי. וטמא-מת שנכנס
לעזרת-הנשים, אינו חייב חטאת.
יח. עזרת ישראל מקדשת מעזרת נשים, שאין מחסר-
כפורים נכנס לשם. וטמא שנכנס לשם, חייב פרת.
יט. עזרת-הפהנים מקדשת ממנה, שאין ישראל נכנסין
לשם אלא בשעת צרכיהם: לסמיכה ולכפרה ולשחיטה
ולתנופה.
כ. בין האולם ולמזבח מקדש ממנה, שאין בעלי-מומין
ופרוצרי-ראש וקרוצי-בגדים נכנסין לשם.
כא. ההיכל מקדש מבין האולם ולמזבח, שאין נכנס
לשם אלא רחוק ידים ורגלים.
כב. בית קדש-הקדשים מקדש ממנו, שאין נכנס לשם
אלא כהן גדול ביום-הכפורים בשעת העבודה.
כג. מקום שהיה בעליה מבני על קדש-הקדשים אין
נכנסין לו אלא פעם אחת בשבוע לידע מה הוא צריך
לחזק בדקו. בשעה שנכנסין הפנאים לבנות ולתקן

ומהלך באימה וביראה ורעדה, שנאמר: "בבית
אלהים נחלף ברגש".
ו. ואסור לכל אדם לישוב בכל העזרה. ואין ישיבה
בעזרה אלא למלכי בית-דוד בלבד, שנאמר: "ויבא
המלך דוד וישב לפני ה'". והסנהדרין שהיו יושבין
בלשפת הגזית, לא היו יושבין אלא בחציה של חל.
ז. אף-על-פי שהמקדש היום חרב בעונותינו, חייב אדם
במוראו כמו שהיה נוהג בו בבנינו: לא יכנס אלא
למקום שמתו להכנס לשם, ולא ישב בעזרה, ולא יקל
ראשו כנגד שער המזרח. שנאמר: "את שבתתי תשמרו
ומקדשי תיראו" - מה שמירת שבת לעולם, אף מורא
מקדש לעולם, שאף-על-פי שחרב בקדשתו עומד.
ח. בזמן שהמקדש בנוי אסור לו לאדם להקל את
ראשו מן הצופים, שהוא חוץ לירושלים, ולפנים. והוא
שהיה רואה את המקדש, ולא יהיה גדר מפסיק בינו
ובין המקדש.
ט. אסור לאדם לעולם שיפנה או שישן בין מזרח
למערב. ואין צריך לומר שאין קובעין בית-הכסא בין
מזרח למערב בכל מקום, מפני שההיכל במערב. לפיכך
לא יפנה למערב ולא למזרח, מפני שהוא כנגד המערב,
אלא בין צפון לדרום נפנים וישנים. וכל המטיל מים
מן הצופים ולפנים, לא ישב ופניו כלפי הקדש, אלא
לצפון או לדרום, או יסלק הקדש לצדדין.
י. ואסור לאדם שיעשה בית תבנית היכל; אכסדרה
תבנית אולם; חצר כנגד העזרה; שלחן בצורת שלחן;
ומנוחה בצורת מנוחה. אבל עושה הוא מנוחה של
חמשה קנים או של שמונה קנים, או מנוחה שאינה של
מתכת אף-על-פי שיש לה שבעה קנים.
יא. שלש מחנות היו במדבר: מחנה ישראל, והוא
ארבע מחנות; ומחנה לוי, שנאמר בה: "וסביב
למשכן יחנו"; ומחנה שכינה, והוא מפתח חצר אהל-
מועד ולפנים. וכנגדן לדורות: מפתח ירושלים עד הר
הבית - כמחנה ישראל, ומפתח הר הבית עד פתח
העזרה, שהוא שער ניקנור - כמחנה לוי, ומפתח
העזרה ולפנים - מחנה שכינה. והחיל ועזרת-הנשים
מעלה יתרה בבית עולמים.
יב. כל ארץ-ישראל מקדשת מכל הארצות. ומה היא
קדשתה? שמביאין ממנה העמר ושתי הלחם
והכפורים, מה שאין מביאין בן משאר ארצות.
יג. עשר קדשות הן בארץ-ישראל, וזו למעלה מזו:
עירות המקפות חומה מקדשות משאר הארץ;
שמשלחין מתוכן את המצרעים; ואין קוברין בתוכן מת
עד שירצו שבעה טובי העיר או כל אנשי העיר; ואם
יצא המת חוץ לעיר, אין מחזירין אותו לתוכה אף-על-
פי שרצו כלן להחזירו. רצו בני העיר להוציא הקבר מן
המדינה - מפנין אותו. וכל הקברות מפנין, חוץ מקבר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ד אייר – ספר עבודה – הלכות בית הבחירה קיג

מתוך מהדורת וגשל

- 20 מְשַׁמֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ⁶.
- 21 ג. וְאִם בָּטְלוּ שְׁמִירָה, עָבְרוּ בְּלֹא-תַעֲשֶׂה⁷, שְׁנֹאֲמַר:
- 22 "וּשְׁמִרְתָּם אֶת מְשַׁמֶּרֶת הַקֹּדֶשׁ", וְלִשּׁוֹן שְׁמִירָה אֲזַהֶרָה
- 23 הִיא. הָא לְמַדָּת, שֶׁשְׁמִירְתוֹ מִצְוַת עֲשֵׂה, וּבִטּוֹל שְׁמִירְתוֹ
- 24 מִצְוַת לֹא-תַעֲשֶׂה.
- 25 ד. מִצְוַת שְׁמִירְתוֹ, שֶׁיְהִי הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים מִבְּפָנִים
- 26 וְהַלּוּיִם מִבְּחוּץ. וְאֶפְסָה וְעֲשִׂיִּים עֲדָה שׁוֹמְרִין אוֹתוֹ
- 27 בְּכָל לַיְלָה תָּמִיד תִּכְרַכְעָה וְעֲשִׂיִּים מְקוֹם: הַכֹּהֲנִים
- 28 בִּשְׁלֹשָׁה מְקוֹמוֹת⁸, וְהַלּוּיִם בְּאַחַד וְעֲשִׂיִּים מְקוֹם.
- 29 ה. וְהִכֵּן הָיוּ שׁוֹמְרִים? כֹּהֲנִים הָיוּ שׁוֹמְרִים בְּבֵית
- 30 אֲבֹטִינִס⁹ וּבְבֵית הַנִּיצוּץ¹⁰ וּבְבֵית הַמּוֹקֵד¹¹. בֵּית אֲבֹטִינִס
- 31 וּבֵית הַנִּיצוּץ הָיוּ עֲלִיּוֹת בְּנוֹיּוֹת בְּצַד שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה,
- 32 וְהַרְבֵּינִי¹² הָיוּ שׁוֹמְרִים שָׁם. בֵּית הַמּוֹקֵד כְּפָה¹³ וּבֵית
- 33 גְּדוֹל הָיָה מִקֵּץ רִבְדִּי¹⁴ שֶׁל אָכָן, וְזִקְנֵי בֵּית-אֲבָב¹⁵ שֶׁל
- 34 אוֹתוֹ הַיּוֹם הָיוּ יֹשְׁנִים שָׁם¹⁶, וּמִפְתָּחוֹת הָעֶזְרָה¹⁷ בִּיָּדָם¹⁸.
- 35 ו. לֹא הָיוּ הַכֹּהֲנִים הַשׁוֹמְרִים יֹשְׁנִים¹⁹ בְּבִגְדֵי-כֹהֲנָה²⁰,
- 36 אֲלָא מִקְפְּלִין אוֹתָן וּמִנִּיחִין אוֹתָן בְּגִיד רִאשִׁיָּהוּ,
- 37 וְלֹבָשִׁין בְּגִיד עֶצְמָן²¹. וְיֹשְׁנִים עַל הָאֶרֶץ, בְּדֶרֶךְ כָּל
- 38 שׁוֹמְרֵי חֲצוֹת הַמְּלָכִים שֶׁלֹּא יִישְׁנוּ עַל הַמַּטָּה.
- 39 ז. אֲרַע קָרִי²² לְאַחַד מֵהֶן, הוֹלֵךְ בְּמִסְבָּה²³ שֶׁתַּחַת
- 40 הַקֶּרֶעַע²⁴, שֶׁהַמְּחֹלּוֹת הַפְּתוּחוֹת לְהֵר הַבֵּית לֹא נִתְקַדְּשׁוּ,
- 1 בְּהִיכָל אוֹ לְהוֹצִיא מִשָּׁם אֶת הַטִּמְאָה, מִצְוָה שֶׁיְהִי
- 2 הַנִּכְנָסִין כֹּהֲנִים תְּמִימִים. לֹא מִצְוָה תְּמִימִים - יִכְנְסוּ
- 3 בְּעֲלִי-מוֹמִין. וְאִם אֵין שָׁם כֹּהֲנִים - יִכְנְסוּ לְוִיִּם. לֹא
- 4 מִצְוָה לְוִיִּם - יִכְנְסוּ יִשְׂרָאֵל. מִצְוָה בְּטָהוֹרִים. לֹא מִצְוָה
- 5 טָהוֹרִים - יִכְנְסוּ טָמְאִים. טָמֵא וּבְעַל-מוֹם - יִכְנְסוּ
- 6 בְּעַל-מוֹם, וְאֵל יִכְנֹס טָמֵא, שֶׁהַטִּמְאָה דְּחוּיָהּ בְּצַבּוֹר. וְכָל
- 7 הַנִּכְנָסִין לְהִיכָל לְתַקֵּן, יִכְנְסוּ בְּתַבּוּת. אִם אֵין שָׁם תַּבּוּת
- 8 אוֹ אִי אֶפְשָׁר לָהֶם שֶׁיַּעֲשׂוּ בְּתַבּוּת, יִכְנְסוּ דֶּרֶךְ פְּתָחִים.
- 9 יוֹם רְבִיעִי כ"ד אֵייר ה'תשע"ה
- 10 פָּרָק שְׁמִינִי
- 11 א. שְׁמִירַת הַמִּקְדָּשׁ מִצְוַת עֲשֵׂה², וְאֶף-עַל-פִּי שְׁאִין שָׁם
- 12 פֶּחַד מְאֻזְבִּים וְלֹא מְלֻסְטִים, שְׁאִין שְׁמִירְתוֹ אֲלָא בְּבֹד
- 13 לוֹ. אֵינוֹ דּוֹמֶה פְּלִטְרִין³ שֶׁיֵּשׁ עָלָיו שׁוֹמְרִין לְפִלְטְרִין
- 14 שְׁאִין עָלָיו שׁוֹמְרִין.
- 15 ב. וְשְׁמִירָה זוֹ מִצְוָתָה כָּל הַלַּיְלָה⁴. וְהַשׁוֹמְרִים הֵם
- 16 הַכֹּהֲנִים וְהַלּוּיִם, שְׁנֹאֲמַר: "וְאֵתָה וּבְנִיךָ אֶתָּה לְפָנֵי אֱהֵל
- 17 הָעֵדוּת"⁵ - כְּלוֹמֵר, אֵתָם תְּהִי שׁוֹמְרִים לוֹ. וְהָרִי נֹאֲמַר:
- 18 "וְשִׁמְרוּ אֶת מְשַׁמֶּרֶת אֱהֵל מוֹעֵד", וְנֹאֲמַר: "וְהַחֲנִינִים
- 19 קִדְּמָה לְפָנֵי אֱהֵל מוֹעֵד מִזְרָחָה מִשָּׁה וְאַחֲרָן וּבְנָיו שְׁמִירֵי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(1) יתבאר בו כי שמירת בית המקדש מצות-עשה היא, וכיצד היו שומרים אותו, ומי היו שומרים, ואם אירע קרי לאחד מהשומרים, ושמעמידים ממונה על כל השומרים. (2) "והוא אמרו יתעלה לאהרן: ואתה ובניך אתך לפני אהל העדות, כלומר, אתם תהיו לפני תמיד". (3) ארמון. בספר המצוות שם בשם מכילתא, והוא בספרי זוטא, "גדולה למקדש שיש עליו שומרים, לא דומה פלטרין שיש עליו שומרים, לפלטרין שאין עליו שומרים". (4) אבל לפי דעת הפירוש המיוחס להראב"ד לתמיד כז. שמרו גם בלילה. (5) זה נאמר במשכן, וממנו למדו למקדש. (6) העתקת הפסוק אינה מדוייקת. (7) בספר המצוות שם: "ובמכילתא אמרו בלשון הזה ושמרו את משמרת אהל מועד אין לי אלא בעשה, בלא תעשה מניין, תלמוד לומר ושמרתם את משמרת הקדש". [ואולי למדו כן מסוף הפסוק שם: "ולא יהיה עוד קצף", והשמר דלאו לאן]. (8) תמיד כז. מפני שנאמר בהם בתורה (במדבר ג, לח) שלוש פעמים שמירה: "שומרים", "משמרת", "למשמרת" (תמיד שם). (9) היא הלשכה שעושים בה הקטורת, ונקראת "בית אבטינס" על שם האומנים מפטמי הקטורת שהם ממשפחת אבטינס. (10) היא כעין אכסדרה פתוחה מרוח אחת לפנים משער הניצוץ לצד העזרה שנכנסים מהשער לתוכו וניצוצי חמה מנצצין בה והייתה אשה (=אש שלה) מרובה לכן נקראת הלשכה בית הניצוץ (הרא"ש שם). (11) על שם המדורה שדולקת שם תמיד נקראת בית המוקד, ובמדורה זו היה מתחמם מי שטבל (פירוש המשניות מדות פרק א משנה ו). [ואילו בשבת פרק א משנה יא פירש רבינו שלקחו ממנה אש למזבח, אבל חזר בו רבינו בפירושו לתלמוד שם]. (12) בחורי כהונה, וקוראים להם רובין מפני שלא הגיעו עוד לעבודה, ולדעת רבינו (מהלכות כלי המקדש הלכה ט"ו) "כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה אבל לא היו מניחים אותו לעבוד במקדש עד שיהיה בן כ שנה". (13) גגו עגול. (14) שורות של אבנים כעין אצטבאות בולטות מכותלי החומה מבפנים לתוך בית המוקד ועל גבה שורה אחרת יוצאת מהכותל קצרה משורה שתחתיה וכן שורה על גבי שורה עד למעלה כעין מדריגות סביב. (15) שמואל הנביא ודוד המלך חלקו כל הכהנים לעשרים וארבעה משמרות וכל משמר היה עובד שבוע אחד, והמשמר נחלק לבתי אבות, בית אב לכל יום. (16) ובמקום חול היו יושנים, שהרי אין ישיבה בעזרה. (17) ששערי העזרה היו נעולים בלילה. (18) כלומר, ברשותם, שהיו ממונים עליהם. אבל היו מונחים במקום מיוחד, כמו ששנינו (מדות פרק א משנה ט) "ומקום היה שם אמה על אמה וטבלא של שיש ושלשלת שהמפתחות היו תלויות בה". (19) הכהנים השומרים לא היו נעורים כל הלילה רק אחד או שניים היו ערים והשאר היו יושנים ומתחלפים משעה לשעה. (20) יומא סט. "לפי שבגדי כהונה יש בהם שעטנז אינו מותר ליהנות בהם אלא בשעת עבודה בלבד ובגדי כהן הדייט יש בהם שעטנז רצוני לומר האבנט". ויש מפרשים משום שלא ייהנה מקדשים. ומה שאמרו בגדי כהונה ניתנו ליהנות בהם (פרק ח מהלכות כלי המקדש הלכה יא) - אינו אלא בדרך לבישה אבל שלא דרך לבישה אסור. (21) בגדי חול שלהם. (22) טומאת קרי (תמיד שם). (23) הוא גשר שיורד בה למערה. (24) של המקדש, שבעל קרי אסור להיכנס לעזרה.

27 שְׁלוֹם? וְהַעֲמִידוּ עוֹשֵׂי חֻבְתִּין לַעֲשׂוֹת חֻבְתִּין⁴³.
28 יב. כְּפֶסֶדֶר הָיָה עוֹשִׂין בְּכָל לַיְלָה וּלְיֵלָה⁴⁴, חוּץ מִלֵּיל
29 שַׁבָּת שֶׁאֵין בִּיָּדָם אוֹר⁴⁵, אֲלָא בּוֹדְקִין בְּנֵרוֹת הַדּוֹלָקִין
30 שֵׁם מַעֲרֵב-שַׁבָּת.

31 סְלִיקוּ לְהוֹ הַלְכוֹת בֵּית-הַבְּחִירָה

32 הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

33 וְהַעֲבֹדִים בּוֹ

34 יֵשׁ בְּכָלֶלֶן אַרְבַּע עֶשְׂרֵה מִצְוֹת. שֵׁשׁ מִצְוֹת עֲשֶׂה,
35 וְשִׁמְנֵה מִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְזֶה פֶּרֶטָן: (א) לַעֲשׂוֹת שִׁמֵּן
36 הַמִּשְׁחָה. (ב) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמוֹהוּ. (ג) שְׁלֹא לִסּוֹף מִמֶּנּוּ.
37 (ד) שְׁלֹא לַעֲשׂוֹת כְּמִתְכַּנֵּת הַקְּטֹרֶת. (ה) שְׁלֹא לְהַקְטִיר
38 עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב חוּץ מִן הַקְּטֹרֶת. (ו) לִשְׂאֵת הָאָרוֹן עַל
39 הַכֶּתֶף. (ז) שְׁלֹא יִסּוּרוּ הַבָּדִים מִמֶּנּוּ. (ח) שִׁיעֲבֹד הַלִּוִּי
40 בַּמִּקְדָּשׁ. (ט) שְׁלֹא יַעֲשֶׂה אֶחָד בְּמִלְאֲכַת חֻבְרוֹ בַּמִּקְדָּשׁ.
41 (י) לְקַדֵּשׁ הַכֹּהֵן לַעֲבֹדָה. (יא) שִׁיְהִי כָל הַמִּשְׁמְרוֹת
42 שְׁווֹת בְּרִגְלִים. (יב) לְלַבֵּשׁ בְּגָדֵי כְהֵנָה לַעֲבֹדָה. (יג)
43 שְׁלֹא יִקְרַע הַמַּעֲיֵל. (יד) שְׁלֹא יִזַּח הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד.
44 וּבְאֹר מִצְוֹת אֵלּוּ בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

45 פֶּרֶק רִאשׁוֹן

46 א. מִצְוֹת עֲשֶׂה לַעֲשׂוֹת שִׁמֵּן הַמִּשְׁחָה² שִׁיְהִי מוֹכֵן
47 לְדָבָרִים שֶׁצָּרִיכִין מִשִּׁיחָה בּוֹ³, שֶׁנֶּאֱמַר: וְעֲשִׂיתָ אֹתוֹ
48 שִׁמֵּן מִשְׁחַת קֹדֶשׁ.
49 ב. וְכֵכָה עֲשֶׂהוּ מִשָּׁה רַבֵּנוּ בַּמִּדְבָּר⁴: לָקַח מִן הַמֶּרֶץ

1 וְטוֹבֵל²⁵, וְחֹזֵר וַיּוֹשֶׁב אֶצֶל אָחִיו הַכֹּהֲנִים²⁶ עַד
2 שֶׁנִּפְתָּחִין הַשְּׁעָרִים בַּבֶּקֶר יוֹצֵא וְהוֹלֵךְ לִוְ²⁷.

3 ח. וְהֵיכָן הָיוּ הַלִּוִּים שׁוֹמְרִים? עַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הַר
4 הַבֵּית, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹתָיו מִתּוֹכוֹ, וְעַל אַרְבַּע פְּנוֹת הָעֶזְרָה
5 מִבְּחוּץ, שֶׁאֲסוּר לִישֹׁב בָּעֶזְרָה, וְעַל חֲמִשָּׁה שְׁעָרֵי הָעֶזְרָה
6 חוּץ לָעֶזְרָה, שֶׁהָיוּ הַכֹּהֲנִים שׁוֹמְרִים עַל שַׁעַר הַמּוֹקֵד
7 וְעַל שַׁעַר הַנִּיצוֹץ²⁸, הָרִי שֶׁמִּנְהָ עֶשֶׂר מָקוֹם.

8 ט. וְעוֹד שׁוֹמְרִים בְּלִשְׁכַּת הַקְּרָבָן²⁹, וּבְלִשְׁכַּת הַפְּרָכָת³⁰,
9 וְאַחֲרֵי בֵּית-הַכִּפְתָּר³¹.

10 י. וּמַעֲמִידִין מִמֶּנָּה אֶחָד עַל כָּל מִשְׁמְרוֹת הַשׁוֹמְרִים,
11 וְאִישׁ הַר הַבֵּית³² הָיָה נִקְרָא. וְהָיָה מִחֹזֶר עַל כָּל מִשְׁמֶר
12 וּמִשְׁמֶר כָּל הַלֵּילָה, וְאַבּוּקוֹת דִּלּוּקוֹת לִפְנָיו. וְכָל מִשְׁמֶר
13 שֶׁאֵינוֹ עוֹמֵד וְאוֹמֵר לוֹ "אִישׁ הַר הַבֵּית³³, שְׁלוֹם עֲלֶיךָ!"
14 נִכָּר שֶׁהוּא יֵשֵׁן, חוֹבְטוֹ בְּמַקְלוֹ³⁴, וְרִשּׁוֹת הָיָה לוֹ לְשַׂרְף
15 אֶת פְּסוּתוֹ³⁵. עַד שֶׁהָיוּ אוֹמְרִין בִּירוּשָׁלַיִם: מַה קוֹל
16 בָּעֶזְרָה? קוֹל בֶּן לִוִּי לֹקֵה³⁶ וּבְגִדָיו נִשְׂרָפִין, שִׁישֵׁן עַל
17 מִשְׁמְרוֹתָו.

18 יא. בַּשַּׁחַר, קֹדֶם שִׁיעֲלָה עֲמוּד הַשַּׁחַר סָמוּךְ לִוְ³⁷, יָבֹא
19 הַמִּמְנֵה שֶׁל מִקְדָּשׁ³⁸ וַיִּדְפֹּק עַל הַכֹּהֲנִים שֶׁבִּבֵּית הַמּוֹקֵד,
20 וְהָיוּ פוֹתְחִין לוֹ. נִטֵּל אֶת הַמִּפְתָּח וּפָתַח אֶת הַשַּׁעַר
21 הַקָּטָן³⁹ שֶׁבֵּין בֵּית הַמּוֹקֵד וּבֵין הָעֶזְרָה וְנִכְנַס מִבֵּית
22 הַמּוֹקֵד לָעֶזְרָה. וְנִכְנְסוּ אַחֲרָיו הַכֹּהֲנִים, וְשָׁמָּה אַבּוּקוֹת
23 שֶׁל אוֹר בִּיָּדָם. וְנִחַלְקוּ לְשִׁמֵּי כְתוּת: כֶּת הוֹלֵכֶת לְמִזְבֵּחַ,
24 וְכֶת הוֹלֵכֶת לְמַעֲרָב. וְהָיוּ בּוֹדְקִין וְהוֹלְכִין אֶת כָּל
25 הָעֶזְרָה⁴⁰, עַד שֶׁיִּגְיַעוּ שָׁמָּה הַפְּתוֹת לְמָקוֹם בֵּית עוֹשֵׂי
26 חֻבְתִּין⁴¹. הַגִּיעִיעוּ⁴² אֵלּוּ וְאֵלּוּ, אוֹמְרִין: שְׁלוֹם! הִפֵּל

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(25) בעל-קרי אינו צריך ספירת ימים לטהרתו אלא מיד כשפורש מהטומאה רשאי לטבול. (26) שבבית המוקד. ואף שגם אותו החלק של בית המוקד שהיה בחול (ראה למעלה הלכה ה) הוא מהר הבית, שהוא מחנה לויה, וטבול יום אסור מדרבנן במחנה לויה - כיוון שנטמא בפנים והשערים עדיין סגורים הקילו לו. ויש אומרים שאין טבול יום אסור אלא בעזרת נשים בלבד, אבל בהר הבית מותר. ולפי זה מה שאמרו "יוצא והולך לו" הוא משום שלא יחשדוהו שעומד לעבוד עבודה. (27) "לפי שהוא טבול יום ואין מותר לו לבוא בעזרה עד שיעריב שמשו". (28) בתמיד כז. אמרו: "וחמשה שערים היו בעזרה? ורמינהו ז' שערים היו בעזרה וכו' ומתוך אביי תרי מנייהו לא צריכי [שניים מהם אין צריכים] שימור", מכיוון שהכהנים שומרים שם, וזוהי כוונת רבינו "שהרי הכהנים שומרים". (29) היא לשכת הטלאים שהייתה במערבית דרומית בבית המוקד הגדול. (30) ששם אורגים הפרוכת (הרא"ש). (31) אחורי קדשי קדשים ששם הכפורת. (32) היינו שר הר הבית. (33) כלומר, אינו עומד ואומר לו לאיש הר הבית. (34) ואף שאין נכנסין במקל לעזרה (למעלה פרק ז הלכה ב) - לצורך מצוה מותר. (35) ואין בזה משום בל תשחית, שהפקר בית-דין הפקר (הרא"ש). (36) משמע שרק בן לוי לוקה. (37) בתמיד כז. אמרו: "וכי באיזה שעה בא הממונה, לא כל העתים שוות, פעמים שהוא בא מקרות הגבר או סמוך לו מלפניו או מלאחרי". וכתב רבינו בפירוש המשניות שם שהוא קרוב לעלות השחר, וכן הוא בפרק ב מהלכות תמידין ומוספין הלכה יא לעניין תרומת הדשן. (38) "הממונה שעל הפייסות". (39) שבתוך השער הגדול שבו נכנסים מבית המוקד לעזרה. (40) לראות אם כל הכלים עומדים במקומם. (41) היא הלשכה שמשמאל השער המזרחי. (42) נפגשו שתי הכתות הנ"ל. (43) כלומר, להחם חמין לרכוכה (למנחת כהן גדול הנעשית במחבת, שנאמר "מורבכת תביאנה") ולהקטירה אחרי הקטרת איברי התמיד. (44) שאף בשבת עושים כן, ש"זה סדר תמיד לעבודת בית אלקינו בין בחול ובין בשבת". (45) אף על פי שאין שבות במקדש, וטלטול נר בשבת אינו אלא משום שבות - כיוון שאפשר בנרות הדלוקים מערב שבת, לא התירו שבות במקדש. (1) יבאר שמצוות-עשה לעשות שמן המשחה, ואיך עשאו משה רבנו ע"ה במדבר, ודין העושה שמן המשחה כמעשהו וכמשקלו. (2) ראה ב"ספר המצוות לעם", עשה לה, והערה קנו, ומה שצויין שם. (3) בו נמשח המשכן וכל כליו, ולדורות מושחין בו כהנים גדולים ומשוח מלחמה ומלכי בית דוד (להלן הלכה ז). ובתוספתא בבא קמא פ"ז (הוצ' צוק"מ עמ' 358 22): "אין השמן מקבל כלום (כלומר, אינו מתערב עם משקין אחרים) לפיכך מושחין בו את המלכים". (4) כמפורש בשמות שם, כגכה. (5) הוא "מר דרור" שבפסוק שם. וראה להלן הלכה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ד אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קטו

מתוך מהדורת וגשל

ה. הסף משמן המשחה בנית²⁰: במזיד - חייב כרת, ובשוגג - מכיא חטאת קבועה; שנגמר: ואשר יתן ממנו על זר ונכרת מעמיו. ואין חזבין²¹ אלא על סיכת שמן המשחה שעשה משה; שנגמר: ממנו - מזה שנגמר בו: שמן משחת קדש יהיה זה לי. ומעולם לא נעשה שמן אחר חוץ ממה שעשה משה.
ו. אחד הסף את עצמו ואחד הסף את אחרים; שנגמר: ואשר יתן ממנו על זר. הסף בלים²² ובהמה ועובדי כוכבים שהם כמותה²³ או שסוף מתים²⁴ בו - פטור; שנגמר: על בשר אדם לא יסוף.
ז. אין מושחין ממנו לדורות²⁵ אלא כהנים גדולים²⁶ ומשוחים מלחמה²⁷ ומלכי בית דוד בלבד²⁸. אפלו כהן בן כהן²⁹ מושחין אותו, שנגמר: והכהן³⁰ המשוח תחתיו מבניו וגומר.
ח. בבית שני, שלא היה שם שמן המשחה³¹, היה כהן גדול מתרבה בלבישת בגדים³² בלבד, שהיה לובש בגדי כהנה גדולה³³.
ט. כיצד מושחין את הכהן³⁴? צק את השמן על ראשו וסוף ממנו על גפי עיניו³⁵ כמין פי יניית, כזה כ; שנגמר: ויצק משמן המשחה על ראש אהרן וימשח

והקנמו ויהקדה, מפל אחד משלשון חמש מאות שקל בשקל הקדש, ומקנה בששם חמשים ומאתים. וזהו שנגמר בתורה: וקנמן בשם מחציתו חמשים ומאתים - ששוקלים אותו בשתי פעמים⁶, חמשים ומאתים בכל פעם. ושחק כל אחד ואחד לבדו⁷, וערב הכל⁸, ושרה אותן במים⁹ זכין ומתוקין¹⁰ עד שיצא כל כחן במים, ונתן על המים שמן זית הין, והוא שנים עשר לג, כל לג ארבע רביעיות¹¹, ובשל הכל על האש עד שאבדו המים ונשאר השמן, והניחו בכלי לדורות.
ג. המר הוא הדם הצרור בניה שבהדו¹² הידוע לכל, שמתבשמן בה בני אדם בכל מקום. והקנמן הוא העץ שצא מאי הדו, שריחו טוב ומתגמרים¹³ בו בני אדם. והקדה היא הקשט¹⁴. וקנה בשם הם הקנים הדקים פתכן האדמים הבאים מאי הדו וריחן טוב, והם ממיני הבשמים שנותנין אותם הרופאים בצר¹⁵.
ד. העושה שמן המשחה כמעשה הזה וכמשקל הזה ולא הוסיף ולא גרע¹⁶: במזיד - חייב כרת, בשוגג - מכיא חטאת¹⁷ קבועה; שנגמר: אשר יקח כמהו ונכרת מעמיו¹⁸. והוא שעשה¹⁹ אותו להמשח בו; ואכל אם עשהו להקלל או לתנו לאחרים - פטור.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

ג מה הוא מור, ומה הוא קנמן וקידה, וקנה בושם. (6) כריתות ה. ושם אמרו שצריך שתי הכרעות, ורבינו לא הזכיר זאת, ובפירוש המשניות נראה שאין צריך להכריע (הר המוריה). (7) נראה שלמד כן ממה שנאמר (שמות שם, לד) "בד בבד", ונראה שגרס בגמרא שם "שלא יניח משקל במשקל וישחק" (הר המוריה) [ואף-על-פי שזה נאמר בקטורת – הרי למדו שמן המשחה מקטורת בגזירה-שוה "ובמתכונתו" (הר המוריה) "שם), והוא-הדין לענין זה]. (8) אף זה נלמד מקטורת שנאמר בה (שם, לה) "ממולח", ותירגם אונקלוס "מערב". (9) ברייתא בהוריות יא: כדברי רבי יוסי. (10) לא נודע מקור דברים אלו. (11) (ראה בפ"א מהלכות עירובין הלכה יג). (12) כן פירש הגאון (ר' אברהם בן-עזרא בשמות שם בשמו) והוא המוסק שבברכות מג. והראב"ד השיג עליו, וכתב: "אין דעתי מקבלת שיכנסו במעשה הקדש דם שום חיה בעולם, כל-שכן דם חיה טמאה", והרמב"ן עה"ת (שמות שם כד) כתב "זו אינה קושיא, כי הלחות ההוא הנאסף בה מרוב הדם ויזוב ממנה בחייה, אין בו לא טמאה ולא מיאוס". (13) ומתבשמים. (14) צריך עיון: הרי אונקלוס תרגם קדה "קציעתא", ורבינו מנה להלן פ"ב הלכה ג קציעה לחוד וקושט לחוד (כסף-משנה). ואולי קציעה אינה קציעתא (הר המוריה, עיין שם). (15) במיני רפואה, ראה ירמיה ח, כב. (16) בכריתות שם: "אמר רבא, שמן שפטמו לחציין פטור", אבל "הוסיף" לא ידענו משם, ואולי למדה רבינו מן הסברא, שכשם שלמדו שם מן הפסוק "ובמתכונתו לא תעשו כמותו" לפטור העושה לחציין, כן יש ללמוד משם לפטור העושה בהוספה יתר על מתכונתו. (17) כריתות ב. (18) נוסף ע"פ דפוסים חדשים. (19) שם. (20) כדעת רבי יהודה שם ו: וראה להלן הלכה י. (21) שם ה. (22) שם ו: (23) כבהמה, שנאמר "שבו לכם פה עם החמור", ודרשו חכמים (קידושין סח.) "עם הדומה לחמור". (24) שאינם נקראים עוד "אדם" אלא "מתים" (כריתות שם). (25) אבל בזמן מרע"ה משחו ממנו גם את בגדי הכהונה ואת המשכן וכל כלי כמבואר בתורה. (26) שם ה: (27) הוריות יב. (28) ומלכי ישראל אינם נמשחים אלא בשמן אפרסמון. (29) כריתות שם. והיינו כהן גדול בן כהן גדול. (30) שאף-על-פי שאין מושחין מלך בן מלך, משום שנאמר הוא ובניו בקרב ישראל (להלן הלכה יא), והרי גם כהן גדול, בנו יורשו (להלן פ"ד הלכה כ) – גילתה התורה שכהן גדול בן כהן גדול צריך משיחה. (31) ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה א. (32) מגילה ט: (33) "שנאמר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה ומלא את ידו ללבוש את הבגדים, כשם שמתרבה בשמן המשחה, כך מתרבה בבגדים" (להלן פ"ד הלכה יב), "כיצד מרבין אותו בבגדים, לובש שמונה בגדים ופושטן, וחזור ולובשן למחר שבעת ימים יום אחר יום" (שם הלכה יג). (34) כבריייתא ראשונה בכריתות שם, שיציקה קודמת למשיחה. (35) בגמרא שם משמע שסיכה זו אינה מאותו שמן שעל ראשו, אלא נתינה חדשה מן הפך. וכן יש לפרש בדברי רבינו. ו"ממנו" שכתב, אין כוונתו לשמן שבראש אלא לשמן שבפך.

- 1 אתו³⁶ לְקַדְּשׁוּ. וּמַלְכֵי בֵּית דָּוִד מוֹשְׁחִין אוֹתָן בְּמִין גָּדוֹל
2 עַל רֹאשׁוֹ³⁷. וְלֹא יִמָּשַׁח בְּמִקְוֹת אַחֲרוֹת, וְלֹא יִרְבֶּה
3 בְּשִׁמְךָ³⁸.
4 י. הַנּוֹתֵן³⁹ מִשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה עַל גְּבִי מֶלֶךְ אוֹ כֹהֵן גָּדוֹל
5 שֶׁכָּבֵר נִמְשָׁחוּ – פֶּטוּר; שְׁנֵאֲמַר: וְאִשָּׁר יִתֵּן מִמֶּנּוּ עַל זֶר,
6 וְאִין אֵלּוּ זָרִים אֶצְלוֹ. אֲבָל הַסֹּף⁴⁰ מִמֶּנּוּ אֶפְלוּ לְמֶלֶךְ
7 וְכֹהֵן גָּדוֹל – חֵיב; שְׁנֵאֲמַר: עַל בֶּשֶׂר אָדָם לֹא יִסֹּף –
8 כֹּל אָדָם בְּמִשְׁמַע. וְכֹהֵן גָּדוֹל⁴¹ שֶׁנִּטַּל שֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה
9 מֵרֹאשׁוֹ וְסֹף בְּמַעְיוֹ – חֵיב כֶּרֶת. וְהוּא שֶׁיִּסּוֹף מִמֶּנּוּ
10 בְּכִזְיֹת⁴².
11 יא. אִין מוֹשְׁחִין אֶת הַמֶּלֶךְ אֲלֵא עַל גְּבִי הַמַּעֲזִין⁴³. וְאִין
12 מוֹשְׁחִין מֶלֶךְ בֶּן מֶלֶךְ, שֶׁהַמַּלְכוּת יִרְשֶׁה לְמֶלֶךְ לְעוֹלָם;
13 שְׁנֵאֲמַר: הוּא וּבָנָיו בְּקֶרֶב יִשְׂרָאֵל. וְאִם הִיָּתָה שָׁם
14 מִתְּלַת – מוֹשְׁחִין אוֹתוֹ, כְּדִי לְסַלֵּק הַמִּתְּלַת וְלַהּוֹדִיעַ
15 לְכָל שְׂזֵהוּ מֶלֶךְ⁴⁴ לְבָדּוֹ. כִּמוֹ שֶׁמִּשְׁחוֹ שְׁלֵמָה מִפְּנֵי
16 מִתְּלַת אֲדוֹנֵיהוּ⁴⁵, וְיֹאשׁ מִפְּנֵי עֲתִלְיָה⁴⁶, וְיִהוֹאָחָז מִפְּנֵי
17 יְהוֹיָקִים אֲחִיר⁴⁷. וְזֶה שֶׁמִּשְׁחָה אֶל־יִשְׁעָה לִיהוֹאָשׁ⁴⁸ – לֹא
18 בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה מִשְׁחוֹ, אֲלֵא בְּשֶׁמֶן אֶפְרַסְמוֹן⁴⁹. וְדָבָר זֶה
19 מְסַרְתָּ בִּיד הַחֲכָמִים.
20 יב. כֹּל כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ⁵⁰ שֶׁעָשָׂה מִשֶּׁה בַּמִּדְבָּר לֹא נִתְקַדְּשׁוּ
- 21 אֲלֵא בְּמִשְׁחָתָן בְּשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה, שְׁנֵאֲמַר: וַיִּמָּשְׁחֵם
22 וַיִּקְדָּשׁ אֹתָם. וְדָבָר זֶה אֵינוֹ נוֹהֵג לְדוֹרוֹת⁵¹, אֲלֵא הַכֹּלִים
23 כֹּלֵן בֵּינָן שֶׁנִּשְׁתַּמְּשׁוּ בָּהֶן בְּמִקְדָּשׁ בְּמִלְאכָתָן נִתְקַדְּשׁוּ;
24 שְׁנֵאֲמַר: אִשָּׁר יִשְׁתֶּה כֶּסֶם בְּקֶדֶשׁ – בְּשִׁרְוֹת הֵם
25 מִתְקַדְּשִׁין.
26 יג. הַכַּפּוֹת וְהַקְּעֻרוֹת שֶׁמִּתְקַבְּלִין בָּהֶם הַמִּנְחוֹת, וְכֵן
27 הַמִּזְבֵּחַ שֶׁמִּתְקַבְּלִין בָּהֶן הַדָּם, וְשֶׁאֵר כְּלֵי הַשֶּׁרֶת – כֹּלֵן
28 שֶׁל כֶּסֶף וְשֶׁל זָהָב הֵיוּ; וּמִתֵּר לְעִשׂוֹתָן מִשְׁאֵר מִיָּנִי
29 מִתְּכֹת, כִּמוֹ שֶׁבְּאַרְנו⁵². וְכֹלֵן מִתְקַדְּשִׁין בְּמִלְאכָתָן⁵³.
30 וְאִם נִשְׁבְּרוּ – מִתֵּר אוֹתָם⁵⁴ וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּלֵי אַחֵר, וְאִין
31 קִדְּשָׁתָן מִסְתַּלְקָת מֵהֶן לְעוֹלָם⁵⁵.
32 יד. כְּלֵי הַקֶּדֶשׁ שֶׁנִּקְבּוּ אוֹ שֶׁנִּסְדְּקוּ – אִין סוֹתְמִין אוֹתָן,
33 אֲלֵא מִתֵּיכִין אוֹתָן וְעוֹשִׂין אוֹתָן חֲדָשִׁים⁵⁶.
34 טו. סִכִּין שֶׁנִּשְׁמַט מִן הַנֶּצֶב⁵⁷ אוֹ שֶׁנִּפְגַּם – אִין מִתְּזַרְזִין
35 אוֹתוֹ וְאִין מִשְׁחִיזִין אוֹתוֹ; אֲלֵא גּוֹנֵזִין אוֹתוֹ בְּצַד הַהִיכָל⁵⁸
36 בֵּין הַקֶּדֶשׁ וְהָאוֹלָם לְדָרוֹם, וְעוֹשִׂין אַחֲרֵים. שְׁאִין עֲנִיּוֹת
37 בְּמָקוֹם עֲשִׂירוֹת⁵⁹.
38 טז. שְׁתֵּי מִדּוֹת שֶׁל יֶבֶשׁ⁶⁰ הֵיוּ בְּמִקְדָּשׁ: עֶשְׂרוֹן וְחֲצִי
39 עֶשְׂרוֹן. הָעֶשְׂרוֹן – לַמִּנְחוֹת⁶¹, וְחֲצִי הָעֶשְׂרוֹן – לְחֶלֶק בּוֹ
40 מִנְחַת כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁכָּבֵל יוֹם⁶².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(36 כלומר, יציקה בתחילה ומשיחה אחריה (גמרא שם). (37 כריתות שם. (38 שכל שסך במקום שאינו צריך או מרבה בשמן ללא צורך, הרי הוא דומה לשאר אדם שסך בו כמבואר להלן הלכה י (כסף-משנה). (39 שם ו: כרבי יהודה. אבל שם נאמר כן על סך, וראה להלן בדברי רבינו שבסיכה חייבים גם על מלך וכהן גדול. (40 נלמד ממה שנאמר להלן, שכהן גדול שנטל שמן המשחה מראשו וסך במעיו – חייב כרת, ראה בכסף-משנה. (41 כריתות שם. (42 אף-על-פי שבגמרא שם נראה שבסיכה חייבים על כל שהוא, ורק בנתינה צריך כזית – סובר רבינו שכיון שבברייתא שם נאמר מפורש "כמה יסוך ויהא חייב – רבי יהודה אומר כזית", ולא אמרו "כמה יתן", על-כרחנו שלמדו סיכה מנתינה: מה נתינה בכזית, אף סיכה בכזית, ועיין ראב"ד וכסף-משנה. (43 שם ה: בברייתא: כדי שתימשך מלכותו. ולמדו כן ממה שנאמר (מ"א א, לג-לד) "והורדתם אותו אל גיחון ומשח אותו שם". (44 שם. ולמדו כן ממה שנאמר "הוא ובניו בקרב ישראל" – "בזמן ששלום בישראל", כלומר, רק אז עוברת המלכות בירושה בלי משיחה. (45 מלכים שם, לט. (46 מלכים-ב יא, יב. ולא היתה משיחה זו בשמן המשחה, שהרי יאשיהו אביו גנזו, אלא בשמן אפרסמון (כריתות שם). (47 שם כג, ל. (48 שם ט, א. ואין זה שייך לכאן, שהרי הוא לא היה בן מלך, אלא להלכה ז, שאין מושחין אלא למלכי בית דוד, ועל זה כתב וזה שמשח וכו' וכן הוא בגמרא שם. (49 ואף-על-פי שגם אצל יהואחז לא היה שמן המשחה אלא שמן אפרסמון (ראה למעלה) – שם אילו היה שמן המשחה היו מושחים אותו בו, ואילו בזמנו של יהוא היה עוד שמן המשחה, ואף-על-פי-כן לא משחוהו בו אלא בשמן אפרסמון, מפני שלא היה ממלכי בית דוד. (50 שבועות טו. בברייתא. (51 שנאמר "וימשיחם ויקדש אותם" – אותם במשיחה, ולא לדורות במשיחה אלא בעבודה (שם). (52 למעלה פ"א מהלכות בית הבחירה הלכות יח-ט. (53 אף-על-פי שכבר כתב רבינו למעלה בהלכה הקודמת, שהכלים מתקדשים במלאכתם – חזר רבינו וכתבו כאן, להשיענו שגם המזרקות שהם כלי לח ונמשחו מבפנים ומבחוץ (להלן הלכה יט), כדי לקדשם מבפנים ומבחוץ – מתקדשים בעבודתם מבפנים ומבחוץ, אף-על-פי שעבודתם אינה אלא מבפנים (יריעות שלמה). (54 ראה להלן הלכה יד. (55 כן מפורש להלן פ"ח מהלכות מעשה הקרבנות הלכה כא: "נטמא כשיצא פותחו עד שיטוהר ומכניסו בפנים וחזר ומרדדו עד שיסתם הפתח וחזר כתבנית הכלים" (והוא מזבחים צד: זה). הרי שקדושתו אינה מסתלקת (אור שמח). (56 [בזבחים פח. בברייתא: "כלי קודש שניקבו אין מתיכין אותן, ואין מתיכין לתוכן אבר (=עופרת). נפגמו, אין מתקנין אותן". ונראה שלפני רבינו היתה שם הנוסחא: "כלי קודש שניקבו מתיכין אותן", והיינו להתיכם מחדש]. (57 זבחים שם. (58 כן מפורש במדות פ"ד משנה ז: "בית החליפות (ליד ההיכל) ששם גונזים את הסכינים" (אור שמח). (59 זבחים שם: וראה להלן פ"ח הלכות ד"ה. (60 מנחות פז. במשנה. (61 ש"כ כל המנחות הקריבות לגבי המזבח, אין כל אחת מהן פחותה מעשרון" (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ה). (62 היא הנקראת מנחת חביתין (שם הלכה ד). "וכיצד עשיית חביתין כהן גדול, מביא עשרון שלם ומקדישו וחוצהו בחצי עשרון שבמקדש" (שם פ"ג הלכה ב).

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום רביעי כ"ד אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קיז

מתוך מהדורת וגשל

1 יז. וְשָׁבַע מִדּוֹת⁶³ שֶׁל לַח הָיוּ שֵׁם: הֵינִי⁶⁴, וְחָצִי הַהֵינִי,
2 וְשְׁלִישִׁית הַהֵינִי, וְרִבְעִית⁶⁵ הַהֵינִי; וְלֵג, וְחָצִי לֵג,
3 וְרִבְעִית. וְלָמָּה הָיוּ חָצִי הַהֵינִי וְשְׁלִישִׁית הַהֵינִי וְרִבְעִית
4 הַהֵינִי? לְמִדֵּית הַנִּסְכִּים שֶׁל זָבָחִים⁶⁶. וְלֵג – לְמִדֵּית
5 שֶׁמֶן הַמִּנְחֹת⁶⁷. וְחָצִי לֵג – לְמִדֵּית שֶׁמֶן לְכָל גֵּר מִגֵּרוֹת
6 הַמִּגְוָרָה⁶⁸. וְרִבְעִית – לְחֶלֶק בֵּה שֶׁשֶׁמֶן לְחִבְתֵּינִי⁶⁹.
7 יח. וְאֵין לָנוּ דָּבָר לְמַדֵּד בּוֹ הֵינִי, וְלָמָּה הִיא שֵׁם⁷⁰?
8 הוֹאִיל וְהִיא בְּמִקְדָּשׁ מִימֵי מֹשֶׁה, שֶׁמֶדֶד בּוֹ שֶׁמֶן⁷¹
9 לְשֶׁמֶן הַמִּשְׁחָה. וּבְחָצִי לֵג⁷² שֶׁהִיא בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ מוֹדְדִין
10 מִים לְמֵי סוּטָה וְשֶׁמֶן לְתוֹדָה. וּבְרִבְעִית שֶׁהִיא שֵׁם הֵינִי
11 מוֹדְדִין שֶׁמֶן לָחֵם הַנֶּזֶר וּמִים לְטָהֳרַת מִצְרַע. וְלֹא מִפְּנֵי
12 מַעֲשִׂים אֵלוֹ נִתְקַדְּשׁוּ⁷³, אֲלָא מִפְּנֵי הַמְּלָאכּוֹת שֶׁל מִקְדָּשׁ
13 שֶׁאֲמַרְנוּ.
14 יט. כָּל הַמִּדּוֹת⁷⁴ הָאֵלוֹ קֹדֶשׁ וּמִכְּלֵי הַשֶּׁרֶת, אֲלָא
15 שְׁמִדּוֹת הַלַּח נִמְשְׁחוּ מִבְּפָנִים וּמִבְּחוּץ, וְכָלִי הַיָּבֵשׁ לֹא
16 נִמְשְׁחוּ אֲלָא בְּפָנִים. לְפִיכָךְ, בְּרוּצֵי⁷⁵ מִדּוֹת הַלַּח –
17 קֹדֶשׁ⁷⁶, וּבְרוּצֵי מִדּוֹת הַיָּבֵשׁ – חֵל⁷⁷.
18 פָּרָק שְׁנִי
19 א. הַקְטָרֶת נַעֲשִׂית בְּכָל שָׁנָה וְשָׁנָה, וְעֲשִׂיתָהּ מִצּוֹת
20 עֲשָׂה, שְׁנָאָמֵר: וְאַתָּה קַח לָךְ סָמִים וְגוֹמֵר. וְנִתְפָּרְשׁוּ
21 בַּתּוֹרָה אֲרֻבָּעָה מִסְּמָמְנִיהָ, וְהֵן: נֶטֶף, וְשַׁחֲלַת, וְחִלְבָּנָה,
22 וְלִבְנָנָה. וְשֶׁאֵר סְמָמְנִיהָ הִלְכָה לְמֹשֶׁה מִסִּינִי.
23 ב. אֶחָד עֶשֶׂר סְמָמִים נֶאֱמָרוּ לוֹ לְמֹשֶׁה מִסִּינִי, וְהֵם
24 שְׁעוֹשִׂין אוֹתָן בְּמִשְׁקַל מִכְּזֵן. וּמוֹסִיפִין עִמָּהֶן בְּלֹא
25 מִשְׁקַל מֶלֶח סְדוּמִית וְכַפֹּת הַיָּרְדֵּן וְעֹשֶׁב אֶחָד שֶׁמַּעֲלָה
26 עֶשֶׂן. וְלֹא הָיוּ יוֹדְעִים אוֹתוֹ אֲלָא אֲנָשִׁים יְדוּעִים, וְהוּא
27 הָיָה הִלְכָה בְּיָדָם אִישׁ מִפִּי אִישׁ.
28 ג. וְהָיוּ מִשְׁקַל אֶחָד עֶשֶׂר סָמָנִיהָ: נֶטֶף וְשַׁחֲלַת וְחִלְבָּנָה
29 וְלִבְנָנָה – מִכָּל אֶחָד מִשְׁקַל שֶׁבַעִים מָנָה. וְהַמָּנָה מֵאָה
30 דִּינָרִין. וּמֵר וּקְצִיעָה וְשִׁבְלַת נֶרְדַּ וְכַרְפּוֹם – מִכָּל אֶחָד
31 עֶשֶׂר מָנָה. קֶשֶׁט – שְׁנַיִם עֶשֶׂר מָנָה. קֶנָּמוֹן –
32 תִּשְׁעָה מָנִים. קְלוּפָה – שְׁלֹשָׁה מָנִים. מִשְׁקַל הַכֹּל: שְׁלֹשׁ
33 מֵאוֹת וְשִׁשִּׁים וְשִׁמּוֹנָה מָנָה. שְׁחוּקִין הַכֹּל הִדֵּק. מוֹסִיפִין
34 לָהּ רִבְעֵי הֶקֶב מֶלֶח סְדוּמִית, וְכַפֹּת הַיָּרְדֵּן וּמַעֲלָה עֶשֶׂן
35 כָּל שָׁהוּא. וּמִקְטִיר מִמֶּנָּה בְּכָל יוֹם עַל מִזְבֵּחַ הַזֶּהָב מָנָה.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

63 שם: במשנה. 64 "הוא שנים עשר לוג" (שם פ"ב הלכה ז). 65 "מחזקת מן המים או מן היין משקל י"ז דינרין וחצי דינר בקירוב" (פ"א מהלכות עירובין הלכה יב). 66 כמו שנאמר (במדבר כח, יד) "ונסכייהם חצי ההין יהיה לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש יין". 67 שלכולן לוג שמן (מנחות פח. פט. ופ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ז). 68 שם פח: 69 שם. שהרי היו שם שלשה לוגין שמן לשתיים עשרה חלות, רביעית לכל חלה (פ"ג שם הלכה ג). 70 כיון שאין לנו דבר למדוד בו. 71 למעלה הלכה ב, וכן מפורש במנחות פז: פח. 72 משנה שם פח. 73 שם. 74 שם ז. במשנה. 75 מה שנזכר מן הכלי אחר שנתמלא (רש"י שם). 76 "ובירוצי היין והשמן קודש, לפי שהוא יורד על גב הכלי, וכלי הלח נמשחו מבפנים ומבחוץ, ולמה יתקדשו הבירוצין אף-על-פי שאין כוונת המודד אלא למה שבכלי בלבד, כדי שלא יאמרו מוציאין מכלי שרת לחול" (שם פ"ב הלכה ט). 77 "בירוצי המדות של סולת חול, שאין גב העשרון קודש" (שם). 1 יבאר בו רבינו כי הקטורת נעשית בכל שנה, וממה עושים אותה.

קִיחַ שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לְיוֹם – יוֹם חֲמִישִׁי כ"ה אִייר – סֵפֶר עֲבוּדָה – הַלְכוֹת כְּלֵי הַמִּקְדָּשׁ

מִתּוֹךְ מַהְדּוּרַת וּגְשָׁל

הַלּוּיִם פְּנוּיִין וּמוֹכְנִין לְעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, בֵּין רָצוּ בֵּין
שֶׁלֹא רָצוּ²⁴; שְׁנֵאֲמָר: וְעֶבֶד הַלּוֹי הוּא אֶת עֲבֹדַת אֹהֶל
מוֹעֵד. וְכֵן לּוֹי שֶׁקָּבַל עָלָיו כָּל מִצְוֹת לְוִיָּה²⁵ חוּץ מִדָּבָר
אֶחָד - אֵין מִקְבָּלִין אוֹתוֹ, עַד שִׁיקָּבַל אֶת כָּלָן.
ב. עֲבוֹדָה שְׁלֵהֶן הִיא שְׂיָהּיו שׁוֹמְרִין אֶת הַמִּקְדָּשׁ. וְיִהְיֶה
מִהֵן שׁוֹעֲרִין לִפְתָּח שַׁעֲרֵי הַמִּקְדָּשׁ וּלְהִגִּיף²⁶ דְּלִתּוֹתָיו,²⁷
וְיִהְיֶה מִהֵן מְשׁוֹרְרִין לְשׁוֹרֵר עַל הַקָּרְבָּן בְּכָל יוֹם.
שְׁנֵאֲמָר: וְשֵׁרֶת בָּשָׂם יִי אֱלֹהֵיו כָּכָל אֲחֵיו הַלּוּיִם. אִי זֶהוּ
שֵׁרֶת שֶׁהוּא בָּשָׂם יִי? הֵנּוּ אוֹמְרִים: זֶה שִׁירָה. וּמִתִּי אוֹמֵר
שִׁירָה? עַל כָּל עוֹלוֹת הַצֶּבֶר הַחוּבָה? וְעַל שְׁלָמֵי עֲצָרָה²⁸
בַּעַת נִסּוּף הַיָּיִץ. אֲכָל עוֹלוֹת נִדְּבָה שֶׁמִּקְרִיבִין הַצֶּבֶר²⁹
לְקִיץ לְמִזְבֵּחַ³⁰, וְכֵן הַנִּסְכִּין הַבָּאִין בַּפְּנֵי עֲצָמָן³¹ - אֵין
אוֹמְרִין עֲלֵיהֶן שִׁירָה³².
ג. לּוֹי הָאוֹנֵן³³ - מִתָּר לְעֶבֶד וּלְשׁוֹרֵר³⁴. וְאֵין פּוֹחֲתִין
מִשְׁנֵים עָשׂוֹר לְוִיִּם³⁵ עוֹמְדִים עַל הַדּוֹכָן בְּכָל יוֹם לִזְמַר
שִׁירָה עַל הַקָּרְבָּן, וּמוֹסִיפִין עַד לְעוֹלָם³⁶. וְאֵין אוֹמְרִין
שִׁירָה אֲלָא בַּפֶּה בְּלֹא כָלִי; שֶׁעָקַר הַשִּׁירָה, שֶׁהִיא
עֲבוֹדָתָהּ, בַּפֶּה. וְאַחֲרֵים הֵיוּ עוֹמְדִים שָׁם מְנַגֵּנִין בְּכָלִי
שִׁיר. מִהֵן לְוִיִּם, וּמִהֵן יִשְׂרָאֵלִים מִיַּחֲסִין הַמִּשְׁאִיִּין
לְכַהֲנָה³⁷. שְׂאִין עוֹלָה עַל הַדּוֹכָן אֲלָא מִיַּחֲסִין. וְאֵין אֵלּוּ
הַמְשׁוֹרְרִים עַל פִּי הַכֹּלִים עוֹלִין לְמַנֵּן הַשָּׁנִים עָשָׂר.
ד. וּבִמָּה הֵם מְנַגְּנִין? בְּנִבְלִים וְחִלְלִים וְכַנּוּרוֹת
וְחִצּוֹצְרוֹת³⁸ וְהַצִּלְצָל³⁹. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי נְבָלִים, וְלֹא
מוֹסִיפִין עַל שִׁשָּׁה. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁנֵי חִלְלִים, וְלֹא
מוֹסִיפִין עַל שָׁנִים עָשָׂר⁴⁰. וְאֵין פּוֹחֲתִין מִשְׁתֵּי חִצּוֹצְרוֹת,⁴¹

1 בַּה וְלֹא עֲשָׂאָה - אֵינוּ חִיֵּב כֶּרֶת, אֲלָא דִּינוּ בְּדִין כָּל
2 הַנִּהְנָה מִן הַקִּדְּשׁ. לֹא חִיֵּבָה תוֹרָה כֶּרֶת אֲלָא לְעוֹשֶׂה
3 בְּמַחֲכָנְתָהּ לְהָרִיחַ בָּהּ.
4 יא. מִזְבֵּחַ הַזֶּהב שֶׁבְּהִיכָל - עָלָיו מִקְטִירִין הַקְטֶרֶת בְּכָל
5 יוֹם, וְאֵין מִקְרִיבִין עָלָיו דָּבָר אֲחֵר. וְאֵם הַקְטִיר עָלָיו
6 קְטֶרֶת אַחֲרֵת שְׂאִינָה כְּזוֹ, אוֹ שֶׁהַקְטִיר עָלָיו קְטֶרֶת כְּזוֹ
7 שֶׁהַתְנַדָּב אוֹתָהּ יָחִיד אוֹ רַבִּים, אוֹ הַקְרִיב עָלָיו קָרְבָּן, אוֹ
8 הַסִּיף נֶסֶף - לוֹקָה; שְׁנֵאֲמָר: לֹא תַעֲלֶה עָלָיו קְטֶרֶת זָרָה
9 וְעוֹלָה וּמִנְחָה וּגְוָמֵר.
10 יב. בַּעַת שְׁמוּלִיכִין אֶת הָאָרוֹן מִמָּקוֹם לְמָקוֹם - אֵין
11 מוּלִיכִין אוֹתוֹ לֹא עַל הַבְּהֵמָה וְלֹא עַל הַעֲגֻלּוֹת, אֲלָא
12 מִצָּה לְנִטְלוֹ עַל הַכֶּתֶף. וְלִפִּי שֶׁשָּׂכַח דָּוָד וַיִּשְׂאֹף עַל
13 הַעֲגֻלָּה, נִפְרָץ פָּרִץ בַּעֲזָא. אֲלָא מִצָּה לְנִשְׂאֹף עַל הַכֶּתֶף,
14 שְׁנֵאֲמָר: כִּי עֲבֹדַת הַקִּדְּשׁ עֲלֵהֶם בַּכֶּתֶף יִשְׂאוּ.
15 יג. כְּשֶׁנּוֹשְׂאִים אוֹתוֹ עַל הַכֶּתֶף - נוֹשְׂאִין פָּנִים כְּנֶגֶד
16 פָּנִים, וְאַחֲוִירָהֶם לַחוּץ וּפָנֵיהֶם לְפָנִים. וְנִזְהָרִים שֶׁלֹא
17 יִשְׁמְטוּ הַבָּדִים מִן הַטְּבָעוֹת. שֶׁהַמְסִיר אֶחָד מִן הַבָּדִים
18 מִן הַטְּבָעוֹת - לוֹקָה; שְׁנֵאֲמָר: בְּטְבַעַת הָאָרֶץ יִהְיֶה
19 הַבָּדִים, לֹא יִסְרוּ מִמֶּנּוּ.

יוֹם חֲמִישִׁי כ"ה אִייר ה'תשע"ה

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

20 א. זָרַע לּוֹי כָּל מִכְדָּל לְעֲבוֹדַת הַמִּקְדָּשׁ, שְׁנֵאֲמָר: בַּעַת
21 הַהִיא הַבְּדִיל יִי אֶת שִׁבְט הַלּוֹי. וּמִצְוֹת עֲשֵׂה לַהֲיוֹת

מִתּוֹךְ רַמב"ם לַעֲמֹס - הוֹצֵאת מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

(1) יתבאר בו כי כל זרע לוי מובדל לעבודת המקדש, ודין בן לוי שקבל עליו כל מצות לוייה חוץ מדבר אחד. (2) בספרי (לבמדבר יח, כג) "לפי שהוא אומר חלף עבודתם שומע אני רצה יעבוד לא רצה לא יעבוד [שכיוון שנאמר "חלף עבודתם" הרי זו כמצוות עשה שמתן שכרה בצידה, שאין כופין עליה], תלמוד לומר ועבד הלוי הוא בעל כורחו". (3) לשורר, לשמור ולהיות שוער. (4) לסגור. (5) ומה שאמרו (סוכה נו:): "מגיפי דלתות שבמקדש היו נוטלין שכון מלחם הפנים", הרי שכהנים מגיפים הדלתות (שהרי רק הכהנים מותרים לאכול לחם הפנים) - הכוונה לשלושת המקומות שהיו הכהנים שומרים שם מגיפים הם [=הכהנים] את הדלתות, אבל במקומות אחרים היו הלויים מגיפים את הדלתות. (6) שמזכירין בו שם שמים. (7) שנאמר (במדבר י, י) "ותקעתם בחצוצרות על עולותיכם", עולותיכם משמע של כל ישראל, דהיינו עולות ציבור חובה. (8) שנאמר "על עולותיכם ועל זבחי שלמיכם" - מה עולה קדשי-קדשים אף שלמים קדשי-קדשים, והם כבשי עצרת שהם שלמי צבור. (9) "שאין אומרים שירה אלא על היין, שנאמר (שופטים ט) ותאמר להם הגפן החדלתי את תירושי המשמח אלקים ואנשים, אם אנשים משמח אלקים במה משמח? מכאן שאין אומרים שירה אלא על היין". (10) "ממותר תרומות הלשכה". (11) כשהוא בטל מנדרים ונדרות לוקחין עולות ומקריבין למזבח. (12) ואפילו של צבור "כגון שהביאו קרבן ציבור ולא הביאו נסכים עמו והביאום למחר, דאמר מר מנחתם ונסכיהם אפילו למחר". אבל נסכים של יחיד אין טעונים שירה אפילו אם באים עם הקרבן. (13) על עולת נדבת צבור אין אומרים - "מה שלמים קבוע להם זמן אף עולה קבוע לה זמן לאפוקי נדבת ציבור שאין קבוע לה זמן" ועל נסכים הבאים בפני עצמן אין אומרים, שאין אומרים אלא על אכילה ושתייה. ובעיא שלא נפשטה היא ופסקה רבינו לקולא. (14) "זה שמת לו מת מן הקרובים שהוא חייב להתאבל עליהן ביום המיתה בלבד הוא הנקרא אונן דין תורה ולילה הוא אונן מדברי סופרים". (15) כן הוא בספרא פרשת שמני (פרק ב הלכה ט) לעניין שיר ואם שיר שצריך שמחה מותר, - כל שכן עבודה אחרת שמותרת. (16) במשנה, כנגד תשעה כינורות ושני נבלים וצלצל אחד, שנאמר (דברי הימים-א כה, ט) "הוא ואחיו ובניו שנים עשר". [ואף על פי שהם לא שרו אלא בפה ולא בכלי, כמפורש להלן, - העמידו מספר הלויים המשוררים בפה כנגד מספר המנגנים בכלים. (17) כיוון שמספרם גם כנגד תשעה כינורות והרי על כינורות מוסיפין עד לעולם]. (18) שכהנים היו נושאים בנותיהן. (19) מיני כלי שיר. (20) הם שתי חתיכות רחבות של מתכות ומכים זו על זו. (21) וזהו כנגד שנים עשר יום שהחליל

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קיט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ולא מוסיפין על עשרים ומאה²². ואין פוחתין מתשעה
- 2 פנורות, ומוסיפין עד לעולם. והצלצל אחד בלבד.
- 3 ה. בימי המועדות כלם ובראשי חדשים היו הכהנים
- 4 תוקעים²³ בחצוצרות בשעת הקרבן והלויים אומרים
- 5 שירה; שנאמר: וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
- 6 חדשכם ותקעתם בחצצרת. החצצרה היתה נעשית מן
- 7 עשת של כסף²⁴. עשה אותה מן הגרטאות של כסף²⁵
- 8 - כשרה²⁶; משאר מיני מתכות - פסולה. והחלילין
- 9 שהיו מנגנין בהן היה אבוב²⁷ שלהן²⁸ של קנה, מפני
- 10 שקולו ערב. ולא היה מחלק אלא באבוב יחיד, מפני
- 11 שהוא מחלק קפה²⁹.
- 12 ו. בשנים עשר יום בשנה החליל מכה³⁰ לפני המזבח:
- 13 בשחיטת פסח ראשון³¹, ובשחיטת פסח שני³², וביום
- 14 טוב הראשון של פסח, וביום הראשון של עצרת³³,
- 15 ובשמנה ימי החג³⁴. וחליל זה³⁵ דוחה שבת, מפני
- 16 שהוא חליל של קרבן, וחליל של קרבן עבודה היא
- 17 ודוחה את השבת.
- 18 ז. אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו

- 19 חמש שנים תחלה. שנאמר: זאת אשר ללויים מן חמש
- 20 ועשרים שנה, וכתוב אחד אומר: מן שלשים שנה. הא
- 21 כיצד³⁶? חמש ללמד, ואינו נכנס לעבודה עד שיגדיל
- 22 ויהיה איש³⁷; שנאמר: איש איש על עבדתו.
- 23 ח. זה שנאמר בתורה בלויים: ומן חמשים שנה ישוב
- 24 מצבא העבדה - אינו אלא בזמן שהיו נושאים המקדש
- 25 ממקום למקום, ואינו מצוה נוהגת לדורות. אבל
- 26 לדורות - אין הלוי נפסל בשנים³⁸ ולא במומין³⁹ אלא
- 27 בקול; שיתקלקל קולו⁴⁰ מרב הזקנה⁴¹ - יפסל לעבודתו
- 28 במקדש. ונראה לי, שאינו נפסל אלא לומר שירה, אבל
- 29 יהיה מן השוערים⁴².
- 30 ט. שמואל הרואה⁴³ ודוד המלך חלקו⁴⁴ הלויים
- 31 לארבעה ועשרים משמרות, ועובד משמר בכל שבת.
- 32 וכל אנשי משמר מחלק אותם ראש המשמר לבתי
- 33 אבות, וכל יום מימי השבת עובדים בו אנשים
- 34 ידועים⁴⁵. וראשי האבות מחלקין אלו העובדים ביום
- 35 שלהן איש איש על עבודתו⁴⁶. וכל הלויים מזהירין על
- 36 עבודת המזבח, שנאמר: אך אל כלי הקדש ואל המזבח

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מכה לפני המזבח. (22) שם יג: שנאמר (דברי הימים ב, ה, יב) "ועממהם כהנים למאה ועשרים מחצירים בחצוצרות", שיותר ממאה ועשרים מערבב הקול. (23) כמפורש בתורה (במדבר י, ח) "ובני אהרן הכהנים יתקעו בחצוצרות והיו לכם לחקת עולם לדורותיכם", (24) מנחות כח. שנאמר (במדבר י, ב) "שתי חצוצרות כסף מקשה תעשה אותם", דהיינו מן העשת של מעשה הקשת הקורנס. ורק חצוצרות של כהנים היו מן הכסף, אבל בחצוצרות של לויים לא כתב כן רבינו לפי שאינם אלא מדרבנן. (25) שבירי כסף. (26) שנאמר במנורה "מקשה היא" - "היא [מקשה] ולא חצוצרות". (27) ואבוב הוא הקנה של החליל. (28) כלומר, של החלילים. (29) כשהיה מגיע לסיום הנעימה, היה אחד מהחלילין מאריך לאחר שתקת האחרים, שלא היו מסיימים כולם בבת אחת, אלא אחד היה מסיים לבסוף וזהו נוי גדול. (30) שהיו נקבים בחליל, ומכה באצבעו על הנקב להנעים את הקול. (31) בארבעה עשר לחודש ניסן. (32) ש"מ שהיה טמא בשעת שחיטת הפסח שאין שוחטין עליו, או שהיה בדרך רחוקה או נאנס באונס אחר, או ששגג ולא הקריב בראשון, הרי זה מביא פסח ב"ד לחודש השני". (33) חג השבועות. וכן הוא בגמרא שם. וייתכן כי בא למעט ימי ההשלמה שלאחר העצרת, שאין בהם חליל. (34) חג הסוכות. (35) כתב רש"י (בסוכה נ:), שחליל לא דווקא, והוא הדין שהנבלים והכינורות דוחים את השבת. ורק חליל זה דוחה את השבת, אבל חליל של בית השואבה אינו דוחה. (36) אי אפשר שלשים שכבר נאמר חמש ועשרים, ואי אפשר לומר חמש ועשרים שכבר נאמר שלשים (גמרא שם). (37) ולמעלה דקדק וכתב "אין בן לוי נכנס לעזרה לעבודתו עד שילמדוהו חמש שנים תחילה וכו'", ולא כתב שאינו נכנס לעבודה עד שיהא בן שלשים, שכל עיקר הלימוד משני הפסוקים הנ"ל אינו ללמד על הגיל, אלא על הלימוד חמש שנים, ולפי זה בכל גיל שהוא, אם למד חמש שנים כשר הוא לעבודה לכשהגדיל. ומה שאמרו בחולין כד. שכן לוי כשר מבן שלשים, אינו אלא באהל מועד, אבל בבית עולמים שאינו נפסל אחרי חמישים שנה אינו פסול גם לפני כן. (38) שנאמר (במדבר ד, מז) "מבן שלשים שנה ומעלה ועד בן חמשים שנה, כל הבא לעבוד עבודת עבודה ועבודת משא באהל מועד" - "לא אמרתי (מבן שלשים ועד בן חמשים דווקא) אלא בזמן שהעבודה בכתף (ולא בבית עולמים)". (39) [כן כתב גם בפירוש המשנה בחולין שם. אבל זה צריך עיון, שהרי במומין אינם נפסלים גם באהל מועד שבמדבר]. (40) חולין שם. שנאמר (דברי הימים ב, ה, יג) "ויהי כאחד למחצצרים ולמשוררים להשמיע קול אחד". הרי שצריכים לבשם את קולם, שיהא נראה כקול אחד ואם נתקלקל אינו כקול אחד עם האחרים. (41) והוא הדין אם נתקלקל מסיבה אחרת. (42) שהרי גם בזמן שהיו ישראל במדבר, שהלוי נפסל בשנים, כשר הוא לנעילת שערים, כמפורש בספרי שם. ולשורר בכלי שיר, כשר בוודאי, שלא גרע חלקו מישראלים מיוחסים, ראה למעלה הלכה ג. (43) הנביא. "כי לנביא היום ייקרא לפנים הרואה". (44) תוספתא תענית פרק ג על פי הפסוק בדברי הימים (א ט, כב) "המה יסד דוד ושמואל הרואה באמונתם". (45) כלומר, "ראש משמר היה מסיים (=מסמך) היום שיעבוד בו בית אב זה וכן לכל בית אב - יומו". (46) כלומר, ראש בית אב מסיים לכל אנשי בית אב שביומו לפלוני עבודה זו לפלוני עבודה זו. ובכהנים לא מצאנו אלא שראש המשמר מחלק משמרו לבתי אבות, אבל לא מצאנו שראש בית אב מחלק עבודת הכהנים בכל יום אלא על ידי פייסות (=גורלות) היו מחלקים, לפי שבכהנים לא היו כולם זוכים לעבודה לפיכך הוצרכו לפייסות, אבל בלויים לא הוצרכו לכך לפי שהייתה עבודה לכל אחד ואחד מהם.

- 1 לא יקרבו ולא ימתו. לא יקרבו - לעבודה, אבל לגע -
- 2 מתירין⁴⁷.
- 3 י. וכשם שהלויים מזהרין שלא לעבד עבודת הכהנים,
- 4 כן הכהנים מזהרין שלא לעבד עבודת הלויים; שנאמר:
- 5 גם הם גם אתם. וכן הלויים עצמם מזהרים שלא יעשה
- 6 אחד מלאכת חברו, שלא יסיע המשוור לשווער ולא
- 7 השווער למשוור; שנאמר: איש איש על עבדתו ואל
- 8 משאו.
- 9 יא. לויים שעבדו עבודת הכהנים או שסיע לוי
- 10 במלאכה שאינה מלאכתו - חביבין מיתה⁴⁸ בידי שמים;
- 11 שנאמר: ולא ימתו. אבל כהן שעבד עבודת לוי - אינו
- 12 במיתה, אלא בלא תעשה⁴⁹.
- 13 **פרק רביעי**
- 14 א. הכהנים הבדלו מפלל הלויים לעבודת הקרבנות,
- 15 שנאמר: ויבדל אהרן להקדישו קדש קדשים. ומצות
- 16 עשה היא להבדיל הכהנים ולקדשם ולהכינם לקרבן².
- 17 שנאמר: וקדשתו פי את לחם אלהיך הוא מקריב.
- 18 ב. וצריך כל אדם מישאל לנהוג בהן כבוד הרבה³

- 19 ולהקדים אותם לכל דבר שבקדשה: לפתח בתורה
- 20 ראשון⁴, ולכרף ראשון⁵, ולטל מנה יפה ראשון⁶.
- 21 ג. משה רבנו חלק הכהנים⁷ לשמונה משמרות, ארבעה
- 22 מאלעזר וארבעה מאיתמר. וכן היו עד שמואל הנביא.
- 23 ובימי שמואל חלקם הוא ודוד המלך לארבעה ועשרים
- 24 משמר⁸, ועל כל משמר ומשמר ראש אחד ממנה⁹.
- 25 ועולין לירושלים לעבודה¹⁰ משמר לכל שבת, ומיום
- 26 השבת ליום השבת הן מתחלפין, משמר יוצא והאחר
- 27 שהוא אחרי נכנס, עד שיגמרו. וחוזרין חלילה.
- 28 ד. ומצות עשה להיות כל המשמרות שנים כרגלים¹¹.
- 29 וכל שיבוא מן הכהנים כרגל ורצה לעבד - עובד וחולק
- 30 עמהם, ואין אומרין לו: לך עד שיגיע משמרך. שנאמר:
- 31 וכי יבא הלוי¹² מאחד שעריך¹³ וגומר.
- 32 ה. במה דברים אמורים¹⁴? בקרבנות הרגלים¹⁵,
- 33 ובחלוק לחם הפנים¹⁶, ובחלוק שתי הלחם של עצרת;
- 34 אבל נדרים ונדבות ותמידין - אין מקריבין אותן אלא
- 35 משמר שזמנו קבוע¹⁷ ואפלו כרגל. שנאמר: חלק כחלק
- 36 יאכלו, לבד מקבירי על האבות. כלומר: חלק כחלק
- 37 יאכלו בקרבנות הצבור¹⁸, ואין חלק כחלק בשאר

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(47) ספרי זוטא פרשת קרח (הובא בילקוט שמעוני שם ובספר המצוות לא תעשה עב בשם מכילתא). וכן הוא בפרק י"א מהלכות מטמאי משכב ומושב הלכה יא, שהיו אומרים להם היהירו אל תגעו בשלחן שלא טטמאוהו, ולפי דעת רבינו הדברים אמורים לזרים. הרי שבלי החשש של טומאה היו מותרין ליגע. (48) ערכין שם וכאביי. ואף שלפנינו בגמרא שם מפורש שמסייע אינו עובר אלא על גזירת חכמים, נראה שנוסחא אחרת הייתה שם לפני רבינו. והמדובר כשחברו לא היה יכול לעשות בלי סיועו שאם לא כן אין לחייבו, שהרי "מסייע אין בו ממש". (49) הראב"ד השיגו וכתב עליו: "והלא כבר נאמר ולא ימותו גם הם גם אתם ובספרי נמי הרי דריש ליה לעונש ואזהרה". אבל רבינו סמך על המכילתא (ספרי זוטא) שהביא בספר המצוות (לאווין עב). וזו לשון הספרי זוטא שם (הובא בילקוט שמעוני שם): במה דברים אמורים בעבודת המשכן, אבל בעבודת בית האלקים הלויים על הכהנים במיתה, ואין הכהנים על הלויים אף בלא תעשה, ונראה שרבינו גרס: "ואין הכהנים על הלויים אלא בלא תעשה". (1) יתבאר בו כי הכהנים הובדלו מכל שבט לוי לעבודת המקדש, ושצריך להקדימם לכל דבר שבקדושה, ולכבדם. (2) [יתכן כי הכוונה למה שאמרו במדות פ"ה משנה ד: "לשכת הגזית – סנהדרין גדולה של ישראל יושבת ודנה את הכהונה וכו' שלא נמצא בו פסול לובש לבנים וכו', ויום-טוב היו עושין שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן הכהן, וכך היו אומרים: ברוך המקום ברוך-הוא שלא נמצא פסול בזרעו של אהרן, וברוך-הוא שבתר באהרן ובבניו לעמוד לשרת לפני ה' בבית קדש-הקדשים". וזוהי המצוה על הסנהדרין "לקדש הכהנים ולהכינם לקרבן", כלומר, לחקור ולדרוש ולברר ולהכשירם לעבודת הקרבנות, ועיין ביריעות שלמה). (3) גיטין נט: כן הביא גם בספר המצוות (עשה לב). אבל לפנינו בגמרא שם "לפתוח ראשון". ועיין פירש"י שם. (5) ברכת המוציא וברכת המזון (רש"י בגיטין שם). (6) שאם בא לחלוק עם ישראל, עושה ישראל שני חלקין שווין, וכהן בורר איזה שירצה (רש"י שם). "וזה כולו כשאין שם חכם גדול ממנו, אבל אם היה ממזר תלמיד-חכם, וכהן גדול עם-הארץ – ממזר תלמיד-חכם קודם" (פירוש המשניות שם פרק ה). (7) תענית כז. (8) היינו ששמואל חלקם לשש עשרה משמרות, ודוד העמידן על עשרים וארבע (גמרא שם). (9) הוריות יג. (10) תענית כז. במשנה. (11) סוכה נה: במשנה. ובספר המצוות (עשה לו) כתב רבינו: "שנצטוינו שיהיו הכהנים עובדים במשמרות, היינו בכל שבוע תעבוד משמרת, ולא תהיה יד הכל מעורבת אלא ברגלים בלבד". הרי שעיקר המצוה היא לעבוד בכל השנה במשמרות, ולא כמו שכתב כאן שעיקר המצוה היא לעבוד ברגלים ביחד, ועיין "ספר המצוות לעם" עמוד עב הערה קסג. (12) כלומר, הכהן (רש"י שם), ראה להלן הלכה ו. (13) וגומר: "ובא בכל אות נפשו וגו' ושרת", וממה שנאמר "מאחד שעריך" למדו (סוכה שם) שהמדובר ברגלים, ראה להלן הלכה ו. (14) משנה שם. (15) ולא פר העלם דבר של ציבור, שעירי עבודה-זרה ועולות לקין המזבח (שם נו). שכולם אינן חובות הרגל. (16) בשבת שבתוך הרגל. ואף-על-פי שאינו מחובת הרגל (וראה להלן שעבודת לחם הפנים באמת אינה אלא במשמר הקבוע) – למדו כן (שם) מפסוק מיוחד "חלק כחלק יאכלו", שישנה אכילה (ולא הקרבה) שאף היא לכל המשמרות, והיינו חילוק לחם הפנים, שאין בו אלא אכילה, שהרי העבודות שבו כבר נעשו בשבת הקודמת. (17) משנה שם. (18) [כלומר, כל מה שאמרנו למעלה ("וכי יבוא הלוי מאחד שעריך – ושרת", שבקרבנות הרגלים כולם שוים, וכמו כן בחילוק לחם הפנים, אף-על-פי שאינו מחובת הרגלים, כיון שאינו אלא אכילה כולם שוים) – כל זה אינו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 הדברים, שפך חלקו אותם האבות וקבעום כל משמר
- 2 ומשמר בשבתו.
- 3 ו. וכן עבודת לַחם הפנים¹⁹ - במשמר שזמנו קבוע²⁰;
- 4 אכל עבודת שתי הלחם²¹ - בכל המשמרות²². ומנין
- 5 שאינו מדבר אלא ברגלים²³ שנגמר: מאחד שעריך
- 6 מכל ישראל - בשעה שכל ישראל באין בשער אחד.
- 7 ומנין שאינו מדבר אלא בכהנים? שנגמר: חלק בחלק
- 8 יאכלו, ואין שם מתנות במקדש להאכל אלא לכהנים
- 9 בלבד²⁴.
- 10 ז. וכן כהן²⁵ שהיה לו קרבן - הרי זה בא למקדש
- 11 ומקריבו בכל יום שירצה; שנגמר: ובא בכל אות נפשו
- 12 ושרת. ואפלו חטאתו ואשמו הוא מקריב²⁶ ומכפר על
- 13 ידי עצמו, והעור של קרבנו ואכילתו שלו. ואם רצה
- 14 לתן את קרבנו לכל כהן שירצה²⁷ להקריבו - נותן, ועור
- 15 הקרבן ועבודתו לאותו הפה בלבד שנתן לו.
- 16 ח. היה הפה בעל הקרבן²⁸ בעל מום - נותן קרבנו
- 17 לאנשי משמר, והעור שלהם²⁹. היה זקן או חולה שיכול

- 18 לעבד על ידי הדחק³⁰ - נותן קרבנו לכל כהן שירצה,
- 19 והעור והעבודה לאנשי משמר. ואם אינו יכול לעבד
- 20 כלל - הרי הקרבן פלו לאנשי משמר.
- 21 ט. היה טמא בקרבנות הצבור וכל הכהנים טמאים³¹ -
- 22 נותנו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר, ועורו
- 23 ועבודתו לאנשי משמר הטמאים³².
- 24 י. היה הקרבן של כהן גדול³³ והיה אונן - נותנו לכל
- 25 כהן שירצה, ועורו ועבודתו לאנשי משמר. פיון שכהן
- 26 גדול האונן ראוי לעבודה³⁴, כמו שיתבאר³⁵, הרי זה
- 27 עושה שליח לקרבנו.
- 28 יא. כל ראש משמר ומשמר מחלק משמרו לבתי
- 29 אבות³⁶, עד שיהיה כל בית אב ואנשיו עובד ביום
- 30 אחד מימות השבת, והאחר ביום של אחריו, והאחר
- 31 ביום של אחריו. ולכל בית אב ואב ראש אחד ממה
- 32 עליו³⁷.
- 33 יב. ומנין כהן גדול³⁸, הוא ראש לכל הכהנים.
- 34 ומושחין אותו בשמן המשחה, ומלבישין³⁹ אותו בגדי

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

אלא "בקרבנות הציבור", היינו בדברים שנשארו לציבור ולא חלקו אותם האבות, היינו חובת הרגל וחילוק לחם הפנים, אבל בדברים שכבר חלקו האבות, כלומר דברים שאינם מחובת הרגל, - אינם אלא למשמר הקבוע באותו שבת, ועיין הר המורה). (19) תוספתא סוכה פרק ד (הוצאת צוק"מ עמוד 200 7). (20) שאינו מחובת הרגל. (21) תוספתא שם. (22) "שהן באות חובת הרגל" (תוספתא שם). (23) סוכה נה: (24) בספרי פרשת שופטים (לדברים יח, ו) למדו כן ממה שנאמר "ושרת" - "בראוי לשרות, יצאו לויים שאינן ראויין לשירות". ועיין כסף-משנה. (25) בבא קמא קט: (26) מנחות עד. (27) פירוש, אף אם אינו מאותו המשמר (אור שמח). (28) בבא קמא שם. (29) בברייתא שלפנינו שם: "ועבודתה ועורה שלו". אבל רש"י שם מביא כנוסחת רבינו: "עבודתה ועורה לאנשי משמר" (עיין כסף-משנה). וכן הוא בירושלמי יבמות פ"א הלכה ו. וראה להלן פ"י מהלכות מעשה הקרבנות הלכה יז, שכהן בעל מום חולק בקדשים ואוכל, וקל-חומר כאן כשהקרבן שלו, שבוודאי חולק ואוכל. והוא-הדין שיש לו חלק בעורות, שכל שיש לו חלק בבשר, יש לו חלק בעורות (שם הלכה כא). (30) שם קי. על מה שאמרו בברייתא: "ואם היה זקן או חולה, נותנה לכל כהן שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר" - שאלו: "הא זקן או חולה היכי דמי, אי דמי עבד עבודה, עבודתה ועורה נמי תהוי ידיה (כמבואר למעלה הלכה ז, וראה בירושלמי יבמות שם). ואי דלא מצי עבד עבודה, שליח היכי משוי? אמר רב פפא, שיכול לעשות על-ידי הדחק. עבודה, דכי עבד על-ידי הדחק, עבודה היא ומשוי שליח (=כל כהן שירצה, כנ"ל). אכילה, דכי אכיל על-ידי הדחק, אכילה גסה היא, ואכילה גסה לאו כולם היא, משום הכי, עבודתה ועורה לאנשי משמר". (31) כלומר, כל הכהנים שבכל המשמרות, כמו שכתב להלן בפ"ד מהלכות ביאת המקדש הלכה יד, שטומאה דחוייה היא בציבור, ואם ישנם כהנים טהורים במשמר אחר, מחזירים אחריהם. (32) בבבא קמא שם אמרו: "אם היה כהן טמא בקרבן ציבור, נותנה לכל מי שירצה, ועבודתה ועורה לאנשי משמר. היכי דמי, אי דאיכא טהורים, טמאים מי מצו עבדי. ואי דליכא טהורים, עבודתה ועורה לאנשי משמר, הא טמאים נינהו ולא מצו אכלי. אמר רבא, אימא: לבעלי מומין טהורין שבאותו משמר". ורבינו היפך הדברים, ומכאן השיגו הראב"ד (ועיין כסף-משנה). ובעל אור-שמח תיקן דברי רבינו כדלהלן: "נותנו לאנשי משמר הטמאים ועורו ועבודתו לבעלי מומין טהורים שבאותו משמר". ועדיין ישנה סתירה בין דברי הגמרא לדברי רבינו, שבגמרא שם מפורש שנותנה לכל מי שירצה, ורבינו כתב "נותנו לאנשי משמר". ונראה שלפני רבינו היתה נוסחא אחרת בדברי הגמרא הנ"ל, וכן אמנם מסתבר, שהרי הקרבן הזה אינו שלו, אלא של ציבור (אלא שזכה בו על ידי הפייס, ראה בתוספות ר"ד), ולפיכך אינו בידו לתתו לכל מי שירצה, אלא נותנו לאנשי משמר, וראה באור-שמח שם. (33) בבא קמא שם. (34) אבל אינו ראוי לאכילה, ולפיכך יש לו זכות בעבודה ולא באכילה. (35) להלן פ"ב מהלכות ביאת המקדש הלכה ו. (36) תוספתא תענית פ"ב (הוצאת צוק"מ עמ' 216 16) וירושלמי שם פ"ד הלכה ב. (37) יומא לט. במשנה והוריות יג. (38) עיין בירושלמי יומא פ"א הלכה א שהוא מתמנה בפה, ועיין תוספתא יומא יב: ד"ה כהן גדול, וראה להלן הלכה טו, שאין מעמידים אותו אלא בב"ד של ע"א. (39) כסדר הכתוב: "אשר יוצק על ראשו וגו' ללבוש את הבגדים", הרי המשיחה קודמת ללבישה. וזהו רק לדורות, אבל בעת המילואים של אהרן הכהן היתה הלבישה לפני המשיחה, שכן נאמר (ויקרא ח, ח-יב) "וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' ויצוק משמן המשחה על ראש אהרן", וכן כתב הרמב"ן (שמות כט, ד) וכן מפורש בספרא פ' צו (פרשת המילואים הלכה י) "שלאחר שמלביש, היה

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 פֶּהָנָה גְדוּלָּה⁴⁰; שְׁנָאֲמַר: וְהִכְהֵן הַגְּדוֹל מֵאֲחִיו אֲשֶׁר
- 2 יוֹצֵק וְגוֹמֵר. וְאִם אֵין שָׁם שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה - מְרַבֵּין אוֹתוֹ
- 3 בְּבִגְדֵי פֶהָנָה גְדוּלָּה בְּלִבְדָּ⁴¹; שְׁנָאֲמַר: אֲשֶׁר יוֹצֵק עַל
- 4 רֹאשׁוֹ שְׁמֵן הַמִּשְׁחָה וּמֵלֵא אֶת יָדוֹ לִלְבַּשׁ אֶת הַבְּגָדִים
- 5 - כְּשֶׁם שֶׁמֶתְרַבֶּה בְּשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה, כִּף מִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים.
- 6 יג. פִּיִּצְדָּ⁴² מְרַבֵּין אוֹתוֹ בְּבִגְדִים? לֹבֵשׁ שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים
- 7 וּפּוֹשֵׁט וְחוֹזֵר וְלֹבֵשׁ לְמַחֵר שְׁבַעַת יָמִים יוֹם אַחֵר יוֹם;
- 8 שְׁנָאֲמַר: שְׁבַעַת יָמִים יִלְבָּשׁ הִכְהֵן תַּחֲתֵיו מְבִינֵיו. וְכֵשֶׁם
- 9 שְׂרָבִי בְּגָדִים שְׁבַעַת, כִּף מִשְׁיחָה בְּשְׁמֵן שְׁבַעַת, יוֹם
- 10 אַחֵר יוֹם. וְאִם עָבַד⁴³ קֹדֶם שְׁיִתְרַבֶּה בְּבִגְדִים כָּל שְׁבַעַת
- 11 אוֹ קֹדֶם שְׁיִמְשַׁח כָּל שְׁבַעַת - עֲבֹדָתוֹ כְּשֶׁרָה; הוּאֵיל
- 12 וְנִתְרַבֶּה אוֹ נִמְשַׁח פַּעַם אַחַת - נַעֲשֶׂה כִּהֵן גְּדוֹל לְכָל
- 13 דְּבָרָה⁴⁴.
- 14 יד. אֵין⁴⁵ בֵּין כִּהֵן מְשֹׁחַ בְּשְׁמֵן הַמִּשְׁחָה לְמִרְבֶּה בְּגָדִים
- 15 אֶלֶּא פֶר שֶׁמִּבְּיֵא כִהֵן הַמִּשְׁחָה אִם שִׁגַּג בְּאַחַד מִן הַמִּצְוֹת
- 16 שֶׁחֵיב עֲלֵיהֶן חֲטָאָה, שְׁנָאֲמַר: אִם הִכְהֵן הַמִּשְׁחָה יִחַטֵּא
- 17 וְגוֹמֵר; אֲבָל לְשָׁאֵר הַדְּבָרִים שְׁוִים הֵם.
- 18 טו. אֵין מַעֲמִידִין כִּהֵן גְּדוֹל אֶלֶּא בֵּית דִּין שֶׁל אֶחָד

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

מושחין". לפי שכל הכלים שהיו בימי משה משחיתן מקדשתן, והיו צריכים למשוח גם את הבגדים, ולא משחו אותם בפניעצמן אלא משחום על גבי הכהן הגדול. וכן כתב הראב"ד בפירושו לספרא שם: כשמן הטוב וכו' שיויר על פי מדותיו, כלומר, שמה שהיה יורד השמן על פי מדותיו נתקדשו הבגדים, נמצא משחית הבגדים היתה ביחד עם משחית אהרן (יריעות שלמה). (40) "הארבעה של כל כהן (=כתנות, מכנסים, מצנפת ואבנט), ומעיל ואפוד, וחושן וציץ" (להלן פ"ח הלכה ב). (41) ראה גם למעלה פ"א הלכה ח. (42) יומא ה. (43) (לכתחילה אינו עובד, לפי שלכתחילה אינו חשוב כהן גדול עד שיהיו ריבוי שבעה ומשיחה שבעה, ואם כן הרי הוא כמיותר בגדים) (להלן פ"ה הלכה ה), אלא שבדיעבד הרי הוא ככהן גדול ועבודתו כשרה, ועיין ראב"ד. (44) כן הוא ביומא שם, וכן הוא בספרא פ' אמור (פרשה ב הלכה ב): "נתרבה יום אחד ונמשח יום אחד, ואפילו שעה אחת מניין? תלמוד לומר אשר יוצק על ראשו שמן המשחה, אפילו שעה אחת. ומילא ידו ללבוש את הבגדים - אפילו שעה אחת". (45) מגילה ט: במשנה. (46) תוספתא סנהדרין פ"ג (הוצאת צוקרמנדל עמ' 17 418). (47) ספרא פ' צו (פרשה ג הלכה ד). (48) שהרי הוקשו משיחה וריבוי, ראה למעלה הלכה יב (כסף-משנה). ועוד אפשר ללמוד ממה שנאמר "שבעת ימים ילבשם" (קריית ספר). (49) [בספרא פ' צו (שם) למדו כן ממה שנאמר "ביום המשח אותו" - "אותו" - אין מושחים שני כהנים גדולים כאחד". וכן הוא בירושלמי יומא פ"א הלכה א. הרי לא אמרו אלא "אין מושחין" ולא דיברו על ריבוי בגדים. ורבינו שכתב "ואין ממניין", נראה שכלל גם ריבוי בגדים בדין זה, היינו משום שהוקש ריבוי בגדים למשיחה כמבואר למעלה. ועוד שבירושלמי שם מפרש רבי יוחנן הטעם משום איבה, ואם כן אין חילוק בין ריבוי למשיחה, וראה להלן הלכה יט. (50) כן הוא במלכים ב (כג, ד) "ויצו המלך את חלקיהו הכהן הגדול ואת כהני המשנה". ושם כה, יח: "את שריה כהן הראש, ואת צפניהו כהן משנה" (אור שמח). (51) במקרא לא נמצא אלא "סגנים" (בלשון רבים). ואם כן ביחיד, אפשר לנקד או סגן על משקל מלך המלכים, או סגן על משקל דבר דברים. (52) כן הוא בסנהדרין יט. "היינו סגן, היינו ממונה". (53) משנה יומא לט. סנהדרין שם ומנחות צד. (54) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב. (55) בלשון יוון שר כללי (תפארת ישראל שקלים שם אות יט). (56) ירושלמי שם. "והביאו אסמכתא שלא יהיו ממונים על ממן הקהל פחות משנים, מפסוק והם יקחו את הזהב, ומיעוט כל לשון רבים - שנים" (פירוש המשניות שקלים שם). (57) שקלים פ"ה משנה ב. ובהוריות יג. "מאי אמרכל? אמר רב חסדא: אמר כלל" (=שממונה על כולם ואין משיבין על דבריו - רש"י). וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 8). "ותרגום: ונשיא נשיאי הלוי (במדבר ג, לב) ואמרכלא דממנא על רברבי לואי" (פירוש המשניות שקלים שם). (58) שקלים שם. (59) בתוספתא שקלים שם: "אמרכל מה היו עושין, שבע מפתחות העזרה בידן". וכן כתב רבינו למעלה פ"ה מהלכות בית הבחירה הלכה ד, ששבעה שערים היו לעזרה. (60) ומה ששינו בתמיד פ"א משנה א, שהמפתחות היו בידי זקני בית אב, וכן כתב רבינו למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה ה - יתכן כי זקני בית אב הם האמרכלים (מעשה רוקח, ועיין משנה-למלך). ואף-על-פי-כן לא היו פותחים אלא ברשות הממונה על נעילת שערים (להלן פ"ז הלכה ג). וראה בהר המוריה. (61) תוספתא שקלים שם. (62) משנה שקלים שם. (63) תוספתא שקלים שם. (64) ברמב"ם כתב-יד על קלף: "לדברים הראוין להוצאה" (תוספת ראשונים בשקלים שם). (65) הוריות יג. בברייתא, והיינו להקדים את המשוח ולהחיותו, אם זקוק לכך, או לפדותו מבית השביה לפני שנוקקים להחיות ולפדות את המרובה-בגדים (גמרא שם): (66) [וצריך עיון, הרי "אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת" (למעלה הלכה טו). ועוד, שבבית ראשון, שהיה שמן

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום חמישי כ"ה אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכג

מתוך מהדורת וגשל

- 1 ומרבה בגדים העומד לשרת קודם למשוח שעבר
- 2 מחמת קרי⁶⁷. והעובר מחמת קרי קודם לעובר מחמת
- 3 מום⁶⁸. והעובר מחמת מום קודם לכהן משוח
- 4 מלחמה⁶⁹. ומשוח מלחמה קודם לסגן⁷⁰. וסגן קודם
- 5 לקתיקול⁷¹. וקתיקול קודם לאמרפל. ואמרפל קודם
- 6 לגזבר. וגזבר קודם לראש משמר. וראש המשמר קודם
- 7 לראש בית אב. וראש בית אב קודם לכהן הדיוט משאר
- 8 הפהנים. נמצאו הפהנים תמיד שמנה מעלות⁷² זו
- 9 למעלה מזו.
- 10 כ. כשימות המלך או כהן גדול או אחד משאר הממנים
- 11 - מעמידין תחתיו בנו⁷³ או הראוי לירשו. וכל הקודם
- 12 לנחלה⁷⁴ - קודם לשררות המת. והוא שיהיה ממלא

- 13 מקומו⁷⁵ בחכמה⁷⁶, או ביראה⁷⁷ אף על פי שאינו כמותו
- 14 בחכמה⁷⁸. שגאמר במלך: הוא ובניו בקרב ישראל -
- 15 מלמד שהמלכות ירשה. והוא הדין לכל שררה שבקרב
- 16 ישראל, שהזוכה לה - זוכה לעצמו ולזרעו.
- 17 כא. משוח מלחמה - אין בנו מתמנה תחתיו⁷⁹ לעולם,
- 18 אלא הרי הוא פשאר הפהנים⁸⁰: אם נמשח למלחמה -
- 19 נמשח, ואם לא נמשח - לא נמשח. וכשכהן משוח
- 20 מלחמה משמש במקדש - משמש בארבעה פלים,
- 21 פשאר פהנים. מעלין משררה לשררה גדולה ממנה,
- 22 ואין מורידין⁸¹ אותו לשררה שהיא למטה ממנה;
- 23 שמעלין בקדש ולא מורידין. ואין מורידין לעולם
- 24 משררה שבקרב ישראל אלא אם סרח⁸².

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

המשחה, לא היו מרבים בבגדים, ובבית שני לא היה שמן המשחה כלל. ועיין תוספות בהוריות שם ובזיר מ. ד"ה וכן משוח. ונראה שדעת רבינו, שאף-על-פי שאין מושחין שני כהנים גדולים כאחד, וגם אין מרבים שני כהנים גדולים בבגדים כאחד (ראה למעלה הלכה טו) – אין איסור למשוח האחד והשני לרבות בבגדים, שהרי כל טעמו של איסור זה הוא משום איבה, כמפורש בירושלמי (יומא פ"א הלכה א, וראה למעלה שם), וכל זה אינו אלא כששניהם שווים: שניהם משוחים או שניהם מרובים בבגדים, אבל כשאחד משוח ואחד מרובה בבגדים, שאינם שווים, שהרי משוח קודם למרובה בבגדים – כשיש צורך בכך, כגון שחלה הכהן הגדול או נזדקן, אין איבה כלל. וכמו שאמרו בעבודה זרה נה. "כלום מתקנא אלא חכם בחכם וגביבור בגיבור ועשיר בעשיר". וכן אמרו ביומא עג. (לפי נוסחת כ"י מינכן) "כי אית ליה איבה בדכוותיה (=בדומה לו), בדזטור מיניה (=בקטן ממנו) לית ליה" (ואף-על-פי שלהלכה פוסקים כרבנן שם, שגם בדזטור יש איבה, ושלפיכך כהן משוח שעבר אינו משמש ככהן גדול (שם יג.) – יתכן שגם כהן גדול המרובה בבגדים אינו משמש בפועל ככהן גדול. וכן יש לדייק קצת מלשון רבינו שכתב להלן "ומרובה בגדים העומד לשרת"). ולעולם המדובר כשיש שמן המשחה, אלא שכיון שאסור למשוח השני, כמבואר למעלה, הרי זה כאילו אין לנו שמן המשחה, ומותר לרבותו בבגדי כהונה. ועיין ריטב"א למכות יא.). (67) שאינו ראוי עתה לעבודה (נזיר מז:). (68) שעובר מחמת קרי, ראוי לעבודה לאחר שיטטה, והעובר מחמת מום אינו ראוי לעבודה כלל (נזיר שם). וגם העובר מחמת מום עובר, אינו כשר עד שיתרפא, וזה טובל וטהור לאחר שהעריב שמשו (תוספות שם). (69) שדינו ככהן הדיוט (להלן הלכה כא). (70) לפי שמשוח מלחמה תלויים בו רבים, שהרי עושה מלחמה עבורם, ולפיכך מצוה להחיותו קודם לסגן (נזיר שם). (71) כן כתב רבינו בפירוש המשניות (בשקלים פ"ה משנה ב). אבל זה אינו בהוריות שם, ולמדו רבינו ממה שאמרו בירושלמי שקלים פ"ה הלכה ב, שאמרכל נותן לקתליקון, וקתליקון נותן לכהן גדול, הרי שקתליקון קודם לאמרכל. והוא בין הסגן לאמרכל, עיין כסף-משנה. (72) [היינו: כהן הדיוט, ראש בית אב, ראש משמר, גזבר, אמרכל, קתיקול, סגן (שהם תמיד) וכהן גדול שאף הוא תמיד. אבל משוח מלחמה אינו אלא בעת מלחמה, עבר מחמת קרי ועבר מחמת מום אינם אלא במקרה. ואף מינוי שני כהנים גדולים כאחד: האחד במשיחה והאחד בריבוי בגדים (ראה למעלה) אינו אלא מקרה, כשהוצרכו לכך, ורק בשעה שיש שמן המשחה. אבל אם אין שמן המשחה, אין לרבות שני כהנים גדולים בבגדים, משום איבה, כמבואר למעלה, וראה בכסף-משנה, באור-שמח ובהר-המוריה). (73) בספרי פ' שופטים (לדברים יז, כ) "הוא ובניו, שאם הוא מת, בנו עומד תחתיו וכו', מניין לכל פרנסי ישראל שבניהן עומדים תחתיהם? תלמוד-לומר בקרב ישראל, כל שהם בקרב ישראל - בנו עומד תחתיו". (74) בספרא פ' שמני (פרק א הלכה ב) "ובנים לא היו להם, שאילו היה להם בנים, היו קודמין לאלעזר ואיתמר, שכל הקודם בנחלה הוא קודם בכבוד". וכן הוא בתוספתא שקלים פ"ב (הוצאת צוקרמנדל עמ' 177 9) "בן קודם, אח קודם, כל הקודם בנחלה - קודם בשררה". (75) כן הוא בספרא פ' צו (פרק ה הלכה ב) "מבניו יעשה אותה, מלמד שהבן קודם לכל שבעולם, יכול אף-על-פי שאינו ממלא מקום אביו? תלמוד-לומר אשר ימלא את ידו, בזמן שימלא את מקומו של אביו - הוא קודם לכל אדם, ואם אינו ממלא מקום אביו - יבוא אחר וישמש תחתיו". (76) בפ"א מהלכות מלכים הלכה ז, כתב רבינו: "והוא שיהיה הבן ממלא מקום אבותיו בחכמה וביראה". וצריך לומר, שכן היא כוונת רבינו גם כאן: בחכמה וביראה, ש"כל מי שאין בו יראה שמים, אף-על-פי שחכמתו מרובה, אין ממנין אותו למינוי מן המינוין שבישראל" (לשון רבינו שם). (77) כן הוא בתוספתא (שקלים שם): "ובלבד שיהוג כמנהג אבותיו". (78) כתובות קג: ובהלכות מלכים שם כתב רבינו: "היה ממלא (מקום אביו) ביראה, אף-על-פי שאינו ממלא בחכמה, מעמידין אותו במקום אביו ומלמדין אותו". (79) יומא עב: עג. וספרא שם (הלכה א). יש מסבירים הלכה זו, שרק מינוי של שררות כגון כהן גדול או מלך וכו' עובר בירושה, אבל משוח מלחמה שאינו מינוי של שררה, אלא מינוי של קדושה – אינו עובר בירושה (שו"ת חתם-סופר חלק או"ח סימן יב). (80) יומא עג. (81) ברכות כח. ועוד. (82) שם כז: במעשה של רבן גמליאל שהורידוהו מנשיאותו. וכן הוא בירושלמי סנהדרין פ"ב הלכה א, שנשיא שחטא מלקין אותו ואין מחזירין

קבד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי כ"ה אייר - ספר עבודה - הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

39 ולא יצא אלא לביתו בלבד בלילה או שעה או שנים
40 ביום. ויהיה ביתו בירושלים ואינו זו משם.
41 ח. כהן גדול דן ודנין אותו, ומעידין עליו. ואין דנין
42 אותו דיני נפשות אלא בבית דין הגדול בלבד; שנאמר:
43 כל הדבר הגדל יביאו אליך.
44 ט. היה יודע עדות - אינו חייב להעיד, ואפלו בבית דין
45 הגדול; שנה אינו כבוד לו שילך ויעיד. ואם היה
46 עדות למלך ישראל - הרי זה הולך בבית דין הגדול
47 ומעיד לו.
48 י. וכבר בארנו בספר קדשה, שהוא אסור באלמנה
49 ומצנה על התולדה. ואינו נושא שתי נשים. ואם נשא
50 שנים - אינו יכול לעבד ביום הצום עד שיגרש לאחת.
51 וחולץ, וחולצים לאשתו, ומבימין את אשתו. ואם גרש
52 אשה - מתרת להנשא לשאר העם.
53 יא. בזמן שכהן גדול נכנס להיכל להשתחוות - שלשה
54 אוחזין בו: אחד בימינו, ואחד בשמאלו, ואחד באגבנים
55 טובות שבאפוד מאחוריו. ויכנס להיכל וישתחוה. וכיון
56 שישמע הסגן קול רגליו של כהן גדול שהוא יוצא,
57 מגביה לו את הפרכתו. ואחר שיצא יפנסו אחיו הכהנים
58 וישתחוו ויצאו.
59 יב. בכל יום שירצה להקטיר הקטרת - מקטיר. ונוטל
60 חלק בראש בקדשי המקדש בלן. כיצד? כשירצה
61 אומר: זו החטאת שלי וזה האשם שלי. ואינו עובד
62 בפנים, אלא כל עת שירצה להקריב - מקריב כל מה
63 שירצה. והרי הוא בקדשי הגבול כשאר הכהנים.
64 יג. בזמן שרוצה כהן גדול להקריב, היה עולה בכבש
65 והסגן מימינו. הגיע למחצית הכבש - אחז הסגן בימינו
66 והעלהו. והושיט לו הכהן שהוא מוליך את ראש
67 העולה האברים שבדיו, וסומך עליהן וזורקן לאש.
68 יד. וכך היו מושיטין לו שאר האברים: כל אחד ואחד
69 נותן האברים שבדיו לראשון, והראשון נותן לכהן
70 גדול, והוא סומך וזורק לאש. ואם רצה לסמוך בלבד
71 ויהיה [כהן] אחר זורק לאש - עושה. ואין שם סמיכה
72 על האברים אלא לכהן גדול בלבד, מפני כבודו; אבל
73 כל הסמיכות על בעלי חיים הם.
74 טו. כשיגדל הכהן ויעשה איש הרי הוא כשר לעבודה;
75 אבל אחיו הכהנים לא היו מניחין אותו לעבד במקדש
76 עד שיהיה בן עשרים שנה. ואינו נכנס לעזרה לעבודה
77 תחלה אלא בשעה שהלויים אומרים שירה.

1 כב. וכהן גדול שעבר עברה שחייב עליה מלקות -
2 מלקין אותו בבית דין של שלשה⁸³, כשאר מחייבי
3 מלקות, וחוזר לגדלו⁸⁴.
4 פרק חמישי
5 א. כהן גדול צריך שיהיה גדול מכל אחיו הכהנים
6 בנוי, בכח, בעשר, בחכמה ובמראה. אין לו ממון - כל
7 הכהנים נותנין לו משלחן כל אחד לפי עשרו, עד
8 שיעשיר יותר מעשיר שבכלן.
9 ב. ואין אחד מכל אלו מעבב, אלא כל זה למצנה; אבל
10 אם נתרבה מכל מקום - נתרבה.
11 ג. וחיוב כהן גדול לנהוג כבוד בעצמו, ולא יקל בעצמו
12 עם שאר העם. ולא יראו אותו ערם לא בבית המרחץ
13 ולא בבית הכסא ולא כשמשפפר. שנאמר: כהן הגדול
14 מאחיו - מלמד שנוהגין בו גדלה יתרה. רצה הוא
15 שירחצו אחרים עמו - הרשות בידו.
16 ד. לא יפנס לבית המשמה ולא לסעדה של רבים, אפלו
17 הם של מצוה. אבל הולך הוא, אם רצה, לבית האבל.
18 וכשהוא הולך - אינו הולך בערבוביא עם שאר
19 הכהנים, אלא מסבין אותו הכהנים וחולקין לו כבוד.
20 והסגן ממעצו בינו לבין העם, והסגן ומשוח שעבר
21 מימינו, וראש בית אב והאבלים וכל העם משמאלו.
22 ואומר לאבלים: תנחמו! והן מכבדין אותו כפי כחן.
23 ה. מת לו מת - אינו יוצא אחריו, ואינו יוצא מפתח
24 ביתו או מן המקדש. וכל העם באים לנחמו לביתו.
25 והוא עומד בשוה, וסגן מימינו וראש בית אב וכל
26 העם משמאלו. ואומרים לו: אנו בפרתך! והוא אומר
27 להם: תתברכו מן השמים!
28 ו. וכשמברין אותו - כל העם מסבין על הארץ, והוא
29 מסב על הספסל. ואינו קורע על מתו כשאר הכהנים,
30 שנאמר: ובגדיו לא יפרם. ואם קרע - לוקה. אבל קורע
31 הוא מלמטה כנגד רגליו. ואינו מרבה פרע לעולם,
32 שנאמר: את ראשו לא יפרע, ואפלו בעת שלא יפנס
33 למקדש; אלא מספר מערב שבת לערב שבת. ואינו
34 מספר בחצר, אלא בזוג. ראש שערה זו בעקר זו, עד
35 שיראה כאלו הוא צמח כאחת. שנאמר: ראשם לא
36 יגלחו, ופרע לא ישלחו, כסום יכסמו את ראשיהם.
37 ז. ובית יהיה לו מוכן במקדש, והוא הנקרא לשפת כהן
38 גדול. ותפארתו וכבודו שיהיה יושב במקדש כל היום,

מתוך רמב"ם לעם - הוצאת מוסד הרב קוק

אותו לנשיאותו, וראה בפ"ז מהלכות סנהדרין הלכה ט. (83) שאם תאמר להלקותו בבית דין של עשרים ושלשה נמצאת עלייתו ירידתו, שמצד אחד אתה רוצה להעלותו ולכבדו ולדונו בפני בית דין גדול יותר, ומצד שני אתה מורידהו ומבזהו בפני רבים (ירושלמי שם). וראה בפ"ה מהלכות סנהדרין הלכה א. (84) שנאמר (ויקרא כא, יב) "כי נזר שמן משחת אלקיו עליו, אני ה'" - "כביכול, מה אני בקדושת (לעולם), אף אהרן בקדושתו" (ירושלמי שם). (1) יבאר בו שהכהן הגדול צריך שיהיה גדול מאחיו בכל, ושצריך לנהוג כבוד בעצמו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכה

מתוך מהדורת וגשל

ב. בְּכֹל שַׁבָּת וְשַׁבָּת⁴ מִתְקַבְּצִין אֲנִישֵׁי מַעֲמֹד שֶׁל אוֹתָהּ
שַׁבָּת. מִי שֶׁהָיָה מֵהֶן בִּירוּשָׁלַיִם אוֹ קְרוֹב לָהּ - נִכְנָסִין
לְמִקְדָּשׁ עִם מִשְׁמֵר כְּהֵנָּה וְלוֹרְיָה שֶׁל אוֹתָהּ שַׁבָּת;
וְהָרוּחוֹקִים שִׁבְּאוֹתוֹ מַעֲמֵד - כִּיּוֹן שֶׁהָיָע מַעֲמֵד שֶׁלָּהֶן
הֵן מִתְקַבְּצִין לְבֵית הַכְּנֶסֶת שִׁבְּמִקְוֹמָן.⁵
ג. וְמָה הֵן עוֹשִׂין אֵלּוּ הַמִּתְקַבְּצִין בֵּין בִּירוּשָׁלַיִם בֵּין
בְּבִתֵּי כְּנִסְיֹת? מִתְעַנִּין בְּשְׁנֵי בִשְׁבַת שֶׁלָּהֶן וּבְשָׁלִישִׁי
וּבְרַבִּיעִי וּבַחֲמִישִׁי. אָבֹל בְּעָרֵב שַׁבָּת לֹא הָיוּ מִתְעַנִּין,
מִפְּנֵי כְּבוֹד שַׁבָּת⁶; וּבְאַחַד בִּשְׁבַת אֵינָם מִתְעַנִּים, כִּדִּי
שְׁלֹא יֵצְאוּ מֵעֲנֹג שַׁבָּת לְצֹוֹם.⁷
ד. וּבְכָל יוֹם וְיוֹם מִשְׁבַּת שֶׁהָיָה מַעֲמֵד מִתְפַּלְלִין אַרְבַּע
תְּפִלוֹת: שַׁחֲרִית וּמִנְחָה וְעֵצִילָה⁸, וְעוֹד מוֹסִיפִין תְּפִלָּה
אַחֲרֵת בֵּין שַׁחֲרִית וּמִנְחָה, וְהָיָה יִתְרָה לָהֶן.⁹ וְנוֹשָׂאִין
כְּפִיָּהֶן הַכְּהֻנִּים בַּמַּעֲמֵד שָׁלֹשׁ פַּעֲמִים בְּכָל יוֹם:
בְּשַׁחֲרִית, וּבַתְּפִלָּה זוֹ הַיִּתְרָה, וּבְעֵצִילָה¹⁰. וְקוֹרִין בְּסִפֹּר
תּוֹרָה שְׁלֹשָׁה אָנָשִׁים שְׁתֵּי פַעֲמִים בְּכָל יוֹם: בְּשַׁחֲרִית
וּבַתְּפִלָּה הַשְּׁנִיָּה שְׁמוֹסִיפִין¹¹; אָבֹל בְּמִנְחָה לֹא הָיוּ קוֹרִין
בְּסִפֹּר תּוֹרָה, אֲלָא עַל פֶּה, כְּקוֹרְאִין אֶת שְׁמַע'י¹². וְלֹא הָיוּ
מִתְקַבְּצִין לְתַפִּלַּת מִנְחָה בְּעָרֵב שַׁבָּת, מִפְּנֵי שֶׁהֵן טְרוּדִין
לְשַׁבָּת.
ה. וְקַבּוּצֵן לְכָל תְּפִלָּה מֵאַרְבַּע תְּפִלוֹת אֵלּוּ וְעִמִּידָתָן שֵׁם
לְתַפִּלָּה וְלִתְחֻנָּה וְלִבְלָקָשָׁה¹³ וְלִקְרוֹת בַּתּוֹרָה נִקְרָא מַעֲמֵד.
ו. וּבִמָּה הָיוּ קוֹרְאִין? בַּמַּעֲשֶׂה בְּרֵאשִׁית¹⁴. בַּיּוֹם
הָרִאשׁוֹן קוֹרְאִין 'בְּרֵאשִׁית'¹⁵ וְיֵהִי רְקִיעַ'¹⁶. בְּשֵׁנִי - 'יֵהִי
רְקִיעַ' וְ'קוֹרֵי'¹⁷. בְּשָׁלִישִׁי - 'קוֹרֵי' וְ'יֵהִי מֵאוֹרוֹת'. בְּרַבִּיעִי

טז. אין הִכְהֵן עוֹבֵד תַּחֲלָה, וְכֵן כֹּהֵן גָּדוֹל אֵינוֹ עוֹבֵד
תַּחֲלָה, עַד שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירֵית הָאִפֶּה מִשְׁלֹ וְעוֹבֵד בִּידוֹ;
שְׁנֹאמֶר: זֶה קָרְבַּן אֹהֶל וּבְנֵי אֶשֶׁר יִקְרִיבוּ לִי בַיּוֹם
הַמָּשָׁח אֹתוֹ. וְאִם עָבַד קִדְּם שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירֵית הָאִפֶּה, וְכֵן
כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁעָבַד בַּכֹּהֵנָה גְדוֹלָה קִדְּם שֶׁיָּבִיא עֲשִׂירֵית
הָאִפֶּה - עוֹבְדוֹתוֹ כְּשֶׁרָה.
יז. כֹּהֵן שֶׁלֹא עָבַד עֲדִין מִמֵּימֵי שְׁמֹנוּהוּ כֹהֵן גָּדוֹל - הָרִי
זֶה מְבִיא עֲשִׂירֵית הָאִפֶּה וְעוֹבְדָה בִּידוֹ בַּתַּחֲלָה, כְּשֶׁאֶר
חֲנוּף כָּל כֹּהֵן הִדְיוֹט; וְאַחֵר כֹּף מִקְרִיב עֲשִׂירֵית הָאִפֶּה
שְׁנֵינִי, שֶׁהִיא חֲנוּף כֹהֵן גָּדוֹל; וְאַחֵר כֹּף מִקְרִיב עֲשִׂירֵית
הָאִפֶּה שְׁלִישִׁית, שֶׁהִיא חֲבֹתִי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁמִּקְרִיב בְּכָל
יוֹם, כְּמוֹ שֶׁתִּבְאָר. וּמַעֲשֵׂה שְׁלִשְׁתָּן שׁוֹה הוּא.

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ה

פרק נשי¹

15 א. אי אָפּפּער שײַהײַה קרָבּנוּ שׁל אָדָם קרָבּ וְהוּא אֵינוֹ
16 עוֹמֵד עַל גְּבִיּוֹ²; וְקִרְבֹּנוֹת הַצָּבֹר הֵן קִרְבָּן שׁל כָּל
17 יִשְׂרָאֵל, וְאִי אָפּפּער שײַהײַי יִשְׂרָאֵל כָּלֵן עוֹמְדִין בְּעִזְרָה
18 בִּשְׁעַת קִרְבָּן. לִפְיָן תִּקְנִי נְבִיאִים הֲרֹאשׁוֹנִים³, שײַכְרִירו
19 מִיִּשְׂרָאֵל בְּשָׂרִים וְיִרְאִי חֲטָא וְיִהְיֶה שְׁלוּחֵי כָּל יִשְׂרָאֵל
20 לַעֲמֹד עַל הַקִּרְבָּנוֹת. וְהֵם הַנִּקְרָאִים אֲנָשִׁי מַעֲמָד. וְחֻלְקוֹ
21 אוֹתָם אֲרֻכָּה וְעֲשָׂרִים מַעֲמָדוֹת, כַּמִּנְיָן מִשְׁמֹרוֹת כְּהֵנָּה
22 וְלוֹיָהּ. וְעַל כָּל מַעֲמָד וּמַעֲמָד אֶחָד מֵהֶן מְמַנֶּה עַל כָּלֵם,
23 וְהוּא נִקְרָא רֹאשׁ הַמַּעֲמָד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

1. יבואר בו כי הנביאים הראשונים תקנו לברר מישראל כשרים ויראי חטא לעמוד על הקרבתו, והם הנקראים אנשי מצוה.
2. תענית כו. במשנה. ולמדו ממה שנאמר (במדבר כח, ב) "תשמרו להקריב לי במועדו" - "שיהו כהנים ולויים וישראלים עומדים עליהם" (ספרי במדבר שם). וכן יש ללמוד ממה נאמר ביחזקאל מו, ב "ובא הנשיא וגו' ועמד על מזוזת השער עצשו הכהנים את עולתו ואת שלמיו והשתחוה וגו' ויצא". (3 שמואל דוד. (4 בכל שבוע ושבוע. (5 כן הוא בתוספתא תענית פרק ג: "כהנים ולויים עולין לירושלים וישראל שבאונה משמר שאינן יכולין לעלות לירושלים מתכנסין בעריהם וכו'". (6 שיהיו פנויים להכין צרכי שבת. (7 שכל שינוי ווסת מזיק לגוף "ושינוי וסת תחילת חוליו".
8. ונקראת תפילת נעילה כלומר, ננעלו שערי שמים בעד השמש ונסתרה, לפי שאין מתפללין אותה אלא סמוך לשקיעת החמה". (9 [וכן מפורש בירושלמי שם: "שמע מינה שמתענין במעמדות ומתפללין ארבע". והביא רבינו בפירושו המשניות (שם משנה ד) הוכחה לשיטתו ממה שאמרו שם, שהיו קוראים במעמד בשחרית ובמוסף, וזה סותר למה שאמרו שם, שיום שיש בו קרבן מוסף אין בו מעמד במנחה, וכל שכן שאין בו במוסף, אלא על כרחנו שמה שאמרו שקוראים במעמד בשחרית ובמוסף אין הכוונה למוסף של ראש חודש, אלא לתפילה היתירה. ובבבלי שם כו: שאמרו: "תעניות ומעמדות מי איכא מוסף"? נראה שגירסת רבינו: "תעניות מי איכא מוסף", וכן כתב הכסף משנה וכן הוא בפירושו ר"ח. ולפי זה יש במעמדות תפילת מוסף, ועיין ראב"ד. וראה להלן שאף בימים שיש בהם מוסף כגון ראשי חודשים וכו' יש בהם גם אותה התפילה היתירה]. (10 אבל במנחה אין נשיאות כפיים כדעת רבי יוסי שם. (11 כן מפרש רבינו מה שאמרו שם במשנה: "מתכנסין לעריהן וקוראין במעשה בראשית וכו' בשחרית [ו]במוסף". (12 ומה שאמרו (תמורה יד: "דברים שבכתב אי אתה רשאי לאומרן בעל פה", אין זה אלא להוציא אחרים ידי חובתן. (13 כוונת רבינו למה שאמרו (שם כז: שהיו מתענין בשני בשבת על יורדי הים ובשלישי בשבת על הולכי מדבריות וברביעי על אסכרה שלא תיפול וכו', ובוודאי שהיה להם תחינות ובקשות על כל הדברים האלו. (14 "לפי ששלימות המציאות בעבודה, ואין אצלנו עבודה אלא עם הקרבנות וכן אמרו אלמלא מעמדות לא נתקיימו שמים וארץ". (15 היינו, מהתחלת בראשית עד פסוק ו. ולפי שאין בה אלא חמישה פסוקים, קורא אחד שלושה והשני חוזר וקורא פסוק שלישי ומוסיף רביעי וחמישי (שם כז: כמו בראשי חודשים בפרק י"ג מהלכות תפילה הלכה ד). (16 מפסוק ו עד פסוק ט. וקורא בה ראשון. (17 חמישה פסוקים וקוראים בה שניים, כמבואר למעלה.

קבו שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 - 'הי מאורות' ו'שצו'. בחמישי - 'שצו' 18 ו'תוצא
 - 2 הארץ' 19. בששי - 'תוצא הארץ' 20 ו'יכלו' 21.
 - 3 ז. פרשה גדולה קוראין אותה בשנים 22, וקטנה קורא
 - 4 אותה אחר. ושתי פרשיות שקוראין שחרית - הם
 - 5 שחזורין וקורין אותן בתפלה השניה בספר, וחזורין
 - 6 וקוראין אותן במנחה על פה.
 - 7 ח. שמנת ימי חנפה לא היו אנשי מעמד עושיין מעמד
 - 8 בשחרית 23. וכל יום שיש בו קרבן מוסף לא היה בו מעמד
 - 9 לא בתפלה שניה שלקחם ולא במנחה 24, אלא בשחרית
 - 10 ובנעילה בלבד. וכל יום שהיה בו קרבן העצים לא היה
 - 11 בו מעמד בנעילה, אלא בשחרית ובתפלה שניה ובמנחה.
 - 12 ט. ומהו קרבן העצים? זמן קבוע היה למשפחות
 - 13 משפחות 25 לצאת ליערים להביא עצים למערכה. ויום
 - 14 שניגזע לבני משפחה זו להביא העצים, היו מקריבין
 - 15 עולות נדבה, וזהו קרבן העצים. והיה להם כמו יום
 - 16 טוב 26, ואסורין בו בהספד ובתענית 27 ובעשיית מלאכה.
- 17 ודבר זה מנהג 28.
- 18 י. אפלו יחיד שהתנדב 29 עצים או גזרים במערכה -
- 19 אסור באותו היום 30 בהספד ובתענית ובעשיית מלאכה.
- 20 ודבר זה מנהג.
- 21 יא. אנשי מעמד אסורין מלספר ומלכבס כל שבת
- 22 שלקח. ובחמישי מתרין, מפני כבוד השבת 31. ומפני מה
- 23 אסרו עליהם לספר ולכבס? כדי שלא יכנסו למעמדם
- 24 כשהם מגולין, אלא יספרו ויכבסו מקדם.
- 25 פרק שביעי
- 26 א. חמשה עשר ממנין היו במקדש 27, וכן ממנין לעולם
- 27 על כל דבר מחמשה עשר דברים אלו ממנה אחר. ואלו
- 28 הן: (א) על הזמנים 3. (ב) על נעילת שערים 4. (ג) על
- 29 השומרים 5. (ד) על המשוררים 6. (ה) על הצלצל עם שאר
- 30 כלי שיר 7. (ו) על הפסות 8. (ז) על הקנים 9. (ח) על
- 31 החותמות 10. (ט) על הנסכים 11. (י) על החולין 12. (יא) על

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(18 ארבעה פסוקים וקורא בה אחד. 19) יש בה שמונה פסוקים וקוראים בה שניים. (20) וקוראים בה שניים. (21) וקורא בה אחד. (22) ובגמרא שם מקשה: בראשית בשניים הא אין בה אלא חמישה פסוקים ואין קורין בתורה פחות משלושה פסוקים - רב אמר דולג, כלומר, השני חוזר על פסוק אחד ממה שקרא הראשון. (23) במשנה שם: "כל יום שיש בו הלל אין מעמד בשחרית". לפי שאין להם פנאי לעשות מעמד, שהרי צריכים לקרוא הלל, והיינו חנוכה שיש בו הלל ואין בו קרבן מוסף. ובראש חודש שההלל שלו אינו אלא משום מנהג, היה בו מעמד בשחרית. (24) לפי שהיו טרודין במוסף, ואין לך מוסף בלא שתי בהמות ולא היה להם פנאי כלל שהכניהם של מעמד טרודין במוסף וישראל שבהם היו טרודין לחטוב עצים ולשאוב מים. וכל שכן שאין בו מעמד בתפילת המוסף. (25) נראה מדבריו שלכל המשפחה היה היום ליום-טוב, וכן כתבו התוספות בעירובין מא. (דיבור המתחיל מבני) על הברייתא של ר' אלעזר ב"ר צדוק, שאמר אני מבני בניו של בנימין סנאה - שהיה חתנו וחתנו כבנו, הרי שגם חתניהן של אותן משפחות חגגו יום זה. (26) כמו יום טוב ולא יום טוב ממש. וכן נראה בירושלמי (מגילה פרק א הלכה ד) שלצורך אוכל נפש מותר אף לקצור ביום הבאת קרבנו, אף על פי שביום טוב אסור לקצור אף לצורך אוכל נפש, כמפורש בירושלמי ביצה פרק א הלכה י. (27) בעירובין שם: "אמר רבי אלעזר ב"ר צדוק אני מבני בניו של סנור בן בנימין (שזמן קרבן העצים שלהם בעשרה באב - משנה בתענית שם) ופעם אחת חל תשעה-באב בשבת ודחינוהו לאחר השבת והתענינו ולא השלמנוהו מפני שיום טוב שלנו הוא". וראה להלן הלכה י' שאפילו יחיד המתנדב עצים אסור בהספד ותענית בו ביום. [ואף על פי שאמרו (ראש השנה יט): שבתלה מגילת תענית, כלומר בטלו כל אותם הימים הטובים, לאחר חורבן בית המקדש - צריך לומר שר' אלעזר ב"ר צדוק היה בזמן הבית, ומה שהזכיר שהיו מתענים בתשעה באב, זה מתאים למה שכתב רבינו בפירוש המשנה בראש השנה פרק א משנה ג, שגם בזמן הבית השני היו מתענים בתשעה באב]. (28) [לדעת התוספות (פסחים נ. דיבור המתחיל מקום) יש בזה איסור דאורייתא ולדעת הר"ן שם אינו אלא איסור מדרבנן, והפסוק המובא שם אינו אלא אסמכתא, ולדעת רבינו אינו אלא משום מנהג. ואף על פי שאינו אלא מנהג דחה יום טוב זה את התענית של עשרה באב (שנדחה מיום שבת) שהרי זה היה בזמן הבית, ואם כן גם התענית לא היה אלא משום מנהג]. (29) בירושלמי שם: "האומר הרי עלי עצים למזבח וכו'". וברור שאין הבדל בעניין זה בין אם אמר "הרי עלי" או שאמר "הרי אלו למזבח" - כיוון שהביאם הוא יום טוב שלו. (30) שמביאם למקדש. (31) בחמישי לא דווקא. יש אומרים שכל שכן שמותר בשישי. (1) בו יבאר רבינו שחמשה עשר ממנונים היו במקדש, ועל מה היו ממנונים. (2) שקלים פרק ה משנה א. (3) הוא גביני כרוז הנזכר במשנה שם, ותפקידו מבואר להלן בהלכה ב. (4) שם: "בן גבר על נעילת שערים", ותפקידו מבואר בהלכה ג. (5) שם: "בן בבי על הפקיע". וכן פירושו לפי מסקנת הגמרא ביומא כג. (ועיין ראב"ד וכסף-משנה). תפקידו מבואר בהלכה ד. (6) שם: "הוגרוס בן לוי על השיר". תפקידו מבואר בהלכה ה. (7) שם: "בן ארזה על הצלצל". וכשהקיש על הצלצל, היה סימן ללויים לפתוח בשיר (תפארת ישראל. וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז). ועיין להלן הלכה ז. (8) שם: "מתתיה בן שמואל על הפייסות". ויבואר להלן בהלכה ח. (9) שם: "פתחיה על הקנים". תפקידו מבואר להלן בהלכה ט. (10) שם: "יוחנן בן פנחס על החותמות". תפקידו מבואר להלן בהלכה י. (11) שם: "אחיה על הנסכים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יב. (12) שם: "בן אחיה על חולי מעיים". תפקידו מבואר להלן בהלכה יד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכו

מתוך מהדורת וגשל

- 1 המים¹³. יב) על מעשה לחם הפנים¹⁴. יג) על מעשה
- 2 הקטרת¹⁵. יד) על מעשה הפרכת¹⁶. טו) על מעשה בגדי
- 3 כהנה¹⁷.
- 4 ב. כל אחד ואחד מממנים אלו - תחת ידו אנשים
- 5 הרבה, כדי להכין המלאכה שהוא ממנה עליה¹⁸. זה
- 6 שעל הזמנים - הוא ואנשיו משמרים את הזמנים. בין
- 7 שיגיע עת הקרבן מכריז הוא או אחד מאנשיו ברשותו
- 8 ואומר: עמדו כהנים לעבודה¹⁹, ולזים לדוכן²⁰, וישאל
- 9 למעמד. וכיון שישמע קולו יבוא כל אחד למלאכתו.
- 10 ג. זה שעל נעילת שערים - על פיו נועלין ועל פיו
- 11 פותחין²¹, ואין התוקעין תוקעין בכל יום לפתיחת
- 12 השערים²² אלא ברשותו. ובכל יום תוקעין במקדש
- 13 שלש תקיעות לפתיחת השערים: תקיעה תרועה
- 14 ותקיעה.
- 15 ד. זה שעל השומרים - הוא איש הר הבית²³ שמסבב
- 16 על הלזים²⁴ בכל לילה, וכל מי שישיש על משמרו -
- 17 מלקה אותו במקלו ושורף את כסותו²⁵.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(13) שם: "נחוניא חופר שיחין". תפקידו מבואר להלן בהלכה טו. (14) שם: "בית גרמו על מעשה לחם הפנים". תפקידו מבואר להלן שם. (15) שם: "בית אבטינס על מעשה הקטורת". תפקידו מבואר להלן שם. (16) שם: "אלעזר על הפרוכת". תפקידו מבואר להלן בהלכה טז. (17) שם: "פנחס המלביש". תפקידו מבואר להלן בהלכה כ. (18) שם: "שעל כן נקראו ממונים, שהיו ממונים על אנשים אחרים. (19) ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א, ובבלי יומא כ: (20) אף-על-פי שזמן הלויים לעמוד על הדוכן לומר שירה, הוא בשעת ניסוך היין, כמבואר בפ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ה, והוא בגמר התמיד, בכל זאת היו עומדים בשוה עם הכהנים (יריעות שלמה). (21) במשנה שקלים שם: "על נעילת שערים", ורבינו הוסיף שהיה ממונה גם על פתיחת שערים, וכן פירשו שם הרא"ש והרע"ב: "לנעול שערים (בערב) ולפתוחם בבוקר". ואף-על-פי שהפתיחה קודמת לנעילה – הקדים רבינו הנעילה לפתיחה, לפי שהלילה קודם ליום. ובכל מצע לעת, קדמה הנעילה בלילה לפתיחה בבוקר שלאחריו, וכמו שהדגישו הרא"ש והרע"ב, ועיין ביריעות שלמה). (22) סוכה נג: במשנה. (23) שר הר הבית (מדות פ"א משנה ב). וראה למעלה פ"ח מהלכות בית הבחירה הלכה י. (24) משמע שעל הכהנים לא היה מסבב, אף שגם הכהנים היו שומרים בשלשה מקומות (למעלה שם הלכה ד), מפני שהכהנים וזריזים הם (ועיין ברע"ב שקלים פ"ה משנה א, ותוס' יו"ט שם). (25) כלומר, רשאי גם לשרוף את כסותו. (26) להלן הלכה ז, כתב רבינו שזה שעל הצלצל ממונה על כל המשוררים בכלי שיר, וצריך עיון (יריעות"ש). (27) סוכה שם במשנה. (28) כלומר, תשע פעמים תר"ת (=תקיעה, תרועה, תקיעה). (29) תקיעה, תרועה ותקיעה, כמבואר למעלה הלכה ג. (30) שערי העזרה. (31) ש"כשהיו מנסכים את נסכי התמיד, הלויים אומרים בשיר, ושלשה פרקים היו בשיר שהיו מפסיקין בו ותוקעין הכהנים בחצוצרות" (רש"י שם). וראה להלן פ"ו מהלכות תמידין ומוספין הלכה ז. (32) כלומר, שלשה קרבנות מוסף, בשביל שבת, ראש-חודש וראש-השנה. (33) בסוכה נה. בברייתא: "יכול כשם שתוקעין על [המוסף] שבת בפני עצמו, ועל [מוסף] ראש-חודש בפני עצמו, כך יהיו תוקעין על כל מוסף ומוסף? תלמוד-לומר [וביום שמחתכם ובמועדיכם] ובראשי חדשיכם [ותקעתם], הוקשו כל החדשים כולם זה לזה [שתקיעותיהם שוות]. רב אשי אמר, כתוב חדשכם [חסר יו"ד], וכתוב ובראשי. ואיזה חודש שיש לו שני ראשין, זה ראש-השנה (=ראש-חודש וראש-השנה) ואמר רחמנא חדשכם חד הוא". [ומסתבר שתוקעים תשע תקיעות על מוסף של שבת, שקרב ראשון, מפני שהוא תדיר, כמבואר להלן פ"ט מהלכות תמידין ומוספין הלכה ב]. (34) שם במשנה. [וראה בספרי "זמנים" עמ' רז, שאף-על-פי שתוקעים גם בגבולין – עיקרן של תקיעות אלו אינו אלא במקדש]. (35) שם במשנה. ועיין בשבת קיד: שכהנים וזריזים הם [בקיאים הם בכל, ואין צריכים סימן, שכתוב בהם יורו משפטיך ליעקב – רש"י] והתקיעות היו בשביל העם שבירושלים. ובשבת לה: מבואר שתקיעה ראשונה לבטל העם שבשדות. תקיעה שנייה, נסתלקו התריסין וננעלו החנויות. תקיעה שלישית, סילק המסלק והטמין המטמין את החמין והדליקו את הנרות. וכן הוא בדברי רבינו פ"ה מהלכות שבת הלכה יא. (36) שם במשנה. היינו אחר ש"שוהה כדי לצלות דג קטן או כדי להדביק פת בתנור, תוקע ומריע ותוקע ושובת" (הלכות שבת שם). (37) בסוכה שם: "שלש לשער התחתון". ופירש רש"י שזהו מה ששינוי במשנה (שם נא:): "הגיעו לעזרה (=לעזרת נשים) תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש שאז פתחו את השער, וראה להלן, ועיין בספרי-משנה]. (38) שם במשנה: "שלש לשער העליון". ופירש רש"י שזהו מה ששינוי במשנה (שם) "ועמדו שני הכהנים בשער העליון וכו' קרא הגבר תקעו והריעו ותקעו". [ורבינו מפרש אז פתחו השער, וכן נראה בסוכה נד. "כיון דתקע לפתיחת שערים למעלה"]. (39) שם במשנה. וזהו מה ששינוי שם מח. "היה ממלא מן השילוח, הגיעו לשער המים, תקעו והריעו ותקעו" (רש"י שם). (40) שם נד. מימרא של רבא "שכבר

קבח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

- 1 על גבי המזבח בשעה שמונסיין המים. וכל התוקעים
 - 2 שתוקעים על הקרבנות - מתחת יד זה שעל המזרחיים
 - 3 וברשותו. וכל אלו התקיעות בחצוצרות הן.⁴¹
 - 4 ז. זה שעל הצלצל - הוא המעמיד כל המזרחיים על
 - 5 פי כלי שיר שסודין⁴² עם הלויים, כמו שבארנו⁴³.
 - 6 ח. זה שעל הפיסות - הוא מפסיד בין הפהנים בכל יום,
 - 7 עד שיהיה כל איש ואיש עושה מלאכתו שזכה בה
 - 8 בפסיד. וארבע פעמים היו מפסידין בכל יום. ובהלכות
 - 9 תמידין⁴⁴ אבאר כיצד היו מפסידין.
 - 10 ט. הממנה שעל הקנים - הוא שפוסקין עמו שיימכר
 - 11 הקנים לקרבנות כך וכך בסלע. וכל מי שהיה חייב
 - 12 תורים או שני בני יונה⁴⁵ - יביא דמיהם למקדש, וזה
 - 13 הממנה נותן הקנים לבעלי הקרבנות, ועושה חשבון עם
 - 14 הגזברין ונותנין לו. משלשים יום לשלשים יום פוסקין
 - 15 עמו השער. ואם הוזלו הקנים - מספיק כשער הזול,
 - 16 ואם הוקרו - מספיק כמו שפסקו עמו; שיד הקדש על
 - 17 העליונה⁴⁶. וכן קן שנמצא פסול או שנפסל קדם שייקרב
 - 18 - נותן אחר תחתיו⁴⁷.
 - 19 י. זה שעל החותמות⁴⁸ - הוא שמקבל דמי הנסכים
 - 20 ממחייבי נסכים ונותן להם חותמות. וזה שעל הנסכים
 - 21 - הוא שמוכר הנסכים⁴⁹.
- יא. כיצד? ארבעה חותמות היו במקדש: האחד כתוב עליו עגל⁵⁰. והשני כתוב עליו זכר⁵¹. והשלישי כתוב עליו גדי⁵². והרביעי כתוב עליו חוטא⁵³.
- יב. כל מי⁵⁴ שביא קרבנותיו למקדש נותן דמי הנסכים לזה הממנה על החותמות, ונותן לו חותמות כמנין הקרבנות שלו. ואם היה מצרע עשיר⁵⁵ - נותן לו חותם אחד שכתוב עליו חוטא. והלה הולך בחותמות שבידו לזה הממנה על הנסכים, ונותן לו נסכים כמנין החותמות וכמו שכתוב בהן. ולערב באים זה אצל זה, מוציא את החותמות ומקבל כנגדן מעות. אם הותירו המעות - הותירו להקדש⁵⁶, ואם פחתו המעות - ישלם זה שעל החותמות מביתו. מי שאבד⁵⁷ חותמו - ממתינין לו עד הערב. אם מצאו במעות יתר פדי חותם שטוען⁵⁸ - נותנין לו, ואם לאו - אין נותנין לו. ושם כל היום⁵⁹ כתוב על החותם, מפני הרמאים, שלא ישא החותם אצלו עד שייקרו הנסכים⁶⁰.
- יג. משלשים יום לשלשים יום⁶¹ פוסקין שער היין והסלת⁶² עם הממנה על הנסכים. אם הוקרו נסכים - מספק להן כמו שפסקו עמו, ואם הוזלו - מספק להן כשער הזול. והשכר שמשתכר ההקדש בשערים אלו - הוא הנקרא מותר נסכים, ולוקחין בו עולות לקיץ

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

נתמלאו מערב-שבת, כדתנן לעיל מח: אלא שהיה ממלא מערב-שבת [חבית של זבח] (רש"י). ואם כן, מילוי המים כאן אינו מן השילוח אלא מן החבית (מעשה רוקח). (41) במשנה שם: "ושלש על גבי מזבח". ופירש רש"י כשזוקפין את הערבה, כדתנן לעיל מה. וזוקפין את הערבה בצידי המזבח ותקעו הריעו ותקעו, ושם נד. ד"ה הג כתב, שזקיפת הערבה היתה בשעה שמונסיין המים על גבי המזבח, וכן יש לומר לדעת רבינו (הר המוריה). (42) שם נא: (43) שעזורים. (44) למעלה פ"ג הלכה ג. (45) פרק ד הלכה ג. (46) כגון זב וזבה ויולדת, ראה להלן פ"א מהלכות מחוסרי כפרה הלכה ג. (47) בשקלים פ"ד משנה ט, שנינו: "אחת לשלשים יום משערין את הלשכה, כל המקבל עליו לספק לסתות" וכו'. ואף-על-פי ששם המדובר בענין נסכים (ראה להלן הלכה יג) – סובר רבינו כי הוא-הדין לקנינים (כסף-משנה). (48) בשקלים פ"ז משנה ז, שנינו: "ועל הקנינין הפסולות שיהו באות משל צבור, ר' יוסי אומר המספק את הקנינין מספק את הפסולות". ופסק רבינו כר' יוסי, מפני שהתנא-קמא הוא ר' שמעון, וכבר אמרו (עירובין מו: ר' יוסי ור' שמעון - הלכה כר' יוסי (כסף-משנה). (49) בשקלים פ"ה משנה ד: "מי שהוא מבקש נסכים, הולך לו אצל יוחנן שהוא ממונה על החותמות, נותן לו מעות ומקבל ממנו חותם". (50) שם: "בא לו אצל אחיה שהוא ממונה על הנסכים, ונותן לו חותם ומקבל ממנו נסכים". (51) הוא סימן לנסכי שור, שהם: שלשה עשרונים סולת, חצי ההין שמן וחצי ההין יין (משנה שם). (52) הוא סימן לנסכי איל, שתרגום אייל – דיכרא. והם שני עשרונים סולת, שלישית ההין שמן ושלישית ההין יין. (53) הוא סימן לנסכי הכבש, שהם: עשרון אחד סולת, רביעית ההין שמן ורביעית ההין יין. (54) סימן לנסכי שלש בהמות של מצורע עשיר (משנה שם). והם: שלשה עשרונים סולת ותשעה לוגין שמן (נוסף לזה, לוג אחד שמן למתן תנוך ובהונות), ושלש רביעיות יין ושלש רביעיות שמן (פ"ב מהלכות מעשה הקרבנות הלכה ו). "ונקרא המצורע חוטא, לפי שבעונותיו אירעו מה שאירעו" (פירוש המשניות), וכן הוא בערכין טז. "על שבעה דברים נגעים באים, על לשון הרע" וכו' (הרא"ש והרע"ב שם). (55) משנה בשקלים שם. (56) אבל מצורע עני, שאינו מביא אלא כבש אחד (ויקרא יד, כא) אינו מביא אלא נסכי כבש, וחותרו "גדי", כדעת תנא-קמא שם (כסף-משנה). (57) והממונה על החותמות אינו יכול לטעון כי מעותיו הן שנתערבו במעות הקדש, שיד הקדש על העליונה (משנה שם). (58) שם משנה ה. (59) כלומר, אם נמצאו מעות יתירות מכדי החותמות. ושיעורם כשיעור חותם שטוען זה שנאבד לו. (60) בשקלים שם: "ושם היום". ובספרים אחרים שם כנוסחת רבינו: "ושם כל היום". ויתכן כי הכוונה היא, על-פי מה שאמרו בירושלמי שם, שהיה כתוב שם היום, כמה ימים בשבת, שם השבת, ושם החודש ושם המשמר. והיינו "שם כל היום" שכתב רבינו, כלומר, כל מה ששייך לאותו יום (הר המוריה). (ובפירוש הרא"ש שם: "ושם כל יום", ואולי צריך להיות כן גם בדברי רבינו). (61) כן הוא בפירוש המשניות לפי הפירוש השני. (62) שקלים פ"ד משנה ט. וראה למעלה הלכה ט.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי כ"ו אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קכט

מתוך מהדורת וגשל

- 1 המזבח⁶³. ואין מקצין את המזבח בעולות עוף⁶⁴, שאין
- 2 בקרבנות הצבור עוף⁶⁵.
- 3 יד. הפהנים⁶⁶, מפני שהן עומדין על הרצפה תמיד⁶⁷,
- 4 ואוכלין בשר הרבה⁶⁸, ואין עליהן בגדים בשעת
- 5 העבודה אלא חלוק אחד⁶⁹ – הם חולין במעיהן. לפיכך
- 6 מעמידין ממנה אחד, שיהיה מבקר אותן ומרפא כל
- 7 תחלואיהן, ועוסק בהן תמיד הוא ואנשיו שתחת ידו.
- 8 טו. וכן ממנין אחד להיות חופר בורות ושיחין⁷⁰
- 9 ומתקן הבורות של רבים, כדי שיהיו המים מצויין
- 10 בירושלים לכל אחד מיושביה ולכל עולי הרגלים⁷¹.
- 11 ואחד ממנה על כל אומי לחם הפנים⁷², והוא מתקן כל
- 12 מלאכתו. ואחד ממנה על כל אומי הקטרת⁷³, והוא
- 13 מתקן מלאכתה.
- 14 טז. זה שעל הפרכת ממנה על כל אורגי הפרוכות⁷⁴

- 15 והרוקמין בהן שיהיו מוכנות להיכל ולשערים. ושתי
- 16 פרוכות היו עושין בכל שנה⁷⁵ להבדיל בין הקדש
- 17 לקדש הקדשים⁷⁶. וחוטאי הפרכת כפולין ששה ששה.
- 18 וארבעה מינין היו בה: שש ותכלת וארגמן ותולעת
- 19 שני. וכל אחד מהן כפול ששה. הרי ארבעה ועשרים
- 20 חוטין⁷⁷. וטפח היה עביה⁷⁸. ועל שנים ושבעים גירין⁷⁹
- 21 היתה נארגת. ארבה ארבעים אמה, ורחבה עשרים
- 22 אמה⁸⁰.
- 23 יז. ושלש עשרה פרוכות היו במקדש שני⁸¹: שבע על
- 24 שבעה שערי העזרה, ואחת על פתח האולם, ואחת על
- 25 פתח ההיכל, ושנים לדביר בינו ובין הקדש, ושנים
- 26 כנגדן בצליה⁸².
- 27 יח. פרכת⁸³ שנטמאת בולד הטמאה⁸⁴ – מטבילין אותה
- 28 בפנים⁸⁵ ומכניסין אותה מיד, לפי שאינה צריכה הערב

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(63 לא כתב רבינו "שמן", לפי שהשמן נבלל בסולת, כמו שנאמר: בלול בשמן" (תוספות יום טוב שם פ"ה משנה א).
(64 [בשקלים פ"ד משנה ד: "רבי עקיבא אומר, מותר התרומה לקיץ המזבח, ומותר נסכים לכלי שרת. רבי חנניה סגן הכהנים אומר: מותר נסכים לקיץ המזבח, ומותר התרומה לכלי שרת". וכתב רבינו בפירוש המשנה שם: "ופסק ההלכה בכל זה אומרת (=ירושלמי שם סוף הלכה ג) תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות". ולכן פסק בפ"ד מהלכות שקלים הלכה ט, שמותר התרומה לוקחים בה קיץ המזבח, ואם-כן אין הלכה לא כר' עקיבא ולא כר' חנניה סגן הכהנים. ומה פסק רבינו בהלכות שקלים שם הלכה ב, שמותר נסכים לכלי שרת – אין זה דין במותר הנסכים, שוודאי הוא הולך לקיץ המזבח, וכמו שכתב כאן, אלא זהו דין בכלי שרת ש"מצוותם שיבואו ממותר הנסכים" כמו שדדק רבינו שם. ובזה פסק כברייתא בכתובות קו: ש"מזבח הזהב ולבונה וכלי שרת, באין ממותר נסכים". אלא שמכיון שאמרו בירושלמי הנ"ל, ש"תנאי בית-דין על המותרות שיקריבו עולות", על-כרחו שמה שאמרו שכלי שרת באים ממותר נסכים, אין זה אלא למצוה לכתחילה, אבל "אם לא היה להם מותר נסכים (=כגון שלא היו להם הרבה נדרים ונדבות, והמזבח בטל, וצריך להקריב עולות לקיץ המזבח, ונמצא שאין להם ממותר נסכים לכלי שרת) – יביאו (כלי שרת) מתרומת הלשכה" (מלשון רבינו שם). ועיין כסף-משנה ומראה-הפנים בירושלמי שם הלכה ב, ד"ה רבי חייה בר יוסף). (65 שבועות יב: ועיין בתוספות שם ד"ה ואין. (66 היחיד מביא עוף, ואין הציבור מביאין עוף (תו"כ פרק ז פרשתא ו). (67 ירושלמי שקלים פ"ה הלכה א. (68 ש"כל העוסק בעבודה מעבודת המקדש, צריך שיהיה עומד על הצפפה" (פ"ה מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (69 כן הוא בירושלמי שם. (70 "כי אסור להם לעבוד אלא בארבעה בגדים: כתונת ומכנסים ומצנפת ואבנט, לא פחות ולא יותר" (פירוש המשניות שם פ"ה משנה א). [בירושלמי שם, ליתא "אלא חלוק אחד". ובמקום זה אמרו שם: "ושותין מים", ובפיה"מ שם הביא גם זה שלא היו להם הרבה בגדים, וגם מה שהיו שותים מים]. (71 בירושלמי שם: "והוה ידע (=והיה יודע) האי דין כיף מקורר מאי (=איזה סלע מוציא מים קרים), והאי דין כיף אית ביה שררוביה (=חמימות), ועד היכן שררובתיה מטיא (עד היכן חמימותו מגעת)". (72 רש"י (בבבא קמא נ. ויבמות קכא:), פירש, שהיה חופר בורות לעולי רגלים בדרכים. ורבינו בפירוש המשנה (שקלים שם) כתב: שהיה "ממציא מים לעם בישוב ובמדבר". וכעין מה שכתב כאן. (73 שקלים שם. (74 שם. (75 משנה וירושלמי שקלים שם. (76 שקלים פ"ח משנה ה. לפי שהיו משחירות מחמת עשן הקטורת, היו עושים חדשות בכל שנה (הרא"ש בתמיד כט:). (77 ראה למעלה פ"ד מהלכות בית הבחירה הלכה ב. (78 שקלים שם ויומא עא: (79 שקלים שם. (80 היינו: שבעים ושתים נימים" (=חוטים) שבשקלים שם. ובכמה נוסחאות שם: "גירין", כמו שכתב רבינו. (81 שרוחב קודש-הקדשים עשרים אמה, וגבהו ארבעים אמה (תוספות יום טוב בשקלים שם). (82 מימרא של רב ביומא נד. (83 להבדיל בין עליית ההיכל לבין עליית בית קודש-הקדשים (רש"י שם). (84 כלומר, אחת משלוש-עשרה פרוכות הנ"ל (תויו"ט שקלים שם משנה ד). (85 היינו משקין טמאים שגזרו עליהם חכמים שיטמאו כלים (פ"ז מהלכות אבות הטומאות הלכות א"ב). והמדובר כשלא היתה תלויה, שאז אינה מקבלת טומאה, שהרי אינה מקבלת טומאה אלא מפני שהשמש מתחמם כנגדו (ביצה יד: ופ"י מהלכות כלאים הלכה יד), ופרוכת של מקדש אסורה בהנאה (עיין תוספות שם ד"ה מפני) – אלא המדובר כשהיתה מונחת, ואז יש עליה תורת בגד, שהרי ברגלים תולים אותה בעזרות בשביל בני אדם הבאים, והרי היא כמשמשי אדם שמקבלים טומאה (מלאכת שלמה שם בשם הר"ר סולימן).

מִשְׁטָטִין אוּ מִקְרָעִין אוּ אֲרָפִין יָתֵר עַל מִדָּתוֹ אוּ
קָצְרִים פָּחוֹת מִמִּדָּתוֹ אוּ שֶׁסֶּלֶקֶן בְּאַבְנֵט וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ
פְּסוּלָה. הָיוּ מְשַׁחֲקִין אוּ שֶׁהָיוּ אֲרָפִים וְסֶלֶקֶן בְּאַבְנֵט עַד
שֶׁנֶּעֱשׂוּ כְּמִדָּתוֹ וְעֵבֶד - עֲבוּדָתוֹ כְּשֶׁרָה.
ה. כָּל בָּגֵד מִבְּגָדֵי כְהֵנָה שֶׁנֶּעֱשׂוּ צוּאִין - אֵין מִלְּבָנִין
אוֹתָן וְאֵין מִכְבָּסִין אוֹתָן, אֲלֵא מִנִּיחֵן לְפִתִּילוֹת וְלוֹבֵשׁ
חֲדָשִׁים. וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל שֶׁבָּלוּ - גּוֹנֵזִין אוֹתָן. וּבְגָדֵי
לֵוִי שֶׁעוֹבֵד בָּהֶם בְּיוֹם הַצֹּם - אֵינוֹ עוֹבֵד בָּהֶם פַּעַם
שְׁנִיָּה לְעוֹלָם, אֲלֵא נִגְזָזִין בְּמָקוֹם שֶׁיִּפְשֹׁט אוֹתָם שָׁם;
שְׁנָאֲמֵר: וְהִנִּיחָם שָׁם. וְהֵם אֲסוּרִין בִּהֲנָאָה.
ו. מִכְנָסֵי כְהֵנִים הַדְּיוּטִים שֶׁבָּלוּ וְאַבְנִטֵיהֶם - הָיוּ עוֹשִׂין
מֵהֶן פְּתִילוֹת וּמִדְּלִיקִין בֶּהֶן בְּמִקְדָּשׁ בְּשִׁמְחַת בֵּית
הַשְּׁאוּאָה. וְכֹתְנוֹת כְהֵנִים הַדְּיוּטִים שֶׁבָּלוּ - הָיוּ עוֹשִׂין
מֵהֶן פְּתִילוֹת לְמִנּוֹת תְּמִיד.
ז. כָּל בְּגָדֵי כְהֵנִים אֵין בָּאִים אֲלֵא מִשָּׁל צְבוּר. וְיָחִיד
שֶׁהִתְנַדֵּב בָּגֵד מִבְּגָדֵי כְהֵנָה - מוֹסְרוֹ לְצְבוּר וּמָתָר. וְכֵן
כָּל כְּלֵי הַשָּׂרֵת וְעֲצֵי הַמַּעֲרֵכָה שֶׁמִּסָּרִין יָחִיד לְצְבוּר - הָרִי
הֵן כְּשָׂרִין. אִף כָּל קַרְבָּנוֹת הַצְּבוּר שֶׁהִתְנַדֵּב אוֹתָן יָחִיד
מִשָּׁלוּ - כְּשָׂרִים, וּבִלְבָד שֶׁיִּמְסְרוּ לְצְבוּר.
ח. בְּגָדֵי כְהֵנִים הַדְּיוּטִים הָיוּ עוֹשִׂין מֵהֶן מַחְלָצוֹת
רְבוֹת. וְשֶׁשָּׂה וְתִשְׁעִים חֲלוּן הָיוּ בְּמִקְדָּשׁ לְהִנִּיחַ בֶּהֶן
הַבְּגָדִים, אַרְבָּעָה חֲלוּנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר, וְשֵׁם כָּל מִשְׁמֵר
כְּתוּב עַל חֲלוּנוֹתָיו, וְכֵן סְתוּמוֹת. וְכִשְׁכִּנְסוּ אֲנָשִׁי
מִשְׁמֵר לְעֲבוּדָה בְּשִׁבְתָּ שָׁלְהֵן - פּוֹתְחִין חֲלוּנוֹתֵיהֶן
כָּל יְמֵי שִׁבְתָּן וְנוֹטְלִין הַכֵּלִים; וְכִשְׁיָצְאוּ - מִתְּזַרְזִין
הַבְּגָדִים לְחֲלוּנוֹתֵיהֶן וְסוֹתְמִין.
ט. וְלָמָּה עָשׂוּ אַרְבָּעָה חֲלוּנוֹת לְכָל מִשְׁמֵר? לְפִי שֶׁלֹּא
יִהְיֶה הַכֵּלִים מְעַרְבִין. אֲלֵא כָּל הַמִּכְנָסִים בְּחֲלוּן אֶחָד,
וְכָתוּב עֲלֵיו מִכְנָסִים. וְכֵן הָאֲבָנִטִים בְּחֲלוּן אֶחָד, וְכָתוּב
עֲלֵיו אֲבָנִט. וְכֵן הַמַּצְנֶפֶת כֵּלָּן בְּחֲלוּן אֶחָד, וְהַכְּתָנוֹת
כֵּלָּן בְּחֲלוּן אֶחָד.
י. כֹּהֵן גָּדוֹל מִנִּיחַ בְּגָדֵי זָהָב בְּלִשְׁכָּה שְׁלוֹ בְּלִילָה אוּ
בַּעַת שֶׁיָּצֵא מִן הַמִּקְדָּשׁ.
יא. בְּגָדֵי כְהֵנָה מִתָּר לְהִנּוֹת בֶּהֶן. לְפִיכָךְ לּוֹבֵשִׁם בְּיוֹם

שְׁמֶשׁ⁸⁶. וְשֶׁנֶּטְמָאת בָּאֵב הַטְּמֵאָה⁸⁷ - מִטְּבִילִין אוֹתָהּ
מִבְּחוּץ⁸⁸ וְשׁוֹטְחִין⁸⁹ אוֹתָהּ בַּחֲלִיטָה⁹⁰, מִפְּנֵי שֶׁהִיא צְרִיכָה
הָעֶרֶב שְׁמֶשׁ. וְאֵם הִיתָה חֲדָשָׁה - שׁוֹטְחִין אוֹתָהּ עַל גֹּב
הָאֲצִטְבָּא⁹¹, כְּדֵי שֶׁיִּרְאֶה הָעֵם⁹² אֶת מְלֹאכְתָּהּ שֶׁהִיא
נְאֻה.
יט. וְכָל הַכֵּלִים שֶׁהָיוּ בְּמִקְדָּשׁ הָיוּ לָהֶם שְׁנֵי
וּשְׁלִישִׁים⁹³, שָׂאֵם יִטְמְאוּ הָרֵאשׁוֹנִים - יָבִיאוּ הַשְּׁנֵי
תַּחְתֵּיהֶם.
כ. זֶה הַמִּמְנָה עַל מַעֲשֵׂה בְּגָדֵי כְהֵנָה עוֹסֵק בְּהִכָּנַת בְּגָדֵי
כְהֵנִים הַדְּיוּטִים וּבְגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל וּבְאַרְיֵגָתָן⁹⁴, וּמִתַּחַת
יָדוֹ נַעֲשֶׂה הַכֹּל. וְלִשְׁכָּה הִיתָה לוֹ בְּמִקְדָּשׁ⁹⁵.
פֶּרֶק שְׁמִינִי
א. בְּגָדֵי כְהֵנָה שְׁלֹשָׁה מִיָּנִים: בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט, וּבְגָדֵי
זָהָב, וּבְגָדֵי לֵוִי. בְּגָדֵי כֹהֵן הַדְּיוּט הֵם אַרְבָּעָה כֵּלִים:
כְּתָנֶת, מִכְנָסִים, וּמַגְבָּעָת, וְאַבְנֵט. וְאַרְבָּעָתָן שֶׁל פֶּשֶׁתָּן
לְבָנִים, וְחוּטָן כָּפוּל שֶׁשָּׂה. וְהָאֲבָנִט לְבָדוֹ רָקוּם בְּצֻמָּר.
ב. בְּגָדֵי זָהָב הֵן בְּגָדֵי כֹהֵן גָּדוֹל, וְהֵם שְׁמֵנָה כֵּלִים:
הָאֲרָבָעָה שֶׁל כֹּהֵן, וּמַעֲלִל, וְאַפּוֹד, וְחֹשֶׁן, וְצִיץ.
וְאַבְנֵטוֹ שֶׁל כֹּהֵן גָּדוֹל מַעֲשֵׂה רָקוּם הוּא, וְהוּא דוּמָה
בְּמַעֲשָׂיו לְאַבְנֵט כֹּהֵן הַדְּיוּט. וּמַצְנֶפֶת הָאֲמוּרָה בְּאַהֲרֹן
הִיא הַמַּגְבָּעָת הָאֲמוּרָה בְּכִנּוֹ, אֲלֵא שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל צוֹנֵף בָּהּ
כְּמִי שְׁלוֹפֶפֶף עַל הַשֶּׁבֶר, וּבְכִנּוֹ צוֹנֵפִין בָּהּ כְּכּוֹבֵעַ, וְלִפְיָכָךְ
נִקְרָאת מַגְבָּעָת.
ג. בְּגָדֵי לֵוִי הֵם אַרְבָּעָה כֵּלִים שֶׁשְׁמֶשׁשׁ בֶּהֶן כֹּהֵן גָּדוֹל
בְּיוֹם הַכַּפּוּרִים: כְּתָנֶת, מִכְנָסִים, וְאַבְנֵט, וּמַצְנֶפֶת.
וְאַרְבָּעָתָן לְבָנִים, וְחוּטָן כָּפוּל שֶׁשָּׂה, וּמֵן הַפֶּשֶׁתָּן לְבָדוֹ
הֵם. וְשִׁמְתִי כְּתָנוֹת אַחֲרוֹת הָיוּ לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל בְּיוֹם
הַכַּפּוּרִים: אַחַת לּוֹבֵשָׁה בְּשַׁחַר, וְאַחַת בֵּין הָעֶרְבִים.
וְשִׁמְתֵיהֶם בְּשָׁלְשִׁים מִנָּה מִשָּׁל הַקָּדֵשׁ. וְאֵם רָצָה לְהוֹסִיף
- מוֹסִיף מִשָּׁלוֹ. וּמִקְדִּישׁ הַתּוֹסֵפֶת וְאַחֵר כֶּךָ עוֹשֶׂה בָּהּ
הַכְּתָנֶת.
ד. בְּגָדֵי כְהֵנָה מִצְוֶתָּן שִׁיְהִיו חֲדָשִׁים, נָאִים וּמְשֻׁלָּשִׁים,
כְּדָרָךְ בְּגָדֵי הַגְּדוֹלִים; שְׁנָאֲמֵר: לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת. הָיוּ

(86) בים-של-שלמה שבעזרה, ואין צורך להוציאה (תפארת ישראל שם). (87) שטומאה מדרבנן אינה צריכה הערב שמש, ראה בפ"ב מהלכות אבות הטומאות הלכה ו. (88) בשרץ או בנבילה וכיוצא בהם. (89) שהרי אסור להכניס למקדש בגד שהוא ראשון לטומאה (להלן פ"ג מהלכות ביאת המקדש הלכה יז). (90) כדי לנגבה. (91) חוץ לעזרה. (92) במשנה שם: "על גג האיצטבא" (ועיין משנה-למלך). שהרחבה של הר הבית היתה מוקפת באיצטבאות לישב שם, ומסוככות למעלה מפני הגשמים (הרע"ב סוכה פ"ד משנה ד). (93) כלומר, גם העומד מרחוק יראה אותו. ואילו היו שוטחים אותו בחיל, לא יכלו לראות יפיו אלא העומדים סמוך לו (תפארת ישראל). (94) משנה בחגיגה כו: (95) במשנה שלפנינו (שקלים פ"ה משנה א) "ופנחס על המלבוש". ומפרשה רבינו, שהיה ממונה על הכנת המלבושים ועל אריגתם. ברם לפי נוסחאות אחרות: "ופנחס המלביש" – היה ממונה על פעולת ההלבשה, וזוהי דעת הראב"ד בהשגה. ובפירוש המשנה שם, כלל רבינו גם את ההלבשה וגם את העשייה, ועיין בהר המוריה. (96) מדות פ"א משנה ד. (1) יתבארו בו ששלשה מיני בגדים היו, ומה דינם אם היו מטושטשים או משוחקים.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלא

מתוך מהדורת וגשל

- 1 עבודתו ואפלו שלא בשעת עבודה; חוץ מן האבנט,
 - 2 מפני שהוא שעטנז, אסור לכהן הדיוט ללבשו אלא
 - 3 בשעת עבודה.
 - 4 יב. אין הכהנים לובשין לעבודה אלא צמר ופשתים
 - 5 בלבד.
 - 6 יג. וכל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'בד' - הוא
 - 7 הפשתים והוא הברץ. ותכלת האמורה בכל מקום - היא
 - 8 הצמר הצבוע כעצם שמים, שהוא פתוף מן הכחל.
 - 9 הארגמן הוא הצמר הצבוע אדם, ותולעת השני הוא
 - 10 הצמר הצבוע בתולעת.
 - 11 יד. כל מקום שנאמר בתורה 'שש' או 'שש משור' -
 - 12 צריך שיהיה החוט כפול ששה. ומקום שנאמר 'בד',
 - 13 אם היה חוט אחד לבדו - פשר; ומצוה מן המבחר
 - 14 שיהיה כפול ששה. ומקום שנאמר בו 'משור' בלבד -
 - 15 צריך שיהיה חוטן כפול שמנה.
 - 16 טו. כל מקום שנאמר בתורה 'מעשה רקם' - הוא
 - 17 שתהייה הצורות הנעשות באריגה נראות מצד אחד
 - 18 בפני האריג. ו'מעשה חשב' הוא שתהיה הצורה נראית
 - 19 משני צדדין פנים ואחור.
 - 20 טז. וכיצד מעשה הכנדים? הכנת, בין של כהן גדול
 - 21 בין של כהן הדיוט - משפצת היתה, שהיא בתים בתים
 - 22 באריגתה, כמו בית הכוסות, כדרך שעושין האורגין
 - 23 בכנדים הקשים. ובית יד שלה נארג בפני עצמו,
 - 24 ומחברין אותו עם גוף הכנת בתפירה.
 - 25 יז. ארץ הכנת - עד למעלה מן העקב. וארץ בית יד
 - 26 שלה - עד פס ידו. ורחבו - כרחב היד.
- יח. המכנסים, בין של כהן גדול בין של כהן הדיוט, הם ממתנים עד ירכים; שהוא למעלה מן הטבור קרוב מן הלב, עד סוף הירך, שהוא הארכבה. ושנצים יש להם, ואין להם לא בית הנקב ולא בית הערוה, אלא מקפין כמין כס.
- יט. המצנפת של כהן גדול או הדיוט - ארפו שש עשרה אמות. והאבנט - רחבו כמו שלש אצבעות, וארכו שמים ושליש אמה, מקיפו ומחזירו כרך על גבי כרך. ובגדי כהנה כלן - אין עושין אותן מעשה מחט, אלא מעשה אורג; שנאמר: מעשה ארג.

יום ש"ק כ"ז אייר ה'תשע"ה

פרק תשיעי

- א. כיצד מעשה הציץ? עושה טס של זהב רחב שתי אצבעות² ומקיף מאזן לאזן, וכותב עליו שני שיטין: קדש לה'. 'קדש' מלמטה, 'לה' מלמעלה³. ואם כתבו בשיטה אחת⁴ - פשר. ופעמים כתבוהו בשיטה אחת⁵.
- ב. והאותיות בולטות בפניו⁶. [כיצד?] חופר את האותיות מאחרי⁷ והוא מדבק על השעוה⁸ עד שכולט. והוא נקוב בשתי קצותיו⁹, ופתיל תכלת למטה ממנו¹⁰ נכנס מנקב לנקב, כדי שיהיה נקשר בפתיל כנגד הערך.
- ג. המעיל כלו תכלת¹¹, וחוטיו כפולין שנים עשר¹², ופיו ארוג בתחילת ארגנתו¹³. ואין לו בית יד¹⁴, אלא נחלק לשתי כנפים¹⁵ מסוף הגרון עד למטה, כדרך כל המעילים, ואינו מחבר אלא כנגד כל הגרון בלבד.

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

- 1 יבאר כיצד מעשה הציץ ומעשה המעיל, ודין הקורע פי המעיל. (2) סוכה ה. ושבת סג. וכתבו התוספות בסוכה (שם דיבור המתחיל ואל) שלפי מה שאמרו שם "שלא נתנה בו תורה מדה כלל" - מה שנתנו מדה של שתי אצבעות אין זה אלא מדרבנן וסמכוהו על מה שכתוב (שמות כח, לח) "והיה על מצחו" - שיהיה רחבו כשיעור מצחו. וסתם מצח רחב שתי אצבעות. (3) כתב הכסף-משנה שכן הגירסא בשבת שם וכן כתב רש"י שם בשם רבו הלוי (עיי' שם בהגהה שבגליון). אולם לפנינו בגמרא הגירסא שם (כמו בסוכה שם): "י' ה' מלמעלה וקדש ל' מלמטה". וכן הוא בירושלמי מגילה פרק א הלכה ט. וכתבו התוספות (סוכה שם דיבור המתחיל קדש): אין לפרש למטה ממש, זה למעלה מזה - שאין זה דרך קריאתו, אלא זה שלא כנגד זה קודש בתחילת שיטה [=שורה] תחתונה והשם בסוף שיטה עליונה. (4) שתי התיבות. (5) כעדותו של ר' אליעזר ב"ר יוסי (סוכה שם ושבת שם) שראה אותו בעיר רומי והיה כתוב עליו קדש לה' בשיטה אחת. (6) גיטין כ. "לא היה כתוב [של ציץ] שוקע אלא בולט". (7) ואינו עושה בדפוס שקוע לפניו, בולטות, שהרי נאמר (שמות לט, ל) "מכתב פתוחי חותם" ובכל כתב צריך שיעשה פעולת הכתיבה בגוף האותיות ולא מסביב להן באופן שהן יוצאות מאליהן. (8) שאם היה מונח על דבר קשה, היה אותו דבר מעכב לאותיות להיות בולטות לחוץ. (9) להעביר על ידי הנקבים את הפתיל. (10) רבינו סובר שדי בפתיל אחד. לדעת הראב"ד צריך היה בו עוד נקב באמצע, שמכנס בו פתיל תכלת וכורכו על המצנפת. (11) שנאמר (שם לט, כב) "ויעש את מעיל האפוד - כליל תכלת". (12) שנאמר (שם כח, לא) "ועשית את מעיל האפוד - כליל תכלת", ולמדים תכלת תכלת מפרכה, מה להלן ששה אף כאן ששה, ואין כליל אלא גדיל, דהיינו שניים. (13) שנאמר (שם, לב) "והיה פי ראשו בתוכו שפה יהיה לפיו סביב מעשה אורג" ופירש רש"י: פתיחת בית הצוואר בתוכו כתרנומו כפיל לגוויה והיה מעשה אורג ולא במחט. (14) כן כתב הרמב"ן (שמות שם) ואפשר שבאיו ברייתא מצאו כן (כסף משנה). ויש לזה סמך מן הגמרא (יומא עב): שאמרו שבגדי כהונה אין עושין אותן מעשה מחט אלא מעשה אורג, ורק הבית-יד שלהם מתחבר במחט. ויש לראות כי "מעשה אורג" לא נאמר אלא במעיל (שם כח, לא ולט, כב) להורות כי המעיל היה כולו מעשה אורג, בלי שום מעשה מחט כלל, ואם כן על כרחנו שלא היה לו בית יד. (15) כן כתב הרמב"ן שם. וכן יש ללמוד ממה שנאמר (שם כח, לד) "פעמון זהב ורמון פעמון זהב ורמון על שולי המעיל",

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

24 וְכֹפֶלֶוּ לְשָׁנִים. נִמְצָא זֶרֶת עַל זֶרֶת מִרְבַּע. וְקוֹבַע בּוֹ
25 אֲרֻבָּעָה טוּרִים שֶׁל אָבֶן הַמִּפְרָשִׁים בְּתוֹרָה, כָּל אָבֶן מִהֵן
26 מִרְבַּע²⁶ וּמִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, שֶׁמִּקִּיפּוֹ מִלְמָטָה
27 וּמֵאֲרֻבָּע רִוְחוֹתָיו²⁷.
28 ז. וּמִפְתַּח עַל הָאֲבָנִים שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים כְּתוּלְדוֹתָם.
29 וְנִמְצָא כּוֹתֵב עַל הָאֲדָם 'רְאוּבֵן'²⁸, וְעַל יִשְׁשָׁכָר - 'בְּנִימִין'.
30 וְכוֹתֵב²⁹ בְּתַחֲלָה לְמַעַל מֵרְאוּבֵן אֲבִרְהָם יִצְחָק וְיַעֲקֹב,
31 וְכוֹתֵב לְמַטָּה מִבְּנִימִין 'שִׁבְטִי יִהְיֶה'³⁰, כְּדֵי שְׂיִהְיוּ כָּל
32 הָאוֹתִיּוֹת³¹ מְצוּיֹת שָׁם³².
33 ח. וְעוֹשֶׂה עַל אֲרֻבָּע זַיִּוֹת שֶׁל חֹשֶׁן אֲרֻבָּע טַבְּעוֹת זָהָב.
34 וְנוֹתֵן בְּשֵׁתִי הַטַּבְּעוֹת שֶׁל מַעַלָּה, שֶׁהַחֹשֶׁן נִתְּלָה בָּהֶן,
35 שְׁתֵּי עֲבוֹתוֹת הַזָּהָב, וְהֵם הַנִּקְרָאִים³³ שְׂרָשְׁרוֹת; וְנוֹתֵן
36 בְּשֵׁתִי טַבְּעוֹת שֶׁל מַטָּה, שֶׁהֵן כְּנֶגֶד הַדִּידִים³⁴, שְׁנֵי פְתִילֵי
37 תְּכֵלֶת.
38 ט. הָאֶפֶד - רָחֲבֹו כְּרֹחַב גִּבּוֹ שֶׁל אָדָם מִכְתָּף לְכְתָף,
39 וְאֶרְכּוֹ מִכְּנֶגֶד אֲצִילֵי הַיָּדִים מֵאֲחוּרָיו עַד הַרְגְלָיִם. וְיֵשׁ
40 לוֹ כְּמוֹ שְׁתֵּי יָדוֹת יוֹצְאוֹת מִמֶּנּוּ בְּאֲרִיג³⁵ לְכָאֵן
41 וּלְכָאֵן, שְׁחוּגְרִין אוֹתוֹ בָּהֶם, וְהֵם הַנִּקְרָאִין חֹשֶׁב
42 הָאֶפֶד. וְהַכֹּל אֲרוּג זָהָב תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי
43 וְשֵׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן.
44 וְתוֹפֵר עָלָיו³⁶ שְׁתֵּי כְתָפוֹת, כְּדֵי שְׂיִהְיוּ עַל כְּתָפוֹת
45 הַכֹּהֵן. וְקוֹבַע עַל כָּל כְּתָף וְכָתָף אָבֶן שֶׁהֵם מִרְבַּע³⁷
46 מִשְׁקַע בְּבֵית שֶׁל זָהָב, וּמִפְתַּח עַל שְׁתֵּי הָאֲבָנִים

1 וְהַקּוֹרֵעַ פִּי הַמַּעֲלִיל¹⁶ - לֹקָה; שְׁנֵאֲמַר: לֹא יִקְרַע. וְהוּא
2 הָדִין לְכָל בְּגָדֵי כְהֹנָה, שֶׁהַקּוֹרֵעַ דֶּרֶךְ הַשְּׁחָתָה - לֹקָה¹⁷.
3 ד. וּמִכֵּיָא תְּכֵלֶת וְאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי, כָּל מִין מִשְׁלָשָׁתָן
4 שְׁזוּר שְׁמוֹנֶה, לְפִי שְׁנֵאֲמַר בְּשׁוּלְיוֹ 'מִשְׁזָר'¹⁸. נִמְצָאוּ חוּטֵי
5 הַשּׁוּלִים אֲרֻבָּעָה וְעֶשְׂרִים¹⁹. וְעוֹשֶׂה אוֹתָן כְּמִין רְמוּנִים
6 שֶׁלֹּא פִתְחוּ פִּיהֶן²⁰, וְתוֹלָה אוֹתָן בְּמַעֲלִיל. וּמִכֵּיָא שְׁנֵים
7 וְשִׁבְעִים זֻגִים, וּבָהֶם שְׁנֵים וְשִׁבְעִים עֲנֻבִלִים²¹, הַכֹּל
8 זָהָב²², וְתוֹלָה בּוֹ שֵׁשֶׁה וּשְׁלֹשִׁים בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה וְשֵׁשֶׁה
9 וּשְׁלֹשִׁים בְּשׁוּלֵי כֶּנֶף זֶה. וְהַזֵּג עִם הָעֲנֻבִל הַתְּלִוִי בֵּין
10 שְׁנֵיהֶם כְּאַחַד²³ נִקְרָא פְּעָמוֹן. עַד שְׂיִהְיוּ שׁוּלְיוֹ מִשְׁנֵי
11 צְדָדָיו פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן פְּעָמוֹן וְרִמּוֹן²⁴.
12 ה. הַזָּהָב שֶׁבְּאֲרִיגַת הָאֶפֶד וְהַחֹשֶׁן הָאֶמּוֹר בְּתוֹרָה, כִּכָּה
13 הוּא מַעֲשֵׂהָ: לֹקָח חוּט אֶחָד זָהָב טְהוֹר²⁵ וְנוֹתְנוֹ עִם
14 שֵׁשֶׁה חוּטִין שֶׁל תְּכֵלֶת וְכוֹפֵל הַשְּׁבָעָה חוּטִין כְּאַחַת. וְכֵן
15 הוּא עוֹשֶׂה חוּט זָהָב עִם שֵׁשֶׁה שֶׁל אֲרָגְמָן, וְחוּט אֶחָד
16 עִם שֵׁשֶׁה שֶׁל תוֹלַעַת שָׁנִי, וְחוּט אֶחָד עִם שֵׁשֶׁה שֶׁל
17 פְּשָׁתִים. נִמְצָאוּ אֲרֻבָּעָה חוּטֵי זָהָב, וְנִמְצָאוּ כָּל הַחוּטִים
18 שְׁמוֹנֶה וְעֶשְׂרִים. שְׁנֵאֲמַר: וְיִרְקָעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וְגוֹמֵר
19 לַעֲשׂוֹת בְּתוֹף הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹף הָאֲרָגְמָן וּבְתוֹף תוֹלַעַת
20 הַשָּׁנִי וּבְתוֹף הַשֵּׁשׁ - מִלְּמַד, שֶׁחוּט הַזָּהָב כְּפוּל בְּתוֹכָן.
21 ו. כִּיצַד מַעֲשֵׂה הַחֹשֶׁן? אוּרָג בְּגֵד מַעֲשֵׂה חוּשָׁב מִן
22 הַזָּהָב וְהַתְּכֵלֶת וְהָאֲרָגְמָן וְתוֹלַעַת הַשָּׁנִי וְהַשֵּׁשׁ עַל שְׁמֹנֶה
23 וְעֶשְׂרִים חוּטִין, כְּמוֹ שֶׁבְּאֲרִיגוֹ, אֶרְכּוֹ אִמָּה וְרָחֲבֹו זֶרֶת,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הרי שהיו לו שני שוליים. (16) יש לעיין למה דקדק רבינו וכתב פי המעיל - משמע רק פי המעיל. ועיין במנחת חינוך שם שכתב, שכל המעיל חוץ מפיו דינו ככל בגדי כהונה, שאינו לוקה אלא דרך השחתה. (17) ביומא עב. אמרו "המקדש בגדי כהונה לוקה, שנאמר לא יקרע". ומזה שלא כתב רבינו "דרך השחתה" אלא בבגדי כהונה ולא בפי המעיל, נראה שבפי המעיל חייב מלקות אף שאינו דרך השחתה, אבל שאר בגדי כהונה דווקא דרך השחתה. וראה לדבריו ממה שאמרו (זבחים צה). "מעיל שננטא מכניסו בפחות משלש על שלש ומכבסו, משום שנאמר לא יקרע", ואילו בגדי כהונה אחרים קורע בחוץ ומכניסו בפנים (שם צד:), הרי שבמעיל אסור לקרוע אף שאינו מכווין להשחתה, ואילו בשאר בגדי כהונה, אם אינו מכווין להשחתה מותר. (18) "ומקום שנאמר בו משור לבד, צריך שיהיו חוטן כפול שמונה" (למעלה פרק ח הלכה יד). (19) שהרי הם שלושה מינים, וכל אחד כפול שמונה". (20) זבחים פח: ש"דרך רימונים השוהין באילן אחר גמר בישולם מתפתחים מאליהן כדרך שעושים קליפי אגוזים החיצונות". (21) מה שתלוי בתוכן לקשקש. (22) כן הוא בפסוק (שמות כח, לג) "ופעמוני זהב". (23) ומה שנאמר (שם לט, כה) "בתוך הרמונים", לא בתוך החלל קאמר (=כלומר, בתוך הרימונים עצמם), אלא ביניהם (רש"י בזבחים שם), ומה שכתב "בין שניהם" זהו דלא כרש"י שם שפירש "פעמון אחד בין שני רימונים". (24) ולפי זה היה מספר הרימונים כמספר הפעמונים וכן מפורש במדרש רבה (ויקרא פרשה כא אות ו) רבנן אמרי בע"ב [=72] זוגין ובע"ב [=72] רימונים. (25) זהב מזוקק. (26) לא נמצא מקור לדין זה (משנה למלך). (27) כן דעת רש"י (שמות כח, יז) שכתב: "שעל שם שהאבנים ממלאות גומות המשבצות המתוקנות להן קורא אותן בלשון מלואים". (28) כן הוא במדרש רבה (סוף פרשת תצוה): "על אודם היה כתוב אברהם יצחק ויעקב וראובן, על פטודה היה כתוב שמעון, על ברקת היה כתוב לוי כו', על נופך היה כתוב יהודה, על ספיר היה כתוב יששכר, על יהלום היה כתוב זבולן וכו', על לשם היה כתוב דן, על שבו היה כתוב נפתלי, על אחלמה היה כתוב גד וכו', על תרשיש היה כתוב אשר, על שוהם היה כתוב יוסף, על ישפה היה כתוב בנימין שבטי ישרון". (29) בסוטה מח: מבואר שבשמיר היה כתוב, ורבינו השמיטה, וצריך עיון (משנה למלך). (30) ובגמרא שם ובמדרש שם: "שבטי ישרון". (31) של האלפא ביתא. (32) כי בשמות השבטים היו חסרות האותיות: צדי, קו"ף וטי"ת. (33) בתורה. (34) ששם הוא הלב, שנאמר (שם, ל) "והיו על לב אהרן", ועיין במועד"קטן כז: "הספד על הלב, שנאמר כנגד שדים סופדים". (35) כמו שנאמר (שם, ח) "וחשב אפודתו אשר עליו כמעשהו ממנו יהיה". הרי שממנו יהיה, כלומר, ארוג מתוכו וכן פירש רש"י שם. (36) כמו שנאמר (שם, ז) "שתי כתפות חוברות יהיו לו אל שני קצותיו וחובר". הרי שאינם צריכים להיות ארוגים ממנו אלא מחוברים במחט, וכן פירש רש"י שם. (37) מרובע ממש אי אפשר, שהרי שמות השבטים עליו, ואם כן ארכו יותר על רחבו (קריית

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש קלג

מתוך מהדורת וגשל

25	על לבו פתח החשן. ושתי כתפות האפוד על שתי	1	שמות השבטים, ששה על אבן זו וששה על אבן
26	כתפיו. ושתי עבותות זהב יורדות מעל כתפיו מכאן	2	זו, כתולדותם. וכותבין שם יוסף 'יהוסף', ונמצאו
27	ומכאן מכתפות האפוד עד טבעות החשן. ושני חוטי	3	עשרים וחתם אות באבן זו, ועשרים וחתם אות
28	תכלת מרפסין מתחת אצילי ידיו משתי טבעות החשן	4	באבן זו. וכך היו כותבין ³⁸ :
29	התחתונות עד שתי טבעות כתפות האפוד התחתונות,	5	ראובן שמעון
30	שהם למעלה מן החשב.	6	לוי יהודה
31	פרק עשירי	7	יששכר זבולן
32	א. כיצד סדר לבישת הבגדים? לובש המכנסים	8	נפתלי דן
33	תחלה ² , וחוגר את המכנסים למעלה מטבורו מעל	9	אשר גד
34	מתניו. ואחר כך לובש הכתנת. ואחר כך חוגר את	10	יהוסף בגדימן
35	האבנט כנגד אצילי ידיו ³ , ומקיפו כרך על כרך עד	11	והאבן שכתוב בה ראובן - על כתפו הימנית, והאבן
36	שגומר וקושר.	12	שכתוב בה שמעון - על כתפו השמאלית. ועושה בכל
37	ב. ועל האבנט מפרש בקבלה: ולא יחגרו ביזע -	13	כתף שתי טבעות: אחת מלמעלה בראש הכתף, ואחת
38	במקום שמזיעין ⁴ . וכך קבל יונתן בן עזיאל מפי	14	מלמטה לכתף למעלה מן החשב. ונותן שתי עבותות
39	הנביאים ותרגם ⁵ : על לכביהן יסרון ⁶ . ואחר כך צונף	15	זהב בשתי טבעות שלמעלה, והם הנקראים שרשרות.
40	במצנפת כמין כובע ⁷ .	16	י. ואחר כך מכניס קצות העבותות של חשן בטבעות
41	ג. כהן גדול אחר שחוגר באבנט ⁸ לובש המעיל ⁹ . ועל	17	של מעלה בכתפות האפוד, ומכניס שני פתילי התכלת
42	המעיל - האפוד והחשן, וחוגר בחשב האפוד על	18	שבשולי החשן בשתי הטבעות של מעלה מחשב
43	המעיל מתחת החשן. ולפיכך נקרא מעיל האפוד,	19	האפוד, ומורידן את השרשרות שבטבעות כתפות
44	שחוגרו באפוד. ואחר כך צונף במצנפת, וקושר הציץ	20	האפוד עד טבעות החשן העליונות, כדי שידבקו זה
45	למעלה מן המצנפת ¹⁰ . ושערו היה נראה בין ציץ	21	בזה ולא יח ³⁹ החשן מעל האפוד. וכל המזיח חשן
46	למצנפת ¹¹ , ושם היה מניח תפלין בין ציץ למצנפת.	22	מעל האפוד ומפרק חבורן דרך קלוקל - לוקה ⁴⁰ .
47	ד. מצות עשה לעשות בגדים אלו ¹² ולהיות הכהן עובד	23	יא. נמצא בשלובש האפוד עם החשן - יהיה החשן
		24	על לבו בשוה, והאפוד מאחוריו. וחשב האפוד קשור

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(ספר). (38) וגבי חושן לא נתבאר בדברי רבינו איך היה סדר כתיבתם. ומדברי רבינו בפירוש המשנה יומא פרק ז שכתב "וכיוון שזכרנו מה שהיה כתוב בחושן, אודיעך איך היו שמות השבטים כתיבים על אבני האפוד" - נראה שרק באבני האפוד היה הסדר הזה. (39) לשון ניתוק ולשון ערבי הוא (רש"י שם, כח). (40) יומא עב. ורבינו הוסיף "דרך קלוקל". אבל לתקן - מותר. (1) יתבאר סדר לבישת הבגדים, ושמצות עשה לעשות אותם. (2) אף-על-פי שבפסוק קדמה כתונת למכנסים, שכן נאמר (ויקרא ו, ב) "ולבש הכהן מדו (היא הכתונת - רש"י) בד, ומכנסי בד ילבש על בשרו", ועוד נאמר (שם טז, ד) "כתונת בד קודש ילבש, ומכנסי בד יהיו על בשרו" - למדו חז"ל ביומא כג: "מניין שלא יהיה דבר קודם למכנסים? תלמוד-לומר (שם ו, ג בכהן הדיוט) ומכנסי בד ילבש על בשרו" - "משמע, שלובש בעודו ערום, שאין עליו אלא בשרו" (רש"י שם). וכן נאמר בכהן גדול (שם טז, ד) "ומכנסי בד יהיו על בשרו" (תוספות שם ד"ה מניין), וראה להלן הלכה ג. (3) בזבחים יח: "אין חוגרין לא למטה ממתניהן ולא למעלה מאציליהן אלא כנגד אצילי ידיהן" (על צלעותיהן כנגד המפרק - רש"י). (4) שם. במקום שהבשר נכפל על הבשר ומתחמם ומזיע (רש"י שם). (5) ביחזקאל שם. (6) על הלב לאו דוקא, אלא סמוך ללב. וכן פירש"י בזבחים שם, שהיו חוגרים כנגד אצילי ידיהם כנגד הלב ולא על הלב. (7) ובכהן גדול, להלן הלכה ג, כתב רק "צונף במצנפת", ולא כתב "כמין כובע". וראה למעלה פ"ח הלכה ב. (8) כלומר, אחר שלבש מכנסים וכתונת וחגר באבנט, כסדר לבישת הבגדים (למעלה הלכה א). וראה ביומא ה: ו. שיש אומרים שהחגירה באבנט בכהן גדול היתה אחר לבישת כל בגדי כהונה גדולה, בכדי לקיים מה שנאמר (שמות כט, ט) "וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו", שהחגירה באבנט צריכה להיות באהרן ובניו בבת אחת. אבל דעת רבינו כדעיה אחרת הלומדת מפרשת צו (ויקרא ח, זיג) שנאמר בה: "ויתן עליו (=על אהרן) את הכתונת, ויחגור אותו באבנט וילבש אותו על המעיל וגו', ואחר-כך נאמר: "ויקרב משה את בני אהרן וגו' ויחגור אותם אבנט", הרי שחגירת הכהן הגדול באבנט, היתה לפני שהתחיל להלביש את בניו. והפסוק הקודם וחגרת אותם אבנט אהרן ובניו, נדרש לטיב האבנט לאמר, שאבנטו של כהן גדול ואבנטו של כהן הדיוט שוים, ששניהם כלאים, ראה למעלה פ"ח ה"א. (9) כן הסדר בתורה (ויקרא שם). "ויחגור אותו באבנט וילבש אותו את המעיל ויתן עליו את האפוד ויחגור אותו בחשב האפוד ויאפוד לו בו, וישם עליו את החושן וגו' וישם את המצנפת וגו' וישם על המצנפת וגו' את ציץ הזהב". (10) מאחורי הראש היה הקשר של הציץ למעלה מן המצנפת, אבל לפניו היתה המצנפת למעלה מן הציץ (מעשה רוקח). [ניתכן כי כן פירש רבינו מה שנאמר (שמות כח, לז): "והיה על המצנפת", ועיין רש"י שם]. (11) זבחים יט. (12) עשיית הבגדים אינה אלא הכנה למצוות

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז אייר – ספר עבודה – הלכות כלי המקדש

מתוך מהדורת וגשל

22 בין בגדו לבשרו, ולא פנה אף על פי שהיה בחיים.
23 ושלל תפנס הרוח בשעת העבודה בין בשרו לבגדו, עד
24 שיתרחק הבגד מעליו. ולא יכניס ידו תחת חלוקו
25 לחיקו. ולא יצא שעריו מן הבגד³⁰. ולא יהיה בבגד נימא
26 מדלדלת³¹. ואם היה שם אחד מפל אלו – עבודתו
27 כשרה.
28 ח. כרף על בשרו בגד³² שלא במקום בגדים, כגון
29 שפרכו על אצבעו או על עקבו: אם היה בו שלש
30 אצבעות על שלש אצבעות – הרי זה חוצץ ופוסל;
31 פחות מכן – אינו חוצץ. ואם היה צלצול קטן³³, הואיל
32 והוא חשוב בגד בפני עצמו – הרי זה פוסל ואף על פי
33 שאין בו שלש על שלש.
34 ט. כהן שלקה באצבעו³⁴ – מתר לכרף עליה גמי
35 בשבת³⁵, או בגד שאין בו שלש על שלש, ועובר. ואם
36 נתפון להוציא דם³⁶ – אסור³⁷. והוא שלא יחוצץ הגמי
37 או הבגד בין בשרו לפלי בשעת עבודה.
38 י. עשו בבית שני אורים ותמים³⁸, כדי להשלים שמנה
39 בגדים³⁹, ואף על פי שלא היו נשאלין בהן. ומפני מה
40 לא היו שואלין בהן? מפני שלא היה שם רוח הקדש,
41 וכל כהן שאינו מדבר ברוח הקדש ואין שכינה שורה
42 עליו – אין נשאלין בו⁴⁰.

1 בָּהֶן; שְׁנָאֵמֶר: וְעִשִּׂיתָ בְּגָדֵי קֹדֶשׁ, וְאֵת בְּגָדֵי תַּקְרִיב
2 וְהַלְבָּשְׁתָּם בְּתַנְתָּ. וְכֵהֵן גְּדוּל שְׁשָׁמֶשׁ בְּפָחוֹת מִשְׁמֶנֶה
3 בְּגָדִים¹³ אֵלּוּ, אוֹ כֵהֵן הָדְיוֹט שְׁשָׁמֶשׁ בְּפָחוֹת מֵאֲרָבָעָה
4 בְּגָדִים¹⁴ אֵלּוּ – הוּא הַנִּקְרָא מִחֹסֶר בְּגָדִים, וְעִבּוּדוֹתוֹ
5 פְּסוּלָה¹⁵, וְחִיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמִים¹⁶, כְּזֶר שְׁשָׁמֶשׁ.
6 שְׁנָאֵמֶר: וְחִגְרַת אֹתָם אֲבָנֹת וְהִיתָה לָּהֶם כֶּהֱנָה; בְּזֶמֶן
7 שֶׁבְּגָדֵיהֶם עָלִיהֶן – כֶּהֱנָתָן עָלִיהֶן, אֵין בְּגָדֵיהֶן עָלִיהֶן –
8 אֵין כֶּהֱנָתָם עָלִיהֶן, אֵלּא הָרִי הֵם כְּזֹרִים, וְנָאֵמֶר: וְהָזֶר
9 הַקָּרֵב יוֹמֶת¹⁷.
10 ה. כֶּשֶׁם שֶׁהַמִּחְסֵר בְּגָדִים חִיב מִיתָה וּפְסוּל הָעִבּוּדָה,
11 כֵּן הֵיחָד בְּגָדִים¹⁸. כְּגֹן שֶׁלִּבֶּשׁ שְׁתֵּי בְּתוּנֹת¹⁹ אוֹ שְׁנֵי
12 אֲבָנִיִּים, אוֹ כֵהֵן הָדְיוֹט שֶׁלִּבֶּשׁ בְּגָדֵי כֵהֵן גְּדוּל וְעִבַּד –
13 הָרִי זֶה מַחֲלֵל הָעִבּוּדָה, וְחִיב מִיתָה²⁰ בִּידֵי שְׁמִים.
14 ו. נֵאֻמֶּר בְּבְּגָדֵי כֶהֱנָה: עַל בְּשָׂרוֹ וּלְבָשָׁם²¹ – מִלְּמָד,
15 שְׁלֹא יִהְיֶה דָּבָר חוּצָץ בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבְּגָדִים²². אֲפֹלוּ נִימָא²³
16 אַחַת אוֹ עֶפְרָה²⁴ אוֹ כֶּהֱנָה מִתָּה²⁵, אִם הִיתָה בֵּין בְּשָׂרוֹ לְבְּגָד
17 – הָרִי זֶה חֲצִיצָה וְעִבּוּדוֹתוֹ פְּסוּלָה. לְפִיכָף אֵין הַכֵּהֵן יָכוֹל
18 לְעַבֵּד בְּתַפְלִין שֶׁל יָד, שֶׁהָרִי חוּצָצָת²⁶. אָבֵל שֶׁל רֹאשׁ
19 אֵינָה חוּצָצָת, וְאִם רָצָה לְהַנִּיחָם בְּשַׁעַת הָעִבּוּדָה –
20 מְנִיחָ²⁷.
21 ז. וְצִרְיָן לְהִזְהָר²⁸ בְּשַׁעַת שְׁלֹבֶשׁ, שְׁלֹא יִהְיֶה אֲבָק²⁹

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

הלבישה והעבודה בהם, וכן נראה מדברי רבינו בספר המצוות (עשה לג), ועיין שם בכלל י (ספר המצוות לעם, עמוד מ).
13 (שם יח. 14) סנהדרין פג: (15) זבחים טו: (16) סנהדרין פג. פג: (17) שם: (18) כן הוא בזבחים יח. ולמדו כן
ממה שנאמר (ויקרא א, ח): "וערכו בני אהרן הכהן את הנחתים" – "הכהנים בכיהונן (=היינו בבגדים הראויים להם, שהכהונה נתלית בהם – רש"י), מכאן לכהן הדיוט שלבש בגדי כהונה גדולה ועבר, עבודתו פסולה". ועוד שם יח: "בד,
שלא ילבש של חול עמהן". שבר משמע, לבדו ילבש (רש"י שם). (19) כן הוא בתוספתא מנחות פ"א (הוצאת צוקרמנדל
עמ' 513 7) ובירושלמי עירובין פ"י הלכה יג. אבל דעת רש"י (זבחים יח.) שאפילו אם הוסיף עליהם שום בגד בעולם,
הרי הוא בכלל יתור בגדים. וכן יש ללמוד ממה שאמרו שם יח: (הובא למעלה). וכן הוא בספרא פ' צו פרק ב הלכה א:
"יכול לא ילבש עמהם בגדי קודש, אבל ילבש עמהם בגדי חול, תלמוד-לומר ומכנסו בד ילבש על בשרו". (20) שכיין
שאינו כהן, הרי הוא כזר ששמש שחייב מיתה (ראה למעלה). (21) נראה שצ"ל: "ילבש על בשרו" (ויקרא ו, ג). וכ"ה
בזבחים יט. ובספרא (שם ה"ג) וראה בהר המוריה. [ואולי צ"ל "על בשרו (וגר') ולבשם", שם טז, ד – הרב אנשיל כ"ץ].
22 זבחים שם. ומשמע שדוקא בגד לבשרו חוצץ, אבל בין בגד לבגד אין חציצה פסולת, וכן דקדק רבינו להלן בהלכה
זו "בין בשר לבגד", וכן הוא להלן בהלכה ז. והיינו משום שפסול החציצה למדנו מ"ילבש על בשרו", הרי שכל המדובר
בחציצה שבין הבגד לבשר (שו"ת בית הלוי ח"א סי"ג ויריעות שלמה). [אבל בירושלמי (עירובין פ"י הלכה יג) מפורש
"שלא יחוצץ בינו לבין בגד, ולא בין בגד לבגד"]. (23) חוט תלוש מן הבגד. ובנימא מגודלת, ראה להלן הלכה ז.
24 שיש בו ממש. וראה להלן שם בדין אבק דק. (25) זבחים שם. ובכינה חיה, ראה להלן שם. (26) בין בשר לבגד.
27 שאין כאן חציצה. וגם משום יתור בגדים אין כאן, לפי שאינם בגד (כסף-משנה בשם רש"י שם). (28) בכל אלו
נסתפקו בגמרא (זבחים יט.) אם הם חוצצים או לא, ולא נפשטה הבעיא, ולכן פסק רבינו שלכתחילה יזהר, אבל אם עבד
עבודתו כשירה, שאין בנו כח לפסול העבודה ולחייבו להביא קרבן אחר מספק, שיש לחשוש שיביא חולין לעזרה. ואין
לומר: יביא קרבן אחר ויתנה, מאחר שבחטאות ואשמות וקרבתות ציבור אי-אפשר להתנות, ולפיכך לא חילקו בזה
(כסף-משנה). (29) דק ואין בו ממש. וראה למעלה הלכה ו בדין עפר. (30) [בגמרא שם שאלו: "יצא שערו בבגדו,
מהו? שער כגופו דמי או לאו". ונראה שרבינו גרס "יצא שערו מבגדו, מהו" (ובכ"י מינכן נשמטו המלים "מבגדו מהו
שערו"). ופירושו לדעת רבינו: שער כגופו, ואם כן צריך שיהא מכוסה, כשם שגופו מכוסה על ידי הבגד, או דילמא לאו
כגופו, ולא איכפת לנו אם יצא והוא מגולה]. (31) תלושה קצת, ומחוברת קצת לבגד. (32) זבחים שם. (33) חגורה
קטנה. (34) זבחים שם, ועירובין קג: (35) ואף-על-פי שגזרו על כל דבר שיש בו משום רפואה, שמה ישחוק הסממנים
– במקדש לא גזרו (רש"י שם). (36) כגון שמהדקה בגמי. (37) שאין זה צורך עבודה, ועוד שהוא חובל (רש"י שם).
38 כן נראה בקידושין לא: במעשה שביקשו חכמים אבנים לאפוד בימי הבית השני (כסף-משנה). (39) שהחושן והאפוד
היו משמונה הבגדים, ראה למעלה פ"ח הלכה ב. וראה עוד למעלה בפ"ז מהלכות בית הבחירה הלכה א. (40) יומא עג:

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ש"ק כ"ז אייר – ספר עבודה – הלכות ביאת המקדש קלה

מתוך מהדורת וגשל

- 1 **יא.** וכיצד שואלין? עומד הכהן ופניו לפני הארון⁴¹,
2 והשואל מאחוריו, פניו לאחרי הכהן⁴², ואומר השואל:
3 אעלה או לא אעלה?⁴³ ואינו שואל בקול רם⁴⁴ ולא
4 מתהרהר בלבו⁴⁵, אלא בקול נמוך כמי שמתפלל בינו
5 לבין עצמו⁴⁶. ומיד רוח הקדש לובש את הכהן, ומביט
6 בחשן ורואה בו כמראה הנבואה 'עלה' או 'לא תעלה'⁴⁷.
7 באותיות שכולטות⁴⁸ מן החשן כנגד פניו. והכהן
8 משיבו ואומר לו: 'עלה' או 'לא תעלה'.
9 **יב.** ואין שואלין על שני דברים כאחד⁴⁹. ואם שאל -
10 משיבין על הראשון בלבד⁵⁰. ואין נשאלין בהן
11 להדיא⁵¹, אלא או למלך או לבית דין או למי שצריך
12 הצבור בו. שגאמר: ולפני אלעזר הכהן יעמד וגומר;
13 הוא - זה המלך⁵², וכל בני ישראל - זה הוא משה
14 מלמטה⁵³ או מי שצריך הצבור בשאלתו⁵⁴, וכל העדה -
15 אלו בית דין הגדול⁵⁵.
16 **יג.** זה שאמרו מוצא⁵⁶ בדברי נביאים שהכהנים היו
17 חוגרין אפוד בד - לא היו כהנים גדולים, שאין האפוד
18 של כהן גדול אפוד בד. ואף הלויים היו חוגרין אותו;
19 שהרי שמואל הנביא לוי היה, ונאמר בו: נער חגור
20 אפוד בד. אלא אפוד זה היו חוגרים אותו בני הנביאים
21 ומי שהוא ראוי שתשרה עליו רוח הקדש, להודיע כי
22 הגיע זה למעלת כהן גדול שמדבר על פי האפוד
23 והחשן ברוח הקדש.
24 סלקו להו הלכות כלי המקדש
25 **הלכות ביאת המקדש**
26 יש בכללן חמש עשרה מצות. שתי מצות עשה, ושש
27 עשרה מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) שלא יכנס כהן

- 28 שפור למקדש. (ב) שלא יכנס בו כהן פרוע ראש. (ג)
29 שלא יכנס בו כהן קרוע בגדים. (ד) שלא יכנס כהן בכל
30 עת להיכל. (ה) שלא יצא כהן מן המקדש בשעת
31 העבודה. (ו) לשלח טמאים מן המקדש. (ז) שלא יכנס
32 טמא למקדש. (ח) שלא יכנס טמא להר הבית. (ט) שלא
33 ישמש טמא. (י) שלא ישמש טבול יום. (יא) לקדש
34 העובד ידיו ורגליו. (יב) שלא יכנס בעל מום להיכל
35 ולמזבח. (יג) שלא לעבד בעל מום. (יד) שלא יעבד
36 בעל מום עובר. (טו) שלא יעבד זר.
37 ובאור מצות אלו בפרקים אלו:
38

פרק ראשון

- 39 **א.** כל כהן הפך לעבודה, אם שתה יין - אסור לו
40 להכנס מן המזבח ולפנים. ואם נכנס ועבד - עבודתו
41 פסולה, וחיב מיתה בידי שמים; שגאמר: ולא תמתו.
42 והוא ששתה רביעית יין חי בבת אחת מיין שעברו עליו
43 ארבעים יום; אבל אם שתה פחות מרביעית יין, או
44 שתה רביעית והפסיק בה, או מזגה במים, או ששתה
45 יין מגתו בתוך ארבעים אפלו יתר מרביעית - פטור,
46 ואינו מחלל עבודה. שתה יתר מרביעית מן היין, אף
47 על פי שהיה מזוג ואף על פי שהפסיק ושתה מעט מעט
48 - חיב מיתה, ופוסל העבודה.
49 **ב.** היה שפור משאר משקין המשפריין - אסור להכנס
50 למקדש. ואם נכנס ועבד והוא שפור משאר משקין
51 המשפריין, אפלו מן החלב או מן הדבילה - הרי זה
52 לוקה, ועבודתו כשרה. שאין חיבין מיתה אלא על היין
53 בשעת עבודה, ואין מחלל עבודה אלא שפור מן היין.
54 **ג.** וכשם שאסור לכהן להכנס למקדש מפני השכרות,

מתוך רמב"ם לעם – הוצאת מוסד הרב קוק

(41) שם. אמרו: "והנשאל, פניו כלפי שכניה". ומפרש רבינו שהיינו כלפי הארון. ורש"י שם פירש כלפי אורים ותומים, ושם המפורש שבתוך הארון, וראה להלן. (42) שם אמרו: "השואל, פניו כלפי נשאל (=הכהן). והנשאל, פניו כלפי שכניה". ולפי פירוש רש"י שהנשאל, פניו כלפי אורים ותומים – פני השואל כלפי פני הכהן. אבל לדעת רבינו שפני הנשאל כלפי הארון, הוכרח לומר שפני השואל לאחורי הכהן. (43) שם. (44) שם. ולמדו כן ממה שנאמר (במדבר כז, כא): "ושאל לו", משמע לו לבדו, שאין שומע אלא הוא (רש"י שם). (45) שם. "שנאמר ושאל לו לפני ה'", כלומר, וסמוך לו, כבפסוק שם: "על פיו יצאו". "ושאל לו על פיו", שמוציא דברים בפיו (רש"י שם). (46) כדרך שאמרה חנה בתפילתה, שנאמר (שמואל א, יג): "וחנה היא מדברת אל לבה רק שפתיה נעות וקולה לא ישמע" (יומא שם). (47) שם בבביתא: "והנשאל אומר, כה אמר ה' עלה והצלח, ר' יהודה אומר אין צריך לומר כה אמר ה' עלה והצלח". ופסק רבינו כר' יהודה ולא כתנא-קמא משום שדעת תנא-קמא כתנא אחר בירושלמי שם פ"ז סוף הלכה ג: "הקול היה שומע", ולכן היה צריך לומר "כה אמר ה'". אבל לפי דעת התנא השני שם (שגם ר' יוחנן בבבלי שם עג: סובר כמותו, וכן פסק רבינו) ש"הכתב בולט" ולא שמע קול מדבר – אינו אומר "כה אמר ה'" (יריעות שלמה). (48) כדעת ר' יוחנן שם עג: וראה לעיל. (49) שם עג. (50) שם. (51) שם עא: ועג: (52) שהרי ליהושע נאמר (רש"י שם). (53) מי שכל בני ישראל אתו לצאת למלחמה אחריו (רש"י שם). (54) שם עא: במשנה: "ולמי שהציבור צריך בו". (55) שם. (56) כן הוא בירושלמי סנהדרין פרק י הלכה ב, על מה שנאמר (שמואל א, כב, יח) "ויסוב דואג האדומי ויפגע הוא בכהנים וימת ביום ההוא שמונים וחמשה איש נושא אפוד בד" – "לא כן תני ר' חיה, אין ממנין שני כהנים גדולים כאחת, אלא מלמד שכולן ראוין להיות כהנים גדולים". (1) יבאר שכהן הכשר לעבודה ששתה יין לא יכנס מן המזבח ולפנים, ומה דינו אם שיכור משאר משקים המשכרים.

י. כשם שאין הפהנים מזהרין על היין אלא בשעת
ביאה למקדש, כך אין אסורין לגדל פרה אלא בשעת
ביאה למקדש. במה דברים אמורים? בכהן הדיוט;
אבל כהן גדול אסור לגדל פרה ולקדש בגדיו לעולם,
שהרי תמיד הוא במקדש. ולכך נאמר בו: את ראשו לא
יפרע ובגדיו לא יפרם.
יא. במה הוא גדול פרה? שלשים יום. כנזיר, שנאמר בו:
גדל פרה שער ראשו, ואין נזירות פחותה משלשים יום.
לפיכך, כהן הדיוט העובד - מגלח משלשים יום לשלשים
יום.
יב. ואנשי משמר אסורין לספר ולכבס בשבת, כדי
שלא יעלו למשמרתן כשהן מגולין. אלא מגלחין
ורוחצין ומכבסין קדם שיעלו.
יג. מי ששלמה משמרתו בתוך הרגל - מתר לגלח
ברגל. אבל אם שלמה בערב הרגל - אינו מגלח אלא
בערב הרגל.
יד. דין קרועי בגדים ודין פרועי ראש אחד הוא.
שנאמר: ראשיכם לא תפרעו ובגדיכם לא תפרמו ולא
תמתי; הא אם עבד והוא קרוע בגדים - חייב מיתה בידי
שמים, אף על פי שעבודתו כשרה ולא חללה.
טו. יראה לי, שכל כהן הפקר לעבודה, אם נכנס מן
המזבח ולפנים והוא שתי יין או שפור משאר
המשפרין, או פרוע ראש, או קרוע בגדים כדרך
שקורעין על המתים, אף על פי שלא עבד עבודה - הרי
זה לוקה; הואיל והוא ראוי לעבודה ונכנס בשעת
העבודה מגול ככה, והרי הוא מזהר שלא יכנס.
טז. ודין הנכנס ככה מן המזבח ולפנים ודין היוצא
משם אחד הוא. כיצד? כגון ששתה רביעית יין בין
האולם ולמזבח או קרע בגדיו שם ויצא - לוקה. וכן
אם עבד ביציאתו - חייב מיתה.
יז. וכן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להפגס
למקדש פלו, מתחלת עזרת ישראל ולפנים, כשהוא
שתי יין או שפור או פרוע ראש דרך נוול או קרוע
בגדים, אף על פי שאינו באזהרה; שאין זה כבוד
ומורא לבית הגדול והקדוש שיפגס בו מגול. אבל
ישראל שגדל שעריו עד שנעשה מחלפת ולא היה דרך
נוול - הרי זה מתר להפגס לעזרת ישראל.

1 כהן אסור לכל אדם, בין כהן בין ישראל, להורות
2 כשהוא שתי. אפלו אכל תמרים או שתה חלב
3 ונשתבשה דעתו מעט - אל יורה. שנאמר: ולהורות את
4 בני ישראל. ואם הורה בדרך שהוא מפרש בתורה עד
5 שידעוהו הצדוקים - מתר. כגון שהורה שהשרץ טמא,
6 והצפרדע טהור, והדם אסור, וכיוצא בזה.
7 ד. ומתר לשכור ללמד תורה, ואפלו הלכות ומדרשות,
8 והוא שלא יורה. ואם היה חכם קבוע להוראה - לא
9 ללמד, שלמודו הוראה היא.
10 ה. שתה כדי רביעית בלבד והיה בה מים כל שהוא,
11 או יין מעט, או הלך כדי מיל - כבר עבר היין ומתר
12 לעבד. אבל אם שתה יותר מרביעית, אפלו מזוג - שנת
13 מעט או הדרך מוסיפין בשכרותו. אלא ישא לפי
14 השכרות עד שלא ישאר משכרותו שום דבר שבעולם.
15 ו. אנשי משמר מתרין לשותות יין בלילות, אבל לא
16 בימי שבת. ואפלו שאר בתי אבות של משמר שאין
17 עבודתן היום; שמא תכבד העבודה על אנשי בית אב
18 של יום, ויצטרכו לאחרים מאנשי משמרתן לסייען.
19 ואנשי בית אב של אותו היום אסורים לשותות בין ביום
20 בין בלילה; שמא ישתה בלילה וישכים לעבודתו ועדין
21 לא סר יינו מעליו.
22 ז. כל כהן שידע מאי זה משמר הוא ומאי זה בית אב
23 הוא, וידע שבתו אבותיו קבועים בעבודה [היום] -
24 אסור לו לשותות יין כל אותו היום. היה יודע מאי זה
25 משמר הוא, ואינו מכיר בית אב שלו - אסור לו לשותות
26 כל אותה שבת שמשמרתו עובדין בה. לא היה מכיר
27 משמרתו ולא בית אבותיו - הדין נותן שאסור לשותות
28 יין לעולם; אבל תקנתו קלקלתו, והרי הוא מתר לשותות
29 תמיד, שאינו יכול לעבד עד שיקבע בבית אב שלו
30 ובמשמרתו.
31 ח. כהן שגדל שעריו - אסור לו להפגס מן המזבח
32 ולפנים. ואם נכנס ועבד - חייב מיתה בידי שמים,
33 כשפור שעבד. שנאמר: ויין לא ישתו כל כהן, וראשם
34 לא יגלחו ופרע לא ישלחו - מה שתי יין במיתה, אף
35 מגדלי פרה במיתה.
36 ט. ואין פרועי ראש מחללין עבודה. אף על פי שהוא
37 במיתה - עבודתו כשרה.

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - כ"א-כ"ב אייר ה'תשע"ה

יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ה

הלכות שביתת עשור

יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה, ושתי מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת בו מלאכה; (ב) שלא לעשות בו מלאכה; (ג) להתענות בו; (ד) שלא לאכל ולשתות בו. ובאור כל המצוות האלו - בפרקים אלו.

פרק א

א. מצות עשה לשבת ממלאכה בעשור לחדש השביעי, שנאמר: "שבת שבתון היא לכם"; וכל העושה בו מלאכה, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "ובעשור וגו' כל מלאכה לא תעשו". ומה הוא חייב על עשיית מלאכה ביום זה? אם עשה ברצונו בנדון, חייב פרת; ואם עשה בשגגה, חייב קרבן חטאת קבועה [בהמה בין לעשיר ובין לעני].

ב. כל מלאכה שחייבין על זדונה בשבת סקילה, חייבין על זדונה בעשור פרת; וכל שחייבין עליו קרבן חטאת בשבת, חייבין עליו קרבן חטאת ביום הכפורים. וכל דבר שאסור לעשותו בשבת אף על פי שאינו מלאכה, אסור לעשותו ביום הכפורים; ואם עשה, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדרבנן] בדרך שמיין אותו על השבת. וכל שאסור לטלטל בשבת, אסור לטלטלו ביום הכפורים; וכל שאסור לאמרו או לעשותו לכתחלה בשבת, כך אסור ביום הכפורים. כללו של דבר: אין בין שבת ליום הכפורים בענינים אלו, אלא שזדון מלאכה בשבת בסקילה, וביום הכפורים בכרת. ומתר לקנב את הירק ביום הכפורים, מן המנחה ולמעלה. ומה הוא הקנוב? שייסיר את העלין המעפשות, ויקצץ השאר ויתקן אותו לאכילה. וכן מפציעין באגוזין ומפררין ברמזנים, מן המנחה ומעלה - מפני עגמת נפש [למנוע עינוי יתר]. ויום הכפורים שחל להיות בשבת, אסור בקניבת ירק ובפציעת אגוזים ובפרירת רמזנים כל היום. וכבר נהגו העם בשנער [בבבל] ובמערב [ארץ ישראל], שלא יעשו אחד מכל אלו ביום הצום, אלא הרי הוא בשבת לכל.

ד. מצות עשה [אחרת] {אחרת} לשבת ביום הכפורים, והיא לשבת בו מאכילה ושתיה, שנאמר: "תענו את נפשתיכם" - מפי השמועה [שנמסרה ממש רבנן] למדו, ענוי שהוא לנפש, זה הצום; וכל הצם בו, קים מצות עשה. וכל האוכל או שותה בו, בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כי כל הנפש אשר לא תענה

בעצם היום הזה, ונכרתה"; מאחר שענש הפתוב פרת למי שלא נתענה, למדנו שמוזהרין אנו בו על אכילה ושתיה. וכל האוכל או השותה בו בשוגג, חייב קרבן חטאת קבועה.

ה. וכן למדנו מפי השמועה, שאסור לרחץ בו או לסוף בו [שמן] או לנעל את הסנדל או לבעל. ומצוה לשבת מפל אלו, בדרך ששוכת מאכילה ושתיה, שנאמר: "שבת שבתון" - שבת לענין מלאכה, ושבתון לענינים אלו. ואין חייבין פרת או קרבן, אלא על אכילה ושתיה; אבל אם רחץ או סף או נעל או בעל, מכין אותו מכת מרדות.

ו. כשם ששבות מלאכה בו, בין ביום ובין בלילה - כך שבות של ענוי, בין ביום ובין בלילה. וצריך להוסיף מחל על קדש בכניסתו וביציאתו, שנאמר: "ועניתם את נפשתיכם בתשעה לחדש, בערב" - כלומר, התחל לצום ולהתענות מערב תשעה הסמוך לעשירי; וכן ביציאה שוהה בעניו מעט מלילי אחד עשר סמוך לעשירי, שנאמר: "מערב עד ערב תשבתו שבתכם". ז. נשים שאוכלות ושותות עד שחשכה, והן אינן יודעות שמצוה להוסיף מחל על קדש - אין ממהין בידן, שלא יבואו לעשות בנדון; שהרי אי אפשר שיהיה שוטר בבית כל אחד ואחד להזהיר נשיו; והנח להן שיהיו שוגגין, ואל יהיו מזידין. וכן כל הדומה לזה.

יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ה

פרק ב

א. האוכל ביום הכפורים מאכלין הראויין לאדם ככותבת הגסה [תמר גדול], שהיא פחות מכביצה במעט - הרי זה חייב. וכל האכלים מצטרפין לשעור זה. וכן השותה משקין הראויין לשתית אדם פמלא לגמיו של שותה, כל אחד ואחד לפי לגמיו - חייב; וכמה מלא לגמיו? כדי שייסלקם לצד אחד ויראה מלא; ושעור זה באדם בינוני - פחות מרביעית. וכל המשקין מצטרפין לשעור זה. ואכילה ושתיה, אין מצטרפין לשעור אחד. ב. אחד האוכל אכלים המותרין, או שאכל דברים האסורין, כגון פגול [קרבן שנפסל במחשבה] ונותר [קרבן שעבר זמן אכילתו] וטבל [פירות שאינן מעושרין] ונבלות וטרפות וחלב או דם, הואיל ואכל אכלים הראויין לאדם, הרי זה חייב פרת משום אוכל ביום הכפורים. ג. אכל או שתה פחות משעור זה, אינו חייב פרת; אף על פי שהוא אסור מן התורה בחצי שעור, אין חייבין

קלח שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שלישי כ"ג אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת עשור

מתוך מהדורת חזק

47 אותו עד שיאורו עיניו; אפלו נבלות ושקצים מאכילין
48 אותו מיד, ואין משהין עד שימציאו דברים המתירין.
49 י. קטן בן תשע שנים וכן עשר שנים, מתחילין אותו
50 [לצום] שעות. כיצד? היה רגיל לאכל בשתי שעות
51 ביום, מאכילין אותו בשלש; היה רגיל בשלש, מאכילין
52 אותו בארבע. לפי כח הבן, מוסיפין לענותו בשעתו. בן
53 אחת עשרה שנה, בין זכר בין נקבה - מתענה ומשלים
54 מדברי סופרים, כדי לחנכו במצוות.
55 יא. בת שנים עשרה שנה ויום אחד וכן שלש עשרה
56 שנה ויום אחד שהביאו שתי שערות [למטה] - הרי הן
57 גדולים לכל המצוות, ומשלימין [את כל הצום] מן
58 התורה; אבל אם לא הביאו שתי שערות - עדן קטנים
59 הן, ואינן משלימין אלא מדברי סופרים. קטן שהוא
60 פחות מכן תשע - אין מענין אותו ביום הכפורים, כדי
61 שלא יבואו לידי סכנה.

יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ה

פרק ג

64 א. אסור לרחץ ביום הכפורים - בין בחמין בין בצונן,
65 בין כל גופו בין אבר אחד; אפלו אצבע קטנה, אסור
66 להושיטה במים. והמלך והפלה רוחצין את פניהן -
67 פלה, כדי שלא תתגנה על בעלה; והמלך, כדי שיראה
68 ביפיו, שנאמר: "מלך ביפיו תחזינה עיניך". ועד כמה
69 נקראת 'פלה'? עד שלשים יום.
70 ב. מי שהיה מלכלף בצואה או טיט - רוחץ מקום
71 הסנופת בדרביו, ואינו חושש. ומדיחה אשה ידה אחת
72 במים, ונותנת פת לבנה. והחולה רוחץ בדרביו, אף על
73 פי שאינו מספן. וכל חבי טבילות טובלין בדרביו, בין
74 בתשעה באב בין ביום הכפורים.
75 ג. מי שראה קרי בזמן הזה בלילי יום הכפורים - אם
76 לח הוא, מקנח במפה ודיו; ואם יבש הוא או שנתלכלף
77 - רוחץ מקומות המלכלכין בלבד, ומתפלל. ואסור לו
78 לרחץ כל גופו או לטבל; שאין הטובל בזמן הזה טהור,
79 מפני טמאת מת; ואין הרחיצה מקרי לתפלה בזמן הזה
80 אלא מנהג, ואין מנהג לבטל דבר האסור אלא לאסר
81 את המתר. ולא אמרו שהרואה קרי בלילי יום הכפורים
82 טובל, אלא בשתקנו טבילה לבצלי קריין; וכבר בארנו,
83 שבטלה תקנה זו.
84 ד. טיט שהוא לח ביותר, כדי שניצית אדם ידו עליו
85 ומעלה בה לחלוחית שאם הדביק אותה לידו האחרת
86 תדבק בה לחלוחית - אסור ליטב עליו. לא ימלא אדם
87 כלי חרש מים ויצטנן בו [יקרר גופו], שהמים נוזלים
88 מדרבנו; אפלו כלי מתכות אסור, שמא יתזו מים על
89 בשרו. ומתר להצטנן בפרות.
90 ה. לוקח אדם מטפחת מערב יום הכפורים, ושורה

1 פרת אלא על כשעור. והאוכל או השותה חצי שעור,
2 מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדברנן].
3 ד. אכל מעט וחזר ואכל וחזר ואכל - אם יש מתחלת
4 אכילה ראשונה עד סוף אכילה אחרונה כדי אכילת
5 שלש ביצים, הרי אלו מצטרפות לכשעור; ואם לאו,
6 אין מצטרפות לכשעור. שמה מעט וחזר ושתה וחזר
7 ושתה - אם יש מתחלת שתיה ראשונה עד סוף שתיה
8 אחרונה כדי שתית רביעית, מצטרפין לשעור; ואם לאו,
9 אין מצטרפין.
10 ה. אכל אכלים שאינן ראויין למאכל אדם, כגון עשבים
11 המרים או שרפים [הנוטפים מאילנות] הבאושין
12 [מלכלכים], או ששתה משקין שאינן ראויין, כגון ציר
13 [מי דג מלוח] או מרקים [שומן דג מלוח] וחמץ חי - אפלו
14 אכל ושתה מהן הרבה, הרי זה פטור מן הפרת; אבל
15 מפין אותו מפת מרדות.
16 ו. שתה חמץ מזוג [מעורב] במים, חיב. הכוסס [בפיו]
17 פלפלין וזנגביל [קנמון] יבש וכיוצא בהן, פטור; אבל
18 זנגביל רטב, חיב. אבל עלי גפנים, פטור; לולבי גפנים
19 [ענפי גפן רכים], חיב. ואלו הן לולבי גפנים? כל
20 שלבלבו בארץ ישראל מראש השנה ועד יום הכפורים;
21 יתר על זה - הרי הם כעצים, ופטור. וכן כל פיוצא
22 באלו.
23 ז. אכל צלי במלח, מצטרף המלח לבשר; ציר [מין]
24 שעל גבי ירק, מצטרף; מפני שמכשירי האכל
25 המערבים עם האכל, כאכל הן חשובין. היה שבע
26 מאכילה גסה שאכל עד שקץ במזונו, ואכל יתר על
27 שבעו - פטור, כמי שאכל אכלין שאינן ראויין
28 לאכילה; שאף על פי שזה היתר ראוי לרעב, אינו ראוי
29 לכל מי ששבע כזה.
30 ח. חולה שיש בו סכנה שישאל [ביקש] לאכל ביום
31 הכפורים - אף על פי שהרופאים הבקיאין אומרין 'אינו
32 צריך' - מאכילין אותו על פי עצמו, עד שיאמר 'די'.
33 אמר החולה: 'איני צריך', והרופא אומר 'צריך' -
34 מאכילין אותו על פיו; והוא, שיהיה רופא אמן
35 [מומחה]. רופא אחד אומר 'צריך', ואחד אומר 'אינו
36 צריך' - מאכילין אותו; מקצת הרופאים אומרין 'צריך',
37 ומקצתן אומרין 'אינו צריך' - הולכין אחר הרב או אחר
38 הבקיאין; ובלבד שלא יאמר החולה 'צריך אני'; אבל
39 אם אמר 'צריך אני' - מאכילין אותו. לא אמר החולה
40 שהוא צריך, ונחלקו הרופאים והיו פלן בקיאין, ואלו
41 שאמרו 'צריך' כמננן שאמרו 'אינו צריך' - מאכילין
42 אותו.
43 ט. עברה [מעוברת] שהריחה [מאכל מסויס], לוחשין לה
44 באונה שיום הכפורים הוא: אם נחקרה דעתה בזכרון
45 זה, מוטב; ואם לאו, מאכילין אותה עד שתתישב
46 נפשה. וכן מי שאחזו בלמוס [חולי העבון], מאכילין

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום רביעי כ"ד אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קלט

מתוך מהדורת חזק

42 (י) שלא לעשות בו מלאכה; (יא) לשבת בשמיני של
43 חג הסוכות; (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור
44 שביתת ימים אלו - בפרקים אלו.

פרק א

46 א. ששית הימים האלו שאסרן הכתוב בעשיית מלאכה -
47 שהן ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג
48 הסוכות, ויום חג השבועות, ובאחד לחדש השביעי -
49 הן הנקראין 'ימים טובים'. ושביתת כלן שנה, שהן
50 אסורין בכל מלאכת עבודה, חוץ ממלאכה שהיא לצורך
51 אכילה, שנאמר: "אף אשר יאכל לכל נפש".

52 ב. כל השוכות ממלאכת עבודה באחד מהן, הרי קיים
53 מצות עשה, שהרי נאמר בהם "שבתון", כלומר: שבות.
54 וכל העושה באחד מהן מלאכה שאינה לצורך אכילה,
55 כגון שבת או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל
56 מצות עשה; ועבר על לא תעשה, שנאמר: "כל מלאכת
57 עבודה לא תעשו", "כל מלאכה, לא יעשה בהם". ואם
58 עשה בעדים והתראה, לוקה מן התורה.

59 ג. העושה אבות מלאכות הרבה ביום טוב בהתראה
60 אחת, כגון שזרע ובנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו
61 לוקה אלא אחת; [משום ש] חלוק מלאכות לשבת [לחייב]

62 על כל מלאכה ומלאכה], ואין חלוק מלאכות ליום טוב.

63 ד. כל מלאכה שחייבין עליה בשבת - אם עשה אותה
64 ביום טוב שלא לצורך אכילה - לוקה, חוץ מההוצאה
65 מרשות לרשות וההכרעה; שמתוך שהתרה הוצאה ביום
66 טוב לצורך אכילה, התרה שלא לצורך אכילה; לפיכך,
67 מתר ביום טוב להוציא קטן או ספר תורה או מפתח
68 וכיוצא באלו, מרשות לרשות. וכן מתר להבעיר, אף על
69 פי שאינו לצורך אכילה. ושאר מלאכות - כל שיש בו
70 צורך אכילה - מתר, כגון שחיטה ואפייה ולישה וכיוצא
71 בהן; וכל שאין בהן צורך אכילה - אסור, כגון אריגה
72 ובתיבה ובגנן וכיוצא בהן.

73 ה. כל מלאכה שאפשר לה לעשות מערב יום טוב, ולא
74 יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשת מבערב - אסור
75 חכמים לעשות אותה ביום טוב, אף על פי שהיא לצורך
76 אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזרה שמה יניח אדם
77 מלאכות שאפשר לעשותן מבערב ליום טוב, ונמצא יום
78 טוב כלו הולך בעשיית אותן מלאכות, וימנע משמחת
79 יום טוב, ולא יהיה לו פנאי לאכל ולשתות.

80 ו. ומזה הטעם עצמו, לא אסרו ההוצאה ביום טוב, ואף
81 על פי שכל הוצאה היא מלאכה שאפשר לעשותה
82 מערב יום טוב. ולמה לא אסרוה? כדי להרבות בשמחת
83 יום טוב, ויוליך ויביא כל מה שיצאה, וישלים חפציו,
84 ולא יהא כמי שידי אסורות. אבל שאר מלאכות

1 אותה במים, ומנבחה [מייבשה] מעט, ומניחה תחת
2 הפגדים; ולמחר מעבירה על פניו, ואינו חושש, ואף
3 על פי שיש בה קר הרבה.

4 ו. ההולך להקביל פני רבו או פני אביו או פני מי
5 שהוא גדול ממנו בחכמה, או לקרות בבית המדרש -
6 עובר במים עד צוארו, ואינו חושש. ועושה מצוה
7 שהלך לעשותה, וחוזר במים למקומו; שאם לא תתיר
8 לו לחזור - אינו הולך, ונמצא נכשל [נמנע] מן המצוה.
9 וכן ההולך לשמר פרותיו - עובר במים עד צוארו, ואינו
10 חושש; ובלבד שלא יוצאו ידיהם מתחת שולי
11 בגדיהם, כדרך שעושין בחל.

12 ז. אסור לנעל מנעל וסנדל, אפלו ברגלו אחת; ומתיר
13 לצאת בסנדל של שעם [מעץ אלון] ושל גמא [גומי]
14 וכיוצא בהן. וכורך אדם בגד על רגליו ויוצא בו -
15 שהרי קשי הארץ מגיע לרגלו, ומרגיש שהוא יחף.
16 התינוקות - אף על פי שהן מתרין באכילה ושתיה
17 ורחיצה וסיכה, מונעין אותן ממנעל וסנדל.

18 ח. מתר לכל אדם לנעל את הסנדל מחמת עקרב
19 וכיוצא בה, כדי שלא תשכנו. והתיה [יולדת] מתרת
20 לנעל את הסנדל משום צנה, כל שלשים יום; והחולה
21 פיוצא בה, אף על פי שאין שם סכנה.

22 ט. אסור לסוף מקצת גופו ככל גופו, בין סיכה של
23 תענוג בין סיכה שאינה של תענוג. ואם היה חולה, אף
24 על פי שאין בו סכנה, או שיש לו חטטין [אבעבועות]
25 בראשו - סף בדרפו, ואינו חושש.

26 י. יש מקומות שנהגו להדליק את הגר בלילי יום
27 הכפורים, כדי שתהיה לו בשת פנים מאשתו ולא יבוא
28 לידי תשמיש המטה; ויש מקומות שנהגו שלא
29 להדליק, שמא יראה אשתו ותשא חן בעיניו ויבוא לידי
30 תשמיש. ואם חל יום הכפורים להיות בשבת, חייבין
31 הכל להדליק בכל מקום - שהדלקת גר בשבת חובה.

32 בריף רחמנא דסיפון

יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ה

הלכות שביתת יום טוב

35 יש בכללן שתיים עשרה מצוות - שש מצוות עשה,
36 ושש מצוות לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) לשבת
37 בראשון של פסח; (ב) שלא לעשות בו מלאכה;
38 (ג) לשבת בשביעי של פסח; (ד) שלא לעשות בו
39 מלאכה; (ה) לשבת ביום חג השבועות; (ו) שלא
40 לעשות בו מלאכה; (ז) לשבת בראש השנה; (ח) שלא
41 לעשות בו מלאכה; (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות;

47 ביום טוב - אם כשנותנין ממנה פת לתינוק אין
48 מקפידין, מתר לאפותו להם ביום טוב; שכל פת ופת
49 ראיה לתינוק. עסת הפלכים - בזמן שהרועים אוכלין
50 ממנה, נאפית ביום טוב.
51 טו. המבשל ביום טוב לגוים או לבהמה או להניח לחל
52 - אינו לוקה; שאלו באו לו אורחים, היה אותו תבשיל
53 ראוי להם. עשה לנפשו והותר, מתר להאכיל ממנו
54 לגוים ולבהמה.
55 טז. רחיצה וסיכה - הרי הן בכלל אכילה ושתיה,
56 ועושין אותן ביום טוב, שנאמר: "אשר יאכל לכל
57 נפש", לכל שבצרך הגוף. לפיכך, מחמין חמין ביום
58 טוב, ורוחץ בהם פניו ורגליו; אבל כל גופו, אסור
59 משום גזרת מרחץ [שמא יחם שלא לצורך]. וחמין
60 שהוחמו מערב יום טוב, רוחץ בהן כל גופו ביום טוב
61 - שלא גזרו על דבר זה, אלא בשבת בלבד.
62 יז. כל שאסור בשבת - בין משום שהוא דומה
63 למלאכה או מביא לידי מלאכה, בין שהוא משום
64 שבות [שחכמים הוסיפו חומרה והשבתה] - הרי זה אסור
65 ביום טוב, אלא אם כן היה בו צרך אכילה וכיוצא בה,
66 או דברים שהן מתירין ביום טוב, כמו שיתבאר בהלכות
67 אלו. וכל שאסור לטלטלו בשבת, אסור לטלטלו ביום
68 טוב, אלא לצרך אכילה, וכיוצא בה. וכל שמתר בשבת,
69 מתר ביום טוב. ויש ביום טוב מה שאין בשבת, אסור
70 מקצה [כדלקמן] - שהמקצה אסור ביום טוב, ומתר
71 בשבת; מפני שיום טוב קל משבת, אסור בו המקצה -
72 שמה יבואו לזלזל בו.
73 יח. ביצד? תרנגלת העומדת [המיועדת] לגדל ביצים,
74 ושור העומד להרישה, ויוגי שובך, ופרות העומדין
75 לסחורה - כל אלו וכיוצא בהן מקצה הן, ואסור לאכל
76 מהן ביום טוב, עד שיקיין אותן מבצרב [החג], ויחשב
77 עליהן לאכילה. אבל בשבת - הכל מוכן אצל שבת,
78 ואינו צריך תכנה. וכשם שהמקצה אסור ביום טוב, כך
79 הנולד [שנוצר מצב חדש ביו"ט, כגון כלי שנשבר] - אסור.
80 יט. חל מכין לשבת, וחל מכין ליום טוב; אבל אין יום
81 טוב מכין לשבת, ולא שבת מכינה ליום טוב. לפיכך,
82 ביצה שנולדה ביום טוב [שחל] - אחר השבת - אסורה,
83 אף על פי שהתרנגולת עומדת לאכילה; הואיל ומאמש
84 [אתמול] נגמרה הביצה, נמצא שבת מכין אותה ליום
85 טוב. ואסורה בכל יום טוב - גזרה משום יום טוב
86 שאחר שבת. וכן ביצה שנולדה בכל שבת, אסורה -
87 גזרה משום שבת שאחר יום טוב.
88 כ. וכשם שאסור לאכלה, כך אסור לטלטלה. ואפלו
89 נתערבה באלף - פלן אסורות; שהרי למחר יתרו הכל,
90 וכל דבר שיש לו מתירין [שיש אפשרות להתיר], אפלו
91 באלף אלפים אינו בטל. השוחט תרנגול ביום טוב,
92 ומצא בה ביצים גמורות [מוכנות] - הרי אלו מתרות;

1 שאפשר לעשותן מבצרב - הואיל ויש בהן עסק
2 [התעסקות], אין עושין אותן ביום טוב.
3 ז. ביצד? אין קוצרין, ולא דשין, ולא זורין, ולא בוררין,
4 ולא טוחנין את החטים, ולא מרקדין [בנפה] ביום טוב
5 - שכל אלו וכיוצא בהן, אפשר לעשותן מבצרב, ואין
6 בכך הפסד ולא חסרון.
7 ח. אבל לשין, ואופין, ושוהטין, ומבשלין ביום טוב -
8 שאם עשה אלו מבצרב, יש בכך הפסד או חסרון; שאין
9 להם חם או תבשיל שבשל היום, כלחם שנאפה מאמש
10 [מערב יו"ט] וכתבשיל שנתבשל מאמש; ולא בשר
11 שנשחט היום, כבשר שנשחט מאמש. וכן כל כיוצא
12 באלו. וכן מכשירי אכל נפש שיש בהן חסרון אם נעשו
13 מבצרב - עושין אותן ביום טוב, כגון שחיקת [כתישת]
14 תבלין וכיוצא בהן.
15 ט. אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שיאכל בחל; ולא
16 התרה מלאכה שהיא לצרך אכילה, אלא כדי להנות בה
17 ביום טוב. עשה כדי לאכל ביום טוב, והותר - מתר
18 לאכל המותר בחל.
19 י. ממלאה אשה קדרה בשר, אף על פי שאינה צריכה
20 אלא לחתיכה אחת. וממלא נחתום חבית של מים, אף
21 על פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד. וממלאה אשה
22 תנור פת, אף על פי שאינה צריכה אלא לכפר אחד -
23 שבזמן שהפת מרבה, היא נאפית יפה. ומולח אדם כמה
24 חתיכות בבת אחת, אף על פי שאינו צריך אלא לחתיכה
25 אחת. וכן כל כיוצא בזה.
26 יא. המבשל או האופה ביום טוב כדי לאכל בו ביום,
27 או שזמן אורחים ולא באו, ונשאר התבשיל והפת - הרי
28 זה מתר לאכלו למחר בין בחל בין בשבת, ובכלבד שלא
29 יצרים [וירבה מתוך כוונה לשייר]. ואם הערים - הרי זה
30 אסור, ואפלו בשבת שאחר יום טוב; מפני שהחמירו
31 במצרים יותר מן המזיד.
32 יב. מי שהיתה לו בהמה מסכנת [נוטה למות] - לא
33 ישחט אותה ביום טוב, אלא אם כן יודע שיכול לאכל
34 ממנה פזית צלי מבעוד יום; כדי שלא ישחט ביום טוב
35 מה שיאכל בחל. וכן כל כיוצא בזה.
36 יג. אין אופין ומבשלין ביום טוב, כדי להאכיל גוים
37 או פלכים, שנאמר: "הוא לבדו יעשה לכם" - "לכם",
38 ולא לגוים; "לכם", ולא לבהמה. לפיכך, מזמנין
39 [לסעודה] את הגוי בשבת, ואין מזמנין אותו ביום טוב
40 - גזרה, שמה ירבה בשבילו. אבל אם בא הגוי מאליו
41 - אוכל עמם מה שהם אוכלין, שכתב הכינוהו.
42 יד. בהמה שחציה של גוי וחציה של ישראל - מתר
43 לשחטה ביום טוב; שאי אפשר לאכל ממנה פזית בשר
44 בלא שחיטה. אבל עסה שחציה לגוי וחציה לישראל -
45 אסור לאפות אותה, מפני שיכול לחלק הפצק. בני
46 החיל [-חייילים] שנתנו קמח לישראל לעשות להן פת

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום חמישי כ"ה אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמא

מתוך מהדורת חזק

ב. בהמות שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות
בתוך התחום - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין
אותן ביום טוב. אבל שרועות ולנות חוץ לתחום - אם
באו ביום טוב, אין שוחטין אותן; מפני שהן מקצה,
ואין דעת אנשי העיר עליהן.
ג. וכן בהמת קדשים שנולד בה מום ביום טוב ומוותרת
באכילה - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום
טוב, אסור לשחטה ביום טוב. לפיכך, אסור [לרוב]
לראות מומי קדשים ביום טוב [במטרה לחוות דעתו] -
גזירה שפא יתירן החכם במומן, ויבוא זה לשחט בו
ביום. אבל רואה הוא המום מערב יום טוב, ולמחר
מתיר או אוסר.
ד. בכור שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן, ואין מבקרין
[בודקין] אותו [אם המום קבוע] ביום טוב; ואם עבר
וראה מומו ובקרו והתירו, הרי זה שוחט ואוכל. בכור
שנפל לבור, עושה לו פרנסה [מאכילו] במקומו - שחרי
אינו יכול להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחטה ביום
טוב. "אותו ואת בנו" [ב-המה וולדה] שנפלו לבור
[שאסור לשחטם ביום אחד] - מעלה את הראשון על מנת
לשחטו ואינו שוחטו, ומערים [מתחכם] ומעלה את
השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן שירצה;
משום צער בעלי חיים, התירו להערים. בהמת חלין
שנפלה מן הגג, והרי היא צריכה בדיקה [אם כשרה
היא] - שוחטין אותה ביום טוב, ותבדק; אפשר
שתמצא כשרה, ותאכל.
ה. אנזין ותרגולין ויונים שבפית - הרי אלו מוכנין,
ואין צריכין זמון [מערב יו"ט]. אבל יוני שובך ויוני
עליה וצפרים שקננו בטפחין [כלי חרט הבנויים
בכתלים] או בכירה [בבנין] - הרי אלו מקצה, וצריך
לזמן מפעריה ולומר: 'אלו ואלו אני נוטל'; ואינו צריך
לנענע [את קניניהם].
ו. זמן [חישב לאכול] שחרים ולבנים, ומצא שחרים
במקום לבנים ולבנים במקום שחרים - אסורים; שאני
אומר: 'שפא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן',
וכל ספק מוכן, אסור. זמן שנים ומצא שלשה, הכל
אסור; שלשה ומצא שנים, מתירין. זמן בתוך הקן,
ומצא לפני הקן - אם אין שם קן אלא הן ואינן יכולין
לפרח, ואף על פי שיש שם קן אחר בקרן זוית בתוך
חמשים אמה - הרי אלו מתירין; שאין המדה [מקפץ]
מדה אלא כנגד קנו בשנה.
ז. דגים שבביכרין [ברכות] גדולים, וכן חיה ועוף
שבביכרין [מקומות מגודרים] גדולים - כל שהוא מחסר
צידה, עד שאומרין [החפצים לצודו]: 'הבא מצודה
ונצודנו' - הרי זה מקצה, ואין צדין אותם ביום טוב;
ואם צד, לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה
מוכן, וצדין אותו ביום טוב ואוכלין אותו. וכן חיה

שאין זה דבר מצוי תמיד; ודבר שאינו מצוי אלא קרי
[מקרה קרה], לא גזור בו.
כא. זה שאנו עושין בחוצה לארץ, כל יום טוב מאלו,
שני ימים - מנהג הוא; ויום טוב שני מדברי סופרים
הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין עושין בני ארץ
ישראל שני ימים, אלא בראש השנה בלבד. ובהלכות
קדוש החדש מספר זה, ובאר עקר מנהג זה, ומאי זה
טעם עושין ראש השנה שני ימים בכל מקום.
כב. יום טוב שני - אף על פי שהוא מדברי סופרים -
כל שאסור בראשון, אסור בשני. וכל המחלל יום טוב
שני, ואפלו של ראש השנה - בין בדבר שהוא משום
שבות, בין במלאכה, בין שיצא חוץ לתחום - מפיין
אותו מפת מרדות [מלקות מדברנן], או מגדין אותו, אם
לא היה מן התלמידים [של החכמים]. וכשם שהראשון
אסור בספד ותענית וחיוב בשמחה, כך השני; ואין
ביניהן הפרש, אלא לענין המת בלבד.
כג. ביצד? המת ביום טוב ראשון, יתעסקו בקבורתו
גוים; וביום טוב שני, יתעסקו בו ישראל; ועושין לו
כל צרכיו, כגון עשיית המטה ותפירת תכריכין וקציצת
הבשמים וכן כל פיוצא בזה - שיום טוב שני לגבי המת
כחל הוא חשוב, ואפלו בשני ימים טובים של ראש
השנה.
כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות הן,
ואינן ביום אחד; לפיכך, דבר שהיה מקצה ביום טוב
ראשון, או שנולד בראשון - אם הכין אותו לשני, הרי
זה מתיר. ביצד? ביצה שנולדה בראשון, תאכל בשני;
חיה ועוף שנוצרו בראשון, יאכלו בשני; דבר המחבר
לקרקע שנוצק בראשון, יאכל בשני. וכן מתיר לכלחל את
העין ביום טוב שני, ואף על פי שאין שם חלי. במה
דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל שני
ימים טובים של ראש השנה - קדשה אחת הן, וכיום
אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא לענין המת
בלבד. אבל ביצה שנולדה בראשון של ראש השנה,
אסורה בשני; וכן כל פיוצא בזה. שבת הסמוכה ליום
טוב, ונולדה ביצה באחד מהן - אסורה בשני; וכן כל
פיוצא בביצה. ואפלו נולדה ביום טוב שני, לא תאכל
בשבת הסמוכה לו.
יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ה
פרק ב
א. אפרוח שנולד ביום טוב - אסור, מפני שהוא מקצה
[מפורש מדעתו, כי לא תכנו לאוכלו]. ועגל שנולד ביום
טוב - אם היתה אמו עומדת לאכילה, מתיר; מפני
שהוא מוכן על גב [אגב] אמו; ואלו שחט אמו - הנה
זה שבמצייה מתיר ביום טוב, אף על פי שלא נולד.

קמב שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ו אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב

מתוך מהדורת חזק

מבערב; אבל מגבב הוא בשעה [מלקט עצים] מלפניו, 47
ומדליק שם. ומביאין מן המכנסין שברשות היחיד, 48
ואפלו היתה [הרשות] מקפת שלא לשם דירה; ובלבד 49
שיהיה לה פותחת [- סגירה], ויהיה בתוך תחום השבת; 50
ואם חסר אחד מכל אלו, הרי הן מקצה. 51
טו. עלי קנים ועלי גפנים - אף על פי שהן מכנסין 52
בקורפף [מקום מחוץ לעיר המוקף גדר] - כיון שהריות 53
מפגרת אותן, הרי הן כמפגזין ואסורין; ואם הניח 54
עליהן כלי כבד מערב יום טוב, הרי אלו מוכנין. 55
טז. בהמה שמתה ביום טוב - אם היתה מסכנת [נוטה] 56
למות [מערב יום טוב, הרי זה מחתכה לכלבים; ואם 57
לא, הואיל ולא היתה דעתו עליה, הרי זה מקצה, ולא 58
זיונה ממקומה. בהמת קדשים שמתה, ותרומה 59
שנטמאת - לא זיונה ממקומה. 60
יז. דגים ועופות וחיה שהן מקצה - אין משקין אותן 61
ביום טוב, ואין נוהגין לפניהן מזונות, שמא יבוא לקח 62
מהן. וכל שאסור לאכלו או להשתמש בו ביום טוב 63
מפני שהוא מקצה, אסור לטלטלו. 64
יח. המכניס עפר מערב יום טוב - אם יחד לו בחצרו 65
קרן זית - הרי זה מוכן, ומתיר לטלטלו ולעשות בו כל 66
צרכיו. וכן אפר שהסק מערב יום טוב, הרי זה מוכן. 67
ושהסק ביום טוב - כל זמן שהוא חם כדי לצלות בו 68
ביצה - מתיר לטלטלו, שעדין אש הוא; ואם לאו - אסור 69
לטלטלו, מפני שהוא נולד. מי שהיה לו דקר [יחד] געוץ 70
[בקרע] מערב יום טוב, ונתקן [עקרו] ביום טוב והעלה 71
עפר - אם היה אותו עפר תחת [דך], הרי זה מכסה בו 72
ומטלטלו; אבל אם העלה גוש עפר, הרי זה לא יכתש 73
אותו ביום טוב. 74

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ה

פרק ג

א. מי שהיה לו עפר מוכן, או אפר שמתיר לטלטלו - 77
הרי זה שוחט חיה ועוף, ומכסה דמם. ואם אין לו עפר 78
מוכן או אפר הראוי - הרי זה לא ישחט; ואם עבר 79
ושחט, לא יכסה דמם עד הערב. וכן בריה שהיא ספק 80
אם חיה היא אם בהמה, אין שוחטין אותה ביום טוב; 81
ואם שחט - לא יכסה דמו עד לערב, אפלו היה לו עפר 82
מוכן או אפר, שמא יאמר הרוגה: 'חיה ודאית היא, 83
ולפיכך כסה דמו ביום טוב', ויבוא הרוגה להתיר 84
חלבו. 85
ב. וכן השוחט חיה ועוף מערב יום טוב, לא יכסה דמם 86
ביום טוב. שחט בהמה חיה ועוף ביום טוב ונתערב 87
דמם [זה בזה], לא יכסה אותן עד לערב; ואם היה לו 88
עפר מוכן או אפר, ויכול לכסות הכל בדקירה [בבת -] 89
אחת - הרי זה יכסהו. 90

שקננה [בנתה קן לבניה] בפרדס הסמוך לעיר - ילדיה 1
כשהן קטנים שאינן צריכין צידה, אינן צריכים זמון. 2
מפני שדעתו עליהן. 3
ח. מצודות חיה ועופות ודגים שפרסן מערב יום טוב 4
- לא יטל מהן ביום טוב, אלא אם כן יודע שנוצדו 5
מערב יום טוב. הסוכר אמת המים מערב יום טוב, 6
ולמחר השקים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר 7
נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין. 8
ט. בית [אטום] שהוא מלא פרות מוכנין [לאכילה] 9
ונפחת [נשבר הכותל], נוטל ממקום הפחת. העומד על 10
המקצה מערב יום טוב בשנה שביעית, שכל הפרות 11
הפקר - צריך שישם [יסמן] ויאמר: 'מכאן ועד כאן 12
אני נוטל'; ואם לא רשם, לא יטל. 13
י. גוי שהביא תשורה לישראל ביום טוב - אם יש 14
מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא חיה או עופות 15
או דגים שאפשר לצודן בו ביום - הרי אלו אסורין עד 16
לערב, וימתין בכדי שיעשו [שיעור זמן שמשפיק לביצוע 17
המלאכה]; אפלו הדס וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב, 18
עד שימתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר 19
לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמא תמול נצק 20
או נצוד - אם הביאו מתוך התחום, מתיר; ואם הביאו 21
מחוץ לתחום, הרי זה אסור לו. והבא בשביל ישראל 22
זה מחוץ לתחום, מתיר לישראל אחר. 23
יא. עצים שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, 24
מפני שהן נולד [- כעת באו לעולם]; ואם נשרו לתוך 25
התנור, מרבה עליהן עצים מוכנים ומסיקן. ערמת התבן 26
ואוצר [מחסן] של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב 27
אלא אם כן הכין מבערב, מפני שהן מקצה; ואם היה 28
התבן מערב בקוצים, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי 29
זה מוכן. 30
יב. אין מבקעין עצים מצואר [שורה] של קורות 31
[העמודות לבניה], מפני שהן מקצה. ולא מן הקורה 32
שנשברה ביום טוב, מפני שהוא נולד. וכן כלים 33
שנשברו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד; 34
אבל מסיקין בכלים שלמים או בכלים שנשברו מערב 35
יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מבערב. פיוצא 36
בו, אגוזין ושקדין שאכלן מערב יום טוב, מסיקין 37
בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב, אין מסיקין 38
בקלפיהן. ויש גסחאות שיש בהן, שאם אכלן מבערב, 39
אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב 40
- מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל. 41
יג. קוץ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי 42
להסקה; לפיכך אסור לו לעשותו כמו שפור לצלות בו 43
בשר. וכן כל פיוצא בזה. 44
יד. נוטלין עצים הסמוכין לדפני סכה, ומסיקין בהן. 45
אבל אין מביאין עצים מן השדה, אפלו היו מכנסין שם 46

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום שישי כ"ו אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמג

מתוך מהדורת חזק

י. אין אופין בפורני [תנור חרס] חדשה - גזרה שמא
תפחת [יפול גגו] ותפסיד [תקלקל] הלחם, וימנע
משמחת יום טוב. אין גורפין [טיט שנפל ב-] תנור
וכירי, אכל מבקשין [ממרחים] את האפר שבקו; ואם
אי אפשר לאפות בו או לצלות בו אלא אם כן גרף,
מתר. וסותמין פי התנור בטיט ורפש שבסביבות הנקור
- והוא, שרפכו מאמש. אכל לגבל [לעורב] טיט ביום
טוב, אסור; ומתר לגבל את האפר, לסתם בו פי התנור.
יא. תנור וכירים חדשים - אין סכין אותן בשמן ביום
טוב, ואין שטין אותן במטלית. ואין מפיגין [מקררים]
אותן בצונן כדי לחסמן [לחזקם]; ואם בשביל לאפות
בהן, מתר. אין מלבינין את האבנים [באש] לצלות או
לאפות עליהן, מפני שמחוסמן. ומסיקין ואופין בפורני
[תנור חרס], ומחמין חמין באבטיכי [יורה גדולה].
יב. אין עושין גבינה ביום טוב - שאם גבן מערב יום
טוב, אין בנה חסרון טעם. אכל דכין [כותותים] את
התבלין בדרך - שאם ידוף אותם מבשר, פוג טעמן.
אכל מלח - אינו נדוף ביום טוב אלא אם כן הטא
המכתש או שידוך בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה;
שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא פוג טעמו. ואין
שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן, אלא דף אותן
במדוכה ככל התבלין.
יג. אין כותשין את הריפות [גרגרי תבואה] במכתשת
גדולה; אכל כותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי
שלה. ובארץ ישראל, אפלו בקטנה אסור; שהתבואה
שלהן, טובה היא; ואם כותשין אותה מערב יום טוב,
אין בכך הפסד.
יד. הקמח - אף על פי שרקדו [בנופה] מערב יום טוב
והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה
ביום טוב, אלא אם כן נפל בתוכו צרור [רגב אדמה]
או קיסם [נסורת עץ] וכיוצא בהן. ואם שנה, מתר, כגון
שרקד מאחורי הנפה או שרקד על גבי השלחן, וכיוצא
בשנוי זה.
טו. מוללין מלילות [מקלפים שבלים באמצעות שפופם
באצבעות] ומפרכין [מקלפים] קטניות ביום טוב, ומנפח
[מוציא בכח אויר מפיו] על יד על יד [מעט מעט] בכל
כחו ואוכל - ואפלו בקנן [כלי כעין נופה] או בתמחוי
[קערה גדולה], אכל לא בנפה ולא בכברה. וכן הבורר
קטניות ביום טוב - בורר בדרפו בחיקו ובתמחוי, אכל
לא בנפה ולא בטבלא ולא בכברה.
טז. במה דברים אמורים? כשהאכל מרבה על
הפסלת; אכל אם היתה הפסלת מרבה על האכל, בורר
את האכל ומניח את הפסלת. ואם היתה טרח בבירית
הפסלת מן האכל יתר מטרח בבירית האכל מן הפסלת
- אף על פי שהאכל מרבה, בורר את האכל ומניח
את הפסלת.

ג. השוחט בהמה ביום טוב, מתר לו לתלש צמר
למקום הספין בידו [שהוא שינוי מצורת הגזיה הרגילה]
- ובלבד שלא יזיננו [ישלפנו] ממקומו [- את הצמר
שתלש], אלא ישאר שם מסבך בשאר צמר הצנאר; אכל
בעוף - לא ימרט, מפני שהוא דרבו [למרוט ביד], ונמצא
תולש ביום טוב.
ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב, לא ימלחנו - שזה
עבוד הוא, ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך אכילה.
אכל נוהנו לפני בית הדריסה, כדי שידרסו עליו ולא
יפסד; ולא התירו דבר זה אלא מפני שמחת יום טוב,
כדי שלא ימנע מלשחט. ומתר למלח בשר לצלי על
גבי העור, ומערימין [מתחכמים] בדרך זה; כיצד? מולח
מעט בשר מכאן ומעט מכאן, עד שימלח העור כלו.
ה. במה דברים אמורים? במולח לצלי שאינו צריך
מלח הרבה; אכל לקדרה, אסור למלח על העור. וכן
אין מולחין את החלבים, ואין מהפכין בהן, ואין
שוחטין אותן ברוח על גבי יתדות - מפני שאינן ראויין
לאכילה.
ו. המפשיט את הבהמה, לא ירגיל ביום טוב. כיצד
הוא המרגיל? זה שיוציא כל הבשר מרגל אחת, כדי
שיוציא כל העור שלם ולא יקרע; מפני שטורח
בהפשט זה טרח גדול, ואין בו צורך למועד. וכן אסור
לעשות בית יד [כעין ידיה] בבשר; והוא, שיעשה בספין
- שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל. ומתר לעשות
סימן בבשר.
ז. מולגין [שורין בחמים] את הראש ואת הרגלים,
ומהבהבין [חורכים מעט] אותן באור; אכל אין טופלין
[מורחים] אותן בתרשית ולא באדמה [שהם חומרים
מסירי שער], ואין גוזזין אותן במספרים. וכן אין גוזזין
את הניק, בתספורת [כלי] שלו; אכל מתקנין את האכל
שיש בו קוצים, כגון קנרס ועפכיות [צמח עוקצני],
בתספורת.
ח. מתר ללוש עסה גדולה ביום טוב. והלש עסה מערב
יום טוב, אין מפריש ממנה חלה ביום טוב; ואם לשה
ביום טוב, מפריש ממנה חלה ונותנה לפה. ואם היתה
עסה טמאה, או שנטמאת החלה - לא יבשל את החלה;
שאין מבשלין ביום טוב אלא לאכל, וזו לשרפה
עומדת. וכן אין שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין
קדשים שנטמאו ביום טוב - ששורפת קדשים שנטמאו
מזות עשה, שנאמר: "באש ישרף", ועשית מלאכה
שאינה לצורך אכילה וכיוצא בה, עשה ולא תעשה, ואין
עשה דוחה את לא תעשה ועשה.
ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב, וישרף אותה.
היה יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין - לא
יפריש את החלה בצק, אלא יאפה את כל העסה
הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

בגחלת של עץ, מפני שהוא מכבה. ואין מכבין את העץ
כדי שלא תתעשן הקדרה או הבית.
ז. אין נופחין במפוח [להגדיל האש] ביום טוב, כדי
שלא יעשה כדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין
בשפופרת [קנה]. אין עושין פחמין, ואין גודלין
[שחורים] את הפתילה, ולא מהבהבין [חורכים מעט]
אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה
ביד ושורה אותה בשמן ומניחין אותה בין שני גרות
ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שני
גרות.
ח. אין שוכרין את החרש ואין חותכין את הנזיר לצלות
עליהן, ואין פוצעין את הקנה לעשותו כמו שפוד
לצלות בו [בשר] מליח. שפוד שנרצץ [התעקם] - אף
על פי שהוא יכול לפשטו בידו, אין מתקנין אותו. שני
כלים שהן מחברין בתחלת עשייתן, כגון שני גרות או
שני כוסות - אין פותחין אותן לשנים, מפני שהוא
מתקן כלי.
ט. אין משחזין את הספין במשחזת שלה, אבל
מתדדה על גבי העץ או על גבי חרש או אבן; ואין
מורין דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדדה במשחזת.
במה דברים אמורים? בשכילה לחתך בדחק או
שנפגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין
משחזין אותה אפלו על העץ, שמא יבוא להשחיתה
במשחזת. ומפני זה אסרו לראות [לבדוק] ספין לעם
הארץ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו: 'זו
אסור לשחט בה, משום פגימתה', וילך ויחדדנה
במשחזת. וחכם שראה הספין לעצמו, הרי זה משאילה
לעם הארץ.
י. אין מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם [גרזן] ולא
במגל ולא במגרה [משור], אלא בקפיס [סכין קצבים];
ובצד החרד שלו, אבל לא בצד הרחב מפני שהוא
בקרדם. ולמה אסרו בקרדם וכיוצא בו? שלא יעשה
כדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע
מערב יום טוב. ולמה לא נאסר הבקוע כלל? מפני
שאפשר שיפגע בעץ עבה ולא יכול להבעירו, וימנע
מלבשל; לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים
הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו,
ואסרו מה שאסרו.
יא. לא תפנס אשה בין העצים לטל מהן אור [קדש]
לגריפת התנור לצלות בו. ואין סומכין את הקדרה ולא
הדלת בבקעת [חתיתה] של קורה; שלא התירו לטלטל
עצים ביום טוב, אלא להסקה בלבד.
יב. מסלקין [פוחתין] תריסי תנאים ומחזירין אותן ביום
טוב, כדי שיציא תכלין שהוא צריך להן מן התננות,
ולא ימנע משמחת יום טוב. במה דברים אמורים?
בשיש להן ציר באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד -

יז. אין מסננין את החרדל במסננת שלו, מפני שנוקא
כבורר; אבל נוטנין ביצה במסננת של חרדל, והוא
מסתנן מאליו. ואם היתה המשמרת [מסננת לשמרים]
תלויה, מתר לתן לה יין ביום טוב; אבל לא יתלה
פתילה [ביו"ט], שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל.
ומערים ותולה את המשמרת לתלות בה רמונים,
ותולה בה רמונים; ואחר כך נותן לתוכה שמרים.

יום ש"ק כ"ז אייר ה'תשע"ה

פרק ד

א. אין מוציאין את האש לא מן העצים, ולא מן
האבנים, ולא מן המתכות - כגון שחוככין אותן זו בזו
או מפין זו בזו, עד שתצא האש; וכן הנפץ החרד ביותר
שהוא פמים, שמנידין אותו עד שידלק, או כלי יד קשה
או זכוכית מלאה מים, שמניחין אותה כנגד עין השמש
עד שיחזור נגהה [קדחה] לפשתן וכיוצא בו וידלק - כל
זה וכיוצא בו אסור ביום טוב; שלא התר ביום טוב
אלא להבעיר מאש מצויה, אבל להמציא אש אסור,
שהרי אפשר להמציא אותו מערב יום טוב.
ב. אף על פי שהתרה הבערה ביום טוב שלא לצורך,
אסור לכבות את האש אפלו הבערה לצורך אכילה -
שהכבוי מלאכה, ואין בו צורך אכילה כלל; וכשם שאין
מכבין את האש, כך אין מכבין את הנר. ואם כבה -
לוקה, כמי שארג או בנה.
ג. אין מסלקין [נוטלים] את פי הנר [הפתילה] למעלה
כדי שתכבה, ואין מסירין את השמן ממנה. ואינו חתוך
את ראש הפתילה בכלי, אבל נופץ [מוער] את ראשה
בידו. אגדה של עצים שהדלקה במדורה - כל עץ שלא
אחזה בו האש מתר לשמטו, ואינו דומה למסיר שמן
מן הנר.
ד. אין מכבין את הדלקה כדי להציל ממון ביום טוב,
כדרך שאין מכבין בשבת; אלא מניחה, ויוצא. ואין
מכבין את הנר מפני תשמיש המטה, אלא כופה עליו
כלי, או עושה מחיצה בינו לבין הנר, או מוציאו לבית
אחר. ואם אינו יכול לעשות אחת מכל אלו, הרי זה
אסור לכבות; ואסור לשמש, עד שתכבה מאלה.
ה. מתר לטלטל את הנר והוא דולק, ואין גוזרין שמא
יכבה. ואסור להניח את הנר על גבי הדקל וכיוצא בו
ביום טוב, שמא יבוא להשתמש במחבר ביום טוב.
ו. אין מעשנין בקטרת [ע"י פיזור בשמים על גחלים]
ביום טוב, מפני שהוא מכבה - ואפלו להריח בה; ואין
צריך לומר לגמר [לבשם] את הבית ואת הכלים [ע"י
העשן], שהוא אסור. ומתר לעשן תחת הפרות כדי
שיקשרו לאכילה, כמו שמתר לצלות בשר על האש.
וממתקין את החרדל בגחלת של מתכת - אבל לא

שיעורי רמב"ם פרק א' ליום - יום ש"ק כ"ז אייר - ספר זמנים - הלכות שביתת יום טוב קמה

מתוך מהדורת חזק

47 ולמחר יודעין כמה דמי שניה, וכל אחד ואחד נותן דמי
48 חלקו. וכשהן מחלקין ביניהן, לא יאמר זה: 'אני בסלע
49 ואתה בשמים' - שאין מזכירין שם דמים; אלא זה
50 נוטל שליש, וזה רביע.
51 כ. כשהן מחלקין, לא ישקלו במאזנים, שאין משגיחין
52 [מסתמשים] בכף מאזנים כל עקר; אפלו לתן בו בשר
53 לשמרו מן העכברים אסור, אם היו המאזנים תלויין,
54 מפני שנקאה כשוקל בכף מאזנים. וטבח אמן [מומחה],
55 אסור לשקל בידו. ואסור לשקל בכלי מלא מים. ואין
56 מטילין חלשים [גורלות] על המנות; אבל מטילין
57 חלשים על בשר הקדשים ביום טוב, כדי לחבב
58 המצוה.
59 כא. לא יאמר אדם לטבח: 'תן לי בדינר בשר', אלא:
60 'תן לי חלק' או 'חצי חלק'; ולמחר עושין חשבון על
61 שויו. וכן לא יקח מבצל החנות במדה, או במשקל;
62 אלא כיצד הוא עושה? אומר לחנוני: 'מלא לי כלי זה',
63 ולמחר נותן לו שויו. ואפלו היה כלי המיוחד למידה,
64 ימלאנו - והוא, שלא יזכר לו שם מדה.
65 כב. הנחתום מודד תבלין ונותן לקדרה, בשביל שלא
66 יפסיד תבשילו; אבל האשה, לא תמד קמח לעסה. וכן
67 לא ימד אדם שעורים לפני בהמתו, אלא משער ונותן
68 לה.
69 כג. ומתן לקח מן החנוני ביצים ונגוזים במנין, וכן
70 כל פיצא בהן - ובלבד שלא יזכר לו שם דמים, ולא
71 סכים מנין. כיצד סכים המנין? הרי שהיה נושה בו
72 [החנוני] עשרה רמונים או עשרה אגוזים - לא יאמר
73 לו ביום טוב: 'תן לי עשרה כדי שיהיה לך אצלי
74 עשרים'; אלא לוקח סתם, ולמחר עושה חשבון.
75 כד. הולך אדם אצל רופא הרגיל אצלו, או אצל הפטם
76 [מפטם בעלי חיים] הרגיל אצלו, ולוקח ממנו בהמה
77 ועופות, וכל מה שירצה - והוא שלא יזכר לו שם
78 דמים, ולא סכום מנין.
79 כה. הלואת יום טוב, תובעין אותה בדין; שאם תאמר
80 לא נתנה להתבצע - אינו נותן לו כלום, ונמצא נמנע
81 משמחת יום טוב.
82 כו. אף על פי שאין מגביהין תרומה ומעשרות ביום
83 טוב בשבת, אם היו לו תרומות ומעשרות שהגביהן
84 מאמש, הרי זה מוליכן לכהן ביום טוב; ואין צריך
85 לומר חלה וזרוע ולחיים וקבה, שמוליכין לכהן ביום
86 טוב. וגבאי צדקה גובין מן התצרות ביום טוב; ולא
87 יהיו מכריזין בדרך שמכריזין בחל, אלא גובין בצנעה,
88 ונותנין לתוך חיקן, ומחלקין לכל שכונה ושכונה בפני
89 עצמה.

1 אסור, גזרה שמה יתקע [בחזק]. ושאין להן ציר כל
2 עקר, אפלו בבית מתן להחזיר.
3 יג. כלים שהן מפצלין [מורכבים מכמה חלקים], כגון
4 מנורה של חליות וכסא ושלחן שהם חתיכות חתיכות
5 - מעמידין [ומרכיבים] אותן ביום טוב, והוא שלא יתקע
6 [בחזק]; לפי שאין בנן בכלים. אבנים של בית הכסא,
7 מתן לצידן [לסדרם] ביום טוב; בנן עראי הוא, ומשום
8 כבודו לא גזרו.
9 יד. העושה מדורה ביום טוב - כשהוא עורך העצים,
10 אינו מניח זה על גבי זה עד שיסדר המערכה, מפני
11 שנקאה כבונה; אף על פי שהוא בנן עראי, אסור; אלא
12 או שופך העצים בערבוב, או עורך בשנוי. כיצד? מניח
13 עץ למעלה, ומניח אחר תחתיו ואחר תחתיו, עד שהוא
14 מגיע לארץ.
15 טו. וכן הקדרה - אוזו אותה, ומכניס האבנים תחתיה;
16 אבל לא יניחנה על גבי האבנים. וכן המטה - אוזו
17 הקרשים למעלה, ומכניס הרגלים תחתיהם. אפלו
18 ביצים - לא יעמיד אותן שורה על גבי שורה עד
19 שיעמדו כמו מגדל, אלא ישנה ויתחיל ממעלה למטה.
20 וכן כל פיצא בזה, צריך שנוי.
21 טז. מסירין זבובין הנתלין בהמה, אף על פי שהן
22 עושין חבורה [בבהמה בהסרתם]. ואין מילדין את
23 הבהמה ביום טוב, אבל מסעדין [מסייעים אותה].
24 כיצד? אוזו בולד שלא יפל לארץ, ונופח לו בחטמו
25 [לפוחתו מסתימתו], ונותן יד לתוף פיו. היתה בהמה
26 טהורה, ורחקה את הולד - מתן לולף [לשפור]
27 משלימה עליו, ולתן בול [מלא אגרוף] מלח ברחמה,
28 כדי שתרחם עליו; אבל הטמאה - אסור לעשות לה
29 כן, לפי שאינה צריכה [אינה מקרבתו עוד אחר שריחה
30 הוולד].
31 יז. כלי שנטמא מערב יום טוב, אין מטבילין אותו
32 ביום טוב - גזרה, שמה ישהה אותו בטמא וליהטבילו
33 ביו"ט; ואם היה צריך להטביל מים שבו - מטביל את
34 הכלי במימיו, ואינו חושש. כלי שהיה טהור לתרומה
35 ורצה להטבילו לקדש, מתן להטבילו; וכן כל פיצא
36 בזה, מטבילות שאר המעלות [חומרות].
37 יח. כלי שנטמא ביום טוב, מטבילין אותו ביום טוב.
38 נטמא הכלי במשקין טמאין שהן ולד הטמא מערב
39 יום טוב - מטבילין אותו ביום טוב, לפי שהוא טהור
40 מן התורה, כמו שיתבאר במקומו. ומדלין [שואבין מים]
41 בדלי טמא, והוא טהור מאלי. נדה שאין לה בגדים
42 להחליף, מערמת וטובלת בבגדיה.
43 יט. דברים רבים אסרו ביום טוב, משום גזרת מקח
44 וממכר. כיצד? אין פוסקים דמים [מסכמים מחיר]
45 פתחלה על הבהמה ביום טוב, אלא מביא שתי בהמות
46 שוות זו לזו, ושוהטין את אחת מהן ומחלקין ביניהן;

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – כ"א-כ"ז אייר ה'תשע"ה

1

אחת משום שהוא כהן והגרושה אסורה לו, והשנייה: 44
משום שהוא כהן גדול והיא אסורה עליו עוד בלאו אחר 45
- ויכרך נתבאר בגמרא קדושין (עז). שאינו חייב אלא 46
אחת. נמצא שהלאו הפללי בלבד הוא שנמנה וכל-לאו 47
אחר שיבוא באותו ענין בפרטות אינו אלא ללמד איזה 48
דין, או להשלמת הענין, כדרך שבארנו במצוה קס"א 49
קס"ה ממצות אלו. ומן הסוג הזה בעצמו (דוגמה נוספת 50
מסוג זה) האזהרה שהזהיר את-הכהנים שלא-יקרחו 51
קרחה בראשם ופאת זקנם לא יגלחו ובקשרם לא ישרטו 52
שרטת (ויקרא כא, ה), וישלשה לאוין אלו בעצמם כבר 53
קדמו לכל-ישראל בכלל ואמר: "לא תקפו פאת ראשכם 54
ולא תשחית" (שם יט, כז), "ולא-תשימו קרחה בין עיניכם 55
למת" (דברים יד, א) "וישרט לגפשי לא תתנו בכשרכם" 56
(ויקרא יט, כח), ונקפלו בכהנים להשלמת הדין בלבד, כמו 57
שנתבאר בסוף מכות (כ): כשנתבאר דיני שלש המצוות 58
האלה; ואלו היו לאוין מיוחדים בכהנים ולא היו 59
להשלמת דין אלא היו מצוות נפרדות, כי אז היה הכהן 60
חייב על כל-מעשה מהם שתי מלקיות: משום שהוא 61
ישראלי ומשום שהוא כהן - ואין הדבר כן, אלא מלקות 62
אחת בלבד כשאר ישראל, כמו שנתבאר במקומו. והבן 63
כלל זה ודעוהו. 64

המצוה הקפ"ג - הצווי שנגצונו לתן ערים ללויים 65
לדור בהן, פיון שאין להם חלק בארץ, והוא אמרו 66
יתעלה: "ונתנו ללויים וגו' ערים לשבת" (במדבר לה, ב). 67
וגם ערים אלו, כלומר: ערי הלוים, הן ערי מקלט 68
(שההורג נפש בשגגה מוגן שם מפני נקמתו של גואל הדם) 69
וקולטות בתנאים המיוחדים להן, כמו שנתבאר במכות 70
(ו). 71

המצוה הרכ"ח - האזהרה שהזהרנו מלמפור מגרשי 72
הלוים והוא אמרו: "וישדה מגרש עריהם לא ימכר" 73
(ויקרא כה, לד). ואתה יודע לשון התורה (במדבר לה, ביה) 74
שנותנים ללויים ערים ומגרש וישדה מגרש, כלומר: אלה 75
אמה מגרש ואלפים אמה חוצה להם לשדות ויכרמים, 76
כמו שנתבאר במסכת סוטה (כז), ובאה האזהרה ללויים 77
מלשנות את-הגבולות האלה לכל יעשו את-העיר מגרש 78
ולא המגרש עיר, ולא השדה מגרש ולא המגרש שדה, 79
והוא אמרו: "לא ימכר". בא בקבלה שענינו: לא ישנה 80
ויכרך נתבאר דיני מצוה זו בסוף ערכין (לג). 81

המצוה המשלימה עשרים - הצווי שנגצונו 82
לבנות [לעשות] בית-הבחייה לעבודה שבו תהיה 83
ההקדשה והבשרת האש תמיד (שתוקד על המזבח), ואליו 84

יום ראשון כ"א אייר ה'תשע"ה

2

מצות לא תעשה קסט. קע.

3

מצות עשה קפג.

4

מצות לא תעשה רכח. מצות עשה כ.

5

המצוה הקס"ט - האזהרה שהזהר כל-שכט לוי 6
מלקחת חלק בארץ ישראל (שנחלקה לשאר השבטים), 7
והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה לכהנים הלוים כל-שכט 8
לוי חלק ונחלה" (דברים יח, א). 9

המצוה המשלימה מאה ושבעים - האזהרה 10
שהזהר עוד כל-שכט לוי מלקחת חלק בבזה שבזוים 11
בשעת כבוש ארץ ישראל. והוא אמרו יתעלה: "לא-יהיה 12
לכהנים הלוים כל-שכט לוי חלק ונחלה". ולשון ספרי 13
(פרשת שופטים שם): "חלק בבזה, ונחלה בארץ". אפשר 14
לך להקשות עלי ולומר: למה מניח שני ענינים אלו שתי 15
מצות, והם: האזהרה מלקחת חלק בארץ והאזהרה 16
מלקחת חלק בבזה, והלא הם בלאו אחד ודבר זה לאו 17
שבכללות שהקדמנו (כתבת בהקדמה - לעיל הכלל 18
התשיעי) שהוא נמנה לאו אחד? דע שכרך נתחלק לאו 19
זה ואמר: "ונחלה לא-יהיה-לו" (שם, ב), ודבר זה שני 20
לאוין בשני שמות, האחד מהם: "לא-יהיה לכהנים 21
הלוים חלק ונחלה" והוא האזהרה מלקחת חלק בבזה 22
הארץ (ונלמדת מהמילה "חלק" שבפסוק), והשני: "ונחלה 23
לא-יהיה-לו", האזהרה מלקחת חלק בארץ. ויכרך נכפל 24
הלאו על שני ענינים אלו עצמם בכהנים, והוא אמרו 25
יתעלה לאהרן: "בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה לך 26
בתוכם" (במדבר יח, ב), ובא הפרוש (ספרי פרשת קרח 27
שם): "בארצם לא תנחל" - בשעת חלוק הארץ: "וחלק 28
לא-יהיה-לך בתוכם" - בבזה. ואולי תחשוב ששני 29
הלאוין האלה הנזכרים בכהנים שתי מצות ולפיכך ראוי 30
למנותם (בכהנים בפני-עצמם, ובשאר שבט לוי בפני-עצמם) 31
- דע שבפיון שהלאו בא באופן כללי: "כל-שכט לוי", הרי 32
נכנסו הכהנים בכלל ואמנם כפלו בכהנים לחזוק (ליתר 33
תוקף) וכן כל-הדומה לזה מן-הכלל והפרט אינו נכפל 34
אלא לחזוק או להשלמת הדין, פיון שלא השג הדין 35
בשלמות מן-הלאו האחד. ואלו מנינו אמרו לאהרן: 36
"בארצם לא תנחל וחלק לא-יהיה לך בתוכם" נוסף על 37
אמרו: "לא-יהיה לכהנים הלוים" וגו', כי אז נצטרך 38
למנות לפי ההקש הזה (השוואה זו) בעצמו אסור הגרושה 39
והחללה והזונה על כהן גדול שלשה לאוין נוסף על 40
שלשה הלאוין שבאו בכל-פהן בכלל, בין גדול בין 41
הדיוט. ואם יאמר האומר: שך באמת צריך למנות, 42
נאמר לו: שבהכרח יהיה כהן גדול בגרושה חייב שמים: 43

בשעת עלייתו, אלא גלף עקב בצד גדל, והוא אמרו
יתעלה: "לא-תעלה במעלת על-מזבחי וגו'" (שם, כג).
ולשון המכלתא (סוף פרשת יתרו): "מה-תלמוד לומר:
"אשר לא-תגלה ערותך עליו"? שפשעולה למזבח לא
יהא פוסע פסיעה גסה, אלא מהלך עקב בצד גדל". וכבר
נתבאר צורת הפכש ואיך בנינו בפרק ג' ממדות (משנה
א). וכל-הפוסע פסיעה גסה על המזבח עד שתגלה
ערוותו עליו - לוקה.

יום שלישי כ"ג אייר ה'תשע"ה

מצות עשה כא.

המצוה הכ"א - הצווי שצטוינו ליראה מן המקדש
הזה מאד מאד, עד שנקבע לו בלבנו מקום היראה
והפחד - וזו היא מוראת מקדש, והוא אמרו יתעלה:
"וימקדשי תינאו" (ויקרא יט, ל). והגדרת יראה זו כמו
שהנפירו בספרא (קדושים): "אינה היא מורא? לא יפנס
להר הבית במקלו ובמנעלו ובאפנדתו (בגד שלובש אדם
על גופו כדי שיספוג הזיעה, ואין דרך ללבושו בלי מלבוש
עליו) ובאבק שעל רגליו ולא יעשנו קפנדריא (מעבר,
לקצר הדרך), וירקיקה מקל-וחמר" (- ודאי שאסור). וכבר
נתבאר בכמה מקומות בתלמוד, שאסור בהחלט לשבת
בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד; וכל-זה לפי שאמר
יתעלה: "וימקדשי תינאו" וזו חובה לעולם, אפלו בזמן
הזה שהוא חרב בעונותינו שרבו. ולשון ספרא (שם):
"אין לי אלא בזמן ששבת המקדש קיים, בזמן שאין בית
המקדש מנין? תלמוד לומר: את-שבתתי תשמרו
וימקדשי תינאו - מה-שמירת שבת לעולם, אף מורא
מקדש לעולם". ושם אמרו עוד: "לא מן-המקדש אתה
נרא, אלא ממי שפקד על המקדש".

יום רביעי כ"ד אייר ה'תשע"ה

מצות עשה כב. מצות לא תעשה סז.

מצות עשה לה.

מצות לא תעשה פג. פד.

המצוה הכ"ב - הצווי שצטוינו לשמר את-המקדש
ללכת סביבו תמיד בכל-לילה במשך כל-הלילה כדי
לכבדו, ולרוממו ולגדלו, והוא אמרו יתעלה לאהרן:
"ואתה ובניך אתם לפני אהל העדת" (במדבר יח, ב),
כלומר: אתם תהיו לפניו תמיד. וכבר נכפל צווי זה
בלשון אחר, והוא אמרו: "ושמרו את-משמרת אהל
מועד" (שם, ד). ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אתה
ובניך אתם לפני אהל העדת - הכהנים מבפנים והלויים
מבחוץ", כלומר: לשמירה ולהליכה סביבו. ובמכלתא
אמרו פלשון הזה: "ושמרו את-משמרת אהל מועד - אין

תהיה ההליכה ובו תהיה החגיגה והעליה לרגל
וההתקבצות בכל-שנה, כמו שיתבאר, והוא אמרו
יתעלה: "ועשו לי מקדש" (שמות כה, ח). ולשון ספרי
(דברים יב, י): "שלש מצות נצטוו ישראל בשעת בנייתם
לארץ: למנות להם מלך ולבנות להם בית הבחירה,
ולהכרית זרעו של עמלק". הנה נתבאר לה, שבנין בית
הבחירה מצוה בפני עצמה. וכבר בארנו (לעיל כלל יב)
שהכללות הזאת (ששמה "מקדש") כוללת פריטים,
ושמהנורה והשלחן והמזבח וזולתם כלם מחלקי
המקדש והכל נקרא "מקדש", וכבר נתיחד צווי לכל-
חלק וחלק. אבל אמרו על המזבח "מזבח אדמה
תעשה-לי" (שמות כ, כא), שאפשר לחשב על פסוק זה,
שהוא מצוה בפני עצמה מלבד מצות מקדש - הרי ענינו
כמו שאבאר לה: פשטה דקרא הרי הוא מדבר בשעת
התר הבמות, שהיה מתר לנו בזמן ההוא לעשות מזבח
אדמה בכל-מקום ולהקריב עליו; וכבר אמרו עליהם
השלום שענין הדבור הוא, שהוא צוה לבנות מזבח
מחבר בארץ, ושללא יהא מטלטל כמו שהיה במדבר,
והוא אמרם במכלתא דרבי ישמעאל בפרוש פסוק זה:
"כשתפנס לארץ עשה לי מזבח המחבר באדמה". בין
שהדבר כך - הרי הוא צווי נוהג לדורות והרי הוא
מחלקי המקדש, רצוני לומר: שיבנה מזבח מן-האבנים
דוקא. ובמכלתא (יתרו פרשה יא) אמרו בפרוש אמרו
יתעלה: "ואם-מזבח אבנים תעשה-לי" אמרו: "רבי
ישמעאל אומר: כל-אם' ואם' שבתורה רשות, חוץ
משלשה - אחד מהם: ואם-מזבח אבנים תעשה-לי".
אמרו: "ואם מזבח אבנים" - חובה. אתה אומר חובה,
או אינו אלא רשות? תלמוד לומר: "אבנים שלמות
תבנה את-מזבח ה' אלהיך" (דברים כז, ו), וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בכללם, כלומר בנין המקדש ותארו וחלוקו
(חלוקות החצר, הקדש וקדש הקדשים וכו'). ובנין המזבח
ומשפטי, במסכתא שחברה לשם כך, היא מסכת מדות.
וכן נתבאר תאר המנורה והשלחן ומזבח הזהב ומקום
הנחתם בהיכל בגמרא מנחות (כח, צו ואילך) ויקרא (לג).

יום שני כ"ב אייר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה עט. פ.

המצוה ה'ע"ט - האזהרה שהזהרנו מלבנות מזבח
מאבנים שנגע בהן ברזל, והוא אמרו יתעלה: "לא-תבנה
אתהן גזית כי חרבך הנפת עליה ותחללה" (שמות כ, כב),
ואם בנה מהן מזבח - הרי הוא פסול ואין מקריבים
עליו. וכבר נתבאר דיני מצוה זו בפרק ג' ממדות (משנה
ד).

המצוה המשלימה שמנים - האזהרה שהזהרנו
מלעלות למזבח במעלות, כדי שלא יפסע פסיעות גסות

יום חמישי כ"ה אייר ה'תשע"ה

מצות לא תעשה פה. פב.

מצות עשה לד. מצות לא תעשה פו.

המצוה הפ"ה - האזהרה שהזהרנו מלעשות מגמר
(בשמים של עשן) במתכנת (כדוגמת) הקטרת, כלומר:
שיהיו אותן סממני תערכתו ויכחס אותן המדות ויתפון
להתגמר (להתבשם) בו, והוא אמרו יתעלה: "ויבמתכנתה
לא תעשו לכם" (שמות ל, לו) ובאר לנו, שהעובר ועושה
כמוה וכוונתו להריח תמרתה - חייב כרת, אמר: "איש
אשר-יעשה כמוה להריח בה ונכרת מעמיו" (שם, לח) אם
הוא מזיד; ואם הוא שוגג - מקריב חטאת קבועה. וכבר
נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרק (ה).

המצוה הפ"ב - האזהרה שהזהרנו מלהקריב שום
קרבן במזבח הזהב שבהיכל, והוא אמרו יתעלה: "לא-
תעלו עליו קטרת וזה ועלה ומנחה ונסף לא תסכו עליו"
(שם ט) וכל-המקריב בו או הזורק עליו זולת מה שמויחד
לו - לוקה.

המצוה הל"ד - שנצטוינו שישאו הפהנים את-הארון
על כתפיהם כשנרצה להעבירו ממקום למקום, והוא
אמרו יתעלה: "כי-עבדת הקדש עליהם בכתף ישאו"
(במדבר ז, ט). ואף-על-פי שצויו זה נאמר אז ללוים, לא
היה זה אלא מחמת מעוט מספר הפהנים באותו הזמן,
כי אהרן הוא המתחיל (הכהונה החלה בו בלבד, ולכן היו
הכהנים מעט בראשיתם); אבל לדורות הרי המצוה חובה
על הפהנים, והם הנושאים אותו, כמו שנתבאר בספר
יהושע (ג, ו) ובספר שמואל (שמואל-ב טו, כט). וכאשר
צוה דוד להעביר את-הארון בפעם השנייה אמר בדרך
הימים (דברי הימים-א טו, טו): "וישאו בגי-הלוים (הכהונה
לכהנים) את ארון האלהים באשר צוה משה בדרך ה'
בכתפם במטות עליהם" (הרי שגם לדורות צריך לשאת
בצורה זו). וכן כאשר הזכיר בדרך הימים (שם כד, יט)
חלקת הפהנים לעשרים וארבע משמרות ואמר אחר-כך:
"אלה קדדתם לעבדתם לבוא לבית-ה' כמשפטם כי
אהרן אביהם כאשר צוה ה' אלהי ישראל", פראשו
תקמים, שהוא רומז על שעבודת הפהנים היא נשיאת
הארון על הכתף, וזהו שצוה ה' אלהי ישראל. ולשון
ספרי (במדבר ז, ט): "כמשפטם וגו' כאשר צוה ה' אלהי
ישראל - היכן צוה? ולכני קהת לא נתן וגו' בכתף
ישאו". הנה נתבאר שנה מקלל המצוות.

המצוה הפ"ו - האזהרה שהזהרנו מלהוציא בדי
הארון (מוטות שבהם היו נושאין אותו) מתוך הטבעת, והוא
אמרו יתעלה: "בטבעת הארן יהיו הפדים לא יסרו
ממנו" (שמות כה, טו) והעובר על לאו זה - לוקה. ובסוף

לי אלא בעשה, מניין בלא-תעשה? תלמוד לומר:
ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה) הנה נתבאר לך
ששמירתו - מצות עשה. ושם אמרו: "גדלה למקדש
שיש עליה שומרים. לא דומה פלטורין (היכל המלך)
שיש עליה שומרים לפלטורין שאין עליה שומרים".
וידוע שפלטורין - שם ההיכל רצונו לומר: שמגדלת
ההיכל ורוממותו, שיהיו שומרים קבועים עליו. וכבר
נתבארו כל-דיני מצוה זו בפרק א' ממסכת תמיד
ובמסכת מדות.

המצוה הס"ז - האזהרה שהזהרנו מלהשבית שמירת-
המקדש ולסב בו תמיד כל-לילה, והוא אמרו: "ושמרתם
את משמרת הקדש" (שם) וכבר בארנו במצוה כ"ב ממצות
עשה, ששמירת המקדש והסביב בו מצות עשה; וכך
נבאר כאן, שבטול דבר זה - מצות לא-תעשה, ולשון
המכלתא: "ושמרו את-משמרת אהל מועד" (שם, ד), אין
לי אלא בעשה, ומניין בלא-תעשה? - תלמוד לומר:
"ושמרתם את משמרת הקדש" (שם, ה), וכבר נתבארו דיני
מצוה זו בריש תמיד ומדות.

המצוה הל"ה - הצווי שנצטוינו שיהא לנו שמן עשוי
כפי התאור המיוחד (שמות ל, כב-כה) מוכן למשח בו
כל-כהן גדול שיתמנה, כמו שאמר: "והכהן הגדול
מאחיו אשר-יוצק על-ראשו שמן המשחה" (ויקרא כא, י),
וכן מושחים בו מקצת המלכים (כלומר, רק מלכי בית דוד),
כמו שיתבאר בהלכות מצוה זו. וכבר נמשח בו המשכן
וכל-בניו; אבל אין מושחים בו את-הפלים לדורות, לפי
שפרוש אמרו בספרי (במדבר ז, א), שבמשיחתם של אלו
- כלומר בלי המשכן - הקדשו כל-הפלים לעתיד לבוא,
אמר יתעלה: "שמן משחת-קדש יהיה זה לי לדריכתם"
(שמות ל, לא). וכבר נתבארו דיני מצוה זו בריש פרק (ה).

המצוה הפ"ג - האזהרה שהזהרנו מלעשות שמן
כשמן המשחה, והוא אמרו יתעלה: "ויבמתכנתו לא
תעשו כמהו" (שם, לב) והעובר על לאו זה, אם הוא מזיד
- חייב כרת, כמו שבאר בפרק (ה) "איש אשר-ירקח כמהו
וכו'" (שם, לג). ואם הוא שוגג - חייב חטאת קבועה.
וכבר נתבארו דיני מצוה זו בפרק א' מפרק (ה).

המצוה הפ"ד - האזהרה שהזהרנו מלמשח בשמן
המשחה שעשה משה זולת פהנים גדולים ומלכים בלבד,
והוא אמרו יתעלה: "על-בשר אדם לא יסך" (שם, לב).
וברור, שהנמשח בו במזיד - חייב כרת, אמר: "ואשר יתן
ממנו על-זר ונכרת" (שם); ואם הוא שוגג - חייב חטאת
קבועה. וכבר נתבארו גם דיני מצוה זו בריש פרק (ה).

השוערים ואתה מן המשוורים. הנה נתבאר לך שכל-לוי
המתעסק בעבודה שאינה עבודתו המיוחדת לו - חייב
מיתה בידי שמים. וכן הפהנים לא יגשו לעבודת הלויים,
אלא אם עברו אינם במיתה כי אם במלקות. ובמלקותא:
"אף אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקריבו" יכול אם
נגעו יהיו חייבין? תלמוד לומר: "אף" - משום עבודה
הם חייבין. אין לי אלא הלויים על ידי הפהנים, הפהנים
על-ידי הלויים מניין? תלמוד לומר: "גם-הם גם-אתם",
ושם נאמר: "הלויים על של כהנים במיתה, ואין הפהנים
על של לויים אלא בלא-תעשה".

המצוה הל"ב - הצווי ששצטוינו לגדל זרע אהרן
ולכבדם ולרוממם, וליחס להם מעלת [קדשה ו]כבוד
קודמת וראשונה (לתת להם דין קדימה) ואפלו יסרכו לך
- לא נשמע להם. כל-זה לשם כבוד לה' יתעלה, כיון
שלקחם לעבודתו והקריבת קרבנותיו, והוא אמרו:
"וקדשתו כי את לחם אלהיו הוא מקריב קדש יהיה-לך"
(ויקרא כא, ח). ובא הפרש (גיסין נט): "וקדשתו" "לכל-
דבר שבקדשה: לפתח ראשון (בתורה), ולכרך ראשון,
ולטול מנה זפה ראשון". וגם לשון ספרא (אמור שם):
"וקדשתו" - "על פרחו"; כלומר, שמצוה זו נצטוינו בה
אנחנו ואינה תלויה ברצון הפהן, וכך אמרו: "קדשים
יהיו לאלהיהם" (שם, ו) - "על פרחם"; "יהיו קדש" -
לרבות בצלי מומין; שלא נאמר, כיון שזה אינו ראוי
להקריב לחם אלהיו, מדוע נצדיפנו ונחלק לו כבוד
וגדלה? לפיכך אמר: "יהיו קדש" - הנזרע המקבד פלו
- תמים ובעל מום. וכבר נתבאר התנאים הראויים להם,
ואיך צריך לנהג עמם מנהג זה, במקומות מפוזרים
בגמרא מכות וחסין (קלב): ובכורות (מה): ושבת (נה):
ויולתן.

המצוה הל"ו - הצווי ששצטוינו שיהיו הפהנים עובדים
במשמרות (עבודת המקדש בימי השנה תחלק לקבוצות):
תעבד משמרת בכל-שבוע, ולא תהיה יד הכל מערבת,
אלא ברגלים בלבד, שאז כל-המשמרות עובדות בשוה
וכל-מי שבא מקריב. וכבר נתבאר בדברי-הימים (א ט,
כב). שדוד ושמאל חלקום ועשאו כ"ד משמרות.
ונתבאר בספא (נה), שברגלים יד פלן שוה. והכתוב
שנאמר במצוה זו הוא אמרו: "וכי-בא הלוי (הכהן) וגו'
ובא בכל-אות נפשו וגו' ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו
הלויים העמדים שם לפני ה' חלק כחלק יאכלו" (דברים יח,
ו). ולשון ספרי (פרשת שופטים שם): "ובא בכל-אות
נפשו" - יכול לעולם? תלמוד לומר: מאחד שצריך -
בשעה שישאל מכוסין בשער (עיר) אחד (וחו בירושלים)
בשלושה רגלים. יכול כל-המשמרות שוות בקרבנות הרגל
הבאים שלא מחמת הרגל (כמו קרבנות השבת שבתוך
הרגל)? תלמוד לומר: לבד (חוץ) ממפריז על האבות.

מכות (כב). אמרו, באשר הזכירו מחיבי מלקות: "והא
איבא המסיר בדי הארון"? כלומר: שגם הוא לוקה.
ואזהרתיה מהקא, מ"לא יסרו". הנה נתבאר לך שהיא
מצוה לא-תעשה ולוקין עליה.

יום שישי כ"ו אייר ה'תשע"ה

מצות עשה כג.

מצות לא תעשה עב. מצות עשה לב. לו.

המצוה הכ"ג - הצווי ששצטוינו הלויים בלבד, לעבד
במקדש בעבודות ידועות, כגון: נעילת שערים (ופתיחתן),
ואמירת השיר בעת הקרבן (קרבנות מסוימים), והוא
אמרו: "ועבד הלוי הוא את-עבודת אהל מועד" (במדבר יח,
כג). ולשון ספרי (שם): "שומע אני אם רצה - יעבד; ואם
לא רצה - לא יעבד, תלמוד לומר: ועבד הלוי הוא -
על-פירחו", כלומר: שזה חובה עליו ומצוה משלת עליו
בהקדש. וכבר נתבאר מה-היא עבודת הלויים הזאת בכמה
מקומות בתמיד (פרק משנה ו. פרק משנה ז) ומדות (פרק
א משנה א). ונתבאר גם-כן בפרק ב' מערכים (יא). שאין
אומרים שיר אלא הלויים וכבר נכפל הצווי במצוה זו
בשני אחר: "ושרת בשם ה' אלהיו ככל-אחיו הלויים"
(דברים יח, ז), ואמרו בפרק ב' מערכים (שם): "איזהו שרות
בשם ה'? הוי אומר: זו שירה".

המצוה הע"ב - האזהרה שהזהירו הלויים מלהתעסק
בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות לכהנים, והכהנים
- מלהתעסק בשום עבודה מן-העבודות המיוחדות ללויים,
לפי ששתי המשפחות האלה, כלומר: הכהנים והלויים,
לכל-משפחה מהן עבודה מיוחדת במקדש. לפיכך באה
האזהרה מאתו יתעלה לשתיהן יחד, שלא תעבוד אחת
בעבודת האחרת - אלא כל-קבוצה במה ששצטויה, כמו
שאמר: "איש איש על-עבודתו ואל-משאו" (במדבר ד, יט)
ולשון הלוא שפא בהן הוא אמרו יתעלה על הלויים: "אף
אל-כלי הקדש ואל-המזבח לא יקריבו ולא-ימתו" (שם יח,
ג) אחר-כך חזר לדבר אל הכהנים ואמר: "ולא ימתו
גם-הם גם-אתם" (שם), כלומר: שגם-אתם, כולל אתכם
הלוא הנה. שפמו שהזהרתם מלהתעסק בעבודתכם.
והיא: כלי המקדש והמזבח, כך אתם מזהרים מלהתעסק
בעבודתם. ולשון ספרי (פרשת קרח שם): "אל-כלי הקדש
ואל-המזבח לא יקריבו" - אזהרה: "ולא ימתו" - ענש.
אין לי אלא לויים ששנושין ומזהרין על עבודת הכהנים;
כהנים על עבודת הלויים מניין? - תלמוד לומר: גם-הם
מעבודה לחברתה (המופקד על עבודה מסוימת, ומשנה
עבודתו לאחרת - שגם היא מופקדת על בני אותו שבט) מניין?
- תלמוד לומר: גם-אתם. וכבר בקש רבי יהושע בן
חנניה לסייע את רבי יוחנן בן-גדגדה, אמר לו: חזור
לאחריך! שפבר אתה מתחייב בנפשוך, שאני מן-

45 יִהְיֶה-לוֹ לֹא יִקְרַע" (שמות כח, לב), וְהִקְוִיעוּ בְּמִסְפְּרֵיהֶם
46 וְכִיצַד בָּהֶן - חֵיב מִלְּקוּת.

47 הַמִּצְוָה הַכ"ז - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִהִסִּיר (להפריד)
48 הַחֹשֶׁן מֵעַל הָאֶפֶד, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְלֹא-יִנָּח הַחֹשֶׁן
49 מֵעַל הָאֶפֶד" (שם, כח), אֲלֵא יִהְיֶה מִחֻבֵּר לוֹ. וּבִסּוֹף
50 מִפּוֹת (כא.) אָמְרוּ גַם-כֵּן, כְּשֶׁהִזְכִּירוּ מִחֻבֵּי מִלְּקוּת: וְהָא
51 אֵיכָא מִזֵּנִת אֶת-הַחֹשֶׁן? וְאֲזַהְרִיתִיה מִהִכָּא מ"לֹא-יִנָּח
52 הַחֹשֶׁן" הִנֵּה נִתְבָּאָר לָךְ שֶׁהַמִּזֵּנִת - לֹאֶהָ.

53 הַמִּצְוָה הַע"ג - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַכְנִס לְמִקְדָּשׁ
54 אוֹ לְהוֹרוֹת בְּשׁוּם דְּבָר מִדִּינֵי הַתּוֹרָה כְּשֶׁאֲנַחְנוּ בְּמִצְבַּב שֶׁל
55 שְׂכָרוֹת, וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "זֵינן וְשָׂכָר אֶל-תִּשָּׁף וְגו'"
56 בְּבִאָכֶם אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד וְגו' וְלַהֲוֹרֹת אֶת-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו'"
57 (ויקרא י, ט"א). וְלִשּׁוֹן הַתַּלְמוּד (נזיר לח.): "שֶׁתָּה רִבִּיעִית
58 (יין) אֵל יוֹרָה". וְיֵשׁ בְּעֵנֶשׁ הַלֹּא הִזָּה חֲלוּק, וְהוּא:
59 שֶׁשְׁתֵּי זֵינן אֶסוּר לָהֶם לְהַכְנִס מִבֵּין הָאוֹלָם וְלִמְדוּת עִם
60 כָּל-הַיְּהוּדִים, וְאִם נִכְנָס - חֵיב מִלְּקוּת; וְאִם עֲבַד כְּשֶׁהוּא
61 שְׁתִּי - חֵיב מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם; וְאִם שֶׁתָּה דְּבָר מִן (שָׂאָר)
62 הַמִּשְׁפָּרִים פָּרַט לִינן וְעֲבַד - חֵיב מִלְּקוּת בְּלִבָּד, לֹא
63 מִיתָה; וְכָל-מִי שֶׁמוֹרָה כְּשֶׁהוּא שְׁתִּי, בֵּין שֶׁהוּא כֹּהֵן אוֹ
64 יִשְׂרָאֵל - הָרִי הוּא עוֹבֵר עַל לֹא, בֵּין שֶׁהוּא שְׁתִּי זֵינן אוֹ
65 שָׂאָר הַמִּשְׁפָּרִין. וְלִשּׁוֹן סִפְרָא (פֶּרֶשׁת שְׁמִינִי): "זֵינן אֶל-
66 תִּשָּׁף", אֵין לִי אֵלָא זֵינן. מִזֵּין לְרִבּוּת שָׂאָר מִשְׁפָּרִין?
67 תַּלְמוּד לומֵר: "וְשָׂכָר". אִם כֵּן לָמָּה נֶאֱמַר זֵינן? עַל הַזֵּין
68 בְּמִיתָה וְעַל שָׂאָר כָּל-הַמִּשְׁפָּרִין בְּאֲזַהְרָה" (במלקות). וְשֵׁם
69 אָמְרוּ: "מִזֵּין שְׁאִינוּ חֵיב אֵלָא בְּשַׁעַת עֲבוּדָה? תַּלְמוּד
70 לומֵר: אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה בְּבִאָכֶם אֶל-אֱהֱל מוֹעֵד". וְשֵׁם
71 אָמְרוּ: "כָּכֹל יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָה
72 תַּלְמוּד לומֵר: "אֶתָּה וּבְנֶיךָ אֶתָּה וְגו' וְלֹא תָמוּת", אֶתָּה
73 וּבְנֶיךָ בְּמִיתָה, וְאֵין יִשְׂרָאֵל חֵיבִין מִיתָה עַל הַהוֹרָה".
74 וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּפֶרֶק ד' מִכְּרִיתוֹת (יג.).

75 הַמִּצְוָה הַקס"ג - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּהַכְנִס
76 לְמִקְדָּשׁ בְּשָׁהֶם מְגוּלִים בְּשַׁעֲרָם (מגדולי שער), כְּדֶרֶךְ
77 שְׁעוֹשִׂים הָאֲבָלִים שְׁאִינֶם מְקַבְּצִים וּמְסַדְּרִים אֶת-שַׁעֲרָם,
78 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "רָאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ" (שם, ו), אָמַר
79 הַתַּרְגוּם: לֹא תִרְבּוּן פְּרוּעַ. וּבִיחֻזְקָאֵל (מד, כ) בָּאָר וְאָמַר:
80 "וּפְרַע לֹא יִשְׁלַחוּ". וְכֵן אָמְרוּ יִתְעַלֶּה בְּמִצְוָה: "וְרָאשׁוֹ
81 יִהְיֶה פְּרוּעַ" (ויקרא יג, מה) אָמְרוּ בְּסִפְרָא: "גִּדְּל פְּרַע".
82 וְעוֹד לִשּׁוֹן סִפְרָא: "רָאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ" - אֵל תִּגְדְּלוּ.
83 וְכָכָר נִכְפַּל לֹא זֶה כֹּהֵן גָּדוֹל וְאָמַר: "אֶת-רָאשׁוֹ לֹא
84 יִפְרַע" (שם כא, י). וְכָפַל אוֹתוֹ, שְׁלֹא תִחַשּׁוּב שְׁזָה שְׁאָמַר
85 לְאֶלְעָזָר וְלֵאִיתָמָר "רָאשֵׁיכֶם אֶל-תִּפְרְעוּ", שֶׁהוּא מִחֻמַּת
86 הַמֵּת בְּלִבָּד, אֲבָל אִם עָשָׂה כֵּן שְׁלֹא דֶרֶךְ אֲבָלוֹת יִהְיֶה
87 מֵתָר; לְפִיכָךְ בָּאָר כֹּהֵן גָּדוֹל שֶׁהוּא מִחֻמַּת הָעֲבוּדָה כְּדִי
88 שְׁיִהָא נֶאֱחָ. וְהַעוֹבֵר עַל לֹא זֶה בְּמִיתָה, כְּלומֵר: אִם
89 שָׁמַשׁ כְּשֶׁהוּא פְּרוּעַ רָאשׁ. וּבְכָלֵל אֵלּוֹ שֶׁבְּמִיתָה (תוספתא,

1 מִה-מְכָרוּ אֲבוֹת זֶה לָזֶה? אֶתָּה בְּשִׁבְתָּךְ וְאֵין בְּשִׁבְתִּי;
2 כְּלומֵר: הִסְפַּמְתָּם עַל סִדּוּר מִשְׁמֵרוֹת הָעֲבוּדָה: כָּל-שְׁבוּעַ
3 - מִשְׁמֵרָה. וְכָךְ פָּרְשׁוּ הַתַּרְגוּם (אונקלוס): בַּר מִמִּשְׁתָּא
4 דִּינִי בְּשִׁבְתָּא, דְּכֵן אֶתְקִינוּ אֲבִהֵתָא (חוץ ממשמרת של
5 אוֹתוֹ שְׁבוּעָה). וְכָכָר נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ בְּסוֹף גְּמָרָא סְפָה
6 (נה.).

יום שבת קודש כ"ז אייר ה'תשע"ה

מצות עשה לג. מצות לא תעשה פח.

פז. עג. קסג. קסד.

10 הַמִּצְוָה הַל"ג - הַצּוּרִי שֶׁנִּצְטָווּ הַכֹּהֲנִים לְלַבֵּשׁ בְּגָדִים
11 מִיִּחְדִּים לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת, וְאַחֲרֵיכֵךְ יַעֲבֹדוּ בְּמִקְדָּשׁ,
12 וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וְעִשִּׂיתָ בְּגִדֵי-קָדֵשׁ לְאַהֲרֹן אֲחִיד
13 לְכָבוֹד וּלְתִפְאָרֶת" (שמות כח, ב); "וְאֶת-בְּנָיו תִּקְרִיב
14 וְהִלְבַּשְׁתָּם כְּתָנִית" (שם כט, ח), וְאֵלּוֹ הֵם בְּגִדֵי כְהֵנָה:
15 שְׁמֹנֶה בְּגָדִים (כְּתָנִית, מַכְנָסִים, מִצְנַפֶּת, אַבְנֵט, חֹשֶׁן, אֶפֶד,
16 מַעִיל וְצִיץ) לְכֹהֵן גָּדוֹל וְאֶרְבָּעָה לְכֹהֵן הַדִּיּוֹט (כְּתָנִית,
17 מַכְנָסִים, מִבְּעֵת, אַבְנֵט). וְכָל-פַּעַם שֶׁעוֹבֵד כֹּהֵן בְּפָחוֹת
18 מִן-הַבְּגָדִים הַמִּיִּחְדִּים לְאוֹתָהּ הָעֲבוּדָה אוֹ בִּיתוֹר - עֲבוּדָתוֹ
19 פְּסוּלָה; וְנוֹסֵף לָכֵךְ חֵיב עַל כָּךְ מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, רְצוּנִי
20 לומֵר מִחֻסַּר בְּגָדִים שֶׁעֲבַד. וְכָךְ מִנּוּ אוֹתוֹ בְּגִמָּרָא סְנִיְהֵרִין
21 (פג.) מִכָּלֵל מִחֻבֵּי מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם. וְעַל זֶה לֹא בָּא פְסוּק,
22 אֵלָא נֶאֱמַר בְּתוֹב: "וְחִגְרַתְּ אֹתָם אֲבָנֵט וְגו' וְהִיתָה לָהֶם
23 כְּהֵנָה" (שם, ט), וְכֹא בְּפִרְשׁוֹ (סנהדרין פג.): "בְּזִמְנָן
24 שֶׁבְּגִדֵיהֶם עֲלִיהֶם - כְּהֵנָתָם עֲלִיהֶם; אֵין בְּגִדֵיהֶם עֲלִיהֶם -
25 אֵין כְּהֵנָתָם עֲלִיהֶם וְהוּוֹ לְהוֹ וְרִים". וְיִתְבָּאָר לְקַמֵּן (לא
26 תַעֲשֶׂה עַד) שְׁזָר שֶׁשָּׁמַשׁ - בְּמִיתָה. וְאָמְרוּ בְּסִפְרָא (ויקרא ח,
27 ח): "וְיִשָּׁם עָלָיו אֶת-הַחֹשֶׁן" - "פְּרָשָׁה זוֹ לְמִדָּה לְשַׁעֲתָהּ
28 וְלְמִדָּה לְדוֹרוֹת; לְמִדָּה לְשֵׁרוֹת יוֹם יוֹם וּלְשֵׁרוֹת יוֹם
29 הַכְּפֻרִים. בְּכָל-יוֹם מִשְׁמַשׁ בְּבִגְדֵי זָהָב (שְׁמוֹנֶה בְּגָדִים שֶׁל
30 יוֹם-יוֹם שִׁישׁ בִּינְהוֹן מוֹהַב), וּבְיוֹם הַכְּפֻרִים מִשְׁמַשׁ בְּבִגְדֵי
31 לָבָן" (ארבעה: כְּתָנִית, מַכְנָסִים, מִצְנַפֶּת וַאֲבֵנֵט). וְכָכָר נִתְבָּאָר
32 בְּלִשּׁוֹן סִפְרָא, שֶׁלְּבִישַׁת בְּגָדִים אֵלּוֹ מִצְוָה עָשָׂה, וְהוּא
33 אָמַרְם (סִפְרָא אַחֲרֵי-מוֹת): "וּמִזֵּין שְׁאֵין אֶהְרֹן לֹבֵשׁ בְּגָדִים
34 לְגִדְּלָתוֹ אֵלָא כְּמִקְדָּם גִּזְרַת הַמֶּלֶךְ? תַּלְמוּד לומֵר: וַיַּעַשׂ
35 כְּאֲשֶׁר צִוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה" (ויקרא טז, לד). כְּלומֵר, שֶׁבְּגָדִים
36 אֵלּוֹ, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵם בְּתַכְלִית הִיפִי - שֶׁהֵם זָהָב וְאֲבָנֵי
37 שֶׁהֵם וַיִּשְׁפָּה וַיּוֹלֶתֶן מִן-הָאֲבָנִים הַיְּקָרוֹת - לֹא יִתְבָּנֶן
38 לְהַתְנַאֲוֹת בָּהֶם, אֵלָא לְקִיּוּם הַמִּצְוָה, שֶׁצִּוָּה ה' אֶת-מֹשֶׁה,
39 בְּלִבָּד; וְהִיא, שֶׁיִּלְבַּשׁ בְּגָדִים אֵלּוֹ תָּמִיד בְּמִקְדָּשׁ. וְכָכָר
40 נִתְבָּאָר דִּינֵי מִצְוָה זוֹ כְּלָם בְּפֶרֶק ב' מִזְכְּרִים (יח.).
41 וּבְמִקְוֹמוֹת בְּמִסְכַּת כְּפֻרִים (עא: עב.) וְסָפָה (ה.).

42 הַמִּצְוָה הַפ"ח - הַאֲזַהְרָה שֶׁהִזְהִירוּ מִלְּקָרוֹעַ פִּי (שִׁפְת)
43 מַעִיל כֹּהֵן גָּדוֹל, אֵלָא יִהְיֶה אֲרוֹג כְּמוֹ סוֹף וּגְבוּל (כִּשְׁפַת
44 הָאֶרֶץ, מִשְׁנֵי צַדִּיּוֹ), וְהוּא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "כְּפִי תִחַרֵּא

- 1 סנהדרין פג.) פרועי ראש, שְנֵאָמַר: "וְלֹא תִמְתּוּ" (שם י, ו);
 2 אָבֵל אִם נִכְנַס לְמִקְדָּשׁ וְהוּא פְרוֹעַ רֹאשׁ דָּלָא עֶבֶד - הָרִי
 3 זֶה בְּאֻזְהָרָה, לֹא בְּמִיתָה.
 4 הַמִּצְוָה הַקְּס"ד - הָאֻזְהָרָה שֶׁהִזְהָרוּ הַכֹּהֲנִים מִלְּהַכְנִס
 5 לְמִקְדָּשׁ קְרוּעֵי בְּגָדִים, וְהוּא אָמְרוּ: "וּבְגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ
 6 וְלֹא תִמְתּוּ" (שם). וְלִשׁוֹן סָפְרָא: "בְּגָדֵיכֶם לֹא-תִפְרְמוּ -
 7 אֶל תִּקְרְעוּ בְּגָדֵיכֶם". וְגַם לֹא זֶה נִכְפַּל בְּכֹהֵן גָּדוֹל:
 8 "וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם" (שם כא, י). וְדַע שֶׁכֹּהֵן גָּדוֹל אֶפְלוּ
 9 שְׁלֹא בְשַׁעַת הָעֲבוּדָה אֲסוּר לוֹ לְקְרוֹעַ בְּגָדָיו עַל מַת שְׁמַת
 10 לוֹ, וּבְגָלָל תּוֹסֶפֶת זֶה כָּפַל אֶת-הֶלְאוּ הֵנָּה. וּבִסְפָּרָא (פִּרְשֵׁת
 11 אִמּוֹר): "רֹאשׁוֹ לֹא יִפְרַע וּבְגָדָיו לֹא יִפְרֹם - עַל מַתּוֹ,
 12 כְּדֶרֶךְ שְׂבָנֵי אָדָם פּוֹרְעִין וּפּוֹרְמִין עַל מַתִּיהֶן. כִּיצַד? כֹּהֵן
 13 גָּדוֹל פּוֹרֵם מְלִמְטָן (בּמִקּוֹם שֶׁאֵינוֹ נֹרָאָה כֹּל-כֵּךְ) וְהַדְּיוּט
 14 מְלִמְעָלָן". וְכֹל-מִי שֶׁעֶבֶד וּבְגָדָיו קְרוּעִים - גַּם הוּא חַיֵּב
 15 מִיתָה, לְפִי שֶׁדִּין פְּרוּעֵי רֹאשׁ וּקְרוּעֵי בְּגָדִים אֶחָד. אָבֵל
 16 הַכֹּהֵן לְמִקְדָּשׁ בְּמַעֲבַד זֶה הָרִי הִיא בְּלֹאוֹ. וְכֹהֵן גָּדוֹל
 17 בְּלֶכֶד אֲסוּר לוֹ לְעוֹלָם לְפָרוֹעַ וּלְפָרוֹם אֶפְלוּ לֹא נִכְנַס
 18 לְמִקְדָּשׁ, וְזֶהוּ הַחֲלוּק שֶׁבִּינוּ וּבֵין כֹּהֵן הַדְּיוּט בְּזֶה.

אגרות קודש

ב"ה, ח' סיון, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק הכי ארוך נתקבל מכתבו מיום הרביעי, ובשאלתו בהנוגע להנסיעה לאה"ק ת"ו למשך איזה חדשים.

צע"ג בזה, באם אפילו יש ברשותו המעות הנצרכות להוצאות הנסיעה וכו' יש להשתמש בהם לעניני צדקה, ולא לנסיעה שאינו מובן התועלת בדבר.

נוסף על הענין שלאחרי שהות שלשים יום באה"ק ת"ו ישנה שקו"ט בהנוגע ליציאה משם, ומה להם להסתבך בשקו"ט וכו' אפילו באם תהי' המסקנא, שאפשר לעשות בלי פקפוק, ואף שרבים עושים כהנ"ל, אין זה מבטל את הספיקות והשקו"ט שבדבר.

מגוף תוכן מכתבו נראה שהטפול דווגתו תח"י הוא עדיין באמצע, ועי"ז עוד מתרבה התימה בהקס"ד האמור, ועוד יותר מ"ש שהיא עצובה וקשת רוח, שכמדומה כבר כתבתי להם, שעל איש הישראלי לעבוד את השי"ת בשמחה וטוב לבב, ועבודת השי"ת ה"ה בכל דרכיך דעהו.

כן כמדומה לי כבר עוררתי ע"ד ההכרח לקבוע לימוד בתורת החסידות ובפרט בנדון ידידי שכדברי רבנו הזקן באגה"ק שלו סגולה הוא להולדת בנים (נדפס בסידור מאה שערים ד"ה סגולה להולדת בנים).

בברכה לבשו"ט,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

הצרעה, וזרקתה בְּהֵן באויבים מִדֶּה לעברו המערבי של הירדן, וסימנה עֵינֶיהָ מִלְמַעְלָה, וסִירְסָתָה מִלְמַטָּה, שְׁנֵאֲמַר "וְאֵנֹכִי הַשְׁמַדְתִּי אֶת הָאֲמֹרִי מִפְּנֵיהֶם אֲשֶׁר כְּגֹבַהּ אֲרִיזִים נָבְהוּ וְחִסּוֹן הוּא בְּאֵלֻזִּים וְאֲשִׁמִּיר פְּרִיז מִמַּעַל וְשִׁרְשָׁיו מִתַּחַת וְגו'", אך לא נכנסה לארץ כנען. עוד מתרצת הגמרא, רב פפא אמר, שְׁתֵּי צִרְעוֹת הֵוא, הָדָא דְּמִשָּׁה, כמו שכתוב 'ושלחתי את הצרעה', וְהָדָא דִּיהוֹשֻׁעַ, צרעה דְּמִשָּׁה לֹא עָבַר, וצרעה דִּיהוֹשֻׁעַ עָבַר. שנינו במשנה, שֶׁשָּׁה שְׁבָטִים עָלָיו לְרֹאשׁ הָרַ גְּרִיזִים, וששה שבטים עלו לראש הר עיבל ב'ו', וכפי שנאמר בתורה "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים בעברכם את הירדן, שמעון ולוי ויהודה ויששכר ויוסף ובנימין. ואלה יעמדו על הקללה בהר עיבל, ראובן גד ואשר וזבולון דן ונפתלי". בספר יהושע מסופר שבני ישראל קיימו מצוה זו, וכך נאמר שם, "וכל ישראל וזקניו ושוטרים ושוטפיו עומדים מזה ומזה לארון נגד הכהנים הלויים נושאי ארון ברית ה' כגר כאזרה, חציו אל מול הר גריזים, ו'החציו' אל מול הר עיבל, כאשר צוה משה עבד ה' לברך את העם ישראל בראשונה". שואלת הגמרא מֵאֵי 'וְהַחֲצִיזוּ' - למה נאמר 'והחציו' אל מול הר עיבל, ב'ה' הידיעה, שמשמעו החצי המיוחד, או החצי הידוע שהוזכר כבר במקום אחר. מפרשת הגמרא אָמַר רַב כְּהֵנָה, בְּרִיךְ - כסדר זה שְׁחֻלּוּקִין שבטי ישראל בָּאָן בברכות וקללות, אלו בהר גריזים ואלו בהר עיבל, בְּךָ חֻלּוּקִין שמות שבטי ישראל, בסדר כתיבתן בָּאֲבָנֵי אֲפִיד - שהיו קבועים על כתפות האפוד שני אבני שהם, ועליהם כתובים שמות שבטי ישראל, ששה משמותם על האבן האחת, וששה על השנית. והיו מה שנאמר 'והחציו', כלומר, אותו החצי משבטי ישראל, החקוק באחת מן האבנים שבאפוד. יוצא לדברי רב כהנא, שסדר כתיבתן על אבני האפוד היה כך, שמעון לוי יהודה יששכר יוסף ובנימין באחת, ראובן גד אשר זבולון דן ונפתלי בשניה, מקשה הגמרא, מִיִּתְיָבִי, שְׁתֵּי אֲבָנִים מוֹכּוֹת הֵיוּ לוֹ לְכֹהֵן גָּדוֹל עַל כְּתִיפָיו, אֶחָת מִבָּאָן, ואֶחָת מִבָּאָן, וּשְׁמוֹת שְׁנַיִם עֶשֶׂר שְׁבָטִים כְּתוּב עֲלֵיהֶם, שֶׁשָּׁה עַל אֲבָן זו, וּשְׁשָׁה עַל אֲבָן זו, שְׁנֵאֲמַר "שֶׁשָּׁה מִשְׁמוֹתֶם עַל הָאֲבָן הָאֶחָת וְאֵת שְׁמוֹת הַשְּׁשָׁה הַנּוֹתָרִים, עַל הָאֲבָן הַשְּׁנִית כְּתוּלְדוֹתֶם וְגו'", יֵשׁ לָנוּ לַלְמּוּד מִמָּה שֶׁנֶּאֱמַר 'כְּתוּלְדוֹתֶם' רק באבן השנית, שִׁבְשֻׁנִּיהָ נִכְתְּבוּ כְּתוּלְדוֹתֶם - כסדר שְׁנוּלְדוּ, גד אשר יששכר וזבולון יוסף בנימין, וְלֹא בִּאֲבָן הָרִאשׁוֹנָה כְּתוּלְדוֹתֶם, מִפְּנֵי שֶׁיְהוֹדָה מוֹקֶדֶם - נִכְתַּב בָּהּ רִאשׁוֹן, אֵף שֶׁהִיא רְבִיעִי לַסֵּדֶר תּוֹלְדוֹתֶם, ואחריה, ראובן שמעון לוי דן נפתלי, כסדר לידתם, וְחֲמִשִּׁים אוֹתִיּוֹת הֵיוּ סָךְ כָּל הָאוֹתִיּוֹת שֶׁל שְׁמוֹת הַשְּׁבָטִים, עֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה עַל אֲבָן זו, וְעֶשְׂרִים וְחֲמִשָּׁה עַל אֲבָן זו. רַבִּי חֲנִינָא בֶן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר,

ומבארת הגמרא, בְּמָאן - כמי הולכת הברייטא הוּא שאם יחזרו אומות העולם שבחוצה לארץ בתשובה, יקבלום. בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שאמר לעיל שכתבו להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, ולמדנו מדבריו 'הא למדת שאם היו חוזרים בתשובה היו מקבלין אותן'. ממשיכה הברייטא, בֹּא וְרֹאה כִּמָּה נִפְסִים נַעֲשִׂוּ בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שעברו ישראל את הירדן. נס ראשון, עָבְרוּ יִשְׂרָאֵל אֶת הַיַּרְדֵּן בַּחֲרֵבָה. נס שני, וּבֹא בְּקִיצַת הַדֶּרֶךְ לְהָר גְּרִיזִים וְלָהֶר עֵיבֵל יִתֵּר מִשְׁשִׁים מִיל. נס שלישי, וְאֵין כָּל בְּרִית יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּפָנֵיהֶם. נס רביעי, וְכָל הַעֹמֵד בְּפָנֵיהֶם מִיד נִתְּרוּ - יוצאים צרכיו על כרחו, שְׁנֵאֲמַר "אֵת אִמֹּתַי אֲשַׁלַּח לִפְנֵיךָ וְהַמּוֹתִי אֶת כָּל הָעָם אֲשֶׁר תִּבְאָה בָּהֶם וְגו'" ופירוש 'המוות' מלשון מהומה ועירבוב הגוף ומה שבתוכו. וְאִמֹּר בשירת הים "תִּפּוֹל עֲלֵיהֶם אִמֹּתָהּ וְפָחַד וְגו' עד יעבור עמך ה' עד יעבור עם זו קנית", ודורשים, 'עַד יַעֲבֹר עִמָּךְ ה' זו בִּיאָה רִאשׁוֹנָה - כשעלו ישראל ממצרים בימי יהושע, 'עַד יַעֲבֹר עִם זו קנית' זו בִּיאָה שְׁנִיָּה - כשעלו ישראל מזהגולה בימי עזרא, אם כן רואים שהושבו בִּיאָה רִאשׁוֹנָה וּבִיאָה שְׁנִיָּה. אָמַר מַעֲתָה רֵאווִין הֵיוּ יִשְׂרָאֵל לַעֲשׂוֹת לָהֶם גַּם כְּבִיאָה שְׁנִיָּה כְּבִיאָה רִאשׁוֹנָה, שִׁיעֵלוּ בּוֹרֵעַ נְטוּיָה וְלֹא שִׁתְעַבְדוּ לְאוֹמוֹת, אֲלֵא שְׁנֵי הַחֲמָא שֶׁל עַם יִשְׂרָאֵל בִּימֵי בֵּית הַמִּקְדָּשׁ הָרִאשׁוֹן וְגוֹר עֲלֵיהֶם שֶׁלֹּא יַעֲלוּ אֵלָּא בִּרְשׁוֹת כּוֹרֶשׁ. נס חמישי, וְאַחֲרֵי כֵךְ הִבִּיאוּ אֶת הָאֲבָנִים שֶׁהָיוּ גְדוּלוֹת אַרְבַּעִים סָאָה, וּכְגוֹן אֶת הַמּוֹבָת, וְסִדּוּהָ בְּסִיד, הַכֹּל כְּמִבְּוֹאָר לַעֲלֵי וּכְפִי שֶׁנִּצְטָווּ בַּתּוֹרָה. נס ששי, וְכָתְבוּ עֲלֵיהֶם אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה בְּשִׁבְעִים לָשׁוֹן, שְׁנֵאֲמַר "וְכָתְבוּ עַל הָאֲבָנִים אֶת כָּל דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת בָּאָר הַיָּמִיב". ונס שביעי, שְׁבָאוֹת יוֹם הַסִּפְקוֹ וְהָעֹלָה עוֹלוֹת וְשִׁלְמִים, וְאֲכָלוּ וְשָׁתוּ וְשִׁמְחוּ כְּמִי שֶׁנִּצְטָווּ, וְכָרְבוּ וְקָלְלוּ כְּמִבְּוֹאָר לַעֲלֵי בַּמִּשְׁנָה, וְקִיפְלוּ אֶת הָאֲבָנִים - קִילְפוּ אֶת הַסִּיד מֵעַל הָאֲבָנִים, וּבֹא וְחִזְרוּ בְּאוֹתוֹ יוֹם וְלָנוּ - וְשִׁנּוּ בְּגִלְגָּל, שְׁנֵאֲמַר "הִכִּין שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה אֲבָנִים וְהַעֲבִירָתֶם אוֹתָם עִמָּכֶם וְהִנַּחְתֶּם אוֹתָם בְּמִלּוֹן", ומבארת הברייטא, יְכוּל בְּכָל מִלּוֹן וּמִלּוֹן - הייתי חושב שלקחו איתם את האבנים לכל מקום שהלכו, תִּלְמוּד לֹמֵר בְּהַמֶּשֶׁךְ הַפְּסוּק שֶׁם "אֲשֶׁר תִּלְוֶנוּ בּוֹ הַלֵּילָה, דּוּקָא לְמַקּוֹם שִׁישְׁנוּ בּוֹ בְּאוֹתוֹ הַלֵּילָה, וְהִכִּין יִשְׁנֹה, וְכִתִּיב "וְאֵת שְׁתֵּים עֶשְׂרֵה הָאֲבָנִים הָאֵלֶּה אֲשֶׁר לָקְחוּ מִן הַיַּרְדֵּן הִקִּים יְהוֹשֻׁעַ בְּגִלְגָּל וְגו'". הברייטא מביאה עוד דבר שאירע לעם ישראל בכניסתם לארץ כנען. תָּנָא, צִרְעָה שְׁגִירָשָׁה הָאוֹיִבִּים בְּפָנֵיהֶם בִּימֵי מֹשֶׁה, וּבְדֹלֶהֶל, לֹא עָבְרָה עִמָּהֶם מִן הַיַּרְדֵּן לָאָרֶץ כְּנַעַן. מקשה הגמרא, וְלֹא עָבְרָה עִמָּם הַצִּרְעָה אֶת הַיַּרְדֵּן, בְּתַמִּיחָהּ, וְהָאֵת כְּתִיב "וְשִׁלַּחְתִּי אֶת הַצִּרְעָה לִפְנֵיךָ וְגִרְשָׁה אֶת הַחַיִּי אֶת הַכְּנַעֲנִי וְאֵת הַחִתִּי מִלְּפָנֶיךָ". מִתְרַצָּת הַגְּמָרָא, אָמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן לָקִישׁ, עַל שֶׁפֶת הַיַּרְדֵּן הַמְּזוּרָה עָמְדָה

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמוד ב

נאסרת לכהן גדול, אבל נבעלה שלא בְּדִרְבָּה ולא איבדה בתוליה, לֹא נִאֲסְרָת. וְרַבִּי אֱלֵעָזָר וְרַבִּי שְׁמַעוֹן סָבְרִי, שאם היה כתוב 'בתולה', בְּתוּלָה שְׁלֵמָה מִשְׁמַע - התורה מקפידה על בתולים שלימים, ובוגרת פסולה לכהן גדול. ונכתב 'בתוליה' ללמד שאִפִּילוּ מְקַצָּת בְּתוּלִים כְּשֵׁרִים, ובוגרת מותרת.

עונה הגמרא: הָתָם - בענין כהן גדול, בְּקִרְאָה פְּלִיגָי - חלקו בדרשת הפסוקים, ולא ממשמעות הלשון. רַבִּי מֵאִיר סָבַר, אם היה כתוב 'והוא אשה בתולה יקח', היה משמע שאִפִּילוּ בוגרת שיש לה רק מְקַצָּת בְּתוּלִים מותרת לכהן גדול, ונכתב 'בתוליה', בלשון רבים, לומר שאין להתיר עד דִּאֲכָא בּוֹלָהוּ בְּתוּלִים, ובוגרת שאין בתוליה שלימים אסורה לכהן גדול. והתוספת ב"ת במלה 'בְּתוּלָה', מלמד שרק בְּנִבְעָלָה בְּדִרְבָּה ואיבדה בתוליה, אֵין -

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד א

רש"י

תוספות

כמאן כ"ש. וא"ת דלמא ביפת תואר אפילו ר' יהודה מודה דהא לא דברה תורה אלא כנגד היצר והואיל והותרו שאר נבריות להלכה למשה מסיני דקאין פוגעין בו כדאיתא בפרק שני דע"ז (ק"ז:) הותרו אפילו כענינים שבחוצה לארץ במקום שהותרה יפת תואר דאמר בפ"ק דקידושין (ק"ח:) איבעיא להו כהן מהו ביפת תואר רב אמר מותר ושמואל אמר אסור בביאה ראשונה כ"ע לא

כמאן כ"ר. דאמר שקבת להם שיחזרו בתשובה ויקבלום, אלקמא לא היו העומדין חוץ לגבולין בכלל לא תחיה כל נשמה, אכל לר' יהודה כלן בכלל לא תחיה נתינו. מתקלקל מרע: והמותי. לשון מהומה וערבוב הגוף ומה שכתוב: **ביאה ראשונה**. בימי יהושע: **ביאה שניה**. בימי עזרא: לעשות להם גם. לעלות בנרוע ולא יהיו משתעבדים למלכות, אלא שגם חטאם של ישראל בימי

כמאן? כרבי שמעון. בא וראה כמה נסים נעשו באותו היום: עברו ישראל את הירדן, ובאו להר גריזים ולהר עיבל, ותר מששים מיל, ואין כל בריה יכולה לעמוד בפניהם, וכל העומד בפניהם מיד נתרו, שנאמר: **"את אימותי אשלח לפניך והמותי את כל העם אשר תבא בהם וגו'"** ואומר **"תפל עליהם אימותה ופחד... עד יעבר עמך ה'"** זו ביאה ראשונה, **"עד יעבר עם זו קניית"** זו ביאה שניה. אמור מעתה: ראויין היו ישראל לעשות להם גם בביאה שניה בביאה ראשונה, אלא שגם החטא. ואחר כך הביאו את האבנים, ובנו את המזבח וסדוהו בסיד, וכתבו עליהם את כל דברי התורה בשבעים לשון, שנאמר: **"באר היטב"**, והעלו עולות ושלמים, ואכלו ושתו ושמחו, וברכו, וקיללו, וקיפלו את האבנים, ובאו ולגו בגלגל, שנאמר: **"העברתם אותם עמכם והנחתם אותם במלון"**. יכול בכל מלון ומלון? תלמוד לומר: **"אשר תלינו בו הלילה"** וכתוב **"ואת שתיים עשרה האבנים האלה אשר לקחו"**. תנא: צרעה לא עברה עמכם. ולא? והא כתיב **"ושלחת את הצרעה לפניך"**? אמר ר'

שמעון בן לקיש: על שפת ירדן עמדה, וזרקה בהן מרה וסיפיתה עניניהן מלמעלה, וסירסתן מלמטה, שנאמר: **"ואנכי השמיתי את האמרי מפניהם אשר פגבה ארזים גברו וחסן הוא באלונים ואשמיד פרוי מפעל ושרשיו מתחת"**. רב פפא אמר: שתי צרעות הוא, חדא רמשה והדא דיהושע, רמשה לא עבר דיהושע עבר ששה שבטים עלו לראש הר גריזים כו'. מאי **"והחציו"**? אמר רב כהנא: בדרך שחלוקין פאן, כך חלוקין פאבני אפוד. מיתבי שתי אבנים טובות היו לו לכתן גדול על כתיפיו, אחת מפאן ואחת מפאן, ושמות שנים עשר שבטים כתוב עליהם, ששה על אבן זו וששה על אבן זו, שנאמר: **"ששה משמותם על האבן האחת"**, שניה פתולדותם ולא ראשונה פתולדותם, מפני שהיה מוקדם וחמישים אותיות היו, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. ר' חנינא בן גמליאל אמר:

צבא והשתא אתי שפיר והחציו אל מול הר עיבל חציו המבורר שהוא הרוב דהוי חציו שבשטים ורובא כנגדי ומידו כשתדקדק במנין אחרון שנאמר בו לאלה תחלק הארץ (מנזכי ט) לאור שמתו מרגלים כדכתיב ובאלה לא היה איש וגו' והיה בשנת הארבעים לאור פטירת אהרן דכתיב ביה ויעל אהרן הכהן וגו' וימת שם בשנת הארבעים לצאת בני ישראל מארץ מצרים בחדש החמישי (ס"ג) וחבי מוכח בסדר עולם תמצא במנין שבטים שעמדו על הר גריזים עדה על אותן שעמדו בהר עיבל תשע אלף חסר ק"ל ואפילו אם עמדו ליום למטה שמנה אלף עדיין היו מרובין של הר גריזים קרוב לאלף שהרי אתה מוצא בפרשן של אותן שבטים שעמדו על הר עיבל שלש מאות ושבעת אלפים ותתקל ובפרשן של הר גריזים ג' מאות וששה עשר אלף ות"ת ויל הא דאמרין בירושלמי שאם היה שם כל שבט שליו שוין לאו דוקא שוין שהרי מרובין היו אלא כלומר לא היו של הר גריזים פחות (והשתא שלא היו כל שבט שליו שם צריך לומר) שעמדו ליום למטה תשע אלף או יותר אבל את דאמר רבי שמואל בר נחמני בשם ר' יוחנן אילו היה שם כל שבט שליו לא היו שוין למה שכבר נפלו משבטו של שמעון עשרים וארבעה אלף קשיא שהרי המנין היה אחר או יותר אבל את דאמר רבי אחרי המנפה וגו' (ס"ג) ומה שחלק עלי' ר' יוסי בר בון לפי שלא בא משבט ראובן וגו' אלא מ' אלף חלוצי צבא א"כ לא נשאר משבט ראובן אלא ג' אלף ותשל' שהרי כל פקודי שבט (ראובן) לא היו כי אם מג' אלף ותשל' והדאן היו אותן ג' אלף ותשל' של ראובן שנשארו מעבר לירדן ממלאין לכ"ד אלף שנפלו משמעון שהיה בשנת הארבעים מידו הא לא קשיא דאיכא למימר דהכי קאמר מחמת חסרון משבט שמעון שנפלו במנפה אפילו היה שם שבט שליו לא היו שוין דמתוך כך היו של הר גריזים מעטין ולא שיחסרו מן עשרים וארבעה אלף משמעון (אלא ג' אלפים או פחות) ועלה קאי רבי יוסי בר בון אפילו לדברין כשאתה מחסר כנגדו ג' אלף ותשל' משבט ראובן שנשארו מעבר לירדן והיו שוין שמחמת חסרון משבט שמעון אין חסר יותר מג' אלף ותשל' אבל ההיא דר' שמואל בר נחמני תיקשי כדפרשית שהמנפה היתה קודם למנין:

עשרים חמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו. וירושלמי הלא אינן אלא כ"ג מכאן וכ"ז מכאן פ' לתנא דתני התם כשם שחלוקים כאן כך חלוקין באבני אפוד מקשה א"כ על אותה אבן שהיו עליה של הר גריזים היו כ"ג ועל השניה כ"ז ובחולן מלא ומשני א"ר יוחנן במנין היה חצי מכן וצ"ל דעל השניה שכתובין עליה אותו של הר עיבל היה כתוב כ"ג ועל הראשונה ימין א"ר ובידא ויאות מי כתיב ששה שמותם לא כתיב אלא ששה משמותם משמותם ולא כל שמותם:

לעשות

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לו עמוד ב

רש"י

תוספות

לעשות

צרכיו. נראה משום שהוציאו בלשון ביאה ויבא הביתא קא דייק נמי דלעשות
צרכיו נכנס: **באותה** שעה באתה דיוקנו של אביו. כתב רבינו משה הורשן
ואין איש מאנשי הבית ושמ בבית דמשמע דוקא מאנשי הבית לא היה שם מכלל דאיש אחר
שלא מאנשי הבית כלומר חלוק ומופלג. מתורת אנשי הבית היה שם וזהו דמות דיוקנו של
אביו ותימה קצת מגלגל דנראית לו בחלון ושמא
מדרבנא בבית דמשמע בבית לאנאבל בחלון היה:
איתשיל נמי אדיך ואתיג דלא נחא ליה.
ותימה הלא לא היה יכול לישאל על נדור כי אם
מדעתו של פרעה כמו שהוא מעשה דצדקיהו
ונבוכדנצר דמייתיה התם מיהו מהבא משמע דהיה
בפניו דאמר ב' פ' אלעזר הנזיר (דף סה) המודר
הנאה מחברו אין מתירין לו אלא בפניו פ' בפני
ואפילו בעל כרחו ומיהו תימה לומר להנודר על
דעת חברו מתירין לו שלא מדעת חברו ושמא
אומקיה במלאת דגיוס בעלמא שנינו כר מיוז
לא היה יכול לישאל עליו אי לא נחא ליה
לפרעה:

והיו

לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים, חלוקין באבני
אפור, אלא בדרך שחלוקין בחומש שני. ביצר? בני
לאה בסידרן, בני רחל, אחד מפאן ואחד מפאן, ובני
שפחות באמצע. ואלא מאי אני מקיים "בתולדותם"?
בשמותן שקרא להן אביהן ולא בשמות שקרא
להן משה. "ראובן", ולא "ראובני", "שמעון", ולא
"שמעוני", "דן", ולא "הדני", "גד", ולא "הגדי". תיובתא
דבר בהנא תיובתא! ואלא מאי "והחציו"? תנא: חציו
של מול הר גריזים מרובה מחציו של הר עיבל, מפני
שלי למה. אדרבה! מפני שלי למה בצרי להו!
הכי קאמר: אף על פי שלי למה, בני יוסף עמהם.

שנאמר: "וידברו בני יוסף את יהושע לאמר מודע נתתה לי תחלה גורל אחד וחסל אחד ואני
עם רב... ויאמר אליהם יהושע אם עם רב אתה עלה לך העירה". אמר להן: לכו והתבאו
עצמכם ביערים, שלא תשלוט בכם עין הרע. אמרו ליה, ויעיה דיוסף לא שלמא ביה עינא
בישא, דכתיב: "בן פרת יוסף בן פרת עלי עין" ואמר ר' אבהו: אל תהי קורא "עלי עין" אלא
"עולי עין". ר' יוסי בר' חנינא אמר: מהכא "וידנו לרב בקרב הארץ" מה דגים שבבים, מים מכסין
עליהן ואין העין שולטת בהן, אף ויעו של יוסף אין העין שולטת בהן. הני חמשים אותיות,
חמשים נבי תרא הויין! אמר ר' יצחק: יוסף, הוסיפו לו אות אחת, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו
בצאתו על ארץ מצרים". מתקוף לה רב נחמן בר יצחק: "בתולדותם" בעינן? אלא, כל התורה
בולה "בנינו" פתיב, והכא "בנינו" שלם, דכתיב: "ואביו קרא לו בנינו". אמר רב חנא בר
ביונא אמר ר' שמעון חסידא: יוסף שקידש שם שמים בסתר, הוסיפו עליו אות אחת משמו של
הקדוש ברוך הוא, יהודה שקידש שם שמים בפריסה, נקרא בולו על שמו של הקדוש ברוך
הוא. יוסף, מאי היא? דכתיב "ויהי פהיום הזה ויבא הביתה לעשות מלאכתו" אמר ר' יוחנן:
מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפוונו. "ויבא הביתה לעשות מלאכתו" רב ושמאול; חד אמר:
לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר: לעשות צרכיו נכנס. "ואין איש מאנשי הבית" אפשר בית
גדול בביתו של אותו רשע, לא היה בו איש! תנא דבי ר' ישימאאל: אותו היום יום חנם היה,
והלכו בולין לבית עבודה זרה שלהם, והיא אמרה להן חולה היא, אמרה: אין לי יום שנוקק לי
יוסף פיום הזה. "ויתפשהו בבגדו לאמר וגו'". באותה שעה באתה דיוקנו של אביו ונראתה לו
בחלון, אמר לו: יוסף! עתידין אחיך שיפתבו על אבני אפור ואתה ביניהם, רצונך שיפתחו שמך
מביניהם, ותקרא רועה זונות? דכתיב "ורעה זונות ואבד הון", מיד "ותשב פאיתן קשתו" אמר
ר' יוחנן מושים ר' מאיר: ששבה קשתו לאיתנו, "ויפזו ורעו ידיו" נעץ ידיו בפרקע ויצאה שכבת
זרעו מבין ציפורני ידיו. "מיד אביר יעקב" מי גרם לו שיחנק על אבני אפור? אלא אביר יעקב.
"משם רעה אבן ישראל" משם, זכה ונעשה רועה שנאמר: "רעה ישראל האויבה נהג בצאן
יוסף". תניא היה ראוי יוסף לצאת מפניו שנים עשר שבטים בדרך שיצאו מיעקב אביו, שנאמר:

"אלה תלדות יעקב יוסף" אלא שיצא שכבת זרעו מבין ציפורני ידיו. ואף על פי כן יצאו מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו שנאמר
"ובני בנימין בלע ובכר ואשבל" "בלע" שנבלע בין האומות, "ובכר" בכור לאמו היה, "ואשבל" ששבא אל, "גרא" שגר באכסניות,
"ונעמן" שנעים ביותר, "אחי וראש" אחי הוא וראשי הוא, "מפים וחסים" הוא לא ראה בחופתי, ואני לא ראיתי בחופתי, "וארד" שירד
לבין אומות העולם. איבא דאמרי: "ארד" שפניו דומין לוודר. אמר ר' חייא בר אבא אמר ר' יוחנן: בשעה שאמר לו פרעה ליוסף
"ובלעדיך לא רים איש את דו", אמרו איצטגנינו פרעה: עבר שלקחו רבו בעשרים כסף, תמשילחו עלינו? אמר להן: גנוני מלכות אני
רואה בו, אמרו לו: אם כן, יהא יודע בשבטים לשון! בא בגריאל ולימדו שבטים לשון. לא היה קנמר, הוסיף לו אות אחת משמו של
הקדוש ברוך הוא ולמד, שנאמר: "עדות ביהוסף שמו בצאתו על ארץ מצרים ששם" ולמחר כל לישא דאישתעי
פרעה בהריה, אהדר ליה. אישתעי איהו בלשון הקדש, לא היה קא ידע מאי הוה אמר. אמר ליה, אנמרי. אנמריה, ולא גמר. אמר
ליה, אישתבע לי דלא מגלית, אישתבע לו. כי אמר ליה "אבי השביעני לאמר" אמר ליה: זיל איתשיל אשבעתך. אמר ליה: ואיתשלי
נמי אדיך, ואף על גב דלא נחא ליה. אמר ליה: "עלה וקבר את אבירי פאשר השביעך". יהודה, מאי היא? דתניא, היה ר' מאיר
אומר: בשעמור ישראל על הים היו שבטים מנצחים זה עם זה, זה אומר: אני יורד תחלה לים, זה אומר: אני יורד תחלה לים, קפץ

שכמו

לא בדרך שחלוקין בחמש הפקודים. כלומר לא בדרך ששדורים בחמש הפקודים הוא ספר
וידבר, שנשדרו בראשו אלה שמות האנשים אשר יעמדו וגו' (ומקמי 6) בחמש שני. בתחלת
ואלה שמות. ראובן שמעון ולי ויהודה ויששכר ויובלון באחת מהן, בשניה בנימין ון
ונפתלי גד ואשר ויוסף: א"ב מה ת"ל בתולדותם. האיל ולא בדרך לידתן נקדר: תיובתא
דבר בהנא. דלכלי עלמא אין זה סדר הר גריזים
והר עיבל, דאלו סדר הר גריזים שמעון ולי
ויהודה יששכר ויוסף ובנימין, וזהו עיבל ראובן
גד ואשר ויובלון ון ונפתלי: מרבה מחציו בו,
והינו דקאמר ונתחציו אל מול הר עיבל, החציו
ממעט שבחציו: מפני שלי למה. וקני בהנה
ולקיה היו עם הארזים בין שני הקרים בללקמן: כל
שבב דבציר להו. חציו של הר גריזים, שהרי שבט
לוי מהו יהיה: אלא הכי קאמר, אע"פ ששכב לוי
למטה. אפ"ה חציו של הר גריזים מרובה מפני
שיסר עמקו ומרבין היה וידברו בני יוסף וגו',
סופו דקרא ואני עם רב אשר עד כה ברכני ה:
עולי עין. עולין על העין ואין העין עולה עליהם:
וידנו לרב. כן ברכו יעקב למנשה ואפרים: בציר
הרא והו. אאבן השניה קא: בתולדותם בעינן.
כשמות אשר קרא להם אביהם: בסתר. שתיחד
עם הקדוש והעמיד על עצמו וכבש את יצרו:
ויהוה שקדש שם שמים בפריסה: א"ה
בדלקמן: נקרא בולו. שם בן ארבעה אותיות כלול
בשמו של יהודה: לדבר עברה. והאי מלאכתו
תשמיש: מלאכתו ממש. מלאכה: צרכיו.
תשמיש: ואבד הון. שם טוב שהוא יקר מכל הון:
קשתו. שכבת זרעו, על שם שיריד בחץ: ויפזו.
לשון הפסוק: שהיון והודי מתחלפין. כמו ויעקב
צצקת: שנעין אצבעותיו בפרקע ונטמר עליהן
כדי שיתקשר ויטורד בצצקתו ויעבור חקו יצרו:
מיד אבירי יעקב של יעקב. משם זכה להיות רועה,
ומשם זכה להיות באבן מאבני ישראל: ורעה
ישראל האויבה. כלפי שכינה נאמר: נהג בצאן
יוסף. קרי בצאן יוסף המנהיגים בצאנו של יוסף,
אלקא מיקרו ישראל צאנו של יוסף והוא
הרועה: אלה תולדות יעקב יוסף. תולדות שצצקו
מיעקב בנגדן ראוי לצאת מיוסף: ואף על פי כן
יצאו מבנימין אחיו. אותן עשרה שפחתו מיוסף
בעשר אצבעותיו: שגר באכסניא. בארץ בבריה:
ספים. מפרש במדרש רבי הנחמא. שהיה פיו
כפי יעקב אבינו בקלות שקבל משם ועבר:
אצטגנינו. חכמים וחזנים בבוכבים ויודעים
בחקמת המלכות גנוני מלכות. ויודעים
בחקמה בבירה ויפי: עדות ביהוסף שמו. סיפיה
דקרא שפת לא ידעתי אשמע: איתשיל
אשבעתך. השאל לחכמים שיתיריה לך:
אוישכרן

ביאורים למסכת סוטה דף לו עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בשני ירדן, ברכתיב ואביו קרא לו בנמיין, וזה משלים מספר
האותיות לעשרים וחמש.
אמר רב חנא בר ביזנא, אמר רבי שמעון חסידא, יוסף שקדש
שם שמים בפתר במעשה אשת פוטיפר, שנתייחד עם הערדה בסתר,
ועמד בעצמו, וכבש את יצרו, הוסיפו עליו אות אחת אות ה',
שהיא אות אחת משמו של הקדוש ברוך הוא, לכך נקרא יהוסף.
יהודה, שקדש שם שמים בפרהסיא, על ים סוף, כפי שיתבאר
להלן, נקרא כולו על שמו של הקדוש ברוך הוא, שהשם בן
ארבעה אותיות כלול כולו בשמו.
מבאר הגמרא, יוסף מאי היא - מהו קידוש השם שהיה בו,
דכתיב 'ויהי כהיום הזה, ויבא הביתה לעשות מלאכתו', אמר
רבי יוחנן, מלמד ששניהם לדבר עבירה נתפזנו - שאף יוסף חשב
בתחילה לעבור עמה עבירה, ומלאכתו הכוונה לתשמיש. 'ויבא
הביתה לעשות מלאכתו', נחלקו בביאורו רב ושמאל, חד אמר,
לעשות מלאכתו ממש, וחד אמר, לעשות צרכיו - תשמיש נכנס.
'ואין איש מאנשי הבית שם בבית וגו'', וכי אפשר שבת גדול
כביתו של אותו רשע - פוטיפר, שהיה שר גדול, לא היה בו איש.
תנא דבי רבי ישימאל, אותו היום, יום חנם היה, והלכו בולן
לבית עבודת פוכים שלהם, והיא אמרה להן, חולה היא, ואינה
יכולה לילך עמכם, אמרה, אין לי יום שניקק לי יוסף לתשמיש
פיוס הזה. 'ותתפשוהו בכנדר לאמר וגו'', באותה שעה, באה
דיוקנה - צורת פניו של אביו יעקב, ונתתה לו בחלו, אמר לו,
יוסף, עתידין אחיד שיכתבו על אבני אפוד, ואתה ביניהם, וכי
רצונך שימחה שמו מביניהם, ותקרא רועה זונות, דכתיב 'ורעה
זונות, ואבד הון' - שם טוב, שהוא יקר מכל הון. מיד, 'ותשב
באיתן קשתו', אמר רבי יוחנן, משום רבי מאיר, ששכת קשתו
- שכבת זרע, שהיא יורה כחץ מקשת, לאיתנו - למקומו
כבראשונה. ומבאר הגמרא את המשך הפסוק, 'ויפוצה -
מלשון נפיצה ושפכה, שהיווה והצד' מתחלפין, ורעו דיו, מלמד
שנעץ דיו בפרקע, ונשען עליהם, בכדי שיתייסר, ויהא טרוד
בצער, ועל ידי זה יעבור תוקף יצרו, ויצאה שכבת זרעו מין
ציפורי דיו. בהמשך הפסוק כתוב, 'מירי אביר יעקב', פירושו, מי
גרים לו שיחקק על אבני אפוד, אלא אביר יעקב - מאבירוהו
וחזקו של יעקב, שנראתה לו דמות דיוקנו, ומחמת זה נמנע מחטא.
'משם רועה אבן ישראל', מפרשת הגמרא, 'משם רועה' משם
ונעשה רועה של ישראל, שנאמר 'רועה ישראל - הקב"ה, שהוא
רועה ישראל האוניה, נוהג בצאן את יוסף' ויש לדרוש פסוק זה,
כאילו קוראים תיבות 'בצאן יוסף' מחוברים, כלומר, ישראל,
הנוהגים עצמן כצאנו של יוסף, כשהיה מכלכלם במצרים, הרי
שיוסף הוא הרועה, ומסיים הפסוק 'אבן ישראל' שמשם זכה גם
לדיות באבן מאבני ישראל.
תנא, היה ראוי יוסף לצאת ממנו י"ב שבטים, בדרך שיצאו
מעקב אביו, שנאמר 'אלה תולדות יעקב יוסף', תולדות שיצאו
מיעקב, כגודל היה ראוי לצאת מיוסף, אלא מחמת שיצאו
זרעו מין ציפורי דיו, לכן לא זכה לכך, והפסיד עשרה בניו כנגד
עשר אצבעותיו, ואף על פי כן, יצאו אותם עשרה שהפסיד
מבנימין אחיו, וכולן נקראו על שמו של יוסף, שנאמר 'ובני
בנימין, בלע ובקר ואשבל גרא ונעמן אחי וראש מופים וחופים
וארד וגו'', 'בלע' שנבלע יוסף בין האומות, 'ובקר' כבוד לאמו
היה, 'אשבל' ששכבא אל, 'גרא' שגר באכסניות - בארץ נכריה,
'ונעמן' שנעים ביותר, 'אחי' 'וראש' אחי הוא וראשי הוא,
'מופים' 'וחופים' הוא לא ראה בחופתו, ואני לא ראיתי בחופתו,
'וארד' שידר לבין אומות העולם, איבא דאמרי, 'וארד' שפניו
דומין לוודר.
אמר רבי חייא בר אבא אמר רבי יוחנן, בשעה שאמר לו פרעה
ליוסף, 'כל ערדך לא גרים איש את דודו וגו'', שהשליטו על ארץ

לא בדרך שחלוקין בחומש הפקודים, שמסודרין שם שמות נשיאי
ישראל, אשר יעמדו עם משה ואהרן לפקוד את ישראל, ושם הסדר
הוא כך, ראובן שמעון יהודה יששכר וזבולן יוסף בנימין דן אשר גד
נפתלי, כך חלוקין באבני אפוד, אלא, בדרך שחלוקין בחומש שני
- ספר שמות, בתחילתו, ומפרשת הברייא כיצד, בני לאה בסידרן
- בסדר שנולדו, על אבן אחת, בני רחל אחד מבאן ואחד מבאן,
ובני שפחות פאמצע - בנימין בתחילה, ויוסף בסוף, ובני השפחות
שהם דן נפתלי גד ואשר, באמצע, כפי הסדר שכתוב בתחלת ספר
שמות, על האבן השניה, והסדר הוא כך, ראובן שמעון לוי יהודה
יששכר וזבולן באחת, בנימין דן נפתלי גד אשר יוסף בשניה, ואלא
מאי אני מקיים במה שנאמר 'בתולדותם', לומר שנכתבו בשמותן
שקרא להן אביהן יעקב, ולא בשמות שקרא להן משה בספר
במדבר בפרשת פנחס, דהיינו ראובן ולא ראובני, שמעון ולא
שמעוני, דן ולא דני, נד ולא נדרי. הרי, שבין לתנא קמא, ובין
לרבי חנינא בן גמליאל, אין סדרן כפי שאמר רב כהנא, אומרת
הגמרא תיובתא דרב בהנא תיובתא.
שואלת הגמרא, ואלא, אם כן שנדחו דברי רב כהנא, חזרת שוב
השאלה מאי 'ותחציו' אל מול הר עיבל, שנאמר בספר יהושע.
מתרצת הגמרא תנא, חציו של מול הר גריזים, מרובה באנשים
מחציו של הר עיבל, מפני שליו - זקני שבת לוי למטה עם הארון,
בין שני ההרים, וזהו מה שנאמר 'ותחציו אל מול עיבל, כלומר, אתו
חצי המיוחד במיעוט, המועט שמביניהם. וחזרת הגמרא לפרש את
דברי הברייא, ומקשה, אדרבה, מפני שליו למטה, בצרי להו -
נתמעטו להם אותם שבהר גריזים, שהרי שבת לוי הוא מאותם
העומדים על הר גריזים. מתרצת הגמרא הכי קאמר, אף על פי
שליו למטה, אף על פי כן חציו של הר גריזים מרובה, מפני שבני
יוסף היו עמיהם שהיו מרובים.
ומניין שהיו בני יוסף מרובים, שנאמר 'ויברכו בני יוסף את יהושע
לאמר, מדוע נתתה לי נחלה גדולה אחד ואחד ואני עם רב,
ויאמר אליהם יהושע, אם עם רב אתה עלה לך היערה', הרי לנו
שהיו מרובים. ומבאר הגמרא את הכוונה במה שאמר להם 'עלה
לך היערה' אמר להן, לכו והקבאו עצמכם ביערים, מקום שאין
מצויים אנשים. בכדי שלא תשלוש בכם עין הרע. אמר ליה בני
יוסף ליהושע, ויעיה דיוסף, לא שלטא ביה עינא בישא - לא
שולטת בו עין רעה, דכתיב 'בן פורת יוסף בן פורת עלי ציו',
ואמר רבי אבהו, אל תהי קורא עלי ציו, אלא עולי צין - שעולים
על העין ושולטים עליה, ואין העין עולה ושולטת עליהם. רבי יוסי
ברבי חנינא אמר, מהא - מברכת יעקב למנשה ואפרים, ניתן
ללמוד שאין שולטת בהם עין רעה, שנאמר שם 'וידנו לרוב בקרב
הארץ' - כלומר, שהיו כדגים, מה דגים שבים, מים מכסין עליהן,
ואין העין שולטת בהן, אף ורעו של יוסף, אין העין שולטת בהן.
חזרת הגמרא לבאר את דברי הברייא לעיל, שנינו בברייא
'חמישים אותיות היו' בשמות השבטים שהיו כתובים על כתפות
האפוד, עשרים וחמש על אבן זו ועשרים וחמש על אבן זו, שואלת
הגמרא, וכי הני חמישים אותיות - בתמיה, הרי לפי החשבת
חמישים נבי - פחות חדרא הויין - דהיינו סך כל האותיות של שמות
השבטים אינו אלא ארבעים ותשע, שאין באבן השניה אלא עשרים
וארבע אותיות, שהרי בנימין נכתב בכל התורה חסר יו"ד. מתרצת
הגמרא, אמר רבי יצחק, יוסף, הוסיפו לו אות אחת בשמו,
שנאמר 'עדות ביהוסף שמו, בצאתו על ארץ מצרים', וכך נכתב
שמו גם על אבני האפוד 'היוסף'. מתקפה לה רב נחמן בר יצחק,
הרי 'בתולדותם' בעינין - שמשמנו שצריך לכתבן, כפי השמות
שקרא להם אביהם שהולידו, ואם כן יש לכתוב 'יוסף' כפי שנקרא
שמו על ידי אביו, ולא 'היוסף'. חזרת בה הגמרא מתירוצו של רבי
יצחק, ומתרת, אלא, כל התורה כולה בנימין כתיב חסר יו"ד,
והנא שצריך לכתבן כפי שקראם אביהם, כתוב בנימין שלם - מלא,

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

על ההר, כפי שנאמר בתורה, **שִׁכְבֶּר נֹאמֶר** בספר יהושע, שהיו
למטה עם הארון, **הא כיצד** - איך יתישבו שני המקראות זה עם זה,
אלא צריך לפרש שוקני כהונה ולויה היו למטה, והשאר שמבני
לוי, היו למעלה. **רבי יאשיה אומר** לישב הפסוקים באופן אחר,
שכל בן לוי הראוי לשירת במשכן לשאת את הארון, דהיינו מבן
שלשים שנה ועד בן חמשים, היה למטה, והשאר למעלה. **רבי**
אומר, אלו ואלו - כל ישראל והלויים, למטה הן עומדים בין
ההרים, חצים מול הר גריזים וחצים מול הר עיבל, והלויים ביניהם,
ולא עלו כלל להרים, אלא שהפכו פניהם כלפי הר גריזים, ופתחו
בברכה, ולאחר מכן, הפכו פניהם כלפי הר עיבל, ופתחו בקללה.
שואלת הגמרא לרבי, אם כן מאי על - איך יתפרש לפי רבי מה
שנאמר בתורה 'על' הר גריזים ועל' הר עיבל, שמשמע שהיו צריכים
לעמוד על ההרים ממש. מתרצת הגמרא, שלרבי המילה 'על'
מתפרשת בקטנות - ליד. ומביאה הגמרא מקום נוסף שמצאנו שרבי
מפרש כך את תיבת 'על', בדתניא, **ונתת על המערכת של לחם**
הפנים, לבונה זכה, **רבי אומר**, 'על' פירושו בקטנות - שהלבונה
לא היתה על מערכת הלחם ממש, אלא על השלחן בסמוך ללחם.
ומפרש רבי את דבריו, **אתה אומר ש'על' פירושו בקטנות, אז שמא**
אינו אלא 'על' קטוש, אי אפשר לומר כן, שהרי **בשהוא אומר**
'וסבות על הארון את הפרוכת' הו' אומר על כרחך ש'על' הכוונה
בקטנות, שהרי הפרוכת לא היתה ממש סיכוך על הארון, אלא
מחיצה המבדלת כנגדו.
שינוי במשנה, **הפכו פניהם כלפי הר גריזים ופתחו בברכה**, ברוך
האיש אשר לא יעשה פסל ומסכה, ואלו ואלו עונין אמר. הפכו פניהם
כלפי הר עיבל ופתחו בקללה, ארור האיש אשר יעשה פסל ומסכה,
ואלו ואלו עונין אמר בו. **תנו רבנן, ברוך בכלל, ברוך בפרט** -
כל הברכות שנאמרו בהר גריזים, נאמרו גם באופן שכולל את כולם,
וגם בפירוט כל אחת ואחת. כשאמר 'ברוך' אשר יקים את דברי
התורה הזאת, נכללו בזה כל הברכות, שהרי כולם קיום דברי
התורה הם, ואמרו גם כן בפרטות כל אחת ואחת, 'ברוך האיש אשר
לא יעשה פסל ומסכה', הרי פרט, וכן כולם. וכן כל הארורים **ארו**
בכלל ארו בפרט - נכללו כולם באמרו 'ארו' אשר לא יקים את
דברי התורה, ונאמרו גם כן בפרט, כל ארו וארו בפני בפני עצמו.
וכל המצוות שבתורה נאמר עליהם שטעונים ארבעה דברים, ואלו
הן, ללמוד, וללמד, לשמור, ולעשות, הרי

שכמו של פנימין, וירד לים תחילה, שנאמר, **שם פנימין צעיר**
רום, אל תקרי 'רום' אלא 'רד ים', והיו שרי יהודה רוממים
אותם באבנים, מפני שרצו הם לירד תחלה, שנאמר בהמשך הפסוק
שרי יהודה רומתם, לפיכך שירד פנימין תחלה, וזה שבטו של
פנימין הצדיק, ונעשה אושפיזין - בעל מלון לנבוכד - לשכינה,
שבית קודש הקדשים, שבו שורה השכינה, בנוי בחלקו, שנאמר על
פנימין, **ובין כתפיו שכן הקב"ה**.
אמר לו רבי יהודה, לא כך היה המעשה, אלא כך היה, שבט זה
אומר אין אני יורד תחילה לים, וזה אומר אין אני יורד תחילה
לים, קפץ נחשון בן עמינדב נשיא שבט יהודה, וירד לים תחילה,
שנאמר **"שכבנוי בבחש אפרים ובמרמה בית ישראל"** - שראו
לסמוך על ה' יתברך, וכחשו באמנתם בו, ויהודה עוד רד עם אל'
- אבל יהודה ירד לים, על ידי שבטו בו יתברך. ועליו - על נחשון,
מפרש בקללה - בכתובים, בספר תהלים, **"הושיעני אלהים כי באו**
מים עד נפש, טבעתי בין ו-טוט מצולה ואין מעמד באתי
במעמקי מים ושכולת ו- שטף חזקו שטפתי וגו', אל תשטפני
שכולת מים, ואל תכלעני מצולה וגו'", שבקש מהקב"ה שלא
יטבע בים. והו' קידוש השם שהיה אצל יהודה, שמשבטו ירדו תחלה
ליים.
באותה שעה, היה משה מאריך בתפלה, אמר לו הקדוש ברוך
הוא, וירדיי בני ישראל טובעים בים, ואתה מאריך בתפלה לפני,
ואין זו שעה ראויה לכך, אמר לפניו, רבונו של עולם, ומח בדי
לעשות, אמר לו **"דבר אל בני ישראל ויקעו, ואתה תרם את**
מנף ונמטה את ירך על הים, ובקעוהו וגו'". לפיכך שירד שבט
יהודה תחילה לים, וזה יהודה לעשות ממשלה בישראל - מלכות
בית דוד, שנאמר, **"היתה יהודה לקדשו"** - שקדשו הקב"ה לשבט
יהודה, להיות ישראל תחת ממשלותיו של יהודה, מה טעם היתה
יהודה לקדשו וישראל ממשלותיו, משום ד'הים ראה וינס' שהים
ראה שקדשו שם שמים, לירד תחלה לים, מחמת כן נס ונבקע
מפניהם, ולא הטביעם.
הגמרא חוזרת לענין הברכות והקלות בהר גריזים ורע עיבל, תניא,
רבי אליעזר בן יעקב אומר, אי אפשר לומר שכל בני לוי היו
למטה עם הארון, בין ההרים, כפי שנאמר בספר יהושע, מפני ששכר
נאמר בתורה שיהיו למעלה על שבת לוי הוא מבין אלו
שנצטוו לעמוד על הר גריזים, ואי אפשר לומר שהיו כולם למעלה

המשך ביאור למס' סוטה ליום ששה ושלושים לעומר עמ' ב

לוי יוסף.
לאחר מכן, כשמת יעקב, ובא יוסף לבקש מפרעה שיניח לו לקיים מה
שנשבע לאביו, לקברו בארץ ישראל במערת המכפלה, כי אומר ליה
יוסף לפרעה, **"אבי השביעני לאמר, בקברי אשר כריתי לי בארץ**
כנען שמה תקברני". אמר ליה פרעה ליוסף, זיל איתשיל אשבעתך
- לך והשאל אצל החכמים על שבעתך, ודחת אותה. אמר ליה
יוסף לפרעה, ואיתשלי נמי אדירך - אם כן, אשאל גם על שלך,
שנשבעתי לך שלא אגלה שאני מכיר לשון הקדש, שאינך מכירה.
ולכך, ואף על גב דלא ניהא ליה לפרעה, ולא רצה בכך שיעלה
יוסף לקבור את אביו, בעל כרחו אמר ליה פרעה ליוסף, עלה
וקבור את אביך באשר השביעך.
חזרת הגמרא לפרש את המימרא דלעיל, שיהודה קידש שם שמים
בפרהסיא, מבארת הגמרא, יהודה מאי היא - מהו קידוש השם
שהיה בו, דתניא, ה' רבי מאיר אומר, בשעמדו ישראל על הים,
היו שבתים מנצחים - מריבים זה עם זה, זה אומר, אני יורד
תחלה לים, וזה אומר, אני יורד תחלה לים, קפץ

מצרים, אמרו איצטנני פרעה - חכמים החוזים בכוכבים ויודעים
חכמת המזלות, לפרעה, וכי עבר שלקחו רבו בעשרים כסף -
שבמחיר נמוך כזה מכרו את יוסף לישמעאלים, תמשילוהו עלינו.
אמר להן פרעה, ננוי - גונוי מלכות אני רואה בו, בחכמה וגבורה
ויופי. אמרו לו, אם כן שראוי למלוכה, והא ידע בשבועים לשון,
בא גבריאל, ולימדו שבועים לשון, לא הוה קנמר - לא עלה ביד
יוסף ללמד, הוסיף לו אית אחת משמו של הקדוש ברוך הוא,
ולמד, שנאמר, **"עדות ביהוסף שמו"** - ששם הקב"ה אות משמו,
בשמו של יוסף, עדות ליוסף שלא חטא, בצאתו על ארץ מצרים,
(שפת לא ידעתי אשמע), שבתחילה לא ידע להבין שפות, ויהודה,
כל לישנא דאישתעי - שסיפר פרעה בחרויה, אהדר ליה - בכל
לשון שפרעה דבר עמו, החזיר לו תשובה באותו לשון. אישתעי
סיפר איהו - יוסף בלשון הקדש אל פרעה, לא הוה קא ידע פרעה
מאי הוה אמר, אמר ליה פרעה ליוסף אנמרי - למדני שפה זו,
אנמריה - למדו יוסף לשון הקדש, ולא נמר - לא עלה ביד פרעה
ללומדה, אמר ליה ליוסף, אישתבע לי, דלא מגלית - הישבע לי
שלא תגלה שאתה יודע לשון שאינך מכירה, אישתבע לו - נשבע

סוטה. פרק שביעי – אלו נאמרינן דף לז עמוד א

רעש"י

אוֹשִׁפִּיזְכֶן לַנְּבוֹנָה, שְׁבִית קִדְשֵׁי הַקֹּדֶשׁם בָּנוּי בְּחִלְקָהּ: **בִּכְשָׁה אֶפְרַיִם**, שִׁקְרָאוּ לַסְמוּדָה
עָלֶיהָ וּבְחֻשׁוֹ בְּאֻמָּתוֹתָהּ: **רַד עַם אֵל**, יָרַד בָּיָם עַל שִׁטָּתוֹ בְּהַקְדָּה: **יִשְׂרָאֵל מַטְשִׁילוּתִי**,
יְדִידוּתִי, שֶׁנִּתְקַשֵּׁשׁ לַמְשׁוֹל בָּהֶן: **שִׁכְבֶּר נֶאֱמָר לֵוִי** לַמַּעֲלָה, מִשָּׁה כָּתַב בְּתוֹרָה אֵלֶּה
יַעֲמִדוּ לְבָרָךְ וְגו' שֶׁמַּעֲמֵן לֵוִי וְיִדְחֶנּוּ: **שִׁכְבֶּר נֶאֱמָר לֵוִי לְמִטָּה**, בִּסְפָר יְדוּשָׁע (ח) בְּדִרְכָּתֵי
וְכָל יִשְׂרָאֵל תִּקְנִי עוֹמְדִים מִזֶּה וּמִזֶּה לְאָרֶץ
לְגַד הַבְּנִינִים וְהַלְוִיִּם, אֲלֵמָה בְּנֵינִים וְלוֹיִם
נִמְנָה יְדֵי הָרָאוּי לְשִׁרְתָּה, שָׁקָט בֵּין תִּתְקַדֵּשׁ
וְדִחְנוּ מִבֶּן שְׁלֹשִׁים וְעַד בֶּן מֵשִׁמִּים: **לְמִטָּה**,
אֲצֵל הָאָרֶץ: **אֵלֹה וְאֵלֹה**, יִשְׂרָאֵל וְלוֹיִם לְמִטָּה
הָיָה בְּדִרְכָּתֵי בִּסְפָר יְדוּשָׁע: **עַל הַר גְּרִזִּים** וְעַל
הַר עֵיבֵל, שֶׁכָּתַב מִשָּׁה בְּתוֹרָה עַל בִּסְמוּךְ
בְּדַמְפֶּרֶשׁ וְאֵזִיל: **עַל בִּסְמוּךְ**, שֶׁהָיָה מוֹשִׁיב שָׁנִי
בְּיֹכֵי לְבוֹנָה בֵּין שְׁנֵי הַקְּדִשִׁים: **וְסִכְתָּה** וְ
הָאֵיזֵל, עַל בְּרִיחַ הָאֵל עַל מִסְּמָה: **וְדִנְאִי מִצְחָה**
הָאֵיזֵל, פְּרִכְתָּה וְלֹא הָיָה סָכָר: **בְּרוּךְ בְּכָל בְּרוּךְ**
בְּפֶרֶשׁ, כָּל הַבְּרִכּוֹת וְהַקְּלָלוֹת נֶאֱמָרוּ בְּתוֹרָה
גְּרִזִּים וְבָהֶר עֵיבֵל בְּכָל וּפְרִט, בְּרוּךְ אֲשֶׁר יִקְיָם
אֶת דְּבָרֵי הַתּוֹרָה הַזֹּאת אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִקְיָם:
הָרִי בְּכָלֵל, וְכָל אַחַת וְאַחַת פְּרִיט בְּרוּךְ וְאֲרוּר,
בְּרוּךְ אֲשֶׁר לֹא יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה אֲרוּר אֲשֶׁר
יַעֲשֶׂה פֶסֶל וּמִסְכָּה, וְכֵן כָּלֵךְ: **לְלַמֵּד לְלַמֵּד**
לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת, כָּל הַמִּצְוֹת כֻּלָּן שְׁעוֹתָם
אֲרֻבָּעָה אֵלֶּה, וּלְמַדְתָּם אוֹתָם וּשְׁמַרְתָּם
לְעֲשׂוֹתָם, וְכַתִּיב וּלְמַדְתָּם אוֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם
וְגו', הָרִי כָּאֵן אֲרֻבָּע מִצְוֹת לְכָל מִצְוָה, וְעַל
אֲרֻבָּעָתָן נִמְסְרוּ אֲרוּר וּבְרוּךְ בְּכָל וּפְרִיט, בְּרוּךְ
אֲשֶׁר יִלְמְדוּ אֲרוּר אֲשֶׁר לֹא יִלְמְדוּ, וְכֵן לְלַמֵּד
וְכֵן לְשִׁמּוֹר וְכֵן לְעֲשׂוֹת, כָּל אֶחָד אֲרֻבָּע
בְּרִיתוֹת, בְּרִית לְבָרוּךְ בְּכָל בְּרִית לְבָרוּךְ
בְּפֶרֶשׁ, בְּרִית לְאֻרֹּךְ בְּכָל בְּרִית לְאֻרֹּךְ פְּרִיט:
(וְהַסִּיפֵי שֶׁן עִ"פ) **אֲרֻבָּע וְאֲרֻבָּע**, אֲרֻבָּע בְּרִיתוֹת
לְלַמֵּד וְאֲרֻבָּע לְלַמֵּד הָרִי שְׁמוֹנֶה: **שְׁמוֹנֶה**
וּשְׁמוֹנֶה, הָאֵא אִיכָא עוֹד שְׁמוֹנֶה לְשִׁמּוֹר
וּלְעֲשׂוֹת: וְכֵן בִּינִי, בְּשִׁנְאִמְרוּ כָּל הַמִּצְוֹת
לְמִשָּׁה נִתְּנָה כֻּלָּן בְּאֻרֹּךְ וּבְרוּךְ בְּכָל וּפְרִיט: וְכֵן
בְּעֲבֻרָתָהּ **מוֹאֵב**, בְּשִׁאֲמֶרָה לְיִשְׂרָאֵל בְּדִרְכָּתֵי
(דְּרִיט 6) בְּעֵבֶר הִתְרַדַּן מוֹאֵב בָּאֵרֶץ הַזֹּאת מִשָּׁה
וְגו', **שִׁנְאִמְרוּ אֵלֶּה דְּבָרֵי הַבְּרִית**, וְגו', בְּתוֹרָה
קָלְלוֹת וּבְרִכּוֹת כְּתִיב מִלְּבַד הַבְּרִית וְגו', אֲלֵמָה
בְּרִית עֲרֻבֹת מוֹאֵב בְּבְרִכּוֹת וּקְלָלוֹת כִּי בְּרִית
בְּחוּבֵה, יָדִיד גְּרִזִּים וְדָרָה עֵיבֵל לֹא אֵינְתִּירִיד
לְאִתְּמִי קִרָּא, דְּעֻלָּה קָאִי וְכֵה אִיִּירָה: וּשְׁמַרְתָּם
אֶת דְּבָרֵי הַבְּרִית הַזֹּאת לֹא יִגְרֵס לֵיהֶם הַקָּא:
אֲרֻבָּעִים

שִׁכְמוֹ שֶׁל בְּנִימִין וַיֵּרֶד לֵאמֹר תַּחֲיִלָּה, שְׁנָאמֶר: "שֶׁשֶׁם
בְּנִימִין צַעֲרֵי רֹדֶם" אֶל תַּקְרִי "רֹדֶם" אֵלָּא "רֹד יָם".
וְהָיוּ שָׂרֵי יְהוּדָה רוֹנְמִים אוֹתָם, שְׁנָאמֶר: "שָׂרֵי יְהוּדָה
רוֹנְמָתָם", לְפִכֶּךָ זָכָה בְּנִימִין הַצַּדִּיק וְנַעֲשֶׂה אוֹשְׁפִּיזָן
לְבִנְיָדָה, שְׁנָאמֶר "וְכִין כְּתַפּוֹ שֶׁכֵּן". אָמַר לוֹ ר' יְהוּדָה:
אֵלָּא כִּד הָיָה מַעֲשֶׂה, אֵלָּא זֶה אוֹמֵר: אִין אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲיִלָּה
לָאִם, וְזֶה אוֹמֵר: אִין אֲנִי יוֹרֵד תַּחֲיִלָּה לָאִם, קִפְץ נַחֲשׁוֹן
בְּפִי עֲמִידָבָה וַיֵּרֶד לֵאמֹר תַּחֲיִלָּה, שְׁנָאמֶר: "סִכְכְּנִי בִכְשֵׁשׁ
אֶפְרַיִם וּבִמְרֹמֶה בֵּית יִשְׂרָאֵל וַיְהוּדָה עוֹד רָד עִם אֵל".
וְעָלָיו, מִפְּרֶשׁ בִּקְבָּלָה "הוֹשִׁיעִנִי אֱלֹהִים כִּי בָּאוּ מַיִם עַד
לְנַפְשִׁי. טַכְעֲתִי בִּינֹן מְצוּלָה וְאִין מַעֲקָד" וְגו'. "אֵל תִּשְׁמָעֲנִי
שְׁבַלְתִּי מַיִם וְאֵל תִּכְלָעֲנִי מְצוּלָה" וְגו'. בְּאוֹתָהּ שַׁעַה הָיָה
מִשֶּׁה מֵאֲרִיד בְּתַפְלָה, אָמַר לוֹ הַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא: יִדְיִי
טוֹכְעִים בָּיָם וְאִתָּה מֵאֲרִיד בְּתַפְלָה לִפְנֵי? אָמַר לִפְנֵי:
רְבוּנוֹ שֶׁל עוֹלָם! וְזֶה בְּיָדִי לַעֲשׂוֹת? אָמַר לוֹ: "דְּבַר
אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וַיִּסְעוּ. וְאִתָּה הָרֶם אֶת מִטְבֵּךְ וְנָטָה אֶת
יָדְךָ" וְגו', לְפִכֶּךָ זָכָה יְהוּדָה לַעֲשׂוֹת מִמְשָׁלָה בְּיִשְׂרָאֵל
שְׁנָאמֶר: "הִיתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ וְיִשְׂרָאֵל מִמְשַׁלְתוֹהוּ". מַה
טַעַם הִיתָה יְהוּדָה לְקֹדֶשׁ וְיִשְׂרָאֵל מִמְשַׁלְתוֹהוּ? מִשּׁוֹם
"הֵיטָב רָאָה וַיֵּנֶם". תִּנְיָא ר' אֲלִיעֶזֶר בֶּן עֲקֵבָה אוֹמֵר: אִי
אֶפְשָׁר לוֹמַר לוֹ לְמֹשֶׁה, שִׁכְבָּר נֶאֱמַר לְמַעַלָּה, וְאִי אֶפְשָׁר
לוֹמַר לְמַעַלָּה, שִׁכְבָּר נֶאֱמַר לְמֹשֶׁה. הָא בִּיצִד? וְכֵן
כְּהוֹנֵה וְלוֹיָה לְמֹשֶׁה, וְהַשָּׂאֵר לְמַעַלָּה. ר' יֵאֻשָּׁיָה אוֹמֵר:
כָּל הָרָאוֹ לְשֵׁרָה, לְמֹשֶׁה, וְהַשָּׂאֵר לְמַעַלָּה. רַבִּי אוֹמֵר:
אֵלּוֹ וְאֵלּוֹ לְמֹשֶׁה הֵן עוֹמְדִים, הִכְּבוּ פָנֵיהֶם כְּלָפֵי הָר
גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בִּבְרָכָה, כְּלָפֵי הָר עֻבֵּל וּפְתָחוּ בְּקֻלָּה.
מֵאִי עַל עַל בְּסֻמּוֹךְ, בְּרִתְנִיָּא "וְנָתַתָּ עַל הַפַּעֲרֶכֶת
לִבְנֵה זָכָה" רַבִּי אוֹמֵר: "עַל" בְּסֻמּוֹךְ. אִתָּה אוֹמֵר
"עַל" בְּסֻמּוֹךְ, אוֹ אֵינּוּ אֵלָּא עַל מִפְּשֵׁ? בִּשְׁהוּ אוֹמֵר
"וְסַכַּת עַל הָאֶרֶץ" הִיוּ אוֹמֵר "עַל" בְּסֻמּוֹךְ: הִכְּבוּ פָנֵיהֶם
כְּלָפֵי הָר גְּרִיזִים וּפְתָחוּ בִּבְרָכָה כּו': תִּגְוּ רַבְּנֵן: "בְּרִיד" "בְּרִיד"
"בְּרִיד" בְּפֶרֶט, לְלַמֵּד וּלְלַמֵּד לְשִׁמּוֹר וּלְעֲשׂוֹת, הָרִי

ארבע

32 בכלל, "ברוך" בפרט, "ארור"

שרי יהודה רגמנתם רוגמין אותן. כן שנויה ברייתא במכילתין משל למה הדבר דומה
 למלך בשור דם שהיו לו שני בנים אחד גדול ואחד קטן אמר לקטן העמידני עם הנץ
 החמה אמר לגדול העמידני בן שעות בא הקטן לתעמידני עם הנץ החמה ולא הניחו גדול
 אמרו לו לא אמר לי אלא עד ג' שעות והקטן אמר לא אמר לי אלא עד הנץ החמה מתוך
 שהיו עומדים צהובין נגער אביהן אמר להן בני
 מכל מקום עשיתם לא כי יונונתם אמר לכבודי אמר
 אני לא אקפא את שכרכם מה שכר נטלו שבטו
 של בנימין שירד תחילה לים ששרתה שכינה
 בחלקו שנאמר וכו' ומה שכר נטלו שבטו של
 יהודה זכה למלכות שנאמר שרי יהודה רגמנתם
 אין רגמנתם אלא מלכות שנאמר בארץ אמר
 בלשצר והלבישו לדינאל ארגונא (דמלל: ו)
 א' אפשר לומר לו למה שמו וכו'. וירושלמי ו"ש
 אמרו שמועט ולוי היה משמועט כולו למעלה
 אף לוי כולו למעלה מה אני מקיים הדין נתינה
 נגד הכתנים הלויים כדאמר ר' יהושע בן לוי
 בעשרים וארבעה מקומות הבהנים נקרא לויים
 חזא אחד מהן והכתנים הלויים בני צדוק (יבמות פ"א:)
 מא' על של בסמוך כדתיניא רבי אומר וכו'.
 האי דלא מיימי' מתניתין בפרק שני
 הללם (מנחות ז') אבא שאול אומר שם היו
 נותנין בויכי לבונה של לום הפנים ואטפחים
 ריח באמצע קאי שהיו נותנין בויכי לבונה של
 לום הפנים אמרו לו והלא כבר נאמר ונתת
 על המערכת לבונה זכה אמר להם והלא כבר
 נאמר ועליו מטה מנשה יש לומר משום
 דברייתא מפרש כהדיא על בסמוך ונראה אפי'
 רבי מאיר ו' יהודה דפליגי אמר אבא שאול
 ואמרו על ממש הזכי משמע נמי בחקומץ רבה
 (ס' מ"ז) כל הדיבא דאיבא למימר על ממש
 דאמרי ו'על ממשן' דבעי שם רבי יצחק אייבירם
 שסדרן בצידו מערכה מהו אליבא דמאן דאמר
 על ממש לא תיבעי לך דעל העצים כתיב
 (מ"מ) אלא כולי' ע'למא מודו דעל בסמוך ולא
 אמרי המבכירין על דן גריזים משום המקללים
 על הר עיבל כדאמרין בירושלמי יכול אלו
 שבהר גריזים היו אומרים ברכות ואלו שבהר
 עיבל היו אומרים קללות תלמוד לומר הברכות
 והקללות אלו ואלו היו אומרים ברכות ואלו
 ואלו אומרים קללות יכול אלו שבהר גריזים
 היו עונין אחר הברכות אמן אלו שבהר עיבל
 היו עונין אחר הקללות אמן ת"ל וענן כל העם
 ואמרו אמן אלו ואלו היו עונין אחר הברכות
 והקללות אמן הא כיצד בשעה שהיו אומרים
 ברכות היו הופכין פניהם וכו' ופולוגא דרבי
 יוחנן וריש לקיש דפליגי בפרק התודה (ס' ק'
 פ"ט) השחט את התודה לפנים ולחמה חוץ
 נראה לרי' דרבי מודה נמי דכל על בתחלה ולמטה על ממש ושני הכא דגזירת
 דאם סדר מערכת לום הפנים שתיים של שבע שבע (אמר רבי) דרין את
 דאמר על בסמוך וגבי בויכי לבונה טעמא נמי כיון דמשמע על בסמוך אמרינן דהאי
 כבוד טפי לפני מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא כדאמרין בכל המנחות באות
 בשנים על גבי לום תלמוד לומר על שני כבשים אי על שני כבשים יכול לום על
 ויכוותיהם של כבשים ומוקף ונמצא מקיים שני מקראות הללו אמר רבי לפני מלך ב'ו'
 ין על אמר רב חסדא לרב המונא ואמרי לה רב המונא לרב חסדא רבי טעמיה
 ארבע

דתניא וכו':

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לז עמוד ב

תוספות

רש"י

1 ארבעים ושמונה ברייתות. לכל אחד מישראל שש עשרה תלפת וימני מ"ח הוי' מוציא הר
2 נדחים. לפי שלא אמר יהושע עליהן כל התורה אלא מצות שבפךרשה: ומכנים אהל מועד.
3 שלאחר שהוקם המשכן נדבר הקב"ה עם משה בישבו ולמדו כל התורה בכתבי וידבר
4 ה' אליו מאהל מועד לאמר (ויקרא טו: כ) כללות נאמר בסיני. בסתם נאמר תורה בסיני ולא
5 נחפרשה לו, כגון בסיני נאמר (שמות ט) ונכתב
6 עליו את עולותיך ואת שלמיקך ולא פרש מתן
7 דמים כיצד הקטרת אימורים והפשט ונתח
8 וכליל של עולה, ובספר ויקרא באהל מועד
9 פרשה: ונשתלשו בערכות מואב, מפי משה
10 למישראל. ח"ק סביבא ליה בר' ישמעאל, הלכך
11 הר סיני ואהל מועד הךא היא, ור' שמעון ס"ל
12 ברי' הלכך הרי נבחרה ר"ש ברי' יהודה אויב
13 ארבעים ושמונה ברייתות. לכל אחד של שש
14 מאות אלה ושלשת ארבעים וחמש מאות
15 וחמשים כמנן שהיו (כספי) ובמדר' שכל אחד
16 נעשה ערב על כל אחיו. ה"ג בתוספתא (פ"ח ט"ז)
17 א"ר לדברי ר"ש בן יהודה אין לנו כל מצוה
18 ומצוה שלא נכרתו עליה מ"ח ברייתות של שש
19 מאות אלה ושלשת ארבעים וחמש מאות
20 וחמשים, ויש בכל אחת שש מאות אלה ושלשת
21 ארבעים חמש מאות וחמשים: מאי בינייהו. מאי
22 מוסיף רבי ובמאי פליגי: אפר רב משרשיא ערבא
23 וערבא דערבא. אם נעשה כל אחד ערב על
24 ערבותו של חברו או לא, רבי שמעון בן יהודה
25 סבר לא נעשה כל אחד ערב על חברו אלא
26 שישמרו את המצוות, נמצא כל אחד ואחד ערב
27 על מ"ח ברייתות של כל אחד ואחד, אבל לא
28 נעשה כל אחד ואחד ערב על ערבות של חברו
29 אלא על חובתו של חברו, ואתא רבי למימר
30 לדברי ר' שמעון שבא למנוח את ברייתות
31 הערבות לו של למנוח ארבעים ושמונה ברייתות
32 של ששים רבוא לכל אחד, ובכל אחד האלה יש
33 ששים רבוא שכלם נתקשרו זה בזה על חובם
34 ועל ערבותם, נמצא כל אחד מקבל עליו ערבות
35 של ששים רבוא בשביל חובות של חברו, וכל
36 אחד מששים רבוא הללו קבל עליו ברייתות
37 ששים רבוא בשביל ערבות שנתקשרו אחיו על
38 חבריהם, וזה קבל עליו אף ערבות של ערבים:
39 כל הפרשה. של הר גריזים לא נאמר אלא
40 בגוף ונאמרה: בארזי סני ליה. בתמיה, כופר
41 בעקר הוא וסני ליה בארזי: אלא זה הבא על
42 הערבה. אשת איש וחוליד ממזר, ומתוך בשתו
43 שאסור לבא בקהל ואינו מוצא אשה הוא חולק
44 לבין העובדי כוכבים ועובד עבודה כוכבים,
45 ארורים אלה שעשאוהו לעבוד פסל ומסכה, וכן
46 דורש את כלן כל אחת לפי פשטה, אותו של
47 עריות כגון שוכב עם זוחנתו ואשת אביו ועם
48 אוחותיו כלם באשת איש ולמיסם בתרי ארורי,
49 שוכב עם כל בהמה אשת איש שעשתה מעשה
50 בהמה שמנאפת, מקלל אביו ואמו הבא על
51 אשת איש מוקלל באביו ובאמו שגדול גדולין
52 רעים בביתם, משגה עור מפתה אשת איש
53 שהיא סומא בדרך ואינה יודעת ענשו כמדה,
54 משיג גבול רעותה קא על אשתו הרי הוא חשיג
55 גבול, מכה רעוה פסטר גורם לו בלחש סתורו
56 שתמות בבדיקת מים הקרים, לוקח שחר להכות
57 נפש לוקח שחר להיות עוקב אחר המנאף
58 ולפתות לו אשת איש וגורם לו מיתה, משה משפט גר יתום איני יודע לדרשו: יכול כל הפרכות כגון קודמות לקללות. שיגמרו כל הפרכות תחלה עד ברוך אשר יקום וגו' ואח"כ יפתחו
59 בקללה: בלשון תנשא. כדלפינן קול קול ממושה: מתני'. ה"ב ערסין ברתני, ברת ברתני ביצי ב' בפרשה אויב אותה שלש ברכות. שמשפטיקן הכתובים בין פסוק לפסוק ועונין הצבור
60 אמן: במקדש ברכה אחת. לפי שאין עונין אמן במקדש ואין צריך כאן שום הפסק, והכי מפרש בגמרא:

1 רבי שמעון מוציא הר גריזים. הכי מסיים לה בירושלמי וכן היה ר"ש אומר אין לך כל
2 דבר דובר מן התורה שאין כרות עליה תקע"ו ברייתות שחיים עשרה בברוך ולא
3 ידענא אמאי י"ב ושמה ברי' כנגד כל שבת ושבת וי"ב בארור י"ב בכלל וי"ב בפרט הרי מ"ח
4 ברייתות ללמוד וללמד לשמור ולעשות הרי קצ"ב ברייתות וכן בדר סיני וכן בערבות מואב
5 הרי תקע"ו ברייתות:

6 ונשתלשו ביערבות מואב. ואת מאי
7 איצטרך למימר שליש
8 דערבות מואב ודא לא איירי ר' ישמעאל בערבות
9 מואב כלל יש לומר מושם סיפא נקט לה דבעי
10 למימר אין לך כל דבר מצוה ומצוה:
11 רבי שמעון בן יהודה אומר. ירושלמי עד כהן
12 דברים שנכללו ונפרטו דברים שנכללו
13 ולא נפרטו ואמר ליהו כן אמר ר' יוחנן מושם ר'
14 ישמעאל דבר שהיה בכלל ויצא מן הכלל ללמד
15 לא ללמד על עצמו יצא אלא ללמד על הכלל
16 כולו יצא אמר לו לא בדבר אחד דילמא בשני
17 דברים בתמיה והכא בשני דברים אגן קיימין אמר
18 ר' תנחומא מכיון דכתיב בסוף אמן כמו שכולו
19 דבר אחד כתיב אשר לא יקום את דברי התורה
20 וכי יש תורה נופלת רבי שמעון בן אליקים אומר
21 זה החזון שהוא עומד רבי שמעון בן חלפתא אומר
22 זה הבית שלמטה דאמר רב הונא בר יהודה בשם
23 שמואל דעל הדבר הזה קיע יאשיהו ואמר עלי
24 להקים ר' אחא בשם ר' תנחום בר חיאי למד
25 ולימד שמר ועשה והיתה סיפוק בידו לחזוק ולא
26 החזיק הרי זה בכלל ארור ר' ירמיה בשם רבי
27 חיאי בר אבא לא למד ולא לימד לא שמר ולא
28 עשה ולא היתה סיפוק בידו לחזוק החזיק הרי
29 זה בכלל ברוך דאמר רבי חנא א"ר ירמיה עתיד
30 הקב"ה לעשות על כל בעלי מצות בעילין של בעלי
31 תורה שנה (קולת ג) כי בצל החכמה בצל הכסף
32 ואומר עץ חיים היא למחזיקים בה (משלי ג):
33 אמר רב משרשיא ערבא ותרבא דערבא.
34 כמדותה דהבי בעי לערבא דר"ש בן
35 יהודה קבל עליו כל אחד מישראל להריג מצות
36 קצ"ח ריבוא ריבואות וד' אלפים ריבואות ותיג
37 ריבואות ושבע אלפים ומאתים ברייתות לשש
38 מאות אלה ושלשת אלפים וחמשים וחמש מאות
39 בשביל ערבותן אם יעברו עליהן ולרבי אליבא
40 דרבי שמעון ששים ריבוא פעמים ושלשת אלפים
41 ותקצ"ה פעמים חשבון זה ברייתות קיבלו עליהן:
42 ברכה אחת קודמת לקללה. ירושלמי יכול
43 משדיו אומרים ברכות היו אומרים
44 קללות לתלמוד לומר הברכה והקללה קללה
45 באחת וברכה באחת:
ונאמר

34 יעמדו על הקללה בהר עיכ"ל! אלא להקדים ברכה לקללה. יכול יהיו כל הפרכות
35 קודמות לקללות? תלמוד לומר: "ברכה" ו"קללה" ברכה אחת קודמת לקללה, ואין כל
36 הפרכות קודמות לקללות, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך: מה קללה בלויים, אף ברכה
37 בלויים. ומה קללה בקול רם, אף ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון הקודש, אף ברכה
38 בלשון הקודש. ומה קללה בכלל ופרט, אף ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו
39 עונין ואומרים "אמן", אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים "אמן": מתני' ברת ברתני
40 כיצד, במדינה אומר אותה שלש ברכות, ובמקדש ברכה אחת. במקדש אומר את השם

ביאורים למסכת סוטה דף לז עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לקיים התורה, ואם כן, מלבד ארבעים ושמונה בריתות שנכרתו עם
כל אחד ואחד שהוא יקיים את המצוה, נכרתה עמו ברית על
ארבעים ושמונה בריתות של כל אחד ואחד מישראל, הרי, שיש
להכפיל את חשבון הבריתות, בשש מאות אלף שלשת אלפים חמש
מאות וחמישים, שהוא מנין הפקודים בפרשת פנחס.
אמר רבי, לדברי רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו שאמר
משום רבי שמעון, אין לך כל מצוה ומצוה שבתורה שלא נכרתו
עליה ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמישים, נמצא, לכל אחד ואחד מישראל,
והוא בכל אחת שש מאות אלף ושלשת אלפים וחמש מאות
וחמישים, ומבארת הגמרא מאי בינייהו - בין רבי שמעון בן יהודה,
לרבי, אמר רב משירשיא, ערבא וערבא דערבא, איבא בינייהו -
שלדעת רבי שמעון בן יהודה, כל אחד נעשה ערב על שמירת
המצוות של חברו, אבל לא ערבותו של חברו על כל ישראל, ואילו
לרבי, כל אחד ערב גם על ערבותו של חברו לכל אחד מישראל.
ד"ש רבי יהודה בן נחמני מתורגמניה - מתורגמן דרבי שמעון בן
לקיש, כל הפרשה בוקה של הארורים שנאמרו בהר גריזים והר
עיבל, לא נאמרה אלא בנואה ונואפת - הבא על אשת איש.
והזוכה לכך, שהרי נאמר שם "אורו האיש, אשר יעשה פסל
ומסכה וגו'", ואם נפרשהו כפשוטו על עבודה זרה, וכי באורו סני
לית, והרי הוא כופר בעיקר. אלא, זה הבא על הערוה - אשת איש,
והוליד בן ממזר, והלך אותו הבן לבין עובדי פוגמים מחמת בושותו
שאסור לבא בקהל, ועבד עבודת פוגמים, ארוין אביו ואמו של
זה שפך נרמו לו, וכן על דרך זה יתפרשו כל הארורים שבפרשה.
תנו רבנן, נאמר בתורה בפרשת ראה, "ונתתה את הפרכה על הר
גריזים ואת הקללה על הר עיבל וגו'", מה תלמוד לומר, אם
ללמד שתתה פרכה על הר גריזים וקללה על הר עיבל, הרי כבר
נאמר בפרשת כי תבא "אלה יעמדו לברך את העם על הר גריזים,
וכתיב ואלה יעמדו על הקללה בחר עיבל, אלא, להקדים בסדר
האמירה ברכה לקללה - שקודם כל ארור יקדימו לומר ברוך, יכול
יהיו כל הפרכות קודמות לקללות - שקודם יגמרו כל הברכות עד
ברוך אשר יקום וגו', ואחר כך יחזרו לומר הכל בארור, תלמוד לומר
'ראה אנכי נתן לפניכם היום ברכה וקללה, ברכה אחת קודמת
לקללה, ואין כל הפרכות קודמות לקללות. ועוד למדנו מפסוק
זה, ולהקיש ברכה לקללה, לומר לך, מה קללה בלויים - נאמרה
על ידי הלויים, אף ברכה בלויים. ומה קללה נאמרה בקול רם, אף
ברכה בקול רם. ומה קללה בלשון תקודש, אף ברכה בלשון
תקודש. ומה קללה בכלל ופרט - שכוללים כל התורה בארור
אשר לא יקום, ומפרטים כל עבירה בפני עצמה, כמו שנתבאר, אף
ברכה בכלל ופרט. ומה קללה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על
כל קללה וקללה, אף ברכה אלו ואלו עונין ואומרים אמן על כל
ברכה וברכה.
משנה. ברכת פהנים ששינו שנאמרת רק בלשון הקודש, ביצד
נאמרת. בפרייה - מחוץ לבית המקדש, אומר אותה הכהן שלש
ברכות - שמפסיק בין פסוק לפסוק ועונים הקהל 'אמן', ובמקדש
שאינו בו עניית 'אמן', נמצא שאין הפסקה בין הפסוקים והרי היא
כברכה אחת.
מביאה המשנה חילוק נוסף בין המקדש למדינה, שבמקדש אומר
הכהן את השם שבברכת כהנים

ארבע מצוות בכל מצוה ומצוה שבתורה, ואף הבריתות שנכרתו
עליהם, בארור וברוך, בכלל ובפרט, אף הם נכרתו על כל אחת ואחת
מהדברים הטעונים בכל מצוה ומצוה. ואם כן, יש לנו לחשב את
מספר הבריתות כך, ארבע בריתות, שהם, ברוך בכלל, וברוך בפרט,
ארור בכלל, וארור בפרט, בחלק המצוה של 'ללמוד', וארבע, בחלק
המצוה של 'ללמד', הרי שמונה בריתות. ומסכמת הגמרא, שמונה
בריתות, שבכל מצוה, ללמוד וללמד, ושמונה בריתות נוספות, על
חלקי המצוה 'לשמור' ולעשות', הרי שש עשרה בריתות על כל
מצוה ומצוה בהר גריזים ובהר עיבל. וכן בסני, כשנתנו המצוות
למשה בסני, נתנו גם כן, בארור, וברוך, בכלל, ובפרט. וכן בערכות
מואב, כשאמר להם משה לישראל, את הברכות והקללות, גם כן
כרת עמם ברית. ומפרשה הברייתא, מניין שאף בסני נאמרו
ברכות וקללות, שנאמר בערכות מואב, לאחר פרשת הברכות
והקללות "אלה דברי הברית, אשר צוה ה' את משה וגו', מלבד
הברית, אשר כרת עמם בחורב", הרי שגם בחורב כרת עמם ברית
כמו הברית בערכות מואב, בברכות וקללות, בכלל ובפרט. (ובתיב
ושמרתם את דברי הברית הזאת וגו'), נמצא, ארבעים ושמונה
בריתות על כל מצוה ומצוה שבתורה. רבי שמעון היה מוציא
ממנין הבריתות, את הברית שבהר גריזים ואת עיבל, מפני שסובר
ששם לא אמר יהושע ארור וברוך על כל המצוות, אלא על מה
שזכר בפרשה, ויבנים במקומן את הברית שנכרתה באהל מועד
שבמקדש, שלאחר שהוקם המשכן, דבר הקב"ה עם משה שם,
ולמדו כל התורה כולה, ואף שם כרת עמו ברית, בארור וברוך,
בכלל ובפרט.
הרי, שנחלקו תנא קמא ורבי שמעון, אם יש למנות במנין הבריתות
את הברית שנכרתה באהל מועד, ואמרת הגמרא, ובפלוגתא דהני
תנאי - מחלוקת זו, תלויה במחלוקת אחרת של תנאים, דתנאי, רבי
ישמעאל אומר, פללות נאמרו בסני - בסני, נאמרו המצוות רק
באופן כללי, ופרטות באהל מועד - באהל מועד נתפרשו פרטי
המצוות, ולדוגמא, פרשת הקרבנות, נאמרה בסני באופן כללי
וסתום, "ובחבת עליו את עולותיך ואת שלמיך", ולא נתפרשו שם
פרטי דיני הקרבנות, כמתן דמיהם, וכיצד הקטרת אימוריהם, ושאר
הפרטים, ולאחר מכן, בספר ויקרא, שנשנה באהל מועד, נתפרשו.
רבי עקיבא אומר, פללות ופרטות שניהם נאמרו בסני, ואף
שהפרטות לא נתפרשו בתורה, אלא בספר ויקרא, מכל מקום, כבר
נאמרו למשה בסני, וחזרו ונשנו מפי הקב"ה למשה באהל מועד,
ונשתלשו נאמרו פעם שלישית מפי משה לישראל בערכות מואב.
תנא קמא סובר כרבי ישמעאל, שהתורה לא נשנתה באהל מועד,
אלא רק הושלמו שם פרטי המצוה שלא נאמרו בסני, ואם כן, לא
היתה כריתת ברית נוספת באהל מועד, אלא היא אותה הברית
שהיתה בסני. ורבי שמעון, סובר כרבי עקיבא, שהתורה כולה
נאמרה בסני ונשנתה כולה באהל מועד, ואף היתה שם כריתת ברית
נוספת כמו בסני, ולכך יש למנות בחשבון הבריתות גם את אהל
מועד. מסכמת הברייתא, ואין לך כל דבר מצוה ומצוה, שבתוכה
פתורה, שלא נכרתו עליה, ארבעים ושמונה בריתות.
רבי שמעון בן יהודה איש כפר עכו אמר משום רבי שמעון, אין
לך מצוה ומצוה שבתוכה פתורה, שלא נכרתו עליה עם כל אחד
מישראל, ארבעים ושמונה בריתות, של שש מאות אלף ושלשת
אלפים וחמש מאות וחמישים, שהרי כל ישראל ערבים זה לזה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה שזה אלא מהיקש, שהרי הוא
אומר על כהן גדול, "כי בו בחר ה' אלהיך מכל שבטך לעמוד לשרת
וגו' הוא וכו' כל הימים", מקיש כני הכהנים ההדיוטים, לו -
לכהן גדול, מה הוא מברך את העם בנשיאות כפים, כמו שכתוב
"וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם", אף כני - כהנים הדיוטים,
מברכים בנשיאות כפים, וכתוב 'כל הימים' לרבות שאר ימים
שאינם ראש חודש, ועבודת יחיד. ולמרות שלא הוזכרה ברכת
כהנים בפסוק זה, הלא ואיתקש לעיל ברכה לשירות, ונמצא
שהוקשו כהן גדול לכהן הדיוט גם לענין ברכת כהנים.
ותנאי אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו את בני ישראל" היא,
שברכת כהנים נאמרת בשם המפורש - י"ד ה"א ו"א ה"א. מבררת
הברייתא, אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא כבינו - שם
אדנות, תלמוד לומר 'ושמו את שמי', ומשמע 'שמי' המיוחד לי
שהוא שם המפורש. יכול נאמר שאף בגבולין בן יברכו בשם
המפורש, יש לדחות, שנאמר כאן בברכת כהנים 'ושמו את שמי',
ונאמר להלן על בית המקדש 'לשום את שמו שם', ויש ללמוד
בגזירה שזה 'שימה שימה', מה להלן מדובר בבית הקהילה, אף
כאן - לענין ברכת כהנים, דווקא בבית הקהילה יש לברך בשם
המפורש. רבי יאשיה אומר, שדין זה אינו צריך להלמד מגזירה
שזה, שהרי הוא אומר 'בכל המקום אשר אוקיר את שמי אבוא
אליו וברכתיו', ויש להקשות 'בכל מקום' סלקא דעתך, וכי בכל
מקום מותר להזכיר שם המפורש. אלא בהכרח שמקרא זה מסוים
- מהופך הוא, וכוונתו 'בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך -
שהשכינה שורה, שם אוקיר את שמי' - שם תזכיר את שם
המפורש, 'והיבן מתקיים אבוא אליך וברכתך' - שהשכינה שורה,
רק בבית הקהילה, ולכן רק שם 'אוקיר את שמי' המפורש בבית
הקהילה.
תנאי אידך, לדרוש מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", אין לי
אלא שצריך לברך את בני ישראל, אך גרים, נשים, ועבדים
משותתרים שאינם בכלל 'בני ישראל' מנין שגם אותם צריך לברך,
תלמוד לומר 'אמור להם' שמשמע לבניהם.
תנאי אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו" שבעשר ברכות כהנים יהיו
הפנים של ישראל בגניד הפנים של הכהנים. מבררת הברייתא, אתה
אומר פנים בגניד פנים, או אינו אלא אפילו כשהפנים של הכהנים
בגניד עורף ישראל, שאין הציבור צריכים להסב פניהם לצד
הכהנים. תלמוד לומר 'אמור להם', באדם האומר לחבירו דבר,
שפניהם זה מול זה.
תנאי אידך, שכוונת הכתוב "בה תברכו" שיש לכהנים לברך בקול
רם. מבררת הברייתא, או אינו אלא אפילו בלחש, תלמוד לומר
'אמור להם', שמשמע באדם שאומר לחבירו - שיהיה שומע.
אמר אבני, נקמינן - מסורת בידנו שלשנים - לשני כהנים או יותר,
קורא השליח ציבור לאחר ברכת הודאה 'ב'הנים', כדי שישבו
פניהם ויברכו את העם, ולאחד - אך אם יש רק כהן אחד, השליח
ציבור אינו קורא לו 'בהן', משום שהמקור לכך שצריך לקרוא להם
הוא ממה שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומזה שכתוב לשון רבים
משמע שדווקא לשנים צריך לומר. ואמר רב חסדא, נקמינן שרק
שליח ציבור בהן קורא 'ב'הנים', ואין שליח ציבור ישראל קורא
'ב'הנים', שנאמר 'אמור להם' שיברכו, ומשמע שאמירה זו

בכתבו - י"ד ה"א ו"א ה"א, ובמדינה אומר את השם בגניו -
אדני. וחילוק נוסף, שבמדינה הכהנים נושאים - מגביהים את
ידיהם בשעת ברכת כהנים רק עד בגניד כתפיהם, ובמקדש שמזכירים
את השם המפורש, ועל ידי כך שכינה שורה על אצבעותיהם,
מגביהים הם את ידיהם על גבי ראשיהם, כדי שלא יהיה ראשם
למעלה מהשכינה, חוץ מכהן גדול, שאינו מגביה את ידיו למעלה
מן הציץ - משום כבוד השם שכתוב על הציץ. רבי יהודה חולק
ואומר, שאף כהן גדול מגביה ידיו למעלה מן הציץ. והמקור לכך
שצריכים הכהנים להגביה ידיהם בשעת ברכה, שנאמר, "וישא
אהרן את ידיו אל העם, ויברכם".
גמרא. שנינו לעיל, שברכת כהנים נאמרת רק בלשון הקודש,
ומביאה הגמרא מקור לכך, תנו רבנן, נאמר לענין ברכת כהנים "בה
תברכו את בני ישראל", ויש ללמוד מכך שברכת כהנים היא דווקא
בלשון הקודש. מבררת הברייתא, אתה אומר שיש לברך בלשון
הקודש, או אינו - אולי אין זו כוונת הכתוב אלא שיברכו בכל
לשון. ומבארת הברייתא, שיש ללמוד זאת בגזירה שזה 'ברכה
ברכה', נאמר כאן בברכת כהנים 'בה תברכו', ונאמר להלן לגבי
ברכות הר גריזים 'אלה יעמדו לברך את העם', מה להלן בחר
גריזים הברכה היא דווקא בלשון הקודש, אף כאן ברכת כהנים
היא דווקא בלשון הקודש. רבי יהודה אומר, דין זה אינו צריך
להלמד בגזירה שזה, שהרי הוא אומר 'בה' תברכו, ומשמעות תיבת
'בה' שאין יוצאים ידי חובה עד שיאמרו בלשון תורה.
מביאה הגמרא ברייתות נוספות בהלכות ברכת כהנים, תנאי אידך,
שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו את בני ישראל", שברכת כהנים
נאמרת דווקא בעמידה. מבררת הברייתא, אתה אומר שיש לברך
בעמידה, או אינו אלא אפילו בשיבה, אלא לומדים זאת בגזירה
שזה, נאמר כאן בברכת כהנים לשון ברכה "בה תברכו", ונאמר
להלן בברכות הר גריזים לשון ברכה 'אלה יעמדו לברך', מה להלן
בברכות הר גריזים יש לאומרם בעמידה, שהרי כתוב 'יעמדו', אף
כאן בברכת כהנים היא דווקא בעמידה. רבי נתן אומר, שדין זה
אינו צריך ללמוד מגזירה שזה, שהרי הוא אומר 'בעת ההוא
הבדיל ה' את שבט הלוי וגו' לעמוד לפני ה' לשבתו ולברך בשמו',
ונמצא שהוקש כהן מברך לכהן משרת, מה כהן משרת במקדש
צריך לעשות זאת בעמידה, אף כהן מברך צריך להיות בעמידה.
שואלת הגמרא, ומשרת גופיה מנלן שצריך לעמוד, עונה הגמרא,
הכתוב 'לעמוד לשבת'.
תנאי אידך, שיש ללמוד מהפסוק "בה תברכו" שברכת כהנים
נאמרת בנשיאות כפים - תוך כדי הגבהת ידים. מבררת הברייתא,
אתה אומר בנשיאות כפים, או שמה אינו אלא שלא בנשיאות
כפים, אלא לומדים זאת מגזירה שזה, נאמר כאן בברכת כהנים "בה
תברכו", ונאמר להלן "וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם",
ויש ללמוד מכך, מה להלן ברכתו של אהרן היתה בנשיאות כפים,
אף כאן ברכת כהנים היא בנשיאות כפים.
מביאה הגמרא, קשיא ליה לרבי יונתן התנא, שיש לפרוך גזירה
שזה, או אי מה להלן - ברכתו של אהרן דין הוא שתהיה בנשיאת
כפים, משום שיש בה שלוש חומרות נוספות, שהיתה ברכת כהן
גדול, וראש חודש היה, ועבודת קרבנות צבור עבד, אף כאן אין
לך לרבות לנשיאת כפים אלא כשיש את שלושת החומרות, בהן
גדול וראש חודש ועבודת ציבור. ומחמת קושיה זו רבי נתן אומר,

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד א

תוספות

רש"י

ונאמר להלן אלה יעמדו לברך. תימא אדרבה אימא ונאמר להלן ואכלת ושבעת וברכת
מה להלן בכל לשון כדאמר לעיל (ף. ג.) ו"ל דמסתברא ליה טפי למילף ברכת
כהנים מברכת הר גריזים דשתיין מפורש בתורה דהברכות עצמן נמי מפורשות שהיה היפר
הקלות דמפורשות ארור האיש לברכה אבל לשון ברכת המזון אינה מפורשת בתורה.
ורבי יתירה אומר הרי הוא אומר כה. אבל
לרבנן לא משמע להו עיובא כה אלא כבה:
קשיא ליה לר' יונתן, אינו לשון הברייא אלא
לשון פי הגמרא וה"ג לא בספרי ר'
יונתן אומר אי מה להלן וכו': **ובתיב** כל
הימים. תימא אכתי עבודת יחיד מהיכא לן
דאיתרבי דאיכא נשיאות כפים והא בכל הימים
איכא נמי עבודת צבור כגון תמיד ונראה דודאי
לדברי הכל אימעטי עבודת יחיד מנשיאות כפים
ור' יונתן נמי אגב שיטפיה נקט ליה ולא הוה
נשיאות כפים בכל יום אלא בעבודת תמיד כדתנן
בפ"ה דסדר תמיד (ף. ג.) דלאחר שנתנו איברים
על גבי כבש ומלחום ירדו ובאו להן ללשכת
המזבח אמר להן המזמנה ברכו ברכה אחת וכו'
הרינו קרא עשרת הדברות שבע והיה אם שמוע
ויאמר וברכו את העם ג' ברכות אמת וציב
ועבודה וברכת כהנים והוא הדין במוספין ובתמיד
של בין הערבים:
ואיתקש ברכה לשירות. לעיל קאי דקאמר
מקיש בניו לו אימא לענין שירות
דוקא איתקוש לרבי קאמר כיון דאיתקוש
לשירות הוא הדין להכריח דהא איתקוש ברכה
לשירות: **או** אינו אלא בכינוי. רבינו הלל פי
בספרי בכינוי כגון אל אלהים צבאות ולא
מסתבר דהיכי תיסק אדעתא לשבשי קרא
למיומר יברך אלהים במקום שם בן ארבע
אותיות אלא בכינוי יש לומר כקריאתו באלוף
דלית: **הרי** הוא אומר בכל המקום אשר אבא
אלך וברכתך. הכי תני בספרי בכל מקום אשר
אני נגלה שם תהא מזכיר את שמי והיינו
דקמתמה הכא בכל מקום ס"ד וכי בכל מקום
אשר אני מצה שמי להזכיר דהיינו אפילו
בגבולין תברכו דבכל מקום אשר אבא אלך
משמע אני בעצמי שיהא שם גילוי שכינה אלא
מקרא מסותר הוא בכל מקום אשר אבא אלך
שאני נגלה שם שם אני מצוץ להזכיר שמי
המיוחד לי והיינו דוקא בבית הבחירה והיינו
דקתי בספרי בכל מקום אשר אני נגלה שם תהא
מזכיר את שמי ונראה דמזה הטעם נמנעו כהנים
לברך בשם המיוחד משמת שמעון הצדיק
כדאמר' בפרק טרף בקלפי (יומא ק"ה) לפי שלא
זכו לגילוי שכינה ונראה לר"י כהן שבייך
ברכת כהנים בישיבה לא עשה ולא כלום הואיל
ואיתקוש ברכה לשירות וגבי שירות אמר בפ"ב
דבוכים (ף. ג.) דיושב מחלל עבודה הליכך אף
כאן צריך לחזור ולברך מעומד: **או** אינו אלא
בלחש. תימא לר"י אמאי לא נפקא לן מיניה
מגיש דברכה ברכה מהו גריזים מה להלן בקול
רס אף כאן בקול רס ומצוינו למיומר דלא
איצטריך אלא לר"י דלא יליף ליה ממוזיה שוה
אלא מכה: **לשנים** קורא כהנים. בירושלמי
פרק אין עומדין אמר רב חסדא צריך שיחא החוץ
ישראל רב נחמן בר יצחק אומר אם היה כהן א'
משלחם

בכהבו. ביידי' חיי' בכנינו. באלוף דל"ת: כנגד בתפוחיהם. מפני שצריך נשיאות כפים
כדאמר' בברייא בגמרא: ובפקדש. למעלה מראשיהם, מפני שמברכין את העם בשם
המפורש ושיכיה למעלה מקשרי אצבעותיהם: שאין מנביה למעלה מן הציון את דיו.
מפני שהשם כתוב עליה: **גמ'**. בנשיאות כפים. שיגבדו את ידיהם: קשיא ליה לרבי יונתן.
אתר נורה שוה, אי בגו'ש זלפת לה איכא
למפרך מה למלואים שכן קרבן צבור בדרבתיב
ויעקב ט' וירד מעשות החטאת והעולה
והשקלים, וכל של צבור בדרבתיב קרוי שער
עזים וגו', וראש חדש היה בדרבתיב ביום החדש
הראשון באחד לחדש תקים וגו' (שמו' טו) והוא
היה יום שמני למלואים בדרבתיב בסדר עולם
אוהו היום נטל עשר עשרות: ר' נתן אומר אינו
צריך. משום דפרקא ליה גו'ש מייתי ליה
בהקשא: אף בני נשיאות כפים. ולא תיקשי ו
שכן כ"ג. דאין משיבין על הקשקש וכתבי כל
הימים. ולא תיקשי לך תו ראש חדש ועבודת
צבור: ואיתקש ברכה לשירות. כלומר ואע"ג
דבהאי קראי לא ברכה בתיבא אלא שרות,
לעמוד לשירת בשם ה' הוא וכו' כל הימים
איתקוש ברכה ושרות בקרא אחריתי כדאמר'
לעיל לשירתו ולברך בשמו: בשם התיבה. בכתבו:
בכל המקום ס"ד. וכי בכל מקום שם המיוחד
נזכר, הכתיב (שמו' ט) זה שמי וזה זכרי לא בשאני
נכתב אני נקרא (שמו' ט) נעוד וכי בכל מקום
שכינה באה ושרות דרביב אבא אליך והוא לא
יחד מקום להזכרת השם: פסוקי. הוא. מהפך.
בכל המקום אשר אבא אליך באהל מועד
שבמקדש ובשילה ובבית עולמים: או אינו אלא
אפילו פנים כנגד ערף. שאין הצבור צריך
להקט פניהם לצד הכהנים: לשנים קורא כהנים.
כשיש שם שני כהנים לברך, שליח צבור בשגמר
ברכת הודאה קורא אותן כהנים והן הופכין
פניהן שהיו הופכין לצד התבה להתפלל, דהא
אמרין לקטן ידי רצון מלפניך שתהא ברכה זו
כו: **אמר** להם. מקרא דלהם נפקא לן ששליח
צבור מזהיר אותן לברך. כהן קורא כהנים. אם
שליח צבור כהן הוא קורא ומזהיר את חבריו
העומדים לפניו להחזיר פניהם ולברך את
ישראל, ואם ישאל הוא אינו קורא כהנים:
משלחם
אתה אומר בשם המפורש, או אינו אלא בכינוי? תלמוד לומר: "ושמו את שמי", שמי המיוחד
לי. יכול אף בגבולין כן? נאמר כאן "ושמו את שמי", ונאמר להלן "לשום את שמו שם", מה
להלן בית הבחירה, אף כאן בבית הבחירה. ר' יאשיה אומר: אינו צריך, הרי הוא אומר "בכל
המקום אשר אופיר את שמי אבוא אליך", בכל מקום, סלקא דעתך. אלא מקרא זה מסוים
הוא, בכל מקום אשר אבוא אליך וברכתך שם אופיר את שמי, והיכן אבוא אליך וברכתך
בבית הבחירה, שם אופיר את שמי בבית הבחירה. תניא אידך: "פה תברכו את בני ישראל",
אין לי אלא בני ישראל. גרים, נשים ועבדים משוחררים מנזן? תלמוד לומר "אמר להם"
לכוליה. תניא אידך: "פה תברכו" פנים כנגד פנים. אתה אומר פנים כנגד פנים, או אינו אלא
פנים כנגד עורף? תלמוד לומר: "אמר להם" פאדם האומר לחבירו. תניא אידך: "פה תברכו"
בקול רם. או אינו אלא בלחש? תלמוד לומר: "אמר להם" פאדם שאומר לחבירו. אמר אפי'
נקטינו, לשנים קורא "כהנים", ולאחד אינו קורא "כהן", שנאמר: "אמר להם" לשנים. ואמר רב
חסדא: נקטינו, כהן קורא "כהנים", ואין ישראל קורא "כהנים", שנאמר: "אמר להם" אמירה
משלחם

אומר כהן שנים אומר כהנים אמר רב חסדא אפי' כהן קורא כהנים שאין קורא כהנים אלא לאותו השבט:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לח עמוד ב

תוספות

רש"י

כל כהן שאינו עולה לדוכן עובר בשלשה עשה. ירושלמי במסכת נזיר
פרק כהן גדול מהו שיטמא אדם לנשיאת כפים אחוה דר' אבא בר כהן
אמר קמיה ר' יוסי בשם ר' אחא מטמא כהן לנשיאת כפים שמע ר' אחא
ואמר אנא לא אמרי ליה כלום חור ואמר או דילמא לא שמע מיניה אלא
כיון דאמר ר' יהודה בר פוי בשם ר"א כל
כהן שעמד בבהכ"נ ואינו נושא את כפיו
עובר בעשה וסבר למימר שמצות עשה
דוחה למצות ל"ת אמר אנא לא אמרית
ליה אייתניה ואנא מלקי ליה ור' אבהו
הו יתיב ומתני בבי כנישתא דקיסרין והו
תמן מיתנא ואתא עונתא דנשיאת כפים
ולא שאלון ליהו אתא עונתא דמיצילא
ושאל ליה אמר להון על נשיאות כפים
לא שאלתון לי ועל מיצילא אתון שאלון
כר שמעון כן הוה כל חד וחד מנהון משמט
גרמיה וערק;

הא דסליק לפרקים. היה אי לא סליק
אלא דמחזיק נפשיה ע"י מתנות
כהונה כמו שאמר בפרק חורע (וחין דף קנ.)
אמר אבי מריש הוה חטיפא מתנא וכו'
עד משקל נמי לא שקילנא לבר ממעלי
וימא דכיפירי לאחזקי נפשי בכהני ולפרס
ידיה אנסי ליה עדיניה: **הא** דאנסי היא
דלא אנסי. בסוף מסכת ר"ה (דף נה) אמרי
דרוקא הני שבשדות אנסי אבל הני דקימי
במת לא אנסי;

מחיצה מאי. י"ל דרוקא בדלא אנסי
קמבעיא ליה אבל בדאנסי
פשיטא דמי גרע מאחיהם שבשדות וא"ת
אי לא אנסי אמאי עריפי מעם שאחורי
הכהנים בלא הפסק מחיצה י"ל עם שאחורי
הכהנים מראין בעצמן כאילו אין הברכה
חשובה בעיניהם דכתיב אמור להם פנים
כנגד פנים והן עומדים אחורי עורף אבל
בהפסק מחיצה כיון דלא קיימי אחורי
עורף לאו מילתא היא דלא חזינן דקפיד
קרא בהכי. מהדאי דסוף מס' ר"ה (דף
נח) משמע דה"ה לתפלה והכי משמע
נמי בפרק כיצד צולין (פסחים דף פה) דתנן
אבר שיצא מקצתו לחוץ מן האגף ולפנים
כלפנים מן האגף ולחוץ כלחוץ אמר רב
וכן לתפלה ופליגא דר' יהושע בן לוי
דאמר רבי יהושע בן לוי אפי' מחיצה וכו'
מדקא פשט סתמא דגמי ממילת' דריב"ל
ש"מ

צרי העין, שגאמר: "וענו ואמרו ידינו לא שפכו את הדם הזה" וכי על לבנו עלתה שקנינו
בית דין שופכי דמים הם, אלא לא פא לדינו ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו. לא בא
לדינו ופטרנוהו בלא מוונות, לא ראינוהו והנחנוהו בלא לוייה. אמר אדא אמר ר' שמלאי:
בית הכנסת שכולה כהנים, פולין עולין לדוכן. למי מברכין? אמר ר' יורא: לאחיהם שבשדות.
איני? והתני אבא בריה דרב מנימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים אינן בכלל ברכה! לא
קשיא, הא דאנסי, הא דלא אנסי. והתני רב שימי מבירתא דשיחורי, בית הכנסת שכולה
כהנים, מקצתן עולין, ומקצתן עונין "אמן! לא קשיא, הא דאשתייר בי עשרה, הא לא
אשתייר בי עשרה. גופא, תנא אבא בריה דרב מנימין בר חיאי: עם שאחורי כהנים, אינן בכלל ברכה. פשיטא: אריכי באפי
גוצי לא מפסקי, תיבה לא מפסקא, מחיצה מאי? תא שמע אמר ר' יהושע בן לוי: אפילו מחיצה של פרול אינה מפסקת
בין ישראל לאביהם שבשמים. איבעיא להו, צדיין מהו? אמר אבא בר רב אשי: תא שמע, דתנן: נתפון להזות לפניו

משלחם תהא. אוקרה זו הכהנים יוהרה וישמו את שמי. תלה הכתוב הדבר בקן להיות
ברכה זו שימת שמו על עמו, ולא עשאה צרף ישראל אלא ערך מקום: ואברכה מברכי.
דאלו ואני אברכם ישראל קאי כר"ע דאמר באלו טרפות (וחין דף מט.) למדנו ברכה
לישראל מפי כהנים, מפי הבוברה לא למדנו, כשהוא אומר ואני אברכם הוי אומר הכהנים
מברכים את ישראל והקב"ה מסכים על דם.
לפרקים. כהנים וקמועדים: שאינו עולה בעבודה.
קום שיסים שליח צבור רצה צריך לעלות על
הדוכן: ויברך מעשות. אלמא בעוד עבודה בידו
ברך ואח"כ ויברך מעשות, אלמא השקא הוא
דגמיר: פסקא הוי עקרי פרעיייה. ממקומן
בעבודה, אבל רחוק היה מקומן מן הדוכן ולא
מטו עד דגמיר ברכת העבודה: והנן נמי.
בברכות. אם הבקשתו כו'. רישא עולה הכי איתא.
העובר לפני התבה לא יענה אמן אחי הכהנים
מפני הטרור, ואם אין שם כהן אלא הוא לא יקרא
את כפיו שלא תסרוך דעתו בשונו לתפלתו ולא
ידע להתחיל מיד בשים שלום. ואם הבקשתו
שהוא מלמד בדרך ולא תסרוך דעתו נושא את
כפיו וחוזר לתפלתו: רשאי. לשא את כפיו: והא
לא עלה בעבודה. אלא דעקר פורתא. ושי"מ סג
בהכי שערך מעט רגליו לילך לצד הדוכן
בעבודה: לפרך. בהמ"ז: לשוב עין. שזאי בצע
וגמול' חסד בקמיון: מכירין בצרי עין. ואין
אובלים משלחם: כי חנם מורה הרשת. לעיל
מניה משתעי בצרי עין. נאברה לדם וגו' כל הון
יקר נמצא וגו' כי חנם מורה הרשת. לשון יורה
על נהוה נפריה. כך דרשם של צדיים לזות חסות
ושעורים ברשתם כדי שיבאו העופות לאכול.
ואלו צרי העין חנם מאבדין מוונות שזורין
ברשתם בענין כל בעל כנף, שאף הן מכירין כהן
ואין נהנין ממונותיהו: כי כמו שער בנפשו. שער
זה על כרתו לשון פעל הוא. ותקדו מוכחת
עליה. שחציו קמין וחציו פתח וטעמו למטה.
כאלו זה האוכל מרר והשעיר בנפשו של צד עין.
וכך הוא לשון כתאנים השוערים (ויקרא נט).
ומנחם בן סרוק פרשו לשון שער. תמיד הוא
משער. כמא יאכל זה ועד מתי: ופטרנוהו בלא
מוונות. כלומר ממונות הצדק הזה לא יזיק לו. וקרא
אחד נושא מוונות וכן לחטפם ממנו לאנס
רגבו. וקמך זה עלי וקראו: בלא לוייה. הבוברה
שילך עמקום: שבשדות. דאנסי ממלאכתן ואין
יכולין לבא: דלא אנסי. העומדין בבהכ"נ אחורי
הכהנים לא אנסי, אלא שאין הברכה חשובה
עליהם לעקור רגליהם ולבא לפני הכהנים
להיות מתברכים פנים כנגד פנים בדת. הלכך
אינם בכלל ברכה, כדאמר' בה תברכו פנים
כנגד פנים: מבירתא דשיחורי. לשון בירה. שחורי
מקום: אשתייר בי עשרה. מקצתן עולין לדוכן
והעשרה עונין אמן. לא אשתייר בי עשרה. לא
חשיב לברכה לחודיהו. הלכך כלן עולין
ומברכין לאחיהם שבשדות: אריכי באפי גוצי לא
מפסקי. בין כהנים מהיות בכלל ברכה. דאם בן
אין לדבר סוף

והוה

והוה

ביאורים למסכת סוטה דף לח עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

55 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל הנהנה מצרי העין עובר בלאו,
56 שנאמר 'אל תלחם - אל תאכל את לחם רע עין וגו', כי האוכל
57 ממנו כמז שער - כאילו שפר מרירות בנפשו של צר העין, בן הוא
58 באבילותו, אכול ושתה יאמר צר העין קח ולבו בל עמך וגו'. רב
59 נחמן בר יצחק אמר, שהנהנה מצרי עין עובר בשני לאוין, א. אל
60 תלחם את לחם רע עין. ב. המשך הפסוק, 'ואל תתאו למטעמותיו'.
61 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין עגלה ערופה בזה אלא בשביל
62 לכפר על צרי העין. שנאמר 'וענו ואמרו - זקני העיר הקרובה אל
63 החלל, ודינו לא שפכו את הדם הזה', ומבאר המושג לקמן, ובי
64 על לבנו עלתה שוקני בית דין שופכי דמים הם, ומדוע הוצרכו
65 לומר כן. אלא כוונת דבריהם היא, שלא בא הרוג זה לדינו
66 ופטרנוהו, ולא ראינוהו והנחנוהו, ומבאר הגמרא את דברי
67 המשנה, שלא בא לדינו ופטרנוהו, היינו בלא מוונות - שעל ידי
68 כך הוצרך לחטוף ממשהו מזון, והלה הרגו, ולא ראינוהו והנחנוהו,
69 היינו בלא לוייה - מבלי חבורה שילך עמם, וממשיך הפסוק 'כפר
70 לעמך ישראל', שאם יש איזה צר עין שפטר אותו ללא מזון, בית דין
71 מביאים עגלה זו לכפרה עליו.
72 הגמרא חזרת לדון בהלכות נשיאת כפים, אמר אדא אמר רבי
73 שמלאי, בית הכנסת שכולה כהנים, בולין עולין לדוכן. מבאר
74 הגמרא, למי מקריבין כהנים אלו, אמר רבי יודא, שמבכרים הם
75 לאחיהם ששדודות. מקשה הגמרא, איני - וכי אלו שבשדות
76 מתבכרים, והתני אבא בריה דרב מנימין בר חיאיא, העם שאחורי
77 הכהנים אינן בכלל ברכה - משום שאין הכהנים יכולים לראותם,
78 וכל שכן אלו שבשדות. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא - העם
79 שבשדות הם בכלל ברכה משום דאניסי - שטורדים במלאכתם
80 ואינם יכולים לבוא, והא - העם שאחורי הכהנים אינם בכלל ברכה
81 משום דלא אניסי בכך, שיכולים הם לבוא לפני הכהנים ולהתברך
82 כדין, ומתוך שאינם עושים כן מראים הם שאין הברכה חשובה
83 בעיניהם, ולכן אינם מתבכרים.
84 מקשה הגמרא על דברי רב אדא, והתני רב שימי מבירתא
85 דשיחור, בית הכנסת שכולה כהנים מקצתן עולין לדוכן,
86 ומקצתן אינם עולים אלא עונין אמן אחר ברכת העולים, ואילו רב
87 אדא אמר שכולם עולים לדוכן. מתרצת הגמרא לא קשיא, הא -
88 בביתא מדובר שיש יותר מעשרה כהנים, דאשתירי בי עשרה
89 מלבד אלו שעולים לדוכן, ובאופן זה עדיף שיעלו מקצתם והנותרים
90 יענו אמן, הא - רב אדא דיבר באופן שיש עשרה בצמצום, שאם
91 יעלו מקצתם לדוכן נמצא דלא אישתירי בי עשרה שיענו אמן,
92 ופחות מעשרה אינם חשובים לענות אמן, ולכן עדיף שכולם יעלו
93 לדוכן ויברכו את העם שבשדות.
94 גופא, תנא אבא בריה דרב מנימין בר חיאיא, העם שאחורי
95 הכהנים אינן בכלל ברכה משום שאינם אנוסים בכך. מקדימה
96 הגמרא, פשיטא שאריכי באפי גוצי - בני אדם גבוהים שעומדים
97 לפני הנמוכים לא מפסקי בינם לברכת הכהנים, שאם כן אין לדבר
98 סוף, וכן פשוט שהתיבה שלפני השליח ציבור לא מפסקא בין
99 הכהנים לעם, וגם העומדים מאחריה מתבכרים, אך יש לדרן באופן
100 שיש מתיצה בין הכהנים לעם, מאי, האם היא חוצצת ביניהם ואינם
101 מתבכרים. פושטת הגמרא תא שמע, דאמר רבי יהושע בן לוי,
102 אפילו מחיצה של ברזל אינה מפסקת בין ישראל לאביהם
103 ששמים, ואף העומדים מאחורי המחיצה מתבכרים בברכת
104 הכהנים.
105 איבעיא להו, העומדים בצדדין של הכהנים מהו, האם הם נכללים
106 בברכתם. אמר אבא בר רב אשי, תא שמע, דתנן לענין הזאה
107 מאפר פרה אדומה, שאם נתבונן המזה לחיות על כלים טמאים
108 שלפניו,

1 משלחם - משל הכהנים תהא. פוסקת הגמרא, והילכתא בנותיה
2 דאפי, שלשני כהנים קוראים 'כהנים', ולכהן יחיד אין קוראים 'כהן',
3 ולית הילכתא בנותיה דרב חסדא, אלא גם שליח ציבור ישראל
4 קורא 'כהנים'.
5 (סימן למאמרו של רבי יהושע בן לוי שבהמשך, מתאן"ה לברך"ה,
6 דוב"ן בעבוד"ה, ב"ם מכ"ה, נהנ"ה בענ"ה).
7 אמר רבי יהושע בן לוי, מנין שהקדוש ברוך הוא כביכול מתאנה
8 לברכת כהנים, שנאמר 'ושמו את שמי על בני ישראל, ואני
9 אברכם' - ונמצא שתלה ה' שימת שמו על בני ישראל בברכת
10 הכהנים, ובכך החשיבה כצורכו, ולא כצורך ישראל.
11 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שמברך ברכת כהנים מתברך,
12 ושאני מברך אין מתברך, שנאמר 'ואברכה מברכך' - שהמברך
13 את ישראל מתברך.
14 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדוכן כשקוראים
15 לו לעלות, עובר בשלשה מצוות עשה, ששלשה פעמים הזהירה
16 התורה לברך את ישראל, 'בה תברכו' 'אמור להם' 'ושמו את
17 שמי'. רב אמר, שחוששין שמא בן גרושה או בן חלוצה הוא -
18 וכזה פסול הוא, ולכן אינו עולה לדוכן. מבאר הגמרא ולא פליגי
19 רב ורבי יהושע בן לוי, הא ששמע מדברי רבי יהושע בן לוי שאינו
20 נפסל מלעלות לדוכן, מדובר דסקלין לפרקים - שעולה לדוכן בחגים
21 ובמועדים, ובכך מחזיק עצמו לכהן, הא שאמר רב שחוששים שהוא
22 בן גרושה, הוא באופן דלא סליק לדוכן אפילו לפרקים.
23 ואמר רבי יהושע בן לוי, כל כהן שאינו עולה לדוכן בעבודה -
24 קודם שסיים שליח ציבור ברכת 'רצה', שוב אינו עולה לדוכן,
25 שנאמר, 'וישא אהרן את ידיו אל העם ויברכם, ורק אחר כך וירד
26 מעשות החטאת והעולה והשולמים', ונמצא שבעוד עבודה יורד
27 בירך את העם, ויש ללמוד מכך לכל ברכת כהנים, מה לחלן -
28 ברכתו של אהרן היתה בעבודה שבמשכן, אף כאן - ברכת כהנים
29 צריכה להיות בעבודה שבתפילה. מקשה הגמרא, איני - וכי כך
30 הדין, והא רבי אמי ורבי אסי סליק - עלו לדוכן לאחר ברכת
31 עבודה. משיבה הגמרא, שרבי אמי ורבי אסי מעיקרא - בזמן ברכת
32 עבודה, הוו עקרי פריעיהו - עקרו רגליהם ללכת לדוכן, אך מקומם
33 היה רחוק מהדוכן ולכן ממא לא הוו ממוי הים - לדוכן, עד
34 לאחר ברכת עבודה. וכדתני רבי אשיעא בביתא, לא שנו שאינו
35 עולה לדוכן אלא כשלא עקר את רגליו בעבודה, אבל עקר את
36 רגליו בעבודה לעלות לדוכן, עולה גם לאחר ברכת עבודה. מביאה
37 הגמרא ראייה נוספת לחילוק זה, ותנן נמי, ששליח ציבור כזה אינו
38 עולה לדוכן גם אם הוא הכהן היחיד, מפני שחוששים שיתבלבל
39 בתפילתו, אך אם הקמתו - בטוח הוא בעצמו שנושא את כפיו
40 וחזיר לתפלתו ללא בלבול, רשאי לעלות לדוכן. ותוינן בה -
41 הקשינו על דין זה, איך יכול לעלות לדוכן, הא לא עקר - הרי לא
42 עלה לדוכן בעבודה, אלא שתירצנו שמדובר באופן דנר ממקומו
43 בעבודה פורתא - לכיוון הדוכן, ומשום כך יכול לעלות לדוכן, ואם
44 כן הלא נמי יש ליישב, שכיון דעקר רגליו פורתא בעבודה, יכול
45 לעלות.
46 ואמר רבי יהושע בן לוי, אין נותנין בום של ברכה לברך ברכת
47 המזון, אלא לטוב עין - שונא בצע וגומל חסד בממונו, שנאמר,
48 'טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל', אל תיקרי 'בורך',
49 אלא 'ברך' אחרים.
50 ואמר רבי יהושע בן לוי, מנין שאפילו העופות מבידין בצרי
51 העין, ואינם אוכלים משלהם, שנאמר על צרי העין, 'כי חנם מוזהר
52 תרשת' - שמפורים בחנים חטים על רשתם כדרך הציידים כדי
53 למשוך העופות וללכדם, בעיני כל בעל בנה" - שהעופות רואים
54 שאלו מזונות של צרי עין, ואינם רוצים לאוכלם.

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

יהיו קרש, וברכו את ה" - את הברכה שלפני ברכת כהנים.
שאלו תלמידיו את רבי אלעזר בן שמעון, במה - באיזו זכות
הארכת ימים. אמר להן, מימי לא עשיתי בית הכנסת קפנדריא
- לא קיצרתי דרכי דרך בית הכנסת. ולא פסקתי בבית המדרש
לאחר שישבו התלמידים על הארץ, שהעושה כן בהכרח מרחיב
פסיעותיו, ונראה כפוסע על ראשי עם קורש, אלא תמיד הגעתי
מוקדם או שישבתי מבחור. ולא נשאתי כפי לברכת כהנים, בלא
לברך הברכה שלפניה.
מבררת הגמרא, מאי מקרב הכהן לפני הברכת כהנים, אמר רבי
וירא אמר רב חסדא, שמברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן,
וצונו לברך את עמו ישראל באהבה. עוד מבררת הגמרא, כי עקר
ברעיה - כשהכהן עוקר רגליו ב'רצה' לעלות לדוכן, ופניו מופנות
לתיבה, מאי אמר. ומבאר הגמרא, שהכהן אומר אז, 'יהי רצון
מלפניך ה' אלהינו, שתתא ברכה זו שצויתנו לברך את עמך
ישראל, לא יהא בך מכשול ועון'. עוד מבררת הגמרא, וכי מהדר
אפיה מצבורא - כשמחזיר הכהן פניו לתיבה לאחר שגמר לברך
את העם, מאי אמר. אדרביה - הולכו רב חסדא לרב עוקבא
במבואות העיר, ודרש רב עוקבא, שהכהן אומר אז, 'רבנו של
עולם, עשינו מה שצויתנו לברך את ישראל, אף אתה עשה
עמנו

והיה בטעות על כלים טמאים שעמדו לאחרי, או שהתכוין להזות
על כלים שלאחרי, והיה בטעות על כלים שלפניו, הדין הוא
שהזאתו פסולה, משום שהזוהא צריכה להיות בכוונה לטהר. אך
אם התכוין להזות על כלים שלפניו, והיה בטעות על כלים שבצדדין
שפניו - לפניו באלכסון, הזאתו בשרה, משום שהצדדים שלפניו
הם בכלל כוונתו. ויש לפשוט מכך את הספק לענין ברכת כהנים,
שהעומדים בצדדים שלפני הכהנים דינם כעומדים לפניו
ומתברכים, אך העומדים בצדדים שאחוריהם אינם מתברכים,
למרות שאינם אחוריהם ממש.
אמר רבא בר רב הונא, בין שנפתח ספר תורה והתחילו לקרוא
בו קריאת התורה, אסור לספר ולדבר אפילו בדרך הלכה, שנאמר
'וכפתחו' וכשפתח עזרא את הספר והתחיל לקרוא בתורה, עמדו
כל העם. ואין לפרש לשון 'עמידה' אלא מלשון שתיקה - שהעם
שתקו, שנאמר 'והחלתי' המתנתי לשמוע דבריהם, עד שראיתי
כי לא ידברו בי עמדו מלדבר לא ענו עוד' - הרי שעמידה היא
מלשון שתיקה. רבי וירא אמר בשם רב חסדא, שיש ללמוד שאסור
לדבר בשעת קריאת התורה מהא - מפסוק זה, 'ואוני כל העם אל
ספר התורה'.
הגמרא חוזרת לדון בהלכות ברכת כהנים, ואמר רבי יהושע בן לוי,
כל כהן שלא נטל ידיו לפני עלייתו לדוכן, לא ישא את כפיו,
שנאמר, 'שאי ידיכם לברכת כהנים, רק לאחר שתטלו אותם והם

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' ב

ומקשיית הגמרא יש להוכיח דבר אחר, אמר רב מרי, שמע מינה
ממה שאמרה הגמרא שזא ריבוי הובל הוא מפני שחולי מעים הם,
שהא מאן דנפיש ויבליה - אדם אשר צרכיו מרובים, דבר זה מעיד
שחולי מעיים הוא - שהוא חולה מעיים. ומוסיפה הגמרא למאי
נפקא מינה - מה תועיל לו ידיעתו שהוא חולה מעיים, עונה
הגמרא, כדי שליטת בנפשיה ויבקש תרופה למחלתו, טרם תחמיר
מאד.
עוד מצינו שנחלקו בבאור הפסוק 'דאנה בלב איש ישחנה', שרבי
אמי ורבי אסי נחלקו מה כוונת הפסוק, וכיצד יפתור את דאגתו.
חד אמר שהדרך לפתור את הדאגה, הוא על ידי שישחנה מדעתו
- שייח דעתו הימנה. וחד אמר שהדרך להיפטר מהדאגה, היא על
ידי שישחנה לאחרים וחבירו יתן לו עצה על דאגתו.
שנינו במשנה, ואיתם היוצאים למלחמה אי איתם בן אלא מובטח
לכם נצחונכם, 'כי ה' אלהיכם ההולך עמכם להלחם לכם' זה מחנה
ארון ב'. שואלת הגמרא, וכל בן למה - מפני מה נקטה התורה
את הלשון 'כי ה' וכו' הולך עמכם, בלשון הליכה, ולא נאמר 'כי ה'
אלקיכם עמכם. עונה הגמרא, מפני שהשם וכל כינויו לוחות
הברית, שבהם כתוב את שם ה' ואת הכינוי 'אלוקיך' היו

חד אמר, 'שופך' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בספר שמואל
'שופך' מפני ששש - מבנה גופו היה גבוה בשופך. וחד אמר,
'שופך' שמו האמיתי, ולמה נקרא שמו בדברי הימים 'שופך', מפני
שכל הרואה אותו נשפך לפניו בקריתו - שהיה שופך דמים רבים.
כמו כן, מצינו שנחלקו רב ושמואל לגבי דרשת הפסוק האמור בבבא
לגבי חילות נבוכדנאצר. נאמר עליהם 'אשפתו בקרב פתוח בולם
גבורים'. ובביאור מקרא זה נחלקו רב ושמואל, ואמר לה שנחלקו
בוה רבי אמי ורבי אסי, חד אמר שהלשון 'אשפתו' הנאמר בפסוק
מלמד שבשעה שזוהרין חץ הורגים אנשים רבים ועושים אשפתות
אשפתות ערימות רבות של חללים מוחמת זריקת החץ, וללמוד
שגיבורים היו. ושם אמר שלא היו גיבורים, ומה שהרגו רבים כל
כך, זה מפני שאופניו בקרב היו, כלומר, מומחים ובעלי תכסיסים,
ולא גיבורים. תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים' שגם היו
גיבורים. וחד אמר, שהטעם שנקט המקרא לשון 'אשפתו', הוא כדי
לרמו שבשעה שעושים צורכייה מתוך שאוכלים הרבה מחמת
גבורתם עושים אשפתות אשפתות ערימות רבות של וכל
מצרכיהם. ללמוד שגיבורים הם. ושם אמר תאמר שאינם גיבורים,
וריבוי הובל הוא מפני שחולי מעיים הם ואינו מחמת גבורה,
תלמוד לומר המשך הפסוק 'בולם גבורים'.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שלשי עמוד ב

גמרא
שנינו במשנה הקודמת, שאלמנה שהחילה אפילו כל שהוא המכר
בטל, וכאן שנינו, שבבית דין עד שתות המכר קיים. הגמרא דנה
מה הדין בשליח.
איבעיא להו, שלח למכירה שמכר בזול, דינו במאן, האם כאלמנה
שבטעות כל שהוא המכר בטל, או כדיינים לדעת חכמים שעד
שתות המכר קיים.

בן גמליאל אומר מקבץ קיים, שאם בן שהמכר בטל, מה בך בית דין
יפה מכל אדם שמוכר קרקע. אבל אם אחר השומא עשו אגרת
בקורת ביניהן - הכריזו שהקרקע עומדת למכירה וכל הרוצה יבא
ויקנה, אפילו מכרו שנה מנה במאיתם, שהוא כפול ממחירה. או
שנה מאיתם במנה, שהוא חצי ממחירה. מקבץ קיים. שמואחר ועשו
הכרזה, אין כאן אונאה, שהרי אנשים רבים ביקרו את נכונות
השומא.

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד א

רש"י

תוספות

- 1 והנה לאחריו. ואף שם היו בלים הצריכין הנזאה: הוֹאֵתוּ פְסוּלָה. דְּבָעִינָן כֹּהֵן לְהַזְרִיחַ.
2 כְּדִכְתִּיב (מִלֵּקִי יט) וְהָנָה הַשְּׂחֹרָה עַל הַשָּׂמָא, שִׁיחָא מִתְכַּן לֵה: עַל הַצִּדִּין שֶׁבִּפְנֵי. צִדִּין
3 שִׁישׁ מִמֶּנּוּ וְלֵהָלֵן וְלֹא צִדִּין שִׁשְׁנֵי מִמֶּנּוּ וְלֵאחֹר, וְהָיָה נִמְי הָעוֹמְדִין בְּצִדִּין שֶׁל כֹּהֵן
4 הֵימְנוּ וְלֵהָלֵן בְּכָלל בְּרָכָה הֵן דְּכִלְפִּינוּ דְּמִי, אָבָל שֶׁל אַחֵר הֵימְנוּ אַע"פ שֶׁאֵינָן אֲחֵרִיתָן
5 מִמֶּשׁ בְּלֵאחֲרֵיו דְּמִי: וּבִפְתָחוֹ. וּבִשְׁהִתְחִיל.
6 וּבִצְרָא בְּתִיב: עֲמִידוֹ. שֶׁתִּקֵּי: שְׁלֵא נִטְלָ דִּי. לִפְנֵי
7 עֲלוֹתוֹ לְדוֹכֵן: בְּפֶה הָאֲרֵכָה יָמִים. אִיזוּה זְכוּת
8 בְּיָדָהּ שֶׁהָאֲרֵכָה יָמִים: כְּפִנְדִּיא. לְקַצֵּר דְּרַכּוֹ מִרְחֵב
9 בְּחִינָה כְּנֶסֶת בְּפֶתַח זֶה וְלִצְחֹן מִפְּנֵי. וְלִשְׁחֹן
10 כְּפִנְדִּיא מִפְּרֵשׁ בְּבִרְכּוֹת (דף סג:) אֲדַמְקִיפָא
11 אֲדָרִי אֵינִיל בְּהָא, עַד שֶׁאֵינָן מִקְוֵי סָבִיב הַשְּׂחֹרָה
12 הִלְלוּ אֲנִינָה בְּזֶה וְאֶקְצֵר דְּרַכּוֹ. וְדָרִי שְׂחֹרָה בְּתִיב:
13 וְלֹא פִסְקֵתִי עַל רֵאשִׁי עִם קֹדֶשׁ. שְׁהָיָה יוֹשְׁבִים
14 הַתְּלִמִּידִין בְּבֵית הַמִּדְרָשׁ עַל גְּבִי קִרְקַע, וְהַמְהַלֵּךְ
15 בִּינְיָהֶם כְּשֶׁהָיָה יוֹשְׁבִין וְנִכְנֵס לִישֵׁב בְּמִקְוֶמוֹ מִרְחֵב
16 פְּסִיעוֹתָיו בְּעַל כִּרְחוֹ, וְהָיָה לִצְחֹן מִפְּנֵי וְאֵינִיל
17 וְנִרְאָה כְּמִפְּנֵי עַל רֵאשִׁיהֶם, לְפִיכָךְ צִרִיד
18 לְהִקְדִּים אוֹ יֵשֵׁב לוֹ מִבְּחוּר: וְלֹא נִשְׂאִיתִי כְּפִי
19 לְבָרִי. שֶׁבָּהֶן הָיָה: בְּלֹא בְּרָכָה. בְּרָכָה דִּמְפָּרֶשׁ
20 וְאֵינִיל מֵאִי מִבְּרָכָה: וְכִי עָקֵר בְּרַעֲיָה. עֲבוּבָה
21 לְמִיטָה וְהָיָה מִחוּרֵי פָנָיו כְּלָפִי תְּהֵא מֵאִי אָמֵר
22 וְכִי מְהֵרָא אִפִּיהַ מִצְבּוּרָא. כְּשֶׁנִּגְמַר בְּרִכּוֹתֵי
23 מִחוּרֵי פָנָיו לְצַד הַתְּהֵא עַד שֶׁיִּגְמַר שְׁלִיחַ צְבוּר
24 הַמִּבְרָךְ אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל בְּשִׁלּוֹם:
17 אֶת עַמּוֹ יִשְׂרָאֵל, לֹא יֵהָא בְּהַ מְכֻשׁוֹל וְעוֹן. וְכִי מְהֵרָא אִפִּיהַ מִצְבּוּרָא, מֵאִי אָמֵר? אֲדַפְּרִיהַ
18 רַב חֲסִידָא לְרַב עֻקְבָּא, וְדָרֶשׁ "דְּבוֹנוּ שֶׁל עוֹלָם! עֲשִׂינוּ מַה שְּׁעוֹרָתָ עֲלֵינוּ, עֲשֵׂה עִמָּנוּ
מַה
- רב ששת הוה מהדר אפיה וגריס אמר אינוו בדידו ואנן בדין ומצינו למימר דמהדר אפיה שאני אי נמי רב ששת שאני משום דהוה פטור מקריאה משום דהוה דברים שבתבא אי אתה רשאי לאומרו על פה וכיון דפטור מקריאה אפילו בשעת שמיעה היה יכול לעסוק בדבר הלכה והיינו דקאמר אנן בדין כגון דברי הלכה (כגון) דברים דעל פה ואינוו בדידו דברים שבתבא מידו מסתברא כפירוש ר"ח דפי' התם דוקא רב ששת ויציא בו דתורתו אומנטו אבל האידנא כרבא סבירא לן דאמר רבא כיון שנפתח ס"ת וכו' והאי דהוה מהדר אפי' י"ל דלא הוה אורחא דמילתא לאיעסוק בדבר הלכה באנפי ציבורא בעוד שחן עסוקין בשמיעת התורה:
- בל** כהן שלא נטל ידיו. פירש רש"י אמר לי רבי אם נטל ידיו שחרית ונטהר כהן אינו צריך ליטול ידיו כשעולה לדוכן ובמדומה שהועתק מהגהת תלמיד שהרי אין לשון משמע כך דפירש שלא נטל ידיו לפני עולות לדוכן משמע ממש סמוך ועוד דמייתי גמרא קרא שאו ידיכם קדש וברכו משמע תיכף לנטילת ידים ברכת כהנים דמשמע ליה השתא דברברכת כהנים משמעי קרא דהיא בנשיאות ידים ומשמע בירושלמי פ"ח דברכות דברברכה דמשמעי קרא בעינן נטילת ידים סמוך לה דמייתי לה התם אברכת המזון והכי איתא שלשה תכיפות הן תיכף לסמיכה שחיטה שנאמר וסמן ושחט תיכף לנטילת ידים ברכה שנא' שאו ידיכם וברכו תיכף לנאולה תפלה שנא' ידיו לרצון אמרי פי וגו' ובתיב בתריה יענך ה' ציוס ברוך ובפי' כיצד מברכין (נלוט סג:) משמע דהוהא ברכה איירי בברכת המזון מידו שמעינן מינה דבעינן תיכף נטילת ידים בברכה דמשמעי ביה קרא והכא מייתי' לה אברכת כהנים ועוד אי מיירי הכא בשלא נטל ידיו בשחרית אמאי נקט כהן לנשיאות כפיס תיפוק ליה משום דברי תורה שצריך ליטול ידיו כדאמרי' בפ"ק דברכות (דף י"ג:) ובפ"ב (ס"ג י"ג:) אמר רבי חייה בר רב אשי זמנן סגינן הוה קאימנן קמיה דרב לתניי לן פירקא בספרא דבי רב ומקדים וקאי ומשי' ידיה ומברך ומנח תפילין והדר אמר לן ואמר נמי התם דבעי לאהורי' בתר מיא לנטי' לק"ש מיל ומה לי ק"ש ומה לי ברכת כהנים אי משום דצריך ברכה לפני' הכא נמי צריך ברכה לפני' כדאמר לקמן להכי מסתבר דהכא בנטילת ידים תיכף לברכה מיירי ושיעור תכיפה איכא למישמע מתכיפת סמיכה לשחיטה דאמרי' בפ' כל הפסולין (נחזיס ג:) כל הסמיכות שהיו שם קורא אני בהם תיכף לסמיכה שחיטה חוץ מזו שהיתה בשער נקוד שאין מצויר יכול ליכנס שם אלמא כרי מהלך משער נקוד עד בית המטבחים לא חשיבה תכיפה ובמסכת מדות (פ"ה מ"ח) משמע דלא הוי טפי מעשרים וששים אמה מקום דריסת רגלי ישראל מקום דריסת רגלי הכהנים שכל אחד היו י"א אמה:
- וכי** מהדר אפיה מצבורא מאי אמר. סדר נשיאת כפים מפי' רבינו שלמה עוקר רגליו בעבודה ממקומו ובא לפני התיבה ומתפלל ידי רצון שתהא ברכה זו וכו' ומאריך בה עד שיאמרו אמנן של הודאה מפי' הצבור וקורא כהנים אם שנים הם ואם אחד אינו קורא ש"צ והוא מחזור פניו מאליו כדאביי דאמר לעיל לאחד אינו קורא וכשכלה דבור מחזקרא מברכין אשר קדשנו בו' ואחר כך מתחילין בברכה ובשכלה אמנן אחרון מפי' צבור הן מחזירין וכופפין קשרי אצבעותיהן את רצון ושליח צבור מתחיל שים שלום והכהנים יתפללו רבונו של עולם עשינו מה שגזרת וכו' ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפי' שליח צבור עוקרין רגליהן והולכין לון. בשאלות פרשת ויחך קרח כהן שעבר עבודת כוכבים לא ישא את כפיו דרע מהזוג את הנפש דאמרין בפ' אין עומדין (נלוט סג:) כהן שהרג את הנפש לא ישא את כפיו ורבינו גרשום מאור הגולה השיב בתשובותיו דנשא כפיו וקורא ראשון בתורה ודיון דחור בתשובה חזר לקדושתו דהנן בסוף מסכת מנחות (דף קט.) אך לא יעלו כהני הכמות אל מזבח ה' בירושלים כי אם אכלו מצות בתוך ארציהם והרי הן כבעלי מומין שחולקין ואוכלין וכשם שבעלי מומין נושאין את כפיהם וקורא ראשון בתורה ואף זה שאם לא תאמר כן נמצאת מרפה ידיהן של בעלי תשובה שיאמרו אי לאותה ברשה אי לאותה כלמיה וימנעו מעשות תשובה ואמר ר' יוחנן כל האומר מנשה אין לו חלק לעולם הבא מרפה ידיהן של בעלי תשובה ותנא דבי רבי ישמעאל הואיל חלק זה ונעשה כהן לאלילים ארדה אבן אחר הנופל וכו' וזע"ע תוס' מנחות קט. ד"ה לא ישמשו ותוסי' תענית כו. ד"ה אי מה:

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף לט עמוד ב

תוספות

רש"י

מה שהבטחתינו. שחסיים על דעתו. ברכותיו ואני אברכם (ומקרי ו) לכוף קשרי
אצבעותיהם. שפושטין אצבעותיהם בשמברכין. ולאחר שגמרו סוגרין אגרוף שלחם
כשאר בני אדם. קשרי אצבע הם החליות שפושטין פניהם: אין הקורא. שליח
צבור שקורא בכתנים שיתחירו פניהם לברך. אמן. של ברכת הודאה. דבור. כתנים: לעקור
רגליהם. מן הדוכן. אלא עומדין כפופין לפני
התבה. יש ללמוד מכאן סדר נשיאות כפים כך
הוא. עוקר רגליו בעבודה ממקומו ונא לפני
התבה ומתפלל ויהי רצון שתהא ברכה כי
כדלעיל. ומאריך בה עד שתכלה אמן של
הודאה מפי צבור. ושליח צבור קורא בכתנים
אם שנים הם, ואם יחיד הוא אינו קורא והוא
מחזיר פניו מאחורי דאמר לעיל (דף נה)
לא אין קורא בכתנים. וכשיוכלה והודבור מפי
והקורא מברך אשר קדשנו כי ואח"כ מתחילין
בברכה. וכשכלה אמן אחרון מפי צבור הן
מחזירין פניהם ונפושין קשריהם אם רוצים.
ושליח צבור מתחיל שים שלום והכתנים
מתפללין רבש"ע עשנו מה שזקוק עלינו כו'.
ומאריך בה עד שתכלה ברכה מפי שליח
צבור ושקורא רגליהם וחולצין להם: עד שיכלה
אמן. של ברכת התורה. וכל הני משום דתרי
קלי לא משתמעין עד שתכלה ס"ת. במשפחותיו.
כדי שלא יהו הגוללים טרודים מלשמוע
הפטרה מפי המפטיר: להפשיט את התבה
בצבור. כל זמן שהצבור בבכיה. שהיה דרכם
להביא ס"ת מבית אחר שמשמרו בו לבית
הכנסת. ופורסין בגדים נאים סביב התבה
ומניחין אותה בתוכה. וכשיצאין משם נוטלין
ס"ת לחולציה לבית המשמרו בו לא יפשיטו
הבגדים מן התבה בפני הצבור. שטרם צבור
לעבב שם עם ס"ת. אלא מולין ס"ת לביתו
ומניחו והעם יוצאים אחריו ואח"כ הוא בא
ומפשיט את התבה: איבא פתחא אחרניא.
משגל ס"ת לצאת דרך פתחו. הרוצה לצאת
בפתח אחר יוצא. ואפי' לא יצא ס"ת. ליבא
פתחא אחרניא. נכון שיצא ס"ת תחלה ולא
יצא האדם בפתח לפני ס"ת. בר אהינא אסברה
לי. חכם ששמו בר אהינא אסברה לי. הביני
שגמו של דבר: העם מה הם אומרים. שראו
מסבירי פנים ומודים לפניו על ברכותיו
להראות שהן נוחות להן: ברכו ה' מלאכיו.
ברכו ה' כל צבאיו. ברכו ה' כל מעשיו. שלש
מקראות הן כנגד ג' ברכות: במוספי דשבתא.
שהוא נשיאת כפים תרש שאינו בחל צריך
לחדש את דברי העם: ברוך ה' מציון. אינו
באותו מקומו. והינו דקא פריך ונימא לברכה ה'
מציון דכתיב בהוא ענגא: במנחתא דתעניתא.
שנשואין בו פנים. מה שאין כן בשאר מנחות
משום שכרות בדאמרין במסכת תענית בפ'
בתרא (דף טז):

בחוברת

עד שיכלה אמן מפי הצבור. פירש ר"י אע"ג דאמרין בפרק שלשה שאכלו (בכזות ק)
(מ). אין הברצ רשאי לבצוע עד שיכלה אמן מפי הענין ואמר רב חסדא מפי רוב
הענין דכל העונה אמן יותר מדאי אינו אלא טועה מידו לענין ברכת כתנים כיון דמשום
לשמוע הוא לא משתמע כל זמן שענין דהוה ליה תרי קלי קולות הענין וקול כתנים
המברכים ולא משתמע ואי תקשי לדברי הרב

א"כ לא ישאו שנים כפיהם דהא אמרין בפ"ג
דמגילה (דף נה) בתורה אחד קורא ואחד מותרם
וקתני סיפא דאפי' שנים בנביא אין קורין וטעמא
מפרש בירושלמי דפרק אין עומדין משום שאין
שני קולות נכנסין באוזן אחד ואנן אומרים לעיל
לשנים קורא כתנים אלא מאי אית לך למימר
ברכות אידי דחביבי ליה יהבו דעתיהו
ומשתמע תרי קלי בדאמר גבי מגילה קראה
שנים יצא גבי אמן נמי יהבי דעתיהו ולשתמע
תרי קלי תריין דלא דמו תרי קלי וקורין דבר
אחד לתרי קלי שקורין שני דברים כגון אמן והני
ברכות כדתנן בפרק ראדוה ב"ד (דף כז) שופר
של ר"ה של יעל פשוט ופיו מצופה חב ובי'
חצוצרות משתי דרודי שמצות היום בשופר
ופריך בגמ' (ס"ט) ותרי קלי מי משתמע והתניא
זכור ושמור בדיבור אחד נאמרו מה שאין הפה
יכול לדבר ומה שאין האוזן יכול לשמוע ע"כ
היבא דהקולות משונות כגון קול אחד זכור
והשני שמור אין האוזן יכולה לשמוע כלל וקול
שופר וקול חצוצרות י"ל דאין משונות להכי מסיק
התם דמשתמע אידי דחביבי א"י נמי בעי
דלשמעי נמי הברכה הני דמאריך באמן אע"פ
שטועין וכל שעה שהן בעצמן עונין אין שומעין
קול חבריהם ותפוס לשון אחרון דהא מסיק התם
תרי קלי מחד גברא לא משתמע כגון זכור
ושמור מפי הגבורה מתרי גברי משתמע משמע
אפי' דומיא דזכור ושמור אידי דחביבי וקול
שופר וקול חצוצרות תרי קלי משונות זה מזה
דומיא דזכור ושמור ומשתמע אידי דחביבי:

במנחתא דתעניתא מאי אמרי. אע"ג
דפסקין בפ' בשלשה פרקים
(תענית ד' טז) בר' יוסי דאמר ליבא נשיאות כפים
במנחתא דתעניתא משום דשכיח שכרות ואתי
לאחלוף בשאר יומי י"ל הכא אליבא סתמא
דמתני' דהתם בעי דקתני ד' פעמים ביום אי נמי
אפי' לר' יוסי בדאמר התם מאחר דק"ל בר' יוסי
האינא מיט פרסי כהני ידיהו במנחתא
דתעניתא כיון דסמוך לשקיעת החמה קפסי
בתפלה כתפלת נעילה דמי.

אם ענינו ענו בנא. א"ת הני פסוקים דמנחתא
מאי הסברת פנים איבא בהו י"ל משום
דהיו מתענין על הצרה שלא תבא על הצבור
ואמר בפ"ק דתענית (דף יב) ובפ' בתרא דמגילה
(דף טז) דבריעא בתרא דיומא בעי רחמי דהיינו
ממנחה ואילך דברכיה (פס"ט) ואני יושב
משומם עד מנחת הערב ובמנחת הערב קמתי
מתענית ובקרי בגדי ומעילי ואברע על ברכי
ואפרוש כפי אל ה' אלקים הלכך התירו למבועי
רחמי בעידנא דפרסי ידיהו דעת רצון הוא וענו
ציבורא אמן כדמשמע בפ' הוראה (בכזות טז) האי
מאן דחוי חלמא ולא ידע מאי חוי ליקו קמי
כהני בעידנא דפרסי ידיהו ולמא רבון
העולמים חלום חלמתי וכו':

בנעילה

ענינא? אמר יהודה בריה דר' שמעון בן פוי: מתוך שהתחיל בברכותיו של הקדוש ברוך
הוא, מסיים בברכותיו של הקדוש ברוך הוא. במנחתא דתעניתא, מאי אמרי? אמר רב
אחא בר יעקב: "אם עונינו ענו כנו ה' עשה למען שמך" "מקוה ישראל מושיעו בעת
צרה למֶה תהיה פגר בארץ" וגו' "למה תהיה פאיש נדהם בגבור לא יוכל להושיע" וגו'
בנעילה

ביאורים למסכת סוטה דף לט עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, שאשר מצניעים הספר
תורה בבית אחר, אין הצבור רשאים לצאת מבית הכנסת אפילו דרך
פתח אחר, עד שיגמול ספר תורה מהבימה, ויניח במקומו. ושמואל
אמר שאינם רשאים לצאת עד שיצא הספר תורה משם, ולא רק עד
שינטל הספר תורה. ולא פליגי, הא שאמר רבי יהושע בן לוי הוא
באופן דאיכא פיתחא אחרניא לבית הכנסת, שאז מותר לצאת דרך
הפתח השני לפני הספר תורה, משעה שניטל הספר תורה כדי
להוציאו. הא שאמר שמואל הוא באופן דליכא פיתחא אחרניא
לבית הכנסת, ואין לצאת לפני הספר תורה מאותו פתח שעתידי
לצאת בו, ולכן צריך להמתין עד שיצא. אמר רבא, החכם ששמו בר
אחינא אסברה לי - הסביר לי שמקור דינו של שמואל הוא מהפסוק
"אחרי ה' אלהיכם תלכו", שלומדים מכך יש ללכת אחרי הספר
תורה וללכותו, ולא לצאת לפניו.
מבררת הגמרא, בן מן שהכהנים מכריזים את העם, מה הן -
המתברכים אומרים כדי להודות לה' על ברכתו, ולהראות
ששמחים בהם. אמר רבי וירא אמר רב חסדא, אומרים הם שלושה
פסוקים כנגד שלושת הברכות, א. "ברכו ה' מלאכיו, גבורי כח
עושי דברו לשמוע בקול דברו וגו'". ב. "ברכו ה' כל צבאיו,
משרתיו עושי רצונו". ג. "ברכו ה' כל מעשיו בכל מקומות
ממשלתו, ברכי נפשי את ה'".
מבררת הגמרא, במוספי דשבתא - בתפילת מוסף בשבת, שיש בה
נשיאת כפים חדשה שאינה נוהגת בחול, מה הן - המתברכים
מחדשים ואומרים על נשיאת כפים זו. אמר רבי אסי שאומרים הם
שלושה פסוקים אלו, א. "שיר המעלות, הנה ברכו את ה' כל עבדי
ה' העומדים בבית ה' כלילות וגו'". ב. "שאו יריכם קדש בברכת
כהנים, וברכו את ה'". ג. "ברוך ה' מציון שובן ירושלים הללויה".
שואלת הגמרא, מדוע הביאו פסוק שלישי ממקום אחר, וליכא נמי
במקום הפסוק השלישי, "ברוך ה' מציון" דכתיב בההוא עניינא
- שנאמר כהמשך לשני הפסוקים הראשונים. אמר יהודה בריה
דרבי שמעון בן פוי, מתוך שהתחיל בפסוקים הראשונים
בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, מסיים בפסוק "ברוך ה' מציון"
שעוסק בברכותיו של הקדוש ברוך הוא, ואילו הפסוק "ברוך ה'
מציון" אינו ברכה לקדוש ברוך הוא, אלא לישראל.
מבררת הגמרא, בנשיאת כפים שמברכים הכהנים את העם
במנחתא דתעניתא - במנחה בתענית ציבור, מאי אמרי
המתברכים. אמר רב אחא בר יעקב, אומרים שלושת פסוקי רחמים
אלו, בשעת ברכת כהנים שהיא עת רצון, א. "אם עונינו ענו כנו ה'
עשה למען שמך". ב. "מקנה ישראל מושיעו בעת צרה, למה
תהיה כנר בארץ וכאורח נטה ללך וגו'". ג. "למה תהיה כאיש
נדהם, כגבור לא יוכל להושיע, ואתה בקרבנו ה' ושמן עלינו
נקרא, אל תנחנו וגו'".

מה שהבטחתינו - שתסכים לברכתנו, ומסיימים בפסוק, "השקיפה
ממעון קדשך מן השמים וגו' וברך את עמך את ישראל, ואת
האדמה אשר נתת לנו, כאשר נשבעת לאבותינו ארץ זבת חלב
ודבש".
אמר רב חסדא, אין הכהנים, שידיהם פרוסות, ופושטין
אצבעותיהם בשעת ברכת כהנים רשאים לבזבז קישורי אצבעותיהן
כשאר בני אדם, עד שיחזרו - שיוסבו פניהם מן הצבור. ועוד
אמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין השליח ציבור תקורא לכהנים
לברך רשאי לקרות להם 'כהנים', עד שיכלה קול עניית 'אמן' של
ברכת 'הטוב שמך' מפי הצבור, משום ששני קולות אינם נשמעים
כאחת. ואין הכהנים רשאים להתחיל בברכה שלפני ברכת כהנים,
עד שיכלה דיבור 'כהנים' מפי החזן תקורא אותו. ואין הצבור
רשאים לענות 'אמן' על ברכות הכהנים, עד שתכלה ברכה מפי
הכהנים. ואין הכהנים רשאים להתחיל בכרכה אחרת מברכת
כהנים, עד שיכלה 'אמן' מפי הצבור.
ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הכהנים רשאים להתחיל
פניהם מן הצבור לאחר ברכתם, ולסובב פניהם למזרח, עד שיתחיל
שליח צבור ב'שים שלום', ואין רשאים לעקור רגליהם מן הדוכן
ולילך למקומם, עד שיגמול השליח צבור ברכת 'שים שלום'.
ואמר רבי וירא אמר רב חסדא, אין הצבור רשאים לענות אמן
על ברכת הקורא בתורה, עד שתכלה הברכה מפי הקורא. ואין
תקורא רשאי להתחיל לקרות בתורה, עד שיכלה קול עניית 'אמן'
על ברכתו, מפי הצבור. ואין המתרגם את הפסוקים רשאי להתחיל
בתרגום, עד שיכלה הפסוק מפי הקורא. ואין תקורא רשאי
להתחיל בפסוק אחר, עד שיכלה התרגום מפי המתרגם.
אמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, המפטר בנביא צריך
שיקרא בתורה תחילה - מפני כבוד התורה, להראות שהיא
עיקרית. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין המפטר
רשאי להתחיל להפטר בנביא, עד שיגמול ספר תורה ויברך
בפרוכתו, כדי שיוכלו הגוללים לשמוע ההפטרה, ולא יהיו טרודים
בגלילה.
בזמן הגמרא נהגו לשמור הספר תורה בבית אחר ולהביאו משם
לבית הכנסת, ולפני הקריאה היו פורסים בגדים נאים על התיבה,
ומניחים את הספר תורה עליהם, ואחר הקריאה היו מסירים מהתיבה
את הבגדים הללו. ואמר רבי תנחום אמר רבי יהושע בן לוי, אין
שליח צבור שסיים את הקריאה ונטל את הספר תורה להצניעו
בבית אחר. רשאי להפשיט את התיבה בצבור - כל זמן שהציבור
בבית הכנסת, אלא מליך ספר תורה בלויי הציבור ומניחו בבית
המיוחד לו, ואחר כך חזר לבית הכנסת ומפשיט את התיבה, ודין זה
הוא מפני כבוד הצבור - שאין להטריחם להתעכב בבית הכנסת
עם הספר תורה.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום ראשון עמוד א

אלא בבית דין מומחים, מפני שאין לה זכות לגבות מוזנות, וכל
שאין לה מוזנות, לא תמכור אלא בבית דין מומחים.

גמרא
הגמרא מבררת את טעמם של חכמים: בשלמא אלמנה מן הנשואין
התירו לה למכור שלא בבית דין, משום מונוי - שלא תצטרך
להמתין למונותיה,

במשנתנו יתבאר מתי הקילו לאלמנה למכור מקרקעות בעלה
שלא בבית דין.
אלמנה בין מן האירוסין - שמת הארוס לאחר שהתארסה, שיש לה
כתובה ואין לה מוזנות, בין מן הנשואין - שמת בעלה אחר
שנשאה, שיש לה אף מוזנות, כשמוכרת מנכסי בעלה מה שחייב
לה, מוכרת אף שלא בפני בית דין מומחים. אלו דברי חכמים. רבי
שמעון אומר, אלמנה מן הנשואין, שיש לה אף מוזנות, מוכרת
למוזנות שלא בפני בית דין מומחים, שתקנו חכמים שלא תצטרך
לישב ולהתענות עד שידקדקו בית דין למכור את הקרקעות. אבל
אלמנה מן האירוסין, שיש לה רק כתובה, לא תמכור לכתובתה

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

מבררת הגמרא, בנעילה דיומא דכיפורי כשהכהנים נושאים כפיהם, מאי אמר הציבור. אמר מר זוטרא, ואמרי לה במתניתא תנא, שאומרים שלשת פסוקים אלו, א. "הנה כי כן יכרד נכר ירא ה'". ב. "יכרדך ה' מציון ויראה כבוד ירושלים כל ימי חייך". ג. "וראה בנים לבניך שלום על ישראל".

מבררת הגמרא, היכן - באיזה שלב בברכת כהנים, הציבור אומרין לכל הפסוקים הללו. רב יוסף אמר, שאומרים פסוקים אלו בין כל ברכה וברכה מברכת כהנים. ורב ששת אמר, שאומרים פסוקים אלו בתפילות השם שמזכירים הכהנים. עוד מבררת הגמרא, באיזה אופן מזכירים את שלושת הפסוקים, פליגי בה רב מרי ורב זביד, חד מהם אמר, פסוקא לקבל פסוקא - על כל פסוק שאומרים הכהנים, מזכיר הציבור פסוק אחד משלושת הפסוקים. וחד אמר, אכל פסוקא שאומרים הכהנים, אמר להו לבוללו - אומר הציבור את כל שלושת הפסוקים.

אמר רבי חייא בר אבא, כל האומרין לפסוקים אלו בשעת ברכת כהנים שבבבולין, אינו אלא מועה, משום שלא נתקנו פסוקים אלו אלא לכבוד שם המפורש, שמזכירים הכהנים במקדש. אמר רבי חנינא בר פפא, תדע - יש סברא לכך שאין לאומרים בגבולין, דבמקדש נמי לא מיבעי למימרינהו - לא היה ראוי לאומרם, שהרי כלום יש לה עבר שמכריזין אותו שליוז אדונו, ואינו מאזין לברכת האדון, ואף בברכת כהנים שמברכים אותנו הכהנים בשם ה', עלינו להאזין ולא לומר פסוקים, אלא שבמקדש אומרים לכבוד הזכרת השם. אמר רבי אחא בר חנינא, לחלוק על רבי חייא בר אבא, תדע לה דבבבולין נמי מיבעי למימרינהו לפסוקים אלו, שהרי כלום יש עבר שמכריזין אותו בשם רבו, ואין מסביר פנים לרבו, ומראה לו שברכתו חשובה לו וחביבה עליו, ואף כאן אומרים פסוקים אלו, להראות שברכת ה' שבפי הכהנים חביבה עלינו. אמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא להו לפסוקים אלו, אך ביין דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו דלא אמר להו, אלא נמי לא אמינא להו. מביאה הגמרא מאמר נוסף של רבי אבהו, על רבי אבא דמן עכו. ואמר רבי אבהו, מריש הוה אמינא עינותא אנה - בתחילה הייתי סבור שאני עניו, ביין דחוינא ליה לרבי אבא דמן עכו, דאמר איהו למתורגמן המשמיע דבריו לרבים חד מעמא, ואמר אמוניה לציבור חד מעמא - טעם אחר משל עצמו, ולא קפיד עליו רבי אבא, אמינא שכיון שאני הייתי מקפיד על כך, אם כן לאו עינותא אנה.

מבאר הגמרא, ומאי עינותא הוה דרבי אבהו, שבגללה היה סבור מתחילה שהוא עניו, דביתיה דאמרייהו דרבי אבהו לרבייהו דרבי אבהו - אמרה אשת המתורגמן של רבי אבהו לאשתו של רבי אבהו, הא דידן - בעלי, חכם הוא כמו בעלך, ולא צריך ליה לדידה ואינו צריך לשמוע דברי בעלך כדי לדרוש, והאי דנחין וקורף עליה - ומה שמתכופף לבעלך כדי לשמוע דבריו וקם ומשמיע לציבור, יקרא בעלמא הוא דעביד ליה - הוא עושה כן משום כבודו של בעלך, שהוא חשוב בבית המלך. אולא דביתיהו של רבי אבהו ואמרה ליה לרבי אבהו דברים אלו שאמרה לה אשת מתורגמנו, אמר לה רבי אבהו לאשתו, ומאי נפקא ליה מינה - מדבריה, העיקר שמיני ומיניה יתקבלם עילא - שעל ידי שנינו מתרבה כבוד שמים. ותו - ועוד מצינו מענותותו של רבי אבהו, שאימנו רבן עליה לממניה ברישא - החליטו החכמים למנותו לראש ישיבה, ביין דחוייה רבי אבהו דמן עכו דנפיש ליה בעלי חובות, והוא צריך ללוות, אמר להו איבא רבה - ישי לכם רב גדול ממני דהיינו רבי אבא, ועליכם למנותו. ועשה כן כדי שיעשירוהו לרבי אבא, ולא יצטרך ללוות.

מביאה הגמרא מעשה נוסף מענותותו של רבי אבהו. רבי אבהו ורבי חייא בר אבא איקלעו להווא אתרא - נודמנו לאותו מקום, וכיברו בני המקום את שניהם לדרוש באותה שעה בשני בתי מדרש,

רבי אבהו דרש באנתא - בדברי אגדה הקלים להבנה, ואילו רבי חייא בר אבא דרש בשמעתא - בהלכות, שבקוה בולי עלמא לרבי חייא בר אבא, ואול לנביה דרבי אבהו לשמוע דרשתו, חלש דעתיה של רבי חייא על כך שלא רצו לשמועו. אמר ליה רבי אבהו כדי לפייסו, אמשל לה משל למה הדבר דומה, לשני בני אדם שבאים למכור בעיר, אחד מוכר אבנים טובות, ואחד מוכר מיני סידקית - כלי מלאכות נשים ועניים, כגון פלכים מחטים וצינורות, על מי רוב האנשים קופצין לקנות ממנו, וכי לא על זה שמוכר מיני סידקית - ואין זה משום מעלתו, אלא משום שמוכר דברים זולים שלכולם יש אפשרות לקנותם, אבל אבנים טובות קונים רק העשירים ואין עליהם הרבה קופצים, ואף כאן מה שבאו לשמוע אותי זה משום שדברי קלים להבנה, אך דברך חשובים יותר. והוסיף רבי אבהו לפייסו, שכל יומא הוה מלוח דרבי חייא בר אבא לרבי אבהו עד אושפזיה - עד מלוננו, משום יקרא דבי קיסר - מפני כבוד המלך שרבי אבהו היה חשוב בביתו, ואילו ההוא יומא אליוה רבי אבהו לרבי חייא בר אבא עד אושפזיה כדי לפייסו, ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה - לא התיישבה דעתו של רבי חייא מפיוסו של רבי אבהו.

מבררת הגמרא, בזמן ששליח צבור אומר ברכת מוידים, העם מה הם אומרים. אמר רב, שאומרים הם מוידים אנהו לה' אלילינו, על שאנו מוידים לה' - מוידים אנחנו לה' על שנתת בלבנו להיות דבוקים בך, ולהודות לך, ושמואל אמר שאומרים הם מוידים אנחנו לה' אלוקינו אלילי כל בשר, על שאנו מוידים לה'. רבי סימאי אומר שמוסיפים הם גם יוצרנו יוצר פראשית, לפני שאומרים על שאנו מוידים לה'. נהרדעי אמרי משמיה דרבי סימאי, שמוסיפים גם ברכות והודאות לשמך הנזיל, על שהחיייתנו וקיימתנו, לפני שאומרים על שאנו מוידים לה'. רב אחא בר יעקב בנוסף לנוסח הקודם, מסיים בה הכי, בן תחינו ותחנונו ותקצצנו, ותאסוף גליותינו לחצרות קדשה, לשמור חוקך ולעשות רצונך בלבב שלם, על שאנו מוידים לה'. אמר רב פפא, כיון שנחלקו איזה נוסח לומר, הילכך נימרינהו לבוללו - יש לומר את כל הנוסחאות.

אמר רבי יצחק, לעולם תהא אמת צבור עליה, שהרי הכהנים בשעת ברכתם, עומדים כשפניהם כלפי העם משום כבוד הציבור, ואחוריהם מופנות כלפי שכינה. רב נחמן אמר שהמקור לכך שצריך לירא מהציבור הוא מהבא, ויקם המלך דוד על רגליו, ויאמר שמעוני אחי ועמי, שהרי יש להבין אם קרא להם אחי' למה קרא להם גם עמי, ואם קרא להם עמי' למה קרא להם גם אחי'. ואמר רבי אבהו, כך אמר להם דוד לישראל, אם אתם כשרים למקום ושומעין לי, אחי וחברי אתם, ואם לאו, עמי אתם וכבושים תחת, ואני וזדה אתכם במלך, ומבואר ממה שאמר אחי וחברי אתם, שאימת הציבור על המלך אם הם כשרים.

רבן אמר שהמקור לכך שיש לירא מהציבור הוא מהבא, דאין הכהנים רשאים לעלות בסנדליהן לדוכן, והוא אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. ויש לברר מאי מעמא אין הכהנים רשאים לעלות לדוכן בסנדליהן, לא - וכי אין הטעם משום כבוד צבור, שבשעה שמגביהים ידיהם לברכת כהנים מתרוממים בגדיהם ומתגלים סנדליהם שמלאים בטיט, והוא גנאי לציבור, ולכן צריכים לחלוץ סנדליהן תחילה. אמר רב אשי, שטעם התקנה הוא לא מפני כבוד הציבור, אלא הנהו הטעם הוא, שיש לחשוש שאם יעלה עם סנדלו לדוכן, שפא נפסקה - תקרע לו רצועה בסנדלו, והציבור יתלוצץ על כך, ויתר אויל למיקמריה - ומפני הבושה ירד הכהן מהדוכן לקשור סנדלו בשעה שחבריו מברכים, ואמרי שיר מהדוכן משום שגן גרושה או בן חלוצה הוא - וחלל הוא, ודינו כזר שאינו נושא כפיו.

שנינו במשנה, ובמקדש לא היו הכהנים מפסיקים בין שלושת פסוקי ברכת כהנים, אלא היו אומרים אותם כברכה אחת כו'.

בנעילה דיומא דכיפורי מאי אמר. לא ידענא אמאי לא אמר בנעילה דתענית כי דהכא דאמר במנחתא דתעניתא דהא משמע בגמרא בפ' בשלשה פרקים (תענית כו) דתעניתא הוה נמי נעילה אבל מוסף לא הוה בהו: **כל** האומרים בגבולין אינו אלא טועה. פירש ר"י אע"ג דאמר' בפרק הוראה (ברכות נה) האי מאן דחזי חלמא וכו' דהתם משום סכנה דחזיון שמה חלום מסוכן הוא שצריך רפואה דהא אפילו בשבת התירו להתענות תענית חלום. פירש ר"ח הני כולוה רבי חייא בר אבא ודברי חנינא בר פפא ודריב אבהו היילכתא ניעהו: **על** שאנחנו מודים לך. בערוך בערך הודאה פירש רב משה ראש ישיבה בן מרנא יעקב דקא מודו צבור על שליח צבור אינון סומכין ומאי על שאנו מודים לך על ההודאה דקאמר שליח צבור וקא ענו אינון אמן בירושלמי פ"ק דברכות איתא נמי רבי אבא ב"ר זבדא בשם רב מודים אנחנו לך שאנו חייבין להודות לך שמך תרנגה שפתי כי אומרה לך וגו' בא"י האל ההודאות ר' שמואל ב"ר אבויא בשם רבי אחא הדיהי ושוב לשמן הגדול לך גבורה לך תפארת ימי רצון מלפניך ה' אלהינו ואלהי אבותינו שתסמכנו בתפלתנו ותזקקנו מכפיפתנו כי אתה הוא סומך עולנו חוקך כפופים מלא רחמים ואין עוד מלבדך בא"י האל ההודאות בר קפרא אומר לך כריעה לך ברכה לך כפופה לך השתחויה כי לך תברע כל ברך וכל לשון לך תשבע לך ה' הגדולה והגבורה וגו' והעשר והכבוד מלפניך וגו' ועתה ה' אלהינו בכל לב ובכל נפש לך משתחוים כל עצמותי תאמרנה ה' מי כמוך בא"י האל ההודאות אמר רבי יודן נהנין אמרי רבנן כוליהו ואית דאמר או דהא או דהא או דהא: **שמא** תפסוק רצועה בסנדל. פירש ר"ח שמע מנייה דמותר לייכנס בבית הכנסת בסנדל ובמנעל דלא אסרו אלא שלא לעלות לדוכן בסנדל ורבי הביא כמון כן מפרק שלשי דמגילה (דף כד) האומר איני עובר לפני התיבה בסנדל אף יתף לא יעבור אלמא דאפילו לפני התיבה מותר לעבור בסנדל וזכי מסיק בהדיא בפרק הוראה (ברכות דף סג) אמר רבא מה ביתו אקפנוריא קפיד איניש אריקיה ואמנעל לא קפיד איניש אף בית הכנסת קפנוריא אסור וריקיה ומנעל שרי: **וכל**

בהזכרת השם. כשהבקינים מזכירין את השם: פסוקא לקבל פסוקא. שהבקינים אומרים פסוק ראשון וזהם אומרים אחר מאלו. ובשני היו אומרים את השני ובשלישי את השלישי, וכן במוסף וכן במנחה, שהרי כלן שלשה שלשה הם: אינו אלא טועה. שלא נתקנו לומר אלא לכבוד שם המיוחד הנזכר במקדש: ואינו מסביר פנים. להראות שברכת רבו חשובה לו וערכה עליו ותגמלו לרבו עליו בכה: אמוריה. המתרגם לרבים מה שהוא לוחש לו בשעת הדרשה: לא צריך לדרוך. חכם הוא כמו בעליו: וקרא דמלכותא. שהיה ושהיה רבי אבהו נשוא פנים בבית המלך, כדאמר' בחגיגה (פ"ה ה) נשוא פנים בגוף ר' אבהו בר קיסר, ובסנהדרין (פ"ה ה) אמר דהו נפקי אמהתא דבי קיסר לאפיה ומושרין קמיה רבה דעמיה מדרבא לאמתייה: וכן רבנן אימנו עליה. ועוד זו מענותנות: דנפיש עליה חובות. שהיה צריך לללות: אמר ר' אבהו אית לן רבה. חכם גדול וקראי לישב בראש יתור ממני, כדי שיושיבדוהו בראש ונתנו לו מנות ומעשרין אותו כדי שיהא חשוב וישמענו דבריה: כדתניא ותבנו הגדול מאתיו גדלוהו משל אחיו (ויקרא פ"ה ה) ה"ל רבי אבהו דרש באגדתא: שמעתי. ה'לכות דינין ואסור וטהרות: סידקית. כלי מלאכות גשמי ונגנים בגון פלכים מחטין וצנורות: לא על מוכר סידקית בתמיה. מתוך שדמיהם קלים יש להם קוניה הרבה, ולהפסיק דעתו הוא אומר: על שאנו מודים לך. על שנתת בלבנו להיות (מזכיר לך) דבוקים בך ומודים לך: רבי סימא. מוסף הוא, וכן כלם מוסיפין זה על הראשונים: שמעוני אחי ועמי. מזהירי ה'ה להעניב לבדק הבית לבנין המקדש: אם אתם שומעים לי. להיות שלמים למקום אחי וחברי אתם, אלמא המלך אימת צבור עליו אם בשרים הם: עמי אתם. כבשים תחתיו: לא משום אימתא דצבנורא. מפני שמסתלקין בגדיה העשויין למדות בהגבהת דתו ונראין סנדליו לצבור, והן אין ראויין לראות מפני טיט שעליהן: וילקא ספספא רצועה. וגמאי הוא לעצמו ומתלוצצים עליו כשנסגדלו מרתת ותיב למקטריה וחבריו מברכין, ואיתי למימר אינו ראוי לנשיאות בפנים והלך ונשכח לו: **וכל** **אתרא, ר' אבהו דרש באגדתא, ר' חייא בר אבא בר אבא דרש בשמעטא.** שבויה פולי עלמא לר' חייא בר אבא, ואזול לגביה דר' אבהו. חלש דעתיה, אמר ליה אמשול לך מישל למה הדבר דומה: לשני בני אדם, אחד מוכר אבנים טובות ואחד מוכר מיני סידקית, על מי קופצין? לא על זה שמוכר מיני סידקית? כל יומא הוה מלוגר ר' חייא בר אבא לר' אבהו עד אושפזיה, משום יקרא דבי קיסר. ההוא יומא אליה ר' אבהו לר' חייא בר אבא עד אושפזיה, ואפילו הכי לא איתותב דעתיה מיניה. בזמן ששליח צבור אומר מודים, העם מה הם אומרים? אמר רב: "מודים אנחנו לך ה' אלהינו על שאנו מודים לך", ושמואל אמר: "אלהי כל בשר, על שאנו מודים לך". ר' סימאי אומר: "יוצרינו יוצר בראשית על שאנו מודים לך". נהרדעי אמרי משמיה דר' סימאי: "ברכות והודאות לשמן הגדול על שהחיייתנו וקיימתנו, על שאנו מודים לך". רב אחא בר יעקב מסיים בה הכי: "בן תחיינו ותחננו, ותקצצנו, ותאסוף גליותינו לחצרות קדשך, לשמור חוקיך ולעשות רצונך בלבב שלם, על שאנו מודים לך". אמר רב פפא: הילכך ניקרינהו לכוליהו. אמר ר' יצחק: לעולם תהא אימת צבור עליך, שהרי כהנים פניהם כלפי העם ואחוריהם כלפי שכינה. רב נחמן אמר: מהכא וי' דוד המלך על רגליו ויאמר שמעוני אחי ועמי" אם "אחי" למה "עמי", ואם "עמי" למה "אחי"? אמר ר' אלעזר: אמר להם דוד לישאל: אם אתם שומעין לי אחי אתם, ואם לאו עמי אתם, ואני יודע אתכם במלך. רבנן אמרי מהכא, דתנו רבנן אין כהנים רשאין לעלות בסגדליהן לדוכן, וזהו, אחת מתשע תקנות שהתקין רבן יוחנן בן זבאי. מאי טעמא, לאו משום כבוד צבור? אמר רב אשי: לא, התם שמא נפסקה לו רצועה בסגדלו והדר אזול למיקטריה ואמרי בן גרשה או בן חלוצה הוא: ובמקדש ברכה אחת כו' **וכל**

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מ עמוד ב

תוספות

רש"י

ובל כ' למה לפי שאין ענין אמן במקדש. תימה והלא היו ענין ברוך שבמלכו כשהיו שומעין שם הקדוש כדתן בפרק אמר להן הממונה (ויזא דף לה) ובפרק טרף בקלפי (שם דף לט) וזה היה הפסק גדול מעניית אמן ועד שהיו נופלין על פניהם שהרי כשהיו שומעין את השם מפי כהן גדול בשעת הגרלה היו נופלין על פניהם כדאיתא בירושלמי הקרובים היו נופלין על פניהם החרוזים היו

אומרים ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד ואלו ואלו לא היו זזין משם עד שהיה מתעלם מהן ונראה דהתם ה"פ הקרובים היו נופלים וכ"ש שהיו אומרים בשבמלכו אבל החרוזים לא היו נופלין אלא בלא נפילה היו אומרים והיה שם הקדוש מתעלם ומשכח מן השומעים קודם שהיו זזין משם מי"מ קא חזינן שהיו מפסיקין בענייתן בשבמלכו ושמתא היו עניין בשבמלכו לאלתר כשהיו שומעין שם הנכבד והנורא ולא היו ממתניין עד סוף הפסוק ולפי שלא היו מפסיקין בין פסוק לפסוק חשוב להו כמו ברכה אחת: **ומנין** שעל כל ברכה תהלה. שנת' ומרומם על כל ברכה ותהלה ואותה תהלה מפרש בפ"ב דמסכת תענית (דף טז:) שהיא בשבמלכו:

שמעת מינה חולקין כבוד לתלמיד במקום הרב. פי' הרב ר' יוחנן בר מרדכי בפרק בא לו (ויזא סט:) נראה דאסגן קאי שמקבל ס"ת מראש הכנסת ואינה מקבלת מחון בית הכנסת נמצא שזה חלק לו לסגן כבוד שראש הכנסת צריך לקבל מיד חון הכנסת וליתן לסגן ומשני אביי כולה משום כבודו דכ"ג דסופו לקבלה מיד הסגן אע"פ שסגן חשוב ומכובד עדיין כהן גדול מעולה ממנו: **שמעת** מינה וא"ת אמאי לא משני בגון דפליג ליה כ"ג יקרא לסגן וסגן לראש הכנסת כדפסיק התם ביש נוחלין (כ"ב דף קט"ז) והילכתא חולקין והילכתא אין חולקין קשיא הילכתא אהילכתא ל"ק הא דפליג ליה רביה יקרא הא דלא פליג ליה י"ל הכא בסתמא קתי' לדעולם היה המנהג כך בין פליג בין לא פליג פלוגתאיהו דהתם נמי בין פליג בין לא פליג

דאי פלוגתאיהו דפליג לפסוק בהדיא כמ"ד חולקין ואי בדלא פליג לפסוק כמ"ד אין חולקין: **והאמר** מר אין ישיבה בעורה. לא ידעתי מקומו ומייתי לה בפ"ק דתמיד (דף כז.) ובפ"ע שרשה יוחסין (קדושין ע"ה) ובפ"ב ב' דינא (דף כה.) ובתוספות רבי הראני דבחלק (סנהדרין ק"א) בגמ' דג' מלכים מקומו ומורי הרב רבי מאיר בר קלונימוס דראני מקומו בתוספתא דסנהדרין (פ"ד) בפרק כהן גדול ונראה דבתוספתא דר' חייא מקומה דהא מקשה בירושלמי לא כן תני רבי חייא לא היתה ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד ואמר ר' אמי בשם ר"ל אף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה בעורה תיפתר שמעך לו בכותל וישב לו והכותב ויבא המלך דוד וישב לפני ה' אמר ר' אביי בר גריי שישב עצמו בתפלה תמן תנינן יצאת כת הראשונה וישבה לה בדר הבית השנייה בחיל השלישית במקומה רבי נחמיה בשם ר' מנא מי תנינן ישיבה לה (לא) במקומה עמדה לה במקומה והא דרבי אמי דמיתתי בירושלמי דאף למלכי בית דוד לא היתה ישיבה במקומה בתחילת מדרש שוחר טוב והתם משמע דלביית דוד היה מתוקן כסא ושם היתה ישיבה וי"ל שאותו כסא היה חוץ לעורה והכי איתא התם אשרי האיש וז"ה ויבא המלך דוד וישב לפני ה' וכן תני רבי חייא אין ישיבה בעורה אלא למלכות בית דוד רבי אמי בשם ריש לקיש אמר אין ישיבה בעורה אלא במקום מלכות בית דוד בלבד משמע דבאותו מקום היתה ישיבה לכל אדם ומינה דייק

דכסאו היה נתון חוץ לעורה מכלל דאף לעצמו אין ישיבה בעורה וכו' והא אמר רישב לפני ה' ולא כן א"ר הווא בשם רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכותב שרפים עומדים ממעל לו וכותב וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעורה מרז וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעורה ובהיכל היו אמר ר' כ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מרז וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לבי' היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בב"ג קיימין ותו קשיא מפ' שני דבוחים (דף יט:) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מסייעו מאי בעייהו עמידה מן הדב איכא בינייהו:

ובל כ' למה. שבמקדש אמר את שלשתן ברכה אחת: שאין ענין אמן במקדש. ואין כאן בקוה להפסיק: קימו וברכו את ה' אלהיכם מן העולם ועד העולם. בספר עזרא כתיב, שכל ברכה שהיו מקריבין במקדש כך היו מקריבין. ברוך ה' אלהי ישראל מן העולם ועד העולם למגן אברהם וכן למחיה המתים: ויברכו שם כבודך. ושאר העם יענו בשבמלכו. ושהעם ענין להלל ולהודות: פתני. ברכות כ"ג. היום הכפורים לאחר שקלתה עבודת היום קורא בתורה בדמפרש ואזיל, ומקריב שמונה ברכות כדבעין למימר לקמן: חזן הכנסת. שמש הכנסת שטרח עסקי הכנסת עליו להכניס ולהוציא ולהפשיט את התכבד ולהכין הכל: ראש הכנסת. על פי נחתבין דברי הכנסת, מי יפסיד בגביא מי יפסד על שמע מי ירד לפני התכבד: סגן. המוכן תחת כ"ג, שאם יאבדו בו פסול ישמש תחתיו: וקורא אחרי מות שהוא סדר יום הכפורים: וקרישה ראשונה לחזרה קאמר: ואך בעשור. פרשת שור או כשב הסמוכה היא לאחר מות, ויכול לגלול ס"ת לשם בעוד שהתורקן מתרגם מקרא אחרון של פרשת אחרי מות, ואין כאן שהיו כרי' שיפסיק מתרגם ואין כאן גנאי לצבור, וגלל את התורה. ואע"פ שעדיין יקרא בעשור של חמש הפקדים, על פה יקרא אותה ולא יגלל ס"ת לשם. מפני שהוא רחוק ויש שהיו שיפסיק מתרגם וישתוק לפניהם ואין מתחיל בפסוק אחר ואיכא גנאי: ואומר יתר משה שפירתי לפניהם כותב כאן. אע"פ שאני עתיד לקרות עוד פרשה שלישית, אל תדמו לאמר שחסרה היא מן הספר הנה ולך אני וגלל, דיותר ממה שפירתי לפניהם בענין היום כותב בו. ובגמרא בעי כל כך למה, ומשינן שלא להוציא לעו על ספר תורה: על התורה. ברכה של אחריה, ועל העבודה רצה. ועל ההודאה מודים, לפי שנגמרה העבודה ואין עבודה בלא הודאה כדאמר' בבסכת מנלה וכו' (י"ה) וזכב תורה יכבדני, אחר וביניה הודאה: ועל מחילת העון. אהב בפרקנו. שחזתם מלך מוחל

וסולח לעונותינו ולעונות עמו וגו': ועל המקדש. מתפלל על המקדש וחותם בברוך אשר בחר במקדש: ועל ישראל. מתפלל על ישראל וחותם ברוך הבורר בעמו ישראל, וכן על ירושלים, ובמסכת סוטה ירושלמית מפרש לה: ועל שאר התפלה. בגמרא מפרש לה: **גמ'.** שמע מנה. מדקתני חזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת כו', ואין חזן הכנסת נותנה לכ"ג אלא מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן ובפני כהן גדול, וראש הכנסת מכבד הסגן בפני כ"ג, ש"מ חולקין כבוד לתלמיד, תלמיד קטן חולק כבוד לתלמיד גדול מקומו ואע"פ שהרב שם ואין גנאי לרב, וסתמא כמ"ד חולקין, דפלוגתא היא ביני נוחלין גבי בנות צלפחד (כ"ג קו"ט): **כלה משום כבודו דכ"ג.** ולעולם אין חולקין, והכא כלה משום קרא דכ"ג הוא, שפיראין את מעלותיו מעלה למעלה ממעלה: אין ישיבה בעורה. דאין כבוד שמים בכה, ואפי' מלאכי השתר אין להם שם ישיבה דכתיב (שמי' ו) עומדים ממעל לו, וקרבנו על חד מר קאמאי (קו"ט ז): **אלא למלכי בית דוד.** שחלק להם המקום כבוד לתראות שמלכותו שלמה כדאמר רב חסדא. לקמן בענין נשים. היו קורין בו, והיא היתה חל בשאר הר הבית שלא נתקדש אלא מן החוהמ ולפנים, ואפלו חלל שער נקגור העולה מעזרת נשים לעזרת ישראל לא נתקדש:

ויקרא

אמר רבי שמעון אין ישיבה למעלה שאין להם קפיצת רגל שנאמר ורגליהם רגל ישרה וכותב שרפים עומדים ממעל לו וכותב וכל צבא השמים עומדים מימיו ומשמאלו למעלה אין ישיבה דוד וישב אמר רבי אמי אף למלכי בית דוד אין להן ישיבה בעורה מרז וישב לפני ה' שסמך עצמו לכותל ולמי היתה ישיבה בעורה ובהיכל היו אמר ר' כ"ג שנאמר ועלי הכהן יושב על הכסא אם כן מרז וישב שישב עצמו בתפלה וקשה לר"י אם לבי' היתה ישיבה א"כ מאי מקשה הכא והא אנן בב"ג קיימין ותו קשיא מפ' שני דבוחים (דף יט:) דאמר התם כיצד קידש מניח ידו הימנית על גבי רגלו הימנית ומקדש אמר לו הפלגת אי אפשר לעשות כן שפיר קאמר ליה אמר רב יוסף חבירו מסייעו מאי בעייהו עמידה מן הדב איכא בינייהו:

כתב

ביאורים למסכת סוטה דף מ עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ומבשר עֲלֵיהָ - על הקריאה שְׁמִנָה בְּרִכּוֹת, מברך עַל הַתּוֹרָה ברכת
של אחריה, היינו 'אשר נתן לנו תורת אמת', וְעַל הַעֲבוּדָה שנגמרה
מברך ברכת רצח, וְעַל הַהוֹדָה מברך ברכת 'מודים', וְעַל מְחִילַת
הַעֲוֹן מברך 'אתה בחרתנו וגו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח
לעוונותינו וגו', וְעַל הַמִּקְדָּשׁ מתפלל וחותם 'אשר בחר במקדש',
וְעַל יִשְׂרָאֵל מתפלל וחותם 'הבחר בעמו ישראל', וְעַל הַכְּהֻנִּים
מתפלל ומברך 'הבחר בכהנים', וְעַל יְרוּשָׁלַיִם מתפלל ומברך
'הבחר בירושלים', ומברך ברכה נוספת שנקראת וְהַשָּׂאֵר תִּפְּלָה.
גמרא. שנינו במשנה, שחזן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש
הכנסת, וראש הכנסת נותנו לסגן, והסגן נותנו לכהן גדול, ונמצא
שחזן הכנסת מכבד את ראש הכנסת בפני הסגן והכהן הגדול
הגדולים ממנו, וראש הכנסת מכבד את הסגן בפני הכהן גדול
הגדול ממנו, ולכאורה שְׁמִנָה מִיָּדָה, שהמשנה סתמה כדעה
שחולקין בְּכָבוֹד לְתַלְמִיד בְּמִקּוֹם הָרֵב - שמותר לתלמיד קטן
לחלוק כבוד לתלמיד גדול בפני הרב, ואין בכך גנאי לרב. אָמַר
אָבִי שיש לדחות, שבאמת אסור לחלוק כבוד לתלמיד בפני הרב,
אך במשנתנו אין המטרה לכבד את ראש הכנסת והסגן, אלא
משנתנו פוֹלֵה מִשּׁוּם בְּכָבוֹד דְּכֶהֱן גָּדוֹל הוּא, שרוצים להראות
כבודו שיש כמה מעלות מתחתיו.
שנינו במשנה, וְכֶהֱן גָּדוֹל עוֹמֵד וּמִקְבֵּל וְקוֹרֵא וכו'. מקשה הגמרא,
שמהלשון 'עומד' יש לדקדק, מִקְבֵּל דְּיוֹשֵׁב הוּא לפני שעמד,
וְהָאָמַר מִדְּשַׁמְנֵי כְבוֹד הַשְׂכִּינָה אין לשבת בעזרה, ואין היתר
יְשִׁיבָה בְּעֶזְרָה, אֲלָא לְמַלְכֵי בֵּית דִּין בְּלִבָּהּ, שחלק להם הכתוב
כבוד להראות שמלכותם שלימה, שְׁנֵאמַר "וַיִּבְרָא הַמֶּלֶךְ דָּוִד וַיֵּשֶׁב
לִפְנֵי ה'" בעזרה, וַיֵּאמֶר מִי אֲנִי וגו'". מתרצת הגמרא, בְּדָאמַר רַב
חֲסִידָא על קושיית הגמרא בהמשך, שיש להעמיד שהקריאה היתה
בְּעֶזְרַת נָשִׁים, שלא התקדשה בקדושת העזרה ודינה כשאר הר
הבית, ומותר לשבת שם, הָכָא נָמִי יש להעמיד שהקריאה היתה
בְּעֶזְרַת נָשִׁים.
מִיָּתִיבָה, ששנינו ברייתא שביררה וְהִיבֵן קוֹרִין בּוֹ - בספר תורה את
פרשת המלך, והוא הדין כהן גדול ביום הכיפורים. וביארה, שלדעת
חכמים הקריאה היתה בְּעֶזְרָה, ואילו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר בֶּן יַעֲקֹב אָמַר,
שְׂבָתָה נְכִיתָה הִיוּ קוֹרְאִים בּוֹ, שְׁנֵאמַר לגבי קריאת התורה שקרא
עזרא בראש השנה, שעזרא הוציא ספר תורה

מבררת הגמרא, וְכָל כֹּהֵן לְמָה אומרים זאת כברכה אחת, ומבארת
הגמרא, לְפִי שְׁאִין עוֹנִין 'אָמֵן' בְּמִקְדָּשׁ, ואין שם במה להפסיק בין
הברכות, וממילא זה נשמע כברכה אחת.
מביאה הגמרא ברייתא בענין זה, תַּנּוּ רַבִּנּוּ, מִנֵּין שְׁאִין עוֹנִין 'אָמֵן'
אחר הברכות בְּמִקְדָּשׁ, אלא עונים 'ברוך שם כבוד מלכותו וכו',
שְׁנֵאמַר בתפלת עזרא בבית שני, "קומו וּבְרַכּוּ אֵת ה' אֱלֹהֵיכֶם מִן
הָעוֹלָם וְעַד הָעוֹלָם" - שכל ברכה במקדש יש לסיים בתיבות אלו,
כגון 'ברוך ה' אלוהי ישראל מן העולם ועד העולם מגן אברהם',
וממשיכה הברייתא, וּמִנֵּין שְׁעַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה שאומר השליח
ציבור, אומר הציבור תְּהִלָּה - 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד',
שְׁנֵאמַר ו'וּבְרַכּוּ שֵׁם כְּבוֹדֶךָ', היינו שעונים אחריו ברוך שם כבוד
מלכותו לעולם ועד, והמשך הפסוק, וְמִדּוֹמָם עַל כָּל בְּרָכָה
וְתִהְיֶה, בא ללמד, שְׁעַל כָּל בְּרָכָה וּבְרָכָה שאומר השליח ציבור,
תָּן לוֹ תְּהִלָּה - יענו הציבור ברוך שם וכו'.
ביום הכיפורים, לאחר שגומר הכהן גדול את עבודת היום, הוא קורא
בתורה ומברך עליה שמונה ברכות, ומשנה זו מבארת את סדר
קריאת הכהן הגדול וברכותיו.
משנה. שנינו לעיל שְׂבָרְכוֹת בְּהֵן גָּדוֹל אינן נאמרות אלא בלשון
הקודש, ומבארת המשנה בְּצִדָּה הוּא סדר קריאתו וברכותיו. חֲזֵן -
שמש בית הַכְּנֶסֶת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נוֹטֵל את הַסֵּפֶר
תּוֹרָה, וְנוֹתְנָהּ לוֹ לְרֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת החשוב ממנו, שעל פיו
נחתים כל עניני בית הכנסת, וְרֹאשׁ בֵּית הַכְּנֶסֶת נוֹתְנָה לְסֵגָן של
הכהן גדול, וְהַסֵּגָן נוֹתְנָה לְכֶהֱן גָּדוֹל, וְכֶהֱן גָּדוֹל הַיּוֹשֵׁב שם עוֹמֵד
ממקומו וּמִקְבֵּל את הספר תורה.
וְקוֹרֵא הכהן גדול את הפרשה הראשונה שבִּאֲחֵרֵי מוֹת, שמבארת
את סדר עבודת יום הכיפורים, ו'אֵץ בְּעֶשׂוֹר' - וכמו כן קורא את 'אך
בעשור' שבפרשת אמור, מתוך הספר תורה, שמבואר שם דיני יום
הכיפורים, וְגוֹלָל אֵת סֵפֶר הַתּוֹרָה וּמִנִּיחָהּ בְּחִיקוֹ וְאָמַר לנמצאים
שם 'למרות שאני עתיד לקרות פרשה נוספת בעל פה, אין זה משום
שאינה כתובה כאן, אלא יִתֵּר מִמָּה שְׁקִרְתִּי לְפָנֶיכֶם בְּתוֹב בְּאֵן',
ואומר כן כדי שלא יוצאו לעז על ספר התורה, ויאמרו שהוא קורא
בעל פה משום שחזר בספר תורה. ו'וּבְעֶשׂוֹר' שְׂבָחוּם הַכְּהֹנִים -
שכתוב בספר במדבר קוֹרֵא הכהן גדול בְּעַל פֶּה, משום שפרשה זו
רחוקה היא, ולא יספיק לגלול עד אליה בשעה שמתרגמים הפסוק,
וזהו גנאי לציבור להמתין בשתיקה עד שיגלול לשם.

המשך ביאור למס' סוטה ליום אחד וארבעים לעומר עמ' א

השביעית בְּשִׁמִּיטָה, שהרי לא מנו שמיטות אלא לאחר ארבע עשרה
שנה משנכנסו לארץ, ולכן כָּתַב רַחֲמָנָא 'שְׁמִיטָה' לחדש שקריאה
זו תלויה בשנת השמיטה, וְאֵי כָּתַב רַחֲמָנָא 'שְׁמִיטָה' הָיָה אֲמִינָא
שקוראים בְּסוֹף הַשְּׁמִיטָה, לפני ראש השנה של השנה השמינית,
שהרי 'מקץ שבע שנים' משמע בסוף שנה, ולכן כָּתַב רַחֲמָנָא
'בְּמוֹעֵד' לחדש שזה במועד שאחר השמיטה. וְאֵי כָּתַב הַפְּסוֹק רק
'בְּמוֹעֵד' הָיָה אֲמִינָא שהקריאה היא מִרִּישׁ שְׁתָּא - בראש השנה,
שאף הוא נקרא 'מועד', ולכן כָּתַב רַחֲמָנָא בְּחֵג הַסּוּכּוֹת, וְאֵי כָּתַב
רַחֲמָנָא רק 'בְּחֵג הַסּוּכּוֹת' הָיָה אֲמִינָא שיכול לקרוא אֲפִילוּ ביום
מוֹצֵי אַחֲרֵון של סוכות, כָּתַב רַחֲמָנָא הַתִּיבוֹת 'בְּכּוֹא כָּל יִשְׂרָאֵל',
והיינו

ברכת מְחִילַת הַעֲוֹן שמברך הכהן גדול ביום הכיפורים.
גמרא. שנינו במשנה שקריאת המלך היא 'בשמיני', ובפשטות
הכוונה לשמיני עצרת, ומקשה הגמרא בְּשִׁמִּינִי סֵלְקָא דְעֶתְדָה - הרי
מבואר שהיה זה במוצאי יום טוב הראשון של חג הסוכות. ומיישבת,
אֲמַיָא בְּשִׁמִּינִית' - בשנה השמינית.
כתוב בתורה 'מקץ שבע שנים, במועד שנת השמיטה בחג הסוכות,
בבוא כל ישראל לראות את פני ה' אלהיך במקום אשר יבחר, תקרא
את התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם', שואלת הגמרא, וְכָל הַנִּי
סימנים של מועד הקריאה לְמָה לִי. ומבארת, שכל הלשונות צָרִיכִי,
דְּאֵי כָּתַב רַחֲמָנָא רק 'מִנֵּין שֵׁבַע שָׁנִים, הָיָה אֲמִינָא נִמְנֵי שֵׁבַע
שָׁנִים מִהַשְׁתָּא - משנת הארבעים לצאתם ממצרים, שהיא שנת
הציווי, ואז יקראו בפרשת המלך, וְאֵף עַל גַּב דְּלֹא מִתְרַמֵּי השנה

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ש'ל ספרי תורות, וקורא באחת מהן מעניינו של יום - פרשת
 השבוע, ואחת מהן קורא בה פרשה של ראש חדש, ואחת מהן
 קורא בה פסל חנוכה, ומוכח מכך שאין חוששים שיוציאו לעז על
 הספר תורה הראשון. מיישבת הגמרא, ששם קוראים תלתא גברי
 בתלתא סיפרי, וכל אחד קורא בספר תורה אחר, ובאופן זה ליכא
 פגמא לספר תורה הראשון, אך כאן שקורא חד גברא בתי סיפרי,
 ואינו קורא בספר הקודם, איכא חשש פגמא לספר תורה הראשון.
 שנינו במשנה ובמכרד עליה שמנה ברכות כו'. תנו רבנן לבאר
 ברכותיו של הכהן גדול, [מכרדן] על התורה אשר נתן לנו תורת
 אמת, בדרך שמכרדן בבית הכנסת לאחר קריאת התורה, ועל
 העבודה מברך רצה, ועל התורה מברך מודים, ועל מחילת עון
 מברך אתה בחרתנו וכו' ברוך אתה ה' מלך מוחל וסולח לעוונותינו,
 וברכות אלו מברך בתיקון - כפי נוסחתם הרגילה. ומתפלל על
 המקדש בפני עצמו, וחותרם אשר בחר במקדש, ועל הכהנים
 מתפלל בפני עצמן, וחותרם הבוחר בכהנים, ועל ישראל מתפלל
 בפני עצמן, וחותרם הבוחר בעמו ישראל, ועל ירושלים מתפלל
 בפני עצמה, וחותרם הבוחר בירושלים.
 שנינו במשנה שהכהן גדול מברך ברכה נוספת שנקראת 'והשאר
 תפלה'. תנו רבנן, על מה ששנינו במשנה 'השאר תפלה' מאבת
 הברייתא שהוא ברכה אחת שיש בה, 'תתנה רנה ובקשה שעמד
 ישראל צריכין ליושע', וחותרם בשומע תפלה. ממישיבה
 הברייתא, שמכאן ואילך - לאחר שגמר הכהן גדול לקרוא הפרשה
 וברכותיה, כל אחד ואחד מהנמצאים שם מכיא ספר תורה מפרשה
 ביתו לעזרה וקורא בו, וכל כך למה עושים כן כדי להראות
 חזותו - ויפיו של ספר תורה לרבים.
 משנה. פרשת המלך, ששנינו לעיל שנאמרת דווקא בלשון הקודש,
 כיצד הוא סדר וזמן אמירתה. במוצאי יום טוב הראשון של חג,
 בשמיני - בשנה השמינית שהיא במוצאי השנה השביעית, עושין
 לו למלך בימה של עץ בעזרה, והוא יושב עליה. וקריאה זו היא
 מן התורה שנאמר "מלך" - לאחר שבע שנים במעד וגו' תקרא את
 התורה הזאת נגד כל ישראל באזניהם' וגו'.
 תן - שמש בית הכנסת שהיה סמוך לעזרה בהר הבית, נחמל ספר
 תורה ונותנה לראש בית הכנסת החשוב ממנו, וראש בית הכנסת
 נותנה לסגן של הכהן גדול החשוב ממנו, והסגן נותנה לכהן גדול,
 וכהן גדול נותנה למלך, והמלך עומד ומקבל הספר תורה,
 וקורא כשהוא יושב. מספרת המשנה שאגריפס המלך עמד
 מישיבתו וקבל הספר תורה, וקרא כשהוא עומד משום כבוד
 התורה, ושכחוהו חכמים על כך. ובשעה שקריאתו לא תוכל
 לתת עליה איש נכרי' ולגו עיניו דמעות, משום שמקרא זה פוסל
 אותו מהמלכות, שהרי היה מורעו של הורדוס שהיה עבד. אמרו לו
 הנוכחים שם, אל תתירא אנריפס שנידיח אותך מהמלכות, שמתוך
 שאמך מישראל אחינו אתה, אחינו אתה.
 וקורא המלך מתחילת ספר אלף הקב"ה עד שמע ישראל וגו',
 שבפרשת ואתחנן, ושמע' - וקורא פרשת שמע' כדי שיקבלו
 עליהם עול מלכות שמים, ומדלג עד פרשת ויהיה אם שמוע'
 שבפרשת עקב, כדי שיקבלו עליהם עול מצוות. ומדלג וקורא פרשת
 עשר העשר' שבפרשת ראה, ומשם מדלג וקורא פרשת כי תבילה
 לעשר' שבפרשת כי תבא, וקורא פרשיות אלו משום שהוא זמן
 אסוף, ומוזירים לתת מתנות עניים ולהפריש תרומות ומעשרות.
 וחזר לאחוריו וקורא ופרשת המלך - אשימה עלי מלך' שבפרשת
 שופטים. ומדלג וקורא וברכות וקללות שבפרשת כי תבא, כדי
 שיקבלו עליהם בריתות של עול תורה, עד שגומר כל הפרשה.
 וכל שמונת הברכות שכתב גדול מברך אותן לאחר קריאתו ביום
 הכיפורים, גם המלך מברך אותן לאחר קריאתו, אלף שנותן -
 שמברך ברכה של רגלים - מקדש ישראל והזמנים, תחת - במקום

ויוקרא בו לפני הרחוב אשר לפני שער המים. בכל אופן רואים
 שלפי חכמים קראו בעזרה. ועל קושיה זו אמר רב הפדא שיש
 ליישב, שכונת הברייתא שקוראים בעזרת נשים.
 שנינו במשנה וקורא הכהן גדול בפרשיות אחרי מות' ואף
 בעשור. מקשה הגמרא ורמינה, ששנינו שמדלגין בנביא - מותר
 למפטיר בנביא לדלג מפרשה לפרשה, ואין מדלגין בתורה מפרשה
 לפרשה, ואין כאן מדלג הכהן גדול מפרשת אחרי מות' לפרשת אך
 בעשור. אמר אבי שקושיה זו לא קשיא, משום שכאן ששנינו
 שאין מדלגים בתורה, מדובר בדילוג גדול שהוא בכדי שיפסוק
 התורה מן מלתרגם, וזהו גנאי לציבור שישתקו וימתינו לקורא, ואילו
 כאן במשנתנו מדובר בדילוג קטן שהוא בכדי שלא יפסוק
 התורה מן מלתרגם, שתוך כדי התרגום של הפסוק האחרון של פרשת
 אחרי מות' גולל הכהן גדול לפרשת אך בעשור, ומיד כשגומר
 המתרגם ממשיך הכהן גדול בפרשה החדשה, ובאופן זה אין גנאי
 לציבור ומותר לדלג.
 מקשה הגמרא, והא עלה - על המשנה שם קתני בברייתא, מדלגין
 בנביא ואין מדלגין בתורה, ועד כמה מדלגין בנביא, עד כדי שלא
 יפסוק התורה מן מלתרגם, ומשמע מקלל הדברים דבתורה כלל וכלל לא
 מדלגים. אמר אמר אבי, לא קשיא משום שיש ליישב באופן אחר,
 שבמשנה כאן מדלג הכהן גדול מפרשה לפרשה בענין אחד, ששתי
 הפרשיות בענין יום הכיפורים, ובאופן זה מותר לדלג כשאין בדילוג
 כדי שיפסוק התורה, וקאן - בברייתא שמבואר שאסור לדלג
 בתורה כלל, ובנביא מותר לדלג בכדי שלא יפסוק התרגום, מדובר
 בשני עניינים - שמדלג מענין לענין אחר, שאין הלב שנמשך לשמוע
 דבר אחד, ממחר לצאת ממנו לשמוע ולהבין ענין אחר. ובקריאת
 התורה שנועדה ללמד לעם את מצוות התורה, חששו שלא יבין
 השומע פסוק אחד ויצא מכך קלקול שיעבור עליו ולא יקימו, ולכן
 אסרו לדלג מענין לענין ואפילו אם אין בכך כדי שיפסוק התרגום,
 אך בנביא שאין חשש זה מותר לדלג מענין לענין אם אין בו כדי
 שיפסוק התרגום. והתניא כתיבין זה, מדלגין בתורה מפרשה
 לפרשה דווקא בענין אחד, ובנביא מותר לדלג אפילו בשני עניינים,
 וקאן וקאן - בתורה ובנביא מותר רק בכדי שלא יפסוק התורה מן
 ואין מדלגין מנביא לנביא, משום שזה מבלבל דעת השומעים יותר
 מדי, ובנביא של שנים עשר מדלגין מנביא לנביא, וכל כך שלא
 ידלג למפרע מסוף הספר לתחילתו.
 שנינו במשנה וגולל הכהן גדול את התורה ומניחה בחיקו ואומר
 יותר ממה שקראתי לפניכם כתוב כאן, ובעשור שבחמש הפקודים
 קורא על פה כו', מבארת הגמרא, וכל כך למה הוצרך לומר כן, כדי
 שלא להוציא לעז על ספר תורה, שלא יאמרו שפרשה זו שהוא
 קורא בעל פה אינה כתובה בספר תורה, והוא ספר משובש.
 שנינו במשנה ובעשור שפחושש הפקודים קורא הכהן גדול בעל
 פה. שואלת הגמרא, מדוע הוצרך לקרוא בעל פה, וליכרביה -
 שיגלו ללפני תורה לפרשה זו, וליקרי מתוך הכתב. אמר רב הונא
 בר יהודה אמר רב ששם, שאינו יכול לגלול הספר תורה, לפי שאין
 גוללין ספר תורה בצבור מפני כבוד הציבור. שואלת הגמרא, וליתי
 ספר תורה אחרת שיגלו בפרשת בעשור, וליקרי בו מתוך הכתב,
 שבאופן זה אינו צריך לגלול הספר בציבור. רב הונא בר יהודה אמר
 ליישב, שאין להוציא ספר תורה אחר משום חשש פגמא של ספר
 תורה ראשון, שלא יאמרו שנמצא פסול בראשון ולכן הוציאו ספר
 תורה אחר. ורבי שמעון בן לקיש אמר ליישב, שאין להוציא ספר
 תורה אחר, לפי שאין מכרדן ברכה שאינה צריכה - משום שהכהן
 גדול יצטרך לברך גם על הספר תורה השני, וזו ברכה שאינה צריכה.
 מקשה הגמרא על תירוצו של רב הונא, ופי חיישינן לפגמא - שאם
 יוציאו שני ספרי תורה, יאמרו שהספר הראשון פסול הוא, והאמר
 רבי יצחק נפחא, ראש חדש מכת שקל להיות בשבת, מכיא

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד א

תוספות

רש"י

כתב רחמנא בחג הסוכות. תימה השתא דכתיב בחג הסוכות במועד למה לי ועוד לא
ליכתוב אלא מקץ שבע שנים שנת השמיטה בבא כל ישראל ליראות ואנא דיענא
דלאו היינו מריה דאזא אינא באים ליראות וי"ל אם כן הוה אמינא בחג המצות לחכי
איצטריך בחג הסוכות מיהו במועד לא הוה צריך ונראה דלחכי איצטריך משום דבבא כל
ישראל ליראות משמע מאתחלתא דמועד ביום
ראשון קמ"ל במועד דמשמע בתוך המועד ואחרי
בבא כל ישראל דמשמע מאתחלתא דמועד לא
ביום ב' או ביום ג' אלא במוצאי י"ט הראשון
אבל פ"י רש"י תמוה דפ"י דמהאי טעמא ביום טוב
ראשון לא דתיקון בימה אינה דוחה י"ט כיון
דגזירת הכתוב לקרות מאתחלתא דמועד יקרא
בלא בימה מנלן דבימה מעבבת לחכי מסתבר
כדפי' ונראה דהוי בונין הבימה מע"ט בנין של
פרקים ובחולו של מועד לא היו עושין שום בנין
אלא מקמיין אותה ומתכרין הפרקים יחד ואם לא
בנו אותה מערב י"ט נראה דבנייתה לא היה דוחה
אפילו חולו של מועד:

מצודה

ויקרא כו'. בספר עזרא כתיב. קנתי מיהא לרבנן בעזרה היו קוראים: מתני' בכדי שלא
יפסוק התורנגמן הוא. שפרשת שור או כשב קרובה לפרשת אחרי מות, ולא גמר התורנגמן
לתרגם עד שזה רואה אך בעשור ומתחיל בשמפסקי זה ועד פסח מדרגין. נבביא: כאן
בענין אחר. מדרגין בתורה. כגון מתני' דתורנגמא בענין אחר: כינה. הלכך מדרגין בכדי
שלא יפסוק. ובריתא דקתני דאפי' בכדי שלא
יפסוק תורנגמן אין מדרגין - בשני ענינין, שזה
בענין יום הכפורים וזה בענין את אחרון או בפרשה
אחרת, שאין הלב שהוא נמשך אחר ענין אחד
ממהר לצאת ממנו לשמוע ולהבין דברי ענין
אחר. הלכך תורה שהמצות תלויות בה
ומשמיעין אותה לצבור. ופסוק אחר שלא יבין
בו הוא שוכחו ועובר עליו ואינו מקימו וכאה
תורה על קר, לכן אין מדרגין מענין לענין
ואפלו אין התורנגמן מפסיק. אבל נבביא שפיר
דמי' וחתניא. בנחמא: ונבביא בשני ענינין. וכל
שכן בענין אחר: ונבביא של שנים עשר מדרגין.
מבואה לחברתה, דכליה חד ספרא הוא: מסוף
הספר לתחלתו למפרע: וכל כך לפה. לו לומר
להם: שלא להוציא לעז. שלא יאמרו פרשה
שהיא קורא על פה אינה כותבה בו וספר מבשש
הוא: משום פגמו. של ספר תורה ראשון, שלא
יאמרו מצאנו נמי קננינו של יום. פרשה של
אותה שבת לפי סדר פרשיות התורה: ת"ד
השאר תפלה. זו היא שיש ברכה אחת ובו תפלה
תחלה ונה וקשה שמקור כו': כמאן ואילה.
לאחר שנמר כחן גדול לקרוא פרשה בברכותיה:
כל אחד מן הצבור מביא ספר תורה מביתו
לעזרה, דקסבר אין ערוך ודוּקא ליום
הכפורים. אי נמי ידועותיה נעלות
בלילה ומעבדין את כללה לתראות חזונו. של
ס"ט גזיו, דאמר מר (וי' דף כ"ג) זה אלי ואנוהו
התנאה לפניו במצות בס"ת נאה בציצית נאה
מתני'. בשמיני. במקרא פריך בשמיני ס"ד, וא
אמרת במוצאי י"ט הראשון, ומשנתן אימא
בשמינית במוצאי שביעית בסכות שבתחלת
שנה שמינית: בימה. אלמברא: שנאמר פסין
שבע שנים. בסוף שבע שנים, ואותה קריה על יד
מלך היא, כדנתיא בספרי בפרשת המלך, את
משנה התורה הזאת, אין קורין ביום הקהל אלא
במשנה תורה: וקורא יושב. וקורא בישיבה
אגריפס המלך. מלך ישראל היה מזרעו של
הורדוס, והוא שנחבב בהמ"ק כמינה ולנו עיני
דפעות. שהמקרא הזה פוסלו מן המלכות: אחינו
אתה. שאמו ממשאל. וקורא מתחלת אלה
הדברים עד שמע. שבאותה: ושמע והיה אם
שמעו. ע"י דלוג, ומשם מדרג לעשר תעשר.
ומשם מדרג וקורא כי תכלה לעשר וברכות
וקללות. ומשם חוזר למפרע וקורא אשימה עלי
מלך. שמע קבלת מלכות שמים: והיה אם שמעו
קבלת עול מצות דבאמר כפ' שני דברכות וזו
י"א. וכן ברכות וקללות קבלת ברייתו של תורה,
ומשמיע לרבים עשר תעשר כי תכלה לעשר
מפני שהוא זמן אספה ומתנות עניים והפרשת

תרומות ומעשרות. ואפי' שפרשת המלך מפסקת בין עשר לכי תכלה. קורא את אלה יחד שלא להפסיק בפעשרות, ואח"כ קורא פרשת המלך. ואי משום דיש כאן דלוג בתורה בכדי
(שלא) יפסיק התורנגמן, אין למלך תורנגמן ואין מתרגמן אחריה ברכות שכו' מדרג. ביוה"כ אחר מקרא פרשה דאמרון (ויקרא ס"ה) מדרג עליה שמונה ברכות: המלך מדרג. אחר קריאתו
של רגלים. מקדש ישראל ודומים מקדש תחת ברכות של מחילת העון שבי"ב גמ'. צריכי. כל הסימנים הללו מקץ שנת השמיטה ובהן הסכות ובמועד: ייטונו משהתא. משנת
ארבעים ותלתא, שבערבות מואב נאמרה פרשה זו ואפי' דלא מתרמי בשמיטה. שלא לנו שמטין עד לאחר שבע שבבשו ושבע שחלקו דאמרו (פסחים ק"ה) וזה (ה' דף כ"ג) בסוף
שמטה. קדם ר"ה של שמינית, דהא מקץ שבע בסוף שנה משמע מריש שתא. שכלן נקראו מועד דכתיב (ויקרא כ"ג) אלה מועדי ה' וקשיש נמי ר"ה:

מאימא

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מא עמוד ב

רש"י

תוספות

מצוה שאני. והכי פריכין נמי בפרק כ"ג בסנהדרין (דף יט) גבי מלך דתנן לא חולץ ולא חולצין לאשתו רבי יהודה אומר אם רצה לחלוץ וליבם זכור לטוב איני והאמר רב אשי וכו' ומשני מצוה שאני וקשיא לר"י אמאי לא משני הכי בפרק שני דכתובות (דף יז) מעבירין את המת מלפני כלה וזה וזה לפני מלך ישראל אמרו עליו על אנריפס המלך שעבר לפני הכלה ושכחוהו חכמים וקא פריך

מכלל דשפיר עבד והאמר רב אשי וכו' ומשני פרשת דרכים הוה ואמאי לא משני מצוה שאני ותו איכא למיתמה והא דהיא גופיה דרב אשי מירי במקום מצוה דמעיקרא אמרי' אפי' למיד הרב שמחל על כבודו כבודו מחול נשיא שמחל על כבודו אין כבודו מחול ומותבי ליה מעשה ברבי אליעזר ורבי יהושע ורבי צדוק שהיו מסובין בבית המשתה בנו של ר"ג ברבי יהודה ר"ג עומד ומשקה עליהן וכו' אלא אי אתמר הכי אתמר אמר רב אשי אפי' למיד נשיא שמחל על כבודו דהיינו רבי יהושע שקבל הכוס מרבן גמליאל וכן רבי (אלעזר בר) צדוק מלך שמחל על כבודו אין כבודו מחול משמע אפילו במקום מצוה דומיא דנשיא כהוא מעשה דרבן גמליאל שהיה סעודת מצוה ומחל על כבודו בשביל כבוד חכמים אורחין שהיו מסובין בסעודת דמייית עליה דאברהם אבינו הוה עומד עליהם אלמא דאפי' במקום מצוה אמר רב אשי אין כבודו מחול ונראה לתרץ דדוקא הכא שייך לומר מצוה שאני דמחול על כבודו משום כבוד התורה שהוא כבוד השכינה וכן ההיא דפרק כזן גדול (סנהדרין טז) דחולץ או מיבם מחול על כבודו כדי לקיים מצות מלך עולמים ומראה בעצמו שאימת שכניה עליו אבל ההיא דכתובות (דף יז) ופ"ק דקידושין (דף לב) שמחל על כבודו כדי לחלוץ כבוד לבשר דם כגון כלכלה ות"ח בזה גזירת הכתוב הוא שאינו מחול אפי' במקום מצוה שהרי מצות כיבוד עצמו שהו צריכין לעשות בו למלך כבוד גדולה ממצות כיבוד שהיב המלך לנהוג בהו שהרי גם עליהן אמרה תורה שום תשים עליך מלך שתהא אימתו עליך ולא אימתך עליו נמצא דמה שהמלך מכבדו ליכא מצוה: **אותו** היום נתחייבו שונאי ישראל בלדיה. ירושלמי תני רבי חנינא ברבי גמליאל אומר הרבה חללים נפלו באותו יום שהחניפו לו ודבר תמוה לומר אם היה ראוי מפני (מדקן) התורה כיון דאמו היתה מישראל אלא משום דוילא מילתא כמו שפירשי' שיתחייבו על חנופה מועטת כזאת עונש גדול ופירש ר"י אע"ג דאמר בפרק מצות חליצה (יבמות קב.) ובפרק החולץ (שם מה:) גבי רב מרי דמנייה רבא אפורסי דבבל וגבי אושפיזינה דרב אדא בר אבהו אם היתה אמו מישראל מקרב

אחיק קרינן ביה (קדושין דף עב) היינו דוקא גבי נשיאות ושררות בעלמא דלענה שררות במתא דרדשינן שום תשים עליך מלך מקרב אחיק מוסמך משימות למקרב אחיק ש"מ דבעינן בהו מקרב אחיק קצת כגון אמו מישראל אבל מלך חזר ושנה עליו מקרב אחיק תשים עליך מלך דקפיד קרא גבי מלך עד שיחא ממש מקרב ממוצע מאביו ואמו מישראל וזו היתה החנופה שמלך בורע שלא כדון תורה הוודו לו החזיקו בכך נדי שלא יוכלו למחות היה להן לשתוק ולא להחזיקו וזהו עונש החנופה בדבר עבירה שמחניף לחבירו מחמת יראתו מפניו ואינו חושש על יראת הקב"ה ועושה עין שלמעלה כאילו אינה רואה בירושלמי דעשרה יחסין בגמרא אין בודקין מן המזבח כתיב שום תשים עליך מלך אין לי אלא מלך מנין לרבות שוטרי הרבים וגבאי צדקה וסופרי דינין ומכין ברצועות ח"ל מקרב אחיק תשים עליך מלך כל שתשימוהו עליך לא יתא אלא מן הברורין שבאחיק:

כל החנופה לחבירו. יש לפרש שלא במקום סכנה אבל במקום סכנה מותר כי ההיא דפרק ארבעה נדרים (דף כב.) עולא אול לארעא דישראל לזו בהדיה תרי בני חזאי קם חד שחטיה לחביריה אמר ליה לעולא יאות עבדי אמר ליה אין ופרע לו בית שהחזיקה כי אתא לקמיה דרבי יוחנן אמר ליה דלמא חזי אחזקתי ידי עוברי עבירה א"ל רבי יוחנן נפשך הצלתה:

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח

מאמית דמתחיל מועד. ומיהו בירט לא, שאין תקון הבימה דוחה לא את השבת ולא י"ט, ומאמית נמי לא עבדינן לה דדחקה לה עורה, והאי טעמא מקריש בגמ' ירושלמי (פ"א) במסכת מגילה, דקטני הקהל מאחרין בשחל להיות בשבת, וקאמר מפני הבימה, ונעבדה מאתמול דחקה לה עורה אנקובריר בלע"ז: **למלכי בית דין**. אכל לא למלכי בית חשמונאי: **אפי'** **למאן דאמר**. בקדושין בפ"ק (דף כג:) **אנרופה**. כחה של חנופה, דאע"ג דאמו מישראל אין ראוי למלכות דעבד היה ויזלא מלכתא: נתענות הדינין. שהחניפו הדינין את בעלי הדין: ונתמלקלו הפעשים. שהגדולים ראו עוברי עברה ולא מחו בידם מפני חנופה: ואין אדם שכול לומר לחבירו פעשי גדולים מפעשיך. שמתוך שלא מחו בעוברי עברה למדו הדורות את מעשיהם ונמצא כלן עוברין: **לכילי**. לשון בלתה נפשי (ספ"ס קיט) שמתאנה לשתות יין תדיר: ופליגא. הא דריש לקיש דאמר להחניפו לעשר נתבון לומר לו ראיתי פניך כראות פני וגו', פליגא אדריב לוי דאמר לא להחניפו נתבון אלא לאים עליו ולהודיעו שהוא רגיל לראות מלאכים: לא ישועו כי אפרם. כשבואו עליהם יסורין לא יעלים שונות: **ויאמר** **ירמיהו לחנניה הנביא**. שאמר נבואת שקר על גלות יבנה וכל הקדש שגלו עמו, בעוד שנתים ימים אני משיבם אל המקום הזה, אמן כן נעשה ה' חנופה היא זו שהיה לו לומר בהדיא שקר אתה נבא: וידי

והוא יוכל לומר לחבירו **"מעשי גדולים מפעשיך"**. דרש ר' יהודה בר מערבא ואיתימא ר' שמעון בן פזי: מותר להחניף לרשעים בעולם הזה, **שנאמר**: **"לא יקרא עוד לנבל נדיב ולכילי לא יאמר שוע"**, **מפליגא דרבי לוי**, דאמר רבי לוי: **משל של יעקב ועשו, למה הדבר דומה? לאדם שזימן את חבירו והפיר בו ששבבש להורגו, אמר לו: טעם תבשיל זה שאני טועם כתבשיל שטעמתי בבית המלך. אמר: ידע ליה מלכא, מיסתפי ולא קטיל ליה:** **אמר ר' אלעזר:** **כל אדם שיש בו חנופה מביא אף לעולם, שנאמר:** **"והנפי לב ישימו אף"** **ולא עוד אלא שאין תפלתו נשמעת, שנאמר:** **"לא ישועו כי אפרם"**. סימן א"ף עוב"ר גיהנם" **ביר"י** **נדר"ה** **גול"ה:** **ואמר ר' אלעזר:** **כל אדם שיש בו חנופה, אפילו עוברין שבמעי אמן מקללן אותו, שנאמר:** **"אמר לרשע צדיק אתה יקבחו עמים ויעמורו לאמים"**, ואין **"קוב"** אלא קללה, **שנאמר** **"לא קבה אל"**, ואין **"לאום"** אלא עוברין, **שנאמר** **"ולאם מלאם יאמין"**. ואמר ר' אלעזר: **כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר:** **"היו האמרים לרע טוב ולטוב רע"** וגו', **מה פתיב אחריו** **"לכן פאכל קש לשון אש וחשש להבה ירפה"**. ואמר ר' אלעזר: **כל המחניף לחבירו סוף נופל בידו, ואם אינו נופל בידו נופל בגיו, ואם אינו נופל ביד בגיו נופל ביד בן בנו, שנאמר:** **"ויאמר ירמיה אמן כן נעשה ה' יקם ה' את דבריו"**, וכתוב:

ויהי

ביאורים למסכת סוטה דף מא עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

ולבלי - רמאי חורש רעות לא יאמר שהוא שוץ - ארון נדיב שהכל
פונים אליו, ויש לדייק מכלל הדברים, דבעולם הזה שרי להחניף
לרשעים, ורק לעתיד לבוא יהיה אסור להחניף להם. רבי שמעון בן
לקיש אמר, שהמקור לכך שמותר להחניף לרשעים הוא מהבא,
שיעקב אבינו החניף לעשיו ואמר לו, "כי על כן ראיתי פניך בראות
פני אלהים, ותרצני".
ופליגא דרבי לוי - ביאורו של רבי שמעון בן לקיש בפסוק, נחלק על
ביאורו של רבי לוי, שיעקב אבינו לא החניף כלל לעשיו, אלא בא
לאיים עליו. ואמר רבי לוי, משל של יעקב ועשו בפסוק זה למה
הדבר דומה, לאדם שזימן את חבירו, והכיר חבירו בו - במזמין,
ששכנש להורגו, אמר לו האורח למזמין, טעם תבשיל זה שאני
טועם, כתבשיל ששעמתי בבית המלך, אמר המזמין לעצמו,
מסתבר שאדם זה שטעם מתבשיל המלך, ידע ליה מלכא - המלך
מכירו וחבירו, ומתוך כך מיסתפי - חושש הרוצח ולא קטיל ליה.
ואף כאן יעקב אבינו איים על עשיו ורמז לו שהוא רגיל לראות
מלאכים שעוזרים לו.
הגמרא מביאה כמה מימרות של רבי אלעזר, בגנות החנופה. אמר
רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה, מכיא אף - כעס לעולם,
שנאמר ויחפץ לב ושימו אף. ולא עוד אלא שאין תפלתו של
החנף נשמעת, שנאמר בהמשך הפסוק לא ישועו - לא תתקבל
שועתם, כי אסרם - כאשר יבואו עליהם יסורים.
(סימן למאמר רבי אלעזר בעניני חנופה, א"ף עי"ר, גיה"ם
ביר", ניד"ה גול"ה). ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה,
אפילו עוברין שבמעט אמן מקללין אותו, שנאמר "אומר לרשע
צדיק אתה, וקבוחו עמים, ונעמוהו לאומים", ואין ביאור קוב'
המוכר בפסוק אלא לשון קללה, שנאמר בפרשת בלעם, "מה אקוב,
לא קבה אל" - כיצד אקללם, וזה לא קללם. ואין לאומ' אלא
עוברין, שנאמר על יעקב ועשיו כשהיו בבטן אמם וילאום מלאום
ואמין".
ואמר רבי אלעזר, כל אדם שיש בו חנופה נופל בגיהנם, שנאמר
"היו לחנפים, האמרים לדע - לאדם רע שהוא טוב, ולטוב רע
וגו'", מה כתיב אחריו בעונשם, "לכן באכל קש לשון אש, ויחשש
לחבה ירפה וגו'", הרי שנפלים באש הגיהנם.
ואמר רבי אלעזר, כל המחניף לחבירו בסוף נופל בידו של הרשע
שהחניף לו, ואם אינו נופל בידו נופל ביד בניו, ואם אינו נופל
ביד בניו נופל ביד בן בנו, שנאמר "ויאמר ירמיה הנביא לחנניה
שהתנבא נבואת שקר, שבעוד שתיים ישווב יכניה וכלי המקדש
מגלותם, אמן בן עשרה ה' יקם ה' את דבריו", והיתה זו חנופה
משום שהיה לו לומר בפירוש שקר אתה דובר, וכתיב, שלאחר
כמה ימים יצא ירמיה מירושלים לארץ בנימין, לחלוק נחלה שנפלה
לו שם,

מאתחלתא דמועד - מתחילת חג הסוכות.
שנינו במשנה ויחנן הכנסת נוטל ספר תורה ונותנו לראש הכנסת.
מעירה הגמרא, שלכאורה שמעתי מינה שמשנתינו סתמה כדעה
שחולקין כבוד לתלמיד במקום הרב, ואין בכך פזיזות כבוד לרב,
שהרי כאן חולקים כבוד לראש הכנסת בפני המלך. אמר אביי שאין
להוכיח זאת מכאן, משום שטעם משנתינו בוקל הוא משום כבודו
דמלך, להראות שיש כמה שררות מתחתיו, ובאופן זה הכל מודים
שחולקים כבוד לתלמיד במקום הרב.
שנינו במשנה והמלך עומד ומקבל וקורא יושב, אנריפס המלך
עמד וקיבל, וקרא עומד. מקשה הגמרא, שמזה שכתוב וקרא
עומד, מכלל הדברים משמע דיושב היה לפניו, והאמר מר, שאין
היתר ישיבה בעזרה אלא למלכי בית דוד בלבד, משום שחלק
להם הכתוב כבוד להראות שמלכותם שלימה, שנאמר "ויבא המלך
ידו וישב לפני ה' ויאמר" וגו', ואין יושב אגריפס שהיה ממלכי בית
חשמונאי בעזרה. מתרצת הגמרא, בראמר רב חסדא על קושיה
דומה, שהקריאה היתה פוערת נשים שמותר לשבת בה, הקא נמי
יש ליישב שהקריאה היתה פוערת נשים.
שנינו במשנה, שאגריפס המלך קרא בעמידה ושכחוהו חכמים על
כך. מקשה הגמרא, שמזה שכתוב ששכחוהו מכלל הדברים עולה
דשפיר עבד בכך שקרא בעמידה, והאמר רב אשי, שאפילו למאן
דאמר ששניא בישראל שמחל על כבודו כבודו מחול, מלך שמחל
על כבודו אין כבודו מחול, שנאמר "שום תשים עליך מלך"
ומהיתור שכתוב פעמיים "שום" ו"תשים", יש ללמוד שתהא אימתו
עליה, ואם מחל על כבודו אין אימתו עליו. מתרצת הגמרא, מצוה
שאני - אגריפס מחל על כבודו לצורך מצוה, ובאופן זה כבודו מחול.
שנינו במשנה, וישנה אגריפס ללא תוכל לתת עליך איש נכרי,
זלגו עיניו דמעוות, אמרו לו, אל תתירא אגריפס, אחינו אתה, אחינו
אתה. תנא משמיה דרבי נתן, פאותה שעה שאמרו לו כן, נתחייבו
שנאי ישראל בליה, משום שתחניפו לו לאגריפס, שלמרות
שנאי היתה מישראל, לא היה ראוי למלוך על ישראל, משום שהיה
עבד, וזהו גנאי לישראל שעבד ימלוך עליהם.
אמר רבי שמעון בן חלפתא, מיום שגבר אגריפס - כוחה של
חנופה - שהחניפו לאגריפס, נתעוותו הדינין - שהדיינים החניפו
לבעלי הדינים, ונתקלקלו המעשים - שהצדיקים ראו עוברי
עבירות ולא מחו בידם מפני החנופה, ומתוך כך למדו הדורות את
מעשי הרשעים, ואין אדם יכול לומר לחבירו מעשי גדולים
ממעשיך, שמתוך שלא מחו ברשעים הכל למדו ממעשיהם, ונעשו
כולם עוברי עבירה.
דרש רבי יהודה בר מערבא, ואיתימא רבי שמעון בן פוי, מותר
להחניף לרשעים בעולם הזה, שנאמר שלעתיד לבוא "לא יקרא
עוד לנבל" - הנותן רק מה שחייב ובעין רעה נדיב - הנותן בעין יפה,

המשך ביאור למס' סוטה ליום שנים וארבעים לעומר עמ' א

דבריו בלשון "שמע ישראל", ומבארת, אמר רבי יוחנן משום רבי
שמעון בן יוחי, שהתורה מרמזת להם בדברי הכהן דבר נוסף,
הוא, שאמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל הבאים להילחם
בגויים, אפילו לא קיימתם אלא מצוה זו של קריאת שמע
שחרית וערבית שהיא קבלת מלכות שמים ועול מצוות, אי אתם
נמקדין בידם, שעל ידי שהשכינה שורה עימכם, אתם נרצחים.
שנינו במשנה שהכהן אומר לעם, אל ידך לבבכם אל תיראו בו.
מבארת הגמרא את סדר דברי הכהן, לפי מהלך היציאה למלחמה
והמלחמה עצמה. תנו רבנן, פעמיים מדבר עמים הכהן עם
הלוחמים, אחת בפספס - כשיצואם מגבול הארץ, לפני תחילת
המערכה, ואחת במלחמה - בתחילת המלחמה. בפספס לפני
המלחמה, מה הוא אומר ללוחמים,

ממונה' שאמרנו, דווקא בעבודתו קאמר - מיניו הנוגע לעבודתו,
וכהן גדול אין ממונה עליו בעבודתו. שואלת הגמרא, ואימא
שהכהן המוכרח כאן הוא הסגן, שהוא ממונה, והכהן גדול ממונה
עליו בעבודה. מתרצת הגמרא, שאמנם על הסגן יש ממונה, אך
הסגן עצמו לא ממונה הוא לשום דבר, דתניא, אמר רבי
חנינא סגן הכהנים, למה - לא היה דבר הסגן ממונה, ומבאר
התנא אידע בו פסול בבית גדול במהלך עבודתו, נכנס הסגן,
ומשמש תחתיו. אבל קודם שאירע פסול, אין לסגן שום מינוי
בעבודת בית המקדש, והרי הוא ככל כהן, ובהכרח שנתמנה כהן
מיוחד למלחמה, והוא משוח מלחמה.
שנינו במשנה, שהכהן פותח בלשון זו ויאמר הכהן אלהם, שמע
ישראל. מבררת הגמרא, מאי שנא - מדוע הכהן מתחיל את

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד א מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

לצרכיהם ולמחסורם, וכל מעורביהם - כל מי שלא היו לו בגדים
ללבוש, הלבישו אותו מן השלל מן המלחמה, וילבישו גם
מבגדיהם שלהם, וינעילום - נתנו להם מענלים, ויאכילום וישקום
ויסבום בשמן, וינהלום - הנהיגו ונשאו בתמורים לכל בושל - את
החלשים שלא יכלו ללכת, וביאום אל יריחו שהיתה נקראת עיר
התמרים, אצל אחיהם בני יהודה, וישבו שומרון וגו', הרי
שאינם בני ישראל מרחמים ונוהגים בחמלה באחיהם שבויי
המלחמה.
אבל אתם, על אויביכם' הגויים אתם הולכים למלחמה, שאם
תנוצחו על ידיהם ותפלו בידם בשבי, אין מרחמין עליכם אלא
ינהגו בכם באכזריות מרובה, לפיכך אתם מזהירים, אל ירד לבבכם
אל תיראו ואל תחפזו וגו' ממאורעות המלחמה.
ומפרטת המשנה את ארבעת האזהרות שהשיעור ללוחמים, אל ירד
לבבכם - שלא ישבר לבבכם מפני צהלת - צעקת הסוסים שהם
עושים כדי להפחידם ולהטיל מורץ בלבבכם, וציהצוה - השחות
החרבות וכלי המלחמה. אל תיראו' - אל יפול מורך ופחד
בלבבכם מפני הנפת תריסין - הקשת מגניהם, וישפעת הקלסין
- ריבוי חילות המלחמה. אל תחפזו' - אל תמהרו להימלט מקול
תקיעת הקננות שהם תוקעים בהם כדי להפחידם. אל תערצו -
אל תפחדו ותשברו, מפני קול הצווחות אשר הם משמיעים כדי
להפחידם.
ועליכם לזכור כי ה' אליהם החולץ עמכם, ואל תבטחו
בגבורתכם כמו הגויים, שהם באין ובטוחים בנצחונם של כשר ודם,
ואתם באים ובטוחים בנצחונם ובכוחם של מקום, ועליכם להשיב
ליבכם אליו ולבטח בישועתו. שהרי הפלשתים אשר נלחמו
בישראל, באו ובטוחים היו בנצחונם ובכוחם של גלית הפלישתי,
ומה היה סופו, לסוף נפל בחרב על ידי דוד, ונפלו עמו רבים
מבני עמו, בידי יהודה וישראל, וכן מצינו בכני עמון אשר באו
ובטחו בנצחונם של שובך של צבאו של הדרעור מלך ארם, מה היה
סופו של שובך, לסוף נפל בחרב בידי דוד וחילותיו, ונפלו עמו
רבים מבני עמו. ואתם בני ישראל, אי אתם בן - אין הנהגתכם
ומחשבתכם כהגויים, כי ה' אליהם החולץ עמכם להלחם להם
וגו' זה מנהג הארון - מחנה ישראל, שנשאים עימם הארון
ששברי לוחות מונחים בתוכו, והוא מסייע להם במלחמתם והם
נוצחים.
גמרא. שנינו במשנה, 'ודבר אל העם' בלשון הקודש. מבררת הגמרא
מאי קאמר, כיצד נדרש מהפסוק שהכהן חייב לדבר בלשון הקודש,
מבאר הגמרא הכי קאמר, שנאמר בפרשת משוח מלחמה 'ודבר',
ולחלן במעמד הר סיני הוא אומר, 'משה דיבר והאלהים יענו
פקול', ודורשים 'דיבור דיבור' גזירה שוה, מה לחלן במעמד הר
סיני, אמר משה את דבריו בלשון הקודש, שהרי עשרת הדברות
נאמרו בלשון הקודש, אף כאן משוח מלחמה מדבר בלשון
הקודש.
במשנה מבואר, שדווקא משוח המלחמה אומר את דברי החיוק
לעם, מביאה הגמרא את המקור לכך. תנו רבנן, 'ונגש הכהן ודבר
אל העם', מבררת הגמרא, יכול כל כהן שירצה יוכל לדבר
את דברי החיוק לעם, תלמוד לומר בהמשך הפרשה 'ודברו
השומרים' - שהשומרים מדברים לעם דברי חיוק ונפסים מלבד
הכהן, ומסמיכות הפסוקים יש ללמוד שמה השומרים במקומה -
שמונו לתפקיד זה, אף כהן במקומה - שהתמנה לכך, ולא כל כהן
שירצה. שואלת הגמרא, ואיכא כהן גדול, שהרי הוא ממונה
לכהונה גדולה. ומתרת, שהכהן צריך להיות דומיא דשומר, מה
שומר מהותו שיש שופט במקומה על גביו והוא מורה לו לרדות
את הצריך לכך, אף כהן צריך להיות שיש במקומה על גביו, והוא
הכהן גדול, אבל הכהן גדול אין ממונה מעליו. שואלת הגמרא, הרי
כהן גדול נמי, האיכא מלך שהוא ממונה על גביו. ומתרת,

"ויהי הוא בשער בנימן, ושם בעל פקידות - ממונה שלא יצא
מהעיר אל הכשרים, וישמו יראיה בן שלמה בן חנניה נביא
השקר, ויתפש את ירמיה הנביא לאמר אל הכשרים אתה נופל
להיות עמם, ויאמר (לו) ירמיהו שקר אתה דובר, איני נופל אל
[על] הכשרים וגו'. ובתיב "ויתפש יראיה בירמיהו וביאהו אל
השרים, ויקצפו השרים על ירמיהו, והכו אותו ונתנו אותו בית
האסור בית יהונתן הסופר, כי אותו עשו לבית הכלא", הרי שירמיהו
נפל בידי נכדו של חנניה נביא השקר, שהחניף לו.
ואמר רבי אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה - שאינם מוכיחים זה את
זה, מאוסה בנדה, שנאמר "כי עדת חנף גלמוד", רגלמוד' הוא
מלשון נדה, שכן בפרכי חים קורין לנדה 'גלמודה'. מבררת הגמרא,
מאי פירוש 'גלמודה', ומדוע נדה נקראת כן. ומבאר, שגלמודה'
היא מלשון גמולה דא מפעלה - מובדלת זו מבעלה. ואמר רבי
אלעזר, כל עדה שיש בה חנופה לסוף גולה, ודבר זה נלמד בגזירה
שזה מהתיבה 'גלמוד', בתיב הקא לגבי עדה שיש בה חנופה "כי עדת
חנף גלמוד", ובתיב חתם לגבי גלות "ואמרת בלבבך מי ילד לי את
אלה, ואני שכולה וגלמודה גולה וסודה וגו'".
אמר רבי ירמיה בר אבא, ארבע ביות של רשעים אין מקבלות פני
שכינה, פת ליצים ופת חניפים, ופת שקרים ופת מספרי לשון הרע.
והמקור לכך שפת ליצים אינה מקבלת פני שכינה, דבתיב שהקדש
ברוך הוא 'מלשך ידו מלהיות את לווצים'. והמקור לפת חניפים
שאינה מקבלת פני שכינה, דבתיב "כי לא לפניו חנף ובוא". והמקור
לפת שקרים שאינה מקבלת פני שכינה, דבתיב שאמר הקדוש ברוך
הוא "דובר שקרים לא יבון לגנר עיני". והמקור לפת מספרי לשון
הרע שאינה מקבלת פני שכינה, דבתיב "כי לא אל חפץ רשע אתה,
לא יגורף רע" ופירוש הפסוק הוא, לא חפץ רשע אתה משום שצדיק
אתה ה', לכן לא יגור במגורף - עמך רע, ופרשה זו מדברת בבעלי
לשון הרע, כפי שכתוב בהמשך 'כי אין בפיהו נכונה וכו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה פרק שמיני

פרק זה, עוסק במהלכה של מלחמת ישראל עם הגויים, והמשנה
שלפנינו, עוסקת בדברי הכהן משוח המלחמה לעורכי המלחמה,
בעת צאתם מגבול הארץ. כמו שנאמר "והיה קרבכם אל המלחמה
וגש הכהן ודבר אל העם, ואמר אליהם שמע ישראל אתם קרבים
היום למלחמה על אויביכם אל ירך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
ואל תערצו מפניהם, כי ה' אליהם החולץ עמכם להלחם לכם עם
אויביכם להושיע אתכם". והמשנה תבאר את הפסוקים.
משנה. הכהן אשר נבחר לתפקיד מושיע מלחמה, שעליו לצוות את
העם בעת יציאתם למלחמה, בשעה שמדבר את דברי החיוק אל
העם הלוחמים, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר, 'והיה
בקרבתם אל המלחמה' בצאתכם את גבול הארץ, 'ונגש הכהן'
לומר את דבריו. ומבאר המשנה, 'הכהן' זה כהן מושיע מלחמה
אשר נמשח במיוחד לתפקיד זה. ומה שנאמר בפסוק 'ודבר אל
העם', זה דווקא בלשון הקודש.
'ואמר אליהם שמע ישראל וגו' אתם קרבים היום למלחמה על
אויביכם' מבאר המשנה, על אויביכם' הגויים ולא על אחיהם
היהודים. שמלחמה זו אינה לא במלחמת שבט יהודה על שבט
שמעון הסמוך לו בגבול, ולא במלחמת שבט שמעון על שבט
בנימין הסמוך לו בגבול, שאם תפלו בידם של אחיהם, וירחמו
עליהם. וכמה שנאמר במלחמת פקח בן רמליהו מלך ישראל עם
אחז מלך יהודה, 'ויקומו האנשים מבני אפרים אשר נקבו בשמות
קודם לכן, ויחזיקו בשכינה ששבו במלחמתם עימם, לדאוג

סוטה. פרק שביעי - אלו נאמרין דף מב עמוד א

תוספות

רש"י

ויהי הוא בשער בנימין. לאחר כמה ימים היה ירמיה יוצא מירושלים ללכת ארץ בנימין לחלוק נחלה שנפלה לו, ותפסו יראיה ואמרו לו אל תפחדים אתה נפול: נפולך. בדולח. כמו ונפול (נפלושם כל): משך ידו. הקב"ה מודות את לוצצים: לא יגורף דע. לא יגור עמק רע, וגבי מספרי לשון הרע כתיב: דכתיב בהודא פרשתא כי אין בפרדו נכונה וגו'.

הדרן עלך אלו נאמרין

מתני'. משוח מלחמה. כהן שנתגרס לכהן, שנאמר ונגש הכהן וגו', ובגמרא פריך מאי קאמר: ונקימו האנשים. כתיב גבי פקח בן רמליהו שנלחם עם אחוז דברכי הנמים, ששבו מבני יהודה חרבה ושם היה נביא עזר שמו ודוכיחם לבני ישראל ואמר להם בחמת ה' על בני יהודה נתנם בידכם והכיתם בהם לאין מרפא, ועתה אתם אומרים לכבוש אותם לעבדים, שמענו והשיבו את השביה וגו': לכל בושל. כל הכושלים שבהם שאינו יכולין לילך בגליהם: צהלת סוסים. צנף סוסים קרוי צהלה בלשון המקרא: קלפסין. חילות הקפת תריסין. מציפין וסוגרין ומדבקין התריסין זה סמוך לזה כדי שיקשו זה על זה, והקול נשמע בקול המון לאים על שפגגם: שובך. שר צבא הדרעור: גמ'. מאי קאמר. היכי וליף לשון הקדש מהבא: דומיא דשופר. תירוצא היא. השופט ממנה על השופר, ששופר עשוי לנגוש את מי שיצאה השופט לבוץ: ואימא סגן. מדבר דברים הללו דמא ממנה הוא ויש ממנה על גבי: לפה סגן מננה. לאיזה דבר הוא ממנה ומוקד: שאם ארע בו. אבל בעוד שלא ארע פסול לכהן גדול אין לסגן גדלה של כלום: מאי שנא שמע ישראל. למה מתחיל בלשון זה פסוקים מדבר עמיהם, אחת בפסוק. בשצאנו מארצם: שמעו

משוח מלחמה. נראה האי דלא תנא הכי משוח מלחמה בשעה שמדבר אל העם כיצד כדקתני בפרק אלו נאמרין (לעיל דף לב). מוקרא בכורים כיצד משוח דחתם סליק מיניה דתני לעיל מיניה ואלו נאמרין בלשון קודש אבל תימה למה הקדים פרק זה קודם פרק עגלה ערופה והלא שנה משוח מלחמה בבבא אחרונה אחרי כולן ויש לומר דהם הקדים פרשת עגלה ערופה משום דאיירי בפרשת המלך נטק בתריה פרשת עגלה ערופה אבל הכא שבא לפרשה מקדים משוח מלחמה משום דוטררי מיליה ופסקי ושדי להו וא"ת וליתני לעיל פרשת משוח מלחמה כדתיב פרשת עגלה ערופה יש לומר דלא שייך למימר פרשת משוח מלחמה שהרי לא נתנה משום מצות קריאה אלא משום התראה: הכי קאמר שנאמר ודבר. ירושלמי למה בגין דכתיב ודבר הרי ק"ש דכתיב בה ודברת בהם והיא נאמרת בכל לשון אלא בגין דכתיב בה אמירה הרי פרשת דודי מעשר הרי כתיב בה אמירה והיא נאמרת בכל לשון אמר רבי חגי נאמר כאן הגשה ונאמר להלן הגשה ונגשו הכהנים בני לוי מה נגישה שנא' להלן בלשון קודש אף כאן בלשון קודש עד כדון כרבי עקיבא דאמר לשונות ריבויין הן כרבי ישמעאל דאמר לשונות כפולין הן ברם מאי אמר ר' חייא בר אבא נאמר כאן נגישה ונאמר להלן נגישה ונגש משה אל הערפל מה לשם לשון הקודש אף כאן לשון הקודש מסתברא דלא ופקדו שרי צבאות בראש העם ואחר כך ונגש הכהן ודבר אל העם בחר דמתקן להון הוא שמע לך: סגן לאו ממונה הוא. ואם תאמר הא אמרין בסנהדרין פרק כהן גדול (דף טז). כשהוא מנחם אחרים כל העם עוברין זה אחר זה והממונה ממצעו ותניא כשהוא עומד בשורה לנחם את האחרים סגן ומשוח מלחמה עומד בימינו ואמר כן ונגש הפא ש"מ מהא מתניתין תלת שמע מינה היינו סגן היינו ממונה יש לומר דאי ממונה היה לדברים שמיניהו אחיו הכהנים כדתנן (יומא דף כח). אמר להם הממונה אבל מן התורה אין לו שום מנין ושררה יותר על אחיו הכהנים ואינו אלא כעין מינוי אמרכל וגזבר שגידלוהו אחיו הכהנים:

מא

הדרן עלך אלו נאמרין

משוח מלחמה. בשעה שמדבר אל העם, בלשון הקודש היה מדבר, שנאמר: "והיה כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן" זה כהן משוח מלחמה ודבר אל העם בלשון הקודש. ואמר אליהם שמע ישראל וגו' על איביכם ולא על אחיכם, לא יהודה על שמעון ולא שמעון על בנימין. שאם תפלו בידם ירחמו עליכם, כמה שנאמר "ויקמו האנשים אשר נקבו בשמות ויחזיקו בשכייה וכל מערפיהם הלבישו מן השלל וילבשו וינעלו ויאכלו וישקו ויסכו וינהלום בחמרים לכל בושל ויביאום ירחו עיר התמרים אצל אחיהם וישבו שמרון" וגו'. על אויביכם אתם חולכים, שאם תפלו בידם אין מרחמין עליכם. "אל ירך לבכם אל תיראו ואל תחפזו", "אל ירך לבכם" מפני צהלת סוסים וצחצוח חרבות, "אל תיראו" מפני הגפת תריסין ופשעת הקלגסין, "אל תחפזו" מקול קרנות, "אל תערצו" מפני קול צווחות, "כי ה' אלהיכם החלף עמכם" הם באין בנצחוננו של בשר ודם, ואתם באים בנצחוננו של מקום. פלשתיים באו בנצחוננו של גלית, מה היה סופו? לפוף נפל בחרב ונפלו עמו. בני עמון באו בנצחוננו של שובך, מה היה סופו? לפוף נפל בחרב ונפלו עמו. ואתם, אי אתם בן, "כי ה' אלהיכם החלף עמכם להלחם לכם" זה מנחה הארון: גמ' מאי קאמר? הכי קאמר: שנאמר "ודבר", ולהלן אומר: "משה ידבר והאלהים יענו בקול" מה להלן בלשון הקודש, אף כאן בלשון הקודש. תנו רבנן: "ונגש הכהן ודבר אל העם" יכול כל כהן שירצה? תלמוד לומר "ודברו השטרים", מה שוטרים בממונה, אף כהן בממונה. ואימא כהן גדול? דומיא דשופר, מה שופר שיש ממונה על גביו, אף כהן שיש ממונה על גביו. כהן גדול נמי, האיפא מלך על גביו? בעבודתו קאמר. ואימא סגן? סגן לאו ממונה הוא, דתניא אמר ר' חנינא סגן הכהנים: למה סגן ממונה? שאם אירע בו פסול ככהן גדול נכנס ומשמש תחתיו: ואמר אלהם שמע ישראל: מאי שנא "שמע ישראל"? אמר ר' יוחנן משום ר' שמעון בן יוחי, אמר להן הקדוש ברוך הוא לישראל: אפילו לא קיימתם אלא קריאת שמע שחרית וערבית, אי אתם נמסרין בידם: "אל ירך לבכם אל תיראו" כו'. תנו רבנן: פעמיים מדבר עמם, אחת בפסוק ואחת במלחמה. בפסוק, מה הוא אומר?

שמעו

סוטה. פרק שמיני - משוח מלחמה דף מב עמוד ב

תוספות

רש"י

מאה פפי וחד נאנאי. בירושלמי בפרק החולץ אנמרא וחיבין אשם תלוי את ש"מ
 (ושהאשה) מתעברת ויחזרת ומתעברת את ש"מ שאין האשה מתעברת משני בני
 אדם כאחת ופליגי על רבנן דאגרתא דרבנן דאגרתא אומרים ויצא איש הבנים ממערכות
 פלשתים ממאה ערלות פלשתים שהערו בה מאה ערלות פלשתים אמר רבי מתניא ולא
 פליגין עד שלא נסדרה חורע האשה מתעברת
 משני בני אדם כאחת משנכר חורע אין האשה
 מתעברת משני בני אדם כאחת זה משמע שכולן
 מאה היו אבותיו שהרי מכולן נתעברה אמו ולא
 כפי רש"י שפירש וחד נאנאי שאחד מהן אביו
 ופי' הערוך נאנאי ככל שבאו עליה מאה אנשים
 וכל אחד וכן מפורש בויקרא רבה ובאגדה
 דשמואל אמר ר' יצחק אותה הלילה שפירשה
 ערפה מחמומה נתערבו בה גייס של מאה בני
 אדם הדא דכתיב והוא מדבר עמם והנה איש
 הבנים וגו' ממערכות פלשתים ממערות כתיב
 ממאה ערלות פלשתים רבי תנחומא אמר אף
 כלב אחד שנאמר ויאמר הפלשתי אל דוד הכלב
 אנכי וגו' וזהו הנה ויחציב ארבעים יום אמר רבי
 בריה ב"ר יצחק בשכר ארבעים פסיעות שהלכה
 ערפה עם חמומה נתלה לבנה ארבעים יום:
מפני שהשם וכל בניו מונחים בארון. תוספתא
 (פ"ז ע"ש) כי ה' אלהיכם החולץ עמכם זה השם
 הנתון בארון שנאמר וישלח אותם משה וגו'
 מלמד שהיה פנחס משוח מלחמה וכלי הקדוש זה
 הארון ויש אומרים אלו בגדי כהונה שנא' ובגדי
 הקדוש אשר לאהרן ורבי יודנה בן לקיש אמר
 ב' ארונות היו עמדם זה שיוצא עמנו למלחמה
 היו בו שברי לוחות שנאמר ויסעו מזה ה' וגו' זה
 שהיה עמנו היה בו ס"ת שנאמר ויעפילו לעלות
 וגו' ובירושלמי אמר ארון אחד היה:

מאלו התוס' לא מצאתי יותר

שמעו דברי מערכי המלחמה, וחזרו. במלחמה, מה
 הוא אומר "אל ידך לבבכם אל תיראו ואל תחפזו
 ואל תערצו", כנגד ארבעה דברים שאומות העולם
 עושין: מגיפין, ומריעין, צוחין, ורומסין: פלשתים באו
 בנצחונם של גלית כו': גלית, אומר ר' יוחנן: שעקמו
 בגילוי פנים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר: "ברו
 לכם איש וירד אלי" ואין "איש" אלא הקדוש ברוך
 הוא, שנאמר: "ה' איש מלחמה". אומר הקדוש ברוך
 הוא: הריני מפילו על יד בן איש, שנאמר: "וירד בן
 איש אפירי הנה". אומר ר' יוחנן משום ר' מאיר:
 בשלשה מקומות לכדו פיו לאותו רשע, אחד "ברו
 לכם איש וירד אלי", ואידך "אם יוכל להלחם אתי
 והפני". ואידך, דקאמר ליה לרוד: "הכלב אנכי פי
 אותה בא אלי במקלות". דוד נמי אומר ליה "אתה בא
 אלי בחרב ובחנית ובכידון"? הדר אומר ליה "ואנכי
 בא אליך בשם ה' צבאות אלהי מערכות ישראל אשר
 חרפת". ויגיש הפלשתי השכם והערב אומר ר' יוחנן:
 כדי לבטלן מקריאת שמע שחרית וערבית. "ויתניב
 ארבעים יום" אומר ר' יוחנן: כנגד ארבעים יום שנתנה
 בהן תורה. "ויצא איש הבנים ממערכות פלשתים". מאי
 "בנים"? אומר רב: שמבונה מקל מום. וישמאל אומר:
 בינוני שבאחיו. דבי ר' שילא אומר שהוא עשוי כבנין.

ר' יוחנן אומר: בר מאה פפי וחדא נאנאי. גלית שמו מנחם תני רב יוסף: שהפל דשין את
 אמו בנה. כתיב "מעירות", וקרינן "מערכות". תני רב יוסף: שהפל הערו באמו. כתיב "הרפה"
 וכתיב "ערפה", רב וישמאל, חד אומר: "הרפה" שמה, ולמה נקרא שמה "ערפה" שהפל
 עורפין אותה מאחריה. וחד אומר: "ערפה" שמה, ולמה נקרא שמה "הרפה" שהפל דשין
 אותה בהרפיות, וכן הוא אומר: "ותקח האשה ותפרש המקד על פני הבאר ותשטח עליו
 הרפות". ואי בעית אימא מהבא, "אם תכתוש את האויל במוכתש בתוך הרפות בעלי". את
 ארבעת אלה ילדו להרפה בנה ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו מאי ניהו? אומר רב חסדא:
 סף ומדון גלית וישבי בנוב. ויפלו ביד דוד וכיד עבדיו, דכתיב: "ותשק ערפה לחמותה
 ורות דבקה בה" אומר ר' יצחק, אומר הקדוש ברוך הוא: יבואו בני הנשוקה, ויפלו ביד בני
 הדבוקה. דרש רבא: בשכר ארבע דמעוות שהורידה ערפה על חמותה, זכתה ויצאו ממנה
 ארבעה גבורים, שנאמר: "ותשנה קולן ותבכינה עוד". כתיב "חץ חניתו" וקרינן "עץ חניתו",
 אומר ר' אלעזר: עדיין לא הגיענו לחצי שבחו של אותו רשע, מכאן שאסור לספר בשבחן של
 רשעים. ולא לפתח ביה כלל? לאודועי שבחיה דרוד "בני עמון באו בנצחונם של שובד כו":
 כתיב "שובד" וכתיב "שופד", רב וישמאל, חד אומר: "שופד" שמו, ולמה נקרא שמו "שובד"
 שעשוי ששובד, וחד אומר: "שובד" שמו, ולמה נקרא שמו "שופד" שכל הרואה אותו, נשפך
 לפניו קיתונו. "אשפתו כקבר פתוח כלם גבורים" רב וישמאל, ואמרי לה ר' אמי ור' אסי, חד
 אומר: בשעה שזרקין חץ, עושין אשפתות אשפתות של חללים, ושפא האמר שאומנין בקרב, תלמוד לומר: "כלם גבורים". וחד
 אומר: בשעה שעושין צורכיהן עושין אשפתות אשפתות של וכל, ושפא האמר מפני שחולי מעיים הם, תלמוד לומר: "כלם גבורים".
 אומר רב מרי: שמע מינה, האי מאן דנפיש ויכליה, חולי מעיים הוא. למאי נפקא מינה? ליתרר בגנפשיה. "דאנה בלב איש ישנה" ר'
 אמי ור' אסי, חד אומר: ישנה מדעתו, וחד אומר: ישנה, לאחרים: "ואתם אי אתם בן כו" וכל קד למה? מפני שהשם וכל בינוני

ביאורים למסכת סוטה דף מב עמוד ב מתוך "ש"ס לובלין - מכון המאור"

בפסוק נאמר וְנָלִיתָ שְׁמוֹ מִגִּתְּ תִּנִּי רַב יוֹסֵף, ממה שלא נאמר
גלית הגיתי אלא מגת, בא לרמוז שֶׁהַכֹּהֵן דִּשְׁנִין בביאתם אֶת אִמּוֹ
כֶּנֶת - כדושת הענבים בגת. כְּתִיב על גלית, שהיה ממעירות
פלישתים, וְקָרִינָן - ודקרי של תיבה זו היא ממעירות פלישתים,
ומבאר הגמרא תִּנִּי רַב יוֹסֵף שנקט הפסוק תיבת 'מערות' כדי
לרמוז, שֶׁהַכֹּהֵן הָעָרִי כָאִמּוֹ - באו על אמו קודם שנולד.
כמו כן, בכתיבת שמה של אמו של גלית, מצינו חילוקים, שבמקום
אחד כְּתִיב ששמה היה 'הַרְפָּה', וּכְתִיב במקום אחר, ששמה היה
'עֲרֵפָה'. ובביאור דבר זה, נחלקו רב וּשְׁמוּאֵל, חד אמר, 'הַרְפָּה'
שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא במגילת רות שְׁמָה 'עֲרֵפָה' לרמוז שֶׁהַכֹּהֵן
עוֹרְפִין אוֹתָהּ מֵאֲחֵרֶיהָ - שהפקירה את עצמה לזנות בדרך הבהמה,
פנים כנגד עורף. וְחַד אָמַר, 'עֲרֵפָה' שְׁמָה האמיתי, וְלָמָּה נִקְרָא
שְׁמָה בנביא שמואל 'הַרְפָּה' לרמוז שהפקירה עצמה לזנות, כך
שֶׁהַכֹּהֵן דִּשְׁנִין אוֹתָהּ בביאתן כְּהַרְפּוֹת - חטים כתושים, שנכתשו על
ידי דישה מרובה.
ומביא הגמרא ראייה לכך שחטים כתושים מכונים 'הריפות', וְכֵן
הוא אוֹמֵר על האשה אשר הסתירה את יהונתן ואחיעזר, 'וְהִתְקַח
הָאִשָּׁה וְתַפְרוֹשׁ אֶת הַמָּסַךְ - הוי"ו על פני הַבָּאֵר שבו הסתתרו
וְתַשְׁטַח עָלָיו על המסך שפרשה הַרְפּוֹת' - חטים כתושים, שדרך
לשוטחם כדי לייבשם, ומכאן ש'הריפות' הן חטים כתושים, כי אותם
רגילים לפרוש לייבוש. וְאִי בְּעֵינֵי אִמָּא מְהֻבָּא, שנאמר במשלי,
שֶׁאֵף 'אם' כְּתִיבָתָּה - תטחן עד דק אֶת הָאֵוִיל - השוטה בַּמִּכְתָּשׁ
כדי להסיר את שטותו ממנו, ותכתוש אותו בַּתּוֹךְ - יחד עם הַרְפּוֹת
החטים הכתושים בַּעֲלֵי - במכתש, לא יסור מאיוולתו. ומכאן,
ש'הריפות' הן חטים כתושים, שאת אלו דרך לכתוש במכתש.
הגמרא מבאר את הנאמר בנביא על מפלת בני ערפה בידי דוד
ועבדיו, 'וְאֵת אֲרֵבֶּעַת הַגִּבּוֹרִים הָאֵלֶּה יוֹלְדוּ - נולדו לַהַרְפָּה אם
גלית כֶּנֶת וַיִּפְּלוּ בִיד דָּוִד וּבִיד עֲבָדָיו' מבאר הגמרא מֵאִי נִינְהוּ
אלה שנולדו לה, אָמַר רַב חֲסֵדָא, ששמותיהם הם כֶּהֱ, וּמִדּוּן,
גִּלְתִּי, וַיִּשְׁכְּבוּ בְּנוֹב, הנוכחים באותו פרק. נאמר בפסוק דלעיל, 'וַיִּפְּלוּ
בִיד דָּוִד וּבִיד עֲבָדָיו', מבאר הגמרא, הסיבה שנפלו ביד דוד היא
דְּכִתְיִב 'וְתַשְׁקַח עֲרֵפָה לְחִמּוֹתֶיהָ, ולא דבקה בה, וְרוֹת דְּכָקָה בָּהּ,
אָמַר רַבִּי יִצְחָק, אָמַר תְּקַדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, יבואו בְּנֵי הַנְּשׁוּקָה -
שהיא ערפה וַיִּפְּלוּ בִיד כֶּהֱ רות הַדְּבֻקָה בנעמי. דָּרַשׁ רַבָּא על בני
ערפה הגיבורים, שֶׁבְּשֵׁכַר אֲרֵבֶּעַת דְּמַעוֹת שְׁתוּרִידָה עֲרֵפָה על
גְּמוּלָתָה בעת שנפרדו, וְכֵתָה ערפה וַיִּצְאוּ מִמֶּנָּה אֲרֵבֶּעַת גְּמוּרִים
אשר נלחמו בישראל. ודבר זה נלמד ממה שֶׁנֶּאֱמַר בעת הפרידה
מנעמי 'וְתַשְׁאֲנָה קוֹלָן וְתַכְבְּינָה עוֹד' הרי שבכו פעם שניה, נוסף על
מה שהוזכר כבר באותו פרק שבכו קודם, ושתי בכיות משתי עינים,
הן ארבע דמעות, ובזכות זה זכתה לארבעה בנים גיבורים.
כְּתִיב על חניתו של גלית את הלשון 'חֵין חֲנִיתו' שהוא לשון מחצה,
וְקָרִינָן - ואילו הקרי הוא 'עֵין חֲנִיתו' שזה הוא לשון עץ, שממנו
עשויה ידית החנית. מבאר הגמרא, אָמַר רַבִּי אֶלְעָזָר, שהלשון
'חצי' בא לרמוז, שְׁעָרֵי הַתִּיאֵר שֶׁל גבורת גלית לא הִנְעִינוּ - אינו
ממצה לַחֲצִי שֶׁכָּחוּ - אפילו את חצי שבח גבורתו שֶׁל אוֹתוֹ רִשְׁעִי.
וּמִכָּאֵן - ממה שהנביא אל פירש אפילו את מחצית גדולתו אנו
למדו, שֶׁאִסּוּר לַסִּפּוֹר שֶׁבִּשְׁכָּחָן שֶׁל רִשְׁעִים ולפיכך תיאר רק את
מקצת גדולתו. שואלת הגמרא, אם כן, וְלֹא לַתִּיבָּה בֵּית כָּלָל - מדוע
תיאר הנביא את מקצת שבחו הרי יש איסור בדבר. מתרצת הגמרא,
שמטרת המקרא היתה לְאֻדְוָעִי שֶׁכְּחִיהָ דָּדוֹד שלחם עם גלית
ונצחו, למרות גבורתו העצומה.
שנינו במשנה, וכך מצינו בַּבֵּינָן עֲמוֹן אשר בָּאוּ ובטחו בַּנְּצַחֲנוּ שֶׁל
שׁוֹכֵךְ כו'. מבאר הגמרא את שמו וגבורתו של שׁוֹכֵךְ, והשינוים
שמצינו בכתיבתו. כְּתִיב בספר שמואל ששמו היה 'שׁוֹכֵךְ', וּכְתִיב
בדברי הימים ששמו 'שׁוֹפָף', ובביאור דבר זה נחלקו רב וּשְׁמוּאֵל,

שָׁמְעוּ דְּבָרֵי מַעֲרָבֵי הַמִּלְחָמָה - את כללי המלחמה, מי ראו
להישאר במלחמה, ומי עליו לחזור. וְחִזְרוּ לביתם כל הראויים
לחזור, שהם הבונה בית והנוטע כרם והנושא אשה והיור ורך הלבב.
ממשיכה הברייתא לבאר את חלקם השני של דברי הכהן, בַּמִּלְחָמָה
- בתחילתה של המלחמה, כֹּהֵן הוּא אוֹמֵר 'אֵל יְיָ לְכַבְּכֶם' - אל
ישבר לבבכם מפחד המלחמה, 'אֵל תִּירָאוּ' במחשבתכם ובליבכם
מאימת המלחמה, 'וְאֵל תַּחֲפוּ' - אל תמהרו להימלט, 'וְאֵל תַּעֲרֹצוּ'
- אל תישברו את מהלך המלחמה. ומבאר הברייתא, שהכהן
מזוהרם בארבע אזהרות אלו, בַּגִּנָּה אֲרֵבֶּעַת דְּבָרִים - פעולות
מיוחדות 'שְׁעוּבָה' הגלחמים בכס עוֹשִׂין על מנת להטיל
מורכ בלבבכם. ואלו הדברים, גִּנְיָפִין - מקישים בתריסים, וְקָרִינָן
- תוקעים בקרנות וצוֹחֲחִין בקולם על מנת להפחיד, וְרוֹמְסִין בצחלת
סוסייהם ובדירתם להשמיע קול גדול.
שנינו במשנה, פְּלִשְׁתִּים בָּאוּ בַּנְּצַחֲנוּ שֶׁל גִּלְתִּי כו'. מבאר
הגמרא, מי הוא גלית, כיצד נלחם בישראל ומה היה סופו. מבאר
הגמרא מדוע נקרא גִּלְתִּי, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מפני שְׁעָמִד בְּגִלְתִּי פָּנִים
- בעזות פנים לִפְנֵי תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא וכביכול לחם בו. שֶׁנֶּאֱמַר
שאמר גלית לישראל 'כְּרוּ - בחורו לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלָי' להילחם בי.
ומבאר הגמרא, וְאִין 'איש' אֵלָּא תְּקִדּוּשׁ בְּרוּךְ הוּא, שֶׁנֶּאֱמַר
בשירת היים, 'ח' אִישׁ מִלְחָמָה'. וכתשובה לדבריו אָמַר תְּקִדּוּשׁ
בְּרוּךְ הוּא על גלית, תְּרִינִי מִפִּילוֹ והורגו על יד בֶּן אִישׁ - דוד
שהיה נער ולא הגיע לכלל איש, שֶׁנֶּאֱמַר 'וְיָרֵד בֶּן אִישׁ אֲפֹתֵי תוֹךְ'
- מיושבי בית לחם אשר בארץ אפרת.
אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן מִשּׁוֹם רַבִּי מַאִיר, בְּשִׁלְשָׁה מְקוֹמוֹת - שלוש
פעמים לְכָדוּ פִּיו לְאוֹתוֹ רִשְׁעִי - רמז גלית בדבריו את מפלתו
העתידי. אַחֲרָי, במה שאמר לישראל, 'כְּרוּ לָכֶם אִישׁ וְיָרֵד אֵלָי' -
וממה שאמר לשון 'יירד אלי' ולא אמר וילחם אתי, משמע שיגבר
עלי. וְאִידֵךְ - פעם שניה, במה שאמר לישראל, על אותו איש אשר
תבררו 'אם יוכל להלחם אתי וְהַכְנִי וְגו'', הרי שתחילה נקט את
האפשרות שינוצח. וְאִידֵךְ, דִּקְאָמַר לִיה גלית לְדוֹד בשעה שבא
להילחם עימו, 'הַכְּלָב אֲנִי בעיניך כִּי אֵתָה כָּא אֵלִי בַּמִּקְלֹת'
אשר בהם מכים את הכלבים, וממה שאמר הלשון 'בא אלי', משמע,
שינוצח על ידי דוד. שואלת הגמרא, הרי דוד נָמִי אָמַר לִיה גלית
'אֵתָה כָּא אֵלִי' בַּחֲרִב וּבְכִנִּיּוֹת, הרי שגם דוד נקט את
הלשון 'בא אלי', ואם כן אֵין זה לשון כישלון, שהרי דוד ניצח.
מתרצת הגמרא, דוד תָּרַם אָמַר לִיה - הוסיף ופירש את דבריו במה
שאמר 'וְאֲנִי כָּא אֵלֶיךָ בְּשֵׁם ה' צְבָאוֹת אֱלֹהֵי (יִשְׂרָאֵל) מַעֲרֻכּוֹת
יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר תַּרְפָּת' ובכוח זה אנצחך. ולפיכך דוד סמך את דבריו
על כוחו של ה', ואֵין בדבריו הבעת חולשה.
נאמר בגלית 'וַיִּוָּשׁ הַפִּלִשְׁתִּי אל מחנה ישראל הַשָּׁכֶם וְהָעָרִב',
מבאר הגמרא, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן, מזה 'השכם והערב', שמטרתו של
גלית היתה כְּדִי לְבַמְלֵן לישראל מְקַרְיָא שְׁמַע שְׁחִרִית וְעֲרֻבִית
שבזכותה הם ניצולים מאויביהם. עוד נאמר בגלית, 'וַיִּתְּצֵב
אֲרֵבֶּעִים יוֹם' לחרף ולגדף ולבטלם ממצוות, אָמַר רַבִּי יוֹחָנָן,
שהטעם שהיתה לו אפשרות לעשות כן למשך זמן זה, היא בַּגִּנָּה
אֲרֵבֶּעִים יוֹם שֶׁנֶּתְּנָה בָּהּ תוֹרָה שהתאחרה נתינת התורה מעשרת
הדברות, לפיכך היה לו כח להתיצב ארבעים יום.
נאמר על גלית 'וַיִּצְא אִישׁ הַבְּיָנִים מִמִּחְנוֹת פְּלִשְׁתִּים וְגו''. מבאר
הגמרא, מֵאִי בְּיָנִים - מדוע כונה כך. אָמַר רַב, מפני שְׁמוֹכְנָה -
מנוקה מִכָּל מוֹם, שהיה גופו נקי ממום של כיעור. וּשְׁמוּאֵל אָמַר,
מפני שהיה בְּיָנִי - אמצעי שֶׁבְּאֲחֵיו - בין ארבעת אחיו. רַבִּי רַבִּי
שִׁילָא אָמַר, מפני שְׁהוּא עָשִׂי בחזק רב בַּבְּנִין. רַבִּי יוֹחָנָן אָמַר,
מפני שבאו על אמו מאה פלישתים בבת אחת, ולפיכך היה כָּר - כן
מֵאֵה פְּפִי - מנאפים, וְחֵדָא נֶאֱמָר - ורק אחד היה אביו האמיתי,
וְאִישׁ הַבְּיָנִים פִּירוּשׁוֹ, שיצא מבין הרבה אנשים.

ישעיה ו ייב

ו וַיַּעַף אֱלִי אֶחָד מִן־הַשְּׂרָפִים וּבִידּוֹ רִצְפָּה בְּמַלְאָכִים לָקַח מֵעַל הַמִּזְבֵּחַ: ז וַיֵּגַע עַל־פִּי וַיֹּאמֶר הִנֵּה נֹגַע זֶה עַל־שַׁפְּתֶיךָ וְסֵר עֲוֹנְךָ וְחַטָּאתְךָ תִּכְפֹּר: ח וְאַשְׁמַע אֶת־קוֹל אֲדוֹנִי אִמָּר אֶת־מִי אֲשַׁלַּח וּמִי יִלְדֶּנּוּ וַאֲמָר הִנְנִי שְׁלֹחְנִי: ט וַיֹּאמֶר לָךְ וְאָמַרְתָּ לָּעָם הַזֶּה שְׁמָעוּ שְׁמוּעַ וְאַל־תִּבְּנִי וּרְאוּ רְאוּ וְאַל־תִּדְּעוּ: י הַשִּׁמְן לִבְהֶעָם הַזֶּה וְאֲזַנּוֹ הַכֹּבֵד וְעֵינָיו הַשֹּׁעַ פֶּן־יִרְאֶה בְּעֵינָיו וּבְאָזְנוֹ יִשְׁמָע וּלְבָבוֹ יִכְבֹּד וְכֵן וְשָׁב וּרְפָא לוֹ: יא וַאֲמָר עַד־מָתִי אֲדַנִּי וַיֹּאמֶר עַד אֲשֶׁר אִם־שָׂאוּ עָרִים מֵאֵין יוֹשֵׁב וּבָתִּים מֵאֵין אָדָם וְהָאֲדָמָה תִּשָּׂאָה שְׁמָמָה: יב וְרַחֵק יִהְיֶה אֶת־הָאָדָם וּרְבָה הָעֲזוּבָה בְּקֶרֶב הָאָרֶץ:

רש"י

הניח הקב"ה את העולם והשרה שכיתנו על הדין קטיע לישנא כו' כדאיתא בפסיקתא: (ט) שמעו שמוע. אני אומר לכם שמעו שמוע ואתם אין אתם נותנים לב להבין וראו ניסים שעשיתי לכם ואינכם נותנים לב לדעת אותי: (י) השמן לב העם הזה. כמו הכבד את לבו (שמות ח) לשון הלוח (לשון) פעול, לבם הלוח הלוח והשמן (אנגריישנ"ט בלעז) ואזניו הולכים הלוח והכבד משמוע: ועיניו השע. טחים כענין שנאמר (לקמן מד) כי טח מראות עיניהם, הטוח מתרגמין דאיתשע: פן יראה בעיניו. נתנו לבם שלא ישמעו דברי נביאים שהם יראים שמא יוטבו בעיניהם דבריו ויבינו בלבם וישוכו אלי והיא רפואתם: (יא) עד מתי. יכבירו את לבם ולא ישמעו: ויאמר. ידעתי כי לא ישיבו עד תבא פורענות עליהם וילכו בגולה ושאו עריהם מאין יושב: שאו תשאה. לשון גלמוד מאין יושב: (יב) ורבה העזובה. שהארץ תעזב מהם וכך הלשון ירבו מקומות עזובים בקרב הארץ:

(ו) רצפה. גחלת וכן עוגת רצפים (מלכים א יט) כמו עוגת רשפים ונאמר בישעיהו ובאליהו בצד"י רצפה מפני שאמרו דילטוריא על ישראל זה קראם עם טמא שפתי' וזה אמר כי עזבו ברייתך (שם) אמר הקב"ה למלאך רצוף פה שאמר דלטוריא על בני: במלקחים. בצבת: לקח מעל המזבח. שבעזרה: (ז) ויגע על פי וגו' וסר עונך. מזה ליסרך לכפר עוונך שחירפת את ישראל וגדול כחו שהמלאך ירא לקחתה כ"א במלקחים והגיעה על שפתי הנביא ולא הוזק בתנחומא. וזהו שנאמר כי רב מאד מחנהו (ויאל ב) אלו מלאכים, ועצומים מהם עושי דברו (שם) הם הנביאים. ויונתן תירגם ובידו רצפה ובפומיה ממלל לשון רצפה דבר הרצוף בפה ובלשון, קבל הדבור מפי הקב"ה מכסאו בשמים שהיה מכון כנגד המזבח שבהיכל: (ח) את מי אשלח. להוכיח את ישראל שלחתי את עמוס והיו קורין אותו פסילוס לפי שהיה כבד לשון והוא נתנב' שנתים לפני הרעש והיו ישראל אומרים

מצודת ציון

(ו) רצפה. גחלת והוא כמו רשפה בשי"ן כי זסשר"ץ מתחלף וכן עוגת רצפים (מ"א יט): במלקחים. בצבת כמו מלקחיה ומחתותיה (שמות כה): (י) השע. ענין הסרה כמו השע ממני ואבליגה (תהלים לט): (יא) אם. כמו אשר, וכפל המלה בשמות נרדפים כמו אדמת עפר (דניאל יב): שאו תשאה. ענין שממון וכן ושאה יוכת שער (לקמן כד):

מפי הנביאים ואינם נותנים לב להבין: וראו ראו. הלא אתם רואים נפלאותי ואינכם שמים על לב לדעת ולהכיר בהם: (י) השמן. היצר הנטוע בלבם הוא השמן והאטים אל הלב לבל הבין וקצר בדבר המובן מאיליו כי זהו דרך מעשה היצר: הכבד. היצר הכביד אזניו לבלי שמוע והשע עיניו לבל יראה: פן יראה. כי היצר חושב פן כשיראה בעיניו וישמע באזניו ויבין בלבבו שלא עשה את הטוב ויעשה א"כ תשובה ויבוא לו בזה רפואת הנפש והיא הסליחה ואין דעת היצר נוחה מזה כי איננו דורש אליו לשלום ולזה מטמטם את הלב למען ישאר חייב: (יא) עד מתי. יהיה לבם אטום מלהבין: עד אשר וכו'. ר"ל לבם יהיה אטום עד שיבוא הפורעניות ויהיו עריהם חרבה ובתיהם שממה: (יב) ורחק וכו'. האדם. ישראל הקרואים אדם יהיה גולה למקום רחוק: ורבה העזובה. זמן מרובה תהיה הארץ עזובה מהם:

מצודת דוד

(ו) במלקחים. בצבת לקח הגחלת מעל המזבח: (ז) ויגע. השרף נגע הגחלת על פי: הנה נגע. ר"ל בכזית נגיעת הגחלת קבלת העונש ובוזה סר עונך וארז"ל שהעון היה במה שאמר ובתוך עם טמא שפתיים וכו' ולא היה ראוי לומר כן על ישראל: (ח) אשלח. לדבר דברי לישראל: לנו. בשליחותנו וכאלו מדבר עם השרפים ונמלך בהם: הנני. הנה אני מוכן ללכת ושלחני: (ט) שמעו שמוע. הלא אתם שומעים דברי

משלי יא יח כט

יח רשע עֲשֵׂה פְעוּלַת־שָׁקֶר וְזֶרַע צִדְקָה שָׂכָר אֱמֶת: יט בֶּן־צִדְקָה לַחַיִּים וּמִרְדָּף רָעָה לְמוֹתוֹ: כ תוֹעֵבֶת יִחְוֶה עֲקִשְׁיִלָּב וְרִצּוֹנוֹ תְּמִימֵי דָרֶד: כא יָד לֵיד לֹא־יִנְקָה רָע וְזֶרַע צִדִּיקִים נִמְלֵט: כב גֵּוֹם זָהָב בְּאָף חֲזִיר אֲשֶׁה יָפָה וְסֶרֶת טַעַם: כג תֵּאוֹת צִדִּיקִים אֲדִיטוֹב תְּקוֹת רָשָׁעִים עֲבֹרָה: כד יֵשׁ מִפֹּזֵר וְנוֹסֵף עוֹד וְחוֹשֵׁף מִיָּשָׁר אֲדִי־לִמְחֹסוֹר: כה נֶפֶשׁ־בְּרָכָה תִּדְשֵׁן וּמְרוֹה גַם־הוּא יוֹרָא: כו מִנֶּעַץ בָּר יִקְבְּהוּ לְאוֹם אֲבִרָה לְרֹאשׁ מִשְׁבִּיר: כז שֹׁחֵר טוֹב יִבְקֹשׁ רִצּוֹן וְדֹרֵשׁ רָעָה תְּבוֹאֶנּוּ: כח בּוֹמֵחַ בְּעֶשְׂרוֹ הוּא יִפֹּל וְכַעֲלָה צִדִּיקִים יִפְרָחוּ: כט עוֹכֵר בֵּיתוֹ יִנְחַל־רוּחַ וְעֹבֵד אֱוִיל לַחֲכָם־לֵב:

רש"י

טעם. פורש מן התורה: (כג) תקות רשעים עברה. בטוחים ומקוים לגהינם: (כד) יש מפזר. ממנו כגון לצדקה ונוסף עוד: וחושף. עצמו מיושר אך למחסור יהיה לו: (כה) נפש ברכה. שהוא ותרן בממונו וכל לשון ברכה פישון בלעז: ומרוה. שמשביע את העניים: גם הוא יורא. ישבע טוב: (כו) מונע בר. מלמד תורה: (כז) שוחר טוב. החפץ להדריך את הבריות בדרך טובה ומוכיח ומיסר אותם: יבקש רצון. הוא חפץ שיהיה הקב"ה רוצה בם ומתפייס עמם, רצון, אפיימינ"ט בלעז: (כט) עוכר ביתו ינחל רוח. אדם עצל שינחל רוח תמיד ואינו יגע בתורה ולא במלאכה סוף עוכר את בני שאין להם מה לאכול:

מצודת ציון

(יח) אמת. עניינו דבר מקוים וכן ודברך יהיו אמת (שמואל ב ד'): (יט) כן. עניינו כמו אמת וצדק כמו כן בנות צלפחד דוברות (במדבר כז): (כ) עקשי. ענין עקום: (כב) גוֹם. עדי יושם על האף וכן חח וגו' (שמות לה): טעם. עניינו העצה ותוכן הדבר כמו וטעם זקנים יקח (איוב יב): (כד) וחושף. ומונע: (כה) ברכה. כל לשון ברכה עניינו הוספת טובה: תדשן. מל' דשן ושמן: ומרוה. ענין שביעה כמו כגן רוה (ישעיה נח): (כו) בר. תבואה כמו לשבר בר (בראש' מב): יקבְּהוּ. יקללוהו כמו לכה קבה לי (במדבר כב): לאום. אומה כמו ולאום מלאום יאמץ (בראשית כה): משביר. ענין מכירת תבואה כמו לשבר בר (בראשית מב): (כז) שוחר. ענין דרישה כמו ושחרו אל (תהלים מח): (כט) רוח. עניינו כעס כמו הניחו את רוחי (זכריה ו):

מצודת דוד

(יח) פעולת שקר. ר"ל פעולתו משקרת בו ולא תשאר בקיומה: וזורע. הזורע צדקה שכרו בא באמת א"כ פעולתו היא גמול הצדקה הנה באה ומתקיים: (יט) כן צדקה. אמיתת הצדקה ר"ל הנתונה לשמה היא סיבה להשיג החיים אבל המרדף עם הצדקה את הרעה לרמות בה את הבריות למען יחזיקוהו לצדיק היא עוד סיבה למוותו כי לא תחשב לזכות כ"א לחובה: (כ) עקשי לב. מראה לאדם יושרו ומחשבות לבו עקשות: תמימי דרך. התם בדרכיו ומשוה מסתרו לנגלהו הוא ירצה לה': (כא) יד ליד. מידו של מקום יבוא הגמול ליד המחויב ולא ינקה הרע ממנו כי לא תשוב ריקם אבל זרע צדיקים לפעמים נמלטו מן הרעה אשר ישולח עליהם בעבור זכות כשרון מעשה האבות: (כב) גוֹם זָהָב. כמו אילו ישימו גוֹם זָהָב באף חזיר הנה לא תשמור העדי זה להתקשט בה אבל תלכלך אותה בצואה כן דרך אשה יפה אשר סרה ממנו

טעם ועצת החכמה כי לא תשמור יפה להמותר לה כ"א להנאסר לה וגמול למשל על מי שמצא חכמה ואינו משתמש בה לחכמת התורה כ"א לרמות הבריות וכדומה: (כג) אך טוב. מכל התאוות בוחרים אך תאות מעשה הטוב ועוזבים השאר: עברה. כל תקותם למצוא דבר מה לכעוס ולהתקצף על מי: (כד) יש מפזר. ר"ל ימצא דבר אם מפזרו בענין מה ויתוסף עוד יותר ואם ימנע מליתן ממנו אף הראוי לא יהיה סיבה לקיום הדבר כ"א להחסירו והוא פזרון הממון לצדקה כי המפזר וכו': (כה) נפש ברכה. החפצה הוספת טובה לזולת גם היא תדושן: ומרוה. המשביע את העניים גם הוא ישבע טוב: (כו) מונע בר. החדל למכור תבואתו בעת הצורך ומשמרה עד זמן היוקר יקללוהו בני אומתו וברכה באה לראש המוכר שבר בעת הצורך כי הכל יברכוהו והוא נאמר למשל על השפעת החכמה לזולת: (כז) שוחר טוב. הדורש אחר טובות בני אדם וחפץ בהם יבקש בזה רצון מה' כי ע"ז ירצה לו: ודורש. אבל הדורש אחר רעות בני אדם ובה הוא חפץ אזי הרעה היא תבוא עליו: (כח) הוא יפול. ולא יועיל לו עשרו אבל הצדיקים הבוטחים בה' יפרחו כעצי האילן: (כט) עוכר ביתו. העצל אשר בעבור עצלותו עוכר ומשחית בני ביתו כי לא מצאה ידו לתת להם די מחסורם הנה בזה יתרבה המריבה והכעס וכאילו ינחל לעצמו רוח הכעס וסוף הרבר יהיה אשר האויל הזה יהיה עבד לחכם לב להחיות נפש עצמו:

ג קנה שעל גבי הפתח, אפילו גבוה מאה אמה — מביא את הטמא כל שהוא, דברי רבי יהושע; רבי יוחנן בן גוריון אומר: אל יחמר זה מן היזין!

ד זין שהוא סובב את כל הבית, ואוכל בפתח שלש אצבעות, טמא בבית — כלים שתחתיו טמאים; טמא תחתיו — רבי אליעזר מטמא את הבית, ורבי יהושע מטהר. וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה.

ה שני זיזין זה על גבי זה, ויש בהן פותח טפח וביניהן פותח טפח, טמא תחתיהן — תחתיהן טמא; ביניהם — ביניהן טמא; על גביהן — כנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח, טמא תחתיהן או ביניהן — תחתיהן וביניהן טמא; על גביהן — כנגדו עד לרקיע טמא. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח, טמא תחתיהן — תחתיהן וביניהן טמא; ביניהן או תחת המותר — רבי אליעזר אומר: תחתיהן וביניהן

פירוש ברטנורה

ג אפילו גבוה מאה אמה. אע"ג דזין שיעור גובהו מן הפתח שנים עשר טפחים, בקנה החמירו משום דמיטלטל. ורבי יוחנן בן גוריון סבר דאין להחמיר בקנה יותר מן הזין, ולמעלה משנים עשר טפחים שיעורו בפותח טפח. והלכה כרבי יוחנן בן גוריון:

ד זין. שהוא רחב טפח וסובב את כל כותלי הבית מבחוץ, וכנגד הפתח אוכל שלש אצבעות ועל שאר הפתח אין זין. שאם היה אוכל כנגד הפתח טפח היה הבית טמא לדברי הכל: כלים שתחתיו טמאים. בהא לא פליג רבי יהושע בדפלוני בסיפא, לפי שדרך טומאה לצאת: רבי אליעזר מטמא את הבית. כיון דזין חמור שמטמא בכל שהוא, מביא טומאה לבית בשלש אצבעות: וכן בחצר שהיא מוקפת אכסדרה. והאכסדרה אוכלת בפתח שלש אצבעות, טומאה בבית, כלים שבאכסדרה טמאים. טומאה באכסדרה, ר' אליעזר מטמא הבית, ורבי יהושע מטהר. והלכה כר' יהושע:

ה שני זיזין זה על גבי זה. ומכוונים זה כנגד זה: יש בהן פותח טפח. שכל אחד מן הזיזים רחב טפח על טפח: וביניהן פותח טפח. התחתון גבוה מן הארץ טפח והעליון גבוה מן התחתון טפח: וטומאה תחתיהן. תחת התחתון. כל מה שתחתיו טמא ומה שעל גביו טהור, דחוצץ בפני הטומאה: ביניהן. אם טומאה בין תחתון לעליון כל מה שביניהן טמא, אבל מה שתחת התחתון ושעל העליון, טהור, דחוצצים: על גביהן. על גבי העליון. כנגד הטומאה עד הרקיע, טמא, וכל השאר טהור: היה העליון עודף על התחתון וכו' תחתיהן וביניהן טמא. דבין שהטומאה תחת התחתון בין שהטומאה ביניהן, אותו

משניות מבוארות — קהתי

כלים שבאכסדרה טמאים; טומאה באכסדרה, רבי אליעזר מטמא ורבי יהושע מטהר, והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ה

שני זיזין זה על גבי זה — ומכוונים זה כנגד זה; במפרשים אחדים מבואר שמדובר כאן בזיזים שעל גבי כותל הבית ולא בזיזים שעל גבי הפתח, שבכגון זה אין שייך כאן אלא השיעור של "פותח טפח" (משנה אחרונה; "סודי סהרות"), ויש בהן פותח טפח — שכל אחד מהזיזים יש בו טפח על טפח, וביניהן פותח טפח — ובין הזיז תחתון לעליון יש טפח, כלומר אין צורך לומר שהזיז התחתון גבוה מן הארץ טפח, שכן סתם זין גבוה מן הארץ הרבה, אלא אף הזיז העליון גבוה מן התחתון טפח ("סודי סהרות"); טמא תחתיהן — תחת שני הזיזים, היינו תחת הזיז התחתון, תחתיהן טמא — כל מה שתחת התחתון טמא, אבל מה שעל גביו טהור, שהזיז חוצץ בפני הטומאה: ביניהם — היתה טומאה בין הזיז התחתון לעליון, ביניהן טמא — כל מה שבין הזיזים טמא, אבל מה שתחת הזיז התחתון ושעל גבי הזיז העליון טהור, שהזיזים חוצצים: על גביהן — היתה טומאה על גבי הזיז העליון, כנגדו עד לרקיע טמא — כנגד הטומאה ולמעלה עד הרקיע טמא, וכל השאר טהור. היה העליון עודף על התחתון פותח טפח — שהזיז העליון בולט לחוץ טפח יותר מהתחתון: טמא תחתיהן — היינו תחת הזיז התחתון, או ביניהן — בין שני הזיזים, תחתיהן וביניהן טמא — שהעליון העודף מביא את הטומאה לכל מה שתחתיו; ואפילו הטומאה נמצאת בין הזיזים, טפח העודף מערב את הטומאה בכל מקום (הרא"ש), אבל מה שעל גבי העליון טהור, שהזיז חוצץ: על גביהן — היתה הטומאה על גבי הזיז העליון, כנגדו עד לרקיע טמא — כנגד הטומאה למעלה טמא, וכל השאר טהור. היה העליון עודף על התחתון פחות מטפח — שהזיז העליון בולט לחוץ יותר מהתחתון בפתח מטפח, טמא תחתיהן — תחת הזיז התחתון, תחתיהן וביניהן טמא — שהעודף של העליון מערב את הטומאה ביניהם ומביא את הטומאה לכל מה שתחתיו; ביניהן — היתה טומאה בין הזיז תחתון לעליון, או תחת המותר — שהיתה טומאה תחת העודף של העליון, ולא תחת הזיז התחתון,

באור משנה ג

קנה שעל גבי הפתח — קנה שנתגוהו על גבי יתדות הקבועות בכותל למעלה מן הפתח, אפילו גבוה מאה אמה — מן הפתח, מביא את הטמא כל שהוא — אפילו אינו בולט אלא כל שהוא, אם יש טומאה תחתיו, מתפשטת הטומאה מתחתיו לתוך הבית; דברי רבי יהושע — ובתוספתא שנו: החמירו בקנה יותר מן הזיז (שכן זין הגבוה מן הפתח יותר משנים עשר טפח אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח), שהקנה מיטלטל והזיז אינו מיטלטל. פירוש: לפי שהקנה אפשר לטלטלו ולהורידו סמוך לפתח, ואילו הזיז בולט מן הכותל ואי אפשר להורידו למטה (הגר"א); רבי יוחנן בן גוריון אומר: אל יחמר זה מן היזין! — אין להחמיר בקנה יותר מן הזיז, ואף הקנה אם הוא גבוה יותר משנים עשר טפחים מן הפתח אינו מביא את הטומאה אלא בפותח טפח.

באור משנה ד

זין שהוא סובב את כל הבית — שהוא בולט טפח סביב כל כותלי הבית, ואוכל בפתח שלש אצבעות — ותופס כנגד הפתח אורך של שלוש אצבעות בלבד, היינו פחות מטפח, שהרי הטפח ארבע אצבעות; טמא בבית — אם היתה טומאה מן המת בבית, כלים שתחתיו — שתחת כל הזיז, טמאים — אף על פי שהזיז שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח, מכל מקום נחשב אהלו כחלק מהפתח, וכזווית שבבית ("תפארת ישראל"); הלכך הטומאה מתפשטת מהבית לתחת הזיז שכנגד הפתח, ומשם מתפשטת היא תחת כל הזיז שמסביב לבית ומטמאה כל מה שנמצא תחתיו. טמא תחתיו — תחת הזיז, רבי אליעזר מטמא את הבית — שכשם שאם הטומאה בבית נחשב הזיז שכנגד הפתח כחלק מאוהל הבית, כך גם כשהטומאה תחת הזיז מתפשטת הטומאה דרך הזיז שכנגד הפתח לתוך הבית. ורבי יהושע מטהר — שאף על פי שאם הטומאה בבית מורה רבי יהושע, שכלים שתחת הזיז טמאים, מכל מקום כשהטומאה תחת הזיז, הואיל והזיז שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח, הבית טהור, לפי שדרך הטומאה לצאת ואין דרכה להיכנס. וכן בחצר שהיא מקפת אכסדרה — בנין עמודים המקורה בתקרה, והאכסדרה תופסת כנגד רוחב פתח הבית שלוש אצבעות בלבד: טומאה בבית,

טמא; רבי יהושע אומר: ביניהן ותחת המותר — טמא, ותחתיהן — טהור.

ו יש בהן פותח טפח ואין ביניהן פותח טפח, טמאה תחתיהן — תחתיהן טמא; ביניהן או על גביהן — פגגדו עד הרקיע טמא.

ז אין בהן פותח טפח, בין שיש ביניהן פותח טפח בין שאין ביניהן פותח טפח; טמאה תחתיהן, ביניהן, או על גביהן — טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח.

פרק חמשה עשר

א סגוס עבה וכפת עבה — אינן מביאין את הטמאה עד שיהיו גבוהין מן הארץ פותח טפח. קפולין זו על גבי

פירוש ברטנורה

העורף שהעליון יתר על התחתון טפח מערב את הטמאה בכל מקום. אבל מה שעל העליון טהור, דחוצין: על גביהן, על גבי העליון; היה העליון עורף על התחתון וכו' טמאה תחתיהן. תחת התחתון: תחתיהן וביניהן טמא. דאותו עורף מערב את הטמאה ביניהן ומביא את הטמאה למה שתחתיו: ביניהן. אם הטמאה ביניהן או למטה בארץ תחת המותר, דהיינו כנגד העורף ולא תחת התחתון: רבי אליעזר אומר תחתיהן וביניהן טמא. דאע"ג דליכא טפח בעורף מביא את הטמאה לתחת התחתון, הואיל ועורף עליו: ביניהן ותחת המותר טמא. מה שבין שני הזיוין ומה שתחתיהן בארץ כנגד המותר, טמא: ותחתיהן טהור. מה שתחת התחתון. דכיון דאין במותר טפח אין הטמאה באה תחת התחתון. והלכה כר' יהושע:

ו ואין ביניהם פותח טפח. שאין התחתון גבוה מן הארץ טפח ואין העליון גבוה מן התחתון טפח: ביניהן ותחתיהן טמא. דאין התחתון חוצץ, כיון דאין תחתיו פותח טפח ולא על גביו פותח טפח, והעליון מביא את הטמאה לכל מה שתחתיו ותחת התחתון, וחוצץ למה שעל גביו, כיון דעליון גבוה מן הארץ טפח: כנגדו עד הרקיע טמא. ומה שתחתיו טהור. דאע"ג דאין גבוה מחבירו טפח, הרי גבוה מן הארץ טפח וחוצץ:

ז אין בהן פותח טפח. שהזיוין אין ברחבן טפח, הלכך בין שהטמאה למטה בין שהטמאה למעלה לא חיצו כלל: וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ בפותח טפח. וגבוהות זו מזו טפח, דינן כשני זיוין:

טו א סגוס עבה. הך מתניתין פירשנהו לעיל בפרק הבית שנשדק [משנה ג]. ואיירי דבעי למתני מכליות, הדר תניא הכא: ואם היו של שיש. אפילו

משניות מבוארות — קהתי

באור משנה ז

משנתנו ממשיכה עוד בשני זיוים זה על גב זה.

אין בהן פותח טפח — שכל אחד מן הזיוים אינו טפח על טפח, בין שיש ביניהן פותח טפח — שהזיו העליון גבוה מן התחתון טפח, בין שאין ביניהן פותח טפח — שאין בין הזיוים גובה טפח, טמאה תחתיהן — תחת הזיו התחתון, ביניהן — או בין הזיוים, או על גביהן — על גבי הזיו העליון, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — שהואיל ואין בהם טפח על טפח אין עליהם תורת אוהל, ואין חוצצים בפני הטמאה, הלכך אם הטמאה תחתיהם או ביניהם הרי הוא טמאה רצוצה הבוקעת ועולה בוקעת ויורדת, וכן אם הטמאה על גבי הזיו העליון, בוקעת היא גם למטה, שהרי אין חוצץ בפניה. וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח — ויש גם ביניהן גובה של טפח, שהיריעה התחתונה גבוהה מן הארץ טפח, והיריעה העליונה גבוהה מן היריעה התחתונה טפח, דינן כדיון שני זיוים ששנינו במשניות ה-ז.

באור משנה א

הרישא של משנתנו כבר נשתנה לעיל (יא, ג), ונדחקו המפרשים למצוא טעמים שונים למה שהובאה כאן שנית (עיין ברטנורה: מהר"ם, מובא ב"תוספות יום טוב": "תפארת ישראל"). בעל "סדרי טהרות" מבאר, שהובאה כאן כהמשך לסיפא של המשנה הקודמת: "וכן שתי יריעות שהן גבוהות מן הארץ פותח טפח".

סגוס עבה — מעיל צמר עבה, וכפת עבה — חתיכת עץ עבה, אינן מביאין את הטמאה — שתחתיהם על הכלים הנמצאים תחתיהם, עד שיהיו גבוהין מן הארץ פותח טפח — שיהא תחתיהם חלל של טפח על טפח ברום טפח; אבל אם אין תחתיהם חלל טפח, אף על פי שהצד העליון שלהם גבוה מן הארץ טפח, אין אומרים שרואים את עוביים כאילו אינו, והצד העליון מביא את הטמאה, אלא הואיל ועוביים ממעט את חלל הטפח אינם מביאים את הטמאה. קפולין זו על גבי זו — כגדים הרבה המקופלים זה על גבי זה; ויש מפרשים: בגד אחד המקופל בכמה קיפולים זה על גב זה (עיין ביאורנו לעיל יא, ג). אינן מביאות את הטמאה — תחתיהן, עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפח — שבכונן זה אין הקיפולים התחתונים ממעטים את גובה החלל, שרואים אותם כאילו אינם, והקיפול העליון, הואיל והוא גבוה

רבי אליעזר אומר: תחתיהן וביניהן טמא — שאף על פי שהעורף הוא פחות מטפח מכל מקום הוא מביא את הטמאה לכל מה שתחת הזיו העליון, ומשם מתפשטת היא אף לתחת הזיו התחתון; רבי אליעזר הולך לשיטתו במשנה הקודמת, שאם טמאה תחת הזיו, אף על פי שהזיו שכנגד הפתח אין בו טפח על טפח מכל מקום הוא מביא את הטמאה לבית. רבי יהושע אומר: ביניהן ותחת המותר, טמא — מה שבין שני הזיוים ומה שתחת העורף של העליון טמא, ותחתיהן טהור — אבל מה שתחת הזיו התחתון טהור, שהואיל והעורף של העליון הוא פחות מטפח, אינו מביא את הטמאה לתחת הזיו התחתון, רבי יהושע הולך לשיטתו במשנה הקודמת, שאם טמאה תחת הזיו, הבית טהור, הואיל והזיו שכנגד הפתח אין בו פותח טפח. והלכה כרבי יהושע.

באור משנה ו

יש בהן פותח טפח — כל אחד מהזיוים יש בו טפח על טפח, ואין ביניהן פותח טפח — ואין בין הזיו התחתון לעליון טפח, שאין הזיו העליון גבוה מן התחתון טפח, אבל התחתון גבוה מן הארץ טפח (ומב"ם; "תפארת ישראל"; "סדרי טהרות"; עיין ברטנורה שמבאר בו לפי הר"ם, שאף התחתון אינו גבוה מן הארץ טפח, אלא שיש לו גירסא אחרת במשנתנו): טמאה תחתיהן — תחת הזיו התחתון, תחתיהן טמא — כל מה שתחת התחתון טמא, אבל על גביו טהור, שהזיו התחתון חוצץ, הואיל והוא גבוה מן הארץ טפח; ביניהן — טמאה בין הזיו התחתון לעליון, או על גביהן — על גבי הזיו העליון, כנגדו עד הרקיע טמא — כנגד הטמאה למעלה עד הרקיע טמא. שהואיל ואין בין הזיוים גובה טפח, לפיכך אם הטמאה נמצאת שם, הרי טמאה רצוצה היא הבוקעת ועולה עד לרקיע, אבל אינה בוקעת ויורדת למטה לתחת הזיו התחתון, לפי שהזיו התחתון הגבוה מן הארץ טפח אוהל הוא, ואוהל חוצץ אף בפני טמאה רצוצה, וכן אם הטמאה על גבי הזיו העליון, אין היא בוקעת אלא למעלה, אבל לא למטה, אפילו לבין הזיוים, שהואיל ואין ביניהם טפח, הזיו העליון בטל לגבי הזיו התחתון וכיוצא אחד חשוכים, הלכך האוהל של התחתון חוצץ בפני הטמאה שלא תבקע אף לתחת הזיו העליון (סדרי טהרות).

זו — אינן מביאות את הטמאה, עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפה. טבילות של עץ זו על גב זו — אינן מביאות את הטמאה, עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפה. ואם היו של שיש — ממאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת.

ב טבילות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם, והן גבוהות מן הארץ פותח טפה: טמאה תחת אחת מהן — הנוגע בשניה טמא טמאת שבעה; כלים שתחת הראשונה טמאים, ושתחת השנייה טהורין. השלחן אינו מביא את הטמאה, עד שיהא בו רבוע בפותח טפה.

ג חביות שהן יושבות על שוליהן, או מפות על צדיהן, באויר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפה, טמאה תחת

פירוש ברטנורא

עליונה גבוהה מן הארץ טפה לא חשיבי אוהל להביא את הטומאה, כיון דתחתונה ממעטת את האויר לפי שהן נחשבות כארץ. אבל טבלאות של עץ אינן נחשבות כקרקע בזמן שהעליונה גבוהה מן הארץ טפה, אע"פ שהתחתונה ממעטת את האויר, העליונה מביאה את הטומאה:

ב טבילות של עץ, שהן סמוכות זו אצל זו וכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפה ונוגעות בקרנותיהן כל אחת בחברתה שאצלה, ודרך קרני הטבלאות שאין ברחבן טפה, הלכך כלים שתחת הראשונה שהטומאה תחתיה, טמאים, ושתחת השנייה טהורים: הנוגע בשניה טמא טמאת שבעה. ואף על גב דתנן בפרק קמא כלים הנוגעים במת וכלים בכלים טמאים טמאת שבעה, השלישי בין אדם בין כלים טמאים טמאת ערב, הא תנן התם אין האוהל מחשב, הלכך טבלא שהטומאה תחתיה אינה מן המנין: עד שיהא בו ריבוע בפותח טפה. כמין חיבה פרוצה שיש לה ארבע דפנות היו עושים לשלחן שהשלחן יושב עליה, ואותה חיבה פרוצה קרוי ריבוע. ופעמים שהשלחן בולט ויוצא חוץ מאותו ריבוע טפה או פחות או יותר, והשתא קאמר דצריך שיהא השלחן בולט חוץ מאותו ריבוע בפותח טפה, דמה שבתוך הריבוע אינו מצטרף. ואם טומאה נמי בתוך הריבוע מכפנים, הריבוע חוצץ ומונע הטומאה מלעבור לחוץ:

ג חביות. שורות הרבה של חביות, זו אחר זו וזו על זו: שהן יושבות על שוליהן, ופיהן למעלה: או מוטות על צדיהן. ופיהן מן הצד: באויר. בנינה

משניות מבוארות — קהתי

הטמאה, עד שיהא בו רבוע בפותח טפה — "ריבוע" היינו הבסיס של השולחן, שהיה (בימי התנאים) כמין חיבה פרוצה של ארבע דפנות, בלי שוליים, ועל אותו ריבוע מונחת הטבלא, הנקראת "שולחן", ויש שהשולחן בולט ויוצא סביב חוץ מהריבוע; ובאה המשנה להשיעור, שאם טומאה מן המת נמצאת בחלל הריבוע, אין השולחן מביא את הטומאה על מה שתחתיו, בתוך הריבוע, אלא אם כן שטח השולחן שעל הריבוע, חוץ מהחלק הבולט ממנו, הוא טפה על טפה; אבל אם אין בשולחן שעל הריבוע בפני עצמו טפה על טפה, אף על פי שהשולחן כולו עם בליטתו יש בו טפה על טפה, אינו מביא את הטומאה על מה שתחתיו, שכן הטומאה שבחלל הריבוע טומאה רצוצה היא הבוקעת למעלה ולמטה, ואינה מתפשטת לצדדים.

בארנו את המשנה לפי משמעות לשונה. וכן פירשה הרש"ש. אבל יש מוסיפים (על פי הר"ם והר"ב), שמשתנו באה גם להשיעור, שאם הטומאה נמצאת תחת החלק הבולט חוץ מהריבוע, אין השולחן מביא את הטומאה על מה שתחת החלק הבולט, אלא אם כן יש בו, בחלק הבולט בפני עצמו, טפה על טפה, ואין חלק השולחן שעל הריבוע מצטרף לו להשלים שיעור טפה על טפה, שמה שעל הריבוע נידון כאוהל בפני עצמו, ומה שבולט חוץ מן הריבוע נידון כאוהל בפני עצמו...

באור משנה ג

חביות — של חרס, שאינן מקבלות טומאה מאחוריהן, שהן יושבות על שוליהן — ופיהן למעלה, או מוטות על צדיהן — ופיהן מן הצד, באויר — בחוץ, כגון בחצר, והן נוגעות זו בזו בפותח טפה — שמקום נגיעת החביות רחב טפה על טפה, טמאה תחת אחת מהן — היתה טומאה מן המת תחת אחת מן החביות, והיא טומאה רצוצה, טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — במפרשים מבואר, שאם החביות יושבות על שוליהן, כל מה שנמצא כנגד הטומאה טמא, ואף החבית עצמה טמאה, שהואיל והאויר הטמא שעל גבה מעורב עם האויר שבתוכה, נטמא אוויר תוכה, ועל ידי כך אף החבית כולה; אבל אם החביות מוטות על צדיהן, אין תוכה טמא, שהואיל ואין החבית מקבלת טומאה מגבה, דפנותיה חוצצות בפני הטומאה, ומה ששינו כאן: טומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת, היינו שמטמאה כנגדה כל מה שתחת החבית ומעל גבי החבית, שאין דפנות החבית חוצצות אלא על תוכה, אבל לא על מה שלמעלה ממנה. פמה דכרים אַמורים — שהטומאה בוקעת למעלה ולמטה,

מן הארץ טפה, מביא את הטומאה, ובלבד שהצד התחתון של הקיפול העליון יאה גבוהה מן הארץ טפה, שאם הצד העליון שלו בלבד גבוה טפה, הריהו ממעט את החלל, ואינו מביא את הטומאה (כמו שביארנו טס). טבילות של עץ זו על גב זו, אינן מביאות את הטמאה, עד שתהא העליונה גבוהה מן הארץ פותח טפה — כדין קיפולין, שאין הטבילות התחתונות ממעטות את החלל של טפה, ובלבד שהצד התחתון של הטבלה העליונה יאה גבוהה מן הארץ טפה. ואם היו של שיש — טבלאות של שיש חלקות נתונות זו על גב זו, אף על פי שהעליונה גבוהה מן הארץ טפה, מכל מקום הטבלאות התחתונות ממעטות את החלל, לפי שהן נחשבות כקרקע, והרי כל הטבלאות כגל של צורות טומאה תחתיהן (מהר"ם). הלכך טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת — כדין טומאה רצוצה.

באור משנה ב

טבילות של עץ שהן נוגעות זו בזו בקרנותיהם — בלבד, כזה: $\diamond$ ואין בקרנות טפה על טפה, והן גבוהות מן הארץ פותח טפה — שכל אחת מהן גבוהה מן הארץ טפה, היינו שיש תחתיה חלל של טפה על טפה ברום טפה: טמאה תחת אחת מהן — היתה טומאה תחת אחת מן הטבלאות, הנוגע בשניה טמא טמאת שבעה — כלומר אין צורך לומר שהנוגע בטבלה הראשונה, שהטומאה תחתיה, שטמא טמאת שבעה, אלא אף הנוגע בטבלה השנייה, הסמוכה לה, טמא טמאת שבעה, שהואיל והשנייה נוגעת בראשונה ומוסיפה על אהלה, לפיכך אף הנוגע בשניה נחשב כאילו נגע באוהל שהטומאה תחתיו, והרי שנינו, שכלים הנוגעים במת וכלים או אדם בכלים טמאים טמאת שבעה (לעיל א, ב"ג); כלים שתחת הראשונה טמאים — שהרי מאהילה על הטומאה ועליהם, ושתחת השנייה — וכלים שתחת השנייה, טהורין — שדווקא לענין טומאת עצמה די בנגיעתה כל שהיא בראשונה, כדי שתיחשב כאילו אף היא מאהילה על הטומאה, והנוגע בה דינו כנוגע באוהל המת כמו שביארנו לעיל, אבל לענין הבאת הטומאה על הכלים שתחתיה, אין דינה כאוהל המת, אלא אם כן היא נוגעת בראשונה ברוחב טפה, והרי כאן אינה נוגעת בה אלא בקרן, שאין בה רוחב טפה, הלכך אין מביא את הטומאה (שתחת הראשונה) על הכלים שתחתיה, והוה ששינוי: כלים שתחת השנייה טהורים (יטורי טהורים). השלחן אינו מביא את

אחת מהן — טמאה בוקעת ועולה, בוקעת ויורדת. במה דברים אמורים? בטהורות. אבל אם היו טמאות, או גבוהות מן הארץ פותח טפח, טמאה תחת אחת מהן — תחת פלם טמא.
 ד בית שחצו בנסרים או ביריעות, מן הצדדים או מן הקורות, טמאה בבית — פלים שפחצץ טהורים; טמאה בפחצץ — פלים שבבית טמאין. פלים שפחצץ, אם יש שם פותח טפח — טמאים; ואם לאו — טהורים.
 ה חצו מארצו, טמאה בפחצץ — פלים שבבית טמאים; טמאה בבית, פלים שפחצץ, אם יש במקומן טפח על

פירוש ברטנורה

או בחרו: בפותח טפח. ברוחב טפח נוגעות זו בזו: טומאה בוקעת ועולה. לצדדין קתני לה. דמויות על צדיהן אפילו כנגד הטומאה אין טמא אלא מה שתחתיה ועל גביה, אבל מה שבתוכן טהור, כיון דאין כלי חרס מיטמא מנבו על מה שבתוכו מציל, ומה שאינו כנגד הטומאה אפילו שתחתיה ועל גביה טהור. ובישבות על שוליהן אפילו על מה שבתוכו אין מצילות, כיון שאין הפסק מאור תוכו לאור שחוצה לו, וחבית עצמה נטמאת ונטמאו כל כלים שבתוכה ואפילו שלא כנגד הטומאה, כדאמרין טעמא בסוף פרק כורות: במה דברים אמורים בטהורות. דכיון דטהורות הן דמו לטבלאות של שיש שהתחתונות סותמות את חלל טפח וטומאה בוקעת ועולה: אבל אם היו טמאות. אפילו אין גבוהות מן הארץ, העליונות שגבוהות מן הארץ טפח מביאות את הטומאה, שאין התחתונות סותמות כיון דטמאות, מידי דהוה אקפולין זו על זו וטבלאות זו על זו: או גבוהות מן הארץ פותח טפח מביאות את הטומאה, ואפילו טהורות, כיון דנוגעות זו בזו ברוחב טפח נחשבות כולן כאוהל אחד:

ד שחצו. שעשה בו מחיצה: מן הצדדין. שהיריעות והנסרים נתונות כנגד הכתלים של הבית: או מן הקורות. שנתונות תחת תקרת הבית: כלים שבחצין טהורים. דיריעות ונסרים חוצצים, ונחשבים ככלים שעל הגג וככלים שחוצין לכותל: כלים שבבית טמאים. דאין חציצה לטומאה, מידי דהוה אכלי חרס המוקף צמיד פתיל, דאם טומאה בבית מציל על מה שבתוכו, ואם טומאה בתוכו אין צמיד פתיל לטומאה: כלים שבחצין. הכלי שעם הטומאה בתוך המחיצה: אם יש שם פותח טפח. שיש שם חלל רחב טפח: ואם לאו טהורים. הכלים שבחצין. אבל בית מיהא טמא:
 ה חצו מארצו. שכיסה קרקעית הבית בנסרים או יריעות: טומאה בחצין. אפילו יש בו טפח על טפח ברום טפח: כלים שבבית טמאים. ככיון שהוא

משניות מבוארות — קהתי

טמאה בבית — היינו בחדר החיצוני, או בחדר למטה, מתחת למחיצה, פלים שפחצץ — כלים המונחים במקום שעשה לו מחיצה, היינו בחדר הפנימי או בעלייה, טהורים — שהמחיצה של הנסרים או היריעות חוצצת בפני הטומאה. טמאה בפחצץ — אבל אם היתה טומאה בחדר הפנימי או בעלייה, פלים שבבית — הכלים המונחים בחדר החיצון או בחדר שלמטה, טמאין — שהאוהל שנעשה על ידי מחיצת הנסרים או היריעות אוהל עראי הוא לגבי הבית, ואוהל כזה מציל אמנם על הטהורים שבתוכו מלהיטמא, אבל אינו חוצץ בפני הטומאה שבתוכו מלטמא מה שבבית, כדין כלי חרס המוקף צמיד פתיל (ותוספתא כלים ב"ק 1, יב; חר"ש; חר"ב; "סדרי טהורות"). ויש מבארים הטעם, לפי שדרך הטומאה לצאת לבית, הואיל ואין בחדר הפנימי או בעלייה פתח אחר ("תפארת ישראל"; ועיין "משנה אחרונה"). פלים שפחצץ — בזמן שהטומאה בו, אם יש שם פותח טפח — אם יש בחצץ חלל של טפח על טפח ברום טפח, טמאים — הכלים, מחמת הטומאה שבצידם, ואם לאו — אם אין בחצץ חלל של טפח על טפח ברום טפח, טהורים — הכלים שבחצץ, שטומאה רצוצה היא הבוקעת ועולה, ואינה מתפשטת לטמא את הכלים שבצידה. אבל הכלים שבבית על כל פנים טמאים, כמו ששינונו לעיל, משום שסוף טומאה לצאת דרך הבית.

בארנו את הסיפא לפי רוב המפרשים (חר"ש; הרא"ש; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"). אבל כולם נדחקים מאד בביאור הטעם, שאף על פי שהטומאה רצוצה ואינה מטמאה את הכלים שבצידה, מכל מקום יוצאת היא לבית ומטמאה את הכלים (עיין רא"ש; "תפארת ישראל"; "משנה אחרונה"; "סדרי טהורות"). אבל הרמב"ם מפרש: כלים שבחצץ — היינו בעוביה של המחיצה עצמה, ובאה המשנה ללמד, שאם היה במקום הכלים פותח טפח, בין שהיתה הטומאה לפנים מן המחיצה ובין שהיתה בבית, הכלים טמאים; ואם לאו — טהורין (פירוש הרמב"ם למשנתנו: משנה תורה הל' טומאות מת ד. ב).

ובעל "סדרי טהורות" מבאר לשיטת הרמב"ם, שאם יש בתוך עובי המחיצה חלל פותח טפח, הרי זו מחיצה כפולה, ובכגון זה רואים שני צידי המחיצה כמחולקים זה מזה, והצד הקרוב למקום הטומאה בטל לגביו, ואין עליו תורת מחיצה; נמצא שהכלים המונחים בתוך המחיצה כאילו הם נמצאים בתוך אוהל הטומאה, הלכך הכלים טמאים. אבל אם אין בתוך עובי המחיצה חלל פותח טפח, נחשבים שני צידי המחיצה כמחיצה אחת, והיא מצילה על מה שנמצא בעוביה, הלכך הכלים שבתוך המחיצה טהורים.

באור משנה ה

חצו מארצו — חצץ את הבית מן הארץ, שהניח נסרים או יריעות

ואינה מתפשטת לצדדים? בטהורות — בחביות טהורות, שעדיין לא נטמאו מתוכן. אבל אם היו טמאות — שכבר נטמאו קודם לכן מתוכן, או גבוהות מן הארץ פותח טפח — שהיה תחת כל החביות חלל של טפח על טפח, ואפילו היו טהורות, טמאה תחת אחת מהן, תחת פלם טמא — כל מה שנמצא תחת כל החביות טמא, שאם היו טמאות, והיינו בכגון שהיו מוטות על צדיהן, הרי הדופן התחתונה אינה חוצצת בפני הטומאה הואיל והיא טמאה, ובוקעת הטומאה לתוך החבית, וכיון שהדפנות העליונות של החביות נוגעות זו בזו בפותח טפח, הרי הן נחשבות כאוהל אחד, ומביאות את הטומאה לכל מה שתחתיהן; ואפילו היו טהורות, אלא שהיו גבוהות מן הארץ פותח טפח, בין שהיו מוטות על צדיהן בין שהיו יושבות על שוליהן, הרי האוהל שתחתיהן מביא את הטומאה תחת כולן, שהואיל ונוגעות זו בזו בפותח טפח, הרי הן כאוהל אחד, והטומאה מתפשטת לתחת כל החביות. ויש עוד חילוקי דינים בענין חביות אלו, אלא שכבר נישנו לעיל (ט, טז), ולא בא התנא כאן אלא ללמדנו את ההבדל שבין הרישא לסיפא, שברישא הטומאה בוקעת ועולה בוקעת ויורדת ואינה מתפשטת לצדדים, ובסיפא מתפשטת הטומאה תחת כולן, אף על פי שחביות הן גופים נפרדים (הגרא; "תפארת ישראל").

הר"ש והר"ב מפרשים משנתנו בחביות המסודרות שורות על גבי שורות, ולפי פירושם מתיישבת הפיסקה "אבל אם היו טמאות" גם בכגון שהיו החביות יושבות על שוליהן (ולא בביאורנו, שפיסקה זו כוונתה דווקא לחביות שהיו מוטות על צדיהן). עיין "תפארת ישראל", שמקשה על פירושם, ואף טורח ליישבו. אף בעל "סדרי טהורות" מאריך בביאור משנתנו על פי הר"ש והר"ב. ברם, בביאורנו הוא לפי הגר"א ו"תפארת ישראל", שכן מחוץ לדוחק שבפיסקא הנ"ל, משנתנו מתיישבת יפה לפי אותו פירוש.

ויש עוד להוסיף (לפי ביאורנו). שמה שנקטה המשנה ברישא "והן נוגעות זו בזו בפותח טפח", אינה אלא משום סיפא, שבה נישנה שהטומאה מתפשטת תחת כולן, אבל ברישא, בין נוגעות בפותח טפח ובין אינן נוגעות בפותח טפח, טומאה בוקעת כנגדה למעלה ולמטה.

באור משנה ד

בית שחצו — שעשה בו מחיצה, בנסרים או ביריעות, מן הצדדים — שנתן את הנסרים או היריעות כנגד כותל הבית, ונעשו מחדר אחד שני חדרים, חיצוני ופנימי, או מן הקורות — שעשה את המחיצה מתחת לתקרת הבית, ויש כאן חדר ועלייה על גביו:

טַפַּח עַל רוֹם טַפַּח – טְהוּרִים; וְאִם לֹא – טָמְאִין, שְׁאֲרָצוֹ שֶׁל בֵּית פְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם.
 וּבֵית שֶׁהוּא מְלֵא תֶבֶן וְאִין בֵּינוֹ לְבֵין הַקְּוֹרוֹת פּוֹתַח טַפַּח, טָמְאָה בְּפָנִים – פְּלִים שֶׁפִּנְגֵּד יִצְיָאָה טָמְאִים; טָמְאָה
 בַּחוּץ, פְּלִים שֶׁבְּפָנִים, אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶמָם טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוֹם טַפַּח – טְהוּרִים; וְאִם לֹא – טָמְאִים. אִם יֵשׁ בֵּין
 הַתֶּבֶן לְקוֹרוֹת פּוֹתַח טַפַּח – בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד טָמְאִים.
 ז בֵּית שֶׁמְלֵא עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת, וּבִטְלוֹ, וְכֵן כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה, אוֹ גֵּל שֶׁל צְרוּרוֹת, אֶפְלוּ כְּגִלּוֹ שֶׁל עֶבֶן, וְאֶפְלוּ טָמְאָה
 בְּצֵד הַפְּלִים – טָמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת וְיוֹרֶדֶת.

פירוש ברטנורא

קמור תחת הבית, דתנן לעיל בפרק ג', יש בו פותח טפח ואין ביציאתו פותח טפח, טומאה בתוכו הבית טמא, טומאה בבית מה שבתוכו טהור: שארצו של בית כמזהו. כשאין בו פותח טפח:

ו טומאה בפנים. במקום התבן: שכנגד יציאתה. מקום פניו יש כרוחב אמה מן הפתח עד כותל שכנגדו שנכנסים ויוצאים דרך שם להוציא התבן ולהכניס. וכלים שבאותו מקום הפניו טמאים, מיד דהוה אטומאה בחצץ דכלים שבבית טמאים: טומאה בחוץ. היינו במקום הפניו מן הפתח עד כותל שכנגדו: כלים שבפנים. במקום התבן: אם יש במקומן טפח על טפח ברום טפח טהורים ואם לאו טמאים. דבחיץ נמי אם טומאה בבית כלים שבחיץ שאין במקומן טפח טמאים: ואם יש בין התבן ולקורות פותח טפח. לא נתבטל התבן ההוא ליחשב כחיץ והרי הוא כשאר חפצים שבבית, ואין מציל על מה שבתוכו בין יש במקומו טפח בין אין במקומו טפח:

ז וכן כרי של תבואה. שביטלו: אפילו טומאה בצד הכלים. שהיתה הטומאה בתוך הגל, וכלים שם סמוכים לטומאה בתוך הגל אבל אינן נוגעים בטומאה: טומאה בוקעת ועולה. ומה שבצידה טהור. ואם יש במקום הטומאה טפח על טפח ברום טפח, הרי הוא כקבר סתום ומטמא כל סביביו:

משניות מבוארות – קהתי

המציל על הטהורים שבתוכו מלהיטמא; וְאִם לֹא – אם אין במקומם חלל של טפח מעוקב, טָמְאִים – כדין חצץ, ששינוי במשנה הקודמת (הר"ש; ברטנורא). ויש מפרשים הטעם, שאין כאן אוהל שיציל עליהם; ואף משום מחיצה אין התבן מציל, הואיל ומן הסתם בעל הבית עתיד לפנותו, ומחיצה שעתידיים לפנותה אינה חוצצת בפני הטומאה (רמב"ם; יסודי סהודות). אִם יֵשׁ בֵּין הַתֶּבֶן לְקוֹרוֹת פּוֹתַח טַפַּח – שהתבן רחוק מן התקרה טפח, בֵּין קֶדֶד וּבֵין קֶדֶד – בין שיש במקום הכלים פותח טפח ובין שאין בו, טָמְאִים – הכלים, שאין התבן נחשב כמחיצה אלא כשאר חפצים בבית, ואינו מציל על מה שבתוכו מן התבן, אפילו יש במקום הכלים פותח טפח, שיש אוהל גם למעלה מן התבן, אפילו יש במקום הכלים פותח טפח, הרי זה אוהל בתוך אוהל, ואין אוהל בתוך אוהל מציל על הטהורים שבתוכו אלא אם כן אין עתידים לפנותו, אבל תבן, מן הסתם דעתו של בעל הבית לפנותו, הלכך אינו חשוב אוהל כלל, ואינו מציל על מה שבתוכו (יסודי סהודות); ברם, כשאין פותח טפח בין התבן לקורות, אין זה אוהל בתוך אוהל.

באור משנה ז

בֵּית שֶׁמְלֵא עֶפֶר אוֹ צְרוּרוֹת, וּבִטְלוֹ – ביטל את העפר או את הצרורות, שגמר בדעתו להשאירם שם ולא לפנותם, והרי שביטל על ידי כך את אוהל הבית, וְכֵן כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה – המונח בחוץ, אוֹ גֵּל שֶׁל צְרוּרוֹת – המונח בחוץ, אֶפְלוּ כְּגִלּוֹ שֶׁל עֶבֶן – שכתוב בו (יהושע ז, כו): "ויקימו עליו גל אבנים גדול", וְאֶפְלוּ טָמְאָה בְּצֵד הַפְּלִים – בתוך העפר או הצרורות שבבית או בתוך הכרי של התבואה או בתוך הגל של צרורות, אבל אין הכלים נוגעים בטומאה, טָמְאָה בּוֹקֶעֶת וְעוֹלָה בּוֹקֶעֶת וְיוֹרֶדֶת – שטומאה רצוצה היא, ואינה מטמאה אלא כל מה שכנגדה למעלה ולמטה, אבל לא את הכלים שבצידה.

במשנתנו ישנם כמה עניינים סתומים, שנאמרו עליהם פירושים שונים. א) בית שמלאו עפר או צרורות ובטלו – מה פירוש הלשון "ובטלו"? לפי פשט לשון המשנה משמע, שביטל את הבית. וכן מפרש הרמב"ם: "רוצה לומר בטל דין הבית", אלא משלשנו משמע, שהוא גורס: בטלו (כלי וא"ו). וכן כותב הרמב"ם במשנה תורה (הל' טומאת מת ז, א): "בית שמלאו עפר או צרורות – הרי זה ביטל הבית, והרי הוא כגל של עפר או צרורות".

אבל לפי הגמרא (עירובין עח, ב) יוצא, שכונת משנתנו היא, שביטל את העפר או הצרורות, כמו שבארנו במשנה, שכן דרוקא בכגון זה, שאדם מתכוון לבטל את הדבר שממלא בו את הבית, אוהל הבית בטל (ענין עוד "מלאות

על פני קרקע הבית, טָמְאָה בַּחֲצִין – היינו בין המחיצה לקרקע הבית, ואפילו יש שם פותח טפח, פְּלִים שֶׁבְּפִתַּי טָמְאִים – כמו שבארנו הטעם במשנה הקודמת, שהאוהל שנעשה על ידי המחיצה, אוהל עראי הוא לגבי הבית, ואינו מציל על טומאה שבתוכו מלטמא (יסודי סהודות). ורוב המפרשים מבארים הטעם, שהחצץ דינו כביב שהוא קמור תחת הבית ואין ביציאתו פותח טפח (לעיל ג, ז), שהטומאה בוקעת ועולה לתוך הבית (הר"ש; ברטנורא; יתפארת ישראל); טָמְאָה בְּפִתַּי – מעל המחיצה, פְּלִים שֶׁבְּפִתַּי – שמתחת למחיצה: אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶמָן טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוֹם טַפַּח – אם במקום שהכלים מונחים יש חלל של טפח על טפח על רוֹם טפח, טְהוּרִים – שהמחיצה חוצצת בפני הטומאה שבבית, ומצילה על הטהורים שבתוכה מלהיטמא; ולפי רוב המפרשים, הרי זה כדין הביב, שאם הטומאה בבית, מה שבתוכו טהור; וְאִם לֹא – שאין במקום הכלים טפח על טפח על רוֹם טפח, טָמְאִין – הכלים, שְׁאֲרָצוֹ שֶׁל בֵּית פְּמוֹהוּ עַד הַתְּהוֹם – וכל מקום שתחת לבית, כל שאין בו פותח טפח, הריהו נחשב כחלק מהבית, הלכך הכלים שבחיץ כאילו הם מונחים בתוך חלל הבית, וטמאים הם מחמת הטומאה שבבית. וכבר הזכרנו, שדין זה למדים ממה שנאמר (במדבר יט, יד): "כל הבא אל האוהל וכל אשר באוהל יטמא שבעת ימים", והרי הכתוב "וכל אשר באוהל" מיותר, אלא דורשים מכאן, שבא הכתוב לעשות קרקעו של בית עד התהום כמזהו, שכל מה שטמון בקרקע הבית כאילו מונח בחללו של הבית, חוץ ממקום שיש בו חלל של טפח על טפח על רוֹם טפח, שהוא נחשב כאוהל בפני עצמו.

באור משנה ו

בֵּית שֶׁהוּא מְלֵא תֶבֶן וְאִין בֵּינוֹ לְבֵין הַקְּוֹרוֹת פּוֹתַח טַפַּח – שאין התבן רחוק מן התקרה טפח, טָמְאָה בְּפָנִים – אם היתה טומאה מן המת בתוך התבן, פְּלִים שֶׁפִּנְגֵּד יִצְיָאָה – שכן משאירים מקום פניו כרוחב אמה, מן הפתח עד הכותל שכנגדו, שנכנסים ויוצאים דרך שם להכניס את התבן ולהוציאו, ובאה המשנה ללמד, שהכלים המונחים באותו מקום פניו, כנגד הפתח, טָמְאִים – כדין טומאה בחצץ, שהכלים שבבית טמאים (הר"ש; ברטנורא); טָמְאָה בַּחוּץ – מחוץ לתבן, היינו במקום הפניו, כנגד הפתח, פְּלִים שֶׁבְּפָנִים – בתוך התבן, דינם כדלקמן: אִם יֵשׁ בְּמִקְוֶמָם – במקום שהכלים מונחים, טַפַּח עַל טַפַּח עַל רוֹם טַפַּח – חלל של טפח מעוקב הנחשב כאוהל בפני עצמו, טְהוּרִים – הכלים, שהרי הם באוהל

ח חצר הקבר, העומד בתוכה טהור, עד שיהא בה ארבע אמות, כדברי בית שמאי; בית הלל אומרים: ארבעה טפחים. קורה שעשאה גולל לקבר, בין עומדת בין מטה על צדה — אין טמא אלא כנגד הפתח. עשה ראשה גולל לקבר — אין טמא אלא עד ארבעה טפחים, ובזמן שהוא עתיד לגוד. רבי יהודה אומר: כלה חבור. מ חבית שהיא מלאה משקים טהורים, ומקפת צמיד פתיל, ועשאה גולל לקבר — הנוגע בה טמא טמאת שבעה,

פירוש ברטנורא

ח חצר הקבר. חצר המוקפת מארבע רוחותיה ארבע מערות של קברות: טהור עד שיהא בה ארבע אמות. כל זמן שיש בה ארבע אמות טהור העומד בה. אבל פחותה מארבע אמות, טמא העומד בה. ואם אין שם אלא שלש מערות משלש רוחות ורוח רביעית של חצר פתוחה לאויר העולם, אפילו אינו מרוחק מפתח המערה אלא כל שהוא, טהור, ובלבד שלא יגע למשקוף של פתח המערה. והני מילי, חצר הקבר דמסימא מחיצתה, אבל מת בעלמא תופס ארבע אמות לטומאה: גולל לקבר. כיסוי על פתח הקבר: אלא כנגד הפתח. של הקבר. והנוגע בקצה המונח חוץ לקבר, טהור: עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן. הנוגע ממנה בארבע טפחים סמוך לקבר, טמא משום גולל, ומארבע ולמעלה טהור: בזמן שהוא עתיד לגוד. לקין. ואע"פ שלא קצין עדיין, לגוד, כמו גורד אילנא (דנאל ד'): כולה חיבור. כל זמן שלא קצין, ואע"פ שעתידי לקין. ואין הלכה כרבי יהודה: ט הנוגע בה. כל זמן שהיא גולל: טמא טמאת שבעה. דכתיב (במדבר י"ט) וכל אשר יגע על פני השדה, לרבות גולל ודופק: והחבית והמשקין טהורים.

משניות מבוארות – קהתי

ובאה משנתנו ללמד, שמכל מקום חצר הקבר, הואיל ומערות הקברים חלוקות ממנה, ומחיצותיהן ניכרות, לא גזרו בה חכמים, שיהיו המתים שבתוכה תופסים ארבע אמות סביבותיהם, ובלבד שיהא בה ארבע אמות ויותר; כדברי בית שמאי — כך הם דברי בית שמאי; בית הלל אומרים: ארבעה טפחים — אם יש בחצר ארבעה טפחים, העומד בתוכה טהור. קורה שעשאה גולל לקבר — שביטל את כל הקורה להיות גולל לקבר (כיסוי של פתח הקבר: עיניו הקדמתו לבאור המשנה ב.ד.). בין עומדת בין מטה על צדה — בין שהקורה זקופה בין שהיא מונחת, אין טמא — הנוגע בקורה, אלא כנגד הפתח — כשנוגע בחלק הקורה שכנגד פתח הקבר. אבל הנוגע בחלק האחר, טהור, שמה שחוץ לקבר אין עליו תורת גולל. ברם כנגד הפתח טמא אפילו כשהקורה עומדת והיא גבוהה מאה אמה, שהואיל וביטל את כולה להיות גולל, כל גובהה שכנגד הפתח טמא. עשה ראשה של הקורה — גולל לקבר — שלא ביטל את כולה להיות גולל אלא ראשה בלבד, והשאר בדעתו לקין לצרכו, אף על פי שהקורה עומדת כולה כנגד פתח הקבר, אין טמא — הנוגע בקורה, אלא עד ארבעה טפחים — של גובהה מן הקבר, ובזמן שהוא עתיד לגוד — שעומד לקין את כל שאר הקורה, חוץ מראשה המשמש גולל; ואפילו עתיד לקין עד פחות מארבעה טפחים, כל זמן שלא קצין, טמא עד ארבעה טפחים. אבל הנוגע מארבעה טפחים ולמעלה טהור, הואיל ועתיד לקין. רבי יהודה אומר: כלה חבור — כל הקורה חשובה חיבור, ואף על פי שעתידי לקין, כל זמן שלא קצין, הנוגע בכל הקורה טמא. ואין הלכה כרבי יהודה.

בארנו את הסיפא כפירוש הגר"א, וכן פירשה בעל "סדרי טהרות". ואף בעל "משנה אחרונה" מבארה בדרך דומה. אבל שאר המפרשים מבארים אותה בדרכים אחרות, ונדחקים למצוא הבהל בין עשה גולל בעומדת לבין "עשה ראשה גולל לקבר". הרמב"ם כותב (הל' טומאת מת ז, ה): "עשה ראשה גולל לקבר. והרי היא עומדת על הקבר כמו אילן — הנוגע ממנה בארבעה טפחים סמוך לקבר. טמא משום גולל; ומארבעה ולמעלה — טהור". וכן מפרש הרב מברטנורא. אבל הראב"ד מקשה על הרמב"ם: "אם כן היינו 'עומדת' (שברישא) אלא סיפא שהקורה שוכבת בקרקע וראשה נכנס לתוך הקבר, נעשה לו גולל; ורישא הטעם, בזמן שהיא עומדת או מוטת על צידה וסומכת על הקבר, כל הקורה צריכה לראשה התחתון, שהוא גולל לקבר, לפיכך כל שהוא כנגד הפתח של הקבר טמא. אבל כשהיא שוכבת אינה כן, לפיכך מה שעתידי לקין אינו חיבור". עד כאן לשונו (עיניו (כסף משנה); ועיניו 'תוספות יום טוב').

באור משנה ט

חבית — של חרס — שהיא מלאה משקים טהורים, ומקפת צמיד פתיל, ועשאה גולל לקבר — כמו שהיא מוקפת צמיד פתיל עם המשקים שבתוכה, הנוגע בה טמא טמאת שבעה —

שלמה: "תפארת ישראל".

ב) וכן כרי של תבואה — רבים מפרשים, שאף כאן הכוונה היא שביטל את הכרי (הר"ש; ברטנורא: "תפארת ישראל"; תוספות עירובין עט. א; תוספות סוכה ד. א); ופירוש הדבר, שגמר בלבד להניחו זמן מסוים, ואין אומרים: בטלה דעתו אצל כל אדם, שכן דרך כרי של תבואה לעמוד ימים (הר"ן במס' סוכה). אבל יש תמיהים על פירוש זה: למה צריך הכרי ביטול? כלום דין טומאה רצוצה תלוי בביטול? והלא מוצאים בכמה מקומות שטומאה טמונה בוקעת ועולה, אפילו בלא ביטול. אמנם יש מבארים, שלדעת מפרשים אלו אף פיסקה זו מוטבת על בית. כלומר: וכן בית שטמא כרי של תבואה או גל של צרורות ולכן מוסיפים הם לפרש, שאף באלו מדובר בכגון שביטולם. אבל פירוש זה מוקשה ודחוק.

ברם, מדברי הרמב"ם במשנה תורה (הל' טומאת מת ז, ה), משמע, שהמשנה מוסיפה ללמד דבר חדש: וכן כרי של תבואה המונח בחוץ, ולא תחת אוהל, אף על פי שלא ביטלו ועתידי לפנותו, אם יש בו טומאה רצוצה, היא בוקעת ועולה בוקעת ויורדת. וכן מפרש בעל "סדרי טהרות", והוא מוסיף שהרי בכרי של תבואה אין מועיל ביטול, ואפילו ביטול. בטלה דעתו אצל כל אדם.

ג) או גל של צרורות, אפילו כגלו של ענף — מהו החידוש "אפילו כגלו של ענף"? רוב המפרשים אינם מבארים דבר זה. אמנם כפי שבארנו (על פי לשון הכתוב), נראה שהחידוש הוא בזה, שהגל הוא גדול מאד, ואף על פי כן אינו חוצץ בפני הטומאה הרצוצה שבתוכו. וכן מפרש בעל "תפארת ישראל".

אבל הרא"ש מפרש: אפילו כגלו של ענף, שלא היה אלא לפי שעה עד שקברוהו, כלומר שלשית המפרשים שאף פיסקה זו פירושה: בית שמלאו גל של צרורות וביטלו, באה המשנה להשמיענו שאפילו ביטול לשעה דיו ואין צורך בביטול לעולם. ומשמע לפי הרא"ש, שאין כוונת המשנה למה שכתוב "ויקיימו עליו גל גדול", אלא לאבנים שרגמו אותו בהן, שמצוותן לקברן עם הנסקל.

אך בעל "סדרי טהרות" מסיק, שהרא"ש בפירושו זה (הבא ליישב את החידוש שבעניין גלו של ענף) זנח את שיטת המפרשים הג"ל, ונקט שיטת הרמב"ם, שהפיסקה "וכן כרי של תבואה או גל של צרורות" מדברת בכגון שהם מונחים בחוץ, והיא באה להשמיע, שבכגון זה אף על פי שלא ביטלם ועתידי לפנותם, מכל מקום נוהג בהם דין טומאה רצוצה. וזהו ששינו: "אפילו גל של צרורות כגלו של ענף". בזמן שרגמו אותו, כמו שכתוב (ויחשע ז, כה): "וירגמו אותו כל ישראל אבן". שוראי היה על דעת לפנותו, ולא היה אלא לפי שעה עד שקברוהו, שהרי היו צריכים לקיים בענף ובאבנים שרגמוהו בהן מצוות קבורה (עיניו גמרא סנהדרין מה, ב). ונקט התנא לשון "גלו של ענף", לפי שכהוראת שעה מצוות רגימתו היתה על כל ישראל, והיה עליו גל ברגימתו.

באור משנה ח

חצר הקבר — חצר שמערות הקברים פתוחות לתוכה, העומד בתוכה טהור, עד שיהא בה ארבע אמות — כלומר כל זמן שהחצר גדולה ויש בה לכל הפחות ארבע אמות, העומד בה טהור; אבל אם אין בה ארבע אמות, העומד בה טמא; שכן חכמים גזרו, שיהא המת מטמא כל הנכנס בארבע אמותיו, כדי שאוכלי טהרות לא יהיו רגילים ליקרב לו ויהיו סבורים שלא האהילו עליו, ויש לחוש שמה יפשוט אחד ידו ויאהיל ולא ירגיש בכך (גמרא סוטה מד, א),

וְהַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין. בְּהֵמָה שֶׁעָשְׂאָה גִּלְגֵּל לְקֶבֶר – הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמְאָתָּ שְׂבָעָה; רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם גִּלְגֵּל.

פירוש ברטנורא

דכלי חרס המוקף צמיד פתיל טהור מליטמא באוהל המת, שנאמר (שם) וכל כלי פתוח אשר אין צמיד פתיל עליו טמא הוא, הא יש צמיד פתיל עליו טהור, ובכלי חרס הכתוב מדבר שאינו מקבל טומאה מנו: **רבי מאיר אומר וכו'.** ואין הלכה כרבי מאיר, אלא אע"פ שאין לך דבר שיש בו רוח חיים ומטמא, חוץ מאדם, מכל מקום מטמאים הן משום גולל כל זמן שהן גולל לקבר:

משניות מבוארות – קהתי

לתוכה משקים, והם טהורים (ותספור ברכות יט, ב; "משנה אחרונה"). **בְּהֵמָה שֶׁעָשְׂאָה גִּלְגֵּל לְקֶבֶר** — וכגון שהיתה כפותה ונתונה על פני הקבר (רמב"ם). **הַנוֹגֵעַ בָּהּ טָמֵא טָמְאָתָּ שְׂבָעָה** — כדין הנוגע בגולל. **רַבִּי מֵאִיר אָמַר: כָּל שֵׁשׁ בּוֹ רוּחַ חַיִּים אֵינוֹ מְטַמֵּא מִשּׁוּם גִּלְגֵּל** — טעמו של רבי מאיר מבואר בגמרא (סוכה כד, א), שכל מחיצה שעומדת ברוח (על ידי רוח) אינה מחיצה (שעניק עמידתה דבר שאין בו ממש הוא "רש"י). או משום שמחיצה שאינה עשויה בירי אדם אינה מחיצה.

אף על פי שכלי חרס אינו מיטמא מגבו, מכל מקום הואיל ועשאה גולל, הריהי מטמאה את הנוגע בה משום גולל, שנאמר (במדבר יט, טז): "וכל אשר יגע על פני השדה", ודרשו: לרבות גולל ודופק. **וְהַחֲבִית וְהַמִּשְׁקִין טְהוֹרִין** — יש מפרשים, שכוונת המשנה היא, לאחר שפירשה החבית מן הקבר, שכן כל גולל לאחר שפירש מן הקבר טהור, אבל יש סוברים, שאף לאחר שפירש הגולל מן הקבר מטמא, ולדעתם מפרשים כאן הטעם, שטומאת גולל אינה אלא בצד החיצון שבו, אבל הצד הפנימי טהור, ואף כאן החבית טהורה ליתן

אגרות קודש

ב"ה, ג' סיון, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ג וו"ח אי"א נו"נ רב פעלים מו"ה

שמואל שי

שלום וברכה!

מאשר הנני בת"ח קבלת הספר שו"ת זקן אהרן חלק ראשון בהמשך לשיחתנו בעת נפגשנו

פא"פ.

ות"ח על תשורתו האמורה, ויהי רצון אשר עוד רבות בשנים יתעסק בהפצת התורה ובפרט

בהנוגע הלכה למעשה בחיי היום יומים.

שאם בכל המקומות ובכל הזמנים גדול הלימוד שמביא לידי מעשה, עאכ"כ גדול ההכרח

בתקופתנו זו ובמדינה זו, שבה נמצאים רוב מנין ורוב בנין של אחב"י.

וביחד עם זה רבו בעוה"ר המטעים את הנחשלים להסבירם אשר רחמנא לבא בעי, וכל השאר

אין נוגע כל כך, ובמילא בטלים המחיצות שבין האורטודוקסים ובין שמרנים וכו' ועד כמה גדול הטעות

שישנם כאלו המלבישים ביטול מחיצות באיצטלא של יראת שמים וכו' וקשה להאריך בדבר המצער

ומכא"ב.

ויהי רצון שכיון שנמצאים אנו בימים עליהם נאמר, ויחן שם ישראל נגד ההר, שכל ישראל

(ויחן לשון יחיד) נתאחדו נגד ההר וענינו. - ראה שמו"ר פ"ב, ד ופנ"א, ח, שמפרש כל השמות של ההר

- בתומ"צ, הנה יתוקן מצב זה בקרוב ממש.

בכבוד ובברכה, בסגנון כ"ק מו"ח אדמו"ר, לקבלת התורה בשמחה ובפנימיות.

ביאור עם "שפה ברורה – עזו והדר"

רש"י

דף עו עמוד א. שנינו במשנה: יום הכפורים אסור באכילה ובשתיה וברחיצה ובסיכה ובנעילת הסנדל ובתשמיש המטה. מבררת הגמרא: הני חמשה ענייני המנויים במשנה בנגד מי - מהיכן נלמדו. אמר רב חסדא, בנגד חמשה ענייני שבתורה - חמש פעמים שנאמרה בתורה מצות עינוי ביום הכפורים: א. 'ובעשור לחדש השביעי וגו' וענייתם את נפשותיכם' (במדבר כט ז). ב. 'ואף בעשור לחדש השביעי וגו' וענייתם את נפשותיכם' (ויקרא כג כז). ג. 'שבת שבתון' הוא לכם וענייתם את נפשותיכם' (ויקרא כג לב). ד. 'ושבת שבתון' היא לכם וענייתם את נפשותיכם' (ויקרא טז לא). ה. 'והייתם לכם לחקת עולם בחדש השביעי בעשור לחדש תענו את נפשותיכם' (ויקרא טז כט).

מקשה הגמרא: וכי הני העניינים חמשה בלבד הוו, ואנן שיתא תנן - והרי במשנה נמנו ששה. מתרצת הגמרא: שתיה פכלל אכילה היא, וכענינו אחד הם הנלמד מפסוק אחד. דאמר ריש לקיש, מניין לשתיה שהיא פכלל אכילה, שנאמר לענין מעשר שני (דברים יד כג) 'ואכלת לפני ה' אלהיך מעשר דגנך תירושך ויצהרדך, והלא תירוש האמור כאן חמרא [-יין] הוא, וקרי ליה 'ואכלת', הרי ששתיה בכלל אכילה היא. דוחה הגמרא: ממיא - מנין הראיה ששתיה בכלל אכילה, ודילמא - אולי מדובר בפסוק דאכלת - שאכל את התירוש על ידי מאכל הנקרא אניגרין, דאמר רבה בר שמואל, אניגרין הוא מיא דסילקא - תבשיל עם מי שליקת תרד, ואכסיגרין הוא מיא דכולחו שלקין - תבשיל עם מי שליקת שאר ירקות.

אלא אמר רב אחא בר יעקב, מהכא - מכאן ששתיה בכלל אכילה, שנאמר (שם יד כו) 'ונתתה הפסח ככל אשר תאזה נפשך בפקד ובצאן [ו]בנין ובשכר וגו' ואכלת', והרי שכר שתיה הוא, וקרייה רחמנא 'ואכלת'. מקשה הגמרא: ממיא, ודילמא הכא נמי - אף לגבי השכר יש לפרש שמדובר דאכלת על ידי אניגרין. מתרצת הגמרא: 'שכר' כתב, ומשמע מידי דמשכר, ואכילת שכר על ידי אניגרין אינה משכרת. דוחה הגמרא: ודילמא - אולי שכר האמור בפסוק הוא דבילה קעילית - תאינה הבאה ממקום הנקרא 'קעילה', שאכילתה משכרת. דתניא, אכל דבילה קעילית ושתה [-או ששתה] דבש וחלב, ונכנס למקדש, דף עו עמוד ב: (חייב) מלקות, לפי שעבר על 'יין ושכר אל תשת' (ויקרא י ט). אלא, יליף 'שכר' 'שכר' מנזיר שנאמר בו (במדבר ו ג) 'מזין ושכר יזיר, מה להלן [בנזיר] שכר האמור בכתוב הוא יין, אף כאן [במעשר שני] הוא יין, ויין הרי אינו משכר אלא בדרך שתיה, ומוכח אם כן ששתיה בכלל אכילה.

הגמרא מקשה על ראיית ריש לקיש לעיל ששתיה בכלל אכילה ממה שנאמר אכילה בתירוש שהוא יין: ותירוש חמרא הוא - וכי תירוש האמור בפסוק יין הוא, והתניא, הנזדר מן התירוש אסור בכל מיני מתיקה - בכל הפירות המתוקים, כגון תפוחים וענבים, ומותר ביין שתסס ארבעים יום, שאינו נקרא עוד תירוש. ואם כן, יתכן שלשון אכילה האמור בתירוש על דבר מאכל נאמר, ולא על היין שהוא שתיה ואינו בכלל אכילה.

הגמרא תממה על המקשן: ולאו חמרא הוא - וכי תירוש אין פירושו יין, והכתיב (זכריה ט יז) 'ותירוש ינוכב בתלות' - תירוש גורם לאדם לטות סתרי ליבו האטומים כבתולה, וזה שייך רק ביין שהוא משכר. מתרצת הגמרא: כוונת הפסוק שהיין שהוא דבר חמא מן התירוש - מהענבים, ינוכב בתלות, אך תירוש פירושו כל מיני מתיקה.

דף עו עמוד א. ובעשור. דחומש הפקודים ואך בעשור דשור או כשב שבת שבתון וגו' בכולהו כתיב תענו ועניתם: אניגרין. מין מאכל שנותנין בו יין ובכמה מקומות שנינו בתוספ' אניגרין ואכסיגרין שנותנין בו יין ושמן: מיא דסילקא. מים ששלכו בהן תרדין: דכולחו שלקין. של שאר מיני ירקי: מידי דמשכר. ואין שכרות דרך אכילה: קעילית. שם מקום:

דף עו עמוד ב: חייב. משום שכר אל תשת (ויקרא י): אף כאן יין. וביין אין שכרות אלא בשתיית: אסור בכל מיני מתיקה. בפירות חדשים בתפוחים בענבים: ומותר ביין. בן ארבעים: ותירוש ינוכב בתולות. זה יין טוב שהוא משכר את האדם לגלות סתרי לבו האטומים כבתולה: הכא מן התירוש. מן הענבים והכי קאמר קרא הענבים יוציאו לכם דבר אשר ינוכב בתולות: ותירוש יקביך יפרוצו. וכל יקב שבמקרא הוא הבור שלפני הגת ושם אין הענבים נתונים אלא היין: דבר הכא מתירוש וכו'. והכי קאמר קרא ענבים יהיו לך המפריצים יקביך ביין ולעולם אין היין נקרא תירוש אלא הענבים:

דוחה הגמרא: איך ניתן לפשוט מהברייתא, וְדָלְמָא דברי הברייתא
אינם מהדין אלא עצה טובה קא משמע לן, שלא תחזור ותגבה
מהלקוחות לכתובתה, כדי דלא ליִקְרוּ לָהּ העולם הַדְרִינְתָּא – אשה
שחזרת וגובה מלקוחות. עונה הגמרא: אם בן שכוונת הברייתא
רק להשמיע עצה טובה, ליתני – שתשנה רק שוֹכֵה בְּתוּבְתָּה מִן
הַשָּׂאָר, מֵאֵי – ומדוע הוסיפה הברייתא 'סָמָךְ לָהּ', שמשמע
סיומכת לכתובתה רק על מה ששיירה, שְׁמַע מִינָהּ, שאם שְׁיִירָא,
אין – גובה ממנה ששיירה, אבל אם לא שְׁיִירָא, לא תוכל לגבות
כתובתה מהקרקע שמכרה ללקוחות.

הגמרא מבארת דין מוכר החזור מהמקח משום שלא הוצרך
לדמים: אִיבָעִינָא לָהּ, אדם דִּבְיָן – שמכר שדדו, וידוע לכל שמכר
כדי לקנות במעות דבר מסוים, ולאחר המכירה חזרו בהם
המוכרים של הדבר המסוים מכונתם למכרו, ונמצא שלא
אִיצְטְרִיכוּ לִיהּ זוּזֵי – שלא הוצרך למעות, ורוצה לחזור בו ממכירת
השדה. האם מחמת כך הִדְרִינְתָּא זְבִינֵי – יכול לחזור בו מהמכר ותחזור
השדה למוכר, או לא הִדְרִינְתָּא זְבִינֵי.

הגמרא רוצה לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּהוּא נִבְרָא דְּבִינֵי
אַרְעָא – שמכר קרקע לרב פפא, וזוהי ידוע שמוכר כיון דְּאִיצְטְרִיכוּ
לִיהּ זוּזֵי לְמִינְזָן תוֹרִי – לקנות שוורים, לְסוֹף חזרו בהם מוכרי
השוורים, ולא אִיצְטְרִיכוּ לִיהּ זוּזֵי, וְאֶהְרִיתָּ נִתְּלִיתָ רַב פָּפָא לְאַרְעִיָּה
– והחזיר רב פפא את הקרקע למוכר. ומוכח שבאופן זה בטל
המקח. דוחה הגמרא: שמוא רב פפא לא החזיר את המקח מן הדין,
אלא לְפָנִים מְשוּרְתָּ דִּתִּין הוּא דְּעָבִיד הַחֲזִירָה לֵהּ, ואין הוכחה שכך
הדין.

ראיה נוספת לפשוט את הספק: תָּא שְׁמַע, דְּהוּא בְּצוּרְתָּא – ויורק
הבא פתאום מחמת מחסור בתבואה דִּתְּוָה – (שהיה) בְּנִתְרָדְעָא,
זְבִינְתְּוָה בּוֹלִי עֲלָמָא לְאַפְדִּינְיָהוּ – מכרו כולם את בתיהם, כדי לקנות
תבואה. לְסוֹף קודם שקנו תבואה, אָתוּ חֲסִי, ושוב החזלו החטים,
ונמצא שמכרו בתיהם שלא לצורך, ואֲמַר לָהּ רַב נַחֲמָן, דִּינָא הוּא
דְּבַטֵּל הַמָּקַח וְהִדְרִינְתָּ אַפְדִּינְיָהוּ – והבתים חוזרים למוכריהם.
ומוכח, שהמוכר לצורך דבר מסוים, ולבסוף אינו נצרך לו, בטל
המקח. דוחה הגמרא: אין המעשה שם דומה לנידון שלנו, כיון
דְּהָתָם, נָמִי זְבִינֵי בְּמַעוֹת תוֹ – גם בשעת מכירת הבתים, המכר היה
בטעות, מפני דְּאִינְלֵא מִיִּלְתָּא – הוברר הדבר דכבר בזמן המכר,
אַרְבָּא בְּעָקוּלִי הָיָה קִימָא – הספינה שהביאה את החטים
לנהרדעא הלכה בעיקול הדרך מחמת גאות הנהר, ולכן לא ראוה
ולא ידעו שעתידי לבוא, ואם ידעו המוכרים שהספינה נעקרה
ממקומה ועתידי לבוא, לא היו מוכרים בתיהם כלל. אבל בנידון
שלפנינו רק לאחר המכר התחדשה סיבה לביטול המקח, ואפשר
לומר שאין המקח בטל.

הגמרא מוכיחה שכך היה המעשה: אִי הָכִי שְׂמִדוּבֵר שהיתה
הספינה בדרך, תִּינֵי – מובן מה דְּאֲמַר לִיהּ רַמִּי בְּרַ שְׂמוּאֵל לְרַב
נַחֲמָן, אם בן – לדבריו ששטל המקח, נִמְצְאָתָּ מְכַשְׁלִין – (וגרם
מכשול) לְעִתִּיד לְבָא, כשתאה בצורת בנהרדעא וירצו אנשים
למכור את בתם, לא יקנו מהם, מחשש שיבואו ספינות שכבר
בדרך ויתבטל המקח, ואֲמַר לִיהּ רַב נַחֲמָן, אֲמֵן כֹּל יוֹמָא בְּצוּרְתָּא
שְׂכִיחָא – וכי כל יום הבצורת מצויה בנהרדעא, שאתה חושש
שאם נפסוק בן יחששו האנשים מלקנות בשעת הבצורת. אֲמַר לִיהּ
רַמִּי בְּרַ שְׂמוּאֵל, אֵין, בְּצוּרְתָּא בְּנִתְרָדְעָא מְשַׁבֵּחַ שְׂכִיחָא – הבצורת
מצויה בנהרדעא, ויש לחשוש לפסוק. אבל אם נאמר שהמעשה
היה באופן שלא היו ספינות בעיקולי הדרך, אלא שבאו חטים
ממקום קרוב לאחר המקח, או שבאו חטים רק למוכרי הבתים, לא
היה רמי בר שמואל אומר שזה מצוי, כיון שאינו מצוי, ורק אם
ביטול המקח היה מחמת ספינות שבדרך, מובן שאמר שזה מצוי.
וְהִלְכְתָּא – ההלכה היא, זְבִינֵי וְלֵא אִיצְטְרִיכוּ לִיהּ זוּזֵי, הִדְרִינְתָּא זְבִינֵי.

משנה

בעל חוב הבא למכור מנכסי הלוה יכול למכור רק בבית דין.

אם בְּמַתְנֵה נִשְׁלָן – את הבני חורין, האם לא כֹּךְ יָפָה כחו, שיוכל
לגבות חובו ממשועבדים. וכן אלמנה זו יפה כוחה לגבייה
מהלקוחות, אם לא תפרש בשטר מכירתה לשם מה מכרה. כי הרי
טורפים מלקוחות רק לכתובה ולא למוזנות, ואם תפרש שמכרה
לכתובה, שוב לא תוכל לטרוף למוזנות, אבל אם לא תפרש, תוכל
לטעון שמכרה רק למוזנות וכעת גובה לכתובה. אולם כדי
שהיורשים לא יפטרו עצמם מלשלם כתובתה כשיש להם קרקע,
ויטענו שמכרה לכתובה, ונקבל טענתם משום שהנכסים בחזקתם,
תעמיד עדים על מה שמכרה למוזנות.

* * *

הגמרא מבררת את סדר מכירת האלמנה למוזנות: בִּיצֵר מוֹכְרָת
האשה למוזנות. אֲמַר רַבִּי דִּינָאֵל בְּרַ רַב קִמְיָא אֲמַר רַב הוֹנָא,
האשה מוֹכְרָת קרקעות בפעם אחת למוזנות שְׁנִים עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ,
וְהַלֹּקֶת לא יתן לה את כל מעות המקח מיד, אלא מִפְּרָנִם – נותן
לה מעות כדי מוזנותיה אחת לשלשים יום עבור החודש הבא. ורב
יהודה אֲמַר, מוֹכְרָת היא בפעם אחת למוזנות שְׁשָׁה חֲדָשִׁים, וְהַלֹּקֶת
מִפְּרָנִם אחת לשלשים יום.

הגמרא מביאה ברייתות כדעת שניהם: תִּנְיָא בְּוֹתִיָּה דְּרַב הוֹנָא,
מוֹכְרָת לְשָׁנִים עֶשְׂרֵי חֲדָשׁ וְהַלֹּקֶת מִפְּרָנִם אחת לשלשים יום. ותניא
בְּוֹתִיָּה דְּרַב יְהוּדָה, מוֹכְרָת לְשָׁשָׁה חֲדָשִׁים וְהַלֹּקֶת מִפְּרָנִם אחת
לשלשים יום.

אֲמַר אֲמִימֵר, הִלְכְתָּא, מוֹכְרָת לְשָׁשָׁה חֲדָשִׁים, וְהַלֹּקֶת מִפְּרָנִם אחת
לשלשים יום, כרב יהודה. אֲמַר לִיהּ רַב אֲשִׁי לְאֲמִימֵר, דְּרַב הוֹנָא
מֵאֵי – מדוע דחית את דבריו, אֲמַר לִיהּ אֲמִימֵר, לא שְׁמַע לִי דבריו,
כְּלוּמְרָא, אמנם שמעתי את דבריו, אלא שלא סְבִירָא לִי, ולא קיבלתי
את דבריו.

* * *

עָזוּ מִינָהּ מִרְבַּ שֵׁשֶׁת, אלמנה המוֹכְרָת קרקע של יתומים למוזנות,
ואין ליתומים עוד קרקע לכתובתה, מָהוּ שְׂתַחֲזוּר וְתַטְרוּף
מהלקוחות את הקרקעות שמכרה למוזנות, ותמכרם לפרעון
הַבְּתוּבָה. מבארת הגמרא: קִמְיָעִינָא לָהּ – הספק הוא בביאור דינו
דְּרַב יוֹסֵף, דְּאֲמַר רַב יוֹסֵף, אֲרַמְלָתָא דְּבִינֵי – אלמנה שמכרה קרקע
של היתומים למוזנות או לכתובה, וקיבלה אחריות על הקרקע,
ובא בעל חוב של בעלה וגבה את הקרקע מהלקוחות, הַאֲחִירִית
של הלקוחות מוטלת אֲחֵתִי – על היתומים ולא על האלמנה, וכן
כִּי דִינָא דְּבִינֵי – שמכרו קרקע של יתומים באחריות לצורך גבייה,
והבעל חוב גבה את הקרקע מהלקוחות, הַאֲחִירִית הלקוחות מוטלת
אֲחֵתִי ולא על בית דין, שהאלמנה ובית דין שלוחים של היתומים,
והחוב מוטל עליהם. ויש להסתפק מֵאֵי – מה הדין באלמנה
שמכרה קרקע לכתובה, האם בִּין דְּאֲחִירִית אֲחֵתִי, והיא רק
בשליחות היתומים מכרה, לְכַך מִרְפָּא – היא גובה מהלקוחות, והם
יחזרו על היתומים. או דְּלָמָא, מִצִּי אֲמַרִי לָהּ – יכולים הלקוחות
לטעון, נְהִי דְּאֲחִירִית דְּעֲלָמָא לֹא קְבִילְתָּ עֲלֵיךְ – אמנם אחריות על
גביית בעלי חובות אחרים מאתנו, לא קיבלת על עצמך, אבל
הַאֲחִירִית דְּנַפְשָׁךְ – שאת לא תוכלי לגבות לצורךך מה שמכרת לנו,
מִי לֹא קְבִילִי קְבִילְתָּ – האם לא קיבלת על עצמך, ואין לך להוציא
את הקרקע מידינו.

אֲמַר (לִיהּ) [לְהוֹן] רַב שֵׁשֶׁת, הַנִּתְיָה – שנינו דין זה בברייתא,
האלמנה מוֹכְרָת וְהַלֹּקֶת למוזנותיה, עַד שישאר קרקע רק בְּרִי
בְּתוּבְתָּה, וקרקע זו תשייר, וְתִהְיֶה סָמָךְ לָהּ – ותסמוך עליה,
שְׁתִּגְבֶּה בְּתוּבְתָּה מִן הַשָּׂאָר – ממנה שלא מכרה. ויש לדייק, שְׁמַע
מִינָהּ, שרק אם שְׁיִירָא – שיירה קרקע, אין – תוכל לפרוע כתובה
ממנה, אבל אם מכרה הכל למוזנות ולא שְׁיִירָא שום קרקע, לא
תוכל לחזור ולגבות מהלקוחות לכתובתה, מפני שאחריות עצמה
היא מקבלת.

כתובות. אלמנה ניוזנת – פרק אחד עשר דף צו עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" קצא רש"י

אם נגלן במתנה לא כך כחו יפה – שיוכל לטרוף לקחות על החוב, ולא יוכל לטרוף על המתנה. אף זו – על המזונות לא תוכל לטרוף לקחות, ועל הכתובה תטרוף אותם. ואם מפני היתומים, שלא יאמרו: הכל לכתובה מכרת, ונתקבלת כתובתיך – יכולה היא להעמיד עדים שיראו את הנכמר למזונות, ואם תעטרך לכך – יבאו ויעידו. ואת הנמכר לכתובה – לא תודיע, מפני הלקחות. מוכרת

לשנים עשר חודש – כדי מזונות של שנה תמכור יחד. והלוקח – לא ימסור לה כל המעות, אלא דמי מזונות של חדש בחדש. שאם תינשא – יחזיר מה שבדיו ליורשים. מהו שתחזור ותפריש – אותם הקרקעות עצמן. אמרלא דובין – שדה יתומים, למזונות או לכתובה, וקבלה עליה אחריות. אחריות איחבי – אחריות הלקחות חזר על היתומים, שהרי עילון היה החוב. מרפא – והם יחזרו על היתומים. מוכרת והולכת – למזונות. עד – שלא יותר קרקע ליורשים, אלא שיעור כתובתה. וסמך לה – ואותו השאר ידא סמך לה לגבות משם כתובתה. ובין ולא איצטריכו ליה זוזי – מכר שדחה, ואנו יודעים שהיה חפץ לקנות שדה פלוני, או פרגמטיא פלונית באותן מעות. ולא איצטריכו ליה זוזי – שחזרו בהן המוכרים. בצורחא – יוקר הבא בשערים פתאום. ובניניהו לאפדניהו – לקנות חטיף. דארבי בעקולי חוו קיימי – שעל ידי שגל הנגר הוצרכו הספינות ללכת עקלקלות. ואילו ידעו המוכרים כן – לא היו מוכרים בתיבה, ומשעת מכירה הוה ליה טעות. אבל היכא דמכירה לא בטעות הואי, כגון חזרו בהן מוכרי החטיף לאור שמכרו אלו בתיבה, או שבאו חטיף ממקום אחר, שעדיין לא נעקר ממקומם – לא הדרי. אי הכי היינו דואי דאמר ליה כו' נמצאת מבשילן – דאי בעי לזבני קרקע, לא ימצאו קונים. ואמר ליה: אין, בצורחא בנדרעא משבח שכיח – והיישין לדלמא אתו ארבי דקיימי בעקולי, והדרי וזבניהו. שמע מינה טעמא משום מקח טעות הוי. דאי בראתו חטיף ממקום קרוב, או שבאו לאלו לבדם, דטעמא משום ובין ולא איצטריכו ליה זוזי הוה – מיד דלא שכיח הוא, וליכא מבשול. משנה בין מן האירוסין – שאין לה מזונות, ומוכרת לכתובה. בין מן הנשואין – שהיא מוכרת למזונות – מוכרת שלא בבית דין. רבי שמעון אויבר מן הנשואין – שהיא מוכרת למזונות. מוכרת שלא בבית דין – שאי אפשר לה להיות יושבת ומתענה עד שיודקו לה בית דין. אבל מן האירוסין, שאין מכירתה אלא לכתובה – לא תמכור אלא בבית דין. גמרא אלא

אם במתנה נוטלן – לא כך יפה כחו. כיצד מוכרת? אמר רבי דניאל בר רב קטינא אמר רב הונא: מוכרת אחת לשנים עשר חדש, ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. ורב יהודה אמר: מוכרת לששה חדשים, ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. תניא: מוכרת דרב הונא: מוכרת לשנים עשר חדש ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. תניא: מוכרת דרב יהודה: מוכרת לששה חדשים, ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. אמר אמימר: הלכתא, מוכרת לששה חדשים ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. אמר ליה רב אשי לאמימר: דרב הונא מאי? אמר ליה: לא שמייע לי. בלומר, לא סבירא לי. בעו מיניה מרב ששת: מוכרת למזונות, מהו שתחזור ותטרוף לכתובה? קמיבעיא להו בדרב יוסף. דאמר רב יוסף: ארמלתא דובין – אחריות איחבי, ובי דינא דובין – אחריות איחבי. מאי, בין דאחריות איחבי – מרפא, או דלמא מיצי אמרי לה: נהי דאחריות דעלמא לא קבילת עילוף, אחריות דנפשך – מי לא קביל קבילת? אמר ליה: תניניה, מוכרת והולכת עד כדי כתובהה, וסמך לה שתגבה כתובהה מן השאר. שמע מינה: שייא – אין, לא שייא – לא. ודלמא עצה טובה קא משמע לן, דלא ליקרו לה הדרנתיא? אם כן ליתני גובה כתובהה מן השאר, מאי "סמך לה" – שמע מינה: שייא – אין, לא שייא – לא. איבעיא להו: ובין ולא איצטריכו ליה זוזי, הדרי וזבני או לא הדרי וזבני? תא שמע: דההוא גברא דובין ארעא לרב פפא, דאצטריכו ליה זוזי למיזבן תוריי. לסוף לא איצטריכו ליה, ואהדריה ניהליה רב פפא לארעיה – רב פפא לפניו משורת הדין הוא דעבר. תא שמע: דההוא בצורחא דהוה בנדרעא, ובניניהו פולי עלמא לאפדניהו. לסוף אתו חיטי. אמר להו רב נחמן: דינא הוא דהדרי אפרני למריהו. התם נמי, וזבני בטעות הוו, דאגלא מילתא דארבא בעקולי הוה קיימא. אי הכי, היינו דאמר ליה רבי פר שמואל לרב נחמן: אם כן נמצאת מבשילן לעתיד לבא! אמר והלכתא: ובין ולא איצטריכו ליה זוזי – הדרי וזבני. משנה אלמנה, בין מן האירוסין – מוכרת שלא בבית דין. רבי שמעון אויבר: מוכרת שלא בבית דין, מן האירוסין – לא תמכור אלא בבית דין, מפני שאין לה מזונות. וכל שאין לה מזונות – לא תמכור אלא בבית דין. גמרא בשלמא מן הנשואין – משום מזוני, אלא

אז דלמא נהי דאחריות דעלמא כו' – ולא דמי להדיא דלעיל (עבא); ראובן שמכר שדה לשמעון שלא באחריות, וחזר ראובן ולקחה משמעון באחריות. דבמסקנא אמר רבא: נהי דאחריות דעלמא לא קביל עליוהי – אחריות דנפשיה מי לא קביל עליוהי – לא דמי, דהתם ודאי כיון שראובן לזה – דין הוא שיטרפו ממנו הקרקע, ואין על שמעון לפרוע, כיון דבאת לירי ראובן הנאה שקבל דמעות. אבל הבא, שהחזירין חייבין לה מזונות – יכולה למכור ולחזור ולטרוף, שהרי כשהחזיר וטרפת – חוב שלה היא נפרעת, ואין כאן עיוות הדין כלל. וסמך לה שתגבה כתובתה מן השאר – ואם תאמר: מאי נפקא לה מינה, בין מה שהיתה מוכרת למזונות ובין מה שתמכור לכתובה? נפקא מינה שתוכל למכור בידה כדי כתובתה. אבל למזונות – אינה מוכרת אלא לששה חדשים, ולוקח מפרנס אחת לשלשים יום. ועוד: אם נשאת אחר שמכרה – הלוך לא יתן כי אם אחת לשלשים יום, ולא תוכל לגבות מזה לכתובה, דהא מטלטלין ניהו, ומזונות אבדה. מאי סמך לה שמע מינה שירא אין לא שירא לא – ואם תאמר: תקשי מהכא לרמי בר חמא, דהוה בעי למימר לעיל: גבי ראובן שמכר שדה לשמעון, דאפילו אחריות דנפשיה לא קביל עליוהי, והא בדר ברייתא אמרין גבי אשה. אחריות דנפשה מיהא קיבלה עלה, וכל שכן דהתם, לפי מה שפירשנו לעיל! ויש לומר: דמצי למימר רמי בר חמא: דהכא ודאי אחריות דנפשה מקבלת, ואף על גב דאחריות איחבי היינו מעלמא, אבל אנפשה מיהו קיבלת ותוספות ישנים. כתב יד: דהא אינה מוכרת בהדיא שלא באחריות. אבל דהתם, שמכר לו בהדיא שלא באחריות – אפילו אחריות דנפשיה לא קביל עליוהי. מפי רבי. ובין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי וזבני כו' – וכגון שגילה דעתו בשעת המכר, דאמר, דלזבן תורי קא ובין לזה. דאי שתק – הוה לזה דברים שבלב. וכן בפרק שני דקידושין (מטב). גבי ההוא גברא דובין נכסיה אדעתא למיסק לארעא דירשאל – התם נמי בדגלי דעתיה, ויש דברים שאינו מועיל בהם גילוי דעת עד שיתנה, כגון אם היה מוכר מלבושי אדעתא למיסק לארץ ישראל, דהוה דבר שאין גילין למכור אדעתא דהכי – התם ודאי אין מועיל גילוי דעת. שאם לא תאמר כן – מעכשיו אין צריך לשום תנאי אלא גילוי דעת, ובכל מקום בעינן דומיא דתנאי בני גד ובני ראובן, תנאי כפול. אלא ודאי גילוי דעת במילתא שאין גרלות לעשות כן – לא מהני, עד שיתנה. ויש דברים דאפילו גילוי דעת אין צריך, כגון שטר מברית דלעיל. פרק "האשה שנפלה" (עטא). וכן הדיא דבפרק "מי שמת" (בבא בתרא קל"א וקמ"ב). דתניא: הרי שהלך בנו למדינת הים, ושבעו שמת בנו ועמד וכתב כל נכסיו לאחרים, ואחר כך בא בנו – רבי שמעון בן מנסיא אומר: אין מתנתו מתנה, בידוע שאם היה יודע שבנו קיים לא היה כותב. מפי רבי. אי הכי היינו דאמר ליה רמי בר שמואל לרב נחמן: אם כן נמצאת מבשילן כו' – פירש רש"י: אי הכי, היינו דאי דאמר ליה נמצאת מבשילן כו', אמר ליה בצורחא משבח שכיח, וחייש דלמא אתו ארבי בעקולי והדרי וזבני. דאי בראתו ממקום קרוב או שבאו לאלו לבדן, דטעמא משום דובין ולא איצטריכו ליה זוזי, הדרי וזבני – מילתא דלא שכיח הוא, וליכא מבשול. וקשה לפירוש זה: דמאי הוכחה היא? לעולם אימא לך: משום דלא איצטריכו ליה זוזי הדרי וזבני. ומיהו, כל שכן היכא דהוה בעקולי, כדמוכח שמעתא דאז הוי מקח טעות יותר. ואם כן, שפיר קאמר: דנמצאת מבשילן לעתיד, הואיל דבכל ענין הדרי וזבני, כדפירשין הלכך נראה כמו שפירש רבינו שמואל בן מאיר: אי הכי – קושיא הוא: הואיל דאמר דהרי וזבני דוקא משום דבעקולי הוה קיימי, היכי קאמר "בצורחא בנדרעא משבח שכיח"? הלא זאת בצורחא דארבי בעקולי הוה קיימי, פשיטא דלא שכיח הוא! ובשלמא אי פשיטין מינה ובין ולא איצטריכו ליה זוזי הדרי וזבני – היינו דאי דשכיחא – דרוב פעמים היה להם בצורחא. וניחא נמי לפי זה הא דפסקין הלכתא לפי פשיטת הבעיא.

אלמנה מן האירוסין הוא דלא נפיש חן דידה אבל גרשה כו' — פירש רבינו חננאל:
גרשה נפיש חן דידה, דיש לה תוספת, והואיל ויש לה לגבות כל כך — אימא
שתמכור שלא בבית דין, אי נמי, יש לפרש: שהיא צריכה חן יותר לינשא, שהיא בויה יותר
מן האלמנה.

לאתוי מגורשת ואינה מגורשת — פירש

הקונטרס: דאגב אורחיה קא משמע לן
דמגורשת ואינה מגורשת אינה גובה מזונות מן
היתומים. וזו היא מילתא דפשיטא, דמספק שמא
מגורשת גמורה היתה לא תצא מזונות מן
היתומין, הילכך נראה כפירוש רבינו חננאל:
לאתוי מגורשת ואינה מגורשת. הא ותנן: כל
שאין לה מזונות לא תמכור, הא יש לה מזונות —
תמכור שלא בבית דין, ואי זו היא — זו אלמנה מן
הנשואין. ומכרה מגורשת ואינה מגורשת. ואין
לתמונה: מאי קא משמע לן אם מוכרת שלא בבית
דין — דמצי למימר דעיקרא דמילתא לאשמעינן
דבת מזונות דידיה. אי נמי: מצינו למימר דאף
המכירה שלא בבית דין קא משמע לן, דאף על גב
דלא מדינא היא ניזונת, אלא משום דגירא ביה,
סלקא דעתך דלא תקנו לה רבנן למכור שלא
בבית דין, דסגי לה אי אית לה אפילו בבית דין.
מכרה — מכוחה — נראה לי לפרש: דהיינו מנה
ומאתים. והשתא אתי שפיר דקאמרו:
לא תמכור השאר אלא בבית דין — דהיינו
תוספת.

מתניתין מני רבי שמעון היא דתניא כו' —
ואם תאמר: ממתניתין נמי תפשט

דאחיא כרבי שמעון, מודקתני: לא תמכור את
השאר אלא בבית דין, דהיינו כרבי שמעון דאמר:
כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין! ויש
לומר: דחכמים נמי — כרבי שמעון סבירא להו
בבית דין, ואי מודקתני: מוכרת אפילו ארבעה
וחמשה פעמים, ומוכרת למזונות שלא בבית דין
— משמע משום דאבתי לא הפסידה מזונות, הוא

בבתוליה בכדרכה אין שלא כדרכה לא —
דליכא למימר: עד שיהו כולן

קיימין בין כדרכה בין שלא כדרכה, דאם כן —
לישתוק קרא מיניה, ונמילא הוה ממעטין בעולה
שלא כדרכה מירד של "בתוליה", כמו בוגרת.
אבל מ"בתולה" בלא ירד — לא אפשר לומר
דהוה ממעטין לה — דהא בקס של נערה כתיב
"בתולה", ואפילו הכי יש לה קנס, כדאיתא בפרק
קמא דקדושין (א.א.) מודה רבי דלענין קנס דכולהו
משלמי. וכן גבי נערה המאורסה דכתיב "בתולה",
אמרין חתם דכולהו בסקילה. ואפילו רבי לא
פליג אלא משום דכתיב "לברד", ומיהו, קשה לי:
אימא "בבתוליה" אתא לרבות בוגרת, ולא בעולה
שלא כדרכה ונראה לי: דמשמע ליה טפי
לאוקמה בבעולה שלא כדרכה. משום דמשמע
"בבתוליה" — במקום בתולים כלומר במקום
בתולים בעינן שהתא בתולה. **בתולה** שלמה
משמע — קשה לרבי: אמאי איצטריך למכתב גבי
קנס "נערה" למעוטי בוגרת? תיפוק ליה מ"בתולה"
שלמה משמעו ואפילו אם תמצא לומר: והוא
"בתולה" איצטריך לברדרשין ליה ב"אלו נערות"
(כתובות כט.ב), אכתי קשה מהא דאמר בפרק

"חבא על יבמתו" (יבמות סא.ב), אין "בתולה" אלא נערה, וכן הוא אומר "הנערה טובת מראה מאד בתולה". ולחאי תנא — אמאי איצטריך למכתב "בתולה נערה" בכל מקום: כיון דכתב
"בתולה" ידענן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה: באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה — כולן בסקילה. ואמאי? והא כתיב "בתולה" דמשמע שלמה, למעט שלא
כדרכה. ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא ד"בתולה" שלמה משמע, ואמרין נמי בקידושין (א.א.): מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי, ואמאי? והא כתיב ביה "בתולה"! ושמא יש לומר: החם
משום דדרשין (שם ט.ב.) "בעולה בעל" — בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחד עושה אותה בעולה שלא כדרכה.

אלא מן האירוסין מאי טעמא? אמר עולא: משום
חינא. רבי יוחנן אמר: לפי שאין אדם רוצה שתתבנה
אשתו בבית דין. מאי בינייהו? איכא בינייהו גרושה.
למאן דאמר: משום חינא - גרושה נמי בעינא חן.
למאן דאמר: לפי שאין אדם רוצה שתתבנה אשתו
בבית דין - גרושה לא איכפת ליה. תנן: וגרושה לא
תמכור אלא בבית דין. בשלמא למאן דאמר לפי שאין
אדם רוצה שתתבנה אשתו בבית דין - גרושה לא
איכפת ליה, אלא למאן דאמר משום חינא - גרושה
נמי בעינא חן! הא מני - רבי שמעון היא. אי רבי
שמעון - הא תנא ליה רישא: מן האירוסין לא תמכור
כו'! מהו דתימא: אלמנה מן האירוסין - הוא דלא
נפיש חן דידה, אבל גרושה דנפיש חן דידה - אימא
תיבעי חן. הא נמי תנינא: כל שאין לה מזונות, לאתוי
מאי? לאו לאתוי גרושה? לא, לאתוי מגורשת
ואינה מגורשת, כדרכי זירא. דאמר רבי זירא: כל
מקום שאמרו "מגורשת ואינה מגורשת" - בעל חייב
במזונותיה. תא שמע: פשם שמוכרת שלא בבית דין
- כך יורשיה, יורשי כתובתה, מוכרים שלא בבית דין.
בשלמא למאן דאמר: לפי שאין אדם רוצה שתתבנה
אשתו בבית דין, כי היכי דאיהי לא ניחא ליה דתתבני
דאמר משום חינא - יורשיה מאי חן איכא? תרנמה
עולא: כגון שירשיתה בתה או אחותה. משנה מכרה
כתובתה או מקצתה, משכנה כתובתה או מקצתה,
נתנה כתובתה לאחר או מקצתה - לא תמכור את
השאר אלא בבית דין. וחכמים אומרים: מוכרת
היא אפילו ארבעה וחמשה פעמים, ומוכרת למזונות
שלא בבית דין, וכוכתב "למזונות מכרת". וגרושה
לא תמכור אלא בבית דין. גמרא מתניתין מני -
רבי שמעון היא, דתניא: מכרה כתובתה, משכנה
כתובתה, עשתה כתובתה אפותיקי לאחר - אין לה
מזונות, דברי רבי מאיר. רבי שמעון אומר: אף על
פי שלא מכרה ולא משכנה כתובתה אלא מחציתה
- אפדה מזונותיה. למימרא דרבי שמעון סבר דלא
אמרין: מקצת כסף ככל כסף, ורנן סברי אמרין:
מקצת כסף ככל כסף? הא איכא שמעינן להו,

דתניא: "והוא אשה בבתוליה" - פרט לבוגרת שכלו בתוליה, דברי רבי מאיר. רבי אלעזר
ורבי שמעון מכשירין בבוגרת. תתם בקראי פליגי, רבי מאיר סבר: "בתולה" - אפילו מקצת
בתולים, "בתוליה" - עד דאיכא פוליה בתולים, "בבתוליה" - בכדרכה אין, שלא כדרכה - לא.
רבי אלעזר ורבי שמעון סברי: "בתולה" - שלמה משמע, "בתוליה" - אפילו מקצת בתולים,
"בבתוליה"

חבא על יבמתו" (יבמות סא.ב), אין "בתולה" אלא נערה, וכן הוא אומר "הנערה טובת מראה מאד בתולה". ולחאי תנא — אמאי איצטריך למכתב "בתולה נערה" בכל מקום: כיון דכתב
"בתולה" ידענן שהיא נערה ועוד קשה מהא דאמר גבי נערה המאורסה: באו עליה עשרה ועדיין היא בתולה — כולן בסקילה. ואמאי? והא כתיב "בתולה" דמשמע שלמה, למעט שלא
כדרכה. ואפילו רבי לא פליג מהאי טעמא ד"בתולה" שלמה משמע, ואמרין נמי בקידושין (א.א.): מודה רבי לענין קנס דכולהו משלמי, ואמאי? והא כתיב ביה "בתולה"! ושמא יש לומר: החם
משום דדרשין (שם ט.ב.) "בעולה בעל" — בעל עושה אותה בעולה שלא כדרכה, ואין אחד עושה אותה בעולה שלא כדרכה.

כתובות דף צז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום ראשון) קצצ

משנה

במשנה הקודמת (ע"א) נחלקו רבי שמעון וחכמים, עבור מה יכולה אלמנה למכור נכסים שלא בבית דין, לרבי שמעון רק לגביית מזונות, ולא לגביית כתובה. ולחכמים גם לגביית כתובה, ואף במקום שלא מקבלת מזונות. דין נוסף שנינו לעיל (נב), אלמנה שגבתה כתובתה, מפסיקה לקבל מזונות מהיתומים. במשנה שלפנינו הוסיפו רבי שמעון וחכמים לחלק באלמנה שגבתה חלק מהכתובה, לרבי שמעון, מפסידה את מזונותיה מהיתומים, ולחכמים אינה מפסידה. אלמנה שפקדה מנכסי היתומים לגביית כל כתובתה או מקצתה, וכן אם לוותה כסף ומשכנה את כל כתובתה או את מקצתה, וכן אם נתנה את כל כתובתה לאדם אחר או את מקצתה, אין לה מזונות, ולכן לא תפסיד עוד מהנכסים לגבות את השאר מכתובתה אלא בבית דין. זו שיטת רבי שמעון, שאלמנה שגבתה חלק מכתובתה מפסידה את מזונותיה מהיתומים, ומה שמוכרת מכאן ואילך הוא רק לכתובה, והוא סובר שלכתובה מוכרת רק בבית דין. וחכמים אומרים, מוכרת היא לכתובה, אפילו ארבעה וחמישה פקמים, ואף שגבתה מקצת הכתובה, לא הפסידה מזונותיה, ומוכרת למזונות, ושתי מכירות אלו מוכרת שלא בבית דין, וכשמוכרת למזונות בותקת בשטר המכירה למזונות בכתב, וזו עצה טובה שנתנו לה, שלא יאמרו שאת הכל מכרה למזונות, ושהיא רעבתנית, ולא ירצו בני אדם לשאתה לאשה. מוסיפה המשנה: וגרושה לא תפסיד לכתובתה אלא בבית דין.

* * *

גמרא

מבררת הגמרא: פתנית מני – מי הוא תנא קמא של משנתנו, שאם אלמנה מכרה מקצת כתובתה, הפסידה מזונותיה. מבאר הגמרא: רבי שמעון היא. דתניא, מוכרה את כל כתובתה, וכן אם לוותה ומשכנה למלוה את כל כתובתה עבור החוב, וכן אם לוותה ועשתה את כל הקרקע המיוחדת לכתובתה, אפתיקי לאחר – שאמרה למלוה שפרעון החוב לא יהא אלא מקרקע זו, אין לה עוד מזונות מהיתומים (דברי רבי מאיר). וסובר תנא קמא ורבי מאיר, שאם מכרה או משכנה רק מקצת הכתובה, יש לה מזונות. רבי שמעון חולק ואומר, אף על פי שלא מוכרה ולא משכנה את כל כתובתה, אלא רק את מחציתה או מקצתה, אפדה מזונותיה. הגמרא דנה בטעם מחלוקת רבי מאיר ורבי שמעון. שואלת הגמרא: למימרא – האם נאמר שסיבת המחלוקת היא, דרבי שמעון פיר, שאלמנה שגבתה מקצת כתובה מפסידה מזונותיה, משום דלא אמרינן שכל זמן שחיבים לה מקצת מכסף הכתובה, נחשב כמו שחיבים לה את כל כסף הכתובה, ויש לה מזונות. אלא אף אם תגבה מקצת כתובה, שוב לא יהא לה מזונות. ורבנן פירי, אמרינן מקצת מכסף הכתובה הרי הוא ככל כסף הכתובה. וכל זמן שלא גבתה את כל הכתובה יש לה מזונות. מקשה הגמרא: והא אפכא שמעינן להו – הרי למדנו במקום אחר שסברת רבי שמעון וחכמים הפוכה, שלרבי שמעון דין המקצת כדין הכל, ולרבנן אינו כדין הכל. דתניא בבביתא לענין כון גדול שמותר לו לשאת רק בתולה, שנאמר בפסוק (ויקרא כא יא), 'והוא אשה בבתולה יקח', ודורשים, פירש לבנות שכלו – שנתמעטו בתוליה, ואין כל בתוליה קיימים, שאסורה לכהן גדול, דברי רבי מאיר, שסובר שמקצת בתולים אינו כדין כל הבתולים. רבי אלעזר ורבי שמעון מביירין ומתירים כהן גדול בבנות, שלדעתם מקצת בתולים ככל הבתולים. נמצא שלרבי שמעון, לגבי בתולים דין מקצת כדין הכל, ולגבי כתובה אינו כדין הכל. ולרבי מאיר, לגבי בתולים דין מקצת אינו כדין הכל, ולגבי כתובה דין מקצת כדין הכל.

המשך בעמ' קנב

אלא אלמנה מן האירוסין שאין לה מזונות, מאי טעמא לא הצריכה למכור בבית דין כמו כל בעלי החובות. אמר עולא, תיקנו חכמים משום חניא – כדי שירבה חן האנשים בעיני הנשים וירצו הנשים להנשא להם, שתוכל אלמנה למכור לכתובתה שלא בבית דין. רבי יוחנן אמר, הטעם, לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, ורצונו שתמכור לכתובתה אף שלא בבית דין. מבאר הגמרא: מאי בינייהו, איכא בינייהו, האם גרושה יכולה למכור שלא בבית דין. למאן דאמר – עולא) שהטעם משום חניא, גרושה נמי פציה חן, כלומר, כיון שהוא תקנת חכמים להרבות חן, ולא מאהבת הבעל, ממילא אף בגרושה תיקנו כן. אבל למאן דאמר – רבי יוחנן שהטעם לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, הסכמתו היא רק לאלמנתו, אבל גרושה לא איכפת לה שתתבזה, ואינו רוצה שתמכור שלא בבית דין. הגמרא מביאה ראיה לרבי יוחנן: תנן במשנה בסמוך, וגרושה לא תפסיד אלא בבית דין. בשלמא למאן דאמר שהטעם לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, מוכן שגרושה לא איכפת לה שתתבזה, ולכן תמכור רק בבית דין. אלא למאן דאמר משום חניא, הרי גרושה נמי פציה חן, ומדוע מוכרת רק בבית דין. דוחה הגמרא: הא מני – משנה זו דעת רבי שמעון היא, שסובר שלא תיקנו משום חניא שתוכל למכור שלא בבית דין, אלא משום עיכוב מזונותיה. מקשה הגמרא: אי רבי שמעון, הא תנא ליה רישא – הרי כבר שנה במשנתנו, מן האירוסין לא תפסיד כו' אלא בבית דין, ונלמד מכך שגם גרושה מוכרת רק בבית דין, ומדוע שנה שוב דין זה בגרושה. מתרצת הגמרא: אם היה כותב רק דין אלמנה מן האירוסין, מהו דתניא, אלמנה מן האירוסין הוא דעדיין לא היה לה חיבת ביאה, לא נפיש חן ידיה – טעם תקנת חניא לא גדול אצלה, כיון שאין הנשים נמנעות מלהנשא אם היא צריכה לטרוח, ולכן אמרו שתמכור בבית דין, אבל גרושה דהיה לה חיבת ביאה נפיש חן ידיה, שהנשים ימנעו אם היא צריכה לטרוח אימא תיפיש חן, ואף רבי שמעון יודה שתמכור שלא בבית דין, לכך פירש שאף גרושה מוכרת רק בבית דין. מקשה הגמרא: אם רבי שמעון שנה את דין גרושה, הא נמי תניא – כבר שמענו זאת בסיפא של משנתנו, כל שאין לה מזונות לא תמכור אלא בבית דין. לאתויי מאי – מה מוסיף בכלל זה, האם לא לאתויי גרושה אפילו מן הנישואין שתמכור רק בבית דין, ומדוע הוצרך שוב להשמיע דין גרושה. מתרצת הגמרא: כלל זה לא בא להוסיף דין גרושה, אלא לאתויי מנורשת ואינה מנורשת – ספק מגורשת מן האירוסין, ולא בא להשמיע שמוכרת לכתובתה בבית דין, שהרי נלמד מאלמנה מן האירוסין שמוכרת רק בבית דין, אלא החידוש משום שסובר בדרבי וירא, דאמר רבי וירא, כל מקום שאמר מנורשת ואינה מנורשת, בעל חייב במזונותיה. וחידשה משנתנו, שדין זה הוא רק בחיי הבעל, שכיון שהיא מעוכבת מלהנשא מחמתו הוא חייב לזונה, אבל לאחר מיתתו, אינה יכולה להוציא מהזורשים מזונות מספק. הגמרא מביאה ראיה לרבי יוחנן: תא שמע, בשם שהאלמנה מוכרת שלא בבית דין, כך אם מתה קודם שגבתה כתובתה, יורשיה – בניה שהם יורשי כתובתה לגבותה מבעלה, מוכרים שלא בבית דין. ומדייקת הגמרא: בשלמא למאן דאמר שהטעם לפי שאין אדם רוצה שתתבזה אשתו בבית דין, מוכן, דפי חייב דאיהו לא ניחא ליה דתתבז – כשם שהוא לא רוצה שתתבזה, ולכן רוצה שתוכל למכור שלא בבית דין, כך יורשיה נמי לא ניחא ליה דילבז, ומוכרים שלא בבית דין. אלא למאן דאמר שהטעם הוא משום חניא, ולכן תיקנו שהנשים לא יטרחו, יורשיה שהם זכרים, מאי חן איכא – מה שייך לתקן עבורם שימכרו שלא בבית דין משום חניא, הרי אף אם יטריחו אותם לבית דין, לא ימנעו הנשים מלהנשא, שלא איכפת להן בטירחת האנשים. דוחה הגמרא: תרומה עולא, בגין שרשיה ביה או אחותה, ולכן ימכרו שלא בבית דין, כדי שהן עצמן לא ימנעו מלהנשא.

1 ותוספת ב"ת במלה 'בְּתוּלָה', מלמד שצריך שיהיו בל בתוליה
2 קיימין, כלומר, לבדן גדול הותרה רק בתולה שלא נבעלה כלל,
3 אבל אם נבעלה אסורה בין שנבעלה בדרך ובין שנבעלה שלא
4 בדרך.

5 נמצא, שמחלוקת חכמים ורבי שמעון במשנה היא, האם מקצת
6 כסף ככל כסף, לחכמים מקצת כסף ככל כסף, ובגבתה מקצת
7 כתובה לא הפסידה מזונתיה, כיון שחייב לה עדיין מקצת כתובה,
8 ונחשב כאילו חייב לה את כל הכתובה. ולרבי שמעון מקצת כסף
9 אינו ככל כסף, ובגבתה מקצת כתובה הפסידה מזונתיה. ומדין
10 בתולה לכדן גדול אין סתירה לשיטתם כאן.

11 הגמרא מביאה מעשה שנפסקה הלכה כחכמים: הָיָא אִתְּתָא –
12 מעשה באשה אלמנה דְּתַפְסָה בְּסָא דְּבִסְמָא בְּתוּבָתָהּ – שתפסה
13 כוס של כסף לכתובתה, אבל לא היה בכוס אלא כדי פרעון מקצת
14 הכתובה, וקִבְּעָה מְזוּנָה – ותבעה האלמנה את היתומים שימשיכו
15 לתת לה מזונות. אִתְּתָא לְקַמְיָה דְּרָבָא – באו לפני רבא לשאול האם
16 צריכים להמשיך לתת לה מזונות. אָמַר לָהּ רַבָּא לִתְמִי, וְלֹא הָבֹ
17 לָהּ מְזוּנִית – לכו ותנו לה מזונות. ואף שדעת רבי שמעון שבגבתה
18 מקצת כתובה אין לה מזונות, אבל לית דָּחַש לָהּ דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן –
19 אין מי שחושש לדעת רבי שמעון דָּאֲמַר לָא אֲמַרְיָן מִקְצַת כֶּסֶף
20 בְּכָל בְּסָת, אלא ההלכה שמקצת כסף ככל כסף, וכל שלא גבתה
21 את כל הכתובה, וחייב לה מקצת מהכתובה, יש לה מזונות.

22 שנינו במשנה בגיטין (דף), שאלמנה שבאה לגבות כתובה
23 מיתומים, חייבת להשבע בבית דין, שלא נפרעה עדיין מכתובתה.
24 עוד שנינו במשנה בערכין (כא), שכשבית דין גובים לבעל חוב
25 מנכסי יתומים, שמים את מחיר הקרקע, ומכריזים שלשים יום על
26 מכירתה, וכל המרבה במחירה יקחנה.
27 הגמרא להלן דנה, האם אלמנה שמוכרת קרקע לכתובתה, צריכה
28 שבועה נוספת, מלבד השבועה שלא נפרעה כלום, והאם צריכה
29 הכרזה שלשים יום.

30 שָׁלַח לָהּ רַבָּה בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב יוֹסֵף שְׂאֵלָה, אלמנה שמוכרת נכסי
31 יתומים לגביית כתובתה שְׂאֵלָה בְּבֵית דִּין, האם צְרִיכָה להשבע
32 שְׁבוּעָה שלא קיבלה עבור הקרקע יותר מכדי כתובתה, או אין
33 צְרִיכָה להשבע שְׁבוּעָה זו.

34 שאל רב יוסף את רבה בריה דרבא, וְתַבְעִי לָךְ הַכְּרוּז – ותסתפק
35 באלמנה שמוכרת שאלה בבית דין, האם צריכה להכריז שלשים
36 יום, כדי שיבואו הרבה קונים וימכרו את הקרקע למי שירבה
37 במחיר. אָמַר לָהּ רַבָּה בְּרִיה דְּרַבָּא לְרַב יוֹסֵף, על הַכְּרוּז לֹא
38 קָמְרִיעָא לִי – איני מסופק, כיון שנלמד מהדין דָּאֲמַר רַבִּי יוֹדָא אָמַר
39 רַב נַחֲמָן, אֲלֵמָנָה שֶׁלְקָחָה קרקע מהיתומים למכור לכתובה או
40 למזונות, וְשָׂמָּה לְעֶצְמָהּ – קנתה את הקרקע לעצמה במחיר
41 הכתובה או המזונות, לֹא עֲשֵׂתָה וְלֹא בָלוּם, והיתומים יכולים
42 להוציא את הקרקע מידה ולתת לה מעות. ומבאר רבה בריה
43 דרבא: הִיכִי דָּמִי – באיזה אופן קנתה לעצמה, אִי דָּאֲכְרוּז – אם
44 הכריזו על הקרקע, והאלמנה הציעה את המחיר הגבוה ביותר,
45 אָמַר לֹא עֲשֵׂתָה וְלֹא בָלוּם, הרי נהגה כדין עם היתומים. אֲלֵא לֹא
46 מדובר דָּלֵא אֲכְרוּז, ולכן אם קנתה לעצמה לא עשתה כלום משום
47 שחוששים שזולזה בנכסים למוכרין בזול. וְיֵשׁ לְדִיִּיק, דווקא אם
48 קנתה את הקרקע לְעֶצְמָה בלי הכרזה, הוּא דָּלֵא עֲשֵׂתָה וְלֹא בָלוּם,
49 הָא אִם מְכָרָה את הקרקע לְאַחֵר בלי הכרזה, מָה שֶׁעֲשֵׂתָה עֲשֵׂתָה
50 – המכר חל. ומוכח שאלמנה שמוכרת שלא בבית דין, אינה
51 צריכה הכרזה, ולכן לא שאלתי שאלה זו.

52 הגמרא דוחה את הראיה מדברי רב נחמן: לְעוֹלָם אין לדייק מדברי
53 רב נחמן שאינה צריכה הכרזה, ודינו של רב נחמן הוא באופן
54 דָּאֲכְרוּז, ואף על פי כן, אם קנתה לעצמה לא עשתה כלום. וְהֵטַעַם,
55 דָּאֲמַר לָהּ, מָאֵן שָׁם לִיד – מי נתן לך את הרשות להחזיק את
56 הקרקע לעצמך, לא היתומים, ולא בית דין.

57 הגמרא מביאה ראיה לסברת 'מאן שם לך': בִּי הָאִי דִּהְוָא גְּבָרָא
58 דָּאֲפִקְדוּ גְּבִיה בִּיסְתָא דִּיתְמִי – כמו המעשה באותו אדם שביט דין

הפקידו אצלו מספוא לבהמות שימכרם עבור היתומים. אֲוִל שְׂמָה
לְנַפְשָׁהּ – הלך אדם זה וקנה לעצמו את הכיסתא בְּאַרְבַּע מָאָה זוזי.
אחר כך אִיִּיקר הכיסתא, כִּם בְּשֵׁית מָאָה – ומחירו היה שש מאות
זוז, אִתְּתָא לְקַמְיָה דְּרַבִּי אָמִי לשאול האם הוא זכה במאתיים זוז של
היוקר. אָמַר לָהּ, מָאֵן שָׁם לָךְ – מי נתן לך רשות לקנות לעצמך
את הכיסתא. וכיון שלא זכית בכיסתא ממילא זכו היתומים ביוקר.
הגמרא מסיקה את ההלכה בשני הספיקות: וְהִלְכָתָא, אלמנה
שמוכרת שלא בבית דין, צְרִיכָה שְׁבוּעָה שלא קיבלה על הקרקע
יותר מכדי כתובתה, וְאִינָה צְרִיכָה הַכְּרוּז על מכירתה.

משנה

משנתנו דנה באלמנה שמכרה קרקע במחיר גבוה או נמוך
משוויה, באלו אופנים מכרה קיים, ומי מפסיד או מרויח במכירה
כזאת.
אֲלֵמָנָה שֶׁהִיתָה בְּתוּבָתָה מְאֵתִים זוז, וּמְכָרָה קרקע של היתומים
שְׁשׁוֹה מְנָה, בְּמֵאֵתִים זוז, וטוענת שמגיע לה עוד קרקע שוה מנה
להשלמת הכתובה. או שמכרה קרקע שְׁשׁוֹה מְאֵתִים זוז, בְּמֵנָה,
ורוצה עוד מנה להשלמת הכתובה. בשני האופנים, המכר קיים
וְנִתְקַבְּלָה בְּתוּבָתָה, ואינה מקבלת עוד מהיתומים.
דין נוסף: אלמנה שֶׁהִיתָה בְּתוּבָתָה מְנָה, וּמְכָרָה קרקע שְׁשׁוֹה מְנָה
וְדִינָה בְּמֵנָה, והיינו שמכרה קרקע בשווי דינר יותר מכתובתה,
מְכָרָה בְּמָל, וכל הקרקע חוזרת ליתומים. ואֲפִילוּ אם הִיא אוֹמְרָת
אֲחִירָת את הדינר שהפסדתי כשמכרתי בזול, לִיּוֹרְשִׁין, אף על פי כן
מְכָרָה בְּמָל. והטעם, שמכירה בזול היינו שהפסדנו על כל חלק הוא
יותר בזול, וכיון שמכרה במכירה זו גם קרקע של היתומים שלא
כדין, הרי זו מכירה בטעות וכל המכירה בטילה.

רַבִּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל חוֹלֵק וְאוֹמֵר, לְעוֹלָם מְכָרָה קָיָם. ועד כמה
תהא מדת הקרקע שמכרה בלי רשות, ויהא מכרה קיים, עַד שֶׁתִּתְּתָא
שָׁם בְּרִי שֶׁתִּשְׁשִׁיר – עד כדי שאם לא היתה מוכרת את הקרקע
העודפת על כתובתה, היה נשאר ליתומים קרקע שיעור שדה
תבואה או גינת ירק. והיינו, בְּשֵׂדָה תבואה, שתשאר קרקע בַּת
הַשְּׂעִדָה קָפִין – שניתן לזרוע שם תשעה קבים של זרעים ו-שבעים
דומם אמות על חמשים אמות, וּבְגִנָּה של ירקות, קרקע בַּת חֲצִי
קָב זרעים ו-חמשים אמות על ארבע אמות וטפח. וּבְדִבְרֵי רַבִּי
עֲקִיבָא, ששמענו ממנו במקום אחר (ב"ב יא), שיעור גינה הוא בֵּית
רִבְעֵי קָב זרעים ו-עשרים וחמש אמות על ארבע אמות וטפח,
שבאופנים אלו הפסידה את היתומים, שמכרה קרקע שלהם בזול,
אבל באופן שגם אם לא היתה מוכרת את הקרקע העודפת על
כתובתה, לא היה נשאר ליתומים קרקע בשיעור שדה או גינה, לא
הפסידה כלום ליתומים, שממילא לא היה להם שימוש בקרקע זו,
ודמקח קיים.

דין נוסף: הִיתָה בְּתוּבָתָה אַרְבַּע מְאֵתִים זוז, וּמְכָרָה לָהּ קרקע בְּמֵנָה,
וְלֹא קרקע בְּמֵנָה, וְלֹאֲחִירוֹן קרקע יָפָה מְנָה וְדִינָה בְּמֵנָה. המכר שֶׁל
הַאֲחִירוֹן שנמכר בזול, בְּמָל, וְשֶׁל בּוֹלָן – של השלושה הראשונים
שנמכרו כדין, מְכָרִין קָיָם.

גמרא

שואלת הגמרא: מָאֵי שָׁנָא – במה שונה הדין השני במשנה,
שהאלמנה מכרה קרקע שְׁשׁוֹה מְאֵתִים זוז בְּמֵנָה, שלא צריכים
היתומים לתת לה עוד מנה, אף שקיבלה עבור הקרקע רק מנה.
והטעם, דָּאֲמַר לָהּ היתומים, קיבלת קרקע בשווי מאתיים, וְאִתְּ
אֲפִסְרָת – ואת הפסדת שמכרת אותה בזול. אם כך גם בדין
הראשון, שמכרה קרקע שְׁשׁוֹה מְנָה, בְּמֵאֵתִים זוז, נִמִּי תִּמָּא – גם
תאמר האלמנה, אני קיבלתי לפרעון הכתובה קרקע ששוה רק
מנה, ומה שמכרתי במאתיים, אָנָּה אִינוּחָנָא – זה הריחו שלי.
מתרצת הגמרא: אָמַר רַב נַחֲמָן אָמַר רַבָּה בַּר אֲבִינָה,

כתובות. אלמנה ניזונת – פרק אחד עשר דף צח עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצה רש"י

1 בתוליה קיימין – לענין בעילה, שלא נבעלה אפילו שלא כדרכה. דתפסה כמא דכספא
2 – ולא היה בו שיעור כתובתה. צריכה שבועה – שלא גבתה יותר. ששמה לעצמה
3 לקחה שדה היתומים לעצמה בשומת כתובתה. לא עשתה ולא כלום – ואם רצו
4 היתומים להגבותה מעת לאחר זמן – וחורין ונטלין אותה. מאן שם לך – ממי קבלת
5 מכירה זו? לא מבית דין ולא מיתומין. לפיכך לא
6 יצא הקרקע מרשות היתומין. אבל היכא דשמת
7 לאחרני – נפק מרשות הורשין, שהרי נתנו לה
8 חכמים רשות למכור. כיסתא – מספוא. לשון
9 אחר: "כסיתא" גרס = עצי אלמוגים, שקורין
10 קורא"ל. משנה שוה מאתים במנה נתקבלה
11 כתובתה – דאמרין לה: את אפסדת. מכרה
12 במל – שאותו דינר אין לה רשות למכור. נמצא
13 שכל המכר טעות, שהרי בבת אחת היה. לעולם
14 מכרה קיים – והיא תחזיר את הדינר ליורשין.
15 דמה הפסידתן. עד שיהא – באונאה, כדי
16 שאילו לא היתה האונאה היה משתיר בשדה
17 בת תשעה קבין, או האונאה עצמה תשעה קבין.
18 והוא הדין אם נשאר ליתומים שם לבד האונאה
19 תשעה קבין. דכיון דיש ליתומים קרקע שם
20 כשיעור שדה – יאמרו לה: אין רצוננו למכור
21 קרקע הראוי לנו. אבל אם אין האונאה ראויה
22 להצטרף לבדי שדה – לא הפסידתן כלום.
23 ובגנה בת חצי קב – שזה שיעור גנה. וכדברי
24 רבי עקיבא – ששמענו ממנו במקום אחר: בבית
25 רובע הוא שיעור גנה. גמרא כאן

19 ומכרה שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – נתקבלה כתובתה. היתה כתובתה מנה,
20 ומכרה שוה מנה ודינר במנה – מכרה במל. אפילו היא אומרת: אחזיר דינר ליורשין – מכרה
21 במל. רבן שמעון בן גמליאל אומר: לעולם מכרה קיים, עד שתהא שם כדי שתשייר בשדה
22 בת תשעה קבין, ובגנה בת חצי קב. וכדברי רבי עקיבא: בית רובע. היתה כתובתה איבע
23 מאות זו, ומכרה לזה במנה ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה – של אחרון במל,
24 ושל פולן – מרבין קיים. גמרא מאי שנא שוה מאתים במנה – דאמרי לה: את אפסדת,
25 שוה מנה במאתים נמי, תימא: אנא ארוהנא! אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה:
כאן

39 משביעין אותה שלא זולתה בנכסים. וכן מוכח מדקאמר: תיבעי לך הכרוה. דהוי נמי שלא תולול, וכן פירש רבינו תם. מפר רבי. ותיבעי
40 דפשיטא לך דלא בעי הכרוה: דאי הוה בעי הכרוה – כל שכן דצריכה שבועה. אמר ליה: הכרוה לא קא מיבעיא לי – דפשיטא שאינה צריכה הכרוה. ואם תאמר: הא אמרינן לעיל
41 (פוא), לכרגא למוזני ולקברה – מוזבנין בלא אכרותא, משמע: הא לשאר מילי – בעינן הכרוה ועוד תנן בערכין (כאב). שום היתומים שלשים יום! ואומר רבי: הני מילי – כשבית דין
42 מוכרין, דאי טעו בפחות משותות – מוכרין קיים, והלכך צריכי הכרוה, שלא להפסיד נכסי יתומים. אבל אלמנה, אפילו מכרה שוה מנה ודינר במנה – תנן דמכרה בטל ואין יכול לבוא לידי
43 הפסד – ומכרת שלא בהכרח. והא דאמרין לקמן (קב): בית דין שמכרו שלא בהכרח – נעשו כמי שטעו בדבר משנה וחזרין, מאי קא משמע לן – תנינא: שום היתומין בו, ומסיק:
44 הני מילי – שליח. אלמא דבשליח גופיה צריך הכרוה, אף על גב דאי מחיל – חזרו! לא קשה מידי, חזא: דהא בשליח בית דין מוקמינן לה, כמו שפירש רבינו תם. ועוד: אפילו שליח
45 דעלמא – לא קשה מידי, דלא אלמנה רבנן לשליח שימכור בלא הכרוה כמו אלמנה. אלא לאו דלא אכרח בו – תימא ליה: אכתי היכי פשיט מחכא, דלמא הא דקאמר רב נחמן: אלמנה
46 ששמה לעצמה – לא עשתה ולא כלום, הא לאחר – עשתה, במכרה למוזנות דאינה צריכה שבועה, כדפירשתי לעיל, והואיל וכן – אינה צריכה הכרוה ואמר לי רבי: דלא מפליג רב
47 נחמן בין מוכרת למוזנות למוכרת לכתובת. דאמר לה מאן שם לך – כלומר, מי החזיק באלו הנכסים? שאין לך אדם שיכול לזכות בקרקע חבירו אם לא חיזיקוהו בה בית דין. אבל
48 הא לא קאמר: שומא ממש. דאף על גב דליכא בית דין מומחין – בית דין הדיוטות מיהא איכא, כדאייתא בהדיא ב"אלו מצאיתו" (בבא מציעא לבא). ומה שמוחזקין אותה אותם בית דין
49 הדיוטות – לא חשיבא חוקה, דישבי קרנות הם, ואין אלא בקאי בשומא בעלמא. ותימה לרבי: דהא משמע דאם החזיקה בית דין – היתה יכולה לעכב הקרקע לעצמה, ובי"מפקדי" (שם
50 לחא). תניא: המפקיד אצל חבירו יין וחמין, רבש וחדיש – עשה להם תקנה, ומוכרין בבית דין, וכדשנוא יומין. ואינו מוכר לעצמו, כיצא בו? והא לא
51 מצינו למימר דהא דקאמר בבית דין – היינו ברשות בית דין, אבל אם ידעו בית דין השומא – יכול לעכבם לעצמו, דבירושלמי מסיק על ההוא מעשה דיוחנן חקיקא דמיינתין בפרק
52 קמא דפסחים (יגא), אמר לה: צא ומוכרין בבית דין. אלמא אף על גב דהוה רבי קא יחייב ליה רשותא ליוחנן חקיקא – הוה מצריך ליה מכירה בבית דין! ואומר רבי: דהתם הוי טעמא
53 משום חשדא, והלכך קאמר שלא יעכב לעצמו. ודוקא דבר הנפקד כי התם שייך חשדא, דכולי עלמא לא ידעו שביט דין ידעו בשומא. אבל הכא – אלו הנכסים ידעו העולם שעל ידי
54 בית דין באו לידה. וגבי כיסתא דיתמי נמי, כמו כן ידעו, וליכא חשדא. אי נמי: הכא הבית דין עצמם הם המפקדים, הלכך יש לה לעכב על ידם, אבל התם, שהפקיד אחר אצלו – לא
55 יעכבנו לעצמו. ומיהו, אהדיא דירושלמי מתחמה רבי: אמאי לא מועיל בפקדון רשות בית דין לעשות הנפקד שליח למכור שלא בבית דין לתקנת המפקד, דאף בעי התם מכירה בבית
56 דין? והא גבי מכירת קרקעות לצורך האלמנה תקנו שליח, ואיכא נמי למאן דאמר דהוה כדריין! ושנא דתם בירושלמי בבית דין הדיוטות קאי. ואין לתמוה אי קרי ליה "בית דין", והא לא
57 ולא קתני בגיורו "בית דין גמור", דהא קרי מכירת אלמנה שלא בבית דין – אף על גב דאיכא הדיוטות. כדפירשתי לעיל, היינו משום דקתני בגיורו "בית דין גמור". אלמנה שהוכח
58 שוה מנה במאתים או שוה מאתים במנה בו – בירושלמי פריך: ויחזור המקח! ומוקי לה רבי יוחנן כשהחל המקח, כשהזיק דמקח. וריש לקיש אומר: אין אונאה לקרקעות. אמר רבי
59 יוחנן: אם היה דבר מופלג – יש לו אונאה. מתניתין פליגא ארבי יוחנן: אלו דברים שאין להם אונאה, הקרקעות. פתר ליה: דבר שאינו מופלג. פירש רבינו תנאלי: שלא הגיע אונאה עד
כדי

שיהו בתוליה קיימין בין כדרכה בין שלא כדרכה – פירושו: בעינן שאותן מקצת בתולים
יהו קיימים בכל מקום, ולא מצי למימר: שלא כדרכה לא, דלשותק קרא מיניה.
מוכרת שלא בבית דין צריכה שבועה בו – ואם תאמר: מתניתין היא בפרק "השוולח"
(ניטין לדב) דתנן: אין אלמנה נפרעת מנכסי יתומים אלא בשבועתה ואיכא
למימר: הדיא – באלמנה מן האירוסין, כרבי
שמעון, דאמר: כל שאין לה מוזנות לא תמכור
אלא בבית דין. ונראה לרבי דחוק, ועוד קשיא
לי: דלפום סוגיא דשמועתא לא פשט ליה רב
יוסף מידי, ואמאי? תפשוט ליה דעל כרחך –
באלמנה מן הנשואין היא, מדקתני סיפא: נמנעו
מלהשביעה. ואמר רבי זירא אמר שמואל: לא
שנו אלא באלמנה, אבל גרושה משביעין אותה.
וטעמא דאלמנה שאני – בהדיא תנא דקא
טרחא קמי יתמי אתאי ומוריא היתרא. אלמא
הוה מצי למפשט ממילתיה דשמואל דבאלמנה
מן הנשואין מיירי. דאי מן האירוסין מיירי –
לא שייך למימר "קא טרחא קמי יתמי", שהיא
עומדת בבית אביה! אלא אומר רבי: דחק שבועה
לא משום צרי, אלא כדפירש בקונטרס: שלא
גבתה יותר. ולא מיבעיא ליה במכרה למוזנות
שלא בבית דין – דהא לקמן פסיק ולהכחא צריכה
שבועה. ואנן קיימאן לן: שני דברים שאמר חזן
– הלכה במתות. דתנן לקמן (קא), מי שהלך
למדינת הים ואשתו תובעת מוזנות, חזן אומר:
תשבע בסוף ולא תשבע בתחלה. והוא"ו "בסוף"
– היינו בשעת גביית כתובה, דהא לעיל בשליחי
ה"כותב" (פגה) מוקי רבי ירמיה חזן כרבי שמעון,
דאמר: כל זמן שתובעת כתובתה – יורשין
אין קיימאן אותה, אינה תובעת כתובתה – אין
יורשין משביעין אותה. משמע דשום שבועה אין
מוקדין אותה עד זמן תביעת כתובתה! אלא נראה
לרבי: דבמוכרת לכתובה מיבעיא ליה. דתחלה
קודם גביית כתובתה משביעין אותה שלא עכבה
משל בעלה כלום. ולאחר שמכרה נכסים שלא
בבית דין ליגבות מזון כתובתה – מיבעיא ליה
אם חוזרין ומשביעין אותה שלא בבית דין. ועוד
אומר רבי: דחק שבועה דמיבעיא ליה לא כפירוש
הקונטרס: שלא גבתה יותר, אלא מיבעיא ליה אי

כדי דמי החפץ, מכלל דבטול מקח לרבי יוחנן — הוי בכדי דמיקח. וכי האי גוונא מפרש רבינו
תם הא דאמר רב נחמן ב"הוב" (בבא מציעא נ"א.) דהא אמרה: אונאה — אין להך, ביטול
מקח — יש להך. לאו דומיא דמטלטלין ביהר משתות, אלא בחצי. כגון שוה מאתים במנה,
אבל פחות, אפילו שוה פרוטה — המקח קיים. והא דפסקין ב"המקבל" (שם ק"ה.) זבן
במאתים ושוה מנה, אמרי נדורעי משמיה דרב
נחמן: אין אונאה לקרקעות — לאו דוקא מאתים,
אלא מעט פחות, דבמאתים הוי ביטול מקח לרב
נחמן, כדפרישית. ומאי דגרסי רבינו תם בריש
"האיש מקדש" (קדושין מב.) כמו שאפרש לקמן:
והא דקאמר יתר משתות בטל מקח, לא אמרין
אלא במטלטלי, אבל במקרקעי — אין אונאה
לקרקעות אפילו ביהר משתות עד החצי,
כדפרישית. והא דקאמר רבי יוחנן בירושלמי: אם
היה דבר מופלג יש לו אונאה — לאו דוקא, דהוא
הדין ביטול מקח, כדפרישית. וטעמא דנתקבלה
כתובתה גבי מכרה שוה מאתים במנה, תימה
קצת: אף על גב דהדחיל המקח — מכל מקום תחזור
בה לגבי הלקוחות, שהרי המכר לא היה כלום,
ותחזור הקרקע ליתומים: ויש לומר: דהואיל
ובשעה שקבלה הקרקע היה שוה מאתים מיד
רצתה להוציא הקרקע מרשות היתומים
ולחגיגה לרשות הלוקח, והרי היא כמו
שנתכונה לקנות הקרקע בכתובה באותה שעה.
כאן שנה רבי "הכל לבעל המעות" — נראה
לרבינו תם דבמתניתין מודה, בין רבי יהודה
בין רבי יוסי, דבדבר שאין לו קצבה נמי לא
אפילו רבי יוסי סבר הכל לבעל המעות, ורבי
יהודה סבר הכל לשליח, אלא כבהאי גוונא שניתן
לו מחמת תוספת, דקאמר ליה: קח זה עבור מקחך,
ועוד אני מוסף לך זה משלך. אבל אם מכר לו
בזול מחמת מעות, כעין משנתנו, שוה מנה
במאתים — אפילו רבי יהודה מודה דהכל לבעל
המעות. דאי לא תימא הכי — קשיא דרבי יהודה
אדרבי יהודה: דלקמן תניא, רבי יהודה אומר: אף
בזה בעל הבית לא מעל, מפני שיכול לומר: חלוק
גדול הייתי מבקש ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע.
ומסקינן: מאי רע — רע בדמים. דאמר ליה: אם
מייחית לי בשית — כל שכן דהוה שוי תרתי טרי.

כאן שנה רבי — במשנתנו למדנו רבי. הכל לבעל המעות — השולח שלוחו לשוק
לסחורה ולקח בוול — הכל לבעל המעות, ולא מצי לממר אנא ארווחי. **כרתניא**
דאיכא פלוגתא דתנאי בהא מילתא, ומסקנא שמעינן דבדבר שאין לו קצבה אית ליה
לרבי יוסי: הכל לבעל המעות. וסתם לן רבי במתניתין דהכא — כרבי יוסי. דמתניתין נמי
— דבר שאין לו קצבה הוא, דכל קרקע נמכר
באומר, זה פחות וזה ביוקר. הוסיפו לו **אחת**
יתירה — בתוספתא דמסכת דמאי היא. שיש לו
קצבה — כגון קטנית הנמכר בחנות במדה, מלא
כלי בפרוטה. אם הוסיפו אחת יתירה — חולקין,
דמתנה הוא: יש לומר לשליח נתנה, ויש לומר
לבעל מעות נתנה. דבר שאין לו קצבה — כגון
טלית וחלוק וירק הנמכרים באומר, פעמים
מוותר למכור בזול ופעמים בצמצום — הכל
לבעל מעות, שאין כאן מתנה אלא מכר. **אמר**
ליה זבין לי ליתבא — אמר לשלוחו: מכור
משדתי בית חצי כור. וליהבא מיהא קני —
לוקח, ואם בא בעל הבית לחזור — אינו חוזר.
תן להם חתיכה — חתיכה מבשר שיש לי בכלי.
והוא **אמר** להם מלו שתיים — שתיים כל אחד
מכם. והם נמלו שלש שלש — ולבסוף נמצא
בשר של הקדש. כולן מעלו — בעל הבית מעל
— שהאחת היתה מדעתו, והשליח מעל בשניה,
והאחרון בשלישית. **אחת** פדעת בעל הבית —
והרי עשה בה שליחותו. **מאי** לאו דוכין שוה
מנה ודינר במנה ודינר — שלא היה במנה ודינר
שוה טעות. ו**מאי** במנה — דקתני. במנה שלח —
כלומר, בשביל מנה שהיה לה להתקבל, מכרה
שוה מנה ודינר ובשויו. ו**מאי** אפילו היא אוסרת
— פשיטא דעל כרחק של יתומים הוא. דינר
מקרקעי — אחריתו, ואקנה מן הלוקח שוה הדינר,
ואחריתו להם. **בדאוויל** — ומשום הכי מכרה
בטל, דטעתה שמכרה שוה מנה ודינר במנה.
הא

הדינר ו**מאי** "במנה" — מנה שלח, ו**מאי** "אפילו" — אפילו היא אוסרת אחריו את הדינר
ליוזשים, בדינר מקרקעי. וקתני: מכרה בטל. **אמר** רב הונא בריה דרב נתן: לא, **בדאוויל**.
הא

ואם תמצא לומר דקסבר רבי יהודה: הכל לשליח — מאי נפקא ליה מניה לבעל הבית? הלא אינו מרויח כלום, דהכל הוא לשליח! אלא ודאי כהאי גוונא מודה רבי יהודה דהכל לבעל המעות.
וכן מוכיח נמי מדיקאמר: כאן שנה רבי: הכל לבעל המעות. ולא קאמר: מתניתין מני — רבי יוסי היא. מכלל דכרבי יהודה נמי אתיא. והא דקאמר "כרתניא" — כלומר דאיכא מילתא אחריתי
דאמרין: הכל לבעל המעות, ואפילו מאן דפליג דהם — האב מודה. רבינו תם.

כאן שנה רבי הכל לבעל המעות — אין לדחות לפי הירושלמי דמוקי לה כשהולך וכשהוקיר, הא לאו הכי — הדר, דהכא — משום דלא יצא הקרקע מרשות היתומים. דאם כן, גבי שוה
מאתים במנה — תחורר ליה השרדו אלא ודאי, הא והכא קנאתו, כדפרישית. **אמר** רב פפא כו' — הכי גרסי רבינו גיטות: הלכתא, דבר שיש לו קצבה — חולקין, דבר שאין לו
קצבה — הכל לבעל המעות. ותימה ליה גירסא זו: אדפריך ליה: מאי קא משמע לן, הוה ליה למפריך: ולמאי "הלכה כרבי יוסי" ויש לפרש בדוחק, דהכי נמי קאמר: מאי קא משמע לן במאי
דקאמר: דבר שאין לו קצבה הכל לבעל המעות כו', לימא: הלכה כרבי יוסי — הא קא משמע לן דשניא דשניא שניא הוא. ולפי הספריים דגרסינן בה: הלכך דבר שאין לו קצבה — הכל
לבעל המעות. דבר שיש לו קצבה — חולקין, מאי, קא משמע לן כו' — אתי שפיר. דהא רב פפא כמאן אמרה לשמעתיא — כרבי יוסי, ומאי חידוש אתא לאשמענין, ומשני: שניא דשניא
שניא הוא. ועל טעות שאינו בא בזולת המקח אלא שהטעה בחשבון שאל רבי יעקב ישראל את רבינו תם, והשיב לו: ואשר שאלת על ראובן ששלח לשמעון לקבל מעותיו מן הנכרי, וטעה
הנכרי בחשבון, ולא נמצא הנכרי ואחר כך — נראה לי שחולקים בין שניהם, דהוה המעות כדבר שיש לו קצבה. דאמרין, הוסיפו לו אחת יתירה, רבי יוסי אומר: חולקים, ומקמינן לה — בדבר
שיש לו קצבה, אבל שאין לו קצבה — הכל לבעל המעות. וטעמא דחולקין — לפי שבעל המעות, כיון שקיבל קצבתו — מה לו בטעותו של שליח? אלא אמרין: הואיל ועל ידי מעותיו נשתכר
— יתיב ליה פלגא. **הא** נמי, גבי טעות חשבון, דהא שוה מנה במאתים טעות הוה. ומוקים לה בהתלמוד: ירושלמי כגון שקיבל עליו הלוקח. וטעמא דהכל לבעל המעות משום דאין לו קצבה
— דחוי דאניש עבדו ליה וולא. **הא** דבר שיש לו קצבה — חולקין אפילו בטעות חשבון. אף על גב דאיכא למימר טעמא אחריתא גבי חולקין — האי טעמא דפרישית הוא עיקר, דמחזיק
יד על העליונה, וחולקין, ואפילו אם היה שכיר שלו, כיון שהשכירים שלנו אינם שכירי יום — אין בעליהן מקפידין על הגבחת מציאותו עם מלאכתו, וחוי כהגביה מציאה עם מלאכתו. **תדע**,
דאם מצא אנקין בשוק — לא זכה בו משכיר. ועוד: דמיהדר קא הדר ביה, שהרי אמר "אני זכיתי" — מכלל דהדר, ופועל יכול לחזור בו. עד כאן לשונו. ושוב חזר בו: דכל טעות, בין על ידי
מקח, בין שהטעה במנין — הכל לבעל המעות. ולרבי נראה: שהכל לשליח. שאם גנב וגול והטעה — מה טיבו של בעל הבית? ואפילו חולקין אין שייך לומר משום דעל ידי מעותיו נשתכר.
ולא דמי לשאר טעות שנתן הכל בשביל המעות, שסובר שהמעות שותף כל מה שנתן לו. **דאמר** ליה טלו אחד מדעתו של בעל הבית כו' — תימה: אכתי אם מעביד על דעתו
היה מחזיר לעובד כוכבים כל מה שהטעהו, דהוה תימה למימר שלא היה יכול להודיעו ולהחזיר לו. **דאמר** ליה טלו אחד מדעתו של בעל הבית כו' — תימה: אכתי אם מעביד על דעתו
הוי, שליח אמאי מעל? שהאחרון העבירו על דעתו של שליחו ואמר לי רבי: יכולני לומר שגם האחרון אמרו: הרי אנו נוטלין שתיים לדעתך, ואחת מדעתנו. אבל אין צריך, דדוקא שליח
בעינן דלימא הכי, שלא יסברו אורחין כשאומר סתם שלדעת בעל הבית אומר כן. אבל מה שזן לוקחין יותר ממה שאמר שליח — יודעין הן שעושין מדעתן, ולא מדעת שליח.
הא

כתובות דף צח עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קצז

המשלה, כמבואר בקידושין (מב). ואם השליח לא עשה כציווי
המשלה, השליחות התבטלה, ואם השליח שוגג, השליח מעל,
כמבואר במשנה במעילה (ב).
הגמרא פושטת את הספק: **אמר רב יעקב מנהר פקוד** – שם מקום
משמיה דרבנא, תא שמע, שנינו במשנה במעילה (ב). **אמר פל**
הבית לשלוחו, תן להן חתיכה אחת לאורחין, מבשר שיש לי בבלי,
ולא ידע בעל הבית שהבשר שבבלי הוא הקדש, והוא – השליח
אומר לאורחים כלו שתיים – שתי חתיכות, והן נמלו שלש חתיכות,
ואחר כך התברר שהבשר של הקדש, **בולן מעלו**, בעל הבית מעל,
שהרי שלח שליח לתת לאורחים את החתיכה הראשונה
ולחולין את החתיכה השנייה שלא בשליחות בעל הבית, שהרי
מדעתו אמר לאורחים שיאכלו אותה. והאורחים מעלו באכילת
החתיכה השלישית על דעת עצמם, והוצאתה לחולין. ומבאר רב
יעקב את ראייתו: **אי אמרת בשלמא** ששליח שנצטוו לעשות מעט
ועשה הרבה מוסיף על דבריו הו, ולא נחשב שעוקר את
השליחות, משום הך כשבעל הבית אמר לתת חתיכה אחת
לאורחים, והשליח נתן שתי חתיכות, **פל הבית מעל** בחתיכה
הראשונה, שהרי התקיימה השליחות בחתיכה זו. **אלא אי אמרת**
מעביר על דבריו הו – שנחשב כמעביר על דעת המשלה,
ושליחותו בטלה, אם כן, **פל הבית אמאי מעל**, והתנן במעילה (ב).
השליח ששעה שליחותו, פל הבית מעל, לא עשה שליחותו, שליח
מעל. וכאן הלא אם השליחות התבטלה נמצא שהוצאת החפץ
לחולין לא נעשתה בשליחותו, ומדוע אין השליח מועל בשתי
החתיכות. ונפשוט מכך ששליח שנצטוו לעשות מעט ועשה
הרבה נחשב שהוסיף על דבריו, וכן בנידון שלנו חלה המכירה על
הלתר.
הגמרא דוחה את הראיה: לעולם שליח שנצטוו לעשות מעט
ועשה הרבה בטלה שליחותו, ומכל מקום במשנה במעילה הבעל
הבית מעל, אף שאמר לשליח שיתן לאורחים חתיכה אחת
והשליח אמר להם לקחת שתיים, משום ד**הכא במאי עסקינן**, דאמר
השליח להו – לאורחים, מלו חתיכה אחת מדעתו של בעל הבית,
שכך אמר לי לתת לכם, וחתיכה אחת נוספת תקחו מדעתי, וישקלו
אניהו תלת – והם לקחו שלש חתיכות. ומאחר ואמר השליח
בפירוש שנצטוו לתת רק חתיכה אחת, בזה עשה את שליחותו,
ובעל הבית מועל באכילת החתיכה הראשונה. אבל באופן
שהשליח שינה מדעת בעל הבית, ואמר להם בסתם קחו שתיים,
יתכן שהבעל הבית לא מעל, כיון שמעביר על דבריו הוא, והשליח
עוקר את שליחותו. וכן כשאמר לשליח למכור לתר ומכר כור, אין
המכירה חלה אפילו על הלתר.
הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו: **תא שמע**, שנינו
במשנתנו, **היתת בתוקפתה מנה, וימכרה קרקע שנה מנה ודינר**
במנה, מכרה בטל. ומבארת הגמרא את כוונת המשנה: **מאי לאו** –
האם לא מדובר דין – (שמכרה) קרקע שנה מנה ודינר בתמורת
מנה ודינר, דהיינו בשווייה. **ומאי במנה** – ומה שאמרה המשנה
שמכרה במנה, אין הכוונה שמכרה את הקרקע במנה, אלא
שמכרה את הקרקע לפרוע את המנה שפלה – של כתובתה.
קודם שתמשיך הגמרא לפשוט את הספק, היא מבארת לפי זה את
המשך המשנה: ואם כוונת המשנה שמכרה את הקרקע בשווייה,
ורק מכרה יותר מדי, **מאי** – מה הפירוש שאפילו היא אומרת
אחזיר דינר לירושין, הרי פשוט שצריכה להחזיר את הדינר
ליתומים, שהרי אינה רשאית לקחת לעצמה יותר ממנה. אלא
כוונת המשנה, שאפילו היא אומרת, **אחזיר את הדינר ליתומים**,
בדינר פתרקע, שאחזור ואקנה מהלוקח את הקרקע העודפת,
ואחזיר אותה ליתומים, ויחשב כאילו מכרתי רק קרקע במנה, גם
כן מכרה בטל.
הגמרא חוזרת לראיה מהמשנה: כפי שהתבאר, מדובר במשנה
שמכרה האלמנה (שהיא שליחה של היתומים) את הקרקע
בשווייה, אלא שמכרה יותר ממה שהיא רשאית. וקתני – ושנינו

כאן – במשנתנו שכתוב שאלמנה שמוכרת בשליחות היתומים
ומכרה ביוקר, מרויחים היתומים ולא היא) שנה רבי – לימדנו רבי,
שהשולח שליח לקנות עבורו סחורה בסכום מסוים, והשליח קנה
את הסחורה בזול, וקיבל יותר סחורה בסכום שנתן לו המשלה,
הפל מגיע לבעל המעות – למשלה, ולא יכול השליח לטעון
שעודף הסחורה הוא רוחו שלו.
הגמרא מביאה בזה מחלוקת תנאים, ורבי סתם כדעה שהכל
לבעל המעות: **בדבריהם**, שליח שקיבל כסף לקנות מדה מסוימת
של סחורה, והמוכרים הוסיפו לו – לשליחן מדה אחת ותידה על
מה שנהוג לתת בשוק עבור מעות אלו, הכל – כל מה שהוסיף
המוכר על בקשת המשלה, מגיע לשליח, דברי רבי יהודה. רבי יוסי
אומר, חולקין השליח והמשלה בתוספת זו. טעמי החולקים יבואר
בגמרא להלן.
מקשה הגמרא סתירה בדברי רבי יוסי: והתניא בברייתא, רבי יוסי
אומר הכל – כל התוספת שקיבל השליח, מגיע לבעל המעות –
למשלה. מתרצת הגמרא: **אמר רבי פיר חמא, לא קשיא, כאן** –
הברייתא שאמר רבי יוסי שחולקים, עוסקת בשלחו לקנות דבר
שיש לו קצבה – שיש לו מחיר קבוע בשוק, כגון כלי מלא בקטניות
הנמכר בפרוטזה, והוסיף המוכר כמה קטניות ליד השליח, תוספת
זו היא ודאי מתנה. וסובר רבי יוסי שאנו מסופקים אם המתנה היא
לשליח או למשלח שהוא בעל המעות, ומספק חולקים השליח
והמשלה. וכן – הברייתא שאמר רבי יוסי הכל לבעל המעות,
עוסקת בדבר שאין לו קצבה – שאין לו מחיר קבוע בשוק, כגון
טלית, חלוק וירק הנמכרים לפי אומדן, באופנים אלו, אם השליח
קנאם בזול, הכל מגיע למשלח בעל המעות, כיון שהכל בכלל
המכר, ואין כאן מתנה.
וכן במשנתנו, כיון שההלכה כרבי יוסי, שבדבר שאין לו קצבה,
הכל לבעל המעות, ומחיר קרקע אינו קצוב אלא נמכרת באומדן,
נמצא שכשהלוקח נתן מאתים, אין המאה הנוספים מתנה, אלא
תשלום עבור הקרקע, וממילא זוכים בכך היתומים.
אמר רב פפא, הלכתא, שלח שליח לקנות דבר שיש לו קצבה,
והוסיפו לשליח, חולקין השליח והמשלה. אבל אם שלחו לקנות
דבר שאין לו קצבה, והוסיפו לשליח, הכל לבעל המעות. שואלת
הגמרא: **מאי קא משמע לן** רב פפא בדבריה, היה לו לומר בקיצור
שהלכה כרבי יוסי. עונה הגמרא: כוונת רב פפא לומר, דשינויא
דשינוי שנינו הוא – שהתירוץ של רבי בר חמא, שחילק בין דבר
שיש לו קצבה לאין לו קצבה, נכון להלכה, ואינו דיחוי בעלמא.
* * *
הגמרא דנה בשליח למכירת קרקע ששינה מדברי המשלה, האם
השליחות בטלה: **איבעיא להו, אמר ליה זבין לי ליתבא** – אמר
לחבירו מכור לתר – (חצי כור) קרקע משדותי, והוא שיעור מקום
זריעת חמש עשרה סאים של תבואה. ואול זבין ליה כורא – והלך
השליח ומכר קרקע בשיעור כור. כל הכור ודאי אינו מכור, שהרי
לא הורשה לכך. ולגבי הלתר יש להסתפק מאי, האם הוא מכור
או לא. והספק הוא, האם השליח עשה שליחותו במכירת הלתר,
אלא שמוסיף על דבריו של המשלה הוא, שמכר לתר נוסף.
וליתבא מיהא קני – ומכל מקום חצי כור קנה, ואין המשלה יכול
לחזור בו. או דלמא, השליח מעביר על דבריו הוא – עשה שלא
כדעת המשלה בכך שמכר לתר נוסף, והשליחות בטילה, ולכן
ליתבא נמי לא קני.
להבנת המשך דברי הגמרא יש להקדים. א. 'מעילה' היא הוצאת
חפץ של הקדש לחולין, על ידי מכירתו או אכילתו או כל הגנה
אחרת ממנו, כמבואר במעילה (פרקים ה-ו). ב. דין מעילה בהקדש
הוא בשוגג, דהיינו, שהמועל אינו יודע שהחפץ של הקדש. וחייב
המועל בקרבן אשם מעילות, ולשלם קרן וחומש להקדש (ויקרא ה
טו-טז). ג. שלח שליח להוציא חפץ הקדש לחולין, והמשלה שגג,
אם השליח עשה כציווי המשלה, המשלה מועל (ואף שבכל
התורה אין שליח לדבר עבירה, במעילה יש ריבוי לחייב את

מקשה הגמרא: איך יתכן שהרישא מדברת שמכרה קרקע בזול, דהיינו, שזה מנה ודינר במנה, הָא – הלא בסיפא מובא בפירוש אופן שהאלמנה מכרה קרקע בזול, וּמִדְּסִיפָא בְּדִאוּזִיל הוּא, רִישָׁא בְּדִלָּא אִוּזִיל – אם הסיפא עוסקת במכרה בזול, על כרחך שהרישא לא עוסקת במכרה בזול, שאין המשנה צריכה לכתוב דין זה פעמיים. דְּקִתְנֵי סִיפָא, ה'וְתָהּ בְּתוּבָתָהּ אֲדִיבַע מֵאוֹת וְזוּ, מְכָרָה לָזֶה קֶרֶקַע בְּמִנָּה וְלָזֶה קֶרֶקַע בְּמִנָּה, וְלֹא־חֲרוֹן קֶרֶקַע יָפָה מִנָּה וְדִינָר בְּמִנָּה, שֶׁל אֲחֲרוֹן מְכָרָה בְּטָל, כִּיּוֹן שִׁמְכָרָה בּוּזֵל, וְשֶׁל בּוֹלָן – הראשונים שנמכרו כדן, מְכָרִין קִיָּים'. ובסיפא ודאי הכוונה שמכרה קרקע שזה מנה ודינר תמורת מנה. ואם הסיפא עוסקת במכרה בזול, על כרחך שהרישא אינה עוסקת באופן זה.

מתרצת הגמרא: גם אם הסיפא עוסקת במכרה בזול, לֹא מוכרח שהרישא אינה עוסקת בכך. שאפשר לומר, שגם בְּרִישָׁא וגם בְּסִיפָא מדובר בְּדִאוּזִיל – במכרה בזול, וְלֹא קשה למה צריכה המשנה לשנות דין זה פעמיים, כִּי סִיפָא הָא קָא מְשַׁמַּע לָן – החידוש בסיפא הוא, שיש לדייק, מְשַׁמַּע דְּאוּזִיל בְּרִישָׁתִי – דווקא אם מכרה בזול את הקרקע האחרונה, שבכך נגמר חוב הכתובה. ונמצא שהדינר שהוזילה היה הפסד ליתומים, ולכן מכרה בטל. אָבֵל אם הוזילה באחד מהקרקעות הראשונות, שאז ההפסד הוא בְּרִידָה, כלומר, שמפחיתים כדי שיעור ההוזלה מיתרת חוב הכתובה, שנמצא שההוזלה היא הפסד שלה, באופן זה מְכָרָה קִיָּים.

מקשה הגמרא: הָא – הדין שכשהפסד שלה המקח קיים, מְכָרִישָׁא מְשַׁמַּע מִנָּה – ניתן ללמוד מהרישא, שבה נאמר, ה'וְתָהּ בְּתוּבָתָהּ מֵאוֹת וְזוּ, מְכָרָה לָזֶה קֶרֶקַע בְּמִנָּה מֵאוֹתִים אֲדִיבַע מֵאוֹתִים אֲדִיבַע מֵאוֹתִים, וְשֶׁל מְכָרָה לָזֶה קֶרֶקַע בְּמִנָּה, נִתְקַבְּלָה בְּתוּבָתָהּ. ובמכרה שזה מאתים במנה, הוזלת המנה הוא הפסד שלה שנחשב שקיבלה כתובתה, ולכן המכר קיים. ומדוע צריך לשנות דין זה שוב בסיפא.

מתרצת הגמרא: שנו שוב את הדין שנאמר ברישא, כִּי באופן של הסיפא, שמכרה לכמה בני אדם, היינו סבורים שיש לבטל את המכר אף אם הוזילה במכירת המנה הראשון וההפסד הוא שלה, דְּמָהוּ דְּתִיבָא – הייתי אומר, שדווקא הָתֵם [ברישא] הוּא דְּאִיִּתְקַבְּלָא לָהּ מֵהָא בִּיתָא לְגַמְרִי – כשמקיימים את המקח ומפחיתים לאלמנה כדי שיעור ההוזלה מחוב הכתובה, היא מסתלקת לגמרי מדייתומים, ואין לה עליהם עוד שום תביעה, לכך אומרים שהמכירה קיימת. אָבֵל הָכָא – בסיפא, שמוכרת לכמה בני אדם, אם מוזילה לראשונים את המקח, יש לומר דִּינְגוּר מִנָּה רִאשׁוֹן אִמּוּ מִנָּה אֲחֲרוֹן – שנגזור לבטל את המכר אף בהוזילה במכירת המנה הראשון, משום שאם לא נבטל את המכר אצל הראשונים, יטעו ויקיימו את המכר גם כשמוזילה לאחרון. קָא מְשַׁמַּע לָן – משמיעה המשנה שאין לגזור, וכשמוזילה לראשונים המכר קיים, ורק כשמוזילה לאחרון המכר בטל.

הגמרא מביאה דעת אמוראים אחרים, שאם שלח שליח למכור לתך והשליח מכר כור, ודאי שהשליח מוסיף על דברי המשלח, והשליחות קיימת. ויש להסתפק להיפך, באופן ששלח שליח למכור כור, והשליח מכר רק לתך. וצדדי הספק יבוארו להלן: וְאִיבָא דְּאִמְרִי, הָא לֹא תִיבָעֵי לָךְ – אין להסתפק הִיבָא דְּאִמְרִי לִיה וְיָל וְיָל לִי לִיתְבָּא וְיָבִין לִיה בּוּרָא – באופן ששלח שליח למכור לתך, ומכר השליח כור, דְּוִדְאִי מוֹסִיף עַל דְּבִרְיוּ הוּא, ולא בטלה השליחות, והלחך מכור. כִּי תִיבָעֵי לָךְ – יש להסתפק, רק באופן דְּאִמְרִי לִיה וְיָל לִי בּוּרָא, וְאִוּזִיל וְיָבִין לִיה לִיתְבָּא – ששלח שליח למכור כור והשליח מכר רק לתך. מֵאִי, מִי אֲמִירָן – האם נאמר, שהשליחות לא בטלה, כיון שהשליח אֲמִיר לִיה למשלח, דְּתִבָּא לָךְ עֲבָדִי לָךְ – טובה עשיתי לך שלא מכרתי את כל הכור, דְּאִי הייתי מוכר את כל הכור, וְלֹא מְצַמְרֵכִי לָךְ וְזוּ – והיה מתברר לך שאינך זקוק לכל המעות, לֹא מְצִית הֲדָרָתָ בֵּיה – לא היית יכול לחזור

מהמכירה, ועכשיו שמכרתי רק לתך, אם תזדקק למעות נוספות תוכל למכור את הלחך השני. או דְּלָמָא, אֲמִיר לִיה – יכול המשלח לומר לשליח, לא עשית שליחותי, ואף שאני יכול למכור כעת את הלחך השני, מכל מקום לֹא נִיחָא לִי דְּלִיפְשׁוּ שְׂטָרִי עֲלִיאוּ – גנאי לי שיצאו על שמי שטרי מכירה רבים. וגם אם אינו טוען כך, מכל מקום דרך בני אדם להקפיד כשהשליח משנה מדברי בעל הבית, ודי בכך לבטל את השליחות.

מביאה הגמרא משנה לפשוט את הספק: אֲמִיר רַבִּי חֲנִינָא מְסוּרָא, תָּא שְׁמַע, שנינו במשנה במעילה (כא), נָתַן לוֹ הַמְשַׁלַּח לְשִׁלְחָא דִּינָר שֶׁל זֶהֱבָה שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְלֹא יָדַע שֶׁהַדִּינָר שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, וְאֲמִיר לוֹ הָבָא לִי בְּדִינָר הַזֶּה חֲלֹק, וְחֲלֹק הַשְּׁלִיחַ וְהָבִיא לוֹ – וקנה עבורו, בְּשָׁלֹשׁ סְלָעִים חֲלֹק, וּבְשָׁלֹשׁ סְלָעִים בְּטִילִית. שְׁנֵינָהּ ו-המשלח והשליח מְעָלוּ. המשלח מעל, כיון שנעשתה שליחותו בקניית החלוק. והשליח מעל, כיון שקנה טלית בשלושת הסלעים הנותרים ולא החזירם למשלח. ודברי המשנה שאמר לו לקנות בכל הדינר חלוק והשליח קנה חלוק רק בחצי דינר, דומים לאופן שאמר המשלח לשליח למכור כור ומכר לתך.

ומבאר רבי חנינא: אִי אֲמִירִת בְּשָׁלֹמָא שְׁלִיחָה כִּי הָאִי גְּוֹנָא – שהחסיר מצוייו המשלח נחשב שעושה שליחותו של המשלח, וּמוֹסִיף עַל דְּבִרְיוּ הוּא, ואינו מעביר על דבריו, מְשׁוּם הָכִי גַם בְּעַל הַבֵּית מְעָל, שהרי נעשתה שליחותו בקניית החלוק. אֲלֵא אִי אֲמִירִת ששליח המחסיר מצוייו המשלח, מְעָבִיר עַל דְּבִרְיוּ הוּא, והשליחות בטלה, אֲמֵאִי מְעָל בַּעַל הַבֵּית, הלא לא נעשתה שליחותו, שהוא אמר לו להוציא דינר שלם על קניית חלוק, והשליח הוציא רק שלושה סלעים. ומוכח מהמשנה שבאופן זה נחשב השליח מוסיף על דברי המשלח.

דוחה הגמרא: לעולם יתכן ששליח המחסיר מצוייו המשלח, נחשב מעביר על דבריו, אלא הָכָא בְּמֵאִי עֲקָבִינָן, דְּאִיִּתִּי לִיה שְׁנֵי שֶׁשׁ בְּשָׁלֹשׁ – שהשליח קנה חלוק שששה סלעים בשלושה סלעים, והשליח עשה את שליחותו, שהרי המשלח אמר לו להביא חלוק שששה סלעים. ומה שקנאו בזול, אינו העברה על דברי המשלח, ומוכן מדוע בעל הבית מעל.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי, שְׁלִיחָה אֲמֵאִי מְעָל בקניית הטלית, הלא מן הסתם כוונת המשלח שאם ימצא חלוק בשלש שיביא בשלש הנותרים טלית. עונה הגמרא: השליח מעל אֲמֵלִית – על קניית הטלית בשלושת הסלעים הנותרים, שאמנם לא הקפיד הבעל הבית על קניית הטלית, אבל היה זה שלא מדעתו.

שואלת הגמרא: אִי הָכִי אִיבָא סִיפָא – ראה בסיפא של אותה משנה, רַבִּי יְהוּדָה אָמַר, אֵיךְ בָּאוּפֵן זֶה בְּעַל הַבֵּית לֹא מְעָל, מְפָנִי שִׁיבֹל לִזְמַר, חֲלֹק גָּדוֹל תִּיִּיתִי מְכָרֵשׁ, וְתָתָה הָבָאִת לִי חֲלֹק קָטָן וְרַע. ואם מדובר שהביא לו חלוק שששה סלעים, אין זה חלוק קטן ורע. עונה הגמרא: מֵאִי רַע – הטענה [לפי רבי יהודה] שהחלוק רע, היינו שהוא רַע בְּדָמִים – שנקנה בזול מדאי. ואם תאמר, מה איכפת למשלח שהחלוק נקנה בזול הרי הביא לו את החלוק שביקש. דְּאֲמִיר לִיה המשלח לשליח, אם ראתי שכשנתת למוכר שלושה סלעים, הוא מכר לך חלוק שששה סלעים, אם כן, אִיִּיתִית לִי בְּשִׁית – אם היית נותן לו שששה סלעים, כָּל שֶׁבֶן דִּתְּהוּ שְׁנֵי תִרְתִּי בְּרִי – היה נותן לך חלוק שששה שנים עשר סלעים גדולים, שדרך המוכרים, שבסכום גדול יותר, הם מוזילים יותר.

דְּיָקָא נָמִי – יש לדייק שמה שאמר רבי יהודה 'חלוק רע' הכוונה שנקנה בזול. דְּקִתְנֵי בתוספתא (מעילה פ"ב ה"ד), אף שרבי יהודה חולק לענין חלוק, וסובר שבעל הבית לא מעל, מוֹדָה רַבִּי יְהוּדָה לחכמים, בְּשִׁלְחִי לַקְנוֹת כְּמוֹת מְסוּיִמָּת קִמְנִית בְּסַלְעִי, והביא אותה כמות בחצי סלע, ובחצי הנותר קנה דבר אחר, שְׁנֵינָהּ ו-המשלח והשליח מְעָלוּ.

כתובות. אלמנה ניזונת – פרק אחד עשר דף צט עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" קצט רש"י

הא מדיספא בדאוויל למה לי לאשמעין. דאוויל בדיתמי – שלא היה לה עוד עליהם כלום, שהרי באחרון טענה. אבל בדידה – כגון שטעתה אצל אחד מן הראשונים, שהיה הטעות עליה, שהרי יש לה עוד לגבות ולמכור מזה – מכרה קיים, דאין אונאה בקרקעות. וכל שכן שאין כאן שנות שיעור אונאה. נתקבלה כתובתה – ולא אמרין: מכרה בטל. הנה הוא דאיסתלקא

לה – במכירה ראשונה מהאי ביתא לגמרי, וליכא למיגור מיד. אבל הכא, דבמכירה ראשונה לא איסתלקא לה – אימא אם טעתה במנה ראשון נמי היא מכרה בטל. אפיו מנה אחרון – דלא נתי למימר: מכרה קיים, קא משמע לן, דאפילו הכי – דוקא דטעתה במנה אחרון, אבל במנה ראשון – מכרה קיים. דאי לא מצטרי לך וזוי – ותחתרת במכירתך, לא היית יכול לחזור אם מכרתיה. דינר של זהב – שזה עשרים וחמשים דינרין כסף, כדאמרין ב"חזק" (בבא מציעא מדב, ודחם ששה סלעים. והביא לו בשלש סלעים חלוק – דהוי דומיא ד"ובין לי כורא" וכן ליתבא, שהרי צדוה למכור כל הדינר בחלוק. אמאי מעל – אף על גב דליכא למימר הכא טעמא דאפוש שטרי, מיהו, אי בעלמא מעביר על דבריו הוי – על כרחין לא עשה שליחותו. שוה שש – דהוה ליה עשה שליחותו, דחלוק בת שש אמר ליה. אפליה – שהסלעים האחרונים מדעתו הוציאם, ולא מדעת בעל הבית. רע בדמים – שקנאו בדמים מועטים, והוא צדוה לקנותו בשש. ואם תאמר: מאי אכפת ליה. דאמר ליה: אי אייתית לי בשית כל שבן – דמרווחאנא טפי, דהוי שוה תרתי סרי סלעים גדולים. שהלוקח הרבה ביהוד מוזל גביה טפי. דיקא נמי – "דרע" דקאמר רבי יהודה רע בדמים קאמר, ובדאיית ליה שוה שש, וטעמא כדאמרן, מדקתני: מודה בקטנית דהנהם לא מצי למימר: כל שכן דאי מיייתת בדירנ זהב היה שוה יותר מבפלים, דהוה מוזל גבך טפי.

הכי שליח אמאי מעל? אפליה. אי הכי אימא סיפא, רבי יהודה אומר: אף בזה בעל הבית לא מעל, מפני שכיכול לומר: חלוק גדול הייתי מבקש, ואתה הבאת לי חלוק קטן ורע! מאי רע – רע בדמים. דאמר ליה: אי אייתית לי בשית – כל שכן דהוה שוה תרתי סרי. דיקא נמי, דקתני: מודה רבי יהודה בקטנית, ששניהם מעל, שקלובנות. ומפרש בגמרא לפי שאחד הנותן ואחד השוקל נותן קולבון. אלמא, בכל שקל ושקל נותן קולבון. ובסלע איכא שני שקלים דרבנן. וכתבת בפרק קמא ד"שחטת חולין" (כדב, ובפרק קמא דשקלים (בא, ומייית לה בפרק בתרא דביצה (לטב, האחין והשותפין שחיבין בקולבון – פטורין ממעשר בהמה. ומפרש רש"י: האחין שחלקו, וחזרו ונשתתפו – וחיבין בקולבון בכל ישראל, שהוקפו ליתן מחצית השקל בראש חדש אדר לקרבות צבור, והטילו עליהם חכמים על כל אחד ואחד להוסיף קולבון לכל חצי שקל שביא, דהיינו שקל דרבנן. וסלע היינו שקל דאורייתא. ומפני שהם חצאי שקלים חתיכות דקות, ופעמים שגמליפין אותו בגמים ונותנים הקולבון בהכרע, שכן מנהג בשמורין לשולחני – שוקלין לו ביותור, ואמרו חכמים: היותור לקולבון לכל משקל ומשקל. ובדין הוא דהני אחין שמביאין שקל שלם ביניהם לא יתנו כי אם קולבון אחד, לפי שאין שם אלא משקל אחד. אבל חכמים הטילו עליהם שני קולבונות שלא לפחות מחביריהם ולמעט ההקדש. וא חזין מיהא, שלכל חצי שקל דהוא שקל דרבנן, כשפורעין לחנוני נותן קולבון להכרע. והקולבון הוא חצי מעה, כדפירשו נמי במתניתין בפרק קמא דשקלים (בא, הלכך לעשרים וארבעה של כסף ששוקל לקנות דינר של זהב שהוא שנים עשר שקלים דרבנן – נותן שנים עשר קולבונות, שהם שש מעה, ושש מעה כסף דינר. ולפיכך לא כלל הדוא וזוא בהדי שותותא ולימא "חומשא". כל זה דקדק רבינו תם. אלמא אי אמרת מעביר על דבריו הוי בעל הבית אמאי מעל – דמה שהביא לו חלוק קטן ורע חשוב כמו לא נזאח ליה דליפשו שטרי עליה. אי הכי שליח אמאי מעל – ואם תאמר: מעיקרא נמי אין מעילת השליח אלא בטליתו ויש לומר, דסלקא דעתין: השתא כיון דאיית ליה שוה שש בשלש – אפילו מוסיף על דבריו לא הוי, אלא שליחותיה קעביר. שכן היה דעתו, אם ימצא שם בשלש – שיקנה לו טלית במזבח. אי נמי מעיקרא סלקא דעתיה מעל אחלוק, ומדרבנן מעל השליח. אבל עכשיו – אפילו מדרבנן אמאי ימעל? אי נמי: השתא לא משמע ליה מעילה אטלית, דסלקא דעתיה: הואיל וקנה שוה שש בשלש – אותם שלש שנשארו הרי הם כמו חולין. ומשנ: אטלית, דמשום הכי לא נפקי לחולין.

כל שכן דהוה שוי תריסר – כן הוא דאי כפירש הקונטרס: תרתי סרי גדולים יור מבפלים, דהקונה הרבה ביהוד מוזל גביה טפי מהקונה מעט. ויש ספרים שכתוב בהן בהדיא, דהוה שוה טפי מתרתיו סרי. ולפיכך לא מעל בעל הבית, שהרי העביר על דעתו, דמפסיד בעל הבית בכך, שאם היה קונה בשש – היה שוה יותר מבפלים. והשתא אתי שפיר דבקטנית מעל, שאפילו יקנה הרבה ביהוד משום הכי לא מוזל גביה טפי מאילו ובין בפרוטה. אבל אם נפרש דחשיב לה מעביר, אף על פי שלא היה שוה אלא תרתי סרי בצמצום – תימנה: אם כן בקטנית אמאי מעל? דהא פשיטא בקטנית נמי, אם נתנו לו תחלה שוה שש בשלש – כמו כן בשלש הנשארים היו נותנים לו שוה שש. מפי רבי.

כתובות. אלמנה ניזונת – פרק אחד עשר דף צט עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

אמר לאחד סתמא מאי אמר רב הונא לאחד ולא לשנים – תימה: הא לעיל לא איפשיט בעין אי חישינן לאפשיט דשטרי, ודחיזי פשיט ליה רב הונא ורב חסדא? ומפרש רבינו תם: דהאי קפידא דאפשיט שטרי דלעיל – לאו משום וילת נבסים, אלא משום שיצטרך לחזור לכל שטר אחר ותימית עדים וקנינן. והבא מיירי בשכבר חתמו העדים על שני שטרות, דליכא קפידא דאפשיט שטרי, אלא אפשיט בעלי דינן, שטורח לו לחזקק היום ולמחר לבא עמאם לדין. ורבי מוקי לה סוגיא בשטר אחד, דליכא קפידא דשטר אלא קפידא דבעלי דינן. ובהחזיא הוי פלוגתא, והכי פירושה: אמר "לאחד ולא לשנים" – קפידא שלא ימכור לשנים, ואפילו בשטר אחד. אמר "לאחד" סתמא, מאי? כלומה, מהו שימכור לשנים אפילו בשטר אחד. אבל דלעיל – מיירי בשני שטרות. ורבינו חננאל גריס: אמר לאחד, קפידא. קפידא, דמשמע פשיטא בלא שנים, אמר סתמא מאי? ודך בעיא דמצי אמר לה "לא ניחא לי דליפשו שטרי עלוא" כתב רב אלפס: לא איפשיטא בהדיא, וסוגיין דמעביר על דבריו וחי. וכן כתב רבינו חננאל. ורב האי גאון כתב בספר דמקח בשער ופשיט: דמוסיף על דבריו הוי, מדאמרין: פשיטא אמר לאחד – קפידא, סתמא מאי? ואסיקנא: לאחד ואפילו לשנים, ואפילו למאן. אלא לא לכתא כמאן דאמר מוסף על דבריו הוי. כי הוה פירש האי "פשיטא" על דרך "מאי הוי עלה", **אמרו** לו אף על גב דטעה שליח – פירושו: הואיל וסביבא לך דהיכא דלא פירש דבריו הטיל דעתו על השליח לעשות כרצונו, דהכי אמרת לעיל: לאחד ואפילו למאן, הכי נמי לימא, דאף בשטותו נתרצה ללכת אחר דעתו, וקאמר ליה: טעה שליח – לא קאמינא, דבשטותו לא מסיק אדעתיה להטיל עליה. **הכי** גריסין בכל הספרים: והא מר הוא דאמר אין אונאה לקרקעות. פירש רבי: אפילו גבי שליח, דשמעינן ליה ב"המקבל" (בבא מציעא קחא), דאמר נהרדעי משמיה דרב נחמן: אין אונאה לקרקעות, אפילו ובין במאותם ושוויא מנאה. ולא מצי למימר "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי", והוא כמו שליח של מצרן? ומשני: הני מילי – היכא דטעה בעל הבית. פירושו: דההוא חשיבנא ליה כבעל הבית, דאף על גב דלכסוף מיקניא ליה למצרן, מיהו תחלה כשקנה – לצורך עצמו קנה. והואיל וכן – לא שייך התם "לתקוני שדרתיך". אבל שליח גמור, שבתחלה בתורת שליחות קנה ולא לצורך עצמו – לא איבעי ליה למיטעי. ואם תאמר: ומאי קמייתי ראיא דשאני בין שני שליח לבעל הבית, מדתנן: האומר לשלוחו צא ותרומ? דהתם – בעל הבית גמור הוא. וזה הם עצמם – רב חסדא ורבה בר רב הונא ור' יודיעין בן, מדלא פרכי ליה אלא במצרן דרמי לשליח! ויש לומר, דהכי קאמר להו: ומנא תימרא דשאני לן בין שליח דשאני לן בין שליח לבעל הבית? דמדפרכיתו לי במצרן, משום דחשיבתו ליה בשליח. אלא מא סליקא אדעתייכו שאני משוה שליח לבעל הבית גמור. וזה אי אפשר לשוועתם. כדמובא מנהנין דהאומר לשלוחו: צא ותרום. מפי רבי. ולפירוש הקונטרס קשה: חזא – שהוא מגיה הספרים, וגריס: והא אמר מר. ועוד: דהוא ליה למימר: "והא תנן", והואיל ופריך ממתניתין ד"החוב" (בבא מציעא נא), ועוד: במאי הוה טעו רב חסדא ורבה דלא מפלגי בין שליח לבעל הבית? הלא כל עיקר שאליתם ששאלו בתחלה: אף על גב דטעה שליח, לא תמזו אלא בשליח, משום דאיכא למימר "לתקוני שדרתיך"? **פירחת** עשרה או הוסיף עשרה ב' – לא דמי לתורם מן היפות, דאמרין ב"אלו מצאות" (בבא מציעא בבא), דאין תרומתו תרומה, אי לא אמר ליה "כלך אצל יפות". דהבא איכא למימר: להכי אמרתך, כדלקמן, אבל יפות ורעות – היו כמו טעות. בפרק רביעי דמסכת תרומות (משנה ג) תנן: שיעור תרומה, עין יפה – אחד מארבעים, בית שמאי אומר: משלשים. והבינונא מחמשים, וזרעה מששים. ומפיק טעמיהו בגמרא בירושלמי, דגריסין התם: כתיב "זאת התרומה אשר תרומו ששית האיפה מחומר הבטים וששיתם האיפה מחומר העשוערים". יכול יתורם בחטים אחד מששים, ובשעורים אחד משלשים, פירושו: ששית האיפה הוא חצי סאה, דאיפה שלשה סאין, וששית האיפה מחומר – היינו אחד מששים. דבר שלשים סאה, והיינו בחטין אחד מששים ובשעורים אחד משלשים, דגבי שעורים כתיב "וששיתם" – משמע שתי ששיות של איפה, דהיינו סאה מן הכור. תלמוד לומר: "וכל תרומות" – שיהו כל תרומות שוות. שמואל אמר: תן ששית על "וששיתם", וגמאז תורם אחד מארבעים. פירושו: שלש ששיות, ששית סאה וחצי סאה וששית מחומר הבטים בחטין ובשעורין, והיינו אחד מארבעים. בינונא מנן? אמר רבי לוי: כתיב "וממחצית בני ישראל אחד אחוז מן החמשים" כל מקום שאתה אחוז ממקום אחר – הרי הוא כזה; מה זה אחד מחמשים – אף מה שתאחוז ממקום אחר אחד מחמשים. וזרעה מששים, דכתיב "ששית האיפה מחומר החטים", פירושו: קרא כפשטיה. בית שמאי אומר: משלשים, "וששיתם האיפה מחומר העשוערים". וכל הנך קראי אסמכתא בעלמא. דשמואל הוא גופיה דאמר: חטא אחת פוטרת את הכרי. מפי רבי.

שהקטנית בסלע, וקטנית בפרוטה, שמע מינה. היכי דמי? אילימא באתרא דמובני בשומא – היכא דיהיב ליה סלע מוזלי גביה טפי! אמר רב פפא: באתרא דכילי בכני, דאמר ליה: כנא כנא בשומא – היכא דיהיב ליה סלע מוזלי גביה טפי! אמר רב פפא: באתרא דכילי בכני, דאמר ליה: כנא כנא בשומא. תא שמע: היתה כתובתה ארבע מאות זוז, מכרה לזה במנה ולזה במנה, ולאחרון יפה מנה ודינר במנה, של אחרון בטל, ושל כולן – מכרן קיים. פדאמר רב שישא בריה דרב אידי: בקמיני, הכא נמי – בקמיני, פשיטא, אמר "לאחד ולא לשנים" – האמר ליה לאחד ולא לשנים. אמר ליה "לאחד" סתמא. מאי? רב הונא אמר: לאחד ולא לשנים, רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוניה: לאחד, ואפילו לשנים. לאחד, ואפילו למאן. איקלע רב נחמן לסורא, עול לגביה רב חסדא ורבה בר רב הונא. אמרו ליה: פי האי גוונא מאי? אמר להו: לאחד, ואפילו לשנים. לאחד, ואפילו למאן. אמרו ליה: אף על גב דטעה שליח? אמר להו: דטעה שליח לא קאמינא. אמרו ליה, והאמר מר: אין אונאה לקרקעות! הני מילי – היכא דטעה בעל הבית, אבל טעה שליח – אמר ליה "לתקוני שדרתיך ולא לעוותי". ומנא תימרא דשאני בין שליח לבעל הבית – דתנן, האומר לשלוחו: צא ותרום – תורם כדעת בעל הבית. ואם אינו יודע דעתו של בעל הבית – תורם כבינונית, אחד מחמשים. פירחת עשרה או הוסיף עשרה – תרומתו תרומה. ואילו גבי בעל הבית תנאי ב' – והבא תנאי: פירחת עשרה – תרומתו תרומה, אבל טפי – לא. תא שמע היתה כתובתה ב' – ואי אפשיט שטרי קפידא היא, נהי נמי דיתומין לא גלו דעתיהו – אגן מיהו דיד יתומין בעינן למיזו, אית לן למיזו: מכרן בטל. **משנה** אגרת בקורת – הכרזה ולשון בקורת שמבקרין אותה בני אדם על ידי הכרזה. **גמרא** שליח כמאן – שליח דטעה, כמאן דיינינן ליה? כאלמנה דיינינן ליה, שבטעות כל דוח בטל, כדתנן: שוה מנה ודינר במנה – מכרה בטל. או כדיינן הוא – ועד דטעה בשותו.

לאו

אם בן מה בן בית דין יפה? אבל אם עשו אגרת בקורת ביניהן, אפילו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – מכרן קיים. גמרא איבעיא להו: שליח כמאן? רבא

כתובות דף צט עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) רא

1 מפני שהקטנית בסלע וקטנית בפירושה, כלומר, שהקונה קטנית
2 בסלע מקבל עבור כל פרוטה כמו שקונה רק בפרוטה. ולכן גם אם
3 היה קונה בסלע, לא היה מקבל כמות הרבה יותר גדולה, כיון
4 שנמחר הקטנית נשאר קבוע. שְׁמַע מִיָּנָה, ש'חלוק רע' הכוונה לרע
5 בדמים. שאם הכוונה רע' ממש, והיינו ששוה שלושה סלעים, אם
6 כן גם בקטנית מדובר באופן זה, שהמשלח ביקש שיקנה פולין
7 בסלע, וקנה השליח רק חצי מהכמות בחצי סלע, ובחצי סלע
8 הנותר קנה מין אחר של קטנית, ומדוע מודה רבי יהודה שבעל
9 הבית מועל, הלא יכול לטעון שלא נעשתה שליחותו, כי רצה
10 פולין בשווי סלע.
11 מבררת הגמרא: הִיבִי דְּמֵי שנמחר הקטנית קבוע. אִילָּמָא, בְּאַתְרָא
12 דְּמִבְּנֵי בְּשִׁיטָא – במקום שהקטנית נמכרת לפי אומד, הלא פשוט
13 דְּהִיבָא דְּהִיבִי לִיה שְׁלַע מוֹזֵיל גְּבִיה טַפֵּי – שהקונה קטנית בסלע,
14 מקבל על כל פרוטה כמות גדולה מהקונה בפרוטה. וגם כאן
15 השליח לא עשה שליחותו, שאם היה מביא קטנית בדינר היו
16 מוזילים לו יותר, ומדוע מודה רבי יהודה. אֲמַר רַב פַּפְא, מדובר
17 בְּאַתְרָא דְּבִיּוּלִי בְּכֵנִי – במקום שמודדים קטנית במדה שנקראת
18 'כנא', דְּאֲמַר לִיה השליח למשלח, מחיר כל בְּנָא וּבְנָא בְּפִירוּשָׁא,
19 ובסלע תקבל מדות של כנא, כמספר הפרוטות שבסלע, ואם אתה
20 חפץ עוד קטנית שלח עוד שליח וקנה. וכיון שהעמודנו משנה זו
21 בקנה השליח חלוק שוה שש בשלש, אין לפשוט האם שליח
22 שהחסיר משליחותו השליחות בטילה.
23 הגמרא מנסה לפשוט את הספק ממשנתנו: תָּא שְׁמַע, שנינו
24 במשנתנו, הִיתָה כְּתוּבָתָה אֲרֻבַּע מֵאוֹת וְזוּ, מְכָרָה לָזֶה בְּמִנָּה, וְלָזֶה
25 בְּמִנָּה, וְלֹאֲחֵרוֹן יָפָה מִנָּה וְדִינָר בְּמִנָּה, שָׁל אַחֲרוֹן בְּמָל וְשָׁל בּוּלָן מִכֶּרֶן
26 קִיָּים. ואף שהאלמנה שלחה של היתומים למכור קרקע ששוה
27 ארבע מאות זה, ומכרה לראשון קרקע ששוה מנה, מכרה קיים,
28 ומוכח ששליח שהחסיר מצויי המשלח, שליחותו קיימת.
29 דוחה הגמרא: בְּרֵאשִׁי אֲמַר רַב שִׁישָׁא בְּרִיה דְּרַב לִקְמֵן שמשנתנו
30 מדברת בְּקִטְנִי – בארבע שדות קטנות, ולא מתאימות לאחד,
31 ומתחילה כוונת היתומים שתמכור לכמה בני אדם, הָבָא וְלַעֲנִין
32 הראיה לשליח שחסיר מדברי המשלח נָפִי – גם נעמיד בְּקִטְנִי,
33 ומתחילה כוונת היתומים שתמכור לכמה בני אדם, ולכן המכר
34 קיים, אבל יתכן שבשדה גדולה, והשליח מכר פחות ממה שציווהו
35 המשלח, המכר בטל.

* * *

37 הגמרא דנה בדין האומר לשליח למכור קרקע לאדם אחד, ומכר
38 לשנים, האם אדם מקפיד בריבוי שטרות: פְּשִׁיטָא – פשוט הדבר,
39 שאם אֲמַר לשליח, מכור לי קרקע בית כור לאדם אֶחָד וְלֹא לְשֵׁנִים,
40 והשליח מכרה לשנים, המכר בטל, דְּהָאֲמַר לִיה – שהרי אמר לו
41 בפירוש למכור לְאֶחָד וְלֹא לְשֵׁנִים. ואף אם נפשוט לעיל באומר
42 לשליח למכור בית כור והשליח מכר לתך, שמכרו קיים, כאן
43 מכרו בטל, כיון שאמר בפירוש 'ולא לשנים'.
44 אבל אם אֲמַר לִיה בעל הקרקע, מכור לְאֶחָד סְתָמָא, ולא פירש
45 שלא ימכור לשנים. יש להסתפק מֵאִי – מה הדין, האם מה שלא
46 אמר 'ולא לשנים' זה גילוי דעת שאינו מקפיד שימכור לשנים, או
47 אין בכך גילוי דעת, ומן הסתם הוא מקפיד שלא ימכור לשנים,
48 שלא ירבו עליו שטרות. רַב הוּנָא אֲמַר, מִן הסתם הוא מקפיד
49 שימכור לְאֶחָד וְלֹא לְשֵׁנִים. וְרַב חֲסִדָּא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא דְּאֲמַרִי
50 תְּרִיבִיָּה, מאחר ולא אמר 'ולא לשנים', גילה דעתו שלא איכפת
51 לו, ומה שאמר 'לְאֶחָד', כך הוא הדרך לומר, וכוונתו שאם לא
52 ימצא למכור לאחד, ימכור אֲפִילוּ לְשֵׁנִים, וכן כשאמר 'לְאֶחָד'
53 כוונתו וְאֲפִילוּ לְמֵאָה. שאין דרך להקפיד בכך. ואם היה מקפיד,
54 היה מפרש 'ולא לשנים'.
55 אִיקָלַע וְנִדְמוֹן רַב נַחֲמָן לְעִיר סוּרָא, עוֹל לְגִבְיָה – נכנסו לבקר רַב
56 חֲסִדָּא וְרַבָּה בַר רַב הוּנָא, אֲמַרִי לִיה כִּי הָאִי גְּוֹנָא מֵאִי – מה הדין
57 באמר מכור קרקע זו לאחד, ולא פירש ולא לשנים, ומכר לשנים.
58 אֲמַר לָהּ רַב נַחֲמָן, כוונת המשלח שימכור לְאֶחָד וְאֲפִילוּ לְשֵׁנִים,

משנה

102 המוכר חפץ לחבירו, וקיבל מחיר נמוך והתאנה המוכר, או שדרש
103 מחיר גבוה והתאנה הלוקח, אם הטעות פחות משישית, המכר
104 קיים, ולא צריך להחזיר את האונאה. ובשישית, המכר קיים,
105 ומחזיר למתאנה את אונאתו. וביותר משישית, המתאנה רשאי
106 לבטל את המכר.
107 במכירת קרקע אין דיני אונאה, ובשומת הדיינים יבואר להלן.
108 שנינו בערבין (בבא), שכשביט דין מגבים קרקע לבעל חוב או
109 לכתובת אשה, לאחר ששמים את ערך הקרקע, מכריזים שעומדת
110 למכירה, והרוצה יבא ויקנה. משנתנו מכנה את ההכרזה 'אגרת
111 ביקורת'.
112 משנתנו עוסקת בבית דין שטעה בשומת נכסים, מתי המכירה
113 בטילה: שוֹם תְּדִינִין – דיינים ששמו נכסים, כדי לגבות מהלוה את
114 חובו או מהיתומים כתובת אמנם, שָׁטְעוּ בשומא ופִּיחִתוּ שְׁתוֹת או
115 הוֹסִיפוּ שְׁתוֹת ממזרים, ובכך מכרו אותם, מִכֶּרֶן בְּמָל. רַבִּן שְׁמַעוֹן

האפוטרופסים, וחילקו את הקרקע ליתומים בשוה.
שואלת הגמרא: אי דלא פקעו – אם מדובר שלא היתה טעות
בחלוקה, כמאי יבולין למחות – במה הם יכולים למחות בשיגדלו.
עונה הגמרא: שהם מוחים ברוחות, כלומר, יכול אחד לטעון
שרוצה לקבל חלק בצד אחר של הקרקע, כיון שיש לו קרקע
סמוכה לה שירש מאבי אמו, ורוצה ששתיהן יהיו סמוכות. ועל זה
אמר רב נחמן, שאין המחאה מועילה, 'דאם כן מה כח בית דין
יפה'.
מספרת הגמרא: כי אתא רב דימי אמר, היה מעשה שבית דין שמו
נכסים ופיחתו שותו או הותירו שותו, ועשה רבי ברכי חכמים,
וביטל את המכר. אמר לפניו פרטא בנז של רבי אלעזר בן פרטא,
שהיה מכונה רבי פרטא הגדול, ונמצא שפרטא בנו של רבי אלעזר
היה בן בנז של רבי פרטא הגדול, אם בן מה בן בית דין יפה, והיה
נראה טעם זה הגון בעיני רבי, והחזיר רבי את המעשה, כלומר, חזר
וקיים את המכר.
רב דימי מתני הכי – שנה את המעשה כך, שתחילה ביטל רבי את
המכר ואחר כך חזר וקיימו, אבל רב ספרא מתני הכי, שהיה מעשה
שבית דין טעו בשותו, וביקש רבי לעשות ברכי חכמים – ונטתה
דעת רבי לפסוק כחכמים ולבטל את המכר, אבל עדיין לא ביטל
אותו. אמר לפניו פרטא בנז של רבי אלעזר בן פרטא בן בנז של רבי
פרטא הגדול, אם בן מה בן בית דין יפה. ולכן חזר בו ולא עשה
רבי את המעשה לבטל את המכר.
הגמרא מבארת את טעם מחלוקתם במעשה שהיה עם רבי: לימא
בהא קמיפלגי – נאמר שרב דימי ורב ספרא חולקים מה הדין בדין
שטעה ופסק דין שלא כמבואר במשנה. פה – רב דימי שאמר
שרבי פסק ואחר כך חזר בו, כבר שדיין שטעה ברכי משנה, חזר
– רשאי לחזור מהפסק דין, ולכן העמיד את המעשה שרבי חזר
מפסק דינו. ופר – רב ספרא שאמר שרבי עדיין לא פסק, כבר
שדיין שטעה בדבר משנה אינו חוזר – אינו יכול לחזור מהפסק דין.
ולכן העמיד את המעשה שרבי עדיין לא פסק את הדין.
דוחה הגמרא: לא צריך לומר שנחלקו בדין זה, אלא דבול עילמא
– גם רב ספרא סובר שטעה ברכי משנה חזר, ומחלוקתם היא רק
איך היה גוף המעשה. ופר כבר הכי הוה מעשה, ופר כבר הכי הוה
מעשה.

המוכר קרקע לחבירו באחריות, אם בא בעל חוב של המוכר וגבה
את הקרקע עבור חובו, או שהתברר שהקרקע גזולה, מחזיר
המוכר ללוקח את דמי המכירה. ואם אין לו דמים נותן לו קרקע
אחרת. הגמרא להלן דנה בקרקע של יתומים שנמכרת על ידי
אלמנה או על ידי בית דין, על מי מוטלת האחריות, האם על
היתומים שהם בעלי הקרקע, או על האלמנה ובית דין שהם מכרו
באחריות.
אמר רב יוסף, ארמלתא דבניה – אלמנה שמכרה קרקע, אם בא
בעל חוב של בעלה ולקח את הקרקע מהקונה, או שהתברר
שהקרקע גזולה, אחריות המכירה מוטלת איתמי – על נכסי
היתומים שירשו מאביהם, ולא על האלמנה, כיון שהיא רק
שליחה של היתומים למכור. וכן בי דינא דבניה – בית דין שמכר
קרקע של היתומים לתשלום חובות היתומים, כגון מזון האלמנה
והבנות, אחריות המכירה איתמי – על היתומים. מקשה הגמרא:
פשיטא שהיתומים שהם בעלי הקרקע, הם מקבלים את האחריות
למכירה. מתרצת הגמרא: אכן באלמנה שמוכרת לא איצטריךא
ליה – אין חידוש שהיתומים מקבלים אחריות, ומשום זה לבד לא
היה צריך רב יוסף להשמיע הלכה זו, אלא בי איצטריךא ליה – מה
שהוצרך רב יוסף להשמיע, הוא את ההלכה שהיתומים מקבלים
אחריות במקום דבי דינא מוכרים קרקע של יתומים. דמיהו דתיקא
– הייתי סבור לומר,

מבארת הגמרא שנחלקו אמוראים בדבר: רבא אמר בשם רב נחמן,
שליח דינו בדינין, ואם טעה והזיל פחות משותו מכרו קיים, כמו
בדיינים. רב שמואל בר ביסנא אמר בשם רב נחמן, השליח דינו
באלמנה, שאף אם טעתה בפחות משותו מכרה בטל.
הגמרא מבארת את טעמם: רבא אמר רב נחמן סובר ששליח דינו
בדיינים, מפני שדומה יותר לדיינים, מה דיינין לאו לדידהו, כמו
שהדיינים אינם מוכרים לצורך עצמם, אף שליח נמי לאו לדידהו
– כך השליח אינו מוכר לצורך עצמו, ולכן הקילו אצלו. לאפוקי
אלמנה לדידהו – להוציא אלמנה שמוכרת לצורך עצמה. ורב
שמואל בר ביסנא אמר רב נחמן ששליח דינו באלמנה, מפני
שדומה יותר לאלמנה, מה אלמנה יחידה – היא לבד מוכרת את
הקרקע, אף שליח יחיד – הוא לבד מוכר את הקרקע, לאפוקי בית
דין דרבים ניהו – להוציא דיינים שהם רבים. והלכתא כרב
שמואל בר ביסנא בשם רב נחמן, ששליח דינו באלמנה, ואפילו
טעה בפחות משותו המכר בטל.
הגמרא מקשה על השיטה ששליח כאלמנה: ומאי שנא מהא דתנן,
האומר לשלוחו צא ותורם תרומה מפירותי, ולא פירש כמה
לתורם, תורם דדינת בעל הבית – כפי שהוא מכיר את דעת בעל
הבית, אם עינו יפה, תורם אחד מארבעים, ואם עינו רעה, תורם
אחד מששים. ואם אינו יודע את דעתו של בעל הבית, תורם
בבנינות שהיא אחד מחמשים. פחת עשרה ותורם אחד מארבעים,
או הוסיף עשרה ותורם אחד מששים, תרומתו תרומה. ואף אם
התברר שדעת בעל הבית אינה כמו שתרם, תרומתו תרומה.
והטעם, כיון שעין יפה או רעה הוא דבר שרגילים לטעות בו, לכן
אמרו שמעשיו קיימים, ואם כן יש לומר גם בשליח שמכר בזול
וטעה בפחות משותו שלא יתבטל המכר, כיון שבפחות משותו
רגילים לטעות. מתרצת הגמרא: הך – בתרומה, כיון דאיכא
[שיש אדם] דתורם בעין רעה, ואיכא דתורם בעין יפה, אמר ליה
השליח לבעל הבית, להכי אפדתיך – כך הערכתי אותך, שאתה
תורם בעין יפה או רעה, ואין זה נחשב שהשליח טעה, ולכן
תרומתו תרומה. אבל הכא – במכירת קרקע בפחות משותו,
מעוּתא הוא – זו טעות, ואמר ליה בעל הבית לשליח, לא איבעי לך
למיטעי – לא היית צריך לטעות.

שנינו במשנה: דיינים שפיתחו שותו או הוסיפו שותו, לדעת
חכמים מכרן בטל, ולדעת רבן שמעון בן גמליאל מכרן קיים.
הגמרא מביאה את פסק ההלכה: אמר רב הונא בר חיננא אמר רב
נחמן, הלכה ברכי חכמים, שהדיינים שפיתחו שותו או הוסיפו
שותו מכרם בטל, ואין אמורים את סברת 'מה כח בית דין יפה'.
מקשה הגמרא: ולית ליה לרב נחמן – וכי רב נחמן אינו סובר את
סברת 'מה בן בית דין יפה', והאמר רב נחמן אמר שמואל, יתומים
קטנים שבאו לחלוק בנכסי אביהן – בקרקע שהשאיר להם אביהם
בירושה, בית דין מעמידין להן – לכל אחד מהיתומים אפוטרופוס,
שיעמוד במקומו בשעת החלוקה, ויבדקין להם חלק יפה – וכל
אחד מהאפוטרופסים, בורר חלק יפה עבור היתום שהוא בא
במקומו. הגדילו – וכשגדלו היתומים, יבולין למחות ולומר שאין
הם חפצים בחלוקה שחילקו האפוטרופסים, וחוזרים וחולקים את
הקרקע. דין זה אמר רב נחמן בשם שמואל, ורב נחמן דידיה
[עצמו] אמר, אף כשהגדילו היתומים, אין הם יבולין למחות, שאם
כן, מה בן בית דין יפה – כלומר, איזה תוקף יש לבית דין בהעמדת
האפוטרופוס, אם אחר כך יכולים היתומים לבטל את החלוקה.
הרי שרב נחמן מסכים עם סברת 'מה כח בית דין יפה' ומדוע לא
פסק כאן כרבן שמעון בן גמליאל.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – כאן שפסק רב נחמן כחכמים,
מדובר דמעין בית דין בשומא, והא – בחלוקת קרקע היתומים
שסבר את סברת מה כח בית דין יפה, מדובר דלא טעו

כתובות. אלמנה ניזונת – פרק אחד עשר דף ק עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" – (שטיינזלץ) רג

תוספות

לאו לדידהו — לאו לצורך עצמן מוכרים. בית דין מעמידין להן אפוטרופוס — לכל אחד ואחד מן הקטנים. ובוררין להם — כל אפוטרופוס לתינוק שלו. אי דלא פשו — למח ימחו. ברוחות — טוב לי ליטול חלקי במורת. שיש לי אצלה שדה שנפלה לי מבית אבי אמי. והחזיר רבי את המעשה — דנראה בעיניו טעם הנון מה ששנינו במשנתנו: אם כן מה בח בית דין יפה. לימא בהא פליגי — רב דימי ורב ספרא. רב דימי סבר: דין הטועה בדבר המשנה, שלא עשה כמשנה — חזר, ולא אמרין מה שעשה עשוי וישלם מביטו; אלא בטועה בשיקול הדעת, כמו שמפורש בסנהדרין. והאי נמי — דבר משנה הוא, שאף על פי שנחלקו חכמים על רבן שמעון — הרי נתן טעם לדבריו. ורב ספרא שאינו שונה עשה והחזיר, סבר: אם עשה — לא היה יכול לחזור. אחריותא איתמי — אם נמצאת השדה גזולה או משועבדת לארץ, וטרפה מן הלוקח בחובו — חזר הלוקח על היתומים. שהאלמנה שליח של יתומים היתה. וכן רבי ריבא דובין — שדה יתומים למזון האשה והבנות — אחריותא איתמי. כל

ליה: להכי אמרתיה. אבל הכא — טעונא הוא, אמר ליה: לא איפעי לך למיטעי. אמר רב הונא בר חנינא אמר רב נחמן: הלכה בדברי חכמים. ולית ליה לרב נחמן מה פה בית דין יפה? והאמר רב נחמן אמר שמואל: יתומים שבאו לחלוק בנכסי אביהן — בית דין מעמידן להן אפוטרופוס, ובוררין להם חלק יפה. הגדילו — יכולין למחות. ורב נחמן ידידיה אמר: הגדילו — אין יכולין למחות, אם בן מה פה בית דין יפה? לא קשיא: הא — דמטע, הא — דלא מטע. אי דלא מטע במאי יכולין למחות? ברוחות. כי אחא רב דימי אמר: מעשה ועשה רבי בדברי חכמים. אמר לפניו פרטא בנן של רבי אלעזר בן פרטא בן בנן של רבי הגדול: אם בן מה פה בית דין יפה? והחזיר רבי את המעשה. רב דימי מתני הכי. רב ספרא מתני הכי: מעשה וביקש רבי לעשות בדברי חכמים, אמר לפניו פרטא בנן של רבי אלעזר בן פרטא בן בנן של רבי פרטא הגדול: אם בן מה פה בית דין יפה? לא עשה רבי את המעשה. לימא בהא קמיפליגי: מר סבר: טעה בדבר משנה — חזר, ומר סבר: אינו חוזר. לא, דכולי עלמא טעה בדבר משנה — חזר. ומר סבר: הכי הוה מעשה, ומר סבר: הכי הוה מעשה. אמר רב יוסף: ארמלתא דובינה — אחריותא איתמי, ובית דין דובין — אחריותא איתמי. פשיטא! אלמנה לא איצטריכא ליה, כי איצטריך ליה — בי דינא. מהו דתימא: כל

רב נחמן גופיה הלכה בדברי חכמים. ועוד, דמסיק בתר הכי: והא דאמרת שותת קנה ומחזיר אונאה — לא אמרן אלא במטלטלי, אבל במקרקעי — לא, דאין אונאה לקרקע. משמע: דוקא בשותת, אבל יתר משותת — יש אונאה לקרקע. ולעיל הוכחתי מהדאי ד"דמקבל" (בבא מציעא קחא) ומהדאי דירושלמי דאין אונאה לקרקעות אפילו ביתר משותת, עד פלגא. הלכך נראה לרבינו תם כמו שגורס רבינו חננאל הלכות גדולות ורב אלפס: הא דאמרת שותת קנה ומחזיר אונאה — לא אמרן אלא דלא אמר "נפלו בשומא דבי דינא" — מכר בטל, דהא תנן: שום הדיינים שפחתו שותת כר מכר בטל. ומרבנן מייית ראייה. והא דאמרת יתר משותת בטל מקח — לא אמרן אלא במטלטלי, אבל במקרקעי — אין אונאה לקרקעות אפילו ביתר משותת עד פלגא. והא אמר רב נחמן אמר שמואל כר — אי לאו דפסיק הלכה בחכמים לא הוה קשה מידי מהא דאמר רב נחמן: שליח כאלמנה, אפילו מיירי בשליח דיינין, ולא שייך בדידה כל כך "מה פה בית דין יפה" כמו באפוטרופוס. מפי רבי. ובוררין להם חלק יפה — היה רבי רגיל לפרש: מדנקט לשון "בוררין" אלמא, בלא גזרל איירי. דאי בגזרל — מאי "בוררין" שייך? כאשר יפול הגזרל כן יהיה: ומתוך כך היה אומר: דאפילו מילתא דשייכא ביה "גזר או אגוד", כגון דתריייהו צריכי להאי ולהאי — חולקין להם, אם ישר בעיניהם. שהרי העמידו אפוטרופוס במקום יתומין לחלוק בין שניהם בלא שומת בית דין, ובלא גזרל, ובורר כל אפוטרופוס ליתום שלו חלק הישר בעיניו. ולא נהירא לרבינו תם: וכי טריחא לא להטיל גזירות? ועוד: דהא דקאמר בתר הכי: בבאי יכולים למחות — ברוחות, הוה ליה למימר: יכולין למחות במילתא דשייכא ביה "גזר או אגוד". ומה שמוקדק נמי מ"בוררין" — בגזרל נמי שייך לשון "בוררין", ומה שהביא ראייה מאיסור ומרב ספרא — לא דמי, דהתם במטלטלי. אבל במקרקעי, דאיכא קפידא ברוחות — לא. ונראה לרבי לפרש: מקצמין — כגון שדה להם שלש שדות ולקחו הארץ כל אחד שדה. והשליש חלקו בגזרל. וכבשא אחזקן — פילו גזרל בכל השדות, ובאייה שפול הגזרל בו יזכה, ובענין זה לא בטלה מחלוקת; שאם פיל שדה השליש לחלקו — זכו השנים בחלקם הראשון. וכן אולי בי תרי מינייהו דפלגי כר. שהגיע לזה שדה אחת ולזה שדה אחת והשליש נשאר — פשיטא שבשיבא השליש ופיל גזרל על כל השדות, אם תפול אותה שדה לחלקו — זכו האחרים בחלקם. מפי רבי. פרטא בנן של רבי אלעזר בן פרטא — פירוש: דהוא בן בנו של רבי אלעזר, אביו של רבי אלעזר. הוא וקניו של זה.

אגרת בקורת – הא דתנן בפרק קמא דבבא מציעא (ב.א.) אגרות שום ואגרות מזון – רגיל רבינו תנו לזמנה מדלא קאמר "שטרי שום" "שטרי מזון", כדאמר: "שטרי חליצה ומאונץ", "שטרי בירורין" – נראה לו דקרי "אגרת" מה שביט דין שבמקום זה שולחין אגרותיו לבית דין אחר לשום ולמזון ולפלוני. אבל הבא לא אפשר לפרושי הכי. ולעיל בשלהי "אף על פי" (סד.א.) כותבים אגרת מדר על ארסה. מפי רבי. **אלו** דברים שאין מכריזין עליהם העבדים והשטרות והמטלטלים – אית לן לאוקמא הני מטלטלין ושטרות – כגון שיחרור לה לכתובה. אי נמי – דתפסן מחיים. דאי לאו הכי – לא גביא להו, לא אשה ולא בעל חוב. **והאילונית** אין לה כתובה – ואין לדייק: הא גיטא בעיא, כדפרישית בפרק "עמודי" (כתובות עבב.), **ולא** מזונת – לא תימא: שניה דאין לה מזונת – הני מילי לאודר מיתה, אבל מחיים – אית לה. דהשתא אלמנה לכהן גדול, דאית לה לאחר מיתה לית לה מחיים, דלמא תתעבב גביה, כדאמרין ב"ש מותרות" (יבמות פה.א.) – כל שכן הך, דלית לה לאחר מיתה ודמחיים נמי לית לה. ולא תימא נמי דמחיים לית לה, אבל לאחר מיתה אית לה, כאלמנה לכהן גדול – דהא בדיחא קבתי ב"ש מותרות" (שם) אלמנה לכהן גדול – אית לה מזונת, שניה – אין לה מזונת. ריש לה מזונת דקאמר – היינו בעל כרחך לאודר מיתה. ודומיא דחבי אמרין בשניה דאין לה. **ולא** בלאות – במקום אחר פירש רש"י: מה שנתר משחקי הכהנים. ואומר רבי: דאם כן ה"ל למימר "בלאותיה קיימין", כדאמרין בכל דוכתא, לעיל בפרק "אף על פי" (גב.א.) ועוד: הא בלאות היינו בעל כרחיה מה שבלה, ולא השחקים שנתר, דאמרין בגמרא דממאנת אי דאיתנהו – אידי ואידי שקלה. מפי רבי. **רב** תני קטנה יצאה בגט – פירוש: במתניתין. **אינה** צריכה להמתין – להחיא לישנא דגזר שמואל בנות דקטנה בשלהי "ארבעה אחין" (יבמות לה.ב.) דמחילא בגדולה – הכא שאני, דמאונה מוכיח עליה. תנינא

כל דובין מבי דינא – אדעתא למיפך ליה קלא הוא דובין, קא משמע לן. "**רבן שמעון בן גמליאל** אומר כו". ועד כמה? אומר רב הונא בר יהודה אומר רב ששת: עד פלגא. תניא נמי הכי, אומר רבן שמעון בן גמליאל: בית דין שמכרו שוה מאתים במנה, או שוה מנה במאתים – מכרין קיים. אומר אממיר משמיה דרב יוסף: בית דין שמכרו בלא הכרה – נעשו כמי שטעו בדבר משנה, וחוזרין. נעשו? ודאי טעו! דתנן: שום היתומין שלשים יום, ושום ההקדש ששים יום, ומכריון בבקר ובערב. אי מהיאי הוה אמיא: הני מילי – שלית, אבל בית דין – לא, קא משמע לן. איתביה רב אשי לאממיר: שום הדיינין, שפחתו שתות או הותרו שתות – מכרין בטל. הא שוה בשוה – מכרין קיים. מאי לאו – דלא אכרו? לא, בדאכרו. הא מדסיפא בדאכרו – הוי רישא בדלא אכרו. דקתני סיפא: אם עשו אגרת בקורת, אפילו מכרו שוה מנה במאתים, או שוה מאתים במנה – מכרין קיים! אלא לעולם בדלא אכרו, ולא קשיא: פאן – בדברים שמכריון עליהן, פאן – בדברים שאין מכריון עליהן. ואלו הן דברים שאין מכריון עליהן: העבדים, והמטלטלין, והשטרות. עבדים טעמא מאי – שפא ישמעו ויברחו. מטלטלין ושטרות – שפא יגנבו. ואיבעית אימא: פאן – בשעה שמכריון, פאן – בשעה שאין מכריון. דאמרי נהרדעי: לברנא, למזוני ולקבורה – מובנינן בלא אכרותא. ואיבעית אימא: פאן – במקום שמכריון, פאן – במקום שאין מכריון.

דאמר רב נחמן: מעולם לא עשו אגרת בקורת בנהרדעא. סבור מינה משום דבקיאי בשומא. אמר ליה רב יוסף בר מניומי: לדידי מיפרשא לי מיניה דרב נחמן: משום דקרו להו "בני אכלי נכסי דאכרותא". אמר רב יהודה אמר שמואל: מטלטלין של יתומים שמיין אותן, ומוכרין אותן לאלתר. רב חסדא אמר אבימי: מוכרין אותן לשווקים. ולא פליגי; הא – דמיסרב שוקא, הא – דמרחק שוקא. רב כהנא הוה בידיה שקרא דרב משרשיא בר חילקאי יתמא. שהייה עד ריגלא. אמר: אף על גב דנפל ביה איצטתא – מייתי וזא חריפא. רבינא הוה בידיה חמרא דרבינא וזמי יתמא, בר אחמיה. הוה לדידיה נמי חמרא, הוה קמסיק ליה לסיכרא. אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה: מהו לאמטויי בהדן? אמר ליה: זיל, לא עדיף מדידך. **משנה** הממאנת השניה, והאילונית – אין להן כתובה, ולא פירות, ולא מזונות, ולא בלאות. אם מתחלה נשאה לשם אילונית – יש לה כתובה. אלמנה לכהן גדול, גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, ממזרת ונתניה לישראל, בת ישראלי לנתין ולממזר – יש להם כתובה. **גמרא** רב תני: קטנה יוצאה בגט – אין לה כתובה, וכל שפן ממאנת. שמואל תני: ממאנת – אין לה כתובה, אבל יוצאה בגט – יש לה כתובה. ואודא שמואל לטעמיה, דאמר שמואל: ממאנת – אין לה כתובה. יוצאה בגט – יש לה כתובה. ממאנת – לא פסלה מן האחין, ולא פסלה מן הכהונה. יוצאה בגט – פסלה מן האחין ופסלה מן הכהונה. ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים, אלא במפתה בעלמא. לא פסלה מן האחין – שמתרת לקרובי כאנסה וכמפתה, דתנן (יבמות צו.א.) נושא אדם אנוס אביו כו. ולא פסלה מן הכהונה – משום גרושה. שאין אלו גירושין, אלא עקירת נשואים הראשונים, דאמרה: אי אפשי בקדושי אמי. ממאנת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים – לאחר מיאונה. דעקרתיהו לנושואין, ואינה בכלל שאר תקנות שגורו חכמים לכל שאר הנשואות, שצריכות להמתין אחר יציאתן מבעליהן שלשה חדשים.

כל דובין מבי דינא אדעתא דנפיק ליה קלא זבין – לפי שהן מוכרים בהכרה, ובטוח הלוקח שאילו היו עליה עסיקין – היו יוצאין ומערערין. הלכך שלא באחריות הוא לוקח, קא משמע לן, וחוזרין – ואין אומרין: מה שעשה עשוי וישלם מביתו, אלא חזרי וביני. נעשו – בתמיה, הא ודאי טעו בדבר השנוי במשנהו שום ההקדש – גזבר המוכר קרקע של הקדש. ששים יום – מושכים ימי הכרה. שטא יגנבו – כשנאספין לראותם כדי ללוקחם: והשטרות – שמכרין שטר חוב של יתומים לאחרים. בשעה שמכריון – כדמפרש, שיש שעה שאין פנאי להמתין משך ימי הכרה, כגון לברנא ולמזוני ולקבורה. לברנא – לפרוע למלך כסף גולגולת היתומים. משום דקרו להו כו' – גנאי וחרפה היא להם כשקונים נכסים שביט דין מוכרין. לפי שמחמת דוחק, שהנושה לוחץ את היתומים או את חלה, לוקחים הלקוחות בזול. ומבזין אותן, וקורין להן: "אובלי שדות הכרה". לאלתר – סמוך למיתת אביהן, שלא ידקבו. דמקרב שוקא – יזמא דשוקא. איצטא – טעם הקרב להחמיק, איגרום בלע"ז. וזא חריפא – ממחר לבא, לפי שהכל צריכין לכך, ומביאין מעות, ואין מפזין להן באשראי. לסיכרא – שם מקום. מהו לאמטויי – שיש לחוש שלא תטבע הספינה. **משנה** השניה – שניה לעריות, שהן מדברי סופרים, המפורש ביבמות בפרק שני (ב.א.). אין להן כתובה – ממאנת – משום דמעצמה יוצאה, שניה – קנסא דרבנן הוא, כדאמרין ביבמות בפרק "ש מותרות" (פה.ב.) מפני שהיא מרגילתו לנשואה, שאינה מופסדת כלום בנשואין, שאינה נפסלת בהן, וולדה כשר. איילונית – משום דמקח טעות הוא. ולא פירות – דין פירות, והוא פירקנה שתקנו חכמים תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל – אין לה, ואם נשכית – אינו חייב לפדותה. דתנאי כתובה בכתובה, וכיון דאין לה כתובה – אין לה תנאי כתובה. והיא דאמרי: כלומר, אף לא פירות; ואם אבל – אין משלם לה פירות נכסי מלוג שאכל, ואף על גב דקיימא לן בפרקין דלעיל (כתובות מז.ב.) תקנו פירקנה תחת פירות נכסי מלוג שהוא אוכל, כדתנן: לא כתב לה "אם תשכחני אפרקניך" – חייב לפדותה. והיא לא קרינן בה "זאתה יבין לי לאיתני" – אפילו הכי לא ישלם פירות, דתנאי כתובה בכתובה: כי דידי דקנסתו רבנן דלא גביא נכסי צאן ברזל שהכניסה לו משלה בתורת כתובה – קנסתה נמי דלא תגבה מיניה פירות שאכל בתנאי כתובה של פירי, שהוא תנאי בית דין שאינו כתוב בשטר הכתובה, ואף דין פירות, וכן מזונות נמי – תנאי כתובה נינהו, ולקמן בפרק בתרא (ק.ב.) אמרין: כיצד אמרו "ממאנת אין לה מזונות"? אי אתה יכול לומר ביושבת תחתיו – שהרי בעלה חייב במזונותיה. אלא שאם הלך למדינת הים ולזוהרת ואכלה, ועמדה ומיאנה – אינו משלם. ולא בלאות – שחקי בגדים שהביאה לו בשומא, ולבשן הוא – אינו מחזירין לה ביציאתה. אלמנה לכהן גדול – יש לה כתובה, מפני שהיא פסולה ולדה פסול על ידי נשואין – לפיכך אינה מרגילה, אלא היא מרגילה ומשדלה לישנא לו, לפיכך קנסו אותו ליתן כתובה. **גמרא** רב תני קטנה יוצאה בגט אין לה כתובה – קסבר: אין נישואי קטנה

כתובות דף ק עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) רה

אין לחכות: דאמרי נהרדעי, כשמוכרים לצורך פראג – תשלום מס
גולגולת היתומים, או לקניית מזוני – מזונות האלמנה והבנות
והיתומים, ולקבורה של המת או היתומים, מונגנין | מוכרים | בלא
אכרזתא, שאין פנאי לחכות שלשים יום.
תירוצ נוסף: ואיבעית אימא, באן – הסיפא עוסקת במקום שמכריזין
– שרגילים להכריז. ופאן – ברישא מדובר במקום שאין מכריזין,
ולכן המכר קיים אף שלא הכריזו. ומצינו שנהרדעא אחת מהם.
דאמר רב נחמן, מעולם לא עשו אגרת בקורת | הכרזה | בנהרדעא.
סבור מינה בני הישיבה, שהטעם שלא הכריזו בנהרדעא, משום
דהיו בקיאי בשוקא, ואינם צריכים הכרזה. אמר להו רב יוסף בר
מינימי, לדידי מיפירשא לי | לי מפורשו | מיניה דרב נחמן, שהטעם,
כיון שהם לא היו קונים קרקע שהכריזו עליו, משום דראו קניה זו
כגנאי וחרפה, וביזו את הקונים, וקרו להו בני אכלי נכסי דאכרזתא
– אוכלי שדות הכרזה.

* * *

אמר רב יהודה אמר שמואל, כשבית דין מוכרים מטלמלין של
יתומים, שמי איתן ומוכרין אותן לאלתר – סמוך למיתת אביהם,
ולא מחכים ליום השוק למוכרם ביוקר, שמא ירקבו או יתקלקלו.
רב חסדא אמר בשם אבמי, מחכים ליום השוק ומוכרין אותן
לשנוקים. מבארת הגמרא: ולא פליגי, הא – רב חסדא שאמר
לחכות ליום השוק, דיבר דמיקרב שוקא – שיום השוק קרוב, ואין
חשש קלקול. והא – רב יהודה שאמר שלא מחכים ליום השוק,
דיבר דמרחק שוקא – שיום השוק רחוק, ויש חשש קלקול.
רב פהנא הוה בידיה שברא – החזיק שבר דרב משרשא בר חילקאי
יתמא | היתום |. שהיה עד ריגלא – המתין מלמכרו עד הרגל.
ואמר טעמו, אף על נב שיתכן דנפל ביה איצטגא – שיקבל טעם
קרוב להחמיץ, ומטעם זה אין להשהות עד יום השוק, מכל מקום
ברגל של הרבה קופצים על השבר, ויש מעלה דמייתי וזא חריפא
– שמשלמים במזומן ואין צריך להקיף להם.
רבנא הוה בידיה חמרא – החזיק יין דרבנא וזמי יתמא, בר אחתיה
– בן אחותו. הוה לדידיה נמי חמרא – גם לרבינא היה יין, הוה
קמסיק ליה לסיכרא – הביא את יינו בספינה למקום ששמו סיכרא.
אתא לקמיה דרב אשי, אמר ליה, מהו לאמטוי בתרן – האם אני
רשאי להוליד עמנו את היין של היתום ואף שיש חשש שתטבע
הספינה. אמר ליה רב אשי, יל – לך ותוביל גם את שלו, כי שלו
לא עדיף מדידך – משלך, ואינך צריך להזהר בשלו יותר מבשלך.

משנה

חיוב כתובה, הוא מנה לאלמנה ומאתים לכתולה, כשתגרש או
תתאלמן. וכן מתחייב הבעל לרפאותה, ולפדותה, ולקוברת, ועוד
חיובים, ונקראים 'תנאי כתובה'.
נכסי צאן ברזל הם נכסים שהאשה מכניסה בנישואיה, ושמים את
שווים וכותבים אותם בכתובה, והבעל מקבל אחריות,
וכשתתגרש או תתאלמן תקבל את שווים הראשון.
נכסי מלוג הם נכסים שלא כתבה בכתובתה, ותיקנו חכמים שהקין
לאשה והבעל אוכל פירות. ודבר שלא עושה פירות, מוכרים אותו
וקונים קרקע, והבעל אוכל פירות. והפסד הקלקול על האשה.
וכשתתגרש או תתאלמן יחזרו הנכסים אליה. ומבואר לעיל (מז)
שכנגד פירות אלו תיקנו שאם תיפול בשבי יפדנה הבעל.
משנתנו עוסקת בחיובי כתובה ותנאי כתובה לנשים שיש פגם
בנישואיהן: תמאנת – קטנה שאביה מת, והשיאה אמה ואחיה,
שתיקנו חכמים שאמה או אחיה יוכלו להשיאה, ואם תמאן
בבעלה תצא בלי גט, והשניה – אשה שאסורה על בעלה באיסור
ערוה דרבנן, והאילונית – אשה שאינה יכולה ללדת, ונישואיה
בטעות. כשהן יוצאות מבעליהן, אין להן כתובה של מנה או
מאתיים. ולא פירות, כינו חייב לפדותן, שהיא תקנה כנגד
הפירות שמקבל מנכסי מלוג. ולא מזונות, בממאנת בשלוותה

כיון דכל דובין – הקונה קרקע מבי דינא, אדעתא למיפס ליה קלא
הוא דובין. כלומר, הדבר מתפרסם על ידי ההכרזה, ובטוח הקונה
שאם היה לאדם טענה, ודאי היה בא לטעון, ואם לא בא אדם
וערער, כנראה היא נקיה מטענה, וקונה אותה בלי אחריות, קא
משמע לן רב יוסף, שמקבל אחריות, והיא על היתומים.

* * *

שנינו במשנה: רבן שמעון בן גמליאל אומר כו', בית דין שטעו
בשומא, מכרין קיים. מבררת הגמרא: ועד כמה תהיה הטעות
בשומא, ועדיין המכירה קיימת. אמר רב הונא בר יהודה אמר רב
ששת, עד פלגא – עד שיוצלו בחצי משווי הנכס, או שייקרו בכפול
משוויו.
ראיה לכך: תנא נמי הכי, אמר רבן שמעון בן גמליאל בית דין
שמכרו שנה מאתים כמנה או שנה מנה במאתים מקרן קיים. הרי
שאף בטעו בחצי מכרם קיים.

* * *

הגמרא דנה בדין בית דין שמכרו בלי הכרזה: אמר אמימר משמיה
דרב יוסף, בית דין שמכרו קרקע יתומים בלא הכרזה, אף שלא טעו
בשומא, נעשו כמי | כדדינין | שפעו בדרב משנה, וחזוין – והמכר
בטל.
מקשה הגמרא: מדוע אמר אמימר לשון 'נעשו', שמשמע שאין זה
ממש טעות, הלא כשמכרו בלי הכרזה ודאי טעו בדבר משנה, דתנן
בערכין (כא), שום תיתומין – לאחר שבית דין שמים את קרקע
היתומים למוכרה להגבות לבעל חוב, מכריזים על מכירתה
שלושים יום. ושום התקדש – וכשהגזבר מוכר קרקע של הקדש,
מכריזים ששים יום. ומכריזין פעמים ביום, פעם בבקר כשהפועלים
יוצאים לעבודתם, שהרוצה לקנות יבקש מפועליו לבדוק השדה.
ופעם בערב כשהפועלים חוזרים, כדי שיזכור לשאול אותם על
השדה שאמר להם לבדוק.
מתרצת הגמרא: אי מהתא – אם נלמד רק מהמשנה בערכין, הוה
אמינא, שמה שצריך הכרזה, הני מילי כשבית דין שלחו שליח
למכור, אבל כשבית דין עצמם מכרו, לא צריך הכרזה, קא משמע
לן רב יוסף, שגם כשבית דין מכרו צריך הכרזה, ובלי הכרזה הם
כטועים בדבר משנה ומכרם בטל.
איתיביה רב אשי לאמימר, שנינו במשנתנו, שום תדינין שפחתו
שתות או הותירו שתות, מכרין בטל. ומדיק, דווקא פחתו או
הותירו מכרין בטל, הא שנה בשנה – אם מכרו בשוויה, מכרין קיים.
מאי לא – והאם לא מדובר בלא אכרזו – כשלא הכריזו, ומכל
מקום מכרין קיים, הרי שאין זה טענה בדבר משנה. מתרצת
הגמרא: לא, המשנה מדברת בראכרזו – שהכריזו.
שואלת הגמרא: הא מדסיפא – הרי בסיפא מדובר בראכרזו, הוי –
על כרחך ברישא מדובר בלא אכרזו. דקתני סיפא, אם עשו אגרת
בקורת – הכרזה, אפילו מכרו שנה מנה במאתים או שנה מאתים
במנה מכרין קיים. הרי שבסיפא מדובר כשהכריזו.
מתרצת הגמרא: אלא לעולם ברישא מדובר בלא אכרזו, ולא
קשיא על אמימר מדוע מכרם קיים בלי הכרזה, מפני שפאן –
בסיפא מדובר בדרבנים ששנינו שביט דין מכריזין עליהן במכירתם,
ופאן – ברישא מדובר בדרבנים שאין מכריזין עליהן – שאין צריכים
הכרזה, ולכן אם מכרו בשוויה מכרם קיים. ומבארת הגמרא: ואלו
הן דרבנים שאין מכריזין עליהן, העבדים והמטלמלין והשפחות של
יתומים. עבדים מעמא מאי לא מכריזים עליהם, שפא ושפא
העבדים שרוצים למכרם ויכרחו. והטעם שלא מכריזים על
המטלמלין ושפחות, שפא ונכבו כשיתאספו אנשים לראותם.
תירוצ נוסף: ואיבעית אימא, באן – בסיפא מדובר שמוכרים בשעה
שמכריזין – שאפשר לחכות למכירה עד שיכריזו. ופאן – ברישא
מדובר שמוכרים בשעה שאין מכריזין – דבר שאין לחכות עד
שיכריזו, ולכן המכר קיים אף שלא הכריזו. ומבארת הגמרא מתי

נכסי מלוג לנכסי צאן ברזל, אִלִּימָא אִמְמָנָא – אם דיבר על
ממאנת, יש לברר באילו בלאות מדובר, אִי דִּאִתְנָהוּ – אם הבגדים
קיימים, אִידִי וְאִידִי – בין בגדי נכסי מלוג ובין נכסי צאן ברזל,
שְׁקָלָא – עליה לקבל חזרה, שאין סיבה לקנסה ולהפקיעם ממנה.
וְאִי דִּלִּיתְנָהוּ – אם הם כבר לא קיימים או ירד ערכם, אִידִי וְאִידִי
לֹא שְׁקָלָא. והטעם, בנכסי צאן ברזל, משום שטוען שהשתמש
ברשות בית דין, ואין לחייבו על כך, וחזונו להחזיר הוא רק אם
יגרשה בגט או ימות. והטעם בנכסי מלוג, שאמנם השתמש בהן
שלא ברשות, והיה עליו למכרם ולקנות דבר שנותן פירות, אבל
כיון שנשאה לטובתה מתקנת חכמים, יכול לומר שעל דעת כן
נשאה שלא יצטרך להחזיר כלום עד שיגרשה או ימות בחיה.
אִלָּא נאמר ששמואל דיבר אִיִּלְוִינִית, גם זה לא יתכן, שבמה
מדובר, אִי דִּאִתְנָהוּ, אִידִי וְאִידִי שְׁקָלָא, שהרי מוציאה מרצונה, ואִי
דִּלִּיתְנָהוּ, אם יש לחלק בין נכסי מלוג לנכסי צאן ברזל, ולפטור
אחד מהם משום שלא העלה בדעתו שהיא איילונית, אִיִּפְכָא
מִבְּעֵי לִיה – החילוק צריך להיות להיפך, שנכסי מלוג, דְּבִרְשֻׁתָּהּ
קִיָּיִם – ששייכים לה והיא אסור לו ללבשם, אִית לָהּ – תקבל
חזרה, כיון שהשתמש בהם שלא כדין. אבל נכסי צאן ברזל דִּלָּאוּ
בְּרְשֻׁתָּהּ קִיָּיִם, והיה מותר לו ללבשם, לִית לָהּ – לא תקבל חזרה.
מסיקה הגמרא: אִלָּא שמואל דיבר אִשְׁנֵיתָ, ובאופן שאינם קיימים,
ומעיקר הדין צריכה לקבל את בגדי נכסי מלוג, כיון שלבשם שלא
כדין. ואילו בגדי נכסי צאן ברזל, שהשתמש ברשות, היה מקום
לקנסה שלא ישלם את הבלאים, כיון שנישאו באיסור. אבל הפכו
חכמים את הדין כדי לעקור מהם תורת נישואין, וְקָנְסוּ וְכָּנְן לְדִידָהּ
(א-את האשה) בְּדִידָהּ – שלא תקבל המגיע לה ממנה, כתובה
וגזונות ובלאי נכסי מלוג. וְקָנְסוּ לְדִידָהּ (א-את הבעל) בְּדִידָהּ –
שלא יקבל המגיע לו ממנה, והם בלאי נכסי צאן ברזל, שהשתמש
בהם ברשות, שהיה ראוי שלא יחזיר לה, כיון שנישאת לו
בעבירה, מכל מקום קנסו אותו שיחזירם לה.
אִמְר רַב שִׁמְיִי בַּר אֲשִׁי, שָׁמַע מִיָּנָה מְדִירָא שֶׁאִמְר בֶּשֶׁם שְׁמוּאֵל,
שִׁקְנָסוּ אֶת הַשְּׁנִיָּה שֶׁלֹּא תִקְבַּל אֶת בְּלָאֵי בִגְדֵי נִכְסֵי מִלּוּג,
שִׁבְנִישׁוּאִין כְּשֵׁרִים מִקְבֵּלָת אֶף בְּלָאִים שְׁאִינִם קִיָּיִמִים, וְנִשְׁמַע
דְּעִזְיָלָא לִיה גְּלִימָא – אם הכניסה לבעלה בגד נכסי מלוג, השימוש
בבגד קרָנָא הָיִי – נחשב ככילוי קרן ולא פירות, וְלֹא מְכַסִּי לָהּ וְאִילָּא
עַד דְּכָלִי – ואסור לבעל להתכסות בו ולבלותו, אלא עליו למכור
ולקנות קרקע, והוא יאכל פירות והגוף לאשה.
מקשה הגמרא: וְהָאִמְר רַב נְחֻמִּי, שִׁלְבִישַׁת בִּגְד מִנְכְּסֵי מִלּוּג פִּירָא
הָיִי, ומותר לבעל ללבשו. משיבה הגמרא: דְּרַב נְחֻמִּי פִּלְגָא – רב
נחמן חולק על שמואל, וסובר שלבישת בגד היא פירות, וכל אשה
אינה מקבלת את הבלאים שלא קיימים מנכסי מלוג, ומה ששנינו
יֹלָא בְּלָאוֹת, היינו מנכסי צאן ברזל.

* * *

שנינו במשנה: ממאנת ושניה ואיילונית אין להן כתובה. אִמְר
שְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ שאין להן כתובה, אִלָּא על עיקר הכתובה, שהוא
מִנָּה לנישואי אלמנה או גרושה, וּמֵאִתָּהּ לנישואי בתולה. אִכְּל
תּוֹשֶׁפֶת כתובה שהבעל מוסיף על מנה או מאתיים, וְשֶׁ לָהֶן, שזה
כמתנה בעלמא מה שנותן לה.
תִּנְיָא נִמְי הָיִי – שנינו כשמואל בברייתא, נָשִׁים שְׁאִמְרוּ בְּהֵן חֲכָמִים
אֶת הַלְשׁוֹן 'אִין לָהֶן כְּתוּבָה', כְּגוֹן הַמְּמָנָת וְחִבְרוֹתֶיהָ, אִין לָהֶן רַק
אֶת עֵיקַר הַכְּתוּבָה, שְׁהוּא מִנָּה או מֵאִתָּהּ, אִכְּל תּוֹשֶׁפֶת כְּתוּבָה,
יֵשׁ לָהֶן, אִבְל נָשִׁים שְׁאִמְרוּ בְּהֵן חֲכָמִים 'וְצִאוֹת שְׁלֹא בְּכְתוּבָה', כְּגוֹן
עֹבֶרֶת עַל דָּת (א-מאבילה את בעלה דבר שאינו מעושר וכדומה),
וְחִבְרוֹתֶיהָ, אִין לָהֶן תּוֹשֶׁפֶת כְּתוּבָה, וְכָל שֶׁכֵּן שְׁאִין לָהֶן מִנָּה או
מֵאִתָּהּ. וְהַיּוֹצֵאת מִבְּעֵלָה מִשּׁוּם שֶׁשׁ רַע – שזינתה, נִשְׁמַלְת מִנְכְּסֵי
מִלּוּג מַה שֶׁלְּפָנֶיהָ – מה שנשאר מהם, וְיוֹצֵאתָ.
אומרת הגמרא: הדין האמור ביוצאת משום נזות, מְסִיעַ לִיה לָרֵב
הוּנָא, דְּאִמְר רַב הוּנָא, היוצאת משום שזינתה, לֹא תִפְסְדָּהּ

אבל קטנה שיוצאה בגט צריכה להמתין שלשה חדשים קודם
שתנשא לאדם אחר.
שואלת הגמרא: מֵאִי קָא מְשַׁמַּע לָן שְׁמוּאֵל, הרי תנינא בּוֹלְהוּ –
שנינו את כולן ביבמות (קח), קטנה שהשיאה אמה או אחיה,
הַמְּמָנָת בְּאִישׁ, הוּא מוֹתֵר פְּקוּדוֹתֶיהָ, כְּגוֹן אַחֻתָּהּ או אִמָּהּ, ואין
בהן איסור אחות אשה ואיסור חמות, וְהִיא מוֹתֵרֶת בְּקִרְבִּיהָ, כְּגוֹן
אִחִיו או אָבִיו, ואין בהן איסור אשת אחיו או כלתו. וְגַם לֹא פְּסִלָּה
מִן הַכְּהוּנָה – אין בה איסור גרושה לכהן. והטעם, כיון שמיאן
עוקר את הנישואין למפרע. אבל אם נָתַל לָהּ גִּט וגירשה, הוּא
אִסוּר בְּקִרְבּוֹתֶיהָ, וְהִיא אִסוּרָה בְּקִרְבִּיהָ, וּפְסִילָה מִן הַכְּהוּנָה – אסור
לכהן לשאת אותה מדרבנן, כיון שהיו כאן נישואין, ויחליפו בין
גרושה זו לגרושה מדאורייתא. ואם כן מה חידש שמואל בדינים
אלו.

מתרצת הגמרא: הדין שהיוצאת בגט צריכה להמתין שלשה
חדשים, ואין הממאנת צריכה להמתין, אִיצְטְרִיכָא לִיה – היה צריך
שמואל להשמיענו, דִּדִּין זֶה לֹא תֵּנּן בַּמִּשְׁנָה.
מבררת הגמרא: לִימָא פְתִנָאִי – האם נאמר שרב ושמואל נחלקו
במחלוקת תנאים. שנינו בברייתא: רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אֹמְר, אִין מְעַשָּׂה
קְטָנָה בְּלוֹם – אין תוקף כלל לנישואי קטנה, וְאִין בְּעֵלָה זְכָאִי
בְּמִצְיֹאתָהּ, אִף שותיקנו חכמים שמציאת אשה לבעלה. וְכֵן לַגְבִּי
מַעֲשֵׂי יָדַיִם, שהבעל מקבל את הרווחים מעבודתה, בְּקִטְנָהּ, הַבְּעַל
לֹא זְכָאִי בְּמַעֲשֵׂה יָדָיָהּ. וְכֵן קִטְנָה שְׁנִדְרָה, לֹא זְכָאִי בְּעֵלָה בְּחִפְּתָהּ
נִדְרָהּ. וְכֵן אִם מֵתָה אִינוּ יוֹרְשָׁהּ, וְאִם הוּא כְּהֵן אִינוּ מִיִּטְמָא לָהּ.
כָּלִיל שֶׁל דְּבַר, אִינָה בְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבַר, אִלָּא לַעֲנִין שְׁצָרִיכָה מֵאִוֶּן
קודם שתנשא לאחר. רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ אֹמְר, מְעַשָּׂה קְטָנָה בְּלוֹם – יש
תוקף לנישואי קטנה, וּבְעֵלָה זְכָאִי בְּמִצְיֹאתָהּ, וּבְמַעֲשֵׂה יָדָיָהּ,
וּבְחִפְּתָהּ נִדְרָהּ, וְאִם מֵתָה יוֹרְשָׁהּ, וְאִם הוּא כְּהֵן מִיִּטְמָא לָהּ, כָּלִיל
שֶׁל דְּבַר, חֲרִי הִיא בְּאִשְׁתּוֹ לְכָל דְּבַר, אִלָּא שְׁאִינָה צָרִיכָה גִט וְיוֹצֵאתָ
בְּמֵאִוֶּן.

לִימָא – נאמר אם כן, שרב דְּאִמְר שלקטנה היוצאת בגט אין
כתובה, סובר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, שאין נישואי קטנה כלום, וּשְׁמוּאֵל
דְּאִמְר שיש לה כתובה, סובר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שנישואי קטנה יש להם
תוקף.
דוחה הגמרא: אמנם אִלִּימָא דְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר בּוֹלִי עֲלָמָא לֹא פְלִיגִי –
אף ששמואל לא נחלק שלדעת רבי אליעזר אין נישואי קטנה כלום,
ואין לה כתובה אף אם יצאה בגט. אבל לא מוכרח שרב סובר רק
כרבי אליעזר, שיתכן דְּבִי פְלִיגִי – שרב ושמואל נחלקו אִלִּימָא
דְּרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שְׁמוּאֵל סובר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ, שיש תוקף בנישואי קטנה,
ולכן יש לה כתובה כשיוצאת בגט. וְרַבִּי יְכוֹל לִסְבוֹר גַּם כְּרַבִּי
יהושע, משום שַׁעַר כָּאֵן לֹא קָאִמְר רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ הֵתֵם הרי היא
כאשתו לכל דבר, אִלָּא לזכויות שהם מְדִידָה לְדִידָהּ – שאשה
נותנת לבעלה, כְּגוֹן יְרוּשָׁתָהּ וּמִצְיֹאתָהּ, משום שתקנת נישואין
אלו היא עבור הקטנה, שלא ינהגו בה מנהג הפקר, ואם לא יתנו
לו זכויות אלו, ימנע מלשאת קטנה. אִכְּל דְּבָרִים שֶׁהֵם מְדִידָה
לְדִידָהּ – שהבעל נותן לאשתו, דְּהֵינּוּ כְּתוּבָה, בּוּזָה לֹא אִמְר רַבִּי
יהושע שקטנה מקבלת מבעלה.

* * *

שנינו במשנה: שהממאנת השניה והאיילונית אין להן וכו' וְלֹא
בְּלָאוֹת – בגדים שהבעל לבש והתבלו. הגמרא דנה באיזה בגדים
דיברה המשנה: אִמְר לִיה רַב הוּנָא בַּר חִיָּיא לְרַב כְּהֵנָא, אִמְרִית לָן
(א-אמרת לנו) מְשִׁמִּיָּה דְּשְׁמוּאֵל, לֹא שָׁנוּ אֶת הַדִּין שְׁאִינוּ מַחְזִיר אֶת
הַבְּלָאִים, אִלָּא בִּבְגְדֵי נְכָסֵי מִלּוּג, שֶׁאִסוּר לִבְעַל לִלְבָּשָׁם, כִּיּוֹן
שְׁתִּיקְנוּ לוֹ רַק פִּירוֹת וְלֹא קֶרֶן. וְעַלִּיו לִמְכּוֹר אֶת הַבְּגָדִים, וְלִקְנוֹת
דְּבַר שְׁעוֹשֶׂה פִירוֹת, כְּגוֹן קֶרֶקַע, וְהַבְּעַל יֹאכֵל פִּירוֹת. אִכְּל בִּבְגְדֵי
נְכָסֵי צֹאן בְּרִזְלָא, שהבעל משתמש בהם, וכשתתגרש מחזיר לה את
שוים הכתוב בכתובה, אִית לָהּ – יש לה את בלאותיהם.
הגמרא מבארת את דְּבָרֵי שְׁמוּאֵל: הָיִי כָּה – (ו-הקשהו) רַב פָּפָא,
אִתְּיָא – על איזו אשה אמר שמואל שיש חילוק בדין בלאות בין

כתובות. אלמנה ניוזת - פרק אחד עשר דף קא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזלץ)" רז

רש"י
יוצאה בנש צריכה להמתין - ואף על גב דליכא לספקי קטנה במעוברת - לא חילקו חכמים בתקנתן בנשואות. אליבא דרבי אליעזר כולי עלמא לא פליגי - כלומר, הא דאמרת שמואל דאמר רבי יהושע ולא כרבי אליעזר - שפיר קאמרת, דמודה שמואל דלרבי אליעזר אין כתובה לשום קטנה. דהשתא ירושתה ומציאתה, דמודיה לדידיה, קאמר דלא מיתוקמא בה תקנתא דרבנן - כל

שכן כתובתה, דמדידה לדידה. שהרי כשתקנו חכמים נשואין ליתומה על ידי אמה ואחיה - להנאתה ולטובתה חקנו, כדאמרין ביבמות בפרק "חרש שנשא את הפקחת" - כדי שלא יהו נוהגים בה הפקר, שאין קטנה יודעת לשמור עצמה מלהתפתות. כי פליגי אליבא דרבי יהושע - כלומר הא דאמרת דרב כרבי אליעזר ולא כרבי יהושע - ליתא, דרב - אפילו לרבי יהושע אמרה. עד כאן לא קאמר רבי יהושע - דמעשה קיימין - אלא מדידה לדידה, כגון ירושתה ומעשה ידיה ומציאתה שיהו לבעל, כי היכי דלא לימנעו מלישא אותה. וחכמים גזרו שתנשא, כדי שלא ינהגו בה הפקר. אבל מדידה לדידה - כגון כתובה וחנאי כתובה. צאן ברזל - צאן שהוא קשה ומתקיים לה כברזל, לפי שקיבל עליו אחריות. נכסי מלוג - שהבניסה לו, ולא שנאנסו בכתובה, והקרי לאשה ופירות לבעל. נכסי צאן ברזל - הנישומין בכתובתה "ודא נדוניא דהנעלת ליה מבית אבהו", והוא מקבל עליו אחריות להחזירן כל כשתצא ממנו. אבל - בלאות, דנכסי צאן ברזל - אית לה. אי דאיתנהו - קיימין. אידי ואידי אית לה - שאין לנו לקנסה. ואי דליתנהו - קיימין. אידי ואידי אין בין נכסי מלוג בין דצאן ברזל - לית לה. שיכול לומר: שילי הוצאתי, שהרי ברשות בית דין נשאתיה, וכשאוציאנה - אחזור מה שיקבלתי עלי בכתובה, ובנכסי מלוג נמי, אף על פי שלא ברשות הוציאם - מיהו יכול לומר: אין לי להחזיר עד שאגרשנה, שמא תמות בחיי ואגרשנה. אי דאיתנהו אידי ואידי שקלא - שהרי הוא מציאה מדעת. ואי דליתנהו - ומפני שלא היה לו להעלות בדעתו שמא תמצא אילונית אתה פוטרה, אם באת לחלוק בהן. איפכא מנעי ליה: נכסי מלוג דברשות קיימי - שלא היה לו לבלותן וללוכשן. אית לה - אי סבירא לך עיילא ליה גלימא - קרנא דוי. נכסי צאן ברזל - שהוא קבל עליו אחריותו, ברשות הוציאן, אשניה - ואותו קנסו שנואי עבירה. וטעמא דידה - משום קנסא, ובגין דליתנהו. וקנסו רבנן ב' - כלומר, מדינא - איפכא מביעי ליה, אלא חכמים הפכו את הדבר לעקור מקו תורת נשואין - קנסו אותה ממה שהיה ראוי לגבות משלו, ומאי נידו - מנה מאתים, ומוזנות, ובלאות דנכסי מלוג שהוציא שלא ברשות. ולדידה בדידה - ואותו קנסו במה שהיה ראי לו משלה - בלאות דנכסי צאן ברזל שהוציא ברשות. שמע מינה מדרב כהנא - דאמר: שניה אין לה בלאות דנכסי מלוג, וטעמא משום דקנסו רבנן לדידה בדידה. הא אשה כשרה - גובה אותן ממנה, ואף על גב דלא איתנהו. עיילא ליה גלימא - בנכסי מלוג, שלא שמוה עליו בנדונייתה. קרנא הוי - וקיים לאשה לימכר וליקח בו קרקע, והוא אוכל פירות, ולא אמרינן לבישתה חן ופירותיה, ונכסי בה וניזיל. והאמר רב חנן - ב"האשה", אבל תוספת יש לה - דמתנה בעלמא ידוב לה בחיבת ביאה: נשים שאמרו בהן חכמים - לשון "אין להן כתובה" - יש להן תוספת. נשים שאמרו חכמים לשון "יוצאות בנש" - עוברת על דת וחברותיה - לא הפסידה רע - נוטלת מה שפליגיה ויוצאה. מסייע ליה לרב הונא. דאמר רב הונא: וזינתה - לא הפסידה בלאותה

הדרן עלך אלמנה ניוזת

בגין עוברת על דת וחברותיה - אין להן תוספת, וכל שפן מנה מאתים. והיוצאת משום שם רע - נוטלת מה שפליגיה ויוצאה. מסייע ליה לרב הונא. דאמר רב הונא: וזינתה - לא הפסידה בלאותה

אותן ממנה, ואף על גב דלא איתנהו. עיילא ליה גלימא - בנכסי מלוג, שלא שמוה עליו בנדונייתה. קרנא הוי - וקיים לאשה לימכר וליקח בו קרקע, והוא אוכל פירות, ולא אמרינן לבישתה חן ופירותיה, ונכסי בה וניזיל. והאמר רב חנן - ב"האשה", אבל תוספת יש לה - דמתנה בעלמא ידוב לה בחיבת ביאה: נשים שאמרו בהן חכמים - לשון "אין להן כתובה" - יש להן תוספת. נשים שאמרו חכמים לשון "יוצאות בנש" - עוברת על דת וחברותיה - לא הפסידה רע - נוטלת מה שפליגיה ויוצאה. מסייע ליה לרב הונא. דאמר רב הונא: וזינתה - לא הפסידה בלאותה

בלאותיה

בלאותיה קיימין — בלאות שהן קיימין לא הפסידה. זו דברי רבי מנחם — הא סתמא
דתי תנא קמיה דרב נחמן הפסידה — רבי מנחם אמר. דסתימתאה הוא — הרבה
משמעותיו נשנו סתם במשנה ובברייתא. אשה ואינה אשה — פעמים היא כאשתו פעמים
אינה כאשתו. אלמנה — לכהן גדול. בחוקת שהיא כן — שהודיעתו שהיא אלמנה. הא
סתמא — הוה ליה — לא הכיר בה. אין לה —
תויבתא דרב הונא. בחוקת שאינה כן —
שהטעתו, ואמרה לו: לא נתקדשתי לאדם
מעולם. אבל סתמא — שלא התנה עמה, ומידו
לא הכיר בה — יש לה. כנסה בידוע — שהיא
אלמנה. מדקא מפליג באילוניות — דאם
מתחלה נשאה לשם איילוניות יש לה. כי קתני
לה לאלמנה — וקאמר יש לה כתובה. אפולונתא
דאיילוניות קאי — לאתר שדולק באיילוניות,
ופירש הכיר בה יש לה כתובה, שנא לאלמנה
אצלה, וקאמר: אף אלמנה נמי, שהכיר בה
ונשאה לשם אלמנה — יש לה כתובה.

הדרן עלך אלמנה ניוזנת

משנת הנושא את האשה: לזון את בתה —
שהיה לה מאיש אחר. נשאת — האם, לאתר
שגירשה הראשון. לכשתבא אצלי — כלומר,
אם הייתי מקיים את אמה — הייתי זנה. בנותיהן
נוזנות מנכסים בני חורין — ולא משמועבדים,
דתנן (גיטין מ"ב.) אין מוציאין לאבילות פירות
ולשבח קרקעות ולמוזן האשה והבנות מנכסים
משמועבדים. והאי ניוזנת — אותה הבת, שהיא
כבעלת חוב — שיש לה עליהן שטר מוזנות. כל
זמן שאת עמי — ולא אלא אמות, או תמות, או
אגרשיך. גמרא אי דאמר להו — לשומעין,
אתם עדיי, — שאני מודה לו. מאי טעמא דריש
לקיש דפטר — הא אתן נגן בסנהדרין (כ"ט.) עד
שיאמרו: בפנינו הודה לו, אלא: הודה בפני
עדים — חייב. אי לא אמר להו — לשומעין
"אתם עדיי", מאי טעמא דרבי יוחנן — הא
קיימא לן הוה בסנהדרין: וצריך שיאמר אתם
עדיי הכי גרסין: לעולם דלא אמר להו "אתם
עדיי", והכא במאי עסקינן — בשטרא — שמסר
לו שטר בפנינו, וכתוב בה: אני חייב לך מנה. ואף
על פי שכתב ידו הוא, הואיל ולא חתם — פטור.
והא דתנן (כתובות כ"א.) הוציא עליי כתב ידו
שהוא חייב לו, גובה מנכסים בני חורין — כגון
שחתם בו "אני פלוני ליתני מנה מפלוני",
כדמוכח בפרק "האשה שנתארמלה" (שם),
דאמר רבי: לכתוב חתימת ידיה אחספא, אבל
אמגילתא — לא. מאי טעמא — דלמא משבח
ליה כו', ותנן: הוציא עליי כתב ידו כו', אלמא
בחתימת ידיה קמיייר, אבל הכא הכי כתב ליה:
חייב אני לך מנה, ולא חתם בו. אלימא מלתא
דשטרא — הואיל ובפני עדים מסר לו. מאי לאו
כי האי ניוזא — [מה עדות יש לה לאחר זמן
בדבר זה? לאו כי האי גונא?], שמסר לה שטר
בפני עדים, וכתוב בו: פלוני קבל עליי כך. ואין
שם לא קנין ולא חתימה. דאי הוה שטר חתום
בידה — מאי למימרא?

לא

הנושא את האשה: נשאת הבעל חייב במוזנותיה — סלקא דעתך דלא מוזיב, דכיון דיש
לה מוזנות מאמר — כאילו התנה עמה: על מנת שאין לה עליו מוזנות, קא משמע
לן. וזהו נותן לה דמי מוזנות — איצטריך, סלקא דעתך דלא פסקו אלא כל זמן שלא
נשאת.

והיא ניוזנת מנכסים משמועבדים — אף על גב
דלעיל (נ"א.) תניא: חמשה גובין מן
המשוחררים: המקבל עליו לזון את בת אשתו
למאן דאמר ב"הניצוק" (גיטין נ"א.) קצובין לחוד
טריה — לא קשיא מייר, דהכא משום קצבה.
ולמאן דאמר כתובין בעינן — מוקי לה בשקנו
מידו, ואם תאמר: למאן דאמר קצובין אף על פי
שאין כתובין, אמאי לא חשיב להו קצבה למוזן
הבנות, דהוי עד לתבגין ומידו, מן האב אין קשה
כל כך, דלא ידעינן כמה בנות ידיו לו — לפיכך
אין קצובין. אלא האחין ששעבראן — בהדיא
שעתא קצובין ניהו עד לתבגין.
אי דלא אמר להו "אתם עדיי" מאי טעמא דרבי
יוחנן — הוה ליה למפטרין, או משום
"משטה אני בך", או משום "אדם עשוי שלא
להשביע את עצמו". דאמר ליה חייב אני לך
מנה בשטר — דאלימא מילתא דשטרא לרבי
יוחנן, וחשיבא הודאה אף על גב דלא אמר "אתם
עדיי", ולא מיירי כשכתב לו "חייב אני לך מנה"
וחתם תחתיו — דהיינו הוציא עליי כתב ידו, וגובה
לכולי עלמא מנכסים בני חורין. ולא מיירי נמי
כשכתב לו "אני פלוני חייב לך מנה" — דהא נמי
חתם תחתיו דמי. ואף על גב דבריש מגילתא
מוכיח "בגט פשוט" (בבא בתרא קס"א.) דיכול
לחתום, ולא חיישין דלמא משבח לה איניש דלא
מעיל וכתבי מאי דבעי — הוה דאי לא גבי כלל,
הואיל ואינו מכתובה אחת ד"חייב אני לך מנה"
כתב האי איניש דלא מעלי. מפי רבי.
חייב לזונה חמש שנים מאי לאו כי האי גונא
— דאי בשטר גמור, מה חודש דחייב: ואף
על גב דלא הוי שטר גמור — גבי משמועבדי, דאית
ליה קלא.

תא

הדרן עלך אלמנה ניוזנת

הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שזיון את בתה חמש שנים — חייב לזונה חמש שנים.
ניסת לאחר ופסקה עמו כדי שזיון את בתה חמש שנים — חייב לזונה חמש שנים.
לא יאמר הראשון: לכשתבא אצלי אצוניה, אלא מוליד לה מוזנותיה למקום שאמה. וכן לא
יאמרו שניהם: הרי אנו וזין אותה באתר. אלא, אחד ונה ואחר נותן לה דמי מוזנות. ניסת
— תבעל נותן לה מוזנות, והן נותנין לה דמי מוזנות. מתו — בנותיהן ניוזנות מנכסים בני חורין,
והיא ניוזנת מנכסים משמועבדים, מפני שהיא כבעלת חוב. הפקחים היו פותכים: על מנת
שאזון את בתך חמש שנים כל זמן שאת עמי. גמרא אתמר, האומר לחבירו: חייב אני לך
מנה, רבי יוחנן אמר: חייב, וריש לקיש אמר: פטור. היכי דמי? אי דאמר להו "אתם עדיי"
— מאי טעמא דריש לקיש דקפמר? אי דלא אמר להו "אתם עדיי" — מאי טעמא דרבי יוחנן
דקמתייב? לעולם דלא קאמר להו "אתם עדיי", והכא במאי עסקינן — דאמר ליה: חייב אני
לך מנה בשטר. רבי יוחנן אמר: חייב, אלימא מילתא דשטרא כמאן דאמר להו "אתם עדים"
דמי. ריש לקיש אמר: פטור, לא אלימא מילתא דשטרא. תנן: הנושא את האשה ופסקה עמו
לזון את בתה חמש שנים — חייב לזונה חמש שנים. מאי לאו כי האי גונא?

לא

הדרן עלך אלמנה ניוזנת

פרק שנים עשר - הנושא את האשה

משנה

משנתנו דנה בחיובו של בעל שהתחייב לזון את בת אשתו: הנושא את האשה ופסקה עמו כדי שיוון את בתה שיש לה מאיש אחר למשך חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים. ואם גרשה באותן החמש שנים והלכה האשה וניסת לאחר ופסקה עמו כדי שיוון את בתה חמש שנים, חייב הבעל שני לזונה חמש שנים, ואינו נפטרי בכך שגם הראשון מפרנסה באותם שנים. לא יאמר הבעל הראשון שפסק לה מזונות, לכשתבא אצלי אונה, כלומר, אילו היתה אמה נשאת נשואה לי הייתי זן את בתה, אלא מוליך לה מזונותיה למקום שאמה – חייב לפרנסה בכל מקום שהיא נמצאת בו. וכן לא יאמרו שניהם, הרי אנו זנין אותה כאחד, כלומר, נחלק בין שנינו את מזונותיה, אלא אחד נזה – נותן לה את כל המזונות, ואחד נותן לה דמי מזונות – כסף שווי כל המזונות. ניסת הבת בתוך זמן זה, הפעל שלה נותן לה מזונות, והן – הבעלים של אמה נותנין לה דמי מזונות. מתו בעלי האם שהתחייבו לתת מזונות לבת, בנותיהן ניוזנות מנכסים בני חורין, והיא ניוזנת מנכסים ששועבדים – ואילו בתה של אשה זו, מתפרנסת אף מנכסים שנמכרו ללקוחות אם לא נשאר נכסים בידי היורשים, מפני שהיא כבועלת חוב – כיון שיש לה בידה שטר שהתחייבו לה מזונות.

הפקחים ושרצו להימנע מהנזכר לעיל כשהיו מתחייבים לנשותיהם היו בותכים, על מנת שאיוון את בתה חמש שנים כל זמן שאות עמי, משום שלשון זו משמעה שלאחר שתמותי או שאגרשך או אחר שאני אמות, איני חייב יותר לזון את בתך.

גמרא

הגמרא מביאה מחלוקת אמוראים הקשורה למשנתנו: אומר, האומר לחבירו, חייב אני לך מנה, רבי יוחנן אומר, חייב על ידי אמירתו לתת לחבירו, וריש לקיש אומר, פטור. מבררת הגמרא: חייב דמי – באיזה אופן היה המעשה, אי דאמר להו – אם אמר לאלו השומעים אותו, אתם עדיי שאני מודה על החוב, אם כן, מאי בעמא דריש לקיש דקפסר – מהו טעמו של ריש לקיש הפוסטור מלשלם לו, והרי הלכה היא (סנהדרין כט.) שהמודה לחבירו בפני עדים חייב. ואי דלא אומר להו – שלא אמר לשומעים אתם עדיי, מאי בעמא דריש לקיש דקפסר – מהו טעמו של רבי יוחנן שמחייבו לשלם מנה לחבירו, והרי למדנו (שם) שצריך לומר 'אתם עדיי', ואם לא אמר 'אתם עדיי' אף שהם עומדים שם ושומעים אינו חייב לו.

אלא לעולם דלא קאמר להו אתם עדיי, והקא במאי עסקינן – דברי רבי יוחנן וריש לקיש אמורים במקרה דאמר ליה, חייב אני לך מנה, בשטר – שמסר לו שטר בפנינו שכתוב בכתב ידו 'אני חייב לך מנה' ולא חתם את שמו בשטר, רבי יוחנן אומר, חייב לשלם לחבירו כפי שכתב בשטר אף שלא חתם בו את שמו, כי אלימא מילתא דשטרין במאן דאמר להו אתם עדים דמי – יפה כחו של שטר זה לחייבו משום שנמסר בפני עדים, והרי זה נחשב כאילו אמר 'אתם עדיי', וריש לקיש אומר, פטור, שכיון שאין השטר חתום לא אלימא מילתא דשטרין – אין בכחו של שטר זה לחייבו אף שנמסר בפני עדים, ואין זה אלא כמודה בעל פה שצריך לומר 'אתם עדיי'.

הגמרא מביאה ראייה ממשנתנו לדברי רבי יוחנן: הני במשנתנו, 'הנושא את האשה ופסקה עמו לזון את בתה חמש שנים, חייב לזונה חמש שנים, מאי לאו כי האי גוונא – האם אין משנתנו עוסקת באופן כזה, דהיינו שהתחייבותו של הבעל היא בכך שמסר לה שטר בפני עדים שכתוב בו שקבל על עצמו לזון את בתה, ואין בשטר חתימה ולא עשו קנין, ומכך שמבואר במשנה שבאופן זה הבעל חייב מוכח כדברי רבי יוחנן.

בפלונית קיימין – את מה שנשאר מבגדי הנכסי מלוג שהכניסה לבעלה.

הני תנא קמיה דרב נחמן – אמורא שנה ברייתא לפני רב נחמן, אשה שזינתה, הפסידה את פלונית קיימין, שלא כדברי רב הונא. אמר ליה רב נחמן, אם היא זינתה, ועברה עבירה, בליה מי זנאי – האם גם נכסיה עברו עבירה. כלומר, מדוע קנסו שלא תקבל את נכסי מלוג שלה. אלא תני בברייתא, לא הפסידה פלונית קיימין. אמר רבה בר בר חנה אמר רבי יוחנן, אין צריך לתקן את לשון הברייתא, אלא ברייתא זו שנשנית סתמא, דברי רבי נחמן הם, שהיא פסידה – שרבים מהלכותיו נשנו במשניות ובריות בסתם בלי שמו. אבל חכמים אומרים, זינתה, לא הפסידה פלונית קיימין.

שנינו במשנה: אם הבעל ידע שהאשה איילונית, ומתחלה נשאה בו לשם איילונית, יש לה כתובה, שאין כאן מקח טעות. אמר רב הונא, איילונית, פעמים דינה כאשה הנשואה לו, ופעמים אינה כאשה שלו. אבל כהן גדול שנשא אלמנה, תמיד יש לה דין אשה נמוכה.

הגמרא מבארת את דברי רב הונא: איילונית, אשה ואינה אשה, היינו, שאם הכיר בה וידע קודם הנישואין שהיא איילונית, ועל דעת כן נשאה, דין אשה גמורה יש לה, ויש לה כתובה. אבל אם לא הכיר בה קודם הנישואין שהיא איילונית, אינה כאשתו ואין לה כתובה, כיון שזה מקח טעות. אבל אלמנה לכהן גדול, אשה נמוכה היא כאשתו המותרת לו, וכן הכיר בה שהיא אלמנה, וכן לא הכיר בה בתחילה, ואחר כך נודע לו, יש לה כתובה, שאין זה מקח טעות.

ורב יהודה אומר, אחת זו ואחת זו – בין איילונית ובין אלמנה לכהן גדול, פעמים היא אשה, ופעמים אינה אשה, והיינו, אם הכיר בה קודם הנישואין שהיא איילונית או אלמנה, יש לה כתובה, ואם לא הכיר בה, אין לה כתובה.

הגמרא מקשה על רב הונא: מיתבי, אלמנה שבגסה הכהן הגדול בנקות שהיא בן, כלומר, שהודיעה לו שהיא אלמנה, ונמצאת שהיא בן – ונמצא כדבריה, יש לה כתובה. משמע מהברייתא, הא סתמא – שלא הודיעה לו, אלא נשאה בסתם, אין לה כתובה, וקשה לדברי רב הונא.

מתרצת הגמרא: לא תיקא – אל תדייק מהברייתא, הא סתמא – ששתקה ולא הודיעה לו, אין לה כתובה, אלא אימא – כך תדייק, שרק אם הודיעה לו קודם הנישואין יש לה כתובה, אבל אם בגסה בנקות שאינה בן – שהטעתה אותו, ואמרה לו לא נתקדשתי לאדם מעולם, ונמצאת אחרי הנישואין שהיא בן – שהיא אלמנה, אין לה כתובה.

הגמרא דוחה את תירוצו של רב הונא: אם הברייתא ממעטת רק שאם היא הטעתה אותו אין לה כתובה, נדיק מזה, אבל אם נשאה בסתמא מאי, הרי דאית לה – שיש לה כתובה, אם כן, אדתי – עד שהברייתא שונה אופן שנשאה בנקות שהיא בן ואלמנה ונמצאת שהיא בן, שיש לה כתובה, לשמעין סתמא – שהברייתא תחדש שנשאה סתם יש לה כתובה, וכל שכן הא – כשהודיעה לו שהיא אלמנה. ועוד קשה על רב הונא, דתני בברייתא במפורש, בגסה בנדע שהיא אלמנה, ונמצאת בנדע – ונמצא שאכן היא אלמנה, יש לה כתובה. אבל בגסה סתם, ונמצאת אלמנה, אין לה כתובה. ומפורש שלא כרב הונא, ולכן תיקא דרב הונא.

הגמרא מבארת מדוע טעה רב הונא: רב הונא, מתניתין אטעיתיה – לשון המשנה הטעה אותו, ששנו באיילונית חילוק בין הכיר בה ללא הכיר בה, ואחר כך שנו דין אלמנה לכהן גדול יש לה כתובה ולא חילוק בין הכיר ללא הכיר. הוא ורב הונא סבר, מיקא מפליג באילונית – מכך שחילקו באיילונית בין הכיר ללא הכיר, ולא קמפליג באלמנה – ולא חילקו כן באלמנה, מפליג דאלמנה – משמע שבאלמנה אין חילוק, ואפילו נשא הכהן גדול את האלמנה בסתמא, נמי אית לה כתובה.

מסיימת הגמרא: ולא היא – אין זה נכון, אלא גם באלמנה יש חילוק בין הכיר ללא הכיר, ופי קתני לה לאלמנה – כששנו את דין האלמנה, אפילונית דאילונית קאי – הכוונה לחילוק שבאיילונית. כלומר, בתחילה חילק באיילונית שבהכיר בה יש לה כתובה,

לשאר שטרי חוב שכתוב בהם שאחרים חייבים ממון לאבי הבן,
שהדין הוא שאם נתנם אבי הבן לכהן עבור פדיון בנו, אין בנו פדוי,
לכן אמרו שאף בשטר זה אין בנו פדוי כלל, ואף לכשינתן.
הגמרא מנסה לתלות את מחלוקתם של רבי יוחנן וריש לקיש
במחלוקת תנאים אחרת: **אָמַר רַבָּא בְּתַנְיָא** – רבי יוחנן וריש לקיש
נחלקו במחלוקת התנאים ששנינו במסכת בבא בתרא (קעה), **עָרַב**
הַיּוֹצֵא אַחֵר חֵיתוּם שְׁמֵרוֹת – ערב ששמו כתוב בשטר ההלואה
אחרי חתימת העדים, כלומר שלאחר שהעדים חתמו על השטר
כתב הסופר 'פלוני ערב', ופלוני זה מודה שהוא ערב, **וְנֹכַח הַמְלוּה**
מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין של הערב, שכיון שחתימתו היתה אחר כתיבת
השטר, על כן אין זה אלא כערבות בעל פה שאין המלוה גובה
אלא מנכסים בני חורין. וכן **מַעֲשֶׂה בָּא לִפְנֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, וְאָמַר**
נֹכַח מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין, **אָמַר לוֹ בֶּן נָנִס** – לרבי ישמעאל, **אֵינִי נֹכַח**
לֹא מְנַכְסִים בְּנֵי חוֹרֵין וְלֹא מְנַכְסִים מְשֻׁעָבְדִים. **אָמַר לוֹ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל**
לִבְנֵי נָנִס, לָמָּה לֹא יוּכַל לְגַבּוֹת, שְׁהָרִי אֵף אִם שֹׁטֵר זֶה אֵינוֹ נִחְשָׁב
הוּדָאָה עַל הָעֶרְבוּת בְּשַׁעַת הַהֲלוּאָה, מִכָּל מְקוֹם יֵשׁ כָּאֵן
הַתְּחִיבוּת חֲדָשָׁה שֶׁל עֶרְבוּת. אָמַר לוֹ, הָרִי שְׁתִּיהִי הַמְלוּה חוֹנֵק אֶת
חֲבִירוֹ הַלֹּהֶ בְּשׁוֹק, וּמַצָּא חֲבִירוֹ (אִם שְׁלִישִׁין) וְאָמַר לוֹ הִנֵּחַ לוֹ וְאֵינִי
אֲתֵּן לָךְ אֶת מָה שְׁהוּא חַיִּיב לָךְ, פְּטוּר – אינו נעשה ערב בהלואה
זו, **לִפִּי שֶׁלֹּא עַל אֲמוּנָתוֹ (שֶׁל הָאִדָּם הַשְּׁלִישִׁין) הַלְלוּהוּ הַמְלוּה לָלוֹה,**
שְׁהָרִי הַתְּחִיבוּת הָעֶרֶב הִיתָה לְאַחַר נִתְּיַנָּת הַהֲלוּאָה, וְאֵף כָּאֵן
הִיּוֹת וְהָעֶרְבוּת נִכְתְּבָה בְּשֹׁטֵר לְאַחַר נִתְּיַנָּת הַהֲלוּאָה, אֵין הִיא
מוֹעִילָה לִיצוּר הַתְּחִיבוּת חֲדָשָׁה. וְטוֹעֵן רַבָּא, לִימָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר
בְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר בְּבֵן נָנִס – שמא נאמר שרבי יוחנן
סובר כרבי ישמעאל וריש לקיש סובר כבן ננס, שהרי דברי רבי
יוחנן שמסירת שטר שאינו חתום בפני עדים נחשבת הודאה
המחייבת, מתאימים לשיטת רבי ישמעאל, שאף הוא סובר ששטר
הודאה שאינו חתום שנמסר בפני עדים מחייב את הערב, ואילו
דברי ריש לקיש בשיטת בן ננס נאמרו שאף הוא סובר שאין
אפשרות להתחייב על ידי מסירת שטר בפני עדים.
הגמרא דוחה את דברי רבא: **אֵלִיבָא דְבֵן נָנִס בּוֹלִי עֲלִמָא לֹא פְּלִיגִי**
– הכל מודים שלפי בן ננס שטר שאינו חתום שנמסר בפני עדים
אינו נחשב הודאה המחייבת, שהרי אפילו לגבי ערב ששיעבודו
הוא מן התורה סובר בן ננס שאינו יכול להתחייב באופן זה, כל
שכן לענין דינו של רבי יוחנן שאין לו כל שיעבוד לחבירו מן
התורה.

דוחה הגמרא: **לֹא, מְדוּבָר בַּמִּשְׁנָה שֶׁהַתְּחִיבוּת נַעֲשֶׂתָה בְּשִׁטְרִי**
פְּסִיקָתָא – שטרות שבהם החתן והכלה פוסקים את התנאים
וההתחייבויות שביניהם, ושטרות אלו נעשים במעמד עדים
ובחתימתם. ואם תשאל אם כן הדבר פשוט שהבעל יהיה מחויב
לאשתו ככל שהתחייב לה, יש לומר, שהמשנה באה להשמיע
שגם באופן שלא עשה קנין על כך, ההתחייבות חלה, **וְכִדְרָב גִּידֵל,**
דְּאָמַר רַב גִּידֵל אָמַר רַב, שָׁאֵל אֲבִי הַכֹּלָה אֶת אֲבִי הַחֲתָן, בְּמָה אֲתָה
נֹתֵן לְבִנְךָ, וְהַשִּׁיב, בְּךָ וְכֶךָ, חוֹזֵר אֲבִי הַחֲתָן וְשָׁאֵל אֶת אֲבִי הַכֹּלָה
וְכֶמָּה אֲתָה נֹתֵן לְבִתְךָ, וְהַשִּׁיב, בְּךָ וְכֶךָ, וְלֹאֲחֵר מִכֵּן עָמְדוּ וְקִידְשׁוּ
– עמד החתן וקידש את הכלה, קנו – התחייבויותיהם זה לזה, ואף
בלא שעשו קנין לקיים את ההתחייבויות, שכן **הֵן הֵן הִנֵּן הַקְּדִירִים**
חֲנֻקִּין בְּאֻמְיָה – בדיבור בלבד בלא קנין.
הגמרא מביאה ראיה נוספת לדברי רבי יוחנן: **תָּא שְׁמַע רֵאשִׁי**
מִדְּבַרִי הַמִּשְׁנָה בַּבְּכוֹרוֹת (נא), אִדָּם שִׁישׁ לוֹ בֶּן בְּכוֹר וְצִירִךְ לַפְּדוּתוֹ,
כְּתֹב בְּשֹׁטֵר לְכֹהֵן, שְׂאֵנִי חַיִּיב לָךְ הֶמֶשׁ סְלָעִים – ונתן את השטר
לכהן בפני עדים, **חַיִּיב לִיתֵּן לוֹ הֶמֶשׁ סְלָעִים וְכֵנִי אֵינוֹ פְּדוּי.**
ולכאורה הטעם שאין בנו פדוי הוא משום שעל ידי שמסר לו
השטר נתחייב לו חוב חדש, וכשנותן לו חמש סלעים הוא בשביל
פרעון החוב ולא משום פדיון בנו. ואם כן ישנה ראיה מכאן לשיטת
רבי יוחנן שלמסירת השטר יש תוקף כאילו אמר לעדים 'אתם
עדיי', שהרי המשנה מחייבתו ליתן לכהן כפי שהתחייב לו בשטר.
הגמרא דוחה ראיה זו: **שְׂאֵנִי הֶתֵּם** – שונה הדבר האמור לגבי פדיון
הבן, **דְּמִשְׁוֹעָבְדִי לִיה מְרִאֲוִירָה תָּא** – ששם הוא משועבד מן התורה
לתת לכהן חמש סלעים עבור פדיון בנו, כלומר, מה שהשטר
מועיל לחיבו אין זה משום שנחשב הודאה על חיוב, אלא משום
ששטר כזה שמשועבד מן התורה נחשב כשטר גמור שחתמו עליו
עדים.
מקשה הגמרא: **אִי הָכִי** – אם אכן מדובר בשטר התחייבות על
החיוב שמוטל עליו מן התורה, **אֲמַאי קָתַב** – לאיזה צורך כתב האב
את השטר. מתרצת הגמרא: **בְּדִי לְבָרֵךְ לוֹ בְּהֵן מִטּוֹיִם, שְׁלוֹ הוּא**
מִתְחַיֵּב לַתֵּת דְּמֵי פְּדִיוֹן בְּנוֹ. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אִי הָכִי – אם אכן
הטעם הוא משום שמשועבד מן התורה והרי זה כמעיד עדים
וחותמים, **בְּנֵי אֲמַאי אֵינוֹ פְּדוּי.** מתרצת הגמרא: **בְּדַעֲוִלָא, דְּאָמַר**
עוֹלָא, דְּבַר תוֹרָה הֵבֵן פְּדוּי לְבִשְׁתֵּינָה הָאֵב לְכֹהֵן אֶת הַחֲמִשׁ סְלָעִים,
וּמַאי מַעֲמָא אָמְרוּ חֲכָמִים בַּמִּשְׁנָה בְּנֵי אֵינוֹ פְּדוּי, גִּזְרָה שְׁמָא יִאֲמְרוּ
פְּדוּיִן בְּשִׁטְרֹת – משום גזירת חכמים כדי שלא יחליפו בין שטר זה

אגרות קודש

ב"ה, כ' אייר, תשי"ט

ברוקלין.

הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ מו"ה מנחם שי

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתבו מט"ז אייר עם המצורף אליו ות"ח על טרחתי לשלוח לי העתק
המכתב חוזר וכי' אף שכמדומה ישנו אצלי אבל אין הזמן גרמא עתה לחפש.

מענין מ"ש שנמצא בת"א בנו של חסיד שלמד אצל אדמו"ר הצ"צ ונמצאים אצלו כמה ביכלעך
כתבים או הנחות ששמע אביו, בודאי יתענין בזה וישגם, שהרי לפעמים קרובות במה שצינו השומעים
עצמם, ישנן הוספות חשובות, וק"ל. ות"ח מראש על טרחתי בכל האמור.

מכתבי מענה על מכתבו הקודם בטח נתקבל בעתו, ויהי רצון שיבשר טוב בכל אותן הנקודות
שכתבו וענו.

בברכה לבשו"ט.

כתובות. הנושא את האשה – פרק שנים עשר דף קב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"א רש"י

1 לא בשטרי פסיקתא – הותון והכלה פוסקין תנאים שביניהם בשני עדים, והעדים
2 חותמים עדות גמורה. ואם תאמר: אם כן מאי למימרא? איצטרך, כגון דליכא קנין אלא
3 דברים, ואשמעין כדרך גידול, דלא בעי קנין. לברר לו כהן – שלא יתנו לכהן אחר. אי
4 חבי – דטעמא משום שיעבודא דאורייתא הוא, והוה ליה כמעיד עדים וחותמים –
5 אמאי אין בנו פדיו? שפא יאמרו פודין – את
6 הבכור בשטרי חוב שיש לו על אחר, ומסור
7 לכהן בפדיונו. דאיתי למימר: מה לי האי שטרא,
8 ומה לי האי שטרא? ואנן תנן במסכת בכורות:
9 אין פודין לא בעבדים ולא בשטרות ולא
10 בקרקעות. וילפינן לה התם מקראי, בפרק "יש
11 בכור לנחלה". לאחר חיתום שטרות – תחת
12 חתימת העדים כתוב: פלוני ערב, והוא מודה
13 בדבר. גובה מנכסים בני חורין – המלוה מן
14 הערב, ולא מנכסים משועבדים. כיון דלאחר
15 חיתום השטר הוא, הויא לה כמלוה על פה.
16 אליבא דבן ננס כולי עמא לא פליגי – כלומר,
17 בהא שפיר קאמרת דרבי יוחנן כרבי ישמעאל
18 ולא כבן ננס, דמודה רבי יוחנן דלבן ננס פטור.
19 דהשתא, ומה ערב דשיעבודא דאורייתא הוא,
20 דכתיב "אנכי אעברנו" (בראשית מג) בו ליכא
21 עדים – פטור, כל שכן כהאי גוונא.
15 מְשׁוּעָבְדִים. אָמַר לוֹ: לָמָּה? אָמַר לוֹ: הֲרִי שְׁתֵּחָה חוּנֹק אֶת חֲבִירוֹ בְּשׁוֹק, וּמַצָּא חֲבִירוֹ
16 וְאָמַר לוֹ: הִנֵּה לוֹ וְאֵינִי אֶתֶן לָךְ – פְּטוּר, שֶׁלֹּא עַל אֲמוּנָתוֹ הַלֹּוֹה. לִימָא רַבִּי יוֹחָנָן דְּאָמַר
17 פְּרַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, וְרִישׁ לְקִישׁ דְּאָמַר כֵּבֶן נָנִס? אֵלִיבָא דְבֶן נָנִס – כּוֹלִי עֲלֵמָא לֹא פְלִיגִי,
18 חתם עצמו היטב, אלא "ואני ערב" בעלמא, כעין שלמעלה. והשתא משמע הכא דערב היוצא אחר חיתום שטרות מדיחב, משום דחשיב כמודה שנעשה ערב בשעת מתן מעות. וקשה לרבי:
19 דלא משמע הכי בסוף פרק שני דגיטין (כא.א) דאמרין התם: בעי רמי בר חמא: היו מחזיקין בטבלא שהיא שלה, ונט כתוב עליה, ודרי היא יוצאה מתחת ידו כו' מהו? מי אמרין? אקניו
20 אקניא ניהליה, או דלמא כו'. ובעי למפישט רבא מערב היוצא אחר חיתום שטרות גובה מנכסים בני חורין, אלמא דחייב משום דשיעבד נפשיה כשחתם עצמו בשטר. ומשום הכי פשיט
21 שפיר, דהא האי שטרא כשחתם בו הערב לאחר זמן כבר היה מסור למלוה, והיך נכסי הערב משועבדין בו? והא בעינן "ספר מקנה", אי לאו דאקנייה ניהליה מלוה לערב, וחתם, והדר מסר
22 ניהליה. ואי מטעם הודאה מדיחב – אם כן לא צריך שיהא קניי לערב? ואומר רבי: דלעיל מחמת הודאה מדיחב, ודכי פשט רבא: דאי אמרת בשלמא בעלמא קניי כהאי גוונא – משום הכי
23 מחשב הודאה, דאלימא מילתא דשטר, וחשיבא הודאה. אלא אי אמרת בעלמא לא מדיחב כהאי גוונא, אם כן הכא נמי – לא אלימא מילתא דהאי שטרא, ולא חשיב הודאה. מפי רבי.
24 **אליבא** דבן ננס כולי עמא לא פליגי – פירוש: רבי יוחנן לא מצי סבר כבן ננס. ותמיה: לרבינו יצחק דהואיל וכן ננס פליג אדרבי יוחנן, דלא חשיב ליה הודאה, מנא ליה לרבי יוחנן דרבי
25 ישמעאל סבירא ליה כותיה? דהא בשלחי בבא בתרא (קע.א) אמר רבי יוחנן גופיה: חלוק היה רבי ישמעאל אף בחנוק. ודלמא דוקא בחנוק הוא דפליגי, דרבי ישמעאל סבר: משעבד נפשיה.
26 וכן ננס סבר: דחנוק לא משעבד נפשיה. אבל בהודאה – לא פליגי כלל, דמודה רבי ישמעאל דאינה הודאה! ונראה לי דיש לדקדק, מדקדקי רישא: ערב היוצא אחר חיתום שטרות. ואי לא
27 פליג רבי ישמעאל בהודאה – לא הוה ליה למיתני הכי, אלא הוה ליה למימר דערב שלא בשעת מתן מעות משתעבד נפשיה. אלא לא הא קאמשמע לן, דאפילו תמצי לומר דלא מדיחב
28 משום דלא משעבד נפשיה, הואיל ולא הוי בשעת מתן מעות – מכל מקום מחמת הודאה מדיחב. וכי תימא: ומגל דבחנוק פליגי? דלמא בהא דוקא פליגי? יש לדקדק. מדקאמר רבי ישמעאל:
29 למזה? וחשיב לו: הרי שהיה חנוק. ואם תמצי לומר דמודה רבי ישמעאל בחנוק דלא מדיחב – אם כן היכי קאמר ליה: למזה לא יתחייב מטעם הודאה, ומה חשיב? הרי שהיה חנוק? אין תידין
30 דומה לראייה! אלא ודאי בחנוק נמי פליגי, ודכי קאמר לו למזה לא יתחייב. משום דמעכשיו הוא דמשעבד נפשיה, ושוב שמעתי מרבי כדברי. ורבינו חם מפרש כולה סוגיא בלא הודאה,
31 שלא היה חייב לו כלום מתחלה. והא דקאמר "חייב אני לך מנה בשטר" – היינו בשטר גמור, שחתמו היטב, שרוצה להשתעבד ולהתחייב לו מנה בשטר זה. ובהא פליגי: רבי יוחנן סבר:
32 אלימא מילתא דשטרא לא אקניי ביה בשטר זה כמו שהיה בפני עדים. ואין הדימין טוב, אלא אידיד דנקט לעיל דאמר ליה "אתם עדי" נקט נמי הכא כמי' ליה "אתם עדי" דמי. ואין לתמוה:
33 היכי משתעבד בשטר זה – הא אין מן משלשין נקין בשטר? דיש לומר: דהואיל וטורא למכתב שטרא – גמור ומשעבד נפשיה. שהרי אפילו באמירה בעלמא יש דברים שנקנים, כדקאמר בסמוך.
34 ועוד: דשמעינן ליה לרבי יוחנן ב"הודח" (בבא מציעא מט.א): הנותן מתנה מועטת לחבירו – קנה, אף על פי שלא הגיע לידו, דגמור ומקני. הכא נמי, מתוך שטרך ליתנם בשטר, כבהאי גוונא
35 – גמור ומקנה. ומסיק: כתנאי, ערב היוצא אחר חיתום שטרות וחתם עצמו היטב "אני פלוני בן פלוני ערב", ומעכשיו הוא משתעבד. ועבשי אתאי שפיר הדיא דגיטין (כא.א). אבל לפירוש
36 הקונטרס, דטעמא הודאה, לא כתב בו אלא "ואני ערב" ומסר לו השטר בפני עדים, ופליגי בן ננס ורבי ישמעאל אי הויא הודאה אי לאו. ואם תאמר: אמאי לא הוי שיעבד בזה השטר כעדי
37 מסירה? יש לומר: דלא חשיב האי שטר לאשתעבדי ביה, כיון שאין כתוב בו שם הערב אלא כתיבתו, דכיון שאין מוכיח מכתבתו שהוא מסור – לא מצי לאשתעבדי ביה, ואם תאמר:
38 אמאי נקט "אחר חיתום שטרות"? הוה אידך קודם חיתום דהוה מיפלגי? ויש לומר: דלכאי נקט "אחר חיתום", דקודם חיתום אין גיליות לכתוב לשון גרוע, אבל לאחר חיתום – גיליות הוא
39 לכתוב לשון גרוע בשטר, משום שהוהאזקא כבר נעשית. ולפירוש רבינו תם דמיייר בשטר גמור – ליכא למימר, דהא דנקט "לאחר חיתום" משום דקודם חיתום גבי לבולי לא פליגי, אפילו שלא
40 בשעת מתן מעות – דהא בן ננס כרש לקיש, ולדרייה לא מצי לאשתעבדי בשטרא. אלא לחכי נקט "לאחר חיתום" – דא מוכחא מילתא דלאחר מתן מעות היה, אבל קודם חיתום –
41 מוכח מילתא דקודם מתן מעות הוא, ובהא מודה בן ננס דמשתעבד, אבל לאחר חיתום – פליג, דמוכחא מילתא דלאחר מתן מעות הוא. דאי קודם מתן מעות – הוה ליה לאקדומי לחיתום,
42 אלא לא יכלו להקדימו. וכי תימא: משום הא ליכא הוכחה, דלכאי לא הקדימו לחיתום – דלא ליגבי ממשעבדי, שהרי אי הוה קודם מתן מעות – הוה ליה לפרושי, אי נמי למיכתב הערבות
43 בלא וא"ו. דהדיא דלא כתב וא"ו – לא קיימי העדים עליה, אלא מלתא באפי נפשה הוא, כדמסיק בבבא בתרא בסוף (קע.א). וקשה לפירוש רבינו תם: הואיל ומוקי להאי כתיבת ערבות
44 שהוא שטר גמור להתחייב בו כמשומר לו בפני עדים, מהדיא טעמא שמחוייב שום דבר – יתחייב לו שיעבור נכסים נמי על ידי עדי מסירה, כמו אלוה ממנו – דעדי מסירה מפקי ליה
45 לקלא, כדמוכח בכמה דוכתי! ורבינו תם הביא ראייה דלבריו מירושלמי, דרבי יוחנן וריש לקיש אמרי כבהאי גוונא שלא נתחייב לו קודם לכך. דפרקי: במה נתחייב זה לזון את בת אשתו? לא
46 כן אמר רבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש: הכותב שטר חוב לחבירו בחזקת שהוא חיב, וממא שאני דייב – אינו חייב לו כלום. ואף על פי שלפי הירושלמי קשה דרבי יוחנן אדרבי יוחנן –
47 אין לחוש, דבכמה דוכתי פליג אנגמרא. לטנן.

ריב כתובות. הנושא את האשה – פרק שנים עשר דף קב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

1 **נִיתְּנוּ** לִיכַת או לא נִיתְּנוּ לִיכַת – פירושו: משום דסתם קנין לכתובה עומד, שמא משום
2 הכי נִיתְּנוּ לִיכַת, דכי קני מידו דמי. וקשה: דמאי קפריך מזהדיא ד"אין כותבין שטרי
3 אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם, הא מדעת שניהם – כותבין. דלמא הכי קאמר: הא
4 מדעת שניהם – כשאומר לו לכתוב, וקא משמע לן דאין כותבין בסתמא: והדי מפרש רבי
5 דמשמע ליה להתלמוד: "אין כותבין אלא מדעת
6 שניהם" – היינו בדיעת שניהם, ששניהם נתרעו
7 בדבר, וידעו גמר הפסיקה, אבל לא ידעו
8 בכתובה. דומיא דהך דלעיל מיניה: כותבין שטר
9 ללאה אף על פי שאין מלוה עמו – דהיינו אף על
10 גב דאין יודע עכשיו מן ההולאה כלום, וכותבין
11 שטר למוכר אף על פי שאין לוקח עמו – דהיינו
12 אף על פי שאין הלוקח יודע במקח כלום. ואין
13 כותבין שטרי אירוסין אלא מדעת שניהם –
14 מדעת גמר הפסיקה. הא מדעת שניהם – כותבין
15 אף בלא ידיעת השטר נמי. **הבא** במאי עסקין
16 בשקנו מידו – הוה מצי לשנוי בדרכת ליה.
17 ורבינו חננאל ורבינו תם מפרשים: נִיתְּנוּ לִיכַת –
18 נִיתְּנוּ לגבות על ידי כתיבה דזוקא, או לא נִיתְּנוּ
19 לִיכַת – שאף בלא כתיבה תקנו לה קנין.
20 איתביה: הפיקחין היו כותבין, מדרקת כתיבה –
21 שמע מינה בעי כתיבה, דלא קני באמירה בלא
22 כתיבה. ואין כותבין שטרי אירוסין ונשואין נמי,
23 מדרקת כתיבה – שמע מינה בעי כתיבה, דלא
24 קני באמירה בלא כתיבה. והשתא לא גרסין "הא
25 מדעת שניהם כותבין", וברוב ספרים אינו. תא
26 שמע: והיא ניונות מנכסים משועבדים – אלמא
27 דכותבין, דאי אין כותבין – אמאי הוה גביא
28 ממשעבדי? דסלקא דעתך דכך הוא רגילות כל
29 שעה לכתוב לה. ומשני: בשקנו מידו, כלומר
30 דכלא כתיבה יכולין לגבות מן המחוררין, והכא
31 כך אירע הדבר שהקנה לה. **רבה** ורבינא אמרי
32 מקודשת – תימא: ולרבינא דאמר מקודשת
33 מביעי ליה לאוקמה להדיא דאין כותבין שטרי
34 אירוסין בשטרי פסיקתא, ואם כן מאי קמיבעיא
35 ליה לעיל? דברים הללו נִיתְּנוּ לִיכַת? תפשוט ליה
36 מתוך **הא** שמעו מתוך בנותיהם נזונות – תימא:
37 אמאי לא מייית הך מעיקרא, קמיי דמייית והיא
38 דהפקחין? דהדיא נשנית תחלה במשנתנו ויש
39 לומר: שכן דרך ההלמוד, משום דאי הוה מייית
40 הך מעיקרא, והוה משני "שקנו מידו" – תו לא
41 הוה מצי למפרך מהדיא דהפקחין, דאיכא
42 לאוקמה נמי בשקנו מידו. **הבא** במאי עסקין
43 בשקנו מידו – בפרק "הפקחין" (גיטין נא,א) מוק
44 לזך נמי – בשקנו מידו. והדיא דהמקבל עליו
45 לזון בן אשתו ובת אשתו – בשלא קנו מידו איירי.
46 ולפי מאי דמשמע בגיטין, דלמאן דלא בעיא אלא
47 קצובין – אתי שפיר דך דדיא ניונות מנכסים
48 משועבדים, אפילו דלא קנו מידו – מצינו
49 לאוקמה להדיא דמשמע גובה מן המחוררין
50 וכתובות גביא – כשאין שם קצבה.

51 **אימר** צריי אתפסיגו – תימא לרבי: דבגיטין פרק "הנוקד" (מזב,ב) תנן: אין מוציאין לאכילת פירות ולשבח קרקעות ולמזון האשה והבנות מנכסים משועבדים מפני תיקון העולם. ומפרש
52 ריש לקיש בגמרא (נב,ב), טעמא, לפי שאין כותבין. והיינו טעמא נמי דמזון הבנות. והכא מפרש טעמא: משום אימר צריי אתפסו! ויש לומר: דאיצטרך טעמא לפי שאין כותבין, דהכא שהורה
53 האב שלא התפס צריי. ועוד תימא לרבי: דהכא משמע דמתפס צריי לקטנה, ולקמן בפרק בתרא (קא,א) אמר שמואל: אין פוסקין מזונות לאשת דוש, מאי טעמא? רב זביד אמר: אימר צריי
54 אתפסה, רב פפא אמר: חיישין שמא אמר לה "צאי מעשה ידך במזונותיך". מאי בינייהו? איכא בינייהו קטנה וספקא. פירושו: דלרב זביד לא חיישין – דצריי לקטנה לא מתפס! ותיירץ רבי:
55 דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי – לא חיישין כי תהם. אבל הכא, למיגבי ממשעבדי – אמרינן. עוד תירץ: דהתם כשהלך למדינת הים מיירי, ואינו חושש להתפסיה צריי, דמעלה בדעתו
56 שתותא ליה ואוכלת, ובכשחזור יפרע, אבל הכא, דמית – אתפסה צריי. עוד תימא לרבי: כיון דהיינו טעמא דלא גבו בנות ממשעבדי – משום דכיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימר אתפסיגו
57 צריי – כתובה נמי מתאי טעמא לא תנבי ממשעבדי ותיירץ רבי: דטפי מתפס צריי בבתו, דכאמרין לעיל בפרק "נערה" (גמא,א) לענין הרווחה, דבתו עריפא ליה. ואמרזי לפני רבי דמשמע
58 הכא דבת אשתו, אי הוה גובה בתנאי בית דין – לא היתה גובה ממשעבדי, דהוה חיישין להתפס צריי, אף על גב דלא נחיא ליה בהרווחה! ואמר ליה רבי: דודאי הוה מצי למימר בתה –
59 לא נחיא ליה בהרווחה, בתו – נחיא ליה. אלא איצטרך טעמא דתנאי בית דין, שאם פסקה עמו לזון את בתה מחיים, דאו לא אכלה בתנאי בית דין, אי נמי, לאורי מיתה ולאחר שתבגר
60 היתה גובה ממשעבדי דלא חיישין לצריי אלא והכא דאיכא תרי טעמי: דאכלה בתנאי בית דין, ונחיא ליה בהרווחה. ובהאי שניויה מיתרעא נמי והיא פירכא, דלקמן משמע דצריי לקטנה
61 לא מתפס. עוד תירץ: דרבי קאמר: כיון דאיתנהו בתנאי בית דין – שכל כך יפה כחה, שהקנה לה אף על גב דאיתנהו בתנאי בית דין – ודאי איכא למיחש לצריי, ובהאי שניויה מתורצין
62 לגמרי כל הך פירכי: והיא דגיטין, והיא דקטנה, והיא דכתובה. מפני רבי.

1 **כִּי פִּלְגִי ב'** – כלומר, הא דמוקמת ריש לקיש כבן ננס ולא רביי ישמעאל – ליתא,
2 דאמר לך ריש לקיש: אנא אפילו לרבי ישמעאל קא פליגא אדריב יוחנן. **ערב** –
3 שיעבודא דאורייתא. **אבל הבא** – "פלוני חייב" – ליכא שיעבודא דאורייתא. **דקא מצי**
4 **הנאה לידיה** – כסף קדושה לאביה. **אבי הבן** – אביו של חתן. **נִיתְּנוּ לִיכַת** – נתנו
5 חכמים כתיבה לדבר, אם באו להתחתם עדים
6 בדברים הללו שהן בלא קנין. **לא נִיתְּנוּ לִיכַת**
7 – דלא ליתרין ממשעבדי. וכיון דליכא קנין –
8 לא משתעבדי נכסי, שטרי אירוסין ממש –
9 שטר שמקדש בו את האשה "הרי את מקודשת
10 לך" כותב בשטר ומסר לה, ואשמעינן דצריך
11 לכתוב על פיה, כדרך פפא ורב שריבא, דאמרי:
12 כתבו שלא מדעתה – אינה מקודשת. **שהיא**
13 **בבעלת חוב** – ואי לא דנקיטא שטר מי טרפא
14 ממשעבדי? **מאי פסקא** – בתמיה: וכי דבר פסוק
15 הוא לחכמים שקנין לבת האשה ולא לבנות?
16 ששנו סתם במשנה: בנותיהן ניונות מבני חורין
17 והיא ניונות ממשועבדים. **מי לא עסקין ב'** –
18 וכי אי אפשר שיהיו אף הבנות בשעת קנין? כגון
19 דגרשה ואהדרה וכתב לה התנאים הללו.
20 ואפילו הכי תנן סתמא: בנותיהן ניונות מבני
21 חורין ולא ממשועבדים. **בתנאי בית דין** – "בגן
22 נזבין דהיינו ליכא מימא" ב'. **מערב רעני** –
23 בתמיה. **צריי אתפסיגו** – לפני מותו מסר להם
24 צרורות כספים למזונותיהן. **וזאת אומרת הבת**
25 **אצל האב** – דקתני "למקום שאמא", ולא קתני
26 "לבית אחיה" – למדנו שכן הוא הדין, שהגדל
27 הבת אצל אמה. ובת הניונות מן הבנים – זנן
28 אותה בבית אמה, ואין כופין אותה לדור אצלם.
29 **דלמא בקטנה עסקין** – ומשום הכי לא קתני
30 בת אצל אחין. **משום מעשה שהיה** – ואיכא
31 למיחש נמי שמא יזהרנה בשביל לירש עישור
32 נכסים שלה. אבל גדולה, דלא חיישין לרציחה
33 – אימא לך דתשב אצל האחין. **אם כן** – דיש
34 חילוק בין גדולה לקטנה. נתיני מוליד לה מזונות
35 למקום שהיא – דמשמע לגדולה במקום שהיא,
36 ולקטנה במקום שהיא.

מאי

חוב. הכא במאי עסקין – בִּשְׁקֵנוּ מִיָּדוֹ. **אי הכי, בנות נמי! בִּשְׁקֵנוּ לָזוֹ וְלֹא קֵנוּ לָזוֹ. וּמַאי**
פסקא? איחי דהואי בשעת קנין – מהני לה קנין, בנות דלא הוו בשעת קנין – **לֹא מַהֲנִי לָהּ**
קנין. מי לא עסקין דהואי בשעת קנין, והיכי דמי – גִּזְנוּ דְּגִרְשָׁה וְאֶהְדְּרָה! **אֵלָּא, איחי דליתא**
בתנאי בית דין – מהני לה קנין, בנות דאיתנהו בתנאי בית דין – **לֹא מַהֲנִי לָהּ** קנין. **מַגֵּרַע**
גִּרְעִי? אֵלָּא, בְּנֻתֵיהּ הֵינּוּ מִטַּעְמָא: פִּינּוֹ דְּאִיתְּנָהוּ בְּתַנְיָא בֵּית דִּין, אימר צריי אתפסיגו. "לא
יאמר הראשון". אָמַר רַב חֲסֵדָא: וְזֹאת אֹמֶרֶת בֵּת אֶצֶל אִמָּה. מַמַּאי דְּבִגְדֻלָּה עֲסָקִינוּ? דְּלָמָּא
בְּקַטְנָה עֲסָקִינוּ, וּמִשּׁוּם מַעֲשֶׂה שְׁהִיָּה. דְּתַנְיָא: מִי שָׁמַת וְהָיָה בֶּן קָטָן לְאִמּוֹ, יוֹרְשִׁי הָאָב
אֹמְרִים: יְהֵא גְדֵל אֶצְלֵנוּ, וְאִמּוֹ אֹמֶרֶת: יְהֵא בְנִי גְדֵל אֶצְלִי – מְנִיחִין אוֹתוֹ אֶצֶל אִמּוֹ, וְאִין
מְנִיחִין אוֹתוֹ אֶצֶל רַאיוֹ לְיוֹרְשׁוֹ. מַעֲשֶׂה הִיָּה וְשְׁחִטוֹהוּ עֶרֶב תַּפְסֵחַ! אִם כֵּן, לִיתְּנִי לְמָקוֹם שְׁהִיָּה,

מאי

מפרש
הדיבא שהורה
אמר: אימר צריי
אתפסה, רב פפא אמר: חיישין שמא אמר לה "צאי מעשה ידך במזונותיך". מאי בינייהו? איכא בינייהו קטנה וספקא. פירושו: דלרב זביד לא חיישין – דצריי לקטנה לא מתפס! ותיירץ רבי:
דודאי לענין דלא גבי ממשעבדי – לא חיישין כי תהם. אבל הכא, למיגבי ממשעבדי – אמרינן. עוד תירץ: דהתם כשהלך למדינת הים מיירי, ואינו חושש להתפסיה צריי, דמעלה בדעתו
שתותא ליה ואוכלת, ובכשחזור יפרע, אבל הכא, דמית – אתפסה צריי. עוד תימא לרבי: כיון דהיינו טעמא דלא גבו בנות ממשעבדי – משום דכיון דאיתנהו בתנאי בית דין אימר אתפסיגו
צריי – כתובה נמי מתאי טעמא לא תנבי ממשעבדי ותיירץ רבי: דטפי מתפס צריי בבתו, דכאמרין לעיל בפרק "נערה" (גמא,א) לענין הרווחה, דבתו עריפא ליה. ואמרזי לפני רבי דמשמע
הכא דבת אשתו, אי הוה גובה בתנאי בית דין – לא היתה גובה ממשעבדי, דהוה חיישין להתפס צריי, אף על גב דלא נחיא ליה בהרווחה! ואמר ליה רבי: דודאי הוה מצי למימר בתה –
לא נחיא ליה בהרווחה, בתו – נחיא ליה. אלא איצטרך טעמא דתנאי בית דין, שאם פסקה עמו לזון את בתה מחיים, דאו לא אכלה בתנאי בית דין, אי נמי, לאורי מיתה ולאחר שתבגר
היתה גובה ממשעבדי דלא חיישין לצריי אלא והכא דאיכא תרי טעמי: דאכלה בתנאי בית דין, ונחיא ליה בהרווחה. ובהאי שניויה מיתרעא נמי והיא פירכא, דלקמן משמע דצריי לקטנה
לא מתפס. עוד תירץ: דרבי קאמר: כיון דאיתנהו בתנאי בית דין – שכל כך יפה כחה, שהקנה לה אף על גב דאיתנהו בתנאי בית דין – ודאי איכא למיחש לצריי, ובהאי שניויה מתורצין
לגמרי כל הך פירכי: והיא דגיטין, והיא דקטנה, והיא דכתובה. מפני רבי.

ולא

כתובות דף קב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) ריג

שדברים אלו ניתנו להיכתב ודלא כרב אשי. דוחה הגמרא: לא, 59
אין כוונת המשנה לשטרי פסיקתא. כי אם לשטרי אירוסין ממש, 60
דהיינו השטר שבו מקדש הבעל את אשתו, שכותב בשטר 'הרי 61
את מקודשת לי' ומוסרו לה. בדרך פפא ורב שרביא – וכשיטתם 62
של חכמים אלו, דאיתמר, כתבו לאשה שטר קידושין לשמה של 63
האשה המתקדשת, ושללא מדעתה, רבה וריבא אמרי מקודשת. רב 64
פפא ורב שרביא אמרי אינה מקודשת. ואם כן אפשר לומר 65
שהמשנה באה ללמד כדברי רב פפא ורב שרביא. 66
קושיא נוספת על רב אשי: תא שמע, ששנינו במשנתנו, מותו 67
הבעלים של האשה, בנותיהן ניונות מנכסים בני חורין, והיא – בת 68
האשה ניונות מנכסים משועבדים, מפני שהיא בבעלות חוב, ועל 69
כרחק שיש לה שטר שאם לא כן כיצד תגבה מנכסים משועבדים, 70
ונמצא איפוא שדברים אלו ניתנו להיכתב. דוחה הגמרא: הקא 71
פפא עסקין – כאן במשנתנו, במה אנו עוסקים, בשקנו מידו – 72
שקבלו העדים קנין סודר מידי הבעלים על התחייבותם, ובאופן זה 73
ודאי ניונות מנכסים משועבדים וכותבים שטר לכתחילה. 74
מקשה הגמרא: אי הכי – אם אכן משנתנו עוסקת באופן 75
שהבעלים עשו קנין על התחייבותם בנות נמי – גם בנותיהם יהיו 76
ניזונות מנכסים משועבדים. מתרצת הגמרא: בשקנו לזו ולא קנו 77
לזו – משנתנו מדברת באופן שהבעל הקנה לבת אשתו את מה 78
שהתחייב כלפיה, ולא הקנה לבנותיו שלו. מקשה הגמרא: ופאי 79
פסקא – וכי דבר פסוק הוא לחכמים שעושין קנין לבת האשה ואין 80
עושין קנין לבנות, ששנו במשנה בסתם שבנותיהן ניונות מבני 81
חורין והיא ניונות ממשועבדים. הגמרא מנסה ליישב: לעולם עשו 82
קנין אף עבור הבנות, אמנם איחי דהוא בשעת קנין מהני לה קנין 83
– בת אשתו מכיון שכבר נולדה בשעת הקנין, מועיל הקנין עבורה, 84
בנות דלא הוו בשעת קנין לא מהני להו קנין – אך בנותיו מכיון 85
שטרם נולדו בשעת הקנין, אין הקנין מועיל עבורם. הגמרא מקשה 86
על תירוצו זה: מי לא עסקין דהוא בשעת קנין – וכי לא יתכן שאף 87
בנותיו שלו יהיו בשעת קנין, והכי דמי – ובאיזה אופן יתכן הדבר, 88
בגוף דגרשה ומהרהר – כגון, שגירש את אשתו אחרי שכבר היו לו 89
בנות ממנה, והחזירה וכתב לה תנאים הללו, ואף שיתכן שכן 90
יהיה, לא חילקה המשנה בדבריה, ואמרה שאין בנותיו גובות 91
מנכסים משועבדים, ומשמע שלעולם הדין כך. 92
הגמרא מביאה ביאור חדש: אלא, החילוק בין בנותיו לבת האשה, 93
איחי דליתא בתנאי בית דין – בת אשתו שאין הוא מחויב כלפיה 94
מתנאי בית דין לפרנסה, מהני לה קנין – מועיל הקנין לגביה, אולם 95
בנות, דאיתנהו – (שישנן) בתנאי בית דין, דהיינו שהוא מחויב 96
בפרנסתם מתנאי בית דין, לא מהני להו קנין – לא מועיל הקנין 97
עבורם. הגמרא תמוהה: מרע נרעי – וכי מפני שאביהם מחויב להם 98
מתנאי בית דין יגרע חלקם שלא יועיל להם הקנין לגבות מנכסים 99
משועבדים. 100
הגמרא מביאה ביאור נוסף: אלא, בנותיו היינו מעמא – הטעם 101
שבנותיו אינם יכולות לגבות מנכסים משועבדים, בין דאיתנהו 102
(שישנן) בתנאי בית דין, אמר צררי אהפסיהו – יש לחשוש 103
שאביהן מסר להם לפני מותו צורר כסף על מנת שיתפרנסו ממנו, 104
ולפיכך אינן יכולות לגבות ממשועבדים, מה שאין כן לגבי בת 105
האשה שלא שייך חשש זה. 106
שנינו במשנתנו: לא יאמר הראשון לכשתבא אצלי אזונה, אלא 107
מולך לה מזונותיה למקום שאמה – הגמרא מדייקת בדברי 108
המשנה: ואמר רב חסדא, זאת אומרת – מדברי התנא שנקט 'למקום 109
שאמה' ולא נקט 'לבית אחיה', יש ללמוד שבת גדילה אצל אמה, 110
ואף בת הניונות מן הבנים אין כופים אותה לגור עמם אלא ניונות 111
בבית אמה. שואלת הגמרא: פפא דבגדולא עסקין – מנין 112
שמשנתנו עוסקת אף בבת גדולה, דלמא בקטנה עסקין – שמא 113
מדובר רק בקטנה ומה שנקטה המשנה 'למקום שאמה' הוא משום 114
מעשה שהיה ביתומה קטנה, דתניא בברייתא, מי שמת והיה בן קטן 115
לאמו, יורשי האב ואמרים יהא גדל אצלנו, ואמו אומרת יהא בני 116
גדל אצלי – רצוני שבני יהיה גדל עימי. מניחין אותו אצל אמו, ואין 117

כי פליגי אליבא דרבי ישמעאל – כאשר נחלקו רבי יוחנן וריש לקיש 1
בשיטת רבי ישמעאל הוא שנחלקו. מבארת הגמרא: רבי יוחנן 2
בדרי רבי יוחנן בודאי יכולים להאמר בשיטת רבי 3
ישמעאל, שהרי הוא מחייב לזה המודה בשטר שאינו חתום, וכל 4
שכן שמחייב ערב באופן זה. וריש לקיש יאמר לך, עד כאן לא 5
קאמר רבי ישמעאל את דינו היום – שם, לענין ערב שמשמעבד, 6
אלא משום דשנייה ליה לשעבודא דאורייתא – שהוא יכול 7
להשתעבד מן התורה, אפילו בדברים ללא קנין, אכל הקא – כאן 8
לגבי לוח לא שייך שעבודא דאורייתא – אינו יכול להשתעבד מן 9
התורה בדברים ללא קנין, ואף רבי ישמעאל מודה שאין הוא 10
מתחייב לחבירו. 11

* * *

הגמרא שבה לדינו של רב גידל אמר רב: גופא, אמר רב גידל אמר 13
רב, 'כמה אתה נותן לבניך כך וכה, וכמה אתה נותן לביתך כך וכה, 14
עמדו וקידשו קנו, הן הן הדברים הנקנים באמירה'. אמר רבא, 15
מסתברא מילתא דרב – מסתבר שדברי רב נאמרו בקידושי בתו 16
נערה דקא מטי הנאה לידה – שבאה הנאה ליד האב והיינו כסף 17
קידושיה, ובהנאה זו, גמר בליבו להקנות ככל שהתחייב לתת 18
לבתו, אף בלא שקנו מידו. אכל פוגרת כדושיה לעצמה, 19
דלא מטי הנאה לידה – שלא באה הנאה לידו, לא יועיל קנין 20
בדברים בלא שיקנו מידו. מסיים רבא את דבריו ואומר, והאלהים 21
– לשון שבועה אמר רב את דינו אפילו בקידושי בתו פוגרת, דאי 22
לא תימא הכי – שאם לא תאמר כן, יקשה, אפי' הכן דהיינו אבי 23
החתן מטי הנאה לידה – איזו הנאה באה לידו בשעת 24
הקידושין, הרי הוא לא מקבל מאומה, ואם כן כיצד הוא גומר 25
בדעתו להקנות, ובהכרח שההתחייבות חלה אף ללא קבלת הנאה 26
ממונית. אלא טעם הדבר הוא, דהתחייב הנאה דקמיחתי אהרדי – 27
שבאותה הנאה שיש להם מחמת נישואי בניהם, נקרי ומקני להדי 28
– גומרים בדעתם להקנות זה לזה, ואין צריך לעשות קנין. 29
הגמרא מביאה נידון השייך לדברי רב גידל: אמר ליה רבינא לרב 30
אשי, דברים הללו – ההתחייבות של הורי החתן והכלה שניתנו 31
בדיבור בלא שעשו על כך קנין, ניתנו ליכתב או לא ניתנו ליכתב 32
– האם התירו חכמים להעלותם על הכתב אם רוצים להחתיים 33
עדים על גבי השטר, כלומר, האם חכמים נתנו לדברים בלא קנין 34
שחתמו עליהם עדים תוקף של שטר לענין לגבות מנכסים 35
משועבדים, או שלא נתנו חכמים לדברים אלו תוקף של שטר, 36
ואם כן אין רשות לכותבם, מחשש שמא יבואו לגבות בו 37
ממשועבדים שלא כדין. 38
רב אשי פושט את הספק: אמר ליה, לא ניתנו ליכתב, שכן לא נתנו 39
חכמים כח לדברים הללו, ואף כשחותמים עליהם עדים אין להם 40
רשות לגבות מן הנכסים המשועבדים כיון שלא עשו קנין, ואם 41
נתיר להם לכתוב ולהחתים עדים בשטר יבואו לגבות אף מנכסים 42
משועבדים שלא כדין. 43
רבינא מקשה על רב אשי: איתיביה – הקשה רבינא ממשנתנו, 44
הפקתין היו פוגתין כשהיו מתחייבים על המזונות של בנות 45
נשותיהם 'על מנת שאזון את בתיך חמש שנים כל זמן שאאת עמי', 46
הרי שהתחייבות זו שהתחייב הבעל לאשתו, שלדברי הגמרא 47
(לעיל ע"א) נעשתה בשטרי פסיקתא, ניתנת להיכתב. מתרצת 48
הגמרא: פאי – מה הפירוש 'פוגתין' האמור במשנה, 'אומרים'. 49
הגמרא תמוהה: וכי קרי ליה לאמירה בתיבה, משיבה הגמרא: אין 50
אכן, והתנן – וכפי ששנינו במשנה (לעיל פג) הפוגת לאשתו דין 51
ודברים אין לי מנכסיה, והני רבי חייא – רבי חייא היה שונה 52
בברייתא דין זה בלשון האמר לאשתו, הרי שדרך התנא לקרוא 53
לאמירה 'כתיבה'. 54
קושיא נוספת על רב אשי: תא שמע רביה לדין זה מהמשנה (בבב 55
סוטה), אין פוגתין שטרי אירוסין ונשואין אלא מדעת שניהם, 56
ומשמעות המשנה הא – (אבל) מדעת שניהם פוגתין, מאי לאו שטרי 57
פסיקתא – האם אין כוונת המשנה, 'לשטרי פסיקתא' ונמצא 58

מאי – מדוע נקט התנא 'למקום שאמרו' שמלשון זה משמע שבכל
אופן הדין כך, ששקעת מינה – יש ללמוד מכך שלעולם הבת אצל
האם, לא שגא גדולה ולא שגא קטנה – ואין בזה חילוק בין גדולה
לקטנה.

* * *

שנינו במשנה: לא יאמרו שניהם וכו' הרי אנו זנין אותה כאחד.
הגמרא מביאה מעשה שלכאורה קשור לדין זה: תהא נברא דאורי
ליה ריחיא לחכריה, לשחינה – מעשה באדם שהשכיר ריחים
לחבירו, ובתמורה היה מוטל על השוכר לטחון עבור המשכיר את
מוזנות ביתו, לסוף איצתר – לבסוף התעשר המשכיר, וכן ריחיא
והמרא – וקנה ריחים חדשות וחמור, על מנת לטחון בהם למוזנות
ביתו. וכיון שכבר לא היה צריך את מלאכת השוכר אמר ליה
לשוכר, עד האדינא הנה טחינא נכך – עד עתה טחנתי אצלך את
חיטיי כדמי שכירות, השתא – עתה שיש לי ריחים וחמור, ואיני
זקוק למלאכתך, הן לי אנרא – שלם לי במעות. אמר ליה השוכר,
מיחתן טחינא לך – אמשוך ואטחון עבורך, ולא אשלם לך
שכירות.

סבר רבינא למימר, היינו מתינתין – שדין זה דומה למה ששנינו
במשנה, לא יאמרו שניהם הרי אנו זנין אותה באחד, אלא אחד וזה
ואחד נותן לה דמי מוזנות, שהרי מבואר במשנה, שאף שמתחילה
לא התחייב הבעל אלא מוזנות בלבד, מכל מקום באופן שיש לבת
מוזנות ממקום אחר חייבהו לתת לה דמי מוזנות, וכן בנידון זה,
אף שמתחילה לא התחייב אלא לטחון בעבורו, עכשיו שאין
למשכיר צורך בזה יתן לו מעות.

הגמרא דוחה את הדמיון: אמר ליה רב עזריא, מי דמי – וכי
מקרים הללו דומים זה לזה, הן – שם במקרה המבואר
במשנתנו, חד ברישא אית לה, תרתי ברישא לית לה – כרס אחד
יש לה ולא שתיים, כלומר, אין הבת יכולה לאכול פעמיים ולפיכך
יכולה לתבוע מאחד מהם דמי מוזנות, ואילו הן – במעשה כאן,
מצי אמר ליה – יכול השוכר לומר למשכיר אינך מפסיד כלום, שכן
טחון וזנין טחון ואותיב – מה שאתה טוחן בריחים שברשותך
מכור לאחרים, ומה שאני טוחן עבורך, תשמור עבור מוזנות ביתך.
מוסיפה הגמרא: ולא אמרן שהשוכר אינו מחויב לשלם דמים, אלא
דלית ליה טחינא לריחיא – אלא כאשר אינו מוצא אנשים
המבקשים לטחון אצלו כל שעה, ולפיכך יכול לטעון מאחר ואני
יושב בטל מעבודה, לא אתן לך מעות אלא אטחון עבורך, אבל אית
ליה טחינא לריחיא – אולם אם הוא מוצא לטחון בשכר, כגון זו
כופין אותי על מדת סדום – כופין את השוכר שלא יתנהג עם
המשכיר במידת סדום, ומחייבים אותו לתת למשכיר מעות.

משנה

משנתנו דנה בזכות האלמנה למוזנות ודיוור מהנכסים של בעלה:
אלמנה שאמרה ליורשי בעלה, אי אפשי לזוז מבית בעלי – איני
רוצה לצאת מבית בעלי, אין היוורשין יכולין לומר לה, לבי לבית
אביך ואנו זנין אותך שם, אלא זנין אותה בבית בעלה, ונותנין לה
מזון – מקום לדור) לפי כבודה.
אמר האלמנה, אי אפשי לזוז מבית אבא, יכולין היוורשין לומר לה, אם את דרה
את מוזנותי אלי לבית אבא, יכולין היוורשין לומר לה, אם את דרה
אצלנו יש לך מוזנות, ואם אין את אצלנו אין לך מוזנות. אמנם אם
היתה מוענת כן מפני שהיא ילדה וכו' ילדים, ויש לחוש שיבואו לידי
עבירה, וזנין אותה, והיא בבית אביה – אף שאינה גרה עמהם אלא
בבית אביה.

* * *

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את הזכויות שיש לאלמנה כל

ימי אלמנותה: תנו רבנן, משתמשות במדור כדרך שהיתה משתמשת
בו בחי בעלה. וכן משתמשת בעבדים ושפחות כדרך שהיתה
משתמשת בהם בחי בעלה. ומשתמשת בקברים ובקטנות כדרך
שמשתמשת בחי בעלה, וכן משתמשת בכלי כסף ובכלי זהב כדרך
שמשתמשת בחי בעלה, שכל כתב לה בכתובה, ואת תהא יתבת
בבית ומיתונא מנכסי כל ימי מנר ארמלותיה בביתי – ואת תהי
יושבת בביתי וניזונת מנכסי כל ימי משך אלמנותך בביתי, ומלשון
'בביתי' משמע שבאותו שימוש תשתמש בין בחי ובין במותי כל
זמן שאת בביתי.

תני רב יוסף, מנוסח הכתובה 'בביתי' יש לדייק שדווקא בביתי ולא
בביתך – בית צר כעין צריף, כלומר אם לא הותיר אחריו אלא בית
צר כעין צריף, אנו אומרים שבאופן זה לא קיבל על עצמו להוציא
בניו מביתו ולהושיבה במקומם.

הגמרא מביאה הוראה בענין זה: אמר רב נחמן, יתומים שמכרו
מדור אלמנה, לא עשו ולא כלום – אין המכר חל. מקשה הגמרא:
ומאי שגא – מדוע שונה דין זה מדרבי אפי אמר רבי יוחנן, דאמר
רבי אפי אמר רבי יוחנן, יתומים שמכרו מדור ומכרו בנכסים מועמין,
דהיינו שמכרו את הנכסים המועטים קודם שבאו לבית דין, אף
שהנכסים האלו מיועדים למוזנות הבנות, מה שמכרו מכרו. הרי
שאף שמעיקר הדין יש ליתן נכסים אלו לבנות והבנים ישאלו על
הפתחים, מכל מקום הועילה מכירת היתומים, ואם כן מדוע שלא
נאמר אף כאן שאף שלא למנה יש זכות דיוור בבית בעלה מכל
מקום מכירת היתומים צריכה להועיל. מתרצת הגמרא: הן –
שם, בנכסים מועטים, לא משתעבדי לה מתיים – אין הנכסים
משועבדים למוזנות הבנות מחייזי של האב, ולפיכך כשקדמו
ומכרו הועילה מכירתם, ואולם הן – לגבי מכירת מגורי
האלמנה, משתעבדי לה מתיים – הרי הוא משועבד לה עוד בחי
בעלה, ועל כן אין היתומים יכולים למכור.

* * *

אמר אביי, נקיטין – מסורת היא מאבותינו, מדור אלמנה שנפל,
אין היוורשין חייבין לבנותה, משום שבשעה שנפל הבית פקע
השיעבוד כלפיה.

ברייתא המסייעת לדין זה: תנא נמי הך – וכך שנינו בברייתא,
מדור אלמנה שנפל אין היוורשין חייבין לבנותה, ולא עוד אלא אפילו
היא אומרת הניחוני משלי – מכספין, אין שומעין לה – אין
היתומים מחויבים להסכים לכך.

הגמרא מביאה ספק בענין זה: כפי – שאל) אביי, אם האלמנה
שיפצה – תיקנה וחזקה את הבית, ומפני כך הוא עשוי מעתה
לעמוד עוד זמן רב, מאי – מה הדין, האם מחויבים היתומים לתת
לה לגור בבית זה כל זמן שהוא קיים אחר שחזק, או שאינם
מחויבים אלא בשיעור שהיה יכול להתקיים אם לא היתה מחזקת
אותו.

מסיקה הגמרא: תיקי – תעמוד שאלה זו בספק, שלא נפשטה.

* * *

שנינו במשנה: אמרה אי אפשי לזוז מבית אבא, יכולין היוורשין
לומר לה, אם את אצלנו יש לך מוזנות, ואם אין את אצלנו אין
ליך מוזנות. שואלת הגמרא: וליתבו לה כי יתבה הן – שיתנו לה
מוזנותיה כשהיא יושבת בבית אביה, ומדוע אין הם מחויבים לזון
אותה אלא בבית בעלה. משיבה הגמרא: מפניי ליה – מדברי
משנתנו נמצא סיוע לרב הונא, דאמר רב הונא ברבתי ברבקה,
כלומר, כפי ריבוי בני הבית כך הוא שיעור הברכה המצויה בבית,
שהרבים מסייעים זה לזה, ומשתכרים מכך, ומולם של הרבים
עדיף, ולפיכך יכולים היוורשים יכולים לתבוע ממנה שתדור
אצלם, בכדי שלא תתלם הברכה.
מקשה הגמרא: וליתבו לה לפי ברבת הבית – ושיתנו לה מוזנות
ויפחתו מהם לפי מה שנתמעטה ברכת הבית בגללה כשאינה דרה

כתובות. הנושא את האשה – פרק שנים עשר דף קג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רטו

רש"י תוספות

1 ולא אמרן אלא דלית ליה טחינה לריחא — תימה: הואיל והאי עובדא ברלית טחינה
2 לריחא, אמאי איצטרך רב עוריא לממרו: התם תרי כריסטא לית לה, הכא טחון
3 חבין? אפילו לא הוה משכח משכיר למיטון ומיבון, דהוה חר כריסטא — לא הוה דמי
4 למתניתין. דבמתניתין ליכא פסידא דבעל כי היכי לא דמי מוונות, ממה שהיה נותן מוונות
5 עצמן, אבל השוכר — אית ליה פסידא אם יתן
6 שכר טחינה, שהרי אינו מוצא לטחון, ומכיוסו
7 יצטרך לפרעו! ואמר רבי: דבלאו האי טעמא
8 דטחון חבין טחון ואותיב הוה מצי לבטולי המקת,
9 שלא יצטרך ליתן לו אגרא, הואיל ואית ליה
10 פסידא, אבל מכל מקום המשכיר יאמר: כמו כן
11 לדידי אית לי פסידא — שכר ריחא שלי, ויכול
12 לבטל המקק קודם חומן, ונהי דשוכר לא יצטרך
13 ליתן לו שכר מכיוסו — אבל לעכב הריחים עד זמן
14 שהתנו ביניהן — לא יוכל השוכר, הואיל ומשכיר
15 אית ליה פסידא, אבל השתא דמצי לממרו, לית
16 טחון חבין, טחון ואותיב, ולית לך פסידא — על
17 בורחך תניא לי הריחים עד חומן, שהרי לי הוה
18 פסידא ולך אין פסידא.
19 **חבי** גרסינן: שיפצא מאי — ושם דבר הוא,
20 כלומר: מזה שתשפץ? וכן פירש רבינו
21 חננאל.
22 **ברכת** הבית ברובה — פירש רבינו חננאל: כגון
23 הא דאמרין (שבת קכב, א), נר לאחד נר
24 למאה, וכן כל כהאי גוונא — אין נותנין.

1 מאי למקום שאמה? שבעת מינה: בת אצל האם,
2 ריחא לחבריה לטחינה — לא התנה שוכר לתת מעות למשכיר, אלא שיטחון לו למוונות
3 ביתו בשכרו. לסוף איצטרך — משכיר. זבין ריחא וחמרא — לטחון בה מוונות ביתו. אחד
4 ונה ואחר נותן לה דמי מוונות — ולא אמרינן: שניהם יתנו לה מוונות, ואף על פי שלא
5 פסק לה דמים מתחלה אלא מוונות — חיבורו
6 לתת דמיהם, כשיש לה מוונות ממקום אחר.
7 הכא נמי, אף על פי שלא פסק אלא טחינה,
8 עכשיו שאינו צריך — יתן דמים. טחון וזבין —
9 באותה שלקחת. טחון ואותיב — למוונותיך
10 באותה שאציל, ולא אמרן — דלא ידבי דמי.
11 אלא דלית ליה טחינה לריחא — שאין שוכר
12 מוצא לטחון בשכר כל שעה, לפיכך אומר לה:
13 אני יושב בטל, אטחון לך ולא אתן דמים. אבל
14 — כל זמן שמוצא לטחון טחון בשכר, ונותן לה
15 דמים. מרת סדום — זה נהנה מה לא חסר, לא
16 היו עושין טובה. **משנה** אי אפשר לווי מביית
17 בעלי — לצאת מביית בעלי. **גמרא** ולא בבקתי
18 — בית צר כעין צריך, דאמרין במסכת שבת
19 (עוב, ב) בתא = בי עקתא, אם היה מדור שלו צר
20 — לא קבל עליו להוציא את בניו ולהושיבה.
21 גבבקים מועטין — שהבנות זוכות בהן, כדתנן
22 (כתובות קתב, א) הבנות זונות והבנים ישאלו על
23 הפתחים. וקדמו — קודם שיבואו לבית דין,
24 ומכרום. שיפצא — חזקה בדקיה. מאי — מי
25 אמרינן: לא מקפיקין לה כל ימים שיכול
26 להתקיים, או דלמא אמרינן לה: לאו כל בנימך.
27 ברכת הבית ברובה — בני אדם שעורין זה את
28 זה משתכרין, ומזל דרבים עדיף, וליחבו לה —
29 לפי מה שנתמסרה ברכת הבית ביציאתה. לשון
30 חכמים — יש ללמוד ממנה ברכה, ועשרה,
31 ורפואה, אם היה פקח — זה שלוקח פירות
32 הברכה, ואין לו שהות למשכסם, אלא נתן מעות.
33 שוכר את מקומו — דהוי לה כי חצירו, וחצירו
34 קונה לו. הרי אתה למד מכאן סחורה, שלא יוכל
35 המוכר לחזור — הרי כל עושר למוד מלשון
36 חכמים, לא ילעום בו — למדת שהחטים
37 הלעוסין יפה למכה. נר יחא דלוק במקומו —
38 אצל השולחן כמו בחי. דכל ערב שבת היה בא
39 לביתו משפטה, כדלקמן. יוסף חפני — דבן
40 חפא. את אביך — כל אתרן רביין. וי"ו יתירה
41 — ד"ואת אמך", הגי' מילי — דחייב בכבוד אשת
42 אביו בחי' אביו. בי שמשי — ערב שבת, ונראה
43 בעיני: לפי שבין השמשות שלו שגור בפי כל,
44 וחבל חרידים אליו לגמור מלאכתו עד שלא
45 תחשך, קרו ליה בי שמשי. שלא להוציא לעז בו
46 — לומר: לא צדיקים היו, שלא היה להן רשות
47 לבא לביתם כמו רבי. סבור מינה בחדין עלמא
48 — שהיה מצוה שיתעסקו בקבורתו. וקדים
49 ערשיהו לערסה — הם נקברו תחלה, והאי
50 דאמר הכי — שנוקם להודיע שימותו וישרתו.
51 דלא ליפיר — אינשי עליהו, כשימותו: מילתא
52 דאיסורא הוה בהו, שלא זכו להתעסק בו.
53 ואיגלאי מילתא דהאי דלא שכיבו בשני דרבי —
54 זכותיה דרבי אנגא עליהו. עיירות — גדולות
55 על הכפרים, וברכין גדולים מהם.
והושיבו

42 קא קרית אבא. אמרה אמתיה: שתיקו, דרבי יתיב. בין דשמע — שוב לא אתא, שלא להוציא לעז על צדיקים הראשונים. יוסף
43 חפני שמעון אפרתי הם שמשוני בחי והם שמשוני במותי. סבור מינה — בהדין עלמא הוא דקאמר. בין דהו דקדים ערשיהו
44 לערסיה — אמרי: שמע מינה — להווא עלמא הוא דקאמר. והאי דאמר הכי — דלא לימרו: מילתא הווא להו, ועד האידיא נמי
45 זכותו דרבי הוא דאחניא להו. אמר להן: לחכמי ישראל אני צריך. נכנסו אצלו חכמי ישראל, אמר להן: אל תספדוני בעיירות, ווהשיבו

1 **מוזמן** לחי העולם הבא – תימה: והלא כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא! ופירש הרב
2 רבי מאיר: כל היבא דאמר "מוזמן לחי העולם הבא" היינו בלא דין ובלא יסורין.
3 **אותו** היום שמת רבי בטלה קדושה – שדיו קורין אותו "רבינו הקדוש". והא דתניא
4 בשילהי סוטה (מט,א): משמת רבי בטלה עונה ויראה – יש לומר קדושה בכלל.

5 וחרב רבי חיים כהן היה אומר: אילמלי הייתי
6 כשנפטר רבינו תם – הייתי מטמא לו, דהאי
7 בטלה קדושה דקאמר הכא – היינו קדושת
8 כהונה. וכן מוכח, מדקאמר "אותו היום" – משמע
9 אותו היום דוקא, ותו לא. ובהרי"א אמר בירושלמי
10 דמסכת ברכות בפרק "מי שמתו" דכשמת רבי
11 אמרו: אין כהונה היום. ואין נראה לרבי,
12 דכמדומה לרבי דהתם מיירי בטמאת בית הפרס
13 דרבנן, אבל טמאה דאורייתא – לא.
ומנח

1 והושיבו ישיבה לאחר שלשים יום. שמעון בני חכם,
2 גמליאל בני נשיא, חנינא בר חמא יושב בראש. אל
3 הספרוני בעיירות. סבור מינה משום טרחא הוא
4 דקאמר, כיון דחזו דקספדי בפרקים וקאנתו כולי
5 עלמא, אמרו: שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר.
6 "הושיבו ישיבה לאחר שלשים יום" – דלא עדיפא
7 ממשא רבינו, דכתיב: "ויבכו בני ישראל את משה
8 בערבות מואב שלשים יום", תלתין יומין ספדין

9 ביממא ולייליא, מפאן ואילך – ספדי ביממא, וגרסי בלייליא או ספדי בלייליא וגרסי ביממא,
10 עד דספדי תריסר ירחי שתא. ההוא יומא דאשפכתייה דרבי נפקא בת קלא ואמרה: כל
11 יהיה באשפכתייה דרבי – מוזמן הוא לחי העולם הבא. ההוא בוכם, כל יומא הוה אתי
12 קמיה, ההוא יומא לא אתא. כיון דשמע הכי – סליק לאיגרא ונפל לארעא ומית, יצתה
13 בת קול ואמרה: אף ההוא בוכם מוזמן הוא לחי העולם הבא. "שמעון בני חכם" מאי
14 קאמר? הכי קאמר: אף על פי ששמעון בני חכם – גמליאל בני נשיא. אמר לו: צריכא
15 למימר? אמר רבי שמעון בר רבי: צריכא לך ולמטלעתך. מאי קשיא ליה? הא קרא קאמר:
16 "ואת הממלכה נתן ליהורם כי הוא הבכור"! ההוא ממלא מקום אבותיו הוה, ורבן גמליאל
17 אינו ממלא מקום אבותיו הוה. ורבי מאי טעמא עבד הכי? נהי דאינו ממלא מקום אבותיו
18 בחכמה, ביראת חטא – ממלא מקום אבותיו הוה. "חנינא בר חמא יושב בראש". לא קיבל
19 רבי חנינא, שהיה רבי אפס גדול ממנו שתי שנים ומחצה. ותיב רבי אפס ברישא, ותיב
20 רבי חנינא אפרא, ואתא לוי ותיב גביה. נח נפשיה דרבי אפס, ותיב רבי חנינא ברישא,
21 ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה, וקאתא לבבל. והיינו דאמרי ליה לרב: גברא רבה
22 אקלע לנהרדעא ומטלע, ודריש: בליילא שרי. אמר: שמע מינה נח נפשיה דרבי אפס, ותיב
23 רבי חנינא ברישא, ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה, וקאתא. ואימא רבי חנינא נח
24 נפשיה, ורבי אפס בדיתיב ותיב, ולא הוה ליה ללוי איניש למיתב גביה, וקאתא? איבעית
25 אימא: לוי לרבי אפס מיכף הוה כיוף ליה, ואי בעית אימא: כיון דאמר רבי "חנינא בר
26 חמא יושב בראש" – לא סגי דלא מליך, דכתיב בהו בצדיקים: "ותגור אומר ויקם לך".
27 והא הוה רבי חנינא! נח נפשיה. והואמר רבי חנינא: אני ראיתי קברו של רבי והורדתי עליו
28 דקעות! אפוד. והואמר רבי חנינא: אותו היום שמת רבי בטלה קדושה! אפוד. והתניא,
29 בשחלה רבי נכנס רבי חנינא אצלו ומצאו שהוא בוכה, אמר לו: רבי מפני מה אתה בוכה?

30 והתניא: מת מתוך השחוק – סימן יפה לו, מתוך הכבי – סימן רע לו, פניו למעלה – סימן יפה לו, פניו
31 כלפי העם – סימן יפה לו, כלפי הבותל – סימן רע לו, פניו ירוקין – סימן רע לו, פניו צהובין ואדומים – סימן יפה לו, מת בערב
32 שבת – סימן יפה לו, במוצאי שבת – סימן רע לו, במוצאי יום הכפורים – סימן יפה לו, מת מחולי מעיים – סימן יפה לו, מפני שרובם של צדיקים מיתתן בחולי מעיים. אמר ליה: אגא אתורה ומצות קא בכינא. איבעית
33 אימא: אפוד, ואיבעית אימא: לעולם לא תיפוד, רבי חנינא עסוק במצות הוה, ורבי סבר: לא אפגריה, והיינו דכי הוו מינצו רבי
34 חנינא ורבי חנינא: אמר ליה רבי חנינא לרבי חנינא ביהדי ידי מינצת, דאם חס ושלום נשתתפה תורה מישראל – מהדרנא ליה
35 מפלגול! אמר ליה רבי חנינא: אגא עבדי דלא משתתפה תורה מישראל, דאיתניא פיתנא ושרינא, ומגדלנא גישיב, וצידנא טביא,
36 ומאכלנא בישא לתמי, ואריכנא מגילתא מפשבי דטיבאי, וסליקנא למתא דלית בה מקרי דרדק, וכתובנא חמישא חומשי לחמישא
37 ינוקין, ומתנינא שימא סידרי לשימא ינוקין, לכל חד וחד אמרי ליה: אתני סידרך לחברך. והיינו דאמר רבי: כפיה גדולים מעשה
38 חנינא! אמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי: אפילו מפקד? אמר ליה: אין. אמר ליה רבי ישמעאל ברבי יוסי: אפילו מאבא? אמר ליה:
39 חס ושלום! לא תהא פזאת בישראל. אמר להן: לבני קמן אני צריך. נכנס רבי שמעון אצלו, מסר לו סדרי חכמה. אמר להן:
40 לבני גדול אני צריך. נכנס רבן גמליאל אצלו, ומסר לו סדרי נשיאות. אמר לו: בני, נהוג נשיאותך ברמים, ורוק מרה בתלמידים.
41 איני? והא כתיב: "ואת יראי ה' יכבד", ואמר מר: זה יהושפט מלך יהודה, כשהיה רואה תלמיד חכם היה עומד מפסא, ומחבקו
42 ומנשקו, וקורא לו: רבי רבי, מרי מרי! לא קשיא, הא – בצניעא, הא – בפרהסיא. תניא, רבי מוטל בצפורי, ומקום מוכן לו בבית
43 שעריו. והתניא: "צדק צדק תדרך" – הלך אחר רבי לבית שעריו: רבי בבית שעריו הוה, אלא כיון דחלש – אמטייהו לצפורי,

1 והושיבו ישיבה – לעסוק בתורה. לאחר שלשים יום – של פטירתו מיד, ולא תהיו עסוקין
2 בהספד. שמעון בני חכם – הוא. ולקמן פריך: מאי קאמר? חנינא בר חמא יושב בראש –
3 דשיבה. סבור מינה משום טרחא – דבני כפרים דסמיכו לעיירות ואתו למספדיה. כיון
4 דחזו דקא אספדוהו בכרכין, וקא אתו כולי עלמא מעיירות ומכפרים, אמרי: משום יקרא
5 הוא דקאמר. יומא דאשכבתיה – יום פטירתו.
6 צריכא למימר – דרבן גמליאל דבכור הוה
7 נשיאה. לך ולמטלעתך – פסח היה, כדאמרין
8 בעלמא (סוכה ג,א): לוי אחוי קידה ואטלע. מאי
9 קשיא ליה – לרבי שמעון ברבי, דאמר: צריכא
10 למימר, אמאי צריכא – הא קרא כתיב: והוא
11 מפלא פקום אבותיו הוה – כלומר, אין באחיו
12 חשוב ממנו. אבל כאן – הרי אחיו חכם ממנו.
13 יתיב רבי חנינא אפרא – חוץ לבית המדרש,
14 שלא היה נכפף לרבי אפס. וקאתא – לבבל.
15 בליילא שרי – לצאת בה בשבת. מאי טעמא –
16 מאן דרבה למיפק בבליילא – אשה חשובה,
17 ואשה חשובה לא שלפא ומחורא, בפרק "במה
18 אשה יוצאה" (שבת נ"ב), מיכף הוה כיוף ליה
19 – קודם שגילה ממקומו. אבל לרבי חנינא לא
20 כיוף. והא הוה רבי חנינא – ולמנייה רבי ראש
21 ישיבה. קברו של רבי – ארזו של רבי, הורדתי
22 עליו דמעות. בערב שבת סימן יפה – שיכנס
23 למנוחה מיד. במוצאי יום הכפורים – נמחלו
24 עוונותיו, וסימן יפה לו. לא אפגריה – לא
25 אבטלו ממנו. שרינא – ורענא. ומגדלנא
26 גישיב – מקלע אני מכמורת. ודומה לו: אין
27 פורסין נשכין ליונים (בבא בתרא כ"ג,א). וצידנא
28 מבי – צביים. ואריכנא מגילתא – ומתקן אני
29 עליהם. אריכנא – לשון תיקון, כדאמר במסכת
30 סוכה (מד"ב), אריך או לא אריך, כלומר: מתוקן
31 או אינו מתוקן. ובספר עזרא (סימן ד) נמי כתיב
32 "וערות מלכא לא אריך לנא למחוא". לא תהא
33 כדבר הוה בישראל – כלומר, שלא אומר כדבר
34 זה לעולם. נהוג נשיאותך ברמים – שתהא יושב
35 בין הגדולים. ורוק מרה – אימה, שתהא אימתך
36 עליהם. בצניעא – מכבד כל אחד ואחד.
37 בפריהסיא – משל עליהם אימה, להודיע
38 נשיאותו. רבי מוטל – בחלי בצפורי, ומקום
39 קברו מוכן לו בבית שעריו.

כתובות דף קג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שבת קודש) ר"ז

והושיבו ושיבה לעסוק בתורה, מיד לאחר שלשים יום של הספד, ולא תהיו עוסקים עוד בהספד.

עוד אמר להם רבי לחכמי ישראל, שמעון בני חכם, גמליאל בני יהודה נשיא, חנינא בר חמא ישב בראש הישיבה.

הגמרא מבארת את דברי רבי שנאמרו לעיל: רבי צוה לחכמי ישראל אל תספדוני בעצירות. מבארת הגמרא: סכור מינה – היו סבורים לומר מדבריו של רבי, משום מרחא הוא דקאמר – משום טירחתם של בני הכפרים הסמוכים לעצירות הוא שצוה להם שלא יטרחו לבוא לעצירות להשתתף בהספדים, כיון דתו דקספדי בקריבים וקאתו כולי עלמא – אולם אחרי שראו שבשעה שהספידוהו בכרכים, טרחו ובאו לשם יושבי הכפרים והעצירות כולם, אמרו, שמע מינה משום יקרא הוא דקאמר – מכאן מוכח שכונתו של רבי שלא יספידוהו בעצירות היתה, על מנת שיתקבצו כולם אל מקום אחד, בכדי שיספידוהו ברוב עם ויתרבה כבודו שהוא כבודו של תורה.

עוד צוה רבי: והשיבו ושיבה לאחר שלשים יום, ושלא יהיו יותר עוסקים בהספד. מבארת הגמרא טעמו של רבי לציווי זה: דלא עדיפא – שאיני עדיף ממשע רבינו דתבי עליו (דבריו על ח) ויבכו בני ישראל את משה בערב מואב שלשים יום ויתמו ימי כבי אבל משה, הרי שאפילו את משה רבינו לא הספידו יותר משלשים יום.

הגמרא מספרת את מה שאירע לאחר פטירתו של רבי: תלתי יומין ספדון ביממא ולילא – שלשים יום ספדו לו בימים ובלילות, מכאן ואילך ספדו ביממא וגרסי בלילא – היו סופדים לו ביום ועוסקים בלילה, לא תלית, אף ספדו בלילא וגרסי ביממא – או שהספידוהו בלילות ועסקו בתורה ביום, עד דספדי תרסי רחי שחא – עד כלות שנים עשר חדשים לפטירתו.

הגמרא מביאה מעשה שהתרחש בזמן פטירתו של רבי: ההוא יומא דאשכבתיה דרבי – ביום פטירתו של רבי, נפקא בת קלא – יצאה בת קול ואמרה, כל דהוה באשכבתיה דרבי – כל מי שהיה בפטירתו של רבי, מויומן הוא לחיי העולם הבא. ההוא בוקם, כל יומא הוה אתי קמיה – היה שם כובס אחד שבכל יום היה בא לפני רבי, ההוא יומא לא אתא – ובאותו יום לא בא. כיון דשמע רבי – שמוע את דברי הבת קול, שכל מי שהיה בפטירתו של רבי מויומן לעולם הבא, סליק לאינרא ונפל לארעא ומית – עלה לגג ונפל לארץ ומת, יצתה בת קול ואמרה אף ההוא בוקם מויומן הוא לחיי העולם הבא, כיון שהצטער על כך שלא זכה להתעסק בכבודו של רבי עד שהמית עצמו.

עוד אמר רבי: שמעון בני חכם הוא. שואלת הגמרא: מאי קאמר – מה התכוין רבי בדבריו. משיבה הגמרא: הכי קאמר – כך היתה רונת רבי לומר, אף על פי ששמעון בני חכם, גמליאל בני יהודה נשיא, אמר לוי, צריכא לימיט – ויהי רבי היה צריך לומר כך, והרי דבר פשוט הוא שהבן הכבודי – ויהי רבי מלא מקום אביו שניארת. אמר רבי שמעון בר רבי ללוי, צריכא לך ולממלכתך – דברי רבי צריכים לך ולצליעתך. הגמרא תמחה: מאי קשיא ליה – מה היה קשה לרבי שמעון על דברי לוי, הא קרא קאמר – הרי דבריו מפורשים בפסוק (ד"ה ב"א א) ואת הממלכה נתן המלך יהושפט ליהורם כי הוא הבכור הרי מפורש שהבכור הוא ממלא מקום אביו. משיבה הגמרא: אין ללמוד מיהושפט, שכן ההוא ו-יהורם בנו ממלא מקום אבותיו הוה, כלומר, לא היה אח יותר חשוב ממנו, ורבן גמליאל אינו ממלא מקום אבותיו הוה, שהרי רבי שמעון אחיו היה חכם ממנו.

מקשה הגמרא: ורבי, מאי מעמא עבד הכי – מה הטעם שמינה את רבן גמליאל בנו להיות נשיא, ולא את רבי שמעון אחיו שהיה חכם יותר. מתרצת הגמרא: משום דגוי דאינו ממלא מקום אבותיו בקבוקה, ביראת חמא ממלא מקום אבותיו הוה – אף שלא היה ממלא מקום אבותיו בחכמה, מכל מקום ביראת חמא היה ממלא מקום אבותיו.

עוד צוה רבי: חנינא בר חמא ישב בראש הישיבה. מספרת הגמרא: לא קיבל רבי חנינא לעמוד בראשות הישיבה, משום שהיה רבי

אָפֿס גִּדּוֹל מִכִּנּוּן שְׁתֵּי שָׁנִים וּמִחֻזָּה, וְאִין זֶה לִכְבוֹדוֹ שֶׁרִבִּי חֲנִינָא
שְׁקֵטן מִמֶּנּוּ יִזְיֵה רֹאשׁ יְשִׁיבָה, וְיָתִיב רַבִּי אָפֿס בְּרִישָׁא – יֵשֵׁב רַבִּי
אָפֿס בִּרְאשׁוֹת הַיְּשִׁיבָה, וְיָתִיב רַבִּי חֲנִינָא אֲבָרָא – וּרְבִי חֲנִינָא יֵשֵׁב
מִחוּץ לְבֵית הַמִּדְרַשׁ, מִשּׁוּם שֶׁלֹּא רָצָה לְהִיטֵב כְּפֹה לּוֹ. וְאָתָּא לִי
וְיָתִיב גִּבְיָה – וּבֵא לִי וַיֵּשֶׁב עִם רַבִּי חֲנִינָא מִחוּץ לְבֵית הַמִּדְרַשׁ. נָח
נִפְשִׁיחַ דְּרַבִּי אָפֿס וְיָתִיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרִישָׁא – נִפְטַר רַבִּי אָפֿס לְבֵית
עוֹלָמָה, וְרַבִּי שֶׁב רַבִּי חֲנִינָא בִּרְאשׁוֹת הַיְּשִׁיבָה, וְלֹא הָוָה לִיָּה לְלִי אֵינִישׁ
לְמִיתָב גִּבְיָה – וְלֹא הָיָה לִלּוֹי אִישׁ לִישֵׁב עִמּוֹ מִחוּץ לְבֵית הַמִּדְרַשׁ,
וְלִכּוֹן קָאָתָּא לְכַבֵּל. וְהִינּוּ דְּאֲמָרֵי לִיָּה – וְזִהוּ שֶׁאִמְרוּ הַחֲכָמִים לְרַבִּי,
נִבְרָא רַבָּה אֶקְלַע לְהַתְרַדְעָא וּמִסְלַע – אִדָּם גִּדּוֹל צוֹלַע בִּרְגֻלוֹ הִגִּיעַ
נִהַרְדְּרֵנָא, וְדָרִישׁ בְּלִילָא שָׂרִי – וְהוּא הוֹרָה בְּדִרְשׁוֹ שְׁמוֹתֶר
אִשָּׁה לְצֵאת בִּשְׁבַת בַּחֲשֵׁטִי הַקָּרָא 'כִּלְיָא' לְרִשּׁוֹת הַרְבִּים, הֵבִין
מִכָּאֵן רַב שְׁלֹי הִגִּיעַ, וְאָמַר, שְׁמַע מִינָּה נָח נִפְשִׁיחַ דְּרַבִּי אָפֿס – יֵשׁ
לְהִבִּין מִכָּךְ שְׁלֹי הִגִּיעַ שֶׁנִּפְטַר רַבִּי אָפֿס, וְיָתִיב רַבִּי חֲנִינָא בְּרִישָׁא,
וְלֹא הָוָה לִיָּה לְלִי אֵינִישׁ לְמִיתָב גִּבְיָה – וְנִתְמַנָּה רַבִּי חֲנִינָא לְרֹאשׁ
הַיְּשִׁיבָה, וְנוֹתַר לִי לְכַדוֹ חוּץ לְבֵית הַמִּדְרַשׁ מִבְּלִי שִׁיחִיהּ לּוֹ אִישׁ
לְהִיטֵב עִמּוֹ, וּקְאָתָּא – וּלְפִכָּה אֵל לְכַבֵּל.
שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא מִנֵּין לְרַב שֶׁכָּךְ הָיוּ הַדְּבָרִים, וְאִימָא רַבִּי חֲנִינָא נָח
נִפְשִׁיחַ, וְרַבִּי אָפֿס בְּרִיתֵיב יָתִיב – הָרִי אֲפֻשֶׁר לּוֹמַר שֶׁרִבִּי חֲנִינָא הוּא
שֶׁנִּפְטַר, וּרְבִי אָפֿס נוֹתַר רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה, וְלֹא הָוָה לִיָּה לְלִי אֵינִישׁ
לְמִיתָב גִּבְיָה, וּקְאָתָּא – וְכִיּוֹן שֶׁלֹּא נוֹתַר לִלּוֹי אִישׁ לְהִיטֵב עִמּוֹ חוּץ
לְבֵית הַמִּדְרַשׁ, אֵל לְכַבֵּל. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִיבְעִית אִימָא – אִם
לְתַרְצָה אֲמוּר, שֶׁאִי לֹא אָפֿס חֵי, לִי לְרַבִּי אָפֿס לְכַבֵּל. מִיבָּקָה הָיָה
בְּרִיָּה לִיָּה לִי נִכְפַּף לְרַבִּי אִפֿס הוּא הָיָה גּוֹלָה לְכַבֵּל. וְאִי קָוִית
אִימָא – וְאִם תִּרְצָה אֲמוּר בְּאוּפֵן נוֹסָא, כִּיּוֹן דְּאֲמָר רַבִּי חֲנִינָא כֹּר
יֵשֵׁב בְּרִישָׁא, לֹא סָגִי דְּלֵא מִלֵּךְ – שְׁמֹאדֹר שֶׁרִבִּי מִנְהָ אֵת רַבִּי
חֲנִינָא בֵּר חֲמָא לְרֹאשׁוֹת הַיְּשִׁיבָה, אִי אֲפֻשֶׁר שֶׁלֹּא יִקְיֹמוּ דְּבָרֵינוּ
וְיִמְלֹךְ רַבִּי חֲנִינָא בֵּר חֲמָא בִּרְאשׁוֹת הַיְּשִׁיבָה, דְּכִתְבִּיב כְּהוּ בְּצִדִּיקִים
שֶׁכֵּן הִכְתוּב מַעֲדִי בְּצִדִּיקִים, וְהִנְיֹד אֲמָר וְיִקָּם לָךְ' (אִמְרֵיב כַּח).
שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא: וְהָא הָוָה רַבִּי חֲיָא – וְהָרִי רַבִּי חֲיָא הִיָּה בּוֹמֵנָם,
וּמְדוּעַ לֹא מִינְהוּ רַבִּי לְרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: נָח נִפְשִׁיחַ –
בְּאוֹתוֹ הֲוֵינָן כֹּכֵר נִפְטַר רַבִּי חֲיָא לְבֵית עוֹלָמָה. שְׁוֹאֲלַת הַגִּמְרָא:
וְהָאֲמָר רַבִּי חֲיָא, אֲנִי רֵאִיתִי קִבְּרֵי וְ-אֲרוֹנוֹ) שֶׁ רַבִּי וְהוֹרְדְתִי עָלָיו
דְּקִפְלוֹת, הָרִי שְׁהִיָּה רַבִּי חֲיָא בִּין הַחַיִּים בְּשַׁעָה שֶׁנִּפְטַר רַבִּי, וּמְדוּעַ
אִם כֵּן לֹא מִינְהוּ רַבִּי לְרֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִיפֻךְ – יֵשׁ
לּוֹמַר לְהִפְךָ שֶׁכָּךְ אֲמַר רַבִּי, 'אֲנִי רֵאִיתִי אֲרוֹנוֹ שֶׁל רַבִּי חֲיָא
וְהוֹרְדְתִי עָלָיו דְּמַעוֹת'.
מִמְשִׁיבָה הַגִּמְרָא לְהַקְשׁוֹת: וְהָאֲמָר רַבִּי חֲיָא, אוֹתוֹ הָיוּ שְׁמַת רַבִּי
בְּשִׁלָּה קְדוּשָׁה, הָרִי שְׁהִיָּה רַבִּי חֲיָא חֵי בְּשַׁעָה שֶׁנִּפְטַר רַבִּי לְבֵית
עוֹלָמָה. מְשִׁיבָה הַגִּמְרָא: אִיפֻךְ – יֵשׁ לְהוֹפֵךְ אִף כֵּאֵן אֵת שְׁמוֹת
הַגִּמְרָא, וְלּוֹמַר שֶׁכָּךְ אֲמַר רַבִּי עַל רַבִּי חֲיָא.
הַגִּמְרָא מוֹסִיפָה לְהַקְשׁוֹת: וְהִתְנַיָּא בְּרִישָׁא, בְּשִׁלָּה רַבִּי נִכְנָס רַבִּי
חֲיָא אֶצְלוֹ וּמִצְאוֹ שְׁהוּא בּוֹכָה, אָמַר לוֹ רַבִּי חֲיָא, רַבִּי מִפְּנֵי מָה
אָתָּה בּוֹכָה, וְהִתְנַיָּא מֵת מֵתוֹךְ הַשְּׁחִיךְ סִימֵן יָפֵה לוֹ מֵתוֹךְ הַכְּבִי סִימֵן
רַע לוֹ, מִפְּנֵי לְמַעַלְלָה סִימֵן יָפֵה לוֹ מִפְּנֵי לְמַטָּה סִימֵן רַע לוֹ, מ

המשך ביאור למסכת כתובות ליום רביעי עמוד ב

13	היוצאה כגט אין לה כתובה, אף שבעלה גירשה מדעתה, ונלמד,	1	ואכלה, ואחר כך מיאנה, אין הבעל משלם. ובשניה ובאיילונית
14	שכל שכן כשהיא ממונת אין לה כתובה. משום שנישואי קטנה	2	אפילו כשהן תחתיו אין נותן להן מזונות. ולא בלאות – בגדים
15	אינם כלום, והיא כמפונה בעלמא. ושמואל תני במשנה, 'ממונת	3	שהבעל קבל מהאשה ולבשם והתבלו. והגמרא דנה אם הכוונה
16	אין לה כתובה'. ונלמד, אבל אם יוצאה כגט, יש לה כתובה.	4	לבגדים מנכסי צאן ברזל, או מנכסי מלוג.
17	ואורא שמואל לטעמיה – שמואל הולך לשיטתו, דאמר שמואל,	5	ואם הבעל ידע שהיא איילונית, ומתחלה נשאה לשם איילונית, יש
18	בכמה דברים שונה הממאנת מהיוצאת בגט. ממונת אין לה	6	לה כתובה ושאר חיובי הכתובה, שאין כאן מקח טעות.
19	כתובה, יוצאה כגט יש לה כתובה. הממאנת, לא פסקה מן האחין	7	אלמנה הנשואה לכהן גדול, או גרושה וחלוצה לכהן הדיוט, או
20	של הבעל, ואין בה איסור אשת אה, וכן שאר קרוביו רשאים	8	ממנות ונתינת לישואל, או בת ישראל לנתין ולממזר, שנישואיהן
21	לשאתה, שהיא כמפונה שמותרת לקרובי המפתה. וגם לא	9	אסורים מהתורה בלאו, יש להם כתובה.
22	פסקה מן הכהונה – אין בה איסור גרושה לכהן, כיון שבמאן	10	* * *
23	נעקרים הנישואין מתחילה. אבל יוצאה כגט, פסקה מן האחין	11	נמרא
24	של הבעל מדרבנן. ופסקה מן הכהונה מדרבנן, כיון שהיא	12	הגמרא דנה בדין נישואי יתומה קטנה: רב תני במשנתנו 'קמנה
25	גרושה. ממונת אינה צריכה להמתין שלשה חדשים להנשא		
26	לאדם אחר לאחר מיאונה, משום שהיא כעוקרת את הנישואין		
27	למפרע.		

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני קבלת מכתביהם מט' אייר ושלאחריו, ובהנוגע למוסד החינוך כבר עניתי רשמית ע"ש ההנהלה במענה להמכתב שגם הוא הי' חתום עליו.

ובזה להוסיף שלצערי הרב אותו המצב הוא בהנוגע לשאר הפעולות, ובמ"ש שהכל תלוי ביחס והתנהגות דאיש אחד, מובנת הפליאה דיחיד ורבים הלכה כרבים הרי אין זה גזירת הכתוב כי אם ענין שכלי ומתאים להמציאות, אלא שמובן שהרבים צריכים להודיע ע"ד מציאותם בענין פלוני ובפעולה פלונית, שההודעה בזה הוא ע"י פעילות והודעה אודותה, וכשחסר בשתי אלו, עכ"פ בקצת, חסר גם בההלכה כרבים, וכיון שלעת הצורך מזדמנים כולם יחד, וכנראה ממה שחתמו כולם במכתב בהנוגע לבית הספר, פשיטא שעליהם להזדמן יחד ולדון על המצב בכללות, שכתבו המצב בכ"ז בא כתוצאה מזה ולא "שאין לשנות לטוב בהנוגע להבא".

ולאחרונה מובן שעלי להגיב בחזקה על סיום מכתבו, שאני מקשר הפרנסה המינימלית בפעולות בכרם חב"ד וכו', נוסף על הנקודה העיקרית שהזן ומפרנס לכל הוא השי"ת בורא עולם ומנהיגו, (ב) הנה פשוט ג"כ (ותקותי שאיש לא יחשדני אחרת) שאיחולי, שיהיו מזוני רוויחי לכאור"א בפועל למטה מעשרה טפחים, ולא לקשר זה עם איזה ענינים שיהיו.

ומה שכתבתי בשייכות שני הענינים, היתה רק הבעת חוות דעתי בהנוגע להמצב כפי שרואה הנני אותו, ולא שאני המקשר ומתנה תנאים ח"ו ולא רק בהנוגע לעניני פרנסה אלא גם אפילו למזוני רוויחי כנ"ל.

וכיון שנמצאים אנו בימי ספירת העומר, שסופרים הימים לא במספר סדורי ראשון ושני, אלא במספר כוללי שני ימים וכו' ז.א. שגם ההארה דיום הקודם מצטרפת להארה דיום זה ופעולות"י, הנה יהי רצון שיתקבצו החפץ הטוב של כאור"א מאנ"ש אשר במחנכם הט' והרצון הטוב ופעולות הטובות שבהצטרף כולם יחד, בודאי שיוכלו לבטל ההעלמות וההסתרים ולהפיץ המעינות במחנכם ובסביבתם, תורת החסידות הדרכותי ומנהגי' בחוגים ההולכים ומתרחבים ומתוך שמחה וטוב לבב בהרחבת הדעת ובהרחבת הפרנסה.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

27 בַּזֹּאת בְּיִשְׂרָאֵל – לא אומר כדבר הזה לעולם.
 28 הגמרא חוזרת לברייתא המספרת על צוואתו של רבי: אָמַר לָהֶן
 29 רַבִּי, לִבְנֵי קָטָן אֲנִי צָרִיד, נִכְנָס רַבִּי שְׁמַעוֹן אֶצְלוֹ, מָסַר לוֹ סִדְרֵי
 30 חֲכָמָה.
 31 אָמַר לָהֶן רַבִּי, לִבְנֵי גָדוֹל אֲנִי צָרִיד, נִכְנָס רַבִּן גַּמְלִיאֵל אֶצְלוֹ, וּמָסַר
 32 לוֹ סִדְרֵי נְשִׂאוֹת, אָמַר לוֹ בְּנֵי נְהוֹג נְשִׂאוֹתָם בְּרָמִים – שְׂתֵּהָא יוֹשֵׁב
 33 בֵּין הַגְּדוֹלִים, כְּמֶלֶךְ שִׁיּוֹשֵׁב בְּמַלְכוּתוֹ וְגְדוֹלֵי מַלְכוּתוֹ סָבִיבוּ וְהוּא
 34 מֵתִפָּאֵר בָּהֶם, זִרְזֵן מָרָה (ו-אימה) בְּתַלְמִידִים, שְׂתֵּהָא אֵימַתָּךְ
 35 עֲלֵיהֶם.
 36 שְׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: אֵינִי – וְכִי כֵךְ הִיא הַדֶּרֶךְ לְנִהוּג בְּתַלְמִידִים, וְהָא
 37 בְּתֵיב (תהלים טו ד), 'וְאֵת יְרֵאִי ח' יִכְבֹּד' וְאָמַר מֶר (מכות כד), זֶה יְהוֹשֻׁעַ
 38 מֶלֶךְ יִהְיֶה – הַכְּתוּב הַזֶּה נִדְרַשׁ עַל יְהוֹשֻׁעַ מֶלֶךְ יִהוּדָה, בְּשֶׁהִיָּה
 39 יְהוֹשֻׁעַ הַמֶּלֶךְ רֹאֶה תַלְמִיד חָכֵם, הִיָּה עוֹמֵד מִכְסָּאוֹ, וּמִחֲבָקָיו
 40 וּמִנִּשְׁקָיו וְקוֹרֵא לוֹ רַבִּי רַבִּי מָרִי מָרִי, הָרִי שֶׁאֵפִילוּ מֶלֶךְ יֵשׁ לוֹ לְנִהוּג
 41 כְּבוֹד רַב בְּתַלְמִידֵי חֲכָמִים. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: לֹא קָשְׁיָא, הָא – מֵה
 42 שְׁנֵאמַר לִגְבִּי יְהוֹשֻׁעַ מֶלֶךְ יִהוּדָה, מְדוּבָר בְּצִינְעָא, שְׂאֵז מוֹטֵל גַּם
 43 עַל הַמֶּלֶךְ וְגַם עַל נְשִׂא לִכְבֹּד כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאֵילוּ הָא – צוּרֵי רַבִּי
 44 לִבְנוֹ נִאמַר בְּפִתְחָא, שְׂאֵז צִרְיָן לְהַטִּיל אֵימָתוֹ עַל הַתַּלְמִידִים כְּדִי
 45 לְהוֹדִיעַ נְשִׂאוֹתוֹ.
 46 בְּרִייתָא נּוֹסֶפֶת הַמְּסַפֶּרֶת עַל פִּטְרֵתוֹ שֶׁל רַבִּי: תִּנְיָא בְּבִרְיָתָא, רַבִּי
 47 מוֹטֵל הִיָּה בִּשְׁעַת חוֹלּוֹ בְּצִיפּוֹרִי, וּמָקוֹם קִבְּרוֹ מוֹזָן לוֹ בְּבֵית שְׁעָרִים.
 48 שְׂוֹאֵלֵת הַגְּמָרָא: וְהִתְנַיָּא בְּבִרְיָתָא אַחֲרַת לִגְבִּי הַפְּסוֹק (דברים טו ב)
 49 'צֶדֶק צֶדֶק תִּרְדֹּף' הֲלָךְ אַחֲרֵי רַבִּי לְבֵית שְׁעָרִים, הָרִי שֶׁמִּקְוָמוֹ שֶׁל רַבִּי
 50 הִיָּה בְּבֵית שְׁעָרִים וְלֹא בְּצִיפּוֹרִי. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: רַבִּי בְּבֵית שְׁעָרִים
 51 הָיָה – אֲכַן מִקְוָמוֹ שֶׁל רַבִּי הִיָּה בְּבֵית שְׁעָרִים, אֵלָּא בֵּין דְּחָלַשׁ
 52 (ו-שנחלה) אִמְמִינְהִי (ו-הביאורו) לְצִיפּוֹרִי,

1 אֵת רַבִּי חֵיָּא לְהִיּוֹת רֹאשׁ הַיְּשִׁיבָה הִיָּה, כִּיּוֹן שְׂרָבִי חֵיָּא עָסוֹק
 2 בְּמַצּוֹת הָיָה, וְרַבִּי סָבַר לֹא אֶפְרַיִם – לֹא אֲבַטְלָנוּ מִקְּיוּם מִצְוֹת.
 3 הַגְּמָרָא מְבִיאָה סִיּוּעַ לְתִירוּץ זֶה: וְחֵיָּינוּ דְּכִי הָיוּ מִינְצוּ רַבִּי חֵיָּינָא
 4 וְרַבִּי חֵיָּא – כְּשֶׁהָיוּ מִתּוֹכָחִים זֶה עִם זֶה, אָמַר לִיה רַבִּי חֵיָּינָא לְרַבִּי
 5 חֵיָּא, בְּהָרִי יְרִידִי מִינְצָת – וְכִי עִימִי אַתָּה נִחְלַק, וְהָרִי רַב חִילִּי
 6 בְּפִילְפּוּלָה שֶׁל תּוֹרָה, דָּאֵם חָס וְשְׁלוֹם נִשְׁתַּבַּחַת תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל
 7 מִהֲדִירָנָא לִיה מִפְּלִפּוּלִי – עַד שֶׁאֵם חָס וְשְׁלוֹם הִיָּתָה הַתּוֹרָה נִשְׁכַּחַת
 8 מִיִּשְׂרָאֵל יוֹכֵל אֲנִי לְהַשִּׁיב הַלְכוּתִיהָ בְּכַח פִּילְפּוּלִי. אָמַר לִיה רַבִּי
 9 חֵיָּא לְרַבִּי חֵיָּינָא, אָנָּא עָבְדִי דְּלֹא מִשְׁתַּבַּחַת תּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל – וְאֲנִי
 10 בְּמַעֲשֵׂי פוּעַל שְׁלֹא תִשְׁתַּכַּח הַתּוֹרָה מִיִּשְׂרָאֵל, דְּאִיִּתִּינָא בִּיתָנָא
 11 וְשִׁדְיָנָא – שְׂאֲנִי לֹקַח זֹרַע פֶּשֶׁתָן וְזוֹרְעוֹ, וּמִגְדִּילָנָא נִיִּשְׁבִּי – וְאַחֲרֵי
 12 שֶׁהִפְשַׁתָן צוֹמַח אֲנִי קוֹלַע מִמֶּנּוּ רִשְׁתוֹת, וְצִידְנָא מִבָּיָא – וְבָהֶם אֲנִי
 13 צַד צְבִיִּים, וְשׁוֹחֲסִים וּמִאֲכִילָנָא בְּיִשְׂרָאֵל לִיתָמִי – וּמִאֲכִיל מִבְּשָׂרָם
 14 לִיתוּמִים, וְאִירָבָנָא מְגִילָתָא מִשְׁשִׁי דְּמִבָּיָא – וּמִתַּקֵּן וּמִכִּין אֲנִי
 15 קַלְפִּים מַעֲוֵרוֹת הַצְּבִיִּים, וְסִלְקִינָא לְמִתָּא דְּלִית בָּהּ מְקָרִי דְּרִדְקִי –
 16 וְאֲנִי הוֹלֵךְ לְמָקוֹם שֶׁאֵין בּוֹ מַלְמָדִי תִינוּקוֹת, וְכִתְיָנָא חֲמִשָּׁא חוּמְשֵׁי
 17 לְחִמְשָׁא יְנוּגִין – וְאֲנִי כּוֹתֵב עַל גְּבִיהֶם חֲמִשָּׁה חוּמְשִׁים לְחֲמִשָּׁה
 18 יָלִידִים, חוּמֵשׁ אֶחָד לְכָל יֶלֶד, וּמִתְנַיָּא שִׁיתָא סִידְרִי לְשִׁיתָא יְנוּגִין –
 19 וְאֲנִי שׁוֹנֵה בְּעַל פֶּה שֶׁשָׁה סִדְרִים, לְשִׁשָּׁה יָלִידִים, לְכָל יֶלֶד סִדֵּר
 20 אֶחָד, לְכָל חֵד וְחֵד אֶמְרִי לִיה – וְלִכָּל אֶחָד מִהִילָדִים אֲנִי אוֹמֵר אֶתְנִי
 21 סִידְרָךְ לְחֲבָרְךָ – לִמַּד לְחֲבָרְךָ אֵת סִידְרְךָ.
 22 וְחֵיָּינוּ דְּאָמַר – וְהוּא שְׁאֵמַר רַבִּי, בְּמָה גְּדוֹלִים מַעֲשֵׂה חֵיָּא. אָמַר לִיה
 23 רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּר רַבִּי לֵאבִיּוֹ, אֶפִּילוּ מָמָד – הָאֵם גְּדוֹל הוּא בְּמַעֲשָׂיו
 24 אֶף יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, אָמַר לִיה, אֵין – אֲכַן כֵּךְ. אָמַר לִיה רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל בְּרַבִּי
 25 יוֹסִי לְרַבִּי, אֶפִּילוּ מִאֲבָא – שְׂאֵלוּ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, הָאֵם גְּדוֹל הוּא
 26 בְּמַעֲשָׂיו אֶף יוֹתֵר מִאֲבִי רַבִּי יוֹסִי, אָמַר לִיה חָס וְשְׁלוֹם, לֹא תִהְיֶה

אגרות קודש

ב"ה, ח"י אייר, תשי"ט

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה למכתבו אשר לפעמים פארטראכט ער זיך בהנוגע הסברות לעתידו, וזה מבלבל את לימודו וכו'.

ולפלא הדבר, שהרי במכתבו זה עצמו מזכיר מה שאמרתי לו שעליו ללמוד במשך שנה וכו' ואחרי כן להחליט, ומוכן וגם פשוט שלימוד דבר חכמה בכלל ובפרט לימוד תורתנו הק', אשר לא רק שחכמתם ובינתכם היא, כי אם היא, תורה"ק, היא חכמתו ורצונו של הקב"ה, תורה קדושה, בודאי שיש בכחה ומועילה לבטל דאגות ולהביא הצלחה ולא רק בהבנת והשגת הלימוד כי אם גם בכל צרכי האדם, ובפרט בענינים העיקרים.

וילמוד במנוחת הנפש גמורה ובהתמדה ושקידה, והשי"ת המשיגה על כאו"א בהשגחה פרטית יעזור לו בעניניו עתה וגם אחר זמן הנ"ל בלימוד.

בודאי שומר שיעורי חת"ת הידועים וגם מתעסק מזמן לזמן בפעולות צעירי אגודת חב"ד, וכיו"ב.

ברכה לבשו"ט בכל האמור.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן – אדמו"ר הזקן – בעל התניא והשו"ע

- 1 ב. אדם שהאכילה מזקת לו שאז ענג הוא לו שלא לאכול אין צריך לאכל כלל¹⁷ וכמעט שאסור לו
- 2 לאכול שלא יצמער בשבת וכן מי שמתענה בכל יום ואכילה בשבת צער הוא לו מפני שגוי וסת וכל
- 3 להתענות גם בשבת¹⁸ שמצות סעודת שבת אינה אלא בשביל ענג¹³ אבל בענין אחר אסור להתענות
- 4 בשבת אפילו מחמת תשובה וחסידות¹¹ אף על פי שיש לו תענוג בתענית זה אין לו להחליף ענג חכמים
- 5 שתקנו בג' סעודות בענג אחר שאינו מכרח שיהיה בשבת¹⁴ ולא התירוהו חכמים:

סימן רפח, דין תענית ודין תענית חלום בשבת סעיף ב

הלכתא רבנא

- ד] לאכול כלל – היינו שגם כביצה או כזית מזיק לו⁸. ובכל ענין רשאי למעט באכילתו, ואפילו מטעמי שמירת-משקל וכיו"ב¹².
- ה] גם בשבת – מי שאכילת מאכל מסויים כגון פת, מזיקה או גורמת לו צער – לא יאכל פת⁹.
- ו] גם בשבת – יש שכתבו להשתדל ולאכול בשבת אפילו במקום צער שינוי ווסת¹⁰, אבל במקום שהאכילה מזיקה לו ממש – אין לו לאכול¹¹.

צינונים והוספות

הזמינינו לאכול בשבת קודש בבית אדמו"ר הרש"ב. בסעודה הגישו לשולחן מאכלים שונים, אולם לא יכולתי לאכול מהם משום שסבלתי מאולכוס והייתי כל הזמן בדיאטה. הבחין אדמו"ר נ"ע שאינני אוכל ושאלני: מדוע אינך אוכל? עניתי, הרי ידוע לכבוד קדשו שהנני דאטניק. אמר לי אדמו"ר: מאכלי שבת אינם מזיקים. כיון שאמר לי כך אכלתי הכל וב"ה המאכלים לא הזיקו לי, וגם אחר כך לא הרגשתי שום כאב. לקראת השבת הבאה כאשר הייתי כבר בביתי אמרתי לאשתי: בשבת אוכל הכל, משום שהרבי אמר לי שמאכלי שבת אינם מזיקים, ובכן אינך צריכה להזמין עבורי מאכלים מיוחדים. ואמנם באותה שבת אכלתי את המאכלים הרגילים שכל בני המשפחה אכלו ואחר כך היו לי כאבים נוראים עד כדי כך שהייתי בסכנת חיים ממש. כנראה שדוקא בעת שכ"ק אדמו"ר אמר, אז זה הועיל ותו לא".

ועד"ז שם ח"ג, עמוד 232, אות קסה: "הרה"ח ר' הלל [מפאריטש] התאכסן אצל אחד בשבת, וראה שבעל הבית אינו אוכל מהחמין. שאל אותו ר' הלל, מדוע? ענה לו הבעה"ב, שהרופאים אסרו עליו. אמר לו ר' הלל: אכול על אחריותי, ואכל. כשרצה לאכול כף שני, אמר ר' הלל זה כבר על אחריותך".

- (12) אף שאסור לו להמנע לגמרי מאכילה, שהרי אינה גורמת לו צער, מכל-מקום רשאי למעט בה, וכל-שכן שרשאי להמנע משאר תבשילין שאינם חובה בשבת.
- (13) עד"ז בסי' קפח ס"י (חילוק בין חוה"מ, ר"ח וראש השנה לבין שבת): שבשבת נאמר וקראת לשבת עונג וביום טוב נאמר ושמת בחגך ואין עונג ושמחה בלא אכילת לחם (שקובעים עליו סעודה) שהלחם הוא עיקר הסעודה שכל סעודה נקראת על שם הלחם (ומיני לחמים שאין קובעין עליהם סעודה צריך לאכול מהם כשיעור קביעות סעודה). ובסי' רמב ס"ז לענין אכילת דגים. ובסי' רצא ס"א לענין צער מאכילת סעודה שלישית למי שמילא בטנו בסעודת הבוקר.
- (14) סי' תקצו ס"ח.

(7) עד"ז לעיל סי' קסז ס"ג (לענין שאין כל אחד יכול להוציא אחר י"ח בברכות הנהנין): ואפילו בשבת שהוא חייב לאכול פת מכל-מקום כיון שחיוב זה אינו אלא להנאתו שאם אינו נהנה באכילתו והתענית עונג לו פטור מלאכול א"כ אם אינו יודע לברך ג"כ לא יהנה שאסור ליהנות מהעולם הזה בלא ברכה ואין כל ישראל ערבים שיהנה זה. וראה שם שאכילת חובה כמו מצה בפסח יכול להוציא.

(8) מי שמזיק לו האכילה אינו צריך תענית לתעניתו, והוא הדין המתענה בשבת מחמת שינוי וסת (פמ"ג מש"ז ס"ק ב). (9) היינו כשאכילת הפת גורמת לו צער – שאז אסור להצטער בשבת (אפילו אם הצער מחמת ששונא הפת אף שאין מזיקה לו כלל), אבל אם לא אוכל הפת בגלל שמתענג מאי אכילתה, אבל אין לו צער מאכילתה – אסור, שאין להחליף עונג שתיקנו חכמים בעונג אחר (ע"פ לקו"ש חכ"א ע' 85, והמשך הסעיף).

וכל-שכן שיכול להמנע משאר תבשילים שאינם חובה בשבת. וראה סי' רמב ס"ז לענין דגים, וסי' רנז ס"ג לענין חמין. ובסי' ערב ס"ב וכן בסי' תעב סכ"ב לענין יין.

(10) כף החיים ס"ק יב בשם החדש לאברהם שאין להתענות בשבת כ"אם תענית-חלום בלבד, וכן משמעות דברי שוע"ר שכתב 'וכמעט שאסור לו לאכול' על מי שהאכילה מזיקה לו בלבד, ואילו על שינוי וסת כתב רק 'יכול להתענות'.

(11) על אף הידוע שמאכלי השבת אינם מזיקים, (ראה ספר הצאצאים - אדה"ז עמוד 101 בשם אדה"ז ש"אין שום מאכלי שבת מקולקלים. שום מאכל שבת לא יזיק לבריאות. אסור לשפוך או לזרוק מאכלי שבת", ועד"ז בכו"כ מקומות וראה גם בניישישכר מאמרי השבתות פ"ג אות יא). מכל-מקום למעשה אין לסמוך על זה, ואסור לגרום צער לעצמו על ידי אכילת מאכלים המזיקים בשבת.

(ובשמעות וסיפורים מרבותינו הקדושים להרב רפאל נחמן הכהן ח"א עמוד 160 (מהדורת תש"ן): "סיפר הרה"ח ר' יצחק יואל רפלוביץ מקרמנצוק: פעם בהיותי בליובאוויטש

שולחן ערוך הלכות שבת – לפי לוח "רב יומי"

47 אסור ליתן עליו אפילו כל שהוא מים או שאר משקה
48 המלכן אע"פ שאינו מתכוין לליבון דפסיק רישיה הוא ויש
49 לחוש לדבריהם להחמיר בשל תורה (שאינן זו מלאכה
50 שאינה צריכה לגופה הואיל ומה שהבגד מתלבן נוח הוא
51 לו אף על פי שאינו מתכוין לכך, עיין סי' רע"ח) ולפי זה
52 מים שיש בהם תולעים אסור לשותותם על ידי מפה בשבת
53 אף על פי שאינו נשרה במים אלא דבר מועט מהמפה כדי
54 הנחת פיו.

55 אבל יש מקילין אף לפי סברא זו במעט מים שאין אומרים
56 שרייתו בהם זהו כיבוסו (כשאינו מתכוין לליבון ולכן מותר
57 לשותות המים על ידי מפה הואיל ולא נשרה אלא דבר מועט
58 ואינו מתכוין לליבון כלל ואין למחות ביד המקילין כיון
59 שלסברא הראשונה מותר בכל ענין אבל כל ירא שמים
60 יחמיר לעצמו שלא לכבוס לספק איסור של תורה).

61 ואין חילוק בכל זה בין בגדים לבנים לצבועים שגם
62 בצבועים שייך איסור כיבוס כמו שנתבאר למעלה בין שהם
63 של פשתן בין שהם של צמר או משי או שאר מינים.

64 ומכל-מקום לדברי הכל אין אומרים בבגד שאין עליו לכלוך
65 שרייתו במים זהו כיבוסו אלא כשהוא בדרך נקיון אבל אם
66 הוא בדרך לכלוך כגון המסתפג בסדין אחר הרחיצה וכן
67 המנגב ידיו במפה אחר הנטילה אע"פ שיש רוב מים על
68 גופו ועל ידיו ומטפית הסדין והמפה אין בזה משום כיבוס
69 שאינו כיבוס אלא לכלוך ומטעם זה התיירו להולך לדבר
70 מצוה לעבור במים בבגדיו ואין אומרים שרייתו זהו כיבוסו
71 לפי שזהו ג"כ דרך לכלוך כשמכניסו במים כשהוא לבוש
72 בהם ואינו דרך נקיון כלל ויש מחמירין שלא יהא ריבוי מים
73 על ידיו אלא ינגבן בכח זו בזו להסיר מהם המים כפי
74 יכולתו קודם שיקנחו במפה וטוב לחוש לדבריהם בדבר
75 שאין בו הפסד כלל אבל המנהג להקל וכן עיקר.

76 ולכן מותר לנגב ידיו בבגד שהטיל עליו תינוק מי רגלים
77 כדי לבטל את מי רגלים בהמים שיבאו עליהם מניגוב ידיו
78 על דרך שנתבאר בסי' ע"ז ואין בזה משום כיבוס כיון שהוא
79 דרך לכלוך ע"י ניגוב ידיו ולא דרך נקיון אבל אסור ליטול
80 ידיו במים על המי רגלים כדי לבטלם שאף שהמים היורדים
81 מידי נקראים שופכים אין זה נקרא דרך לכלוך כיון שהם
82 צלולים וראוים לכיבוס ושרייתם זהו כיבוסם לפי סברא
83 האחרונה שנתבאר למעלה שאומרים שריית בגד זהו כיבוסו
84 אף כשאין עליו שום לכלוך וטינוף ואם יש על בגדו צואה
85 ושאר דבר מטונף אסור להעבירו אפילו ע"י ניגוב הידים
86 אף שהוא דרך לכלוך כיון שמעבירו בזה לכלוך יותר גדול
87 משא"כ במי רגלים שאינו מעבירם מהבגד על ידי הניגוב
88 אלא שמבטלם ומטהרם כדי שיוכל להתפלל ולכתחלה טוב
89 ליהרר שלא ליקח תינוק בחיקו בשבת אם לא על כר:

90 **כב** מי שנתלכלכו ידיו בטיט מקנחם בזנב הסוס או בזנב
91 הפרה או במפה הקשה העשויה לאחוז בה הקוצים
92 אבל לא במפה שמקנחים בה הידים שלא יעשה כדרך שהוא
93 עושה בחול ויבא לכבס המפה:

1 **יז** טיט שעל גבי בגדו לא ישפשפו מבחוץ (דהיינו במקום
2 הטיט) מפני שנראה כמלכן אלא ישפשפו מבפנים כיצד
3 לוקח הבגד מבפנים (דהיינו בצד הב' כנגד הטיט) ומשפשפו
4 שאז אין הדבר ניכר כל כך שמעביר את הטיט שיהא נראה
5 כמלכן ויכול ג"כ לגרד הטיט בצפורן או בסכין אפילו
6 בחודו שאין לחוש בבגד לממחק.

7 במה דברים אמורים בטיט לח אבל בטיט יבש יש אומרים
8 שאפילו לשפשפו מבפנים אסור ואין צריך לומר לגרדו מפני
9 שטיט היבש מתפרר לפירוים דקים על ידי שפשוף או
10 גרידה והרי זה כעין תולדת הטוחן שמחלק גוף אחד לגופים
11 דקים הרבה ואסור מדברי סופרים אבל מן התורה אין איסור
12 כיון שאינו צריך לגוף דבר המתפרר ונטחן ואף להאומרים
13 שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה מכל-מקום כיון
14 שאינו צריך לגוף דבר המתפרר אין פיזור זה תולדת הטוחן
15 שאין דרך לטחון אלא כשצריך לגוף דבר הנטחן:

16 **יח** במה דברים אמורים שאסור מדברי סופרים כשיש שם
17 ממשות הטיט שכשמגרדו נופלים ממנו פירוים זה
18 דומה לטוחן אבל אם אין שם אלא מראה הטיט ומגרד שם
19 לבטל המראה אין זה דומה לטוחן ומותר וכן מי שבגדו
20 מטונף קצת ואין שם ממשות הצואה אלא המראה בלבד
21 יכול לגרד שם להסיר המראה כדי להתפלל בנקיות אע"פ
22 שמותר להתפלל כך בלא גרידה כמו שנתבאר בסימן ע"ז:

23 **יט** מנעל או סנדל שיש עליו טיט או צואה מותר לשכשכו
24 במים להעבירן מעליו וכן שאר כל כלי עור שנתלכלכו
25 מותר ליתן עליהם מים להעביר הלכלוך או לשכשכו במים
26 עד שיעבור ואין בזה משום כיבוס שאין כיבוס בעור
27 בשכשוך לבדו אבל אסור לשפשפו צדו זה על צדו זה לאחר
28 שבאו עליו מים שזהו כיבוס גמור ואסור גם בעור (מדברי
29 סופרים אבל מן התורה אינו חייב אף אם סחטו אח"כ):

30 **כ** אבל בגד שיש עליו איזה ליכלוך כגון טפת דם או רוק
31 וכל-שכן טיט או צואה אם נתן על מקום המלוכלך מים
32 (או שאר משקה המלכן) אפילו כל שהוא חייב אע"פ שלא
33 שכשך כלל לפי ששריית בגד זהו כיבוסו (ואפילו שאר
34 משקים שאינם מלכנים אלא מלכלכים אע"פ אסור ליתנם
35 על מקום הלכלוך להעבירו מטעם שיתבאר) אלא יקנח
36 הלכלוך בסמרטוט ויזהר לקנח בקל ולא ידחוק פן יסחוט
37 לכלוך הבלוע בבגד שיש איסור בסחיטתו מדברי סופרים
38 כמו שיתבאר בסימן ש"כ:

39 **כא** אבל בגד שאין עליו לכלוך וטינוף אע"פ שהושחר
40 מחמת לבישה או תשמיש אין אומרים בו שרייתו זהו
41 כיבוסו ומותר ליתן עליו מים מועטים אבל לא מרובים
42 משום גזרה שמא יבא לסחטו אחר כך להוציא מימיו
43 אלא אם-כן הוא בגד שאינו מקפיד על מימיו לסחטם ממנו
44 אף בחול כמו שנתבאר בסי' ש"א.

45 ויש חולקין על זה ואומרים שאף בגד שאין עליו שום
46 לכלוך שרייתו זהו כיבוסו אף אם ליבנו מצהיל מאד ולכן

48 בטיט לפי שמקפדת ג"כ עליהם להסירם קודם טבילה כדי
49 שלא ימחה הטיט במים ויטנוף על בשרה בעלייתה מן
50 הטבילה:

51 ג מותרת אשה לצאת בחוטין הכרוכין בצוארה מפני שאין
52 אשה חונקת עצמה להדקם בחזקה סביב צוארה ומן
53 הסתם הם רפויים וא"כ אינם חוצצים שהמים באים בהם
54 אבל בקטלא שבצוארה והוא בגד שתולה בצוארה כנגד לבה
55 ויש לו מקום שנצים כעין שעושים למכנסיים ותוחבת בו
56 רצועה רחבה וקושרת הרצועה סביב צוארה אסורה לצאת
57 בה לפי שהיא חונקת עצמה ברצועה זו כדי שתראה כבעלת
58 בשר שמתוך שהרצועה רחבה אינה מזיקתה והרי זו חציצה
59 בטבילה ואף אם רצועה זו רפויה על צוארה שאינה חוצצת
60 אסורה לצאת בכגד זה אם הוא חשוך ומצוייר בזהב גזירה
61 שמא תחלצנו מעליה להראות נוי לחברותיה כדרך הנשים
62 שהן שחצניות ומראות תכשיטיהן זו לזו ואח"כ תשכח
63 שהוא שבת ותביאנו בידה ד' אמות ברשות הרבים:

64 ד וכן לא תצא אשה בטוטפת והוא כמין ציץ על מצחה
65 ומגיע לה מאוזן לאוזן ולא בשרביטין והוא ג"כ כמין
66 ציץ שכורכתו על ראשה ותולה לה על לחייה מכאן ומכאן
67 בין שהם של כסף וזהב בין שהם של מיני צבעונין והוא
68 שאינן תפורים לשבכה שאז יש לחוש שמא תשלפם
69 להראותה לחברותיה אבל אם הם תפורים לשבכה אין לחוש
70 לכך שודאי לא תחלצם עם השבכה שלא תגלה שעה.

71 במה דברים אמורים בנשואה אבל בתולה שאינה חוששת
72 לגילוי שעה יש אומרים שאסורה לצאת בהם אף אם הם
73 תפורים בשבכה שמא תחלצם עם השבכה כדי להראות נוי
74 ואחר כך תשכח ותביאם בידה:

75 ה לא תצא בכבול והוא כיפה של צמר דהיינו חוטי צמר
76 ארוגים ברוחב שתי אצבעות כשיעור ציץ ומניחתו סביב
77 פניה לתכשיט במקום ציץ ויש לחוש שמא תשלפנו
78 להראותו:

79 ו לא תצא באיצטמא דהיינו מטלית שתולין בה חוטין של
80 צבעונין כעין גלופקין ותולין אותה לכלה להפריח
81 ממנה הזובים שאם יעמוד לה זכוב על פניה היא מתביישת
82 לטורדו ומצטערת בו ואין דבר זה תכשיט לה כלל וכמשוי
83 הוא ולכן לא תצא בו אע"פ שהיא צריכה לו:

84 ז לא תצא בעיר של זהב יש אומרים שהוא תכשיט עגול
85 ומצייירין בו צורת ירושלים ויש בו לשון באמצעו שבו
86 מחברין אותו למלבוש ויש אומרים שהוא כעין עטרה על
87 הראש ומצייירין בו צורת ירושלים (ולענין הלכה אין בדבר
88 מחלוקת כלל שלדברי הכל כל תכשיט שאפשר לה לשלפו
89 ולהראותו אסורה לצאת בו בין שהוא על ראשה בין שהוא
90 במלבושה ואפילו אינו מצוייר אלא שדברו חכמים בהווה
91 ביניהם ופרטו כל התכשיטים שהיו ביניהם):

92 ח יוצאת אשה בכליל של זהב בראשה שאין יוצאה בה
93 אלא אשה חשובה שאין דרכה לשלף ולהראות ולכן לא
94 גזרו על כליל זהב בין שהוא עשוי מחתיכות של זהב חרוזות
95 בחוט בין שאותן חתיכות קבועות במטלית אבל אותן

1 כג כוס שהיה בו מים או יין או שאר משקים אפילו
2 שאינם מלכנים אסור לנגבו במפה אפילו אם אינו
3 מקפיד על מימיה לסחטם שכיון שהכוס צר אי אפשר שלא
4 יסחוט קצת ממה שיבלע במפה ע"י הנגוב ויש בזה איסור
5 מדברי סופרים עכ"פ אף במשקים שאינם מלכנים כמו
6 שיתבאר בסי' ש"כ אבל מותר לקנח הספסל וכיוצא בכגד
7 שאינו מקפיד על מימיו לסחטו אחר הקינוח אף בחול אבל
8 מותר לנגב הידים אחר הנטילה אף בכגד שמקפיד על מימיו
9 (וכן פניו) מפני שלא גזרו כלל על זה כמו שנתבאר בסי'
10 ש"א (עיי' שם הטעם):

11 כד אין מסתכלין בשבת במראה של מתכת שהיא חריפה
12 כאיזמל ודרך להסיר בה בחול את הנימין המדולדלין
13 מראשו וזקנו כשוראה בה שהן מדולדלין ויש לחוש שמא
14 ישכח שהוא שבת ויסיר בה הנימין כדרכו בחול ואף אם
15 הוא קבוע ומחוברת בכותל אסור שלא חלקו חכמים
16 בגזרתם במראה זו שיש בה חשש זה לפעמים וגם הנשים
17 אסורות להסתכל במראה זו מפני שדרכן בחול להשיר בה
18 שערות לבנות מתוך השחורות:

19 כה אבל מותר להסתכל במראה שאין בה חשש זה אפילו
20 אינה קבוע אם הוא בענין שאין איסור משום לא ילבש
21 גבר שמלת אשה על דרך שנתבאר ביו"ד סי' קנ"ו:

שב דיני ניקוי וקיפול הבגדים בשבת וכו' כ"ה טע"פ:

22 א לא תצא אשה לא בחוטי צמר ולא בחוטי פשתן ולא
23 ברצועות הכרוכין לה על ראשה גזירה שמא תזדמן לה
24 טבילה בשבת ואם יהיה לה היתר לצאת בחוטין ורצועות
25 אלו תלך בהם ג"כ לבית הטבילה ושם תצטרך לרפותם
26 שלא יהיו מהודקים על ראשה שלא תהא חציצה בטבילה
27 ויש לחוש שמא תחלצם לגמרי מעל ראשה ואחר הטבילה
28 שמא תשכח שהוא שבת ותביאם בידה לביתה שלא תרצה
29 לחזור ולקושרם על ראשה כי רגילות הוא אף בחול לפעמים
30 כשחולצת תכשיטין קטנים חוץ לביתה לאיזה צורך אינה
31 מקפדת לעולם לחזור וללבשם אלא נושאת אותם בידה
32 לפעמים עד ביתה אבל אין רגילות כלל לעשות כן
33 בתכשיטין גדולים כגון חגורה וסרבל שהם מעיקר המלבוש
34 ואינה הולכת ממקומה עד שתחזור ותלבשם לפיכך אין
35 חוששין שמא תביאם בידה לביתה אחר הטבילה ואפילו
36 נשים זקנות שאינן צריכות לטבילה (וכן הבתולות) אסורות
37 לצאת ברצועות וחוטין אלו שלא חלקו חכמים בגזרתם בין
38 אשה לאשה:

39 ב ואם החוטין והרצועות קלועין בתוך שעה מותרת
40 לצאת בהן שאם תזדמן לה טבילה היא זהירה להתיר
41 קליעתה מבעוד יום שבשבת אסור להתיר קליעת השער כמו
42 שיתבאר ואם החוטין הם (חלולים עשויים מעשה רשת)
43 (מעשה אריגה) שאינה יכולה למותחן ולהדקן בחזקה על
44 ראשה ומפני כך המים באים בהן ואינן חוצצים מותרת
45 לצאת בהן בשבת אף שאינן קלועין בתוך שעה ובלבד
46 שלא יהיו מזוהבין שאז היא מקפדת עליהם שלא ללכלכם
47 במים ומסירתן מעליה קודם טבילה וכן לא יהיו מטונפות

26 גזרה שמא תשלפנו להראותה ועכשיו נהגו להקל במחט
27 שאינה נקובה שראשה אחד עב מפני שאינו עשוי כעין
28 תכשיט.

29 והוא שמעמדת בה קישוריה אבל אם אינה מעמדת בה
30 קישוריה אף שצריכה לה לאיזה צורך שיהיה כגון לחלוק
31 בה שעה וכיוצא בהן כיון שאינה משמשת לה לצורך
32 לבישה הרי היא משוי גמור כשאין ראשה העב עשוי כעין
33 תכשיט שאין אדם יכול לצאת בכל החפצים הצריכים לו
34 כשאין לא מלבוש ולא תכשיט ואם הוא עשוי כעין תכשיט
35 אסור מדברי סופרים משום גזירה:

36 **יב** טבעת שיש עליה חותם אינה תכשיט לאשה אלא משוי
37 גמור שאין דרך הנשים להתקשט בטבעת אלא כשאין
38 עליה חותם ואם יצאה בה חייבת ואין זו הוצאה שלא
39 כדרכה מפני שלפעמים נותן האיש בחול לאשתו טבעתו
40 שיש עליה חותם להוליכה לבית להצניעה והיא משימה
41 אותה באצבעה עד שמגיע לביתה ונמצא שדרך הוצאה היא
42 אף לאשה לפעמים להוציא באצבעה טבעת שיש עליה
43 חותם וכיון שאינה תכשיט לה חייבת עליה כשהוציאה
44 בשבת אבל כשיצאת בטבעת שאין עליה חותם פטורה אבל
45 אסורה מדברי סופרים משום גזירה שמא תשלפנה מאצבעה
46 להראותה:

47 **יג** לא תצא בכוליאר והוא תכשיט שקושרת בו מפתחי
48 חלוקה ולא בכובלת והוא קשר שקשור בה בושם
49 שריחו טוב ואשה שריחה רע טוענת עליה ובשבת אסורה
50 לצאת בו משום גזרה שמא תשלפם מעליה להראותה:

חלק ב' סימן שג, דיני תכשיטי אשה וכו' כ"ד טעמים:

1 תכשיטין שכל הנשים (עשירות) רגילות בהם גזרו עליהם
2 אף לאשה חשובה שלא רצו לחלק בתכשיט אחד בין אשה
3 לאשה:

4 **ט** רסוקיא דהיינו חתיכת מעיל רחבה אם יש בה רצועות
5 קצרות תלויות בה לקשרה בהן ולהדקה סביבותיה
6 מותרת לצאת בו כיון שהוא מהודק יפה ואין חוששין שמא
7 יותר הקשר ותפול מעליה אבל אם אין בה רצועות אסורה
8 לצאת בה שמא תפול מעליה ותשכח ותביאנו בידה:

9 **י** לא תצא בנזמי האף שמא תשלפם להראותם אבל יוצאת
10 בנזמי האוזן מפני שאזניה מכוסות בקישוריה וטורה הוא
11 לה לגלותן לשלוף מהן הנזמים להראותן ובמקומות
12 שנוהגין לגלות האזנים אסורה לצאת גם בנזמי האוזן ולכן
13 הבתולות שאזניהן מגולות אסורות לצאת בנזמים:

14 **יא** דרך הנשים להעמיד קישוריהן במחטין כגון מפתחי
15 חלוקה ורעיפה וכיוצא בהן ומותרת לצאת במחט זו
16 מן התורה אע"פ שאין עליה שם תכשיט ומלבוש כלל שכיון
17 שהיא משמשת לה לצורך לבישה הרי היא כבית יד
18 להמלבושים.

19 במה דברים אמורים במחט שאינה נקובה אבל מחט נקובה
20 אין דרך הנשים להעמיד בה קישוריהן והרי היא משוי גמור
21 ולכן לא תצא בה ואם יצאת חייבת (ואע"פ שהוציאה אותה
22 ע"י קישוריה ולא בידה אין זו הוצאה שלא כדרכה מטעם
23 שנתבאר בס"י ש"א).

24 ואף מחט שאינה נקובה שראשה אחד עב ועשוי כעין
25 תכשיט אסורה מדברי סופרים להעמיד בה קישוריה משום

תורה אור

15 **על ידי שנעשה מרכבה אליו ית' במדת האהבה.**
16 ידוע שמידתו של אברהם היא מידת האהבה,
17 וכמ"ש אברהם אוהבי.

18 וכל כך גדלה אהבתו של אברהם אליו יתברך,
19 שנתדבק בו יתברך בדביקות נפלאה, עד שנעשה
20 "מרכבה" אליו יתברך. פירוש, "מרכבה" מורה על
21 ביטול מוחלט להקב"ה, שאין לאדם שום רצון
22 לעצמו וכל מגמתו היא רק למלאות רצון השי"ת
23 בכל, כמו מרכבה שבטלה לרוכב וכל ענינה הוא
24 למלא רצון הרוכב. ואברהם אבינו הי' מרכבה אליו
25 יתברך במדת האהבה, היינו שאהבתו יתברך נעשית
26 כל מציאותו עד שלא היתה שום נקודה בנפשו
27 שלא היתה "מונהגת" ממידת האהבה שלו
28 להקב"ה.

1 [ועתה יבאר בפרטיות יותר את תוכן העבודה
2 הרוחנית של אברהם אבינו, שהיתה "אתערותא
3 דלתתא" לעורר ירידת והתלבשות אור אין סוף ב"ה
4 במדותיו, ובהקדם - שירידה והתלבשות זו של אור אין
5 סוף ב"ה במדותיו היא עצמה רק חסד עליון, שיוצא
6 כביכול מעצמו להשפיע לזולת, ועוד זאת, שצריך
7 לעצמו את עצמו בריבוי צמצומים כדי להתלבש
8 במדות מוגדרות, והרי זו כביכול ענוה ושפלות מצידו
9 יתברך, שצריך להשפיל את עצמו בהתלבשות זאת.

10 ונמצא שהתלבשות אור אין סוף ב"ה במדותיו יש
11 בה משום שני ענינים: חסד עליון, וענוה ושפלות.

12 וזהו שהולך ומבאר כיצד עיקר עבודת אברהם
13 (שעוררה מלמעלה התלבשות זו, בבחינת מדה כנגד
14 מדה) הי' בשני ענינים - אהבה (חסד) וענוה:]

31 העולמות והנבראים, לצמצם ולהוריד את אור
32 האין-סוף להתלבש במדותיו.
33 וגם מחמת שהרבה חסד בעולם, ויטע אשל וגו'.
34 עבודת אברהם במידת האהבה באה לידי ביטוי
35 (לא רק באהבת ה', אלא) גם בהתעסקותו בעשיית
36 חסד עם הבריות בריבוי גדול, כמ"ש ויטע אשל גו'
37 - ולפיכך גם זו היתה "אתערותא דלתתא" לעורר
38 חסד עליון להמשיך גילוי אור אין-סוף ב"ה
39 במדותיו.
40 ועל ידי שהיה שפל רוח מאד, וכמ"ש ואנכי
41 עפר ואפר, לכן עי"ז כמים הפנים וגו', על ידי
42 מדת ענוה המשיך ירידת אור אין-סוף ב"ה
43 בחכמה וחסד, שהוא בחינת ירידה ושפלות
44 לגבי אור אין-סוף ב"ה, דאנת הוא חכים ולא
45 בחכמה ידיעא ולא מכל מדות אלן כלל שאין
46 ערוך אליו.
47 התגלות אור אין-סוף ב"ה (דלאו מכל אלן
48 מדות איהו כלל) במידותיו הקדושות היא ירידה
49 והשפלה עצומה כנ"ל, וה"אתערותא דלתתא"
50 הגורמת להשפלה זאת היתה מידת הענוה דאברהם
51 אבינו שהי' שפל רוח מאד, וכמ"ש "ואנכי עפר
52 ואפר".
53 וכמאמר רז"ל במקום שאתה מוצא גדולתו של
54 הקב"ה שם אתה מוצא ענותנותו בו';
55 הפירוש הפנימי במאמר רז"ל זה הוא,
56 שהענווה של הקב"ה היא - להשפיל את "גדולתו",
57 היינו אור אין-סוף ב"ה שהוא למעלה לגמרי מגדר
58 המידות ואין שום "ערך" ודמיון ביניהם - שיאיר
59 בתוך המדות (ועי"ז - בעולמות ונבראים).

ד"ה משה ידבר פרק ב

1 הלוך ונסוע הנגבה בבחינת רצוא ושוב.
2 וזהו ג"כ הפירוש הפנימי במ"ש אצל אברהם
3 "הלוך ונסוע הנגבה", ד"נגבה" הוא בחינת ימין
4 (שכן העומד ופניו כלפי מזרח, צד דרום הוא
5 לימינו), וימין הוא בחינת אהבה וחסד, ואברהם
6 הי' הולך מדרגא לדרגא בעילוי אחר עילוי במידת
7 האהבה.
8 ופירוש "הלוך ונסוע" - שעבודתו היתה
9 בבחינת "רצוא ושוב", "הלוך הוא בחינת רצוא,
10 ונסוע הוא בחינת השוב". פירוש: "רצוא" היא
11 האהבה והתשוקה "לברוח" ממיצר הגוף והנפש
12 הבהמית וכבלי הגדרות העולם ולהתכלל בהקב"ה,
13 בבחינת "כלות הנפש"; ואילו "שוב" משמעו
14 לשוב אל העולם הזה, "לשבת יצרה", ולפרסם
15 אלקותו יתברך בנבראים וכן להמשיך אלקות
16 בגשמיות העולם.
17 כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, וכמ"ש אם
18 ישים אליו לבו וגו'.
19 ולפיכך על ידי עבודה זו של אהבה פעל
20 אברהם את גילוי חסדו יתברך, היינו גילוי אור אין
21 סוף ב"ה במידותיו יתברך, וכפי הכלל "רוח אייתי
22 רוח ואמשיך רוח" (רוח האדם מביא וממשיך רוח
23 מלמעלה), וכן כתיב "אם ישים אליו לבו, רוחו
24 ונשמתו אליו יאסוף", שהפירוש הפנימי בכתוב
25 הוא, שע"י שהאדם ישים אליו לבו, שלבבו יכסוף
26 לדבקה בו ית', אזי "רוחו ונשמתו אליו יאסוף",
27 שיהי' מתאסף השראת אלקות אצלו בקרב איש ולב
28 עמוק.
29 וכך בעניננו, שע"י עבודת אברהם אבינו במדת
30 האהבה והחסד, גרם שגם הקב"ה יעשה חסד עם

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

6 שיעשו אותם ימי משתה ושמחה גם לע"ל דוקא
7 (וכמאמר כל המועדים בטלים חוץ ממגלת אסתר כנ"ל)
8 וזה פלא מדוע גדלה מעלת הפורים כ"כ שגם לע"ל לא
9 יעברו מתוך היהודים לעשות אותם ימי משתה ושמחה
10 כו' אך הנה מבואר למעלה במ"ש בבכי יבואו דמצד

1 (יט) ובכ"ז יובן מ"ש וימי הפורים האלה לא יעברו
2 מתוך היהודים וזכרם כו' כי הנה בתחלת
3 הענין אמר והחדש אשר נהפך להם מיגון לשמחה כו'
4 לעשות אותם ימי משתה ושמחה כו' ומסיים וימי
5 הפורים האלה כו' דמובן שזה שאמר שלא יעברו היינו

עשו משתה ושמחה דוקא כי הנה השמחה הוא דוקא
 בחי' גלוי האור גם מן ההעלם ביותר כמו שנראה בחוש
 שבעת שמחת האדם יגלה כל מצפוניו ואשר לא יוכל
 לגלות סוד סתום בדבור בעת השמחה יבא הכל בגלוי גם
 היותר נעלם וסתום הרי ע"י השמחה יש גלוי גם לאורות
 סתומים בכלים וכן ע"י המשתה דנכנס יין יצא סוד
 היותר סתום כו' שלמעלה מן ההשגה כו' וע"כ עשו לימי
 הפורים ימי משת' ושמחה דוקא להיות שבא להם
 התישבות האור העליון יותר בכלי המוח והלב שהוא
 ענין המשתה ושמחה הפך הבכיה דלע"ל הנ"ל וד"ל:

שנער הפורים

עוצם בחי' גלוי אור אלקות ממקום ומדרגה העליונה
 ביותר שהוא מהותו ועצמותו ממש ע"כ לא יכיל הכלי
 וידחק המוח ויצאו דמעות שנקראו בכיה של שמחה כו'
 וכנ"ל אבל בזמן אסתר הרי זכו לקבל האור דמהות
 ועצמות בתוך תוכם ממש שהוא התישבות האור בכלי
 מטעם מס"נ ומטעם השפלות העצומה כנ"ל באריכות
 ולזאת עשו ימי הפורים ימי משתה ושמחה דוקא הפך
 הבכיה דלע"ל כי מה שלע"ל לא יוכלו לקבל האור כי
 רב הוא מהכיל כו' וע"כ בבכי יבאו כנ"ל אבל בימי
 אסתר יכלו לקבל האור הגדול ונתישב בתוכם כנ"ל וע"כ

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל – אדמו"ר ה'צמח צדק'

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרט"ו

מבחי' מלאכים מ"מ ירדו למטה בגוף ונה"ב ואין בהם
 כ"כ הביטול כמו במלאכים שאין להם גופים וא"כ
 למה לא נק' מלך המלאכים, אך לפי שציקר הנהגת
 המלוכה הוא ע"פ חכ' שהוא ע"פ חכמת התורה, והנה
 התורה ניתנה למטה דייקא לישראל, וע"כ נק' מלך
 ישראל כו', וזהו שית דרגין לכורסי' שהוא בחי' ששה
 סדרי משנה. והנה הכורסיא עצמה הוא בחי' תושב"כ
 שהוא בחי' שביעאה עליהו, וזהו שבתושב"כ יש
 חמשה חומשי תורה שהוא כנגד ה' עילאה שהוא בחי'
 בינה והשית דרגין הוא בחי' ויו של שם הוי' שהוא
 מחבר ה' עילאה עם ה' תתאה שהם ב' בחי' שביעאה
 עליהו.

א' דשבועות תרס"ו

אמר ריב"ל כשנלה משה למרום

דהנה איתא במדרש שש מעלות לכסא זהו ענין ששה
 סדרי משנה, והענין הוא דהנה ארז"ל מתניתין
 מלכתא והיינו כמו מלך שגוזר ואומר ומשפיל ומרומם
 כו', וכ"ז הוא עפ"י חכמתו שחייבה לו שלזה צריך
 להשפיל ולזה לרומם ולכך מתניתין מלכתא משפיל
 ומרומם שזה כשר וזה פסול טמא וטהור חייב זכאי
 שהוא עפ"י חכמת התורה שמחייב כך, וזהו מ"ש ויהי
 בישורון מלך שנק' מלך ישראל דוקא, וכן כתי' כה
 אמר ה' מלך ישראל וגואלו, ולכאורה אינו מובן למה
 נק' מלך ישראל דוקא, דהנה עיקר מלוכה הוא בחי'
 ביטול מה שכולם בטלים לרצונו ולכאורה המלאכים
 הם בטלים יותר ויותר, אף שהנשמות הם למעלה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

גדולים נמשחי' בשמן המשחה כו' משא"כ בבית
 ראשון ממלך יאשיהו ואילך שנגזרה צלוחית של שמן
 המשחה וכל בית שני ה' נעשה כה"ג ע"י שלבש בגדי
 כהונה גדולה היינו בחי' השמונה בגדי' הנ"ל שהם
 הלבושי' דתומ"צ, ועי"ז ה' בא לבחי' האה"ר. כי
 הלבושי' דתומ"צ אם כי נתלבשו בדברי' גשמי' מ"מ
 בשרשן הוא בחי' רצה"ע, לכן ע"י בחי' הלבושי'

ונמצא כי ענין כה"ג המשוש בשמן המשחה הוא כי
 כה"ג הוא בחי' אהבה רבה, ובא לו זה ע"י
 שהוא משוח בשמן המשחה הוא בחי' סדכ"ס כו' אדון
 הנפלאות כו', והשמונה בגדי' שלובש הוא כלי'
 דתומ"צ שהם כלי' לאור האה"ר הבא לו מלמעלה ע"י
 בחי' שמן המשחה בחי' סדכ"ס שז"ע אהרן כה"ג הוא
 ובניו עד מלך יאשיהו בבית ראשון שהיו כל הכהנים

מקיים כל המצות שצוה לישראל לעשות, כענין
מארז"ל הקב"ה מניח תפילין הקב"ה מתעטף בציצית,
וע' במד"ר פ' משפטי' פ"ל ע"פ מגיד דבריו מה שהוא
עושה הוא מצוה לישראל לעשות, וא"כ יפלא איך
מקיים מצות התשובה שהיא על חטא ועון. ותירצו
שענין התשובה היא כמ"ש שובה אלי ואשובה אליכם,
שהו"ע החזרת פנים בפנים, כי כשעומדי' אחור באחור
ה"ז רחוק, וכשמתקרב' עומדי' פנים בפנים, כמ"ש
בזה במ"א באריכות בדרושי ר"ה ויוהכ"פ. ובעבודה
בנפש האדם, כשהוא בבחי' כי פנו אלי עורף ולא פנים
אזי המשכת השפע מלמעלה הוא ג"כ מבחי' אחורי'
וחיצוניות כו', וע"י התשובה מעומקא דליבא בבחי'
פנימיות הלב, עי"ז נמשך מלמעלה ג"כ בחי' פנימיות
שהו"ע חזרת פנים בפנים, להיות ואשובה אליכם כו'
בבחי' יאר ה' פניו אליך בבחי' פנימיות.

בזאת יבוא אהרן

בס"ד. ש"פ אחרי, ל"ב.

דתומ"צ יכולי' לבוא לבחי' אהבה רבה, שע"י לבישת
הבגדי' בחי' שמונה בגדי' ח' היות היו נותנים לו בחי'
אה"ר. ונמצא כי כל בחי' כה"ג הוא בחי' אה"ר, רק
המרובה בגדי' הוא מלמטלמ"ע, שע"י הבגדי' בא
לאה"ר, וכהן משוח בשמן המשחה היינו שבא לו
האה"ר מבחי' שמן המשחה היינו מבחי' סדכ"ס.
ועפ"ז יובן מארז"ל במשנה הנ"ל שאין בין כהן
המשוח כו' למרובה בגדים אלא פר, דהנה
כתי' (ויקרא ד', ג' ד') ואם הכהן המשיח יחטא
לאשמת העם וגו' והביא את הפר אל פתח אהל מועד
לפני ה', וארז"ל במד"ר ויקרא פ"ה, משל לאוהבו של
מלך שכברו בדורון ובגלוסין נאה, אמר המלך הניחו
אותו על פתח פלטינ' שלי כל שהוא יוצא ונכנס יהי'
רואה אותו, וכך והביא את הפר אל פתח אוהל מועד.
והענין יובן ע"פ מה שהקשו בספרי' על מה שהקב"ה

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

גדולה ורחבה שמסוגלת לתפוס את הדברים באופן של
דקות אין הענין נתפס כל כך באיזה ציור ומאיר יותר
הענין עצמו כלומר ההשכלה של הענין מבלי הגבולות
של ההגשמה שלה שהוא בחינת האור כו', אבל גם אז
בהעלם הכל הוא נתפס בציור דמיון כו', - כלומר זה
גופא שנברא בעל מוגבלות של מקום תופס ומשיג ענין
אלוקי, הרי באיזה שהוא אופן שיהיה, יש בזה בהעלם
לפחות ציור ענין של מקום וגבול.
והרי אנו יודעים את האמת שהאלקות אינו בבחינת
מקום חס"ושלום, - שהרי ענין המקום שייך רק אצל
הנבראים, וענין המקום כשלעצמו הוא נברא ומחודש,
מכל"מקום כמה שאנו שוללים הציור וההגשמה
מאלקות מכל"מקום הרי זה נתפס בציור בהעלם כו'.
כמה שאדם ינסה להפשיט את הדברים למעלה מבחינת
מקום, באופן לא מודע, הוא מצייר את הדברים באופן
של מקום.
וידוע דענין המקום הגשמי הוא רק עד גלגל התשיעי
כפי שמביא הרמב"ם בפרק ג' מהלכות יסודי התורה,
שתשעה גלגלים מקיפים את העולם, והגלגל התשיעי
הוא הגבוה מכולם והמקיף וסובב את כולם, ולמעלה
מגלגל התשיעי מוסכם מכל החוקרים גם על פי שכל

והנה כל הפעולות למטה הן בזמן ומקום שהרי לא יש
שום דבר בעולם התחתון שלא יהיה בבחינת זמן ומקום
כו', שהרי כל הגדר של "עולם" שיש לו גבולות של
זמן - עבר הווה ועתיד, וגבולות של מקום - ד' רוחות
ומעלה ומטה, ועל כן כל השנתינו באלקות נתפס גם
כן בבחינת מקום, כיון שאנו מכירים רק מציאות של
זמן ומקום, הנה גם כשאנו משיגים עניינים של אלוקות
אנו מציירים אותם בזמן ומקום, והיינו שהציור שבלי
שלנו באלקות הוא בבחינת מקום כו'. ואילו אצל
הקב"ה באמת אין זמן ומקום.
ויש בזה חילוקים כיצד תופסים את ענין ה"מקום" בענין
ההעלם והדקות (היינו באופן הציור שמציירים את
האלוקות באופן של "מקום", אם הוא בהגשמה או
בדקות או רק בהעלם), - כלומר זה ודאי שכל ציור
שלנו באלוקות יהיה בבחינת מקום, אלא שישנו אופן
של תפיסה בו המקום הוא בדקות ויש אופן של תפיסה
שבו המקום הוא הגשמה, ויש באופן שכלל לא מציירים
ענין של מקום, ולמרות זאת זה קיים בהעלם בתת מודע
של ההשגה השכלית.
דבענין נעלה באלקות - כאשר משיגים דרגה גבוהה
באלוקות או בבעל שכל גדול - אדם בעל תפיסה שכלית

רוחניים, ואם כן הרי השגתנו באלקות שנתפס הכל²³
 בציור בחינת מקום וכפי שהתבאר שאנו לא יכולים²⁴
 לצייר באופן אחר, וממילא הרי כל השגתנו אינו כלל²⁵
 במהות ההשגה העליונה שאינו בבחינת מקום כלל כו'.²⁶
 וברונמא כזאת – על פי ההבדל בין תפיסה בגדר מקום²⁷
 לתפיסה שאינה בגדר מקום, שהיא תפיסה של מהות²⁸
 אחרת לגמרי, כך בנמשל - היא כללות ענין ההשגה²⁹
 דבריה-יצירה-עשיה לגבי ההשגה דאצילות שאינו³⁰
 במהות זה כלל, שההשגה בעולמות בריאה-יצירה-³¹
 עשיה היא אחרת לגמרי מההשגה בעולם האצילות,³²
 שבאצילות ההשגה לא רק יותר נעלית, אלא היא השגה³³
 במהות אחרת לגמרי.³⁴
 דכמו שהשגתנו בעולם הגשמי הוא מהות השגה אחרת³⁵
 לגמרי לגבי ההשגה דעולמות בריאה-יצירה-עשיה³⁶
 הרוחניים כו', כמו כן ההשגה דבריה-יצירה-עשיה היא³⁷
 מהות אחרת מההשגה דאצילות כו', כי בעולם האצילות³⁸
 מלבד שלא שייך שם מקום גשמי (שזה לא שייך גם³⁹
 בעולמות הרוחניים שלמטה מאצילות) לא שייך שם גם⁴⁰
 בחינה של מקום רוחני. ולכן ההשגה בעולם האצילות⁴¹
 היא במהות אחרת לגמרי מההשגה של בריאה-יצירה-⁴²
 עשיה, על-דרך שההשגה בעולם הגשמי היא השגה⁴³
 במהות אחרת לגמרי מההשגה בעולם הרוחני.⁴⁴

שבת פרשת ואתחנן תע"ב

שאינ שם מקום גשמי כלל, וכפי שמבואר במקום¹
 אחר⁸, שכיון שמקום הוא בחינה של גבול, הרי מצירוף²
 של גבול עם גבול, לא יוכל להיות עולם בלי גבול, ולכן³
 מוכרח שכללות המקום (וכן הזמן) הוא גבול.⁴
 וחרי ההשגה שם למעלה מגלגל התשיעי והיא השגת⁵
 המלאכים הוא גם כן מפעולותיו יתברך, שהרי גם⁶
 המלאכים, שהם נבראים רוחניים, לא משיגים את⁷
 עצמות הבורא, אלא רק על ידי פעולתיו של הבורא,⁸
 אבל שם אצל המלאכים, למעלה מגלגל התשיעי הוא⁹
 מפעולות שאינם בבחינת מקום כו', ואם כן הרי ההשגה¹⁰
 שם באלקות אינו נתפס בבחינת מקום כו', - למרות¹¹
 שבחינת "מקום" רוחני שייך גם בעולמות הרוחניים של¹²
 הנבראים, שענין המקום שם הוא בחינה של דרגה¹³
 רוחנית, אך מקום גשמי לא שייך שם כלל.¹⁴
 אשר בהשגתנו הנבראים הגשמיים אינו מושג כלל איך¹⁵
 הוא דבר בלי מקום גשמי והוא למעלה מגדר השגתנו¹⁶
 לגמרי שאין אנו יודעים איך ומה הוא. – כלומר אנו לא¹⁷
 יכולים באמת לתפוס את המהות של "רוחניות", כי¹⁸
 רוחניות היא למעלה מגדר של זמן ומקום, ואנו¹⁹
 הנבראים הגשמיים שתחת מגבלות המקום לא מסוגלים²⁰
 להבין דבר ועניין שלמעלה מגדר מקום. וכמו שמבינים²¹
 בפשטות שלא יכול להיות "גוף" גשמי בעולמות²²

הדברים הדקים ומשם יובן הרוחניות. וכמה מעניינים כיצא באלה בספר
 הבדיר. וכמה מהמאמרים מר"ל להגשים עניין האלקות להבין ולשבר את
 האזון. ולכן צריך המעיין להזהר ולהשמוע.
 8. וראה מצות האמנת אלויות להצ"צ (נו, ב): והנה התבאר
 שהזמן הוא נברא ומחודש מאין ליש ככל הברואים, והוא ית' לבד בלי
 בחינת זמן ואפי' המשך הבלתי משוער ע"י הגלגל כזמן שלנו לא ר' ח"ו
 כי סוף כל סוף הרי הוא מתחלק לחלקים גבוליים ובהכרח שהוא בע"ג ואם
 כן הוא מחודש כנ"ל אלא ר' למעלה מעלה עילוי רב ממצאות שבזמן
 ואיך ומה הוא נעלם מאתנו כמו שנעצמותו ית' נעלם, אבל יודעים אנו
 בבידור שכן הוא חוזר מעין ידיעת המציאות ולא השגת המהות שנת' פ"ב.
 וכמו שאנו יודעים ברור מציאת הרוחנית באופן שלמעלה מגדר ההגבלה
 במקום שהרי כל החוקרים הסכימו פה א' שלמעלה מגלגל ה"ט אין מציאת
 מקום כלל כמ"ש בפרדס מהר"ם ק' והוכיחו בראיות ברורות ודעות לבנות נקל
 שהריאה הנז"ל על שהזמן מוגבל תתפרש גם כן ביתר שאת כמעט נראה
 לעין שהמקום ר"ל אפי' הריקות שבחלל העולם מוגבל שהרי הוא מתחלק
 לחלקים לאמות וטפחים ואצבעות כו' וכנ"ל, והנה המציאות שלמעלה
 מגלגל ה"ט מושלל ממצאות מקום כמו מציאת הריקות שבחלל העולם
 שוה המקום באמת וכיון שאינו שם יתפלא המשיכל על מהות המציאות
 שהוא איך יכול להיות בלי מקום שכל גשם שבעולם השפל מדחז"מ א"א
 להיות עומד אלא במקום שהוא הריקות הנ"ל וע"כ מ"מ כן הוא חוזר ידיעת
 המציאות ולא השגת המהות וכמ"כ הוא על המציאות שבלתי זמן אנו
 יודעים ברור מציאות הנ"ל ולא השגת מהות, וחזו לא יפלא כלל כי כמו
 שאין המקום מחוייב אלא לגשמי, והרוחני אינו בערכו כמ"כ הזמן כו'. עיין
 שם בהרחבה.

7. ראה פרד"ס רימונים להרמ"ק שער ו' סוף פרק ג: ועם זה
 נוכל להבין מה שאמרנו הוא מקומו של עולם ואין העולם מקומו. וכבוד
 אלקים הסתר דבר ולא יחייב הענין הזה ח"ו מקום לכבודו ית' עם היות
 שיש אומרים כי כבר נתן רשות ליחס מקום ור"ל המעלה. ואף מזה אנו
 בורחים אלא שמלא כל הארץ כבודו. כי אפי' מגלגל ט' אמרו שממנו
 ולמעלה אפס המקום והוא בלי מקום כ"ש למעלה למעלה. ומה שאנו
 אומרים כאן מענין ספירה בתוך הסף ובדברים האלו אין הכונה היות
 פשוטן של דברים כן ח"ו כי זה עון פלילי ואש הוא עד אבדון תאכל כי
 המאמין כדברים האלה ח"ו מגשים האלקות והוא הפך האמונה השלימה
 שאינו גוף ולא כח בגוף. וכן כל האצילות אחר שהוא קרוב אליו הוא
 מושלל מן הגוף ומקריי כי כל הקרוב קרוב מחבירו מקודש מחבירו. ומה
 שאנו אומרים זה למעלה מזה הוא קדימת מעלה לא קדימת מקום כמו
 שנבאר. וישים המעיין דבריו אלה נגד עיניו ואל יהיה בחושבי רע ואל
 יחשוב היותו בעל מקום. כי אדרבה הוא מקומו של עולם ואין לו מקום
 והוא המציא המקום שבו נתהוה כל בעל מקום. וקודם בריאת בעלי המקום
 הוצרך לברוא המקום שבו יברא בעלי המקום. וכבר הסכימו החוקרים כי
 מגלגל ט' ולמעלה אין מקום, וגלגל השכל העשירי שהוא הקודש חזנה בלי
 מקום והוא מקום אל בעלי המקום שהוא ממנו ולמטה. ודי לנו בזה
 להתראה אל המעיין ובאלקיו ישוב וחסד ומשפט ישמור וצריך לזוהר מן
 השגיאה כי בדברים אלו שגגת תלמוד עולה זדון. ובטחנו בקוננו שלא יבא
 מתוך דבריו אל השגיאה ח"ו. כי על כיצא נאמר (קהלת יב ט) ואזן וחזק
 ותקן משלים הרבה, ודרשו בגמ' (עירובין דף כ"א) היתה התורה כקופה
 שאין לה אזנים. עם שזה נדרש בגמרא על סייגי התורה עכ"ל ירמז גם אל
 כוננתו כי היתה התורה כקופה שאין לה אזנים עד שתקן המשלים בהגשים

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק – אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים תש"י

שאלה: מדוע מתאר הכתוב מעלת מ"ת בענין הראיה ולא בעניני השכלה? חידוש דמ"ת – העלאה מלמטה למעלה. עד מ"ת היו כל הגילויים באתערותא דלעילא מצ"ע ולא לפי עבודת האבות, שהיתה ברוחניות. העלאת מ"ן – דוקא בעבודה בגשמיות

4 "וְכָל הָעָם רֹאִים אֶת הַקּוֹלֶת וְאֶת הַלְפִידִם וְאֵת קוֹל
5 הַשּׁוֹפָר וְאֵת הַהָר עֹשֶׁן", דְּבָרָה בָּא לְתַאֵר גִּדְּל
6 עֶצֶם הַפְּלֹאֶת מַעֲלַת גְּלוּי הַעֲצָמוֹת וְגְלוּי שְׁמִיחָה
7 הַעֲלִינָה שֶׁהִיָּתָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה וְגְלוּי הַתַּעֲנוּג דְּנִשְׁמוֹת
8 יִשְׂרָאֵל, עַד כִּי וְכָל הָעָם רֹאִים גְּלוּי הַעֲצָמוֹת וְגְלוּי
9 הַשְׁמִיחָה שֶׁל מַעֲלָה. וְצָרִיךְ לְהִבִּין מִפְּנֵי מָה הוּא מִתְאָר
10 זֹאת בְּעֵינֵי הָרְאִיָּה, דְּרִאֲיָה תּוֹפֵס בְּדָבָר גִּשְׁמִי, וּבְמִתֵּן
11 תּוֹרָה הָיוּ גְלוּיִים רוּחָנִיִּים שֶׁמִּתְחַסְּמִים יוֹתֵר אֶל הַשִּׁכְל
12 מִכֻּמוֹ אֶל הָרְאִיָּה, וְהָיָה לוֹ יוֹתֵר לְתַאֵר עֵינֵי הַתַּעֲנוּג
13 דְּמִתֵּן תּוֹרָה בְּעֵינֵי הַשִּׁכְל מִכֻּמוֹ בְּעֵינֵי רְאִיָּה, וְעוֹד
14 דְּבְמִתֵּן תּוֹרָה נִתְּנָה הַתּוֹרָה שֶׁהִיא חֻכְמָה וְשִׁכְל, וְהָיָה לוֹ
15 לְתַאֵר כָּל הַפְּלֹאֶת הַעֲנֵג בְּעֵינֵי הַשִּׁכְלָה, וְהַכְּתוּב
16 מִתְאַרֵם בְּעֵינֵי הָרְאִיָּה דְּוָקָא. וְהִנֵּה חֲשִׁיב בְּאֵן ד' דְּבָרִים
17 – קוֹלוֹת, לְפִידִים, קוֹל הַשּׁוֹפָר, וְהָהָר עֹשֶׁן, וְד' דְּבָרִים
18 אֱלוֹ נִחְלָקִים בְּב' חֻלְקוֹת, דְּג' דְּבָרִים הָרִאשׁוֹנִים קוֹלוֹת
19 לְפִידִים וְקוֹל הַשּׁוֹפָר הֵם גְּלוּיִים מִלְּמַעְלָה, וְהָהָר עֹשֶׁן
20 הוּא הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, וְכֻמוֹ שֶׁכְּתוּב ב'אֹר
21 הַחַיִּים' עַל פְּסוּק 'וְהָרַסְנִי עֹשֶׁן', דְּהָאֵשׁ הִיא בְּתוֹכֵי
22 הָהָר, וּמִזֶּה הוּא שָׂבָא הַעֲשָׁן, הֵינִי הַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה
23 לְמַעְלָה, דְּדָבָר זֶה דְּהַעֲלָאָה מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה הוּא
24 שְׁנִתְחַדֵּשׁ בְּמִתֵּן תּוֹרָה, דְּעַד מִתֵּן תּוֹרָה הָיוּ כָּל הַגְּלוּיִים
25 בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלֵא מַצֵּד עֶצֶם, וּכְמֵאֹמֶר (פְּסָחִים
26 קִית, א) "הִנֵּי כִּי לַעֲוֹלָם חֲסִדוֹ כִּנְגֵד מִי אֲמָרְן דְּוֵר,
27 כִּנְגֵד כִּי דִּירוֹת שֶׁהָיוּ נִזְוָנִים בְּחִסְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-
28 הוּא", דְּנִזְוָנִים בְּחִסְדוֹ שֶׁל הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא" הוּא מָה

29 שֶׁהַגְּלוּיִים הָיוּ בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלֵא מַצֵּד עֶצֶם,
30 לְהִיּוֹת כִּי חֲפֵץ חֲסֵד הוּא מַצֵּד טַבַּע הַטּוֹב לְהַטִּיב, וְגַם
31 הָאֲבוֹת שֶׁהָיוּ לָהֶם עֲבוֹדוֹת גְּדוּלוֹת¹ וּבְכַחֲנִת מְסִירוֹת
32 נֶפֶשׁ, עִם כָּל זֶה הָרִי הִיָּה בְּכַחֲנִת גְּלוּי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה,
33 הֵינִי אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלֵא כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "כֹּה אָמַר כו' בְּעֵבֶר
34 הַנֶּהָר יָשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם כו' וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת אֲבִרְהָם"
35 כו'. וְהִגַּם דְּעֲבוֹדַת אֲבִרְהָם אֲבִינוּ עֲלִי-הַשְּׁלוֹם הִיָּתָה
36 עַל פִּי הַפֶּרָה, וּמִפְּלִ-מְקוֹם הִנֵּה הַגְּלוּיִים שֶׁלְּמַעְלָה הָיוּ
37 שְׂאֵל לְפִי עֶרְךְ הַעֲבוּדָה שְׁלוֹ כָּלִל, כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב "וַיֵּרָא
38 אֵלָיו", "וַיֵּרָא אֶל אֲבִרְהָם" כו', דְּכָל זֶה הוּא בְּכַחֲנִת
39 גְלוּי מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה בְּדֶרֶךְ אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלֵא מַצֵּד
40 עֶצֶם, כִּי הַעֲבָדוֹת שֶׁל הָאֲבוֹת לֹא הָיוּ בְּכַחֲנִת הַעֲלָאָה
41 מ"ן² מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, כְּדִאֲיָתָא³ בְּמִדְרָשׁ רַבָּה עַל פְּסוּק
42 "לְרִיחַ שְׁמֵנִיךָ טוֹבִים שְׁמֵן תוֹרֵךְ שְׁמֵךְ", "כָּל הַמַּעֲצוֹת
43 שֶׁעָשׂוּ לְפָנֶיךָ הָאֲבוֹת רִיחוֹת הָיוּ, אֲכַל אֲנִי שְׁמֵן תוֹרֵךְ
44 שְׁמֵךְ, דְּבָר שְׁמוֹרִיקִים מִכֻּלִּי אֶל כֻּלִּי", דְּכָל עֲבוֹדַת
45 הָאֲבוֹת הִיָּה בְּרוּחָנִיּוֹת וְלֹא בְּגִשְׁמִיּוֹת³, וְאִין זֶה בְּכָלִל
46 הַעֲלָאָה מ"ן, דְּעֶקֶר עֵינֵי הַעֲלָאָה מ"ן הוּא בְּעֲבוֹדַת
47 הָאָדָם לְמַטָּה דְּוָקָא כְּמֵבָאֵר בַּזֶּהר חֻלְק א דָּף לֵה עֲמוּד
48 אִי עַל פְּסוּק "כִּי לֹא הִמְטִיר כו' מִשּׁוֹם כִּי וְאָדָם אִין"
49 כו', כְּמוֹ כֵּן עֶקֶר הַעֲלָאָה מ"ן הוּא בְּאֲתַעְרוּתָא דְּלַתְמָא⁴,
50 מִלְּמַטָּה לְמַעְלָה, הוּא עֲבוּדָה בְּגִשְׁמִיּוֹת דְּוָקָא, וְהָאֲבוֹת
51 הִנֵּה כָּל הַעֲבָדוֹת שֶׁלָּהֶם הָיוּ בְּרוּחָנִיּוֹת וְאִין זֶה אֲמַתָּה
52 עֵינֵי הַעֲלָאָה מ"ן, וְהַגְּלוּיִים שֶׁלָּהֶם הִיָּה בְּכַחֲנִת
53 אֲתַעְרוּתָא דְּלַעֲלֵא,

קונטרס חג השבועות, תש"י

מצות קיים רק ברוחניות, וכמו תפלין שנזכר בהם יצי"מ ואז עדיין לא הי' כלל גלות מצרים. ב) אותן שקיים בגשמיות, הייתה המשכת הקדושה רק ברוחניות ולא בגשם הדבר שבו קיים המצוה. - ראה תו"א ותו"ח הנ"ל. הוספות לתו"א ד"ה להבין למה לעתיד פ"ה בביאור ענין אגרת. - ויש לתווכן זה עם מש"כ בתניא פכ"ג שכל אבריהם כולם (של האבות) נעשו מרכבה.

(*) נדפס בספר המאמרים תש"י עמודים 230 - 223.

- 1) עבודות גדולות: ראה תו"א ר"פ לך, ופ' יתרו ד"ה משה ידבר. תורת חיים שם.
- 2) כדאייתא במד"ר: שיר השירים רבה ע"פ זה. וראה מאמרי שבועות ה'תש"ו.
- 3) ברוחניות ולא בגשמיות: כנראה הכוונה בשמים: א) כמה

א. התעוררות מלמעלה. ב. העלאת מיין נוקבין (התעוררות של המקבל). ג. בזהר חלק א' דף ל"ה עמוד א'. ד. באתערותא דלתתא התעוררות של התחתון (המקבל).

ספר השיחות - ה'ש"ת-ש"א בלה"ק

- 1 ימי המלחמה!
2 כל כך בקלות ובפשטות אומרים - ימי המלחמה.
3 אני מאמין שנמצאים כאן אנשים שחיו את שנות
4 מלחמת העולם הראשונה, ולפי מדת הצרות
5 והיסורים של אותה מלחמה, ימדדו את המצב המר
6 של מלחמת ההשמדה הנוכחית. ברם, ידידי אחיי
7 ורעיי, אין זה דומה כלל וכלל.
8 זוכר אני היטב את מצב הרוח המזעזע והאנחות
9 העמוקות שהיו נשמעות בערים ובעיירות מהידיעות
10 המרות שהיו מגיעות מהחזית במלחמת העולם
11 הראשונה.
12 היתה חזית והיו ערים. כלומר, נשים, ילדים
13 ואנשים זקנים לא היו בחזית.
14 ואילו במלחמה הנוכחית בפולין, שונה המצב.
15 ילדים, נשים, זקנים וחולים נמצאים כולם בחזית.
16 שכן, החזית היתה בתוך הערים.
17 העיר בה נמצאו נשים, ילדים, זקנים וחולים,
18 הומטרה בפגזי תותחים ובפצצות תבערה.
19 אלפי אנשים נקברו תחת הריסות בתיהם, תוך
- 20 שניות אחדות, מפצצות התבערה.
21 הדלות היהודית בפולין היתה גדולה מאוד
22 ונגרשה בכל ענפי החיים, ועל כולם בשאלת הדיוור
23 ושכונות היהודים בוורשה היו מיושבות בצפיפות.
24 בימי המלחמה הקריטיים, קרה הדבר, שבמשך
25 שניות ספורות, נהרס בנין בן כמה קומות וכל גרי
26 הבית, ביניהם ילדים, נשים, זקנים וחולים, נשרפו או
27 נקברו חיים תחת ההריסות.
28 אחרי הפצצה היו מוצאים ברחובות העיר גופות
29 אנשים מרוסקים מעורבים בגופות מתים - להבדיל
30 - של סוסים וכלבים. אברי גוף אדם היו מתגוללים
31 ברחוב.
32 הרי זה חלק קטן בלבד מהגורל המר שעבר עלינו
33 בימי המלחמה בפולין.
34 אחרי ימי המלחמה באו ליהודים ימים ולילות
35 מרים וחשוכים.
36 בודאי ישנם רישומים, תיאורים וידיעות בכתב
37 מכל האכזריות שנעשו לאחינו ואחיותינו. אך אינה
38 דומה שמיעה לראיה¹.

בסעודת פורים, ש"ת ניו יורק

(1) מכילתא יתרו יט, ט. פס"ז שלח יג, יח.

אגרות קודש

ב"ה י"א מנ"א תרפ"ד

ליענינגראד

כבוד ידידי הנכבד ו"ח אי"א מו"ה

אהרן שי

1 שלום וברכה

- 2 מני אז נסע צלחה לא קבלתי מאתו שום ידיעה, וכל
3 העת הנני לא עליכם בעגמ"נ רב ויסורים גדולים ממחלתו
4 של הזקן ר' ישראל אשר מחלתו אנושה, וטפלי תלו בו,
5 ואין לו פרנסה והקטנים נעדרו ר"ל מיום אל יום, ואין
6 משים לב אל זה כלל וכלל.

- 7 החובות בסך שמונה מאות ששים ושמונה צעראנצ'
8 ק[נ]עים אותי ואין נותנים מנוח. וכבר לויתי יותר על שני
9 מאות ליי"ש אנגליא, ובכל משך העת לא יכולתי לעזור
10 לטובת הבנים הקטנים ולא אדע מה יהי אחרית הדבר
11 הנורא הלזה. רחמו נא על קרוביכם זכרו את אשר
12 חשבתם לטובה, וככל אשר תוכלו לעשות ולעזור שלחו
13 עזרתכם לאחיכם ר"ח שי ואיליו תכתבו. והוי יהי
14 בעזרכם ויצליח לכם בכל אשר תפנו. ואני הנני חלש מאד
15 מרוב עגמ"נ ויסורים ורק ד' הוא ירחם.
16 ידידם דו"ש המברככם בברכת אבות ק'.

אג"ק מוהריי"צ כרך יד

פרק ה' משנה ה'

עֲשֶׂה נְסִים נַעֲשׂוּ לְאַבְוֹתֵינוּ בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂה עָלֵינוּ הַיּוֹם. עֲשֶׂה מִפְּנֵי הַיּוֹם הַכִּי הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא עַל הַמִּצְרִיִּים בְּמִצְרַיִם וְעֲשֶׂה עָלֵינוּ נְסִיּוֹת נְסִיּוֹת אֲבֹתֵינוּ אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּמִדְבָּר, שְׁנֵאֲמַר: וַיִּנְסוּ אֹתִי זֶה עֲשֶׂה פְעָמִים וְלֹא שְׁמָעוּ בְּקוֹלִי:

נקודות משיחות קודש

של שבח, כמבואר בתניא⁸ לגבי חטא המרגלים (האחרון מבין עשרת הנסיונות⁹):

בתחילה לא רצו ישראל להיכנס לארץ בטענה "כי חזק הוא ממנו"¹⁰, שלא האמינו ביכולת הקב"ה (חסיושלום) לכבוש את הארץ. אך לבסוף שינו את דעתם ואמרו "הננו ועלינו"¹¹. ומקשה שם (בתניא) - כיצד חזרה אליהם לפתע האמונה ביכולת ה' והרי לא הראה להם משה רבינו שום אות ומופת חדשים שיוכיחו את יכולת ה' לכבוש את הארץ?

ומבאר, שישאל הם "מאמינים בני מאמינים", ורק שה"סטר אחרא" אשר נתלבשה בגופם, הגביהה את עצמה "בחוץ בלי טעם ודעת". אך כאשר שמעו דברים קשים, שקצף ה' עליהם "והרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - "נכנע ונשבר לבם בקרבם", "וממילא נפלה הסטרא אחרא מממשלתה וגבהותה וגסות רוחה, וישראל עצמן מאמינים בני מאמינים". זוהי אפוא הסיבה לשינוי שהתחולל אצל בני-ישראל שאמרו לפתע "הננו ועלינו".

משמעות הענין היא: כאשר מופיעה אצל יהודי הנהגה בלתי-רצויה אין זה דבר טבעי; אדרבה, מצד טבע נפשו קשור היהודי עם תכלית הטוב; ענין חיצוני בלבד הוא שמונע אותו מלקיים את רצון ה'. לכן, כאשר דבר חיצוני זה מתבטל ונעלם (בחסא המרגלים היה זה על ידי "שקצף ה' עליהם והרעים בקול רעש"), ממילא מתגלה טבעו ורצונו האמיתי של היהודי.

מעשה נבין את דברי התנא - המביא גם את הסיפא של הפסוק, "ולא שמעו בקולי" - למעלותא:

הסיבה שבני-ישראל ניסו את הקב"ה לא היתה שהם לא הכירו, חלילה, במציאות ה' (בדוגמת פרעה, להבדיל, שאמר "לא ידעתי את ה'"); אלא מפני ש"לא שמעו בקולי": בני ישראל ידעו שזהו "בקולי", קולו של הקב"ה, רק שהיה חסר אצלם ה"שמעו" (ה"דערה ערן") "שמיעה מלשון הבנה וקליטה"¹².

לכן, כאמור, ברגע ש"הרעים בקול רעש ורוגז, עד מתי לעדה הרעה הזאת" - מיד "נכנע ונשבר לבם בקרבם" כי נתגלה רצונם האמיתי.

(י'תורת מנחם - התוועדות' תשמ"ג, כרך ג, עמ' 1704)

עשרת הנסים שנעשו לאבותינו במצרים הם מה שבני ישראל לא נפגעו מעשר המכות שבאו על המצרים, וכדכתיב¹ "והפלה ה' בין מקנה ישראל ובין מקנה מצרים", וכך², "למען תדעון אשר יפלה ה' בין מצרים ובין ישראל"³. וקשה⁴ אם כן, מדוע הקדימה המשנה "עשרה נסים שנעשו לאבותינו" ל"עשר מכות הביא הקב"ה על המצריים"; היה לה, לכאורה, לכתוב את הדברים כסדר התרחשותם תחילה המכות ולאחר מכן הנסים שנעשו לאבותינו?!

ויש לומר בביאור הדברים:

מצד הנהגת העולם על-פי טבע ("סדר ההשתלשלות") לא היה מקום לחלק בין המצרים לבין בני-ישראל ("נגוף למצרים ורפוא לישראל"⁵). ואמנם, זו היתה טענתה של "מידת הדין" - הללו עובדי עבודה-זרה והללו עובדי עבודה-זרה!⁶

כדי שבכל-זאת תתאפשר הבדלה זו בין המצרים לבני-ישראל היה צורך בהתגלות אור נעלה, שלמעלה מסדר ההשתלשלות. הארה זו היא היסוד לעשרת הנסים שנעשו לאבותינו - "נס" מלשון הרמה⁷. הקב"ה הגביה את ישראל למעלה מסדרי הטבע ולכן המכות לא פגעו בהם.

הגבהה זו שהגביה ה' את בני-ישראל, היא ההכנה ליציאת מצרים, שענינה העיקרי הוא "שבירת" קליפת מצרים ועל-ידי זה - ביטול שיעבוד מצרים.

לפי זה, מובן מדוע הקדים התנא "עשרה נסים" ל"עשר מכות": בכדי שהמכות שהביא הקב"ה על המצרים אכן ימלאו את יעודן, צריך היה להקדים להן את ה"נסים", דהיינו להגביה ולהעלות את ישראל למעלה מהטבע; רק אז יכלו המכות לפגוע במצרים (ולא בישראל), "לשבור" את המצרים ולפרוק את עולם מעל צוארם של בני-ישראל.

(ליקוטי שיחות, כרך ד, עמ' 1220)

יש להבין: כדי להוכיח מהפסוק ש"עשרה נסיונות ניסו אבותינו וכו'", די היה לתנא להביא את חלקו הראשון של הפסוק ("וינסו אותי זה עשר פעמים") ולשם מה הביא גם את סיומו ("ולא שמעו בקולי") המבליט את הפך שבחן של ישראל?

ויש לומר שאדרבה, סיום הפסוק אינו ענין של גנאי אלא

(1) וארא ט, ד. (2) בא יא, ז. (3) כן פירשו הרמב"ם, רבינו יונה ומדרש-שמואל. (4) תויו"ט. (5) זוהר חלק-ב לו, א. (6) ראה זוהר שם קע, ב. מכילתא בשלח יד, כח. (7) תורה-אור יתרו ע, ד. (8) פרק כט. (9) ראה פירוש רע"ב. (10) שלח יג, לא. (11) שם טו, מ. (12) ראה רש"י מקץ מב, כג.

פרשת בחקותי

אִם-בְּחֻקֹּתַי תֵּלְכוּ וְאֶת-מִצְוֹתַי תִּשְׁמְרוּ וַעֲשִׂיתֶם אֹתָם: וְנָתַתִּי גִשְׁמִיכֶם בְּעֵתָם וְנָתַתִּי הָאָרֶץ יְבוּלָה וְעֵץ הַשָּׁדֶה יִתֵּן פֵּרוֹ: ה' וְהִשִּׁיג לָכֶם דִּישׁ אֶת-בְּצִיר וּבְצִיר יִשְׁיג אֶת-זֶרַע וְאָכַלְתֶּם לַחֲמֻכָּם לְשֹׁבַע וַיִּשְׁבַּתֶּם לְבִטָּח בְּאַרְצְכֶם: (לו')

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"א ע' 282)

אם בחקתי תלכו (כו, א)

המצוות בכלל נחלקות לשלושה סוגים: עדות, משפטים וחקים. התורה כאן מכלילה את כל המצוות תחת הסוג חקים, ובכך מלמדת אותנו התורה, כמו שאות מצוות החקים עושים לא על פי טעם והבנה, אלא מצד צווי הקב"ה בלבד - בקבלת על. כך גם את שאר המצוות - עדות ומשפטים - צריך לקיים מצד צווי הקב"ה בקבלת על, למרות שהן מובנות על פי שכל.

שני וְנָתַתִּי שְׁלוֹם בְּאֶרֶץ וּשְׁכֻנָּתָם וְאִין מִחֲרִיד וְהִשְׁבַּתִּי חַיָּה רְעָה מִן-הָאָרֶץ וְחָרֵב לֹא-תֵעָבֵר בְּאַרְצְכֶם: וְיִרְדְּפֶתֶם אֶת-אֹיְבֵיכֶם וְנָפְלוּ לִפְנֵיכֶם לְחָרֵב: ה' וְיִרְדְּפוּ מִכֶּם חֲמֹשֶׁה מֵאָה וּמֵאָה מִכֶּם רַבְּבָה יִרְדְּפוּ וְנָפְלוּ אֹיְבֵיכֶם לִפְנֵיכֶם לְחָרֵב: וּפְגִימֹתַי אֵלֵיכֶם וְהַפְרִיתִי אֶתְכֶם וְהַרְבִּיתִי אֶתְכֶם וְהִקִּמְתִּי אֶת-בְּרִיתִי אִתְּכֶם: (ישראל)

~ נקודות משיחות קודש ~ (שיחות ש"פ ברו"ב תשכ"ח. ע"פ ביאורי החומש)

וזכרתי את בריתי את יעקב (כו, מב)

בחמשה מקומות נכתב מלא, ו'אליהו' - חסר בחמשה מקומות. יעקב נטל אות משמו של אליהו, ערבון שביבוא ויבשר גאלת בניו (רש"י)

לכאורה תמוה, וכי הגאולה תלויה ברצונו של אליהו? והרי הדבר בידי הקב"ה. ויש לומר: בספור יציאת מצרים נאמר ו'ישמע אלקים את נאקתם, ויזכר אלקים את בריתו את אברהם את יצחק ואת יעקב', משמע שיש צורך בפעולה מיוחדת כדי לעורר, בפכול, את זכרונו של הקב"ה. ולכן רש"י מפרש - שיעקב לקח "ערבון" מאליהו, במטרה שאליהו יזכיר, בפכול, לקב"ה את בריתו עם האבות, ובכך יביא את הגאולה.

שלישי וְאָכַלְתֶּם יֶשֶׁן נוֹשֵׁן וַיִּשָּׁן מִפְּנֵי חֹדֶשׁ

תוֹצִיאוּ: י' וְנָתַתִּי מִשְׁפָּנִי בְּתוֹכְכֶם וְלֹא-תִגְעַל נַפְשִׁי אֶתְכֶם: י"ב וְהִתְחַלַּכְתִּי בְּתוֹכְכֶם וְהִיִּיתִי לָכֶם לְאֱלֹהִים וְאַתֶּם תִּהְיוּ-לִי לְעָם: י"ג אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֶתְכֶם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם מִהָיִית לָהֶם עֲבָדִים וְאֲשַׁבֵּר מִטַּת עַלְכֶם וְאוֹלֶךְ אֶתְכֶם קוֹמָמוֹת: פ' (ע"ב בחול) יד וְאִם-לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְלֹא תַעֲשׂוּ אֶת פְּלִי-הַמִּצְוֹת הָאֵלֶּה: טו' וְאִם-בְּחֻקֹּתַי תִּמָּאֲסוּ וְאִם אֶת-מִשְׁפָּטִי תִגְעַל נַפְשְׁכֶם לְבַלְתִּי עֲשׂוֹת אֶת-פְּלִי-מִצְוֹתִי לְהַפְרֶכֶם אֶת-בְּרִיתִי: טז אֶף-אֲנִי אַעֲשֶׂה-זֹּאת לָכֶם וְהַפְקַדְתִּי עֲלֵיכֶם בְּהִלָּה אֶת-הַשְׁחָפָת וְאֶת-הַקְדַּחַת מִכְלֹת עֵינַיִם וּמִדִּבְתָּ גִפְשׁ וּזְרַעְתֶּם לְרִיק וְזַרְעֲכֶם וְאָכַלְהוּ אֹיְבֵיכֶם: יז וְנָתַתִּי פָנֶי בָכֶם וְנִגְפַתֶּם לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם וְרָדוּ בָכֶם שְׁנֵאֵיכֶם וְנִסְתַּם וְאִין-יִרְדֹּף אֶתְכֶם: יח וְאִם-עַד-אֵלֶּה לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְיִסְפַּתִּי לְיִסְרָה אֶתְכֶם שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: יט וְשִׁכַּרְתִּי אֶת-גִּזְאוֹן עֵזְבֶם וְנָתַתִּי אֶת-שְׁמִיכֶם כְּבָרוֹל וְאֶת-אַרְצְכֶם כְּנֹחֶשֶׁה: כ' וְתֵם לְרִיק כְּחֶכֶם וְלֹא-תִתֵּן אַרְצְכֶם אֶת-יְבוּלָה וְעֵץ הָאָרֶץ לֹא יִתֵּן פֵּרוֹ: כא וְאִם-תֵּלְכוּ עִמִּי קָרִי וְלֹא תֵאָבִו לְשֹׁמֵעַ לִי וְיִסְפַּתִּי עֲלֵיכֶם מִכָּה שֹׁבַע כְּחַטָּאתֵיכֶם: כב וְהִשְׁלַחְתִּי בָכֶם אֶת-חַיַּת הַשָּׂדֶה וְשִׁפְלָה אֶתְכֶם וְהִכְרִיתִי אֶת-בְּהֵמַתְכֶם וְהִמְעִיטָה אֶתְכֶם וְנִשְׁמָו דְּרִכֵּיכֶם: כג וְאִם-בְּאֵלֶּה לֹא תוֹסְרוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי קָרִי: כד וְהִלַּכְתִּי אֶף-אֲנִי עִמָּכֶם בְּקָרִי וְהִפִּיתִי אֶתְכֶם גַּם-אֲנִי שֹׁבַע עַל-חַטָּאתֵיכֶם: כה וְהִבֵּאתִי עֲלֵיכֶם חֹרֵב נִקְמַת נִקְמַת בְּרִית וְנִאֲסַפְתֶּם אֶל-עֲרִיכֶם וְשִׁלַּחְתִּי דָּבָר בְּתוֹכְכֶם וְנִתְתַּם בִּיד-אֹיֵב: כו בְּשִׁכְרִי לָכֶם מִטַּה-לָּחֶם וְאָפוּ עֶשֶׂר נָשִׁים לַחֲמֻכָּם בְּתַנּוּר אֶחָד וְהִשִּׁיבוּ לַחֲמֻכָּם בְּמִשְׁקָל וְאָכַלְתֶּם וְלֹא תִשְׁבְּעוּ: כז וְאִם-בְּזֹאת לֹא תִשְׁמְעוּ לִי וְהִלַּכְתֶּם עִמִּי בְּקָרִי:

לְהַכִּיר בְּרִיתִי אִתְּכֶם כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם:
 וּזְכַרְתִּי לָהֶם בְּרִית רֵאשִׁימִים אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי
 אֹתָם מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְעֵינֵי הַגּוֹיִם לְהָיוֹת לָהֶם
 לְאֱלֹהִים אֲנִי יְהוָה: ^{כז} אֲלֵה הַחֲקִים וְהַמְשָׁפָטִים
 וְהַתּוֹרָה אֲשֶׁר נָתַן יְהוָה בְּיָדִי וּבֵין בְּנֵי יִשְׂרָאֵל
 בְּהַר סִינִי בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 326, ע"פ באורי

החומש)

וְנִתְּתִי פָנַי בָּכֶם (כו, יז)

פִּנְיָה אֲנִי מִכָּל עֲסָקִי לְהֵרַע לָכֶם (רש"י)

כִּינִס לְבָרְכוֹת, כּוֹתֵב רש"י "אֶפְנֶה מִכָּל עֲסָקִי לְשֵׁלֶם
 שְׂכָרָכֶם" (בְּלִשׁוֹן עֲתִיד) וְאֵלּוּ פֶה מִשְׁנֶה וְכוֹתֵב "פִּנְיָה אֲנִי
 מִכָּל עֲסָקִי לְהֵרַע לָכֶם" (לִשׁוֹן הַזֶּה). וְגַם לְפָרֶשׁ שְׁנוּי זֶה:
 לִשׁוֹן הַזֶּה - יָכוֹל לְהִתְפָּרֵשׁ לְרַגֵּעַ אֶחָד בְּלִבֵּד, לְרַגֵּעַ אֶחָד
 פִּנְיָה הַקָּב"ה מִעֲסָקָיו כְּדִי לְהֵרַע לְיִשְׂרָאֵל, אֲבָל מִזֵּד לְאַחֵר
 מִבֶּן חֲזוֹר לְעֲסָקָיו, כְּכִיכּוֹל. לִשׁוֹן עֲתִיד, לְעֻמַּת זֹאת, מִתְפָּרֵשׁ
 עַל טוֹחַ הָעֲתִיד כִּלּוּ - כֵּן עוֹד בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מְקַיְמִים אֶת
 מִצְוֹתָיו שֶׁל הַקָּב"ה, מִמְשִׁיךְ הַקָּב"ה לְפָנוֹת מִעֲסָקָיו כְּדִי
 לְהִיטִיב וּלְשֵׁלֶם אֶת שְׂכָרָם.

רביעי כז א וידבר יהוה אלימשה לאמור: ב דבר
 אלבני ישראל ואמרת אליהם איש כי יפלא
 נדר בערפך נפשות ליהוה: ג והיה ערפך הזכר
 מבן עשרים שנה ועד בן־ששים שנה והיה
 ערפך חמשים שקל כסף בשקל הקדש:
 ד ואם־נזקבה הוא והיה ערפך שלשים שקל:
 ה ואם מבן־חמש שנים ועד בן־עשרים שנה
 והיה ערפך הזכר עשרים שקלים ולנזקבה
 עשרת שקלים: ו ואם מבן־חדש ועד בן־חמש
 שנים והיה ערפך הזכר חמשה שקלים כסף
 ולנזקבה ערפך שלשת שקלים כסף: ז ואם
 מבן־ששים שנה ומעלה אם־זכר והיה ערפך
 חמשה עשר שקל ולנזקבה עשרה שקלים:
 ח ואם־מך הוא מערפך והעמידו לפני הפה
 והעריך אתו הפה על־פי אשר תשיג יד הנדר
 יעריכו הפה: ט ואם־בהמה אשר יקריבו
 ממנה קרבן ליהוה כל אשר יתן ממנו ליהוה

כח וְהִלַּכְתִּי עִמָּכֶם בְּחֻמֹּת־קָרִי וַיִּפְרָתִי אִתְּכֶם
 אֶף־אֲנִי שִׁבְעַת עַל־חַטָּאתֵיכֶם: כט וְאָכַלְתֶּם בָּשָׂר
 בְּנִיכֶם וּבָשָׂר בְּנֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ: לה וְהִשְׁמַדְתִּי
 אֶת־בְּמֹתֵיכֶם וְהִכְרַתִּי אֶת־חַמְנֵיכֶם וְנִתְּתִי אֶת־
 פְּגִרֵיכֶם עַל־פְּגִרֵי גִלּוּלֵיכֶם וְגַעְלָה נַפְשִׁי אִתְּכֶם:
 לא וְנִתְּתִי אֶת־עֲרִיכֶם חֲרֻבָה וְהִשְׁמַדְתִּי אֶת־
 מִקְדְּשֵׁיכֶם וְלֹא אֲרִיחַ בְּרִיחַ נִיחֻחְכֶם:
 לב וְהִשְׁמַדְתִּי אֲנִי אֶת־הָאָרֶץ וְשָׁמְמוּ עָלֶיהָ
 אִיְבֵיכֶם הַיֹּשְׁבִים בָּהּ: לד וְאַתְּכֶם אֲזַרְהָ בְּגוֹיִם
 וְהִרְקִיתִי אַחֲרֵיכֶם חֲרִב וְהָיְתָה אֶרְצְכֶם שְׁמָמָה
 וְעֲרִיכֶם יִהְיוּ חֲרֻבָה: לה אֲזִי תִרְצֶה הָאָרֶץ אֶת־
 שַׁבְּתֹתֶיהָ כֹּל יְמֵי הַשְּׁמָה וְאַתֶּם בָּאָרֶץ אִיְבֵיכֶם
 אֲזִי תִשָּׁבֵת הָאָרֶץ וְהִרְצַת אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ: לו כֹּל־
 יְמֵי הַשְּׁמָה תִשָּׁבֵת אֶת אֲשֶׁר לֹא־שָׁבַתָה
 בְּשַׁבְּתֹתֵיכֶם בְּשַׁבְּתֹתֶכֶם עָלֶיהָ: לז וְהִנְשֹׂאֲרִים
 בָּכֶם וְהִבֵּאתִי מִרְדָּךְ בְּלִבְכֶם בְּאַרְצָת אִיְבֵיהֶם
 וְרִדְף אֹתָם קוֹל עֹלָה נִדְף וְנָסוּ מִגִּסְת־חֲרִב
 וְנָפְלוּ וְאִין רִדְף: לח וְכִשְׁלוּ אִישׁ־בְּאֹחֳיו כַּמִּפְגִּיר
 חֲרִב וְרִדְף אִין וְלֹא־תִהְיֶה לָכֶם תְּקוּמָה לְפָנַי
 אִיְבֵיכֶם: לט וְאַבְרַתֶּם בְּגוֹיִם וְאָכַלְתֶּם אֶתְכֶם אֶרֶץ
 אִיְבֵיכֶם: מט וְהִנְשֹׂאֲרִים בָּכֶם יִמְקוּ בַּעֲוֹנֵם
 בְּאַרְצָת אִיְבֵיכֶם וְאֶף בַּעֲוֹנֹת אֲבֹתָם אֹתָם יִמְקוּ:
 מ וְהִתְוֹדוּ אֶת־עֲוֹנֵם וְאֶת־עוֹן אֲבֹתָם בְּמַעֲלָם
 אֲשֶׁר מַעֲלֹכִי וְאֶף אֲשֶׁר־הִלְכוּ עִמִּי בְּקָרִי:
 מא אֶף־אֲנִי אֵלֶךְ עִמָּם בְּקָרִי וְהִבֵּאתִי אֹתָם
 בָּאָרֶץ אִיְבֵיהֶם אוֹ־אֲזִי יִפְנֹעַ לִבְכֶם הָעָרֶל וְאֲזִי
 יִרְצוּ אֶת־עֲוֹנֵם: מב וּזְכַרְתִּי אֶת־בְּרִיתִי יַעֲקֹב
 וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי יִצְחָק וְאֶף אֶת־בְּרִיתִי אַבְרָהָם
 אֲזַכֵּר וְהָאָרֶץ אֲזַכֵּר: מד וְהָאָרֶץ תַּעֲזֹב מֵחֶם
 וְתִרַץ אֶת־שַׁבְּתֹתֶיהָ בְּהִשְׁמָה מֵחֶם וְהֵם יִרְצוּ
 אֶת־עֲוֹנֵם יַעֲזוּ וְיִבְעִנוּ בְּמִשְׁפָּטִי מֵאִסּוּ וְאֶת־חֻקֹּתִי
 נִגְעָלָה נַפְשָׁם: מה וְאֶף גַּם־זֹאת בְּהִיוֹתָם בָּאָרֶץ
 אִיְבֵיהֶם לֹא־מֵאֲסָתִים וְלֹא־גַעְלָתִים לְכָלֹתָם

הדרוש: הקב"ה נותן שפע של גשמיות לבני ישראל - "בעתם", רק בזמנים שלא יפריעו לעבודתם הרוחנית של בני ישראל.

שישי כב ואם את-שדה מקנתו אשר לא משדה אחוזתו יקדיש ליהוה: כ וחשב-לו הכהן את מכסת הערפך עד שנת היבל ונתן את-הערפך ביום ההוא קדש ליהוה: כ בשנת היובל ישוב השדה לאשר קנהו מאתו לאשר-לו אחוזת הארץ: כ וכל-ערפך יהיה בשקל הקדש עשרים גרה יהיה השקל: כ אד-בכור אשר יבקר ליהוה בבחמה לא-יקדיש איש אתו אם-שור אם-שה ליהוה הוא: כ ואם בבחמה הטמאה ופדה בערפך ויסף חמשתו עליו ואם-לא יגאל ונמכר בערפך: כ אד כל-חרם אשר יחרם איש ליהוה מכל-אשר-לו מאדם ובהמה ומשדה אחוזתו לא ימכר ולא יגאל כל-חרם קדש-קדשים הוא ליהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 318)

ושבתה הארץ שבת לה' (כה, ב)

שבת לה' - לשם ה', כשם שנאמר בשבת בראשית (רש"י) ע"פ באור התסודות, נתן להסביר את פרוש רש"י: היה מקום לחשב שהתאר "שבת לה'" מתאים רק לשבת, שאז האדם פורש לגמרי מכל עניני העולם, ותאר זה אינו שך לשנת השמיטה, שאז לאדם מתר לעסק בכל עניני העולם - למעט בעבודת האדמה. וזהו חדוש הפתוב ששנת השמיטה היא גם "שבת לה'", כמו שהשבת היא שבת לה', על-דרך-זה כשהאדם מקבר את הנפוצות בעולם - על ידי עבודתו בעניני העולם. הוא הופך את העולם ל"שבת לה'".

שביעי כב כל-חרם אשר יחרם מן-האדם לא יפדה מות יומת: כ וכל-מעשר הארץ מזרע הארץ מפרי העץ ליהוה הוא קדש ליהוה: כא ואם-גאל יגאל איש ממעשרו חמשתו יסף עליו: כב וכל-מעשר בקר וצאן כל אשר-יעבר תחת השבט העשירי יהיה-קדש ליהוה: כב לא יבקר בין-טוב לרע ולא ימירנו ואם-המר ימירנו ויהיה-הוא

יהיה-קדש: כ לא יחליפנו ולא-ימיר אתו טוב ברע או-רע בטוב ואם-המר ימיר בהמה בבחמה ויהיה-הוא ותמורתו יהיה-קדש: כא ואם כל-בהמה טמאה אשר לא-יקריבו ממנה קרבן ליהוה והעמיד את-הבהמה לפני הכהן: כ והעריך הכהן אתה בין טוב ובין רע בערפך הכהן בן יהיה: כ ואם-גאל יגאלנה ויסף חמשתו על-ערפך: כ ואיש פי-יקדיש את-ביתו קדש ליהוה והעריכו הכהן בין טוב ובין רע פאשר יעריך אתו הכהן בן יקום: כ ואם המקדיש יגאל את-ביתו ויסף חמישית בסף-ערפך עליו ויהיה לו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 318)

אם בחקתי תלכו (כז, א)

שתהיו עמלים בתורה (רש"י)

"בחקתי" הוא גם מלשון "חקיקה". חקיקה שונה מכתובה רגילה בשני דברים: א. חקיקה דורשת מאמץ ועמל מיוחד. ב. על-ידי החקיקה נעשים האותיות חלק בלתי נפרד עם מה שהם חקוקים בו. כמו כן הוא בלמוד התורה, למוד התורה צריך להעשות - א. על-ידי עמל ויגיעה מיוחדים. ב. חלק ודבר אחר עם האדם הלומד את התורה.

חמישי, כא ואם משדה אחוזתו יקדיש איש ליהוה ויהיה ערפך לפי זרעו זרע חמר שערים בחמשים שקל בסף: כ ואם-משנת היבל יקדיש שדהו בערפך יקום: כ ואם-אחר היבל יקדיש שדהו וחשב-לו הכהן את-הפסף על-פי השנים הנותרות עד שנת היבל ונגרע מערפך: כ ואם-גאל יגאל את-השדה המקדיש אתו ויסף חמשתו בסף-ערפך עליו וקם לו: כ ואם-לא יגאל את-השדה ואם-מכר את-השדה לאיש אחר לא-יגאל עוד: כא ויהיה השדה בצאתו ביבל קדש ליהוה בשדה החרם לפהן תהיה אחוזתו:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות ח"ב ע' 117)

ונתתי גשמיכם בעתם (כז, ד)

"גשמיכם" הוא מלשון גשמיות, ויש לפרש בדרך

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כב עמ' 171)

פרשת ערכין כשרבי הלל מפאריטש היה אברהם צעיר, הכין קשיא במסכת ערכין כדי לשאלה את אדמו"ר הזקן. באשר נכנס הרבי לחדר שבו התחבא רבי הלל, אמר: "באשר יש לאברהם קשיא בערכין, הוא צריך תחלה להעריך את עצמו". והנה, מעלתו העקרית של רבי הלל הייתה להיות 'עובד', לא להיות 'משכיל'. ואכן – מי שמעריך את עצמו מבין שעקר העבודה איננה השכלה אלא קבלת על, להיות עובד ה'.

מפטיר ~ וְכָל־מַעֲשֵׂךְ בָּקָר וְצֹאן כָּל אֲשֶׁר־יַעֲבֹר תַּחַת הַשֹּׁבֵט הָעֵשִׂי יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לַיהוָה: ~ לא יבקר בין טוב לרע ולא ימירנו ואם־המר ימירנו ויהי־הוא ותמורתו יהיה־קֹדֶשׁ לא יגאל: ~ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סיני:

ע"ח פסוקים, עז"א סימן.

וּתְמֹרְתוֹ יִהְיֶה־קֹדֶשׁ לֹא יִגָּאֵל: ~ אֵלֶּה הַמִּצְוֹת אֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּהָר סיני:

חזק חזק ונתחזק

◆ ◆ ◆

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעיותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמא. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרום, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבתא ונחתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

◆ ◆ ◆

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עץ־חיים היא למחזיקים בה, וְתִמְכִּיחַ מֵאֲשֶׁר. דְּרִכֶּיהָ דְּרִכֵּי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְלֶיהָ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יי חפץ למען צדקו, יגדיל תורה ויאדיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפני

בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדַבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּאֵמַת בְּרוּךְ אַתָּה יי הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבְיִשְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֵמַת וְצִדֵּק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הוקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למזמור

יט) עֲזִי וּמַעְזִי, עֲזִי חֲזָק. וּמְנוּסִי, לְשׁוֹן מְנוּס וּמַפְלָט. אֱלֹהֵי גֵוִים יִבְאֻהוּ, הָרִי סוֹף הַדָּבָר וְיִהְיֶה שְׁהִגִּים מִקְצוֹת הָאָרֶץ יִבְאוּ אֵלָיו וַיֹּאמְרוּ וְגו', (כ) הַנַּעֲשֶׂה וְגו', וְכִי רָאוּ שְׂאֵדָם בְּמַעֲשֵׂה יְדֵי וַעֲשֵׂה לַעֲצָמוֹ אֱלֹהִים. וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים, הֲלֹא בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם אֵינָם אֱלֹהִים, וְאֵיךְ יִהְיוּ מַעֲשֵׂה יְדֵיהֶם טוֹבִים מֵהֶם.

(כא) בַּפֶּעַם הַזֹּאת וְגו', בְּנִאֲלָה הַעֲמִידָה, אוֹדִיעִים אֶת כַּח יְדֵי וְאֶת גְּבוּרָתִי.

(א) חַטָּאת יְהוּדָה וְגו', מוֹסֵב לַמַּעֲלָה, לוֹמַר, הִנֵּה בַּסּוֹף גַּם הָאֱמוּנוֹת יַעֲזֹבוּ עֲבוֹדַת הָאֱלֹלִים וַיֵּאֱמִינוּ בַּח', וְהִנֵּה יְהוּדָה עֲדִין עִתָּה חַטָּאתָם שְׂמוּרָה בְּלָבָם כְּאִלּוּ חַטָּאתָם שְׂמָה קוֹלָמוֹס מִכְּרֹל וּבְצַפְרֵן שֶׁל שְׂמִיר (= מִין מִתְכַּת קֶשֶׁה מְאֹד הַמְשַׁמֶּשֶׁת לַחֲרִישָׁה).

חֲרוּשָׁה, חֲרוּתָה בַּעֲמֵק כְּמוֹ בְּמַחֲרָשָׁה. עַל לוֹחַ לָבָם, עַל דַּפֵּן הַלֵּב. כְּלוּמַר, שְׂאִינָם שׁוֹכְחִים עֲבוֹדַת־יְהוָה שְׁלֵחָם. וְלִקְרָנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם, וְגַם בַּפְּעֻלֹת מַעֲשִׂיית, שֶׁהֵם זֹרְקִים שֵׁם דָּם וְנִחִיָּהֶם. (ב) בְּזִכֹּר בְּנִיָּהֶם מִזְבְּחוֹתָם, הֵם זֹכְרִים אֶת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם זֹכְרִים אֶת בְּנֵיהֶם. וְאַשְׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעְנוֹ, וְאֶת אֲשֵׁרֵיהֶם אֲשֶׁר אֵצֶל עֵץ רַעְנוֹ. (ג) הַרְרִי בַּשָּׂדֶה, יוֹשֵׁב הָהָר בַּשָּׂדֶה. וְהַכּוֹנֵה לוֹיֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוּא בְּהַר הַמִּישׁוֹר. וְלִשׁוֹן "הַרְרִי", יוֹשֵׁב הָהָר, כְּמוֹ "עֲרֹבִי" עַל שֵׁם שִׁיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה. חִילָּךְ כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ, מְמוֹנֶד וְכָל אוֹצְרוֹתֶיךָ. בְּמִתִּיד בְּחַטָּאת וְגו', בְּגִלָּל בְּמוֹתִיד הַעֲשׂוֹת בְּחַטָּא לַעֲבוֹדַת־יְהוָה, וְאֲשֶׁר הֵם בְּכָל גְּבוּלֶיךָ. (ד) וְשִׁמְמוֹתָהּ, תַּעֲזֹב אֶת הָאֲדָמָה מִלַּעֲבָדָה בְּחֲרִישָׁה וְיֹרֵעָה. וְכֵךְ מִנְחֶלֶתְךָ,

כְּלוּמַר, לֹא מִרְצוֹנְךָ הַטּוֹב תִּשְׁמֹט אֶת הָאָרֶץ, אֲלֹא כֵךְ תִּתֵּיךְ הַעֲזִיבָהּ, כִּי תִתֵּיךְ נַעֲזֹב מִנְחֶלֶתְךָ. וְיֹרֵעָה, כְּלוּמַר, זְמַן מְרֻבָּה. (ה) אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם, לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בּוֹטְחִים בְּמַצְרִים וּבְאַשּׁוּרִים, לְפִיכֵךְ אָמַר לָהֶם דָּבָר זֶה. וּמִן ה' יִסּוֹר לָבוֹ, כִּי אִם לֹא יִסִּיר לָבוֹ מִה' אֵינֶנּוּ רַע אִם יִבְטַח שֶׁבַעֲנוֹת הָאֵל יוֹכֵל הָאָדָם לַעֲזֹרוֹ, לֹא זֹלָתוֹ. (ו) וְהִנֵּה בַּעֲרָעַר

הפטרה לשבת פרשת בחקותי לשנים

מקרא ואחד תרגום ולקריאה בציבור

בירמיה פרק טז

טז יְיָ יְהוָה עֲזִי וּמַעְזִי וּמְנוּסִי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גֵוִים יִבְאֻהוּ מֵאֲפִס־אֶרֶץ וַיֹּאמְרוּ אֶדְ-שֶׁקֶל נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ הַכֹּל וַאֲיֵן-בָּם מוֹעִיל: כ הַנַּעֲשֶׂה-לָּו אָדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה לֹא אֱלֹהִים: כא לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעִם בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִים אֶת-יְדֵי וְאֶת-גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ כִּי-שְׂמִי יְהוָה: יז א חַטָּאת יְהוּדָה כְּתוּבָה בַּעֲט בְּרֹזֶל בְּצַפְרֵן שְׂמִיר חֲרוּשָׁה עַל-לוֹחַ לָבָם וְלִקְרָנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם: כ כְּזִכֹּר בְּנֵיהֶם מִזְבְּחוֹתָם וְאַשְׁרֵיהֶם עַל-עֵץ רַעְנוֹ עַל גְּבָעוֹת הַגְּבוּהוֹת: ג הַרְרִי בַּשָּׂדֶה חִילָּךְ כָּל-אוֹצְרוֹתֶיךָ לָבוֹ אֶתָּן בְּמִתִּיד בְּחַטָּאת בְּכָל-גְּבוּלֶיךָ: ד וְשִׁמְמוֹתָהּ וְכֵךְ מִנְחֶלֶתְךָ אֲשֶׁר נִתְּתִי לָךְ וְהַעֲבַדְתִּיךָ אֶת-אֱלֹהֵיךָ בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר לֹא-יִדְעָתָ כִּי אֲנִי קֹדֶחַתָּם בְּאֶפִי עַד-עוֹלָם תִּנְקָד: ה כֹּה אָמַר יְהוָה אֱרֹוֹר הַגִּבֹּר אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם וְשֵׁם בְּשֶׁר זִרְעוֹ וּמִן-יְהוָה יִסּוֹר לָבוֹ: ו וְהִנֵּה בַּעֲרָעַר בַּעֲרָבָה וְלֹא

רלה

עטרת מרים

יט יְיָ יְהוָה עֲזִי וּמַעְזִי מְנוּסִי מְנוּסִי מְנוּסִי לִי וּמְנוּסִי מְנוּסִי מְנוּסִי לִי בְּיוֹם צָרָה אֱלֹהֵי גֵוִים יִבְאֻהוּ בִּימֹות הַמִּשְׁחָה מֵאֲפִס־אֶרֶץ לְשׁוֹב אֵלָיו וְלַעֲבָדָה, וַיֹּאמְרוּ אֶדְ-שֶׁקֶל הֵם הָאֱלֹלִים אֲשֶׁר נִחְלוּ אֲבוֹתֵינוּ הֵם הַכֹּל וַאֲיֵן-בָּם מוֹעִיל וְהַנַּעֲשֶׂה-לָּו אָדָם אֱלֹהִים וְהָמָּה בְּנֵי אָדָם עֲצָמָם לֹא אֱלֹהִים וְאֵיךְ הִתֵּה עוֹלָה עַל דַּעֲתָם זֹאת הָאֱמוּנָה: כא אָמַר לוֹ הָאֵל לָכֵן הִנְנִי מוֹדִיעִם לְאֵלָה שְׂאִינָם רוֹצִים לְשׁוֹב, בַּפֶּעַם הַזֹּאת אוֹדִיעִים אֶת-יְדֵי וְאֶת-גְּבוּרָתִי וַיִּדְעוּ יִשְׂרָאֵל חִיכָה וְיִכְרִי כַח ה' וּמִלְכוּתוֹ כִּי-שְׂמִי יְהוָה מוֹשֵׁל וְשֹׁלֵט לְקִים גְּבוּרָתִי: הִנֵּה בַּסּוֹף גַּם הַגֵּוִים יַעֲזֹבוּ הַפְּסִילִים וַיֵּאֱמִינוּ בַּח' אֲכַל א חַטָּאת יְהוּדָה עֲדִין שְׂמוּרָה בְּלָבָם כְּאִלּוּ חַטָּאתָם שְׂמָה קוֹלָמוֹס מִכְּרֹל וּבְצַפְרֵן שֶׁל שְׂמִיר (= מִין מִתְכַּת קֶשֶׁה מְאֹד הַמְשַׁמֶּשֶׁת לַחֲרִישָׁה). חֲרוּשָׁה, חֲרוּתָה בַּעֲמֵק כְּמוֹ בְּמַחֲרָשָׁה. עַל לוֹחַ לָבָם, עַל דַּפֵּן הַלֵּב. כְּלוּמַר, שְׂאִינָם שׁוֹכְחִים עֲבוֹדַת־יְהוָה שְׁלֵחָם. וְלִקְרָנוֹת מִזְבְּחוֹתֵיכֶם, וְגַם בַּפְּעֻלֹת מַעֲשִׂיית, שֶׁהֵם זֹרְקִים שֵׁם דָּם וְנִחִיָּהֶם. (ב) בְּזִכֹּר בְּנִיָּהֶם מִזְבְּחוֹתָם, הֵם זֹכְרִים אֶת מִזְבְּחוֹתֵיהֶם כְּמוֹ שֶׁהֵם זֹכְרִים אֶת בְּנֵיהֶם. וְאַשְׁרֵיהֶם עַל עֵץ רַעְנוֹ, וְאֶת אֲשֵׁרֵיהֶם אֲשֶׁר אֵצֶל עֵץ רַעְנוֹ. (ג) הַרְרִי בַּשָּׂדֶה, יוֹשֵׁב הָהָר בַּשָּׂדֶה. וְהַכּוֹנֵה לוֹיֹשֵׁב יְרוּשָׁלַיִם שֶׁהוּא בְּהַר הַמִּישׁוֹר. וְלִשׁוֹן "הַרְרִי", יוֹשֵׁב הָהָר, כְּמוֹ "עֲרֹבִי" עַל שֵׁם שִׁיֹּשֵׁב בְּעֶרְבָה. חִילָּךְ כָּל אוֹצְרוֹתֶיךָ, מְמוֹנֶד וְכָל אוֹצְרוֹתֶיךָ. בְּמִתִּיד בְּחַטָּאת וְגו', בְּגִלָּל בְּמוֹתִיד הַעֲשׂוֹת בְּחַטָּא לַעֲבוֹדַת־יְהוָה, וְאֲשֶׁר הֵם בְּכָל גְּבוּלֶיךָ. (ד) וְשִׁמְמוֹתָהּ, תַּעֲזֹב אֶת הָאֲדָמָה מִלַּעֲבָדָה בְּחֲרִישָׁה וְיֹרֵעָה. וְכֵךְ מִנְחֶלֶתְךָ,

כְּלוּמַר, לֹא מִרְצוֹנְךָ הַטּוֹב תִּשְׁמֹט אֶת הָאָרֶץ, אֲלֹא כֵךְ תִּתֵּיךְ הַעֲזִיבָהּ, כִּי תִתֵּיךְ נַעֲזֹב מִנְחֶלֶתְךָ. וְיֹרֵעָה, כְּלוּמַר, זְמַן מְרֻבָּה. (ה) אֲשֶׁר יִבְטַח בְּאֲדָם, לְפִי שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל בּוֹטְחִים בְּמַצְרִים וּבְאַשּׁוּרִים, לְפִיכֵךְ אָמַר לָהֶם דָּבָר זֶה. וּמִן ה' יִסּוֹר לָבוֹ, כִּי אִם לֹא יִסִּיר לָבוֹ מִה' אֵינֶנּוּ רַע אִם יִבְטַח שֶׁבַעֲנוֹת הָאֵל יוֹכֵל הָאָדָם לַעֲזֹרוֹ, לֹא זֹלָתוֹ. (ו) וְהִנֵּה בַּעֲרָעַר

עטרת מרים

שי למורא

בְּעֶרְכָּהּ, הַבּוֹטֵחַ בָּאֵדָם יִהְיֶה בְּעֶרְכָּה (= מִן צִמָּח קוֹצֵי הַגָּדֵל בַּמִּדְבָּר). וְלֹא יֵרָאֶה כִּי יִבּוֹא טוֹב, אִינּוּ רֹאֶה בְּשָׂבָא טוֹכָה בְּעוֹלָם, וְהֵם הַגִּשְׁמִים, כְּלוּמֹר לֹא עָלְיוּ וְהָיוּ הַגִּשְׁמִים. וְשָׁכֵן חֲרָרִים, יִשְׁכֵּן בְּמִקוֹם שֶׁהוּא חֲרָרִים, בְּמִקוֹם שֶׁלֹּא יִפֹּל שֵׁם

מִטָּר מֵרֵב חֲחִם. "חֲרָרִים" עֲנִינוּ

שְׂרָפָה וְדִלְקָה מֵרֵב חֲמִימוֹת. כְּמוֹ "נִעְצָמִי חֲרָה מִנִּי חֲרָב" (איוב

22). אֶרֶץ מִלְחָה וְלֹא תִשָּׁב,

אֶרֶץ שְׁעִפְרָה מְלוּחַ וְאִינָה

מִיִּשְׁבָּת. ז) וְהָיָה ה' מִבְּטַחוֹ,

אִם יִבְטַח בּוֹ, הוּא יִהְיֶה מִבְּטַחוֹ

וְעוֹרֹ, וְלֹא יִירָא מִכָּל רָע.

ח) עַל מַיִם, שֶׁלֹּא יִצְמָא

לְעוֹלָם. כְּלוּמֹר, יִהְיֶה מִמָּלָא

בְּטוֹב. וְעַל יוֹבֵל, וְעַל פִּלְגֵי

מַיִם. יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו, שְׁאֵפְלוּ

שְׂרָשָׁיו שִׁיתַּפְשֻׁטוּ בְּמִקוֹם רְחוֹק

וְהָיוּ עַל פִּלְגֵי מַיִם. וְלֹא יֵרָאֶה

כִּי יָבֹא חֲחִם, כְּלוּמֹר, אֵפְלוּ

בְּשִׁיתָהּ חֲחִם בְּעוֹלָם, לֹא יִחוּשׁ

מִמֶּנּוּ, כִּי עַל מַיִם הוּא שְׂתוּל וְלֹא

יִוָּבֵל חֲחִם לִבְשׁוֹ. וְהָיָה עֲלֵהוּ

רַעְנָן, וְאֵפְלוּ עֲלֵהוּ יִהְיֶה רַעְנָן,

שֶׁלֹּא יִפֹּל בְּשָׂאָר עֲצִים שְׁנוּכָלִים

עֲלֵיהֶם בְּיָמֵי הַגִּשְׁמִים. וְכִשְׁנֵת

בַּצֵּרֶת לֹא יִדְאָג, כִּי אֵפְלוּ

בְּשֵׁנֶת בַּצֵּרֶת יִהְיֶה בְּלַחְתּוֹ וְיִתֵּן

פְּרִי בְּעֵתוֹ. וְכֵן הָאֵדָם אֲשֶׁר

יִבְטַח בְּה', וְלִמְרוֹ בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ

הַכְּמֹתוֹ וּמַעֲשָׂיו הַטּוֹבִים. וְהָעֵלָה

הוּא מִשָּׁל עַל מִמּוֹנוֹ וְעֶשְׂרוֹ,

שִׁינֵּנוּ בְּנֵי אָדָם מִמֶּנּוּ. ט) עֶקֶב

הַלֵּב מִכָּל, אֲפִי-עַלְפִי שֶׁלֵּב הָאֵדָם הוּא מַעֲקָם וּמַעֲנוֹת יוֹתֵר מִכָּל

אִיכָרְיוֹ. וְאֵנֶשׁ הוּא וְגו', וְיֵשׁ לוֹ מִכְּאוֹב חֲזָק, כְּלוּמֹר, דַּעַה רָעָה

לְחִשָּׁב מִי הוּא הַיּוֹדֵעַ תַּעֲלוּמוֹת לְבֹו אִם הוּא בּוֹטֵחַ בְּה' בְּאַמְתּוֹ אוֹ

לֹא. י) אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב וְגו', אֲבָל אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב הָאֵדָם וּבֹחֵן מַחֲשָׁבוֹת וְעֲצוֹת הַכְּלִיּוֹת. וְלִתֵּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו, לִתֵּת לְכָל אִישׁ

בְּדַרְכֵי לְבֹו. בַּפְּרִי מַעֲלָלָיו, כִּפִּי הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי הַלֵּב. יא) קִנְיָא דָּגֵר וְלֹא יִלְד, כְּמוֹ הָעוֹף שֶׁנִּקְרָא "קִנְיָא", בְּשֶׁהוּא דוֹגֵר

(= רוֹבֵץ עַל בִּיצִים לְחַמְמָם שֶׁיִּצְאוּ מֵהוֹן אֶפְרוֹחִים) עַל בִּיצֵי עוֹף אַחֵר, הָרִי לְכַשִּׁינִקְעוֹ הַבִּיצִים וְיִצְאוּ הָאֶפְרוֹחִים לֹא יִהְיוּ כְּמוֹ בְּנֵי שְׂיִלְכוּ

אַחֲרָיו, אֲלֵא יַעֲזוּבוּהוּ וְלֹא יִכְרֻהוּ. כֶּכָּה גַם הָרֶשַׁע שֶׁעֲשָׂה עִשָּׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט, בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזוּבוּהוּ וְגו'. וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הִישִׁיר,

כִּי אִם בְּעֶרְמַת הַלֵּב. בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזוּבוּהוּ, אוֹ שִׁמּוֹת הוּא וְיַעֲזוּבֵהוּ אֶת עֲשָׂרוֹ לְאַחֲרִים, אוֹ יֵאָבֵד הָעִשָּׂר מִיָּדוֹ בַּחֲצִי יָמָיו. יִהְיֶה נִבָּל, פְּחוֹת

וְנִבְהָ, וְיִקְרָא רָשָׁע. יב) כֶּסֶף כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂמִים שֶׁהֵם כֶּסֶף ה' וְהֵם כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ מַעֲרִים עַל מִצִּיאוֹתָיו וְעַל

כְּבוֹדוֹ, בֵּן מִקוֹם מְקֻדְּשָׁנוּ מַעֲרִיד וּמוֹרָה עַל עַצְם מִצִּיאוֹתָיו שֶׁהִשְׁכִּין אוֹרוֹ וְכְבוֹדוֹ בְּמִקְדָּשׁ, וְכֹא לְחֹרוֹת שֶׁהִקְבִּי"ה מַשְׁנִיעַ גַּם בְּעוֹלָם הַשְּׁפָל

הַזֶּה, וּמַעֲנִישׁ הָרָשָׁעִים עַל רָשָׁעֵם. יג) מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל ה', לֵכֵן רָאוּ שֶׁתִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה אֵל ה'. כָּל עֲזוּבֵיךָ יִבְשׁוּ, כָּל הָעוֹזְבִים אוֹתְךָ

וּבּוֹטְחִים בְּכֵנִי אָדָם, רָאוּ הוּא שִׁיבְשׁוּ. וְסוֹרִי, כָּל הַפְּרִים מֵה'. בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ, וְכָתְבוּ לְדֹרֵת בְּתַחֲמִית הָאֶרֶץ, בְּעֶמְקֵי הַשְּׂאוֹל. אֶת ה',

יֵרָאֶה כִּי־יִבּוֹא טוֹב הַגִּשְׁמִים, כִּי לֹא עָלְיוּ וְהָיוּ הַגִּשְׁמִים וְשָׁכֵן חֲרָרִים בְּיָבֻשׁוֹת מֵרֵב חֲמִימוֹת בַּמִּדְבָּר וְהָיָה אֶרֶץ מִלְחָה שְׁעִפְרָה מְלוּחַ וְלֹא תִשָּׁב וְאִינָה מִיִּשְׁבָּת: ז) בְּרוּךְ הַגָּבֵר אֲשֶׁר יִבְטַח בִּיהוָה וְהָיָה יִהְיֶה מִבְּטַחוֹ: לוֹ לְמִבְטָח וְלַעֲנוּה: ח) וְהָיָה פֶּעַץ | שְׂתוּל עַל־מַיִם

וְעַל־יוֹבֵל מִקוֹם יוֹבֵל וּפְרִי אֲצֵל פִּלְגֵי

מַיִם יִשְׁלַח שְׂרָשָׁיו וְלֹא יֵרָאֶה לֹא

יִפְחַד כִּי־יָבֹא חֲחִם וְשָׂרָב וְהָיָה

עֲלֵהוּ רַעְנָן וְיִרְאִי וּבִשְׁנֵת בַּצֵּרֶת

שֶׁל מַעֲנוֹת גִּשְׁמִים לֹא יִדְאָג לֹא יִזִּיק

לוֹ וְלֹא יִמָּישׁ לֹא יִסּוֹר מַעֲשׂוֹת פְּרִי

וְכֵן יִהְיֶה הַבּוֹטֵחַ בְּה' שֶׁלֹּא יִפְחַד לוֹ

שׁוֹם דָּבָר וְלֹא יִדְאָג מִהַצִּדּוֹת

הַמִּתְרַשְּׁשׁוֹת בְּעוֹלָם: ט) עֶקֶב הַלֵּב לֵב

הָאֵדָם הוּא מַעֲקָם וּמַעֲנוֹת יוֹתֵר מִכָּל

אִיכָרְיוֹ וְאֵנֶשׁ הוּא טוֹבֵל בְּמַחֲלַת לֵב,

וְהוּא כְּבוֹד מִי יִדְעֵנוּ מִי יֵדַע זֶה:

י) אֲנִי יִהְיֶה חֹקֵר לֵב בְּתוֹן כְּלִיּוֹת

וְכֵן בְּיָד גַּם בֵּן וְלִתֵּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו

כַּפְּרִי מַעֲלָלָיו מַעֲשָׂיו: יא) קִנְיָא שֶׁם

עוֹף (קוֹס"ו רש"י) דָּגֵר מַצְפֵּצֵף בְּקוֹלוֹ

לְמַשׁוֹף אֶפְרוֹחִין אַחֲרָיו אֲבָל וְלֹא יִלְד

לֹא יִקְדָּם, וְכַשִּׁינִקְעוֹ יִבְנֵי שֶׁהוּא לֹא

יִלְדֵם וְיַעֲזוּבּוּ אוֹתוֹ, בֵּן עֲשָׂה עֲשִׂיר

וְלֹא בְּמִשְׁפָּט יִישֹׁר כִּי אִם בְּעֶרְמָה,

עוֹשֵׁר זֶה לֹא יִתְקַים בְּרוֹ אֲלֵא בַּחֲצִי

יָמָיו יַעֲזוּבוּהוּ וּבַאֲחֵרִיתוֹ יִהְיֶה

נִבָּל: יב) כְּמוֹ כֶּסֶף הַכְּבוֹד שׁוֹכֵן

בְּשִׂמִי מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן מְקֻדָּשׁ, בֵּן הוּא

מִקוֹם מְקֻדְּשָׁנוּ שֶׁשֵּׁם הַשְּׁכִין

שִׁכְנָתוֹ: יג) מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל חֲקוֹת

יִשְׂרָאֵל יִהְיֶה אֵל יִהְיֶה וְכַפָּא כְּבוֹדוֹ

שׁוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, לֵכֵן כָּל־עֲזוּבֵיךָ

וּבּוֹטְחִים בָּאֵדָם יִבְשׁוּ וְסוֹרִי הַפְּרִים מִמֶּנּוּ מֵה' בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ לְדֹרֵת בְּתַחֲמִית

הָאֶרֶץ בְּשָׂאוֹל, עַל כֵּי עֲזוּבוּ מִקוֹר מַעֲן מַיִם־חַיִּים אֶת־יִהְיֶה:

לא. י) אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב וְגו', אֲבָל אֲנִי ה' חֹקֵר לֵב הָאֵדָם וּבֹחֵן מַחֲשָׁבוֹת וְעֲצוֹת הַכְּלִיּוֹת. וְלִתֵּת לְאִישׁ בְּדַרְכָּיו, לִתֵּת לְכָל אִישׁ

בְּדַרְכֵי לְבֹו. בַּפְּרִי מַעֲלָלָיו, כִּפִּי הַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁהֵם מַעֲשֵׂי הַלֵּב. יא) קִנְיָא דָּגֵר וְלֹא יִלְד, כְּמוֹ הָעוֹף שֶׁנִּקְרָא "קִנְיָא", בְּשֶׁהוּא דוֹגֵר

(= רוֹבֵץ עַל בִּיצִים לְחַמְמָם שֶׁיִּצְאוּ מֵהוֹן אֶפְרוֹחִים) עַל בִּיצֵי עוֹף אַחֵר, הָרִי לְכַשִּׁינִקְעוֹ הַבִּיצִים וְיִצְאוּ הָאֶפְרוֹחִים לֹא יִהְיוּ כְּמוֹ בְּנֵי שְׂיִלְכוּ

אַחֲרָיו, אֲלֵא יַעֲזוּבוּהוּ וְלֹא יִכְרֻהוּ. כֶּכָּה גַם הָרֶשַׁע שֶׁעֲשָׂה עִשָּׂר וְלֹא בְּמִשְׁפָּט, בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזוּבוּהוּ וְגו'. וְלֹא בְּמִשְׁפָּט הִישִׁיר,

כִּי אִם בְּעֶרְמַת הַלֵּב. בַּחֲצִי יָמָיו יַעֲזוּבוּהוּ, אוֹ שִׁמּוֹת הוּא וְיַעֲזוּבֵהוּ אֶת עֲשָׂרוֹ לְאַחֲרִים, אוֹ יֵאָבֵד הָעִשָּׂר מִיָּדוֹ בַּחֲצִי יָמָיו. יִהְיֶה נִבָּל, פְּחוֹת

וְנִבְהָ, וְיִקְרָא רָשָׁע. יב) כֶּסֶף כְּבוֹד מְרוֹם מְרֹאשׁוֹן, כְּמוֹ שֶׁהַשְּׂמִים שֶׁהֵם כֶּסֶף ה' וְהֵם כֶּסֶף כְּבוֹדוֹ מַעֲרִים עַל מִצִּיאוֹתָיו וְעַל

כְּבוֹדוֹ, בֵּן מִקוֹם מְקֻדְּשָׁנוּ מַעֲרִיד וּמוֹרָה עַל עַצְם מִצִּיאוֹתָיו שֶׁהִשְׁכִּין אוֹרוֹ וְכְבוֹדוֹ בְּמִקְדָּשׁ, וְכֹא לְחֹרוֹת שֶׁהִקְבִּי"ה מַשְׁנִיעַ גַּם בְּעוֹלָם הַשְּׁפָל

הַזֶּה, וּמַעֲנִישׁ הָרָשָׁעִים עַל רָשָׁעֵם. יג) מִקְנֵה יִשְׂרָאֵל ה', לֵכֵן רָאוּ שֶׁתִּקְנֵה יִשְׂרָאֵל תִּהְיֶה אֵל ה'. כָּל עֲזוּבֵיךָ יִבְשׁוּ, כָּל הָעוֹזְבִים אוֹתְךָ

וּבּוֹטְחִים בְּכֵנִי אָדָם, רָאוּ הוּא שִׁיבְשׁוּ. וְסוֹרִי, כָּל הַפְּרִים מֵה'. בְּאֶרֶץ יִכְתְּבוּ, וְכָתְבוּ לְדֹרֵת בְּתַחֲמִית הָאֶרֶץ, בְּעֶמְקֵי הַשְּׂאוֹל. אֶת ה',

שי למורא

שְׁמוֹשִׁיעַ הַטּוֹבָה בְּכָל עַת כְּמוֹ מְקוֹר מַיִם חַיִּים. (ד' רַפָּאנִי ה' וְאַרְפָּא, הַנְּבִיא יִרְמְיָה מְבַקֵּשׁ מִחֻבָּה, שִׁירָפָאֵהוּ מִן הַמִּבְּחָה וְהַפָּאב.

עטרת מרים

יֵד רַפָּאנִי יְהוָה מִן הַמִּבְּחָה וְהַפָּאב

וְאַרְפָּא אֶתְהָ נִרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי מִן

הַקָּמִים עָלַי וְאוֹשִׁיעָה וְאוֹתָהּ נוֹשֵׁעַ -

אֵין בֵּיד מִי לְהוֹשִׁיעַ לִי וּלְתֹדֶה כִּי תִהְלֹתִי

אֶתְהָ אֵנִי מִתְהַלֵּל בְּךָ שְׁתַּצִּילֵנִי מִיָּדָם:

יֵד רַפָּאנִי יְהוָה וְאַרְפָּא הוֹשִׁיעֵנִי

וְאוֹשִׁיעָה כִּי תִהְלֹתִי אֶתְהָ:

וְכֻנְתָּו עַל הַבְּזוּי וְהַקָּלֵלָה

שֶׁהֲצִיקוּ לוֹ אֲנָשִׁים, כִּפִּי שְׁאֵמֶר

בְּהַמְשָׁךְ "הוֹשִׁיעֵנִי וְאוֹשִׁיעָה".

כִּי תִהְלֹתִי אֶתְהָ, בְּךָ אֵנִי

מִתְהַלֵּל וּמִתְפָּאֵר, לִמְדֵּר שְׁאֵתְהָ

מוֹשִׁיעִי וְתִהְלֹתִי.

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, צוּר כָּל הָעוֹלָמִים, צָדִיק בְּכָל הַדּוֹרוֹת,

הָאֵל הַנָּאֵמָן הָאוֹמֵר וְעוֹשֶׂה, הַמְדַּבֵּר וּמְקַיֵּם, שָׁפֵל דְּבָרָיו אֱמֶת וְצָדִק:

נֶאֱמָן, אַתָּה הוּא יְיָ אֱלֹהֵינוּ וְנֶאֱמָנִים דְּבָרֶיךָ, וְדָבָר אֶחָד מִדְּבָרֶיךָ אַחֲזֹר לֹא

יָשׁוּב רִיקָם, כִּי אֵל מֶלֶךְ נֶאֱמָן וְרַחֲמָן אַתָּה. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, הָאֵל הַנָּאֵמָן בְּכָל

דְּבָרָיו:

רַחֵם, עַל צִיּוֹן כִּי הִיא בֵּית חַיֵּינוּ, וְלַעֲלוּבָת נַפְשׁ תּוֹשִׁיעַ וְתִשְׁמַח בְּמִהְרָה

בְּיָמֵינוּ. בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ. מְשַׁמַּח צִיּוֹן בְּבִנְיָה:

שִׁמְחֵנוּ, יְיָ אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדֶךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,

בְּמִהְרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לַבָּנוּ, עַל כִּסְאוֹ לֹא יֵשֵׁב זָר, וְלֹא יִנְחֲלוּ עוֹד

אַחֵרִים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קֹדֶשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֶה גֵּרוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ, מֶגֶן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשַּׁבָּת הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יְיָ

אֱלֹהֵינוּ לְקֹדֶשֶׁה וְלַמְנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתִפְאַרֶת. עַל הַכֹּל, יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ

מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּפִי כָּל חַי תָּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ

אַתָּה יְיָ, מְקַדֵּשׁ הַשַּׁבָּת:

הַמוֹלֵד: יוֹם ב', שָׁעָה 2 בְּצִדְהָרִיִּים, 11 דְּקוֹת וְ5 חֲלָקִים.

ראש חודש סיון, ביום השלישי הבא עלינו לטובה.

המשך ביאור למסכת כתובות ליום שישי עמוד ב

1 לרציחתה, לעולם תשב אצל אחיה. משיבה הגמרא: אם בן שיש
2 חילוק בין בת גדולה לקטנה, ליתני - שישנה התנא 'מוליך לה
3 מזונותיה למקום שהיא' וממילא יודעים אנו שהכוונה לכל אחת
4 לפי מה שהיא, הגדולה למקום שהיא והקטנה למקום שהיא,
5

1 מניחין אותו אצל מי שראוי ליוֹרְשׁוֹ דהיינו אחיו שהם יורשיו
2 לכשימות, שמעשה היה שהניחו את היתום אצל אחיו, ושקטוהו
3 בערב הראשון שהיה דר אצלם, בכדי שיוכלו ליורשו, ואף לגבי בת
4 יש לחוש שאחיה יורגוה משום שהיא לוקחת מחלק ירושתם
5 עשירית מן הנכסים. ואולם לגבי בת גדולה שאין לחשוש

לוח זמנים לשבוע פרשת בחוקותי בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			אדמוה"ז		מג"א									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ק)	5:45	5:49	8:30	8:33	9:09	9:11	10:20	10:21	19:26	19:30	19:54	19:58	19:09	20:10
חיפה (ק)	5:41	5:45	8:27	8:30	9:07	9:09	10:18	10:20	19:31	19:36	19:57	20:01	19:05	20:13
ירושלים (ק)	5:42	5:46	8:28	8:31	9:07	9:09	10:18	10:19	19:30	19:35	19:54	19:58	18:54	20:10
תל אביב (ק)	5:43	5:48	8:29	8:32	9:08	9:11	10:19	10:21	19:28	19:33	19:56	20:01	19:12	20:12
אוסטריה, וינה (ק)	5:14	5:23	8:00	8:07	9:01	9:05	10:19	10:22	20:20	20:28	20:59	21:08	20:09	21:25
אוסטרליה, מלבורן (ח)	7:09	7:14	9:05	9:03	9:40	9:40	10:34	10:34	17:25	17:20	17:54	17:49	17:03	18:00
אוקראינה, אודסה (ק)	5:23	5:31	8:10	8:16	9:10	9:10	10:26	10:26	20:17	20:25	20:55	21:03	20:06	21:19
אוקראינה, דונייצק (ק)	4:49	4:58	7:35	7:42	8:40	8:40	9:56	9:56	19:54	20:02	20:32	20:42	19:42	20:58
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ק)	5:07	4:59	7:44	7:52	8:50	8:50	10:07	10:07	20:06	20:14	20:45	20:55	19:55	21:12
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	5:18	5:27	8:01	8:09	9:12	9:12	10:30	10:27	20:38	20:47	21:19	21:29	20:27	21:48
אוקראינה, קייב (ק)	5:10	5:19	8:01	7:52	9:05	9:05	10:23	10:20	20:31	20:40	21:13	21:23	20:20	21:41
איטליה, מילאנו (ק)	6:00	5:52	8:45	8:40	9:38	9:38	10:53	10:51	20:43	20:50	21:17	21:25	20:31	21:40
אקוואדור, קיטו (ח)	6:07	6:07	8:37	8:37	9:07	9:07	10:09	10:09	18:14	18:14	18:37	18:37	17:56	18:46
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	7:36	7:41	9:35	9:37	10:11	10:11	11:05	11:07	18:05	18:00	18:32	18:28	17:43	18:39
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	8:41	8:47	10:29	10:32	11:09	11:12	12:01	12:03	18:42	18:36	19:13	19:07	18:19	19:20
ארה"ב, בולטימור (ק)	5:52	5:58	8:44	8:40	9:29	9:26	10:41	10:39	20:08	20:14	20:40	20:46	19:55	20:59
ארה"ב, ברוקלין (ק)	5:38	5:44	8:31	8:26	9:16	9:13	10:30	10:28	20:01	20:07	20:33	20:40	19:48	20:54
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	5:39	5:45	8:31	8:27	9:17	9:14	10:30	10:28	20:01	20:07	20:34	20:41	19:48	20:54
ארה"ב, דטרויט (ק)	6:10	6:16	9:03	8:58	9:51	9:47	11:05	11:03	20:41	20:48	21:15	21:22	20:29	21:36
ארה"ב, האוסטון (ק)	6:28	6:32	9:16	9:13	9:53	9:51	11:03	11:01	20:05	20:09	20:32	20:36	19:50	20:47
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	5:50	5:55	8:40	8:37	9:20	9:17	10:31	10:29	19:42	19:47	20:12	20:16	19:28	20:28
ארה"ב, מיאמי (ק)	6:35	6:38	9:21	9:18	9:56	9:54	11:04	11:03	19:57	20:00	20:23	20:27	19:42	20:37
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	5:32	5:39	8:20	8:25	9:11	9:08	10:25	10:23	19:58	20:04	20:31	20:38	19:45	20:52
ארה"ב, שיקגו (ק)	5:30	5:36	8:18	8:22	9:10	9:06	10:23	10:21	19:59	20:05	20:32	20:39	19:46	20:53
בוליביה, לה-פס (ח)	6:49	6:47	9:05	9:06	9:36	9:37	10:35	10:35	18:11	18:09	18:35	18:33	17:51	18:43
בלגיה, אנטוורפן (ק)	5:51	6:00	8:41	8:32	9:48	9:43	11:06	11:03	21:18	21:27	22:01	22:12	21:08	22:31
בלגיה, בריסל (ק)	5:53	6:02	8:44	8:34	9:49	9:44	11:07	11:04	21:17	21:26	22:00	22:10	21:07	22:29
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:34	6:31	8:43	8:44	9:15	9:16	10:12	10:13	17:39	17:37	18:00	17:57	17:19	18:07
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	6:21	6:18	8:30	8:31	9:02	9:04	10:00	10:01	17:24	17:21	17:49	17:47	17:04	17:56
בריטניה, לונדון (ק)	5:08	5:17	7:58	7:48	9:05	9:00	10:24	10:21	20:39	20:49	21:21	21:31	20:32	21:51
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	5:08	5:18	7:54	7:40	9:10	9:05	10:30	10:26	20:54	21:04	21:40	21:52	20:47	22:14
גרמניה, ברלין (ק)	5:10	5:19	7:58	7:47	9:09	9:04	10:29	10:25	20:49	20:59	21:32	21:44	20:39	22:04
גרמניה, פרנקפורט (ק)	5:38	5:47	8:30	8:22	9:33	9:28	10:51	10:48	20:57	21:06	21:39	21:49	20:47	22:07
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:39	6:36	8:44	8:46	9:18	9:19	10:14	10:15	17:38	17:35	17:57	17:54	17:17	18:04
הודו, מומבאי (ח)	6:04	6:06	8:46	8:44	9:19	9:17	10:25	10:25	19:04	19:06	19:29	19:31	18:48	19:41
הודו, פונה (ח)	6:01	6:03	8:43	8:41	9:15	9:14	10:22	10:21	18:59	19:01	19:24	19:26	18:43	19:36
הונגריה, בודפשט (ק)	5:06	5:14	7:59	7:52	8:55	8:51	10:12	10:09	20:07	20:15	20:45	20:54	19:56	21:11
טורקיה, איסטנבול (ק)	5:42	5:48	8:30	8:35	9:21	9:18	10:34	10:32	20:06	20:12	20:39	20:45	19:53	20:59
יוון, אתונה (ק)	6:14	6:20	9:02	9:06	9:49	9:46	11:01	10:59	20:24	20:29	20:55	21:01	20:10	21:13
מלדובה, קישינב (ק)	5:29	5:36	8:15	8:22	9:17	9:13	10:33	10:30	20:26	20:34	21:04	21:13	20:15	21:29

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:03	6:00	8:43	8:41	9:16	9:14	10:22	10:22	19:02	19:04	19:27	19:29	18:46	19:39
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ' (ח)	7:35	7:42	9:15	9:18	9:58	10:02	10:49	10:51	17:16	17:09	17:50	17:43	16:52	17:56
נפאל, קטמנדו (ח)	5:18	5:14	8:01	7:59	8:37	8:35	9:46	9:45	18:42	18:46	19:09	19:13	18:27	19:24
סינגפור, סינגפור (ח)	6:56	6:56	9:27	9:26	9:56	9:56	10:59	10:59	19:06	19:06	19:29	19:30	18:48	19:39
פולין, ורשא (ק)	4:50	4:40	7:29	7:18	8:39	8:35	9:59	9:55	20:16	20:25	21:00	21:11	20:06	21:31
פרו, לימה (ח)	6:17	6:18	8:38	8:39	9:09	9:09	10:09	10:09	17:53	17:51	18:16	18:15	17:33	18:24
צרפת, ליון (ק)	6:16	6:09	9:02	8:56	9:55	9:51	11:10	11:08	20:59	21:06	21:35	21:44	20:47	21:59
צרפת, פריז (ק)	6:17	6:08	9:01	8:53	10:00	9:56	11:17	11:14	21:20	21:28	21:58	22:08	21:09	22:25
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:43	5:43	8:16	8:15	8:46	8:46	9:50	9:49	18:02	18:03	18:26	18:26	17:45	18:36
קנדה, טורונטו (ק)	5:58	5:52	8:45	8:40	9:34	9:31	10:49	10:47	20:33	20:40	21:05	21:12	20:21	21:27
קנדה, מונטריאול (ק)	5:30	5:23	8:16	8:10	9:09	9:05	10:24	10:22	20:13	20:20	20:48	20:56	20:01	21:12
קפריסין, לרנקה (ק)	5:47	5:42	8:32	8:29	9:12	9:10	10:24	10:22	19:38	19:42	20:07	20:12	19:24	20:24
רוסיה, ליובאוויטש (ק)	5:59	5:48	8:29	8:05	9:54	9:49	11:15	11:12	21:47	21:58	22:36	22:49	21:38	23:12
רוסיה, מוסקבה (ק)	5:29	5:17	7:51	7:26	9:26	9:20	10:47	10:43	21:28	21:40	22:16	22:29	21:20	22:54
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ק)	5:52	5:45	8:38	8:31	9:33	9:29	10:49	10:47	20:44	20:51	21:22	21:30	20:32	21:47
שווייץ, ציריך (ק)	5:56	5:49	8:42	8:35	9:38	9:34	10:54	10:51	20:54	21:01	21:27	21:36	20:42	21:52
תאילנד, בנגקוק (ח)	5:53	5:52	8:31	8:29	9:02	9:01	10:08	10:07	18:36	18:38	19:00	19:02	18:19	19:11

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשנ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בָּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאמרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנסוע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומפל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרה** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה **דוד הלוי אליעזרוב**

שלום יצחק הלוי וזוגתו **אורלי**

רות ובעלה **אפרים הלוי יליזרוב**

זבולון הלוי וזוגתו **רות**

חגית ובעלה **גבריאל סופייב**

שמעי' הלוי וזוגתו **מוריאל**

אילת ובעלה **גדעון יעקובסון**

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 9601001 3 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: www.DvarMalchus.Org

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00477
10/05/2015

P.P.
שולם
1949
תל אביב

